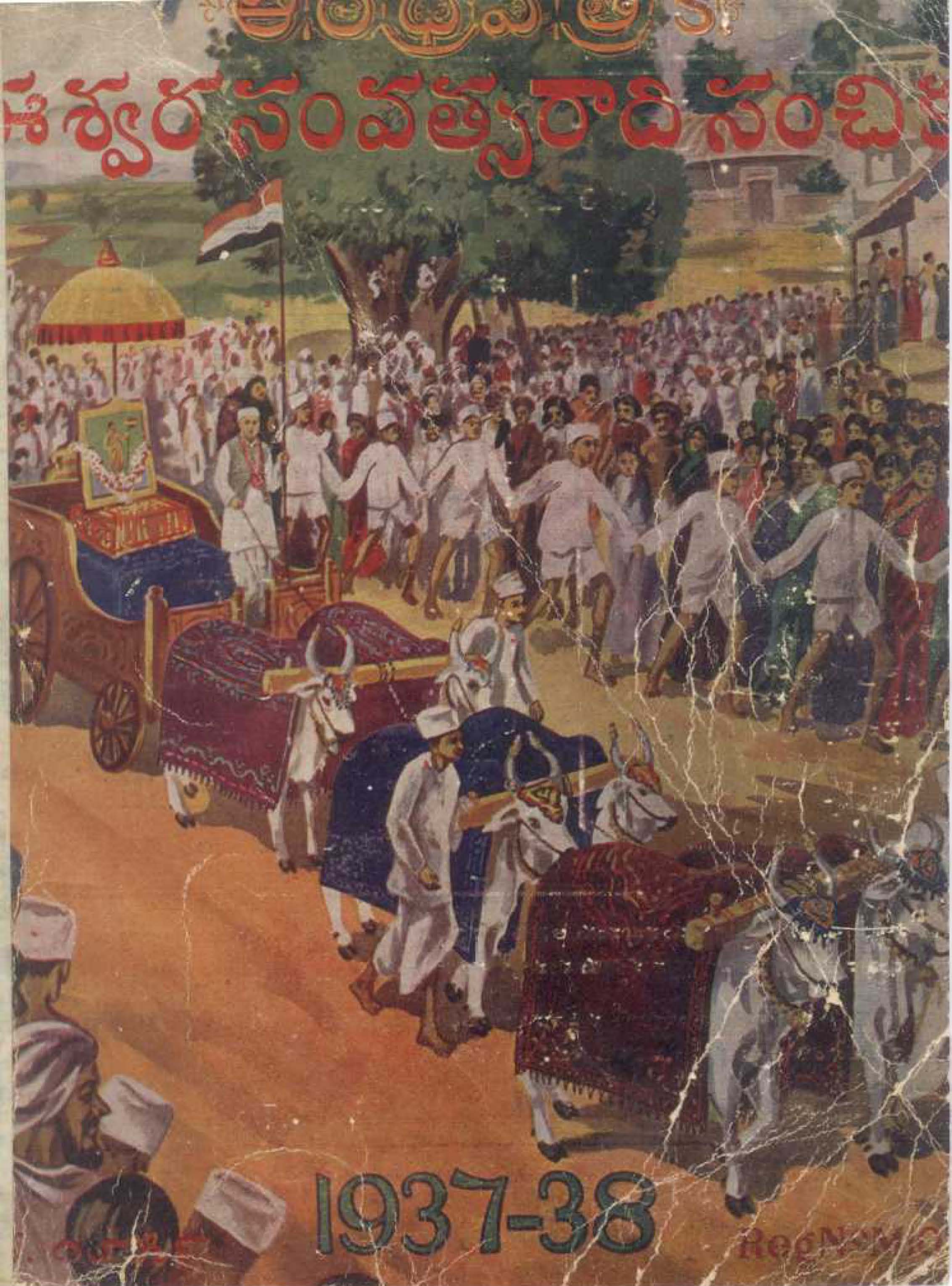

శ్వర సంవత్సరాది
1937-38

ఆంధ్ర సచిత్ర వారపత్రిక

(ప్రతి బుధవారము వెలువడును)

స్థాపితము: 1908

29 సంవత్సరముల నుండి నిరంతరాయంగా నిర్వహింపబడుతూ, యావదాంధ్ర దేశానికీ, హైదరాబాదు, కలకత్తా, బొంబయిరాష్ట్రాలకూ, బర్మా, దక్షిణాఫ్రికా, స్ట్రెయిట్ సెటిల్‌మెంటులు, మలయాద్వీపాలు మొదలైన పరదేశాలలో నివసిస్తూవుండే ఆంధ్రు లందరకూ వారం, వారమూ అందుతూవుండే సచిత్రమైన వార్తాపత్రిక.

రాజకీయ, సాంఘిక, కళా, విజ్ఞానాది వివిధ విషయాలనుగురించి, ఆయాశాఖల్లో నిధులైనవారల వ్యాసరాజాలతోను, కథలు, నాటికలు, వనితాలోకము, సినిమాపుట, అంతర్జాతీయాలు మొదలైన ప్రత్యేక అనుబంధాలతోను, ప్రతివారమూ జరుగుతూవుండే ఆంధ్ర, దేశీయ, విదేశీయ వార్తలతోను, 36 పుటలతో ప్రతి బుధవారము ప్రకటింపబడుతూ వుంటుంది.

కళకు, విజ్ఞానమునకు, వార్తలకు, విశేషములకు సంబంధించిన రమణీయములైన చిత్తరువులతో ప్రతి సంచిక ముద్దులు గులుకుతూ కొత్త కొత్త విలాసాలతో, చక్కనిమూర్పు తీర్పులతో, ప్రకటింపబడుతూ వుంటుంది.

ఆంధ్రపత్రికా ప్రపంచమునందు అభూతపూర్వమైన యీ కల్పనకు పాఠకప్రపంచము హర్షించింది. ఇంత వ్యయప్రయాస సాధ్యమైన పత్రికకు సంవత్సర చందా **నాలుగురూపాయలు** మాత్రమే.

తమ వాణిజ్యవ్యాపారాలు వృద్ధికావలెనని అభిలషించే వ్యాపారస్థులకు ఈ పత్రికలో ప్రకటన చేయటంకంటే ఉత్తమమార్గం మరొకటి లేదు. వివరములకు,

పో. బా. నెం 212 రు

మద్రాసు.

ANDHRA PATRIKA

ఆంధ్రపత్రిక

ఇరువది ఎనిమిదవ

సంవత్సరాది సంచిక

ఈశ్వర సంవత్సరము

అధిపతి : సంపాదకుడు

కా. నాగేశ్వర రావు

ఆంధ్రవిద్వన్మహాజనులచే వ్రాయబడిన

సారస్వత చారిత్రిక సాంఘికాదివిషయక

వ్యాసములును, చిత్రములును గలవు

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయమున ముద్రితము

6-7, తంబు సెట్టి వీధి, జార్జిటౌను, మద్రాసు.

1937-వ సంవత్సరము ఏప్రిల్ నెల 12-వ తేది

EDITED PRINTED & PUBLISHED BY

K. NAGESWARA RAO,

AT ANDHRA PATRIKA PRESS.

No. 7, THAMBU CHETTY STREET, GEORGE TOWN, MADRAS.

ప్రకటనల వివరణము

అరోరా ఫిలిం కార్పొరేషను

౬౪, ఆర్మీనియన్ వీధి, మద్రాసు (పు. [illegible])

వీరు రుక్మిణీహరణ్, విప్రనారాయణ మొదలగు ఫిలిములను తయారుచేయుచున్నారు.

పి. సి. ఏ. అండ్ కంపెనీ ఆయుర్వేద సమాజము

పెరిదేపి, (నెల్లూరుజిల్లా) (పు. ౨,౭)

ఈసంస్థ నెబ్బది సంవత్సరముల క్రితము తెలుగుమండలములోని పెరిదేపి గ్రామమున ఆయుర్వేదవిద్వాన్, భిషగ్రత్న పి. వి. అయ్యవారప్పయ్య పంతులుగారిచే స్థాపించబడినది. వీరి ఔషధరాజములన్నియు ఆంధ్రదేశమంతట నుపయోగింప బడుచున్నవి.

అంబీసు కేఫు

6 బ్రాడ్వే, మద్రాసు. (పు. ౫౩)

భోజనమునకు నివాసమునకు అన్ని సౌకర్యములు గలవు. ఫలాహారములు గూడ సప్లయి చేయబడును.

యస్. యన్. రే. అండు కంపెనీ

కలకత్తా (పు. ౧౩)

ఇచట కలరా మాత్రలు వగైరాలు దొరకును.

ఆంగ్లోయిండియన్ డ్రగ్ అండు కెమికలు కంపెనీ

(పు. ౧౨,౭౯,౩౨)

౨౫౫ జుమ్మామసీదు, బొంబాయి

వీరు సుగంధ ద్రవ్యముల వ్యాపారము చేయుదురు. కామినియా టాయిలెట్ సబ్బులు కామినియా తిలమూనె, అత్తరులున్నను నవి చిరకాలమునుండి ప్రసిద్ధిగాంచినవి.

ఆయుర్వేదభూషణ నోరి రామశాస్త్రి

బెజవాడ (పు. ౩౩)

వీరు ఆంధ్రదేశమునకు చిరపరిచితులు; సుప్రసిద్ధ వైద్యశిఖామణులు. వీరి ఉత్తరవర్తిని అనేకమంది ప్రశంసకు పాత్రమై యున్నది.

ఆయుర్వేదాశ్రమము

గోవిందప్ప నాయకవీధి,

జి. టి. మద్రాసు. (పు. ౧౫)

౧౮౯౮ వ సంవత్సరములో డా. శ్రీ. వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచారిగారు, లక్షరూప్యముల మూలధనముతో దీనిని స్థాపించియుండిరి. వీరి ఔషధములలో "సిద్ధామృతము" "బాలభాస్కర" ముఖ్యమైనవి.

ఆంధ్రయిన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

మచిలీపట్నము (పు. ౧౪)

ఈ భీమాకంపెనీ 1925 లో స్థాపింపబడెను. మితవ్యయముతో గూడిన వీరి పరిపాలనా సామర్థ్యము యాక్చ్యుయరీగారిచే ప్రశంసింపబడినది. ఈకంపెనీ యభివృద్ధి నిజముగా గర్వింపదగిన విషయము. చెన్నపురియందు గల ఆంధ్రుల సౌకర్యార్థమై తంబుసెట్టివీధిలో నెం. ౧౯౩ గృహమునందు బ్రాంచి యేర్పరచియున్నారు. ఆంధ్రు లందరు దానిని ప్రోత్సాహపరచుట వారివిధి.

ఇండస్ట్రియలు అండు ప్రూడెన్షియలు అస్యూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడు

బొంబాయి (పు. ౨౦)

దీని రజతోత్సవము ౧౯౩౭ లో జరుపబడును. ప్రీమియములు తక్కువ. అన్నిరకముల భీమా వ్యాపారము నిర్వహింప బడును.

ఇండియా యెలెక్ట్రికల్ వర్క్సు లిమిటెడ్;

4, 5 సెకండ్ లైన్ బీచి,

మదరాసు (పు. ౪౮)

ఇచట ఇండియా, భారత్ ఫ్యానులు అమ్మబడును. ఈ ఫ్యానులు హిందూదేశమంతటను విరివిగా వాడబడుచున్నవి. చల్లనిగాలినిచ్చును. ఖరీదులు చాల చవకము.

ఇండోయూనియన్ అస్యూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

కలీల్ మాన్షన్సు, మౌంటురోడు

మద్రాసు (పు. ౨౯)

ఇది భీమాకంపెనీ, పాలిసీషరతులు సరళముగా నుండును. సక్రమాభివృద్ధి బొందుచున్న సంస్థ.

ఈశ్వర ఫార్మసీ,

పాలకొల్లు, ప. గోదావరి (పు. ౨౨,౨౭)

వీరు ఔషధములను తయారుచేసి విక్రయింతురు. రత్నపురుష లేహ్యము పాలసుగంధిలేహ్యము గనోక్విల్, హేమపుష్ప చాల సుప్రసిద్ధమైన ఔషధరాజములు.

ఏషియాటిక్ గవర్నమెంటు సెక్యూరిటీ లైఫ్ యిన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

మద్రాసు (పు. ౩౯)

ఇచట పాలసీదారులకు అన్నివిధముల సౌకర్యము లొసంగబడును.

ఓరియంటలు ఫిలింసు

మద్రాసు (పు. ౫౯)

వీరివద్ద పెక్కు టాకీఫిలిములు బుకింగుకు సిద్ధముగా నున్నవి.

కలకత్తా ఫిలిం యెక్స్ఛేంజి

౫౦, ఆర్మీనియన్ వీధి, మద్రాసు. (పు. ౫౧)

వీరివద్ద అనేకములు టాకీఫిలిములు బుకింగుకు సిద్ధముగా నున్నవి.

కృష్ణా అండుకో

243-244 చైనాబజారురోడు మద్రాసు

(పు. ౫౬)

ఇచట వస్త్రములు చౌకధరలకు దొరకును.

క్వాలిటీ పిక్చర్సు

బెజవాడ (పు. ౨౫)

వీరు దశావతారములు అను టాకీ-ఫిలిమును తయారు చేసిరి.

నేషనలు మూవీటోన్ కంపెనీ లిమిటెడు

౫౫ ఆర్మీనియన్ వీధి, మద్రాసు (పు. ౧౫)

వీరి ఫిలిము మోహినీ రుక్మాంగద. ఇందు సుప్రసిద్ధ ఆంధ్ర నటీనటులు పాల్గొని యున్నారు.

కెనరాయిండస్ట్రియలు అండు బ్యాంకింగు సిండికేట్ లిమిటెడు

ఉడిపి (పు. ౨౭)

మిక్కిలి అనుకూలములైన షరతులతో అన్ని విధముల బ్యాంకింగు వ్యాపారము నిర్వహింప బడును.

కేరళసోప ఇన్స్టిట్యూట్, కల్లికోట (మలబారు)

(పు. ౮)

ఈ సబ్బుఫ్యాక్టరీని, మొదట మద్రాసు ప్రభుత్వమువారు రాజధానియందు పారిశ్రామికాభివృద్ధిచేయు సుద్దేశ్యములో స్థాపించిరి. దీనియందు తయారుచేయబడు సబ్బులు హిందూదేశములో తయారుగాబడు శ్రేష్ఠమైన సబ్బులలో నొకరకమై యున్నవి.

పి. కోదండరామపిళ్ల

89, వెస్టు ఎస్ప్లనేడు, మద్రాసు. (పు. ౧౩)

వీరు మేలైన గృహోపకరణ వస్తువులు, సప్లయిదారులు. బెడుమోమలు, వెల్లగ్లాసు తెల్లగ్లాసులతో పలురకముల సామానులు సప్లయిచేయుదురు.

కేశవచంద్ దేవచంద్,

21. చైనాబజారురోడ్డు మద్రాసు (పు. ౧౩)

చేతిగాజులను అనేకరకములలో అందముగా చేసి యిచ్చెదరు. చార్జీలు సరసముగా నుండును. పనితనమునకై గ్యారంటీ యివ్వబడును.

గిర్ల్స్ నిటింగ్ వర్క్సు,

లూడియాన (పు. ౧౨)

ఇచట సిల్కు షర్టింగులు, పట్టుచీరలు, సిల్కుదుప్పట్లు దొరకును.

గోపాల్జి అండ్ కో

203 గోవిందప్ప నాయక్ వీధి,

మద్రాసు (పు. ౪౩)

వీరి 'జే' మార్కు మిస్కి యింగువ మిగుల ప్రసిద్ధమైనది. వీరి బ్రాంచీలు కుంభకోణం మధురలో గలవు.

గార్డియన్ ఆఫ్ యిండియా యిన్స్యూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్.,

11 మౌంటురోడ్, మద్రాసు (పు. ౪౫)

ఈ కంపెనీ స్థాపించిన 6 మాసములలో 17 లక్షల రూపాయల వ్యాపారము జరిగెను. ప్రీమియములు చాలతక్కువ. పాలిసీదారులకు చాల సౌకర్యములు యేర్పాటు చేయబడినవి. బిడ్డల విద్యాసౌకర్యములకు మంచి స్కీమును యేర్పాటు చేసిరి.

చమరియాటాకీ డిస్ట్రిబ్యూటర్సు

20 వేపేరి హైరోడ్డు, మద్రాసు (పు. ౪౬)

వీరివద్ద టాకీపరికరములు దొరకును.

స్థలములందు బ్రాంచీలుగలవు. బ్యాంకి మిగుల వర్ధిల్లుచున్నది.

కే. టి. డోంగ్రే అండ్ కంపెనీ

గిర్గాం, బొంబయి (పు. ౩౧)

డోంగ్రేస్ బాలామృతము యిచట అమ్మబడును. ఇదిపిల్లలకు శ్రేష్ఠమైనది.

దామోదరు అండ్ కంపెనీ

78, చైనాబజారు రోడ్డు, మదరాసు (పు. ౫)

వీరు జాండు ఫార్మస్యూటికల్ వర్క్సు వారి సోల్ యేజంట్లు. జాండు కంపెనీవారి ఔషధము లన్నియు నిచట దొరకును.

టి. సి. నాగలింగప్ప అండ్ కంపెనీ

289 వాల్ టాక్సురోడ్డు, మద్రాసు పు. ౧

వీరు యిమిటేషన్ బంగారు నగలను తయారు చేయుదురు. ఇవి చూపువకు అసలు బంగారు నగలవలెనె కాన్పించును. బంగారు చేర్చి తయారు చేయుటవలన దీర్ఘకాలము మెఱుగు,కాంతి తరుగక తళతళమని మెరయుచుండును.

నారాయణ్ దాస్ గిర్ధర్ దాస్

99 అర్మీనియన్ వీధి, మద్రాసు (పు. ౧౭)

వీరు జూపిటర్ జనరల్ యిన్స్యూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్ లోకల్ మేనేజర్లు. జూపిటర్ జనరల్ యిన్స్యూరెన్సు కంపెనీ స్థాపింపబడిన నాటినుండియును, క్రమముగా వర్ధిల్లుచున్నది. అన్ని రకముల భీమాశాఖలను పెల

పారగన్ ప్రాడక్ట్సు కంపెనీ

బొంబయి (పు. ౩౭)

వీరి స్త్రీ మిత్ర నిజముగా స్త్రీల పాలిటికి వరప్రసాదము వంటిది.

పిళ్ళాపావయ్య పాత్రుడు అండ్ బ్రదర్

98,99. బ్రాడీస్ రోడ్డు, మైలాపూరు (పు. ౨౧)

వీరి బాలసంజీవిని పిల్లల లివర్ వ్యాధులకు అమోఘముగా పనిచేయును. వీరు స్ల్పీహ, కాలేయవ్యాధులను . పరీక్షించుటయందు అతినిపుణులు. వీరివద్దకు వచ్చు బిడ్డలను అతిదయతో పరీక్షించి దివ్యమైన ఔషధము నిచ్చెదరు. ౧౦౦కి ౧౦౦ పాళ్లు తప్పక గుణముగుచున్నది.

ఫ్రేమస్ పిక్చర్సు,

బెంగుళూరు సిటీ, (పు. ౩౫)

వీరివద్ద పెక్కు టాకీ ఫిలిములు బుకింగుకు సిద్ధముగా నున్నవి.

బొంబే మ్యూచుయల్ లైఫ్ అస్యూరన్సు సొసైటీ లిమిటెడ్.

బొంబయి (పు. ౫)

ప్రస్తుతమున్న భీమాసంస్థలలో నిదియే పురాతనమైనది. దీనికి పలుతావులయందు యేజన్సీలు కలవు. అన్ని రకముల భీమావ్యాపారము నిర్వహింప బడును.

బొంబే లైఫ్ ఎష్యూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్.,

బొంబే లైఫ్ బి. [illegible]

మద్రాసు పెన్సిల్ ఫ్యాక్టరీ

పోస్టుబాక్సు నెం. ౭౬, మద్రాసు. (పు. ౨౪)

దీనియందు దినము ౧ కి ౩౦,౦౦౦ పెన్సిళ్లు తయారుచేయబడుచుండి, హిందూదేశమందుండు యిట్టి ఫ్యాక్టరీలలో మిన్నయై యున్నది. వీరి ట్రేడ్ మార్కుయగు "స్టార్" హిందూదేశమంతటను ప్రఖ్యాతి గాంచినది.

మలబార్ ఆయుర్వేదిక్ స్టోర్సు

107 బ్రాడ్వే, మదరాసు (పు. ౪౩)

వీరి క్షీరబల, అయసీరము పేరుగాంచినవి. ఇచట ఇంకను యితరమందులు కూడ దొరుకును.

సి. సి. మహాజన్ అండ్ కంపెనీ

బొంబయి (పు. ౪౫)

ఇచట బాడ్‌షాహీపల్పు, పవిత్రమైన వాళని అమ్మబడును.

మిన్నారరసం కంపెనీ లిమిటెడు శేలం.

వీరి మిన్నార రసం సకలవ్యాధులకు దేవామృతము వంటిది. చాలసంవత్సరముల నుండి ప్రతిచోటను వాడబడుచున్నది. (పు. ౨౨౪)

మ్యూచుయల్ అస్యూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

187 మౌంట్ రోడ్, మదరాసు (పు. ౨౮)

ఇది సుప్రసిద్ధ భీమాసంస్థ. దీనికి గొప్పవారు పరిపాలక వర్గములో నున్నారు.

మైసూరు గవర్నమెంటు సోప్ ఫ్యాక్టరీ, బెంగుళూరు (పు. ౩)

వీరు స్థాపించినపారిశ్రామికాలయములలో నిదియొకటియై నేటివరకు అవిచ్ఛిన్నముగ కొనసాగుచున్నది.

సరస్వతిస్టోర్సు,

మౌంటరోడ్, మద్రాసు (పు. ౩౪,౩౫)

వీరు గ్రామోఫోను రికార్డులను తయారుచేయుదురు. చాలకాలమునుండి జయప్రదముగ పనిచేయుచున్న కంపెనీ.

యునైటెడు యిండియా లైఫు అస్యూరన్సుకంపెనీ లిమిటెడు

8 కెంబుదాస్‌వీధి, మద్రాసు. (పు. ౪౪)

ఇది సుప్రసిద్ధ భీమాసంస్థ. అన్నిరకముల భీమావ్యాపారము నిర్వహింపబడును.

రషీద్ జంషెడ్ సన్సుఅండ్ కో

222గోవిందప్పనాయకన్‌వీధిమద్రాసు పు ౧౨

వీరి టిటిమార్కు యింకు పేరుగాంచినది.

రామానుజంచెట్టి, అండ్ కో., ఎస్. వి.

౧౨- బ్రాడ్వే, మద్రాసు. (పు. ౧౨)

మందుగుండు సామగ్రి వ్యాపారము చేయు కంపెనీలలో నొకటియై ప్రజల యాదరణను బడసియున్నది. వీరు ఎల్లప్పుడును మందుసామానులును, వేట కుపయోగించు తుపాకులను ఎక్కువగ స్టాకునందుంచుదురు. తుపాకులను అన్నిరకములలో అమ్ముదురు.

రాణీ (మద్రాసు) లిమిటెడ్

మౌంటురోడ్డు మదరాసు (పు. ౩౬)

ఈ కంపెనీవారివద్ద శ్రేష్ఠమైన ఆటోమొబైల్ సామానులు న్యూ రియో ట్రక్కులు దొరకును.

లక్ష్మీనృసింహ ఆయుర్వేద వైద్యశాల

గూడూరు- కృష్ణాజిల్లా. (పు. ౪౬)

ఇచట పెక్కు సుప్రసిద్ధము లయిన ఆయుర్వేదౌషధములు దొరకును.

లక్ష్మీఅండు కంపెనీ

వాల్తేరు (పు. ౨౪)

ఇచట అష్టాదశ కుష్టు రోగములకు వగైరాలకు చికిత్స చేయబడును.

లిమాయి బ్రదర్సు లిమిటెడ్.,

౧-౧౬౩, బ్రాడ్వే, మదరాసు (పు. ౭)

ఇది హిందూదేశమంతటను బ్రాంచీలు గలిగి, బొంబాయి యందు హెడ్ ఆఫీసు యుండి, ప్రఖ్యాతిగాంచిన మైయర్సు పంపుల వ్యాపారము చేయు సంస్థయై యున్నది. మైయర్సుచేతి, పవరు, స్ప్రేపంపులు, నీటి కొళాయిలు, సిలెండర్లు, స్టొవర్ ఆయిల్ ఇంజన్లు, విండ్ మిల్లులు, సెంట్రిఫ్యూగల్ పంపులు వగైరాలు విక్రయింపబడును.

విక్టర్ అండ్ కంపెనీ

173 బ్రాడ్వే, మద్రాసు (పు. ౪౫)

వీరు నేత్రవైద్యులు, ఇచట అన్నిరకములు సులోచనములు సరసమైన ధరలలో దొరకును.

వెస్టరన్ యిండియా లైఫ్ యిన్స్యూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్., (సతారా) (పు. ౨౫)

జీవితభీమా సంస్థలలో పేరెన్నికగన్నది. బోనసురేటు అధికముగా నున్నది. క్రొత్త వ్యాపారములో గణనీయమైన అభివృద్ధిగలదు.

జమ్మి వెంకటరమణయ్య

8 సాలైవీధి, మైలాపూరు, మదరాసు పు. ౨౫

పిల్లలకడుపులో బల్లలు మొదలగువ్యాధులను కుదుర్చుటలో వీరు అప్రతిమానమైన విఖ్యాతిని గడించిరి. వీరి ఔషధరాజము చిరకాలమునుండి వైద్య శిఖామణులచే కొనియాడబడుచున్నది.

వేంకటేశ్వర ఆయుర్వేదనిలయం.

చింతలూరు, ఆలమూరు పోస్టు (పు. ౪౪)

దీనియందు సుప్రసిద్ధ ఆయుర్వేద ఔషధములన్నియు శాస్త్రీయముగ తయారు చేయబడుచున్నవి.

సరస్వతిటాకీసు లిమిటెడు,

బెజవాడ, (పు. ౨౬)

వీరిటీవలనే కవకతార టాకీఫిలిమును తయారుజేసిరి. ఆంధ్రదేశమున పలుతావుల ప్రదర్శింపబడుచున్నది.

సిల్కు వీవింగు ఫ్యాక్టరి

మైసూరు (పు. ౧౦)

ఇది మైసూరు గవర్నమెంటువారిచే నిర్వహింపబడుచున్న పట్టు పరిశ్రమ. ఇచట అన్ని రకముల పట్టు అద్దకము పట్టుచీరలు చేయబడును. మైసూరు పట్టు చాలప్రసిద్ధి చెందినది.

సౌత్ యిండియా కోఆపరేటివు యిన్స్యూరెన్సు సొసైటీ లిమిటెడ్

పో. బా. 182 మదరాసు (పు. ౪౧)

ఇది సహకార భీమాసంస్థ. దీనికి వేమవరపు రామదాసు పంతులుగారు ప్రెసిడెంటుగా నున్నారు.

శ్రీకృష్ణ ఆయుర్వేదిక్ ఫార్మసి

ఏలూరు (పు. ౨౩)

ఇచట సుప్రసిద్ధ ఆయుర్వేదౌషధములు విక్రయింపబడును.

శ్రీరామఫిలింసు లిమిటెడు

నెల్లూరు (పు. ౪౭)

వీరిపుడు "నలదమయంతి" అను ఫిలిమును తయారుచేయుచున్నారు.

శ్రీపట్టాభిరామ వైద్యశాల

రాయవరము (తూర్పుగోదావరి) (పు. ౧౩)

ఈ వైద్యాలయము చాలకాలము క్రితము స్థాపించబడినది. ఆంధ్రదేశమునందు సుప్రసిద్ధ ఆయుర్వేద ఔషధముల తయారుచేసి అమ్మువారలలో వీరొకరై యున్నారు.

యస్. పి. హబీబియా జెమ్సు కంపెనీ.,

౨౨౨ అంగప్పనాయకన్‌వీధి, మద్రాసు.

(పు. ౪౦)

ఇచట గ్యారంటీగల రంగూన్ కెమికల్ కమలములు దొరకును.

కాంగ్రెసు చరిత్ర

ప్రకటనైపోవుచున్నది. త్వరపడవలెను.
తరువాత ఆశాభంగము పడకుడు.

పట్టాభిసీతారామయ్యగారి యింగ్లీషు గ్రంథమునకు
తెలుగు అనువాదము.

ప్రతి 1-కి ధర రూ 2-8-0.

కొద్ది ప్రతులు మాత్రమే యున్నవి.
కావున ఆశాభంగము కలుగకుండుటకై
తక్షణమే ఆర్డరులను పంపుకొనుడు.

వర్తకులకు, ఎక్కువ ప్రతులను తీసుకొనువారికి
ప్రత్యేక సహాయము గలదు.

ఈ ప్రతులు ఆంధ్రపత్రిక ఏజెంట్లు అందరివద్దను
దొరకును.

మేనేజరు,

ఆంధ్రగ్రంథమాల,
7, తంబుశెట్టివీథి - మదరాసు.

"ఎలక్షన్లు"

ఎన్నికలకు సంబంధించిన యావద్విషయములు
తెల్పు తెలుగు గ్రంథము వెల రూ 2-8-0.

గ్రంథకర్త: అవసరాల వెంకటసర్వు,
బి. ఏ., బి. యల్., వకీలు.

శాసనసభల ఎన్నికలు, జిల్లాబోర్డుల మునిసిపాలిటీ పంచాయతీల ఎన్నికలున్ను, విశ్వాసరాహిత్య తీర్మానములున్ను, ఎలక్షను విచారణలును, ప్రెసిడెంటు- వైసు ప్రెసిడెంటు, ఎన్నికలు మున్నగు విషయములగూర్చి యిందు విపులముగా వ్రాయబడియున్నది.

ఓటరు జాబితాలు మొదలు మెంబరు ఎన్నిక పూర్తి యగు వరకు అమలులో పెట్టు న్యాయశాస్త్రవిధాన మంతయు నీగ్రంథమున సులభశైలిని విశదీకరింపబడియున్నది.

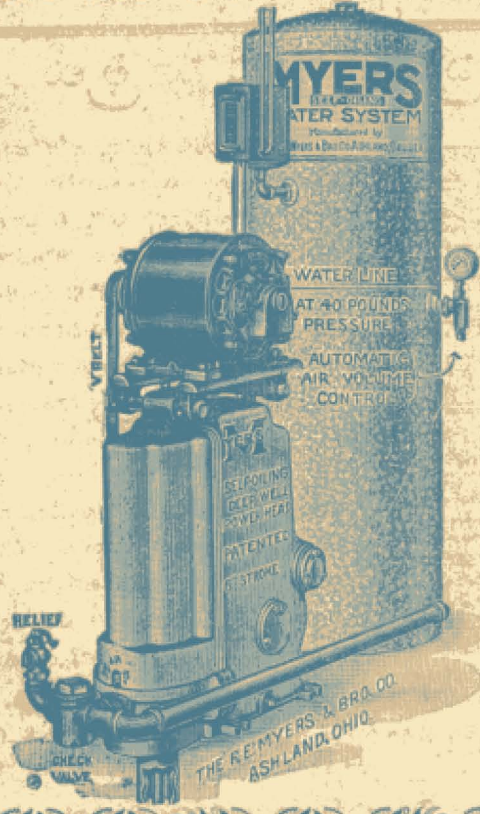
ఆంధ్రగ్రంథమాల,
7, తంబుశెట్టివీథి, మద్రాసు.

ఉచితము! ఉచితము!!

పంచాంగం క్యాలెండరులు

ఇంగ్లీషు తారీఖులు, తిథులు, వర్జము, త్యాజ్యము, రాహుకాలము
మున్నగు వివరములతో చక్కగా ముద్రించిన షీట్
క్యాలెండరులు 2 అణాలు పోస్టుబిళ్లలు
పంపినచో చందాదారుల
కును, 4 అణాల
పోస్టు బిళ్లలు పంపినచో
యితరులకును ఉచితముగా పంపబడును.
ఇదియున్నచో వేరే పంచాంగం అవసరము లేదు.
త్వరపడుడు!!

మేనేజరు,
ఆంధ్రపత్రికాకార్యాలయము, 7 తంబుచెట్టివీథి, మదరాసు.

చేతిపంపులు, పవరుపంపులు, నీళ్లతొట్లు,
స్ప్రే పంపులు మొదలైనవాటికి

"మై యర్సు"

జనామోదమును గాంచినవి. ప్రతిపనికి మైయర్సు పంపులు దొరకును. అవి కాయ కష్టమును తగ్గించి, దృఢముగా నుండును. నమ్మకముగా పనిచేయును.

ఇండియాలో సోల్ ఏజంట్లు:

ది లిపూయి బ్రదర్సు లిమిటెడ్.,

1/173, బ్రాడ్వే, పో. బా. 202, మద్రాసు.

— మూడు కేరళరత్నములు —

కేరళ సోప్ ఇన్స్టిట్యూట్, కాలికట్.

శ్రీ శివాభ్యాం నమః

శ్రీ ఈశ్వరనామసంవత్సర సిద్ధాంత పంచాంగము

శ్లో. శ్రీకల్యాణగుణావహం రిపుహరం దుస్స్వప్న దోషాపహం, గంగాస్నాన విశేషపుణ్యఫలదం గోదానతుల్యం నృణామ్,
ఆయుర్వృద్ధిద ముత్తమం శుభకరం సంతానసంపత్ప్రదం, నానాకర్మ సుసాధనం సముచితం పంచాంగ మాకర్ణ్యతామ్.

రాహుకాలము

సూర్యోదయం 6 ఘం. అయ్యే దినములకు

వారములు	మొదలు	వరకు
ఆదివారము	4½	6
సోమవారము	7½	9
మంగళవారము	3	4½
బుధవారము	12	1½
గురువారము	1½	3
శుక్రవారము	10½	12
శనివారము	9	10½

గుళికకాలము

సూర్యోదయం 6 ఘం. అయ్యే దినములకు

వారములు	మొదలు	వరకు
ఆదివారము	3	4½
సోమవారము	1½	3
మంగళవారము	12	1½
బుధవారము	10½	12
గురువారము	9	10½
శుక్రవారము	7½	9
శనివారము	6	7½

పంచాంగకర్తలు

కుప్పా విశ్వపతిశాస్త్రి, చిఫుకుల వేంకటరమణశాస్త్రి

స్వస్తిశ్రీ ఈశ్వరసంవత్సర ఫలితాంశము

ఈ సంవత్సరమున రాజు చంద్రుడున్ను, మంత్రి కుజుడు, సస్యాధిపతి రవి, అయినను తక్కిన ఆరు ఆధిపత్యములున్ను శుభులవే యగుటచే లోకమంతయు కల్యాణయుతమై యుండును. శీతోష్ణవృష్టులందు వైపరీత్యము లేక ఆయా కాలములకు తగిన ట్లుండును. వసంతకాలమున అచ్చటచ్చట తుపానువృష్టియు, గ్రీష్మమున ఉష్ణాధిక్యతే యున్నను అరుదుగ సస్యానుకూలవృష్టియు గలుగును. వైశాఖ బ ౧౩ కి మృగశిరా ప్రవేశమయినను జ్యేష్ఠ బ ౧౨ కి పునర్వసు వచ్చినగాని సరియగు వర్షపాత ముండదు. వర్షకాలమున సస్యానుకూలముగ మంచి వర్షములు కురిసి నదీనదములు చక్కగ ప్రవహించి జలాశయములన్నియు జలపూరితములై పూర్వాపరసస్యాభివృద్ధికి చక్కని యాధార మేర్పడును. ఈసంవత్సరమున పశువులు మేత గలిగి క్షీరప్రదములై సుఖముగనుండును. సమస్త ధాన్యములున్ను బాగుగ ఫలించును. ఫలజాతులుగూడ బాగుండును. తెల్లభూములందు పంటలు బాగుండును. తెల్లని ధాన్యాదులున్ను చూతాది ఫలములున్ను సమృద్ధిగ పండును. ధాన్యాదులకు ధర లధికమగును. వెండి బంగారు రత్నములు సుగంధ ద్రవ్యములు సమృద్ధిగా దొరకును. వీనిసాటి ధరలుగూడ తగ్గును. మంత్రినిబట్టి కొంచెముగ్నిభయమున్ను ఇతరయోగములబట్టి యుద్ధభయమున్ను గలుగును. రసవస్తువులకు ధరలు హెచ్చును. చైత్ర శు ౧ మొదలు బ ౧౩ వఱకు పశ్చాదస్తమిత శుక్ర మౌఢ్యమున్ను, మార్గశిర బ ౧౧ మొదలు ఫాల్గున శుద్ధ ౧౨ వఱకు ప్రాగస్తమిత శుక్రమౌఢ్యమున్ను, పుష్య శు ౧౫ మొదలు మాఘ శు ౧౫ వఱకు పశ్చాదస్తమిత గురుమౌఢ్యమున్ను, కార్తిక శు ౧౧ నాడు తుంగభద్రానదీపుష్కర ప్రవేశమున్ను, మూడుతూముల వర్షమున్ను, ౧౨ వీసముల పంటయు గలుగును.

స్వస్తి సర్వేషాం సమస్తసన్మంగళాని భవంతు. శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఇష్టదేవతా ప్రార్థన

వాగీశాద్యాస్సుమనసస్సర్వార్థానా ముపక్రమే,
యం నత్వాకృతకృత్యాస్స్యుస్తన్నమామి గజాననమ్
అచింత్యావ్యక్తరూపాయ నిర్గుణాయ గుణాత్మనే,
సమస్త జగదాధారమూర్తయే బ్రహ్మణే నమః.
బ్రహ్మాణ మీశాన హరీ సురేశ్వరం
గ్రహాన్ని వాస్వర్క ముఖాన్ మహాత్మనః,
ఋక్షాన్ దినర్క్షాధిపతీన్ దివౌకసః
పుణ్యాన్ ప్రపద్యే శరణం ప్రతిక్షణమ్.

సంవత్సరాది దివసకృత్యము

అబ్దాదౌ బంధుసంయుక్తో మంగళస్నాన మాచరేత్,
వస్త్రాభరణైర్దేహ మలంకృత్య తత శ్శుచిః.
విఘ్నేశం భారతీం క్షేత్రా దైవజ్ఞ మభిపూజ్యచ,
సంవత్సరఫలం సమ్య క్ఛ్రుత్వా విప్రాన్ సమర్చయేత్.

అబ్దత్రయ నిరూపణం

అస్మిన్దేశే చాంద్రమానాబ్దో గ్రాహ్యః. శేషాచలస్య దక్షిణ దేశే సౌరమానాబ్దో గ్రాహ్యః. వింధ్యస్యోత్తర దేశే బార్హస్పత్యమానాబ్దో గ్రాహ్యః. సర్వత్ర సురూదయవర్షః గ్రాహ్యః. చాంద్ర సౌర మానాభ్యాం ఈశ్వరసంవత్సరః. బార్హస్పత్యమానేన అబ్దాది ఫాల్గున బ౬ పర్యంతం విరోధి సంవత్సరః. తదుపర్యబ్దాంతం వికృతి సంవత్సరః. సురూదయవశాద్ద్వాపరాబ్దః. అస్య సమస్తకల్యాణభాజనస్య సకల శ్రౌతస్మార్తనిత్యకర్మానుష్ఠానక్రియాతంత్రస్య వహార హేతుభూతస్య సృష్ట్యాదిగత సౌరాబ్దాః. ౧౯౫౫౮౮౫౦౩౮ కల్యాది ౫౦౩౮ శాలివాహనశకః ౧౮౫౯ విక్రమశకః ౧౯౯౩. హిజిరా 1937-38. ఫసలీ ౧౩౪౬-౪౮. శ్రీ సూర్యసిద్ధాంతోక్తమార్గేణ అద్యబ్రహ్మణః పరమాయుశ్శతార్థంగతం, అనంతరం ప్రథమవర్షే ప్రథమమాసే ప్రథమపక్షే ప్రథమదినే అహ్నిః ౧౩-౨౩ ఘటికాః గతాః.

అస్య సంవత్సరస్య శ్రీరాజాదినిర్ణయః క్రియతే.

రాజా చంద్రః	అర్ఘాధిపశ్చంద్రః
మంత్రీ కుజః	మేఘాధిపశ్చంద్రః
సేనాధిపశ్చంద్రః	రసాధిపో రవిః
సస్యాధిపశ్శుక్రః	నీరసాధిపో గురుః
ధాన్యాధిపో బుధః	

పురోహితశ్శుక్రః. పరీక్షకో గురుః. గణకశ్శనిః. గ్రామపాలకః కుజః. దైవజ్ఞశ్చంద్రః. పశుపాలకో గోపాలః. స్థానసంరక్షకః శ్రీకృష్ణః. ద్రోణనామకో మేఘః. మేరోః ప్రాగ్భాగే మేఘస్యోత్పత్తిః ఆఢకత్రయపరిమితం వర్షం. ఆఢకప్రమాణం షష్టియోజన విస్తీర్ణం శతయోజనమున్నతం, ఆఢకస్యప్రమాణంతు దేవమానేన గణ్యతే॥ ఆఢకః బ్రాహ్మణహస్తగతః ఫలం దుర్భిక్షం.

అథవర్షధాన్యాదయో లిఖ్యన్తే

వర్షం ౧౫, ధాన్యం ౮, శీతం ౮, తృణం ౧౩, ఉష్ణం ౧౩, మారుతం ౮, జన్తువృద్ధిః ౧౫, జన్తుక్షయం ౧౫, విగ్రహం ౧౧, ఉగ్రం ౧౧, పుణ్యం ౧౧, పాపం ౧౧॥, పరమాంశాః ౧౯॥, వ్యాధయః ౧౧, ఉపశమనం ౧౧, ఆచారం ౧౯, దుష్ప్రవర్తనం ౫, మరణాని ౮, జన్మాని ౧౩, దేశోపప్లవః ౯, దేశస్వాస్థ్యం ౧౯, చోరభయం ౯, తన్నాశః ౧౩, అగ్నిభయం ౧౮, తన్నాశః ౫, మృగోపద్రవం ౧౩, మృగక్షయం ౯, కీటభయం ౧౧, తన్నాశః ౨౧, మూషకోత్పత్తిః ౫, తన్నాశః ౧౫, సర్పోత్పత్తిః ౧౭, తన్నాశః ౧౮, లోభః ౧౩, మోహః ౧౩, మదః ౯, మాత్సర్యం ౧౯, సుఖం ౯, దుఃఖం ౧౩, భోగం ౧౫, వినయం ౧౫, మనోవ్యథ ౧౩, ద్వేషం ౯, ప్రతిష్ఠ ౨౧, అప్రతిష్ఠ ౧౫, దుర్యశం ౮, మత్తత ౧౫, వరాః ౫, స్త్రీయః ౧౧, ధాతుర్వాదః ౧౮, భయం ౫, శౌర్యం ౯, దుష్టనిగ్రహం ౧౩, శిష్టపాలనం ౧౮, సత్యం ౨౧, అసత్యం ౮, విశ్వాసం ౯, అవిశ్వాసం ౧౧, దయ ౧౩, నిర్దయ ౧౫, పరమాంశాః ౨౧, జ్ఞానం ౩, అజ్ఞానం ౧౫, కాపట్యం ౫, నిష్కాపట్యం ౯, ధార్మికం ౧౮, అధార్మికం ౧౮, పరమాంశాః ౧౯, గోమాయువృద్ధి ౮, నాశః ౧౬, సస్యకీటస్య ౧౩, నాశః ౧౩, శలభస్య ౧౩, నాశః ౪, మశకస్య ౧౬, నాశః ౧౦, మత్కుణస్య ౧౬, నాశః ౪, వృశ్చికస్య ౧౬, నాశః ౧౬, సర్పస్య ౮, నాశః ౫, శుకస్య ౭, నాశః ౫, పికస్య ౭, నాశః ౫, కుక్కుటస్య ౭, నాశః ౭, పతత్రిస్య ౩, నాశః ౬, ధేనుస్య ౩, నాశః ౩, మహిషస్య ౪, నాశః ౨, మృగస్య ౨, నాశః ౩, ఛాగస్య ౪, నాశః ౩, అశ్వస్య ౩, నాశః ౬, గజస్య ౩, నాశః ౨, ఉష్ట్రస్య ౨, నాశః ౬, విప్రస్య ౨, నాశః ౫, క్షత్రియస్య ౩, నాశః ౬, వైశ్యస్య ౬, నాశః ౩, శూద్రస్య ౨, నాశః ౪, మ్లేచ్ఛస్య ౬, నాశః ౬, సంకర స్య ౬, నాశః ౫, వజ్రస్య ౩, వైడూర్యస్య ౫, నీల ౨, గోమేధిక ౩, పుష్యరాగ ౪, మరకత ౫, మాణిక్య ౫, విద్రుమ ౫, మౌక్తిక ౫, సువర్ణ ౧౦, రజత ౨, తామ్ర ౨, కాంస్య ౭, లోహ ౭, అయః ౭, త్రపు ౧౦, సీస ౧౦, రస ౬, వ్రీహి ౧౪, నాశః ౧౦, శాలిస్య ౭, నాశః ౧౭, కుళుత్థస్య ౧౨, నాశః ౧౨, తిల ౧౦, నాశః ౬, ఆఢక ౧౦, నాశః ౬, క్షుధ ౫, తృష ౧౩, నిద్ర ౧౫, ఆలస్యం ౩, ఉద్యమం ౧౫, శాంతిః ౯, క్రోధః ౮, దండః ౧౫, భేదః ౧౩, రసనిష్పత్తిః ౧౩, ఫలనిష్పత్తిః ౩, ఉత్సాహః ౯, ఈతయః ౯.

అథాబ్దత్రయఫలం నిరూప్యతే.

చాంద్రసౌర మానాభ్యాం ఈశ్వరనామసంవత్సరఫలం

ఈశ్వరాబ్దే స్థిరాః క్ష్మేశాః జగదానందవర్ధకాః,
అధ్వరే నిరతా విప్రాః స్వస్వమార్గరతాః పరే.

ఈశ్వర సంవత్సరమున రాజులు స్థైర్యవంతులై జగదానంద వర్ధకు లగుదురు. బ్రాహ్మణులు కర్మనిరతులగుదురు. ఇతరులు స్వస్వమార్గ వర్తనులై యుందురు. ఈఫలము వింధ్య శేషాచల మధ్యదేశమునకును దక్షిణ దేశమునకును వర్తించును. బార్హస్పత్య మానేన అబ్దాది ఫాల్గున బ౬, పర్యంతం.

విరోధినామసంవత్సరఫలం

విరోధివత్సరే లోకా పరస్పరవిరోధినః,
భూరిభూతియుతా భూమిః భూరివారిసమాకులా.

విరోధివత్సరమున జనులు పరస్పర విరోధులై వర్తింతురు. ఈభూమి ఐశ్వర్యములతోను ఉదకసమృద్ధితోను తులతూగుచుండును. తదాద్యావత్సరాంతం,

వికృతిసంవత్సరఫలం

మన్యంతి తస్కరా లోకం వికృతిప్రకృతిస్తథా,
వికారా అల్పవృష్టిశ్చ వికృతేఒబ్దే ప్రజారుజః.

వికృతిసంవత్సరమున లోకమున చోరభయము పెండసును. ఈ భూమియందు వికారములు బైలుదేరును. అల్పవృష్టిన్నీ ప్రజలకు రోగబాధయూ గలుగును. ఈ ఫలములు బార్హస్పత్యమానమున అనగా వింధ్య కుత్తర దేశములందు వర్తించును.

గురూదయవశాచ్ఛ్రావణాబ్ద ఫలం

శ్రావణాబ్దే ధరా భాతి త్రిదశస్పర్థిమానవైః,
మనసో ఽభీష్టవృష్ట్యర్ఘ సస్యపుష్ప ఫలాదిభిః.

ఈ శ్రావణాబ్దమున ఈభూమి అభీష్టవర్ష సస్యపుష్ప ఫల అర్ఘలతో నిండియుండుటచే స్వర్గతుల్యముగా నుండును. ఈ ఫలము దేశమంతట అనువర్తించును.

అథ రాజాదీనాం ఫలాని

రాజ్ఞశ్చంద్రస్య ఫలం

సోమస్యరాజ్యే ఽఖిలలోకగేహ కల్యాణకార్యాణిగవాంవివృద్ధిః,
వృష్టిః ప్రభూతా బహుసస్యసంపత్సౌఖ్యంజనోవిందతిరోగహానిః.

రాజు చంద్రు డగుటవలన శుభములు చేకూరుట, పశువృద్ధి, సస్యసంపత్తు, రోగహానియు, సుఖము, వృష్టి మొదలగునవి లోకమునకు కలుగును. ఈఫలము పాంచాల సౌరాష్ట్ర విదర్భ దేశములందు వర్తించును.

మంత్రిణః కుజస్య ఫలం.

పురగ్రామ వనాదీని దహ్యంతే వహ్నినా భృశం,
మందవృష్టిర్భవేద్యుద్ధం మంత్రీచేద్భూమినందనః.

పురగ్రామవనాదులు వహ్నిచేదహనము, స్వల్పముగ వర్షించుట, యుద్ధభయము మొదలగుఫలములు కుజుని మంత్రిత్వమువల్ల పౌండ్ర కళింగ దేశములందు వర్తించును.

సేనాధిపస్య చంద్రస్య ఫలం

వర్షంతిమేఘానిఃజలం ధరిత్ర్యాం అతీతరోగా స్సుఖినో జనాశ్చ,
గావో బహుక్షీరదుఘా భవంతి సైన్యాధిపత్యే మృగలాంఛనస్య.

సేనాధిపతి చంద్రుడగుటచే మంచివర్షము, జనుల కారోగ్యత, గోవులు క్షీరప్రదములై యుండుట మొదలగు శుభములు సర్వదేశము లందును వర్తించును.

సస్యాధిపస్య శుక్రస్య ఫలం

జలధాన్యాని సర్వాణి స్థలధాన్యాని యానిచ,
పాండుభూమిస్తు ఫలితః శుక్రే సస్యాధి పేసతి.

మాగాని మెట్ట పంటలన్నియు బాగుగ బండును. తెల్లభూము లందు పంట బాగుండును. ఈ ఫలము భూర్జరయవన దేశములందు ఎక్కువగ వర్తించును.

ధాన్యాధిపస్య బుధస్య ఫలం

మధ్యవృష్టిర్మందతోయం మేఘా వాతేన పీడితాః,
త్రాసస్సర్వ నృపాణాంచ బుధే ధాన్యాధిపేసతి.

బుధుడు ధాన్యాధిపతి యగుటచే మేఘములు వాయు పీడితములై సామాన్యముగ వర్షించును. ప్రభువులకు గ్లాని గలుగును. ఈ ఫలమన్ని దేశముల వర్తించును.

అర్ఘాధిపస్య చంద్రస్య ఫలం

సువృష్టి స్సర్వసస్యానాం అభివృద్ధిశ్చ జాయతే,
మహతీ చార్ఘవృద్ధిశ్చ చంద్రేఽర్ఘాధిపతౌ సతి.

అర్ఘాధిపతి చంద్రుడగుటచే దేశమంతటను మంచి వర్షము సస్యాభివృద్ధి ధరల పెంపున్నూ గలుగును.

మేఘాధిపస్య చంద్రస్య ఫలం

సువృష్టిస్సర్వదేశానాం ఫలితా ధాన్యజాతయః,
బహుక్షీరప్రదా గావః చంద్రే మేఘాధిపేసతి.

చంద్రుని మేఘాధిపత్యముచే సువృష్టి మంచి పంట పశువులు క్షీరప్రదములై వృద్ధిగాంచుట ఆంధ్రదేశమున కలుగును.

రసాధిపస్య రవేః ఫలం

ఘృతతైల గుడక్షౌద్రా యేచాన్యే రసజాతయః,
మహార్ఘం యాంతి తేసర్వే సూర్యేయది రసాధిపే.

సూర్యుడు రసాధిపతి యగుటచే నెయ్యి నూనె తేనె మొదలగు రసవస్తువులకు ధరలెక్కును. ఈఫలము కొంకణ మగధదేశములందు వర్తించును.

నీరసాధిపతేర్గురోః ఫలం

పూగీఫలాన్యఖిలరత్న సువర్ణధాన్య
కార్పాసచర్మ కుసుమానిచ చందనంచ,
వృద్ధింయయుర్ద్విజగణాస్సుఖినో భవంతి
భూమౌచ నీరసపతౌ యది దేవపూజ్యే.

నీరసనాయకుడు గురుడౌటచే పోకలు, రత్నములు, బంగారము, ధాన్యములు, దూది, చర్మములు, పుష్పములు, మంచిగంధము మొదలగు వస్తువులు వృద్ధిబొందును. ద్విజులు సుఖము నొందెదరు. ఈ ఫలము మాళవదేశమున ఎక్కువగ వర్తించును.

పురోహితస్య శుక్రస్య ఫలం

సర్వసస్యసమృద్ధిస్స్యాత్ నీతియుక్తా నరాధిపాః,
నిత్యోత్సవరతా విప్రా శ్శుక్రే పౌరోహితేసతి.

సస్యవృద్ధి, రాజులకు నైతికవర్తన, బ్రాహ్మణులు శుభకర్మాసక్తులగుట గలుగును.

పరీక్షకస్య గురోః ఫలం

పరీక్షకే సురాచార్యే సర్వసస్యార్ఘవృష్టయః,
ప్రజానురాగ మన్యోన్యం నీతియుక్తాః పరీక్షకాః.

సస్యార్ఘవృష్టులు బాగుండును. ప్రజలు అన్యోన్యానురాగులై యుందురు. పరీక్షకులు నీతియుక్తులై యుందురు.

గణకస్య శనేః ఫలం

మందేతు గణకే లోకే గణకా మందబుద్ధయః,
తిలమాష కుళుత్థాని ఫలితాని భవంతిచ.

గణకుడు శనియగుటచే లెక్కవారు మందంబుద్ధులగుదురు. నువ్వులు, మినుములు, ఉలవలు బాగుగ ఫలించును.

గ్రామపాలకస్య కుజస్య ఫలం

గ్రామాణాం పాలకే భౌమే గ్రామాస్స్యుర్వహ్నిపీడితాః,
క్షుచ్ఛస్త్రవృష్టి జనితా పీడా స్యాత్ప్రచురా భువి.

గ్రామపాలకుడు కుజుడౌటచే గ్రామములం దగ్నిభయము, ఆకలి, శస్త్ర, వర్ష బాధలున్నూ గలుగును.

దైవజ్ఞస్య చంద్రస్య ఫలం

జలధాన్యసమృద్ధిశ్చ ఫలితా వృక్షజాతయః,
నానాధాన్య సమృద్ధిస్స్యాత్ దైవజ్ఞే నిశినాయకే.

దైవజ్ఞుడు చంద్రుడౌటవల్ల మాగానిపంటలు వృక్షజాతులు మొదలగు సమస్తఫలమున్నూ బాగుండును.

పశుపాలకస్య గోపాలకస్య ఫలం

పశువృద్ధిస్సుభిక్షంచ బహుసస్యార్ఘ సంపదః,
సంపూర్ణతృణవృష్టిశ్చ గోపాలే పశునాయకే.

గోపాలుడు పశునాయకుడగుటచే పశువులు వృద్ధిగలిగి సుఖముగనుండును. సస్యాభివృద్ధియుండియూ ధరలు బాగుండును.

స్థానసంరక్షకస్య శ్రీకృష్ణస్య ఫలం

గావస్సుఖవత్యశ్చైవ యః ప్రభాస్యుః.

గోవులు సుఖముగలవై బాగుగ పాలిచ్చును.

ద్రోణమేఘఫలం

మహీశాస్యస్వసంపత్తి వృద్ధ్యా సమీతా
స్సమస్తా మహీ భూరిధాన్యేన యుక్తా,
యదా జాయతే ద్రోణనామా పయోద
స్తదా దేవరాజో భవేత్సత్యవాదః.

ద్రోణమేఘము వచ్చినందున రాజు లభివృద్ధినొందెదరు. భూమియంతయు ధాన్యముతో నిండియుండును. మంచివర్షము కురియును.

బ్రాహ్మణహస్తగత ఆఢకస్య ఫలం దుర్భిక్షం.
త్ర్యాఢక పరిమితవర్షం.

మూడుతూముల వర్షము. తూము బ్రాహ్మణహస్తగతమగుటచే దుర్భిక్షం.

వర్ష విభాగక్రమః

సప్తభాగా స్సముద్రేషు పర్వతేషు తథాదశ,
ధరణ్యాంచ చతుర్భాగం ఏవం వర్షతి వ త్రిధా.

ఏడుభాగములు సముద్రమున పర్వతములందు పదిభాగములుగను భూమియందు నాలుగుభాగములుగను వర్షములు కురియును. త్రిరాఢీ తు సుభిక్షం స్యాత్.

భూవాహకశంఖఫలం

శంఖకోష్ఠే భూమివాహే
సుఖం భవతి భూతలే. "సుఖం"

రవిచారః

ఏతత్సంవత్సరే చైత్రశుక్ల ౨ సోమవాసరే ౧౩-౦ సమయే రవేర్మేషప్రవేశాత్తత్ఫలాని—

వారఫలం: కుజవారే త్వనర్ఘతా.

సమయఫలం: దివాచేన్మేషసంక్రాంతి రనర్ఘ కలహప్రదా.
గ్రం॥ పూర్వాహ్ణకాలేఒగ్ని భయం ప్రకుర్యాత్.

ఇదంఫలం ద్రావిడగౌడదేశయోః ప్రశస్తం. మేషసంక్రాంతివల్ల ద్రావిడగౌడదేశములందు ధరలుతగ్గి కలహములు బుట్టును.

ఆర్ద్రాప్రవేశఫలం: ఏతత్సంవత్సర జ్యేష్ఠశుక్ల ౧౩ సోమవాసరే అనూరాధానక్షత్రే సాధ్యనామయోగే తైతులకరణే ఉదయాది ౩౬-౩౦ సమయే భానోరార్ద్రాప్రవేశాత్తత్ఫలాని:—

వారఫలం: సుభిక్షం
నక్షత్రఫలం: జనానాం రాజ్ఞాంచ సంతుష్టిః
యోగఫలం:

అంశుమాన్రౌద్ర నక్షత్రం సాధ్యయోగే ప్రయాతిచేత్,
అసాధ్యమపి సాధ్యాస్యాత్కార్యం తత్ర నసంశయం.

కరణఫలం: శుభం.
సమయఫలం: రాత్రౌ సస్యాభివృద్ధిః.

అథమకర సంక్రాంతిఫలం

ఏతత్సంవత్సర పుష్యశుక్ల ౧౨ గురువాసరే ఉదయాది ౩౫ - ౪౬ సమయే (తత్కాల త్రయోదశ్యాం) మృగశిరానక్షత్రే బ్రహ్మనామయోగే కౌలవాకరణే రవేర్మకర సంక్రాంతి ప్రవేశాత్తత్ఫలాని.

ద్విముఖం కృష్ణవర్ణంచ షడాననంచ త్రినేత్రకం,
సప్తబాహుం ద్విపాదంచ త్రిశీర్షం క్రోడవాహనం.
సప్తాయుధధరం పూజ్యం రూపం సంక్రమణే స్మృతం,
అష్టవక్త్రో విశాలాక్షో లంబభ్రూర్దీర్ఘ నాసికః.
శతయోజన మానత్వం విస్తీర్ణం ద్వాదశ స్మృతం,
ఏవంరూపం సువిజ్ఞేయం సంక్రాంతేః పురుషస్యహి.

అస్య పురుషస్య మందనామధేయం - విప్రారిష్టం. నింబోదక స్నానం- రాజ్ఞాం శుభం. విచిత్రవస్త్రధారణం - శుభం భవతి. కుంకుమగంధం యుద్ధం భవతి. వకుళపుష్పం- యశోవృద్ధిః. రజతాభరణం- రజతనాశనం. తామ్రపాత్రే భక్షణం- లోహనాశనం భక్ష్యభోజనం- స్ఫోటభయం. మాతఫలభక్షణం- ప్రజానాంసుఖం. వరాహవాహనం- మహిష నాశనం. అసితాయుధం- యుద్ధం. శ్వేతఛత్రం- శ్వేతవస్తునాశనం. సితపద్మధారణం- శుభంభవతి. ఉత్తరదిగ్గమనం- తద్దేశారిష్టం. ఆజ్ఞా చేష్టా- ప్రజానాంసుఖం. ఊర్ధ్వదృష్టిః- రాజ్ఞాం సుఖం.

పక్షఫలం:

శుక్లపక్షేయదా పుష్యే మకరస్థో దివాకరః,
ప్రజానాం వ్యాధిపీడాచ నృపాణాం సమరం భవేత్.

తిథిఫలం: ఐశ్వర్యప్రదం.

వారఫలం:

భృగ్వింగురుసౌమ్యేషు యదా సంక్రమతే రవిః,
సుభిక్షం క్షేమమారోగ్యం సువృష్టిస్సస్యసంపదః.

నక్షత్రఫలం: విరోధకృత్.
కాలఫలం: పిశాచారిష్టం.
లగ్నఫలం: అతివృష్టిః.
ముహూర్త ఫలం: మహాసౌఖ్యం

సంక్రాంతిపురుషో ధార్యః వర్ణద్రవ్యంసవృద్ధిదం,
తస్యార్త్స్వప్రయత్నేన వర్ణద్రవ్యం నివృత్తియేత్.
సంక్రాంతిపురుషావృత్తికాలే స్నానదానాదికం కర్తవ్యం.

చంద్రచారః

ధరణ్యాదిమణ్డల ఫలం - సస్యవృద్ధిః. -జ్యేష్ఠ శుక్ల ౧ యుక్తబుధవారఫలం, దుర్భిక్షం. ఆషాఢ శుక్ల ౫ యుక్త సోమవార ఫలం, సోమవారే జలప్రదా - ఆషాఢ శుక్లపక్ష స్వాతియోగ ఫలం, ఆషాఢే శుక్లపక్షేతు నవమీ స్వాతిసంయుతా - వాయుస్సర్వత్ర సంవాతి భూమౌ బీజం నవాపయేత్-ఆషాఢ కృష్ణరోహిణీయోగ ఫలం, ఏకాదశ్యాంతు మధ్యమా. ఏతత్ఫలచతుష్టయం చాన్ద్రమానే ప్రశస్తం. అస్మిన్నబ్దే గ్రహణం నాస్తి.

అథ కుజచారః

చైత్ర శుక్ల ౫ ప్ర॥ జ్యేష్ఠ బ ౪ వ॥ కుజవక్రఫలం:

దశమైకాదశే ఋక్షే ద్వాదశే వా ప్రతీపగే,
వక్రమశ్రుముఖం తస్మిన్ సస్యవృష్టి వినాశనం.
విశాఖాదిత్వథిష్ణ్యాంతివక్ష్త్రాం యావచ్చరః కుజః,
దుర్భిక్షవృష్టి భయకృద్దాహో భువి భూభుజాం.

ఇదంఫలం అబ్దాది కార్తిక శుక్ల ౧౨ పర్యంతం.

బుధచారః

చైత్ర బ ౭ పశ్చాదస్తంబుధః, పశునాశనం, విప్రపీడ, జ్వరబాధా, యుద్ధభయం. వైశాఖశుక్ల ౧౧ బుధోదయం, పశుపీడా, ధాన్యానాం మహర్ఘతా, యుద్ధభయం. జ్యేష్ఠ బ ౨ ప్రాగస్తం పశుపీడా, సుభిక్షం, మహావాతవృష్ట్యాదిభయం. ఆషాఢ బ ౧౩ పశ్చాదుదయం, మహావృష్టిః, సుఖం. శ్రావణ బ ౩౦ పశ్చాదస్తం, మాష ముద్గాద్యల్ప నిష్పత్తిః, చోరభయం అతివృష్టిశ్చ. భాద్రపదశుక్ల ౧౫ ప్రాగుదయం, పశునాశనం, రాజ్ఞాం యుద్ధభయాదికం. ఆశ్వయుజ శుక్ల ౬ ప్రాగస్తమయం, చోరభయం, అతివృష్టిశ్చ, కార్తిక బ ౨ పశ్చాదుదయం, అశ్వానాంరోగః, ఇక్షుశాల్యాజ్యాదీనాం మహర్ఘతా, సుభిక్షం, రాజ్ఞాంభయం. మార్గశిర బ ౭ పశ్చాదస్తమయం రాజ్ఞాం భయం, వ్యాధిః, వృష్టిశ్చ, ధాన్యానా మల్పార్ఘతా. పౌష శు ౭ ప్రాగుదితః, సుఖం, ధాన్యవృద్ధిః. మాఘ బ ౬ ప్రాగస్తమితః, వ్యవసాయిలోకే అల్పలాభః. ఫాల్గున బ ౬ పశ్చాదుదయం, రాజ్ఞాంపీడా, కుంకుమాదీనాం మహర్ఘతా.

గురుచారః

అబ్దాది ఆషాఢ శుక్ల ౪ పర్యంతం మకరరాశి స్థితి గురుఫలం:

అశ్రాత్రవోజ వాధాత్రీ ప్రాణ్యాపస్యార్ఘ వృష్టిభిః,
పీతరోగ భయాస్సర్వే మకరస్థే సురార్చితే.॥ ఏతత్ప్రభృతి
కార్తీక శుక్ల ౧౧ పర్యంతంతథ నూరాశి స్థితఫలం : జీవేచాప
గతే క్షితిరీ భూపావహం మహత్, అతులావృష్టి ర
శ్యగాపీడానిస్యాః ఈతీశ్వరాః. కార్తీక శు ౧౧ ప్రభృత్య
బ్దాంత మకరరాశిస్థితిఫలం పూర్వమేవోక్తం

గురువక్ర ఫలం

మకరస్థే యదా జీవః కరోతి వక్రగామితా,
ఆరోగ్యం కురుతేధాన్యం సమర్ఘం నాత్రిసంశయః

నక్షత్రచారఫలం

అబ్దాది పౌష శుక్ల ౧ పర్యంతం.

ఆషాఢానక్షత్రయోస్సంచార ఫలం

జీవః పూర్వోత్తరాషాఢ యుక్తో లోకసుఖం మతం,
త్రిమాసాభ్యాయతేవర్షం మాసమేకం న వర్షతి.

ఏతత్ప్రభృత్యబ్దాంతం శ్రవణధనిష్ఠా నక్షత్రయోస్సంచార ఫలం

శ్రవణేవా ధనిష్ఠాయాం వాచస్పతే గురుసంగమే,
సుభిక్షం క్షేమ మారోగ్యం బహుసస్యాచ మేదినీ.
భాద్రపద శు ౧౪ ప్ర॥ మార్గశిర శు ౯ వ॥ కుటేనవాకం

గురుచార ఫలం

సుభిక్షం.

గుర్వస్తమయ ఫలం

అశ్వవృద్ధిః, తిలవృద్ధిశ్చ.

గురూదయ ఫలం

రోగభయం, ధాన్యాభివృద్ధిః, వృష్టిప్రదశ్చ.

ఉదయమాస ఫలం

చిత్రరూపకఖండవృష్టిః.

అథ శుక్రచార ఫలం

అబ్దాదిజ్యేష్ఠ శుక్ల ౪ పర్యంతం, స్వర్ణద్వారస్థిత ఫలం-సుఖం సుభిక్షంచ. తదాది భాద్రపద శుక్ల ౧౪ ప॥ మేఘద్వారస్థితఫలం మేఘే వృష్టిః ప్రజానందస్సమర్ఘం ధాన్యమేవచ॥తదాది కార్తిక శుక్ల ౯ పర్యంతం భూమిద్వార స్థితఫలం-ప్రజాసు భంజనం నష్టం తరోపద్రవమాదిశేత్. తదాది పౌష శుక్ల౧ పర్యంతం రాజద్వార స్థితఫలం-

లోకే భయం ధాత్రీపతిక్షయంతత్ర నివేదయేత్.
తత్ప్రభృత్యబ్దాంతం పునః.

స్వర్ణద్వార స్థితఫలం

అభీష్టసుఖం, సుభిక్షంచ.

శుక్రాస్తమయమాస ఫలం

మధ్యాహ్నసావపి దుర్భిక్షం చైత్రే తే వనవినాశనం.

పక్ష ఫలం

శుక్ల పక్షేయదా శుక్రస్సముదేత్యస్తమేతివా,
రాజపుత్రసహస్రాణాం మహీ పిబతి శోణితం.

రాశి ఫలం

శుక్రస్యాస్తంగ మాన్మేషే సర్వధాన్య మహర్ఘతా.

చైత్రే శుక్రోదయ ఫలం

విభూతిః.

నక్షత్రే అస్తమయ ఫలం

శుక్రేశ్విన్యాం బ్రాహ్మణజాతివిశోకః,
యవాస్తిలా మాషా స్స్వల్పాః.

నక్షత్రే ఉదయఫలం

ఉదయే భృగుసుతః కురుతేఽ
భ్యుదయం యవాసురగగార్ధ్న గతః ఖలు, సింధుషు,

సకలఘూర్జరకర్పట మండలే
భవతి సర్వవినాశ మహారుజే.

మార్గశీర్షే శుక్రాస్తఫలం

భూపయుద్ధం, ప్రజానాం సుఖసంపదః

రాశిఫలం

శ్రీ, ధాన్యనాశః.

మూలాయాం అస్తఫలం

శుక్రాస్తే రాక్షసగణే హిన్దూదేశేషు విగ్రహాః,
ఖర్పరే రాజయుద్ధాని మిశ్రదేశే౽న్నవిగ్రహాః.

ఫాల్గునమాసే ఉదయఫలం

శుక్రోదయాత్ఫాల్గునమాసివృద్ధిః,
అర్ఘస్య ధాన్యాది షుఖైకవృత్తిః.

రాశిఫలం

మీనే సుభిక్షం.

నక్షత్ర ఫలం

జాలంధరేపి దుర్భిక్షం విగ్రహో రణసంభవః,
మనుష్యగణభే శుక్రోదయే సౌరాష్ట్రవిగ్రహః.

శ ని చా రః

అష్టాదాబ్దవత్సరాంతం మీనరాశిస్థిత శనిఫలం.

ప్రముఖ్యస్తే క్షితీశాః ప్రచలతి వసుధా సోదరేదస్యవర్గో
ధీరంశో బుద్ధిభాజాం జనపదహరణం చిత్రవర్షీ పయోదః,
చంద్రార్కౌ మందరశ్మిగ్రహగణసహితౌ వా నిపాతాః ప్రచణ్డా
శ్చక్రాకారంసమస్తం భ్రమతి జగదిదం మీనగే సూర్యసూనౌ.

ఉత్తరాభాద్రస్థిత శనిఫలం

అహిర్బుధ్న్యే శ్వాదో౽యానకరాః శ్రీహిరణ్యంచ పీడాముప
యాంతి. గ్రంథాంతరే రాశిఫలం.

పృథ్వీనై కమ్పమాత్రం ప్రచలతి పవనః కంపతేనాగలోకః
సప్తద్వీపేషు సిద్ధోగ్గిరివరగహనే సర్వవృక్షాదిహానిః,
నాశః పృథ్వీపతీనాం జనపదవిలయో యాన్తి మేఘాః ప్రణాశం
చక్రావర్తైస్సమస్తం భ్రమతి జగదిదం మీనగే సూర్యపుత్రే.

శన్యస్తమయఫలం

మీనే హీనవతీయా భవస్య నజలం క్వాపిద్ధవాపిస్థలే
సంతాపీ నృపతిః స్వవర్గవిముఖః పాపీ జనః పీడయా,
మందమందసమంసభూపతి రణో మందే స్తమప్యాశ్రితే.

రా హు చా రః

శ్లో. వృశ్చికస్థే యదా రాహు ర్ద్వాదశ్యాంతస్య సంగమః,
తదా జ్ఞాత్వాచ కర్తవ్యః సంగహో ఘృతవాససాం.
పంచమాసాన్యతిక్రమ్య మఘేకాలో౽ర్థస్య విక్రయః
లాభశ్చ ద్విగుణో జ్ఞేయో నిశ్చితం శాస్త్రభాషితం.

కేతుచారః

రోహిణ్యాం అష్టాది పుష్య బ ౪ పర్యంత ఫలం. కూరసేన రాజ్ఞాం అరిష్టం. తదాద్యావత్సరాంతం కృత్తికాయాం స్థితత్వా త్కళింగదేశస్య అరిష్టం.

అథ గురుశుక్రయోర్మౌఢ్యనిర్ణయః

ఏతత్సంవత్సర చైత్ర శుక్ల ౧ ప్రభృతి శుక్ల ౧౩ పర్యంతం పశ్చాదస్తమిత శుక్రమౌఢ్యః - పునః మార్గశిర బ ౧౧ ప్రభృతి ఫాల్గున బ ౬ పర్యంతం ప్రాగస్తమిత శుక్రమౌఢ్యః - పౌష శుక్ల ౧౫ ప్రభృతి మాఘ శుక్ల ౧౪ పర్యంతం పశ్చాదస్తమిత గురుమౌఢ్యః

అథ పుష్కరనిర్ణయః

ఏతత్సంవత్సర కార్తిక శుక్ల ౧౧ భానువాసరే సర్వమునీనాం తుంగభద్రానదీపుష్కర ప్రవేశః.

ఇతి సర్వమాలోచ్య నిశ్చిత్య ద్వాదశాంశాధిక గ్రాసః శ్రీ శ్రీ

అథకందాయ ఫలాని

అశ్వి	భ	కృ	రో	మృ	ఆర్ద్రా	పున	పుష్య	ఆశ్లే	మఖ
౫	౦	౩	౬	౧	౪	౭	౨	౫	౦
౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧
౧	౪	౨	౦	౩	౧	౪	౨	౦	౩

పుబ్బ	ఉత్త	హ	చిత్త	స్వా	వి	అనూ	జ్యే	మూ
౩	౬	౧	౪	౭	౨	౫	౦	౩
౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧
౧	౪	౨	౦	౩	౧	౪	౨	౦

పూషా	ఉషా	శ్రవ	ధని	శత	పూభా	ఉభా	రేవ
౬	౧	౪	౭	౨	౫	౦	౩
౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦
౩	౧	౪	౨	౦	౩	౧	౪

ఆదిశూన్యే మహావ్యాధిః మధ్యశూన్యే మహావ్యథా,
అంత్యశూన్యే ఫలం స్వల్పం త్రిశూన్యే నిష్ఫలం భవేత్.
విషమేష్వర్థలాభం స్యాత్ సమేషు సమతా భవేత్,
శూన్యే శూన్యత్వ మాప్నోతి కందాయఫల మీదృశం.

ఆదాయవ్యయౌ

	ఆ.	వ్య.		ఆ.	వ్య.
మేషవృశ్చికయోః	౧౪	౨	సింహస్య	౮	౨
వృషభతులయోః	౮	౧౧	ధనుర్మీనయోః	౨	౧౧
మిథునకన్యయోః	౧౧	౮	మకరకుంభయోః	౫	౫
కటకస్య	౫	౮		—	—

సర్వాదాయః ౫౧ సర్వవ్యయః ౪౨

రాజపూజ్యావమానాని

	పూ.	అ.		పూ.	అ.
మేషస్య	౪	౫	వృశ్చికస్య	౪	౭
వృషభస్య	౭	౫	ధనుషః	౭	౭
మిథునస్య	౩	౧	మకరస్య	౩	౩
కటకస్య	౬	౧	కుంభస్య	౬	౩
సింహస్య	౨	౪	మీనస్య	౫	౬
కన్యాయాః	౫	౪		—	—
తులాయాః	౧	౭			

అథసంవత్సర ఫలాని

అశ్వి, పుష్య, స్వాత్యభిజితాం	ఆయువ్యం
భరణి, ఆశ్లేష, విశాఖా, శ్రవణానాం	అర్థలాభం
కృత్తిక, మఘా, అనూరాధ, ధనిష్ఠానాం	మనస్తాపం

రోహిణీ, పూర్వఫల్గుని, జ్యేష్ఠ, శతతారాణాం రాజపూజ్యం
మృగశిర, ఉత్తరఫల్గుని, మూల, పూర్వాభాద్రాణాం యుద్ధం
ఆర్ద్రా, హస్త, పూర్వాషాఢా, ఉత్తరాభాద్రాణాం ధూమణం
పున, చిత్తా, ఉషాఢా, రేవతీనాం, రోగం

అథసౌరార్ఘాః

మేష, మిథున, ధనుర్మకర మాసేషు సమార్ఘః
వృషభ, మీనమాసయోః రత్నార్ఘః
కర్కాట, సింహ, కన్యా, తులా, వృశ్చిక, కుంభమాసేషు మహార్ఘః

అథచాంద్రార్ఘాః

చైత్ర మాఘమాసయోః మహార్ఘః
జ్యేష్ఠాషాఢ శ్రావణాశ్వయుజ కార్తీక మార్గశీర్ష మాసేషు సమార్ఘః
వైశాఖ భాద్రపద పుష్య ఫాల్గున మాసేషు అర్ఘః

అగస్త్యోద యాస్తఫలం

దివసే స్తం గతశ్శ్రేష్ఠః శేషస్త్వభ్యుదయ స్తథా
ఉదయాస్తమయములు రెండును పగలగుటచే ఉదయమునకు శుభమున్నూ అస్తమయమునకు అశుభమున్నూ గలుగును.

వర్షవిషయక కార్తెప్రవేశవాహనాదుల చక్రం

ఇంగ్లీషు తేదీ	ఫాస్లీ తేది	తిథి మాసం	వారం	కార్తె	ప్రవేశకాలం ఘడియ	స్త్రీ. పుం వివరం	జలరాశి వివరం	వాహనం	ఫలము
1937	౧౩౪౬								
18 ఏప్రిల్	౮ ఖుర్దాద్	చైత్ర శు ౨	మం	అశ్విని	౧౩-౦	పుం. పుం	పాద	జంబుక	అనావృష్టి
26 ,,	౨౨ ,,	,, బ ౧	సోమ	భరణి	౩౩-౫౬	పుం. నపుం	అర్ధజల	మూషక	అల్పవృష్టిః
10 మే	౫ తీర్	,, బ ౩౦	,,	కృత్తిక	౪౧-౫౯	పుం. పుం	నిర్జల	నర	మధ్యవృష్టిః
24 ,,	౧౯ ,,	వైశాఖ శు ౧౪	,,	రోహిణి	౩౫-౧౯	పుం. నపుం	పాదజల	మేష	అనావృష్టిః
7 జూన్	౨ అమర్దాద్	,, బ ౧౩	,,	మృగశిర	౩౪-౧౨	పుం. పుం	నిర్జల	నర	అల్పవృష్టిః
21 ,,	౧౬ ,,	జ్యేష్ఠ శు ౧౩	,,	ఆర్ద్ర	౩౬-౩౦	నపుం. స్త్రీ.	నిర్జల	మండూక	పూర్ణవృష్టిః
5 జూలై	౩౦ ,,	,, బ ౧౨	,,	పునర్వసు	౪౦-౪౦	స్త్రీ. పుం	అర్ధజల	నర	మధ్యవృష్టిః
19 ,,	౧౩ షహరేవర్	ఆషాఢ శు ౧౧	,,	పుష్యమి	౪౪-౧౫	స్త్రీ. నపుం	పూర్ణజల	జంబుక	అనావృష్టిః
2 ఆగస్టు	౨౭ ,,	,, బ ౧౧	,,	ఆశ్లేష	౪౪-౫౭	స్త్రీ. నపుం	నిర్జల	మూషక	అల్పవృష్టిః
16 ,,	౧౦ మెహర్	శ్రావణ శు ౧౦	,,	మఘ	౪౨-౨౦	స్త్రీ. నపుం	నిర్జల	గజ	పర్వతవృష్టిః
30 ,,	౨౪ ,,	,, బ ౮	,,	పుబ్బ	౩౨-౪౦	స్త్రీ. పుం	అర్ధజల	మేష	అనావృష్టిః
13 సెప్టెం	౮ ఆబాన్	భాద్ర శు ౮	,,	ఉత్తర	౧౭-౨౫	,, ,,	నిర్జల	మహిష	పూర్ణవృష్టిః
26 ,,	౨౧ ,,	,, బ ౭	ఆది	హస్త	౫౪-౪౦	,, ,,	,,	జంబుక	అనావృష్టిః
	౧౩౪౭								
10 అక్టో	౫ అజార్	ఆశ్వ శు ౬	,,	చిత్త	౨౫-౫౨	,, ,,	పూర్ణ	మూషక	అల్ప
23 ,,	౧౮ ,,	,, బ ౪	శని	స్వాతి	౫౦-౧౨	స్త్రీ. పుం	నిర్జల	గజ	పర్వతవృష్టిః
6 నవం	౨ డై	కార్తీక శు ౩	,,	విశాఖ	౭-౦	నపుం పుం	నిర్జల	మండూక	పూర్ణ
19 ,,	౧౫ ,,	,, బ ౧	శుక్ర	అనూరాధ	౧౯-౭	నపుం పుం	పూర్ణ	మూషక	అల్ప
2 డిశం	౨౮ ,,	,, బ ౩౦	గురు	జ్యేష్ఠ	౨౭-౧౪	నపుం నపుం	అర్ధజల	గజ	పర్వత
15 ,,	౧౨ బహమన్	మార్గ శు ౧౨	బుధ	మూల	౪౦-౩౩	పుం పుం	పాద	మండూక	పూర్ణవృష్టిః
28 ,,	౨౫ ,,	,, బ ౧౧	మం	పూ షాఢ	౩౧-౪౦	పుం నపుం	పూర్ణ	మూషక	అల్పవృష్టిః
1938									
10 జనవరి	౮ ఇస్ఫందార్	పుష్య శు ౯	సోమ	ఉ షాఢ	౩౩-౫౯	పుం. పుం.	నిర్జ	మండూక	పూర్ణజల
23 ,,	౨౧ ,,	,, బ ౮	ఆది	శ్రవణం	౧౭-౧౯	పుం. స్త్రీ	అర్ధజల	,,	,,
5 ఫిబ్రవరి	౪ ఫర్వర్డి	మాఘ శు ౫	శని	ధనిష్ఠ	౪౧-౫౨	పుం. పుం	పాదజల	మయూర	పూర్ణవృష్టిః
18 ,,	౧౭ ,,	,, బ ౪	శుక్ర	శతభిషం	౫౨-౨౭	పుం. స్త్రీ	నిర్జల	అశ్వ	పర్వతవృష్టిః
4 మార్చి	౩౧ ,,	ఫాల్గున శు ౨	శుక్ర	పూ భాద్ర	౭-౪౨	పుం పుం	,,	జంబుక	అనావృష్టిః
17 ,,	౧౩ ఆర్డిబెహిస్త్	,, బ ౧	గురు	ఉ భాద్ర	౨౭-౨౯	పుం స్త్రీ	నిర్జల	మూషక	అల్పవృష్టిః
30 ,,	౨౬ ,,	,, బ ౧౪	బుధ	రేవతి	౫౪-౯	పుం. పుం	అర్ధజల	నర	మధ్యవృష్టిః

వర్షాయోగములు

చైత్రమాసము

ఈ మాసమున శుక్ల ౪, ౯, ౧౩ లలోను బ ౮ మొదలు ౧౩ లోగాను అచ్చటచ్చట స్వల్పవృష్టి గలుగును. బహుళపక్షమున పశ్చిమవాతారంభమగును.

వైశాఖమాసము

ఈ మాసమున ప్రథమమున ఉష్ణాధిక్యతయు పశ్చిమ వాత మున్నూ గలుగును. పూర్ణిమ ప్రాంతమున ఖండవృష్టిగను మేఘాడంబరముగ నుండును. బ ౧౩ మృగశిరా ప్రవేశమయిన స్వల్పవృష్టియే. కొన్ని ప్రదేశముల వర్షమే యుండదు.

జ్యేష్ఠమాసము

ఇందు శుక్లపక్షమున ఉష్ణాధిక్యతయు పశ్చిమవాయు సంచార మున్నూ గలుగును. శుక్ల ౧౩ మొదలు ఆర్ద్రకార్తెయందు మొదట వర్షముండదు గాని బ ౨ మొదలు వర్షానుకూలవృష్టి గలుగును. ఈ బ ౧౨ నాడు పునర్వసుకార్తె ప్రవేశించినది మొదలు మంచి వర్షములు కురియును.

ఆషాఢమాసము

ఈ శుక్ల ౪ వఱకు వర్షముండును. తిరిగి శుక్ల ౧౦ మొదలు మంచి వర్షములు కురియును. శు ౧౫ మొదలు బ ౬ వఱకు అప్పు డప్పుడు మంచి వర్షములు కురియును. ఈ శుక్ల ౧౧ మొదలు బ ౧౧ వఱకు పుష్యమికార్తెయందు పై ప్రకారము మొదటను చివరను మంచిగ వర్షించును. ఈ బ ౧౧ కి ఆశ్లేష యారంభించును. ఈ కార్తె యందు వర్షములు తక్కువ.

శ్రావణమాసము

ఈ శు ౧౦ కి మఖకార్తె యారంభమగును. ఇందు పర్వత ప్రాంతములం దెక్కువగ వర్షించును. నదీనదములు వెల్లువలై పారి జలాశయములన్నియు పరిపూర్ణ జలపూరితములై తనరును. ఈ బ ౯ మొదలు పుబ్బ కార్తెయందు మొదట వర్షము తక్కువ. ఈ బ ౧౨ మొ॥ ౩౦ వఱకును మంచి వర్షములు కురియును.

భాద్రపదమాసము

ఈ శుక్ల ౭ మొదలు ఉత్తరకార్తె. ఇందు మంచి వర్షములు కురియును. ఈ శుక్ల ౧౪ మొదలు బ ౩ వఱకు మంచి వర్షములు కురియును. ఈ బ ౮ మొదలు హస్తయందు ఖండవృష్టి గలుగును. బ ౧౧, ౧౨ ప్రాంతములందు వర్షములు కురియును. (ముసురుగ నుండును.)

అశ్వయుజమాసము

ఈ శుద్ధ ౬ మొదలు చిత్తకార్తె యారంభమయి పూర్ణముగ వర్షించును. ఈ శుక్ల ౧౦ మొదలు ౧౫ వఱకును మంచి వర్షములు కురియును. ఈ బ ౪ మొదలు స్వాతికార్తెయందు వాయు సహితమయిన వృష్టి గలుగును. ఈ కార్తెయందు పర్వతప్రాంతమున వర్ష మెక్కువ. ఈ బ ౧౪, ౩౦ ప్రాంతములందు గాలితో గూడినమంచి వర్షములు కురియును.

కార్తికమాసము

ఈ శుక్ల ౩ మొ. విశాఖకార్తెయందు అప్పుడప్పుడు వర్షించును. మేఘాడంబరము తఱుచుగనుండును. ఈ బ ౧ మొదలు అనూరాధ కార్తెయందు వర్షము క్రమముగ తగ్గును. దక్షిణదేశమున వర్షములు కురియును.

మార్గశిరమాసము

చలి యారంభమగును. కాని ఈ శుక్ల ౯ ప్రాంతమున వర్షము గలుగును, మంచి వర్షమే కురియును.

పుష్యమాసము

బ ౬ ప్రాంతమున వర్షము గలుగును. ఈ శుక్లపక్షమున రెండు మూడు వర్షములు కురియును. అందు ౧౫ ప్రాంతమున తప్పక కురియునని తోచుచున్నది.

మాఘమాసము

శు ౧౨ ప్రాంతమునను బ ౩౦ లకు వర్షముండవచ్చును.

ఫాల్గునమాసము

శు ౧౨ ప్రాంతములందు వర్షించును.

ధరలు – మాసఫలములు

చైత్రమాసము

ఈమాసమున ఉష్ణాధిక్యత హెచ్చు, ఫలములు. చెఱకు, బెల్లము, నువ్వులు, నూనె మొదలగు రసవస్తువులకు ధరలు పెరుగును. పశువులకు పీడ గలుగును. ప్రజలకు జ్వరబాధలు గలుగును. బ్రాహ్మణులకు పీడ గలుగును. ఈమాసమున శుక్ల పక్షమున ధాన్యాదులకు ధరలు పెరుగును. శు ౧౫ వఱకు బంగారమునకు ధర నిలచియుండును. పశువులకు ధర పెరుగును.

వైశాఖమాసము

ఈమాసమున కుంకుమ, చందనం వస్త్రములు మొదలగు వీటికిధరలు పెరుగును. లోకమున కలహములు పెరుగును. ఉష్ణాధిక్యత గలుగును. బహుళపక్షమున ధాన్యాదులకు ధరలు పెరుగును. నెయ్యి నూనె మొదలగు రసవస్తువులకు ధరలు మాసమంతయు పెరిగియేయుండును. అపరధాన్యములకు కృష్ణపక్షమున ధర పెరుగును. వెండిబంగారములకు ధరలు నిలుకడలేక యుండును. శు ౬ మొదలు బంగారమునకు ధర పెరుగును.

జ్యేష్ఠమాసము

ఈ బ ౨ ప్రాంతమున వాయు సహితముగ వర్షించును. పశు పీడ గలుగును. గొప్ప గాలి దుమారములు గలుగును. ఈమాసమున నువ్వులు, ధాన్యములు, కందమూలములు మొదలగువాటికి ధరలు పెరుగును. కృష్ణపక్షమున ధాన్యాదులకు ధరలు తగ్గును. తక్కినఅన్నిటికిని ధరలు నిలచియుండును. కలపకు ధర పెరుగును.

ఆషాఢమాసము

ఇందు జనులు సుఖముగ నుందురు. మంచి వర్షములు కురియును. ధాన్యాదులకు అప్పుడప్పుడు ధరలు పెరుగుచు నిలుకడలేక యుండును. ఈ బ ౩౦ ప్రాంతమున రెండుకోలు ధాన్యపుధర పూర్తిగ పెరుగును. నెయ్యి నూనె మొదలగు రసవస్తువులకు ధరలు నిలచియుండును. బంగారు వెండి ప్రత్తిబట్టలు వీటిధరలు తగ్గును. కలపకు ధరతగ్గును.

వర్షాయోగములు

చైత్రమాసము

ఈ మాసమున శుక్ల ౭, ౯, ౧౩ లలోను బ ౮ మొదలు ౧౩ లోగాను అచ్చటచ్చట స్వల్పవృష్టి గలుగును. బహుళపక్షమున పశ్చిమవాతారంభమగును.

వైశాఖ మాసము

ఈ మాసమున ప్రథమమున ఉష్ణాధిక్యతయు పశ్చిమ వాత మున్నూ గలుగును. పూర్ణిమ ప్రాంతమున ఖండవృష్టిగను మేఘాడం బరముగ నుండును. బ ౧౩ మృగశిరా ప్రవేశమయిన స్వల్పవృష్టియే. కొన్ని ప్రదేశముల వర్షమే యుండదు.

జ్యేష్ఠ మాసము

ఇందు శుక్లపక్షమున ఉష్ణాధిక్యతయు పశ్చిమవాయు సంచార మున్నూ గలుగును. శుక్ల ౧౩ మొదలు ఆర్ద్రాకార్తెయందు మొదట వర్షముండదు గాని బ ౨ మొదలు సస్యానుకూలవృష్టి గలుగును. ఈ బ ౧౨ వాడు పునర్వసుకార్తె ప్రవేశించినది మొదలు మంచి వర్షములు కురియును.

ఆషాఢ మాసము

ఈ శుక్ల ౪ వఱకు వర్షముండును. తిరిగి శుక్ల ౧౦ మొదలు మంచి వర్షములు కురియును. శు ౧౫ మొదలు బ ౬ వఱకు అప్పు డప్పుడు మంచి వర్షములు కురియును. ఈ శుక్ల ౧౧ మొదలు బ ౧౧ వఱకు పుష్యమికార్తెయందు పై ప్రకారము మొదటను చివరను మంచిగ వర్షించును. ఈ బ ౧౧ కి ఆశ్లేష యారంభించును. ఈ కార్తె యందు వర్షములు తక్కువ.

శ్రావణ మాసము

ఈ శు ౧౦ కి మఘకార్తె యారంభమగును. ఇందు పర్వత ప్రాంతములం దెక్కువగ వర్షించును. నదీనదములు వెల్లువలై పారి జలాశయములన్నియు పరిపూర్ణ జలపూరితములై తనరును. ఈ బ ౯ మొదలు పుబ్బకార్తెయందు మొదట వర్షము తక్కువ. ఈ బ ౧౨ మొ॥ ౩౦ వఱకును మంచి వర్షములు గురియును.

భాద్రపదమాసము

ఈ శుక్ల ౫ మొదలు ఉత్తరకార్తె. ఇందు మంచి వర్షములు కురియును. ఈ శుక్ల ౧౪ మొదలు బ ౩ వఱకు మంచి వర్షములు కురియును. ఈ బ ౮ మొదలు హస్తయందు ఖండవృష్టి గలుగును. బ ౧౧, ౧౨ ప్రాంతములందు వర్షములు గురియును. (ముసురుగ నుండును.)

ఆశ్వయుజ మాసము

ఈ శుద్ధ ౬ మొదలు చిత్తకార్తె యారంభమయి పూర్ణముగ వర్షించును. ఈ శుక్ల ౧౦ మొదలు ౧౫ వఱకును మంచి వర్షములు కురియును. ఈ బ ౪ మొదలు స్వాతికార్తెయందు వాయు సహిత మయిన వృష్టి గలుగును. ఈ కార్తెయందు పర్వతప్రాంతమున వర్ష మెక్కువ. ఈ బ ౧౪, ౩౦ ప్రాంతములందు గాలితో గూడినమంచి వర్షములు గురియును.

కార్తికమాసము

ఈ శుక్ల ౩ మొ. విశాఖకార్తెయందు అప్పుడప్పుడు వర్షించును. మేఘాడంబరము తఱుచుగనుండును. ఈ బ ౧ మొదలు అనూ రాధ కార్తెయందు వర్షము క్రమముగ తగ్గును. దక్షిణదేశమున వర్ష ములు గురియును.

మార్గశిరమాసము

చలి యారంభమగును. కాని ఈ శుక్ల ౯ ప్రాంతమున వర్షము గలుగును, మంచి వర్షమే కురియును.

పుష్యమాసము

బ ౬ ప్రాంతమున వర్షము గలుగును. ఈ శుక్లపక్షమున రెండు మూడు వర్షములు గురియును. అందు ౧౫ ప్రాంతమున తప్పక కురి యునని తోచుచున్నది.

మాఘమాసము

శు ౧౨ ప్రాంతమునను బ ౩౦ లకు వర్షముండవచ్చును.

ఫాల్గున మాసము

శు ౧౨ ప్రాంతములందు వర్షించును.

ధరలు – మాసఫలములు

చైత్రమాసము

ఈమాసమున ఉష్ణాధిక్యత పెండు, ఫలములు. చెఱకు, బెల్లము, నువ్వులు, నూనె మొదలగు రసవస్తువులకు ధరలు పెరుగును. పసువు లకు పీడ గలుగును. ప్రజలకు జ్వరబాధలు గలుగును. బ్రాహ్మణులకు పీడ గలుగును. ఈమాసమున శుక్ల పక్షమున ధాన్యాదులకు ధరలు పెరుగును. శు ౧౫ వఱకు బంగారమునకు ధర నిలచియుండును. పశువులకు ధర పెరుగును.

వైశాఖమాసము

ఈమాసమున కుంకుమ, చందనం వస్త్రములు మొదలగు వీటికిధరలు పెరుగును. లోకమున కలహములు పెరుగును. ఉష్ణాధిక్యత గలుగును. బహుళపక్షమున ధాన్యాదులకు ధరలు పెరుగును. నెయ్యి నూనె మొదలగు రసవస్తువులకు ధరలు మాసమంతయు పెరిగియేయుండును. అపరధాన్యములకు కృష్ణపక్షమున ధర పెరుగును. వెండిబంగారములకు ధరలు నిలుకడలేక యుండును. శు ౬ మొదలు బంగారమునకు ధర పెరుగును.

జ్యేష్ఠమాసము

ఈ బ ౨ ప్రాంతమున వాయు సహితముగ వర్షించును. పశు పీడ గలుగును. గొప్ప గాలి దుమారములు గలుగును. ఈమాసమున నువ్వులు, ధాన్యములు, కందమూలములు మొదలగువాటికి ధరలు పెరుగును. కృష్ణపక్షమున ధాన్యాదులకు ధరలు తగ్గును. తక్కినఅన్నిటి కిని ధరలు నిలచియుండును. కలపకు ధర పెరుగును.

ఆషాఢ మాసము

ఇందు జనులు సుఖముగ నుందురు. మంచి వర్షములు కురి యును. ధాన్యాదులకు అప్పుడప్పుడు ధరలు పెరుగుచు నిలుకడలేక యుండును. ఈ బ ౩౦ ప్రాంతమున రెండుకోజులు ధాన్యపుధర పూర్తిగ పెరుగును. నెయ్యి నూనె మొదలగు రసవస్తువులకు ధరలు నిలచియుండును. బంగారు వెండి ప్రత్తిబట్టలు వీటిధరలు తగ్గును. కలపకు ధరతగ్గును.

శ్రీ మాధ్వసాంప్రదాయమున నిర్ణయించిన పుణ్యదినములు

మాసము	పక్షము	తిథి	వారము	పేరు		
చైత్ర	శుక్ల	౧	సోమ	శ్రీ వేదవ్యాస	తీర్థానాం	పుణ్యదినం
,,	,,	౯	సోమ	శ్రీ కవీంద్ర	,,	,,
,,	,,	౧౩	శుక్ర	సత్యప్రియ	,,	,,
,,	కృష్ణ	౨	మం	వాగీశ	,,	,,
,,	,,	౧౧	గురు	సత్యవిజయ	,,	,,
వైశాఖ	శుక్ల	౨	బుధ	విద్యాధిరాజ	,,	,,
,,	,,	౬	శని	రామచంద్ర	,,	,,
జ్యేష్ఠ	శుక్ల	౨	గురు	సత్యసంధ	,,	,,
,,	,,	౧౪	మం	సత్యాభినవ	,,	,,
,,	కృష్ణ	౨	శుక్ర	సత్యపూర్ణ	,,	,,
,,	,,	౨	శని	రఘువర్య	,,	,,
ఆషాఢ	శుక్ల	౦	శుక్ర	సత్యాధిరాజ	,,	,,
,,	కృష్ణ	౩౦	శుక్ర	సత్యాధీశ	,,	,,
శ్రావణ	శుక్ల	౭	శుక్ర	సత్యావర	,,	,,
,,	కృష్ణ	౨	సోమ	రాఘవేంద్ర	,,	,,
భాద్ర	కృష్ణ	౩౫	సోమ	మాధవ	,,	,,
కార్తీక	శుక్ల	౧౧	ఆది	వేదనిధి	,,	,,
,,	కృష్ణ	౩	ఆది	విద్యానిధి	,,	,,
,,	,,	౧౪	బుధ	పద్మనాభ	,,	,,
మార్గశి	శుక్ల	౯	ఆది	సత్యనిధి	,,	,,
,,	,,	౧౦	సోమ	సత్యనాథ	,,	,,
,,	కృష్ణ	౫	బుధ	అక్షోభ్య	తీర్థానాం	పుణ్యదినం
,,	,,	౧౧	మం	రఘునాథ	,,	,,
పుష్య	బహుళ	౭	శని	నరహరి	,,	,,
,,	,,	౧౪	ఆది	విద్యాధీశ	,,	,,
మాఘ	శుక్ల	౯	బుధ	శ్రీ మామానంద	,,	,,
ఫాల్గున	శుక్ల	౫	సోమ	సత్యవ్రత	,,	,,
,,	బహుళ	౧	గురు	సత్యబోధ	,,	,,

కార్యసిద్ధిప్రశ్న—ప్రశ్న అడిగేకాలమునందుండు ప్రతిపదాది తిథిని-భానువారాదివారమును- అశ్వన్యాదినక్షత్రమును - ఉదయాది ౮ జాములలో గత్కాలగతిజామును-ప్రాగాది ౮ దిక్కులలో ప్రశ్న అడిగేవారు నిలిచియుండు దిక్కును పీట్లను లెక్కించి వొకటిగా చేర్చిన మొత్తమును ౮ చే భాగించగా మిగిలిన సంఖ్య ౧-౩-౭ అయితే ఇరువదిరైదు దినములలో కార్యమగును-౨-౮ కార్యముకాదు. ౪-౬ మూడుదినములలో కార్యమగును. ౫ అయితే శీఘ్రముగా కార్యమగును.

౧. అంగస్ఫురణము

శిరసి-భూలాభః. లలాటే-స్థానవృద్ధిః. భ్రూమధ్యే ప్రియసమాగమః. నాసాక్షిమధ్యే మహోయలాభః. నేత్రాగ్రే-ఇష్టవస్తు ప్రాప్తా కాల విళంబః. నేత్రాంతే-ధనలాభః. నేత్రాధోభాగే-యుద్ధేజయః. నాసికాయాం-ప్రీతిః సఖంచ. గండస్థలే-స్త్రీలాభః. కర్ణేప్రియవార్తాశ్రవణం. ఓష్ఠయోః - ఇష్టవస్తుభోజన ప్రాప్తిః. కంఠే - భోగః. అంసే-భోగ, వృద్ధిః. భుజయోః-మిత్రలాభః. హస్తయోః-ధనలాభః వక్షసి-విజయః. స్తనయోః-ప్రియవస్తులాభః. హృదయే- దుఃఖం. అంత్రే-ధనప్రాప్తిః నాభ్యాం-స్థానభ్రంశః. నాభేరధఃప్రదేశే - స్త్రీలాభః. పార్శ్వయోః-ఆనందః. పృష్ఠే-పరాజయః. కట్యాం-సంతోషః, బలంచ. కట్యధోభాగే-వాహనప్రాప్తిః. శిశ్నే యోనౌ-సంతానప్రాప్తిః. ఊర్వోః పృష్ఠభాగే-దోషః. ఊర్వోః పురోభాగే-మహోయలాభః. జానౌ-శత్రుసంధిః. జంఘయోః-నష్టం. పాదయోః-స్థానలాభః. పాదాగ్రయోః.లాభసహితం ప్రయాణం॥

ఈ అంగస్ఫురణమున పురుషులకు కుడిపార్శ్వమున, స్త్రీలకు యెడమ పార్శ్వమున స్ఫురణమైతే మిక్కిలి శుభము-పురుషులకు యెడమపార్శ్వమున స్త్రీలకు కుడిపార్శ్వమున ఆ స్ఫురణమైతే మిక్కిలి అశుభము-కలుగును. అశుభఫలములకు సువర్ణదానము చేయతగినది.

శ్రీ వైష్ణవసాంప్రదాయమున తిరు నక్షత్ర నిర్ణయము

మాసము	పక్షము	తిథి	వారము	పేరు	
చైత్ర	శుక్ల	౬	శుక్ర	ఎంబెరుమానార్	తిరునక్షత్రము
,,	,,	౭	శని	చక్రవర్తి తిరుమఘనార్	,,
,,	,,	౧౪	,,	శేవప్పెరుమాళ్	,,
,,	,,	౧౫	ఆది	మధురకవియాళ్వార్	,,
వైశాఖ	శుక్ల	౧౩	ఆది	అళహసింగర్	,,
,,	,,	౧౪	సోమ	నమ్మాళ్వార్	,,
జ్యేష్ఠ	శుక్ల	౧౧	శని	పెరియాళ్వార్	,,
శ్రావణ	శుక్ల	౩	సోమ	జ్యోతికుడ్‌త్తనాచ్చార్	,,
,,	కృష్ణ	౮	ఆది	కణ్ణన్	,,
ఆశ్వ	శుక్ల	౯	గురు	వేదాంతదేశికర్	,,
కార్తీక	శుక్ల	౪	ఆది	మనవాళ్ మహామునుల	,,
,,	,,	౫	సోమ	నేనై మొదలయార్	,,
,,	,,	౭	బుధ	పొయ్‌ఘయాళ్వార్	,,
,,	,,	౮	గురు	భూతత్తాళ్వార్	,,
,,	,,	౧౦	శని	పేయాళ్వార్	,,
,,	,,	౧౫	గురు	తిరుమంగయాళ్వార్	,,
,,	కృష్ణ	౧	శుక్ర	తిరుపాణియాళ్వార్	,,
పుష్య	కృష్ణ	౧౪	శుక్ర	తొండరడిపొడి యాళ్వార్	,,
,,	,,	౪	బుధ	తిరుమడిశయాళ్వార్	,,
ఫాల్గున	శుక్ల	౭	శని	కూరత్తాళ్వార్	,,
		౮	బుధ	నంబెరుమానార్	,,

౨. శుభ శకునములు.

ముత్తైదువ - కన్య - వేశ్య - ఇద్దరు బ్రాహ్మణులు- మంగళవాద్యము- ఫలం- పుష్పములు- గొడుగు- చెరుకు- అన్నము- పాలు-పెరుగు-మాంసము- పొగలేనిఅగ్ని- స్త్రీ-కల్లు- తేనె- యేనుగు-యెద్దు మలుద్యము- గుఱ్ఱము - చలువవస్త్రములు - అక్షతలు - మొదలైన మంగళవస్తువులు యెదురుగా వచ్చునంతట శుభము కలుగును.

వివాహమునకు ముందు చూడవలసిన కొన్నిపొంతనములు నాడీకూటము

ఏకనాడీనక్షత్రములు— జ్యేష్ఠ, మూల, ఉ-ఫ, హస్త, ఆర్ద్ర, పున, శత, పూభా, అశ్విని.

మధ్యనాడీ నక్షత్రములు— పుష్య, మృగ, చిత్ర, అనూ, భరణి, ధనిష్ఠ, పూఫ, ఉ-భా.

అంత్యనాడి నక్షత్రములు

స్వాతి, కృత్తిక, ఆశ్రే, ఉ-షా, విశా, రోహి, మఘ, శ్రవ, రేవతి, ఇందు వధూవరుల నక్షత్రములు రెండును ఒకేనాడీయందున్నచో అనిష్టముగల్గును. భిన్ననాడిగతనక్షత్రము లైనచో శుభప్రదములు.

౨ గణకూటము

దేవగణనక్షత్రములు—అనూ, పున, మృగ, శ్రవ, రేవ, స్వాతి, అశ్వి, హస్త, పుష్య.

రాక్షసగణనక్షత్రములు

మఘ, ఆశ్రే, ధని, జ్యేష్ట, మూల, శత, కృత్తి, చిత్ర, విశా.

మనుష్యగణ నక్షత్రములు

పూ-ఫ, ఉఫ, పూషా, ఉషా, పూభా, ఉభా, రోహి, భర, ఆర్ద్ర.

ఇందు వధూవరుల నక్షత్రములు రెండును ఒకేగణమందున్నచో, అత్యంతానురక్తులై యుందురు. ఒకటి దేవగణములోనిది రెండవది మనుష్యగణములోనిది అయినయెడల సామాన్యమైన అనురాగముగల వారగుదురు. ఒకటి రాక్షసగణములోనిదై, రెండవది మనుష్యగణములోనిదైనను, దేవగణములోనిదైనను, అశుభకరము.

౩ యోని కూటము

అశ్వి, శత-అశ్వము స్వాతి, హస్త-మహిషము ధని, పూభా-సింహము భర, రేవ-గజము కృ, పుష్య-మేక శ్రవ, పూషా-కోతి ఉషా, అభి-ముంగిస రోహి, మృగ-సర్పము జ్యే, అనూ-లేడి మూ, ఆర్ద్ర-కుక్క పున, ఆశ్రే-పిల్లి మఘ, పూఫ-ఎలుక చిత్ర, విశా-వ్యాఘ్రము ఉఫ, ఉభా-గోవు ఇందు పరస్పర వైరముగల వేవనగా ౧ అశ్వమహిషములు ౨ గజసింహములు ౩ కోతి మేకలు ౪ ముంగిసర్పములు ౫ లేడి, కుక్కలు ౬ పిల్లి ఎలుకలు ౭ గోవ్యాఘ్రములు. వధూవరుల నక్షత్రములు రెండును పరస్పరవైరము గలవాటిలో చేరిన యెడల వారల కనిష్టము. అనగా వధూనక్షత్రము గజమున్న వరుని నక్షత్రము సింహమున్న అయినచో వారలకు, అశుభకరము. ఇట్లే అన్నిటికి తెలియవలెను. రెండును ఏకజాతీయములైనచో అత్యంత శుభప్రదము.

గ్రామార్వణం

గ్రామనక్షత్రం మొదలు యజమాని నక్షత్రంవరకు లెక్కించగా, మొదటి ౫కు ఫలము ధనలాభం తరాది ౩ ధననాశనం. తదాది ౫ ధనవృద్ధి. తదాది ౬ దారిద్ర్యము, తదాది ౧ ప్రాణహాని తదాది ౪ సంపత్తు. తదాది ౨ ధనవ్యయము, తదాది ౧ ధనలాభః తదాది ౧ ధననాశనం - అని ఈ రీతిగా ఫలముల నెరుగవలెను.

అశౌచప్రకరణము

శిశువు ప్రాణముతో పుట్టి నాభిచ్ఛేదనకు పూర్వమందు మరణము నొందనేని తల్లికి పదిదినములు మృతాశౌచమున్నా, తండ్రికి సోదరులకు జ్ఞాతులకు మూడుదినములు జాతాశౌచము, మృతాశౌచము స్నానమాత్రమునసే శుద్ధి. మృతప్రసవమైనను, నాభిచ్ఛేదన మయిన తరువాత శిశువు మరణించినను తండ్రికి సోదరులకు జ్ఞాతులకు సంపూర్ణ జాతాశౌచము. మృతాశౌచము స్నానమాత్రం తల్లికి దశరాత్ర మృతాశౌచము, పదిదినములలోపల శిశువు మరణించినయెడల జ్ఞాతులకు తల్లితండ్రి సోదరులకు జాతాశౌచము జననాది శేషములో శుద్ధి. మృతాశౌచము స్నానమాత్రము. దంతజననపర్యంతం జ్ఞాతులకు స్నానమాత్రము. చూడాకర్మ పర్యంతం ఒకదినము ఉపనయన పర్యంతము మూడుదినము లాశౌచము. వివాహమైన స్త్రీ తండ్రియింట మరణించిన తల్లితండ్రి సోదరులు పెండ్లికాని పడుచులకు మూడుదినములు ఆశౌచము. పెండ్లియైన స్త్రీ తల్లిదండ్రుల మరణమునందు దశరాత్రములోగా త్రిరాత్రాశౌచము పట్టవలెను. సోదరీ సోదరులకు సన్నిధానా సన్నిధానములయందు త్రిరాత్రాశౌచము. మాతామహ మాతామహీలు పినతల్లి పెత్తల్లులు మేనమామ మేనత్త దౌహిత్రుడు మేనల్లుడు పినతల్లి పెత్తల్లిబిడ్డలకు మేనత్త మేనమామబిడ్డలకు పురుష పర్యాయములో సన్నిధానమందు త్రిరాత్రం. గ్రామాంతరమునందు పక్షిణి. పక్షిణీ కాలాతిక్రమణమందు గ్రామాంతరమున వింటే పగలయితే ఆపగలు రాత్రిఅయితే ఆరాత్రిఉండిస్నానం. మేనమామ భార్యకు సన్నిధానములో పక్షిణి అసన్నిధానంలో స్నానం. భార్యవుండగా సంతానంవుండగా అత్తమామలు మరణించినయెడల సన్నిధానమందు మూడుదినములు. అసన్నిధానమందు పక్షిణి, భార్య, సంతానములేని యెడల సాపిండ్యమున నేకరాత్రి. అసన్నిధానమున స్నానం. సవతితల్లి సోదరీ సోదరులు మరణించినప్పుడు సమీపమునందు ఒకదినము. దేశాంతరమందు స్నానమాత్రం. సవతికూతురు మరణించినపుడు సవతితల్లి కొకదినము, సవతితల్లి పోయినప్పుడు సవతికూతురి కొకదినము ఆశౌచము. దూరమందైనయెడల స్నానముతోనే శుద్ధి. అల్లునిమరణము సమీపమునందు జరిగినయెడల అత్తమామలకు మూడు దినములు. గ్రామాంతరమందు పక్షిణి, జ్ఞాతులకు వివాహానంతరమందు మూడుమాసములవరకు మూడుదినములు, ఆరుమాసములవరకు పక్షిణి, సంవత్సరపర్యంతం ఒక రాత్రి ఆశౌచము. మహానది అడ్డమున్నయెడల అతిక్రాంతాశౌచము లేదు. త్రిరాత్ర జ్ఞాతులకును త్రిరాత్రాతిక్రమణమందు స్నానమాత్రమే. సోదరీభర్తకు సన్నిధానమున పక్షిణి, అసన్నిధానమున స్నానం.

తల్లిదండ్రులు చనిపోయినపుడు వారికి ప్రేతక్రియలు జరగని యెడల తాము ప్రతికియుండు కాలములో నెప్పుడు విన్నను ౧౦ దిన

ములు ఆశౌచము. ప్రేతకృత్యములు జరిగినయెడల ౨౦ సంవత్సరము లలో స్మృతము స్నానము, ౧౦ దినములు ఆశౌచము. అనేకాశౌచ సన్నిపాతమందు దశరాత్రమృతాశౌచమును పడుచుండగా దశరాత్రమృత ముగాని త్రిరాత్రమృతముగాని సంభవించెనేని ప్రథమాశౌచముచే నివృత్తి. దశరాత్రజాతాశౌచమును పడుచుండగా త్రిరాత్రమృతాశౌచము వచ్చినను జాతాశౌచముచే నివృత్తిగాని మృతాశౌచముచే అధికజాతాశౌచము పోదు. దశరాత్రమృతాశౌచమధ్య దశరాత్రజాతాశౌచము వచ్చినను దశరాత్రజాతాశౌచమధ్య దశరాత్రమృతాశౌచము వచ్చినను మృతాశౌచముచేతనే నివృత్తి. దశరాత్రమృతాశౌచము సఫలించియుండగా దశమదినమున రాత్రి వేఱొక మృతాశౌచము వచ్చినయెడల మెుదటి యాశౌచము పూర్తియైనపిమ్మట అనగా పదివరాత్రి 3 వ యామమందు వినిన ౨ దినములు మృతాశౌచము పట్టవలెను. చరమదినాష్టమయామ మనగా, సూర్యోదయాత్పూర్వమున వేరొక పూర్ణమృతిని వినిన 3 దినము లాశౌచము. పుత్రపుత్రికా జననసంబంధియగు జాతాశౌచ మవలంబించియుండగా వేరొక మృతాశౌచము వచ్చినను మృతాశౌచము వదలి జాతాశౌచము పట్టవలెను.

వార దుర్ముహూర్తములు

ఆ సో మం బుధ గురు శుక్ర శని

ఘ ఘ ఘ ఘ ఘ ఘ ఘ ఘ ఘ ఘ ఘ ఘ ఘ ఘ

౨౮-౨౯, ౧౮-౧౯, ౮-౯, ౧౫-౧౬, ౧౧-౧౨, ౮-౯, ౧-౨,
౨౩-౨౪, ౪౩-౪౪, ౨౩-౨౪, ౧౮-౧౯, ౩-౪

సర్వార్థసాధక చక్రము

ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
హస్త, మూల, ఉత్తరాత్రయం, పుష్యమి, అశ్విని.	శ్రవణం, రోహిణి, మృగశిర, పుష్యమి,	అశ్విని, ఉత్తరాభాద్ర, కృత్తిక, ఆశ్లేష.	రోహిణి, అనూరాధ హస్త, కృత్తిక, మృగశిర.	రేవతి, అనూరాధ, అశ్విని, పునర్వసు, పుష్యమి.	రేవతి, అనూరాధ, అశ్విని, పునర్వసు.	శ్రవణం రోహిణి, స్వాతి.

ప్రసవ విషయము

అశ్విని, భరణి, కృత్తిక, రోహిణి, ఆర్ద్ర, పుష్యమి, ఆశ్లేష, మఘ, పుబ్బ, ఉత్తర, విశాఖ, జ్యేష్ఠ, మూల, పూర్వాషాఢ, పూర్వభాద్ర, రేవతి యీనక్షత్రములందు ప్రసవించినచో వెంటనే శాంతిచేయవలెను. ఇందు గుర్తించబడిన నక్షత్రములందు ప్రసవించినచో విశేషశాంతి చేయవలెను. తిథిసంధి, నక్షత్రసంధి, లగ్నసంధులందున్ను శాంతిచేయవలెను. వారదుర్ముహూర్తమందును, వర్జ్యమందును ప్రసవించినను శాంతిచేయవలెను.

ద్విపాది త్రిపాది నక్షత్రములు

దుష్టతిథ్యాదులయందు మరణము-దోషముశాంతి

రో, కృ, మృ, పున, ఉత్తర, చిత్త, విశా, ఉషా, భరణి యీ నక్షత్రములందు, మృతిపొందినవారును 3 మాసముల వరకును, ధని, పూభా, ఉభా, రేవ, శత, యీ నక్షత్రములందు మృతి పొందినవారును ౬ మాసములవరకును పాడువేయవలెను. ౧-౨-౬-౭-౧౧-౧౨-౧౪-౩౦ ఈ తిథులయందును, శుక్ర, శని, ఆది, మంగళవారములయందును, మృతినొందినయెడల శాంతిచేయవలెను.

బల్లి పాటునకు ఫలములు

శిరస్సు-కలహము, ముఖము-బంధు దర్శనము, కనుబొమ్మల నడుమ-రాజానుగ్రహము, పైపెదవి-ధనవ్యయము, క్రిందిపెదవి-ధనలాభము, ముక్కు చివర-రోగము, కుడిచెవి-దీర్ఘాయువు, ఎడమచెవి-వర్తక లాభము, నేత్రము-భయము, గడ్డము-రాజదండనము, నోరు-భయము, కంఠము-శత్రుహాని, కుడిభుజము-ఆరోగ్యము, ఎడమభుజము-స్త్రీసంగమము, కుడిముంజేయి-కీర్తి, ఎడమముంజేయి-రోగము, స్తనయుగ్మము-దోషము, ఉదరము-ధాన్యలాభము, రొమ్ము, నాభి-ధనలాభము, ప్రక్కలు-సుఖము, పాదము-ప్రయాణము, వీపు-శుభము, గోళ్లు-ధనవ్యయము, లింగము-దారిద్ర్యము, జుట్టుకొన-మృత్యువు. ఈప్రదేశములయందు తొండప్రాకినను ఫలమిట్లే యని తెలియునది.

మేషాదిలగ్నప్రమాణములు పుష్కరకాలము

లగ్నము	ప్రమాణం గడియలు	ప్రమాణం గంటలు	పుష్కరాంశ ఘడియలు	పుష్కరాంశ ఘంటలు
మేషము	౪-౨౩	1-45	౩-౧౧	1-15
వృషభము	౫-౨	2-1	౨-౨౧	0-56
మిథునము	౫-౨౯	2-12	౪-౨౪	1-46
కర్కాటకము	౫-౩౦	2-12	౧-౧౮	0-31
సింహము	౫-౧౭	2-7	౩-౪౧	1-28
కన్య	౫-౧౫	2-6	౨-౨౮	0-59
తుల	౫-౨౫	2-10	౪-౨౦	1-44
వృశ్చికము	౫-౩౩	2-13	-౧౭	0-31
ధనుస్సు	౫-౧౬	2-6	౩-౩౧	1-24
మకరము	౪-౩౭	1-52	౨-౧౦	0-52
కుంభము	౪-౭	1-39	౩-౧౭	1-19
మీనము	౪-౨	1-37	౦-౫౬	0-22

అథ వాస్తుపురుష స్థితిః

భాద్రపద, ఆశ్వయుజ, కార్తీకమాసములయందు తూర్పు శిరస్సుగాను, మార్గశిర్ష, పౌష, మాఘ మాసములయందు దక్షిణ శిరస్సుగాను, ఫాల్గున, చైత్ర, వైశాఖమాసములయందు పశ్చిమశిరస్సుగాను, జ్యేష్ఠాషాఢశ్రావణ మాసములయం దుత్తరశిరస్సుగాను ఎడమ ప్రక్కను శయనించుచుండును. కాన అతనిదృష్టి ప్రసరించిన దిక్కునందును పాదములున్న దిక్కునందును, గృహము కట్టకూడదు. ఇది మాసవాస్తు. దినవాస్తు సూర్యోదయం మొదలు పగలు నాలుగుజాముల యందున్ను, ఉత్తరదిక్కు మొదలుకొని నాల్గుదిక్కులయందున్ను ఎడమప్రక్కను పరుండును. రాత్రియందున్ను ఈప్రకారమే పరుండును. అతని శిరము పాదములున్న దిక్కులయందున్ను, చూచుచున్న దిక్కులయందున్ను యిల్లు కట్టరాదు.

గండపురుషస్థితి

గండపురుషుడు కార్తిక, ఆషాఢ, ఫాల్గున, వైశాఖమాసముల యందు ఆకాశమునను, మాఘ భాద్రపద, చైత్ర ఆశ్వయుజమాసములలో పాతాళమునను, జ్యేష్ఠ, శ్రావణ, మార్గశిర్ష, పుష్యమాసములలో భూమియందును ఉండును. రజోదర్శనము ప్రసూతి మొదలగునవి సంభవించినపుడు గండపురుషుడు భూమియం దుండెనేని దోషమధికమగుటచే విశేషశాంతిచేయవలెను. మిగతకాలములలో దోషము సామాన్యము.

స్త్రీ ప్రథమరజస్వల అయిన తిథులు నక్షత్రములు

వాని గుణదోషములు

తిథులు: పాడ్యమియందు మహాపాపినియును, విదియయందు పుత్రవతియును, తదియయందు సౌఖ్యవతియును, చవితియందు వృషలియును, పంచమియందు శుభప్రదురాలును, షష్ఠియందు వికృతసంచారిణియును, సప్తమియందు శుభప్రదురాలును, అష్టమియందు వికృతసంచారిణియును, నవమియందు విశేషకష్టియును, దశమియందు పుత్రవతియును, ఏకాదశియందు శుచి కలదియును, ద్వాదశియందు పరులను దూషించునదియును, త్రయోదశియందు పుత్రవతియును, చతుర్దశియందు కోపనయును, పూర్ణిమామావాస్యలందు దుష్టచారిణియును అగును.

నక్షత్రములు: భరణి, ఆశ్రేష, పుబ్బ, పూషా, పూభా యీ నక్షత్రముల ౧-వ పాదము భర్తృనాశనము, ౨-వ పాదము పుత్రనాశనమును, ౩-వ పాదము ధననాశనమును, ౪-వ పాదము అసుఖమును గలిగించును. మరియు కృత్తిక, ఆర్ద్ర, పున, మఘ, జ్యేష్ఠ యీ నక్షత్రములయొక్క ౧-వ పాదము మంగళము గలిగించును. రెండవపాదమునకైన ౨౧ గురకు భోజనము పెట్టవలెను. ౩,౪ పాదములందును, ఆది, మంగళ శనివారములయందును, దుష్టకాలములయందు, దుష్టతిథులయందును దుష్టయోగములయందును రజస్వల అయిన రోజుల యథావిధిగా శాంతి చేయవలెను.

పురశ్శుక్రదోషము

నూతన వధువు, గర్భిణీస్త్రీ, శిశుసహిత యగు స్త్రీయును శుక్రుడు తూర్పుదిక్కున నున్నపుడు పశ్చిమదిక్కునుంచి వాయవ్యదిక్కునకు ఉత్తరమునకు ఈశాన్యమునకు తూర్పుదిక్కునకు ప్రయాణము చేయగూడదు. పశ్చిమదిక్కునందు శుక్రుడున్నపుడు తూర్పుదిక్కునుంచి ఆగ్నేయమునకు దక్షిణమునకు నైఋతిదిక్కునకు పశ్చిమమునకు వెళ్లగూడదు. ఈపురశ్శుక్రదోషము ఏకగ్రామమందు, దుర్భిక్షమందు, రాజవిప్లవము వచ్చినపుడు, వివాహమునకు తీర్థయాత్రలకు వెళ్లునపుడు దోషముకాదు. భారద్వా జాంగిరస అగస్త్రి వత్స కాశ్యప వాసిష్ఠ గోత్రజులవారిని పురశ్శుక్రదోష మెప్పుడును బాధింపదు.

గృహప్రవేశ విషయమైన చక్రములు

వృషభచక్రం రవిభాత్		కలశచక్రం రవిభాత్	
౩ మృత్యు	౪ అర్థకృత్	౧ శిరశ్ఛేదం	౪ నిర్ధనం
౪ దుర్దశా	౪ ధాన్యం	౪ ప్రవాసః	౪ గర్భస్రావం
౪ స్థైర్యం	౩ సంపద	౪ అభయః	౩ శ్రియం
౩ భ్రమణం	౩ పశువృద్ధి	౪ ధాన్యం	౩ శతాయుః

పాదచ్ఛాయవలన ప్రొద్దు తెలుసుకొను పద్ధతి

మేషము, కన్య	4	తుల, మీనం,	4
వృషభము, సింహము,	3	వృశ్చికం, కుంభం,	3
మిథునము, కటకము,	2	ధనుస్సు, మకరం,	2

సాయనసూర్యుడు ఏరాశిలో నుంటే ఆరాశి తెలుపు ఈ ధ్రువకములను పాదచ్ఛాయలలో మేషాది 6 రాసులలో కలుపుటయు, తులాది 6 రాసులలో తీసివేయుటయు చేయుస్ఫుటమగు భాజక మగును. ఆదినమందలి దివార్ధము 7 చే గుణించగా స్ఫుటమగు భాజ్యమగును. ఈ భాజ్యమును భాజకముచే భాగించగా లబ్ధము ఘడియ విఘడియలు అగును. ఇది మధ్యాహ్నములోపల గడచినవియు, మధ్యాహ్నానంతరమందు శేషించినవియు కాగలవు.

తిథివార విశేషములయందు చేయగూడని పనులు.

సప్తమినాడు, తైలసేవ, నీలవస్త్రధారణ, ఇతరులతో కలహించుట, రాగిపాత్రతో నీరుత్రాగుట చేయగూడదు

1, 6, 11 ఈ తిథులయందు, తలంటు (అభ్యంగనము) కూడదు.
3, 9, 14 ఈ తిథులయందు, క్షౌరము చేయించుకొనగూడదు.
4, 8, 13 ఈ తిథులయందు, శూద్రులు మాంసభక్షణ చేయకూడదు.
5, 10, 15, 30 ఈ తిథులయందు, స్త్రీని సేవింపకూడదు.

ఆదివారము అభ్యంగనమున్ను; మంగళవారమున క్షౌరమున్ను; బుధవారమున స్త్రీ సేవయు కూడదు. చిత్త, హస్త, శ్రవణ నక్షత్రములందు తైలమును వదలవలెను. మఘ, కృత్తిక, ఉఫ, ఉషా; ఉభా లందు స్త్రీని సేవించకూడదు. అష్టమినాడు కొబ్బరికాయను, నవమి నాడు (పొర) అనపకాయను, దశమినాడు పొట్లకాయను, ఏకాదశి నాడు అనుములను, ద్వాదశినాడు శెనగలను, త్రయోదశినాడు వంకాయనున్ను భక్షించకూడదు.

శంకుస్థాపనాది ముహూర్తములకు శుభమైన తిథి వార నక్షత్రాదులు

ముహూర్తముల పేరు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు	విశేషవిధులు
శంకుస్థాపనము	౩-౫-౭-౧౧-౧౩	బు-గు-శు	రో-మృ-హ-రే-అనూ-ఉఫ-పుష్య-శ్రీ-పున-ధ-శ-అశ్వ-స్వా	వృ-కర్కా-కుం-మీ	చతుర్థశుద్ధి, అష్టమశుద్ధి
గృహప్రవేశము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉఫ-స్వాతి-అనూ--శ్ర-ధ-శత	వృష-సిం-వృశ్చి-కుం-మీ-క-ధ-మి	అష్టమ, చతుర్థశుద్ధి
నిషేకము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-ఉఫ-హ-స్వా-అనూ-మూల-ఉషా-శ్ర-శత-ఉభా	వృ-మి-కర్కా-సి-తు-ధను-కుం-మీన	లగ్నశుద్ధి
గర్భాధానము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	రో-ఉఫ-హ-స్వాతి-అనూ-ఉషా-శ్రవ-శత-ఉభా-ధని-మృగ	వృ-మి-క-సిం-తు-ధను-కుంభ	లగ్నశుద్ధి-సప్తమమందు పాపగ్రహములు లేకుండుట-పర్వవర్జము
పుంసవనము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉఫ-హ-చి-స్వా-అనూ-మూల-ఉషా-శ్రవ-ధ-శత-ఉభా-రే	మే-ధ-మి-మీ	నవమశుద్ధి-మూడవ మాసము
సీమంతము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	ఆ-మం-గు	అశ్వ-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉఫ-హ-చి-స్వా-అను-మూ-ఉషా-శ్ర-ధ-శ-ఉభా-రే	మే-ధ-మీ	౪-౬-౮-మాసములు-నవమశుద్ధి
జాతకర్మ	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	రో-ఉభా-ఉషా-స్వా-పున-శ్ర-ధని-శత-అశ్వ-హస్త-పుష్య-అనూ	వృష-తు-మి-క-ధ-మీన-కటక	అష్టమశుద్ధి
నామకరణము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-స్వా-పున-శ్ర-ధ-శ-హస్త-పుష్య-అనూ	వృ-తు-మి-కన్య-ధను-మీన-కటక	అష్టమశుద్ధి
డోలారోహణము	౨-౩-౫-౭-౧౨-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-మృ-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-పున-హ-చి-స్వాతి-చి-అనూ	వృ-మి-కర్కా-కన్య-తు-ధను-మీ	౧-౩-౫ మాసములు శుభము-అష్టమశుద్ధి
అన్నప్రాశనము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హ-చి-స్వా-అనూ-శ్ర-ధ-శత-రే	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధను-మీ	పురుషులకు-౬-౮-౧౦ మాసములు, స్త్రీలకు ౫-౭-౯-మాసములు, శుభము. దశమశుద్ధి, లగ్నమందుపాప గ్రహములు లేకుండుట
కర్ణవేధ	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-మృ-పుష్య-హ-చి-స్వాతి-అనూ-శ్ర-ధ-శ-రే-ఆర్ద్ర-ఉఫ-ఉషా-ఉభా	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-మి	౬-౮ మాసములయందు శుభము-అష్టమశుద్ధి
కేశఖండనము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-మృ-పున-పుష్య-హ-చి-స్వా-శ్ర-ధ-శ-రేవతి	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-మీ	ఉత్తరాయణం-పూర్వాహ్ణము
అక్షరస్వీకారము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-పున-పుష్య-హ-చిత్త-అనూ-శ్ర-ధ-రేవతి	మే-కర్కా-తు-మ	ఉత్తరాయణం, ౫-వ సం॥ అష్టమశుద్ధి, సూర్యుడు చర స్థిరరాసులయం దుండగా
విద్యారంభము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩	ఆ-సో-బు-గు-శు	అశ్వ-మృ-ఆర్ద్ర-పున-పుష్య-ఆశ్రే-పూఫ-పూషా-పూభా-హ-చి-స్వా-అనూ-మూల	మే-కర్కా-తు-మ	అనధ్యయనములను విడిచి పెట్టవలెను. శాస్త్రవిద్యాభ్యాసమునకు-ఆది-మంగళ వారములు శుభము
ఉపనయనము	౨-౩-౫-౭-౧౦	బు-గు-శు	అశ్వ-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హ-చి-స్వా-శ్రవ-ధ-శత	పాపగ్రహములు కేంద్రమందు లేకుండ నుండు లగ్నము	అష్టమశుద్ధి-లగ్నమందు పాపగ్రహములు లేకుండుట-పూర్వాహ్ణము

ముహూర్తములు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు	విశేషవిధులు
వివాహము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩	బు-గు-శు	రో-మృ-మ-స్వా-హ-అనూ-శ్ర-రే-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-మూల	వృ-మి-కర్కా-కన్య తు-ధను-మీన-మే	సప్తమశుద్ధి
కంచుక ధారణము	౨-౩-౫-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-పున-పుష్య-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హ స్త-చి-స్వా-అనూ-శ్ర-రే	వృ-మి-కర్కా-క-తుల-ధ-మ-కుం	పూర్వాహ్ణమందు శుభము
నవవస్త్ర ధారణము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౧-౧౩	బు-గు-శు	అశ్వి-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హ-చిత్త-స్వా అనూ-శ్ర-ధ-శత-రే	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-మీ-మ-కుం	తృతీయశుద్ధి
ప్రయాణము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩	సో-బు-గు-బు	మృ-అశ్వి-పుష్య-పున-హ-అనూ-శ్ర మూల-ధ-రే	మే-వృ-కర్కా-తు-ధను-మకరం-మీనం	పంచమశుద్ధివారశూల-తిథిశూల-నక్షత్రశూలలు కల దిక్కులు వదలిపెట్టవలెను.
గృహారంభము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩-౧౫	సో-మ-గు-శు	అశ్వి-రో-పుష్య-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హ-అనూ-శ్ర-శత-ధ-రే	కర్కా-వృ-మ-మీ-	తూర్పు-ఈశాన్య-ఉత్తర దిక్కులయందు ఉత్తమము
బీజావాపనము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౧-౧౩	సో-బు-గు-శు	రో-హ-చి-స్వా-పున-పుష్యమి-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-మూల-ధ-రే	వృ-మి-కర్కా-కన్య తుల-ధను-మీనం	శుభగ్రహదృష్టిగల లగ్నము శుభమైనది
దేవతా ప్రతిష్ఠ	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩	సో-బు-గు-శు	శ్ర-ధ-శ-ఉత్తరాత్రయం-అనూ-పున హ-చి-రే-మృ-ఆశ్లే-రో	వృ-మ-మి-కన్య తుల-ధను-మీనం	౮ శుద్ధి ఉత్తరాయణం-పూర్వాహ్ణముశుభము
వృక్షలతాది స్థాపనం	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-పుష్య-హ-చి-ఉత్తరాత్రయం-అనూ-రే	వృష-కట-కన్యా తులా-ధను-మీ	౮ శుద్ధి, లగ్నమునకు శుభదృష్టి
ఔషధసేవ	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౭	ఆది-గు-శు-సో-బు	అశ్వి-పుష్య-హ-చి-మృ-అనూ-రే-శ్రవ-ధని-శత-స్వా-పున-మూ	మిథు-కన్యా ధను-మీనం	౭-౮-౧౨ శుద్ధి లగ్నమున శుభులు
వాణిజ్యము	౨-౩-౫-౭	అ-గు-శు సో-బు	అశ్వి-రో-మృ-హ-చి-అనూ ఉత్తరాత్రయం-పుష్య-రే	వృ-మి-కట-కన్యా తు-ధను-మీ	౧౧-వ స్థానములు శుద్ధి

ఈ ముహూర్తములకు ఏకవింశతి మహాదోషములు వదలిపెట్టవలెను. పంచరహితముగ నుండవలెను. చంద్రతారాబలము లుండవలెను. పాపగ్రహములు అనగా రవి, చంద్ర, కుజ, రాహు, కేతు, క్షీణచంద్ర, పాపయుత బుధులు లగ్నమునకు ౩-౬-౧౧ స్థానములయందును, శుభగ్రహము లగు గురు, శుక్ర, పూర్ణచంద్రులు, పాపయుతుడు కాని బుధుడు, లగ్నమునకు ౧-౨-౪-౫-౭-౯-౧౦-౧౧ స్థానములయందును ఉండిన శుభము. చంద్రుడు పాపియైనను, శుభుడైనను లగ్నమునం దుండకూడదు.

పంచకమును తెలిసికొను పద్ధతి

శుక్లప్రతిపత్తు మొదలు తిథి సంఖ్యయును, ఆదివారము మొదలు వారసంఖ్యయును, అశ్విన్యాదిగా నక్షత్రసంఖ్యయును, మేషాదిగా లగ్నసంఖ్యయును కలిపి, తొమ్మిదిచే భాగించగా శేషము పంచకమనబడును. అందు ౧ మిగిలెనేని మృత్యుపంచకము, ౨ మిగిలెనేని అగ్నిపంచకము, ౪ మిగిలెనేని మృత్యుపంచకము, ౬ మిగిలెనేని చోరపంచకము, ౮ మిగిలెనేని రోగపంచకము. శేషసంఖ్యలు నిష్పంచకములు (శుభమయినవి). మతాంతరము: తిథిసంఖ్య శుక్లపక్షములో శుక్లప్రతిపత్తు నుండియు, కృష్ణపక్షములో కృష్ణప్రతిపత్తునుండియు గణించుట కలదు. మార్తాండగ్రంథరీత్యా గతఘటికలను లగ్నసంఖ్యను కలిపి తొమ్మిదిచే భాగించగా శేషము ముందుచెప్పిన ప్రకారముగా చూచుకొనుట కూడ గలదు. ధ్రువకము కలుపుట శాస్త్రసమ్మతము కాదు.

అమృతయోగములు

ఆ॥ రో-ఉత్తర-ఉషా-ఉభా-హస్త-రేవతి-శ్రవ-మూల
సో॥ మృగ-స్వాతి-రేవతి-పున-శ్రవ
మం॥ రోహి-మూల-అశ్వి-ఉఫ-ఉషా-ఉభా
బు॥ పూషా-పూఫ-పూభా-కృ-ఉఫ-ఉషా-ఉభా
గు॥ అశ్వి-పుష్య-స్వా-మ
శు॥ మూ-హ-రే-అనూ-స్వా-ఉఫ-ఉషా-ఉభా
శ॥ మ-స్వా-కృ-రో-శత

మరణయోగములు

ఆ॥ అనూ-జ్యే-మ-విశా-ధని
సో॥ విశా-కృ-మ-పూభా-ఉషా
మం॥ శత-ఆర్ద్రా-విశా-పూభా
బు॥ ధని-మూల-రే-అశ్వి-హ
గు॥ మ-రో-శత-ఆర్ద్రా-విశా-పూఫ
శు॥ పుష్య-రో-జ్యే-శ-అశ్వి-మ
శ॥ ఉఫ-హ-చి-ఉషా-పూభా-ఉభా-రే

గౌరీపంచాంగము కాలము ౧-కి గడియలు ౩¾. ఘంట ౧, నిమిషములు ౩౦.

పగటిముహూర్తములు

కాలములు / వారములు	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	ఉద్యో	అమృ	రోగం	విషం	ఉద్యో	రోగం	విషం
౨	లాభం	విషం	ఉద్యో	అమృ	విషం	జ్వరం	అమృ
౩	విషం	ఉద్యో	జ్వరం	శుభం	జ్వరం	అమృ	జ్వరం
౪	అమృ	లాభం	లాభం	ఉద్యో	లాభం	కలహం	ఉద్యో
౫	శుభం	జ్వరం	అమృ	రోగం	అమృ	లాభం	శుభం
౬	ధనం	అమృ	ఉద్యో	శుభం	విషం	సుఖం	లాభం
౭	అమృ	లాభం	విషం	ధనం	కలహం	ధనం	ధనం
౮	విషం	ధనం	లాభం	అమృ	జ్వరం	అమృ	లాభం

రాత్రిముహూర్తములు

కాలములు / వారములు	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	శుభం	రోగం	జ్వరం	లాభం	సుఖం	అమృ	విషం
౨	అమృ	లాభం	ఉద్యో	రోగం	రోగం	జ్వరం	ఉద్యో
౩	జ్వరం	ధనం	కలహం	విషం	కలహం	కలహం	శుభం
౪	రోగం	ఉద్యో	లాభం	ఉద్యో	లాభం	లాభం	అమృ
౫	కలహం	రోగం	రోగం	శుభం	ఉద్యో	శుభం	కలహం
౬	లాభం	అమృ	లాభం	లాభం	జ్వరం	ధనం	రోగం
౭	ఉద్యో	విషం	ఉద్యో	ధనం	లాభం	అమృ	అమృ
౮	రోగం	జ్వరం	ధనం	లాభం	ఉద్యో	విషం	లాభం

నవగ్రహములు ద్వాదశస్థానములయందు నుండునపు డిచ్చెడి గోచారఫలమును తెలియజేయు చక్రము.

గ్రహములు	౧	౨	౩	౪	౫	౬	౭	౮	౯	౧౦	౧౧	౧౨
రవిః	స్థానచలనం	భయం	సంపత్తు	మానభంగం	భయం	శత్రుక్షయం	దేహపీడ	రోగం	భయం	లాభం	ఆరోగ్యం	వ్యయం
చంద్రః	భోజనమ్యం	వ్యయం	లాభః	రోగం	కార్యనాశనం	ధనం	లాభః	వ్యయం	వ్యాకులం	లాభం	సుఖం	దుఃఖం
కుజః	క్షేమం	వ్యయం	లాభం	శత్రుపీడ	రిపుభయం	ధనలాభం	కలహం	భయం	వ్యయం	చలనం	లాభం	రోగం
బుధః	బంధనం	లాభం	వ్యయం	శత్రుభయం	దారిద్ర్యం	భూషణం	వ్యసనం	సంతోషం	దుఃఖం	శుభం	సుఖం	వ్యయం
గురుః	గమనం	ధనలాభః	ఆపత్తు	నాశనం	సంపత్	క్లేశం	ఆరోగ్యం	హాని	ధనాగమనం	హాని	సంతోషం	పీడా
శుక్రః	ఆరోగ్యం	భాగ్యం	సౌఖ్యం	సుఖం	పుత్రలాభం	మానహాని	క్లేశం	భయం	ధనలాభం	హాని	సౌఖ్యం	లాభం
శనిః	అఫలం	హాని	సంపత్తు	కుక్షిరోగం	బుభుక్ష	లక్ష్మి	రాజదండం	దుఃఖం	రోగం	జాడ్యం	లాభం	క్లేశం
రాహుః	భయం	కలహం	సౌఖ్యం	మానహాని	ధనవ్యయం	సుఖం	భయం	మృత్యువు	సంతాపం	కలహం	లాభం	హాని
కేతుః	భయం	విరోధం	సుఖం	మానహాని	ధనక్షయం	సుఖం	భీతి	హాని	కలహం	విరోధం	ధనాగమః	హాని

ప్రయాణమునకు

తిథిశూల, వారశూల, నక్షత్రశూల, లగ్నశూలలు

దిక్కులు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు
తూర్పు	౧, ౯	శని, సోమ	జ్యేష్ఠ, ధనిష్ఠ	తుల, కుంభము
ఆగ్నేయము	౩, ౧౧	శని, గురు		మకరము
దక్షిణము	౫, ౧౩	గురు	శ్రవణము, అశ్విని	మీనము, వృశ్చికము
నైరృతము	౪, ౧౨	సోమ, శుక్ర		కర్కాటకము
పడమర	౬, ౧౪	ఆది, శుక్ర	రోహిణి, పుష్య	ధనుస్సు, సింహము
వాయవ్యము	౭, ౧౫	మం, ఆది		మేషము
ఉత్తరము	౨, ౧౦	బుధ, మం	పూర్వఫల్గునా హస్త	వృషభము, కన్య
ఈశాన్యము	౮, ౩౦	బుధ		మిథునము

రాహుకాల గుళికకాలములు

సూర్యోదయము 6 ఘంటలకు అయ్యే దినములకు

వారములు	రాహుకాలము మొదలు	రాహుకాలము వరకు	గుళికకాలము మొదలు	గుళికకాలము వరకు
ఆదివారము	$4\frac{1}{2}$	6	3	$4\frac{1}{2}$
సోమవారము	$7\frac{1}{2}$	9	$1\frac{1}{2}$	3
మంగళవారము	3	$4\frac{1}{2}$	12	$1\frac{1}{2}$
బుధవారము	12	$1\frac{1}{2}$	$10\frac{1}{2}$	12
గురువారము	$1\frac{1}{2}$	3	9	$10\frac{1}{2}$
శుక్రవారము	$10\frac{1}{2}$	12	$7\frac{1}{2}$	9
శనివారము	9	$10\frac{1}{2}$	6	$7\frac{1}{2}$

సూర్యునియొక్క ఉదయాస్తమయ కాలములు

౧౯౩౩ సం.	తేది	మద్రాసుకు ఉదయం ఘం	మద్రాసుకు ఉదయం ని	మద్రాసుకు అస్తం ఘం	మద్రాసుకు అస్తం ని	బెజవాడకు ఉదయం ఘం	బెజవాడకు ఉదయం ని	బెజవాడకు అస్తం ఘం	బెజవాడకు అస్తం ని
మార్చి	౨౮	౬	౦	౬	౧౦	౬	౨	౬	౧౦
ఏప్రిల్	౬	౫	౫౪	౬	౧౧	౫	౫౫	౬	౧౧
	౧౬	౫	౪౭	౬	౧౨	౫	౫౧	౬	౧౧
	౨౬	౫	౪౨	౬	౧౩	౫	౪౪	౬	౧౪
మే	౧	౫	౪౦	౬	౧౩	౫	౩౭	౬	౧౬
	౧౧	౫	౩౮	౬	౧౫	౫	౩౩	౬	౧౯
	౨౧	౫	౩౫	౬	౧౯	౫	౨౯	౬	౨౩
జూన్	౧	౫	౩౪	౬	౨౧	౫	౨౭	౬	౨౪
	౧౧	౫	౩౫	౬	౨౪	౫	౨౬	౬	౨౬
	౨౧	౫	౩౬	౬	౨౮	౫	౩౦	౬	౩౨
జూలై	౧	౫	౩౯	౬	౨౭	౫	౩౩	౬	౩౩
	౧౧	౫	౪౨	౬	౨౯	౫	౩౬	౬	౩౪
	౨౧	౫	౪౪	౬	౨౭	౫	౩౯	౬	౩౩
	౩౧	౫	౪౮	౬	౨౫	౫	౪౨	౬	౩౦
ఆగష్టు	౧౦	౫	౪౭	౬	౨౨	౫	౪౫	౬	౨౫
	౨౦	౫	౫౦	౬	౧౮	౫	౪౮	౬	౧౯
	౩౦	౫	౫౦	౬	౧౧	౫	౪౯	౬	౧౩
సెప్టెంబరు	౯	౫	౫౦	౬	౪	౫	౪౯	౬	౫
	౧౯	౫	౫౦	౫	౫౬	౫	౫౦	౫	౫౭
	౨౯	౫	౫౧	౫	౪౯	౫	౫౦	౫	౫౦
అక్టోబరు	౯	౫	౫౨	౫	౪౩	౫	౫౩	౫	౪౧
	౧౯	౫	౫౩	౫	౩౮	౫	౫౬	౫	౩౪
	౨౯	౫	౫౫	౫	౩౩	౫	౫౯	౬	౨౯
నవంబరు	౧౨	౬	౦	౫	౨౯	౬	౪	౫	౨౪
	౨౨	౬	౪	౫	౨౯	౬	౧	౫	౨౦
	౩౦	౬	౭	౫	౩౦	౬	౧౪	౫	౨౨
డిసెంబరు	౮	౬	౧౨	౫	౩౨	౬	౨౦	౫	౨౪
	౧౮	౬	౧౭	౫	౩౬	౬	౨౬	౫	౨౭
	౨౮	౬	౨౨	౫	౪౧	౬	౩౨	౫	౩౨
౧౯౩౪ జనవరి	౮	౬	౨౬	౫	౪౬	౬	౪౪	౫	౩౭
	౧౮	౬	౨౭	౫	౫౨	౬	౪౦	౫	౪౦
	౨౮	౬	౨౭	౫	౫౮	౬	౩౩	౫	౪౯
ఫిబ్రవరి	౫	౬	౨౯	౬	౧	౬	౩౨	౫	౫౬
	౧౫	౬	౨౪	౬	౪	౬	౨౮	౫	౫౯
	౨౫	౬	౨౦	౬	౮	౬	౨౩	౬	౦
మార్చి	౭	౬	౧౩	౬	౯	౬	౧౬	౬	౬
	౧౭	౬	౦	౬	౧౦	౬	౯	౬	౯

ఆనందాదియోగములు

ఆది	సోమ	మం	బుధ	గురు	శుక్ర	శని	యోగములు	ఫలము
అశ్వి	మృ	ఆర్ద్రే	హ	అనూ	ఉషా	శ	ఆనందః	ద్రవ్యలాభము
భర	ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	పూభా	కాలదండః	విఘ్నము
కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	ధూమ్రాక్షః	హాని
రో	పుష్య	ఉఫ	వి	పూషా	ధ	రే	ప్రజాపతిః	కార్యసిద్ధి
మృ	ఆ	హ	అ	ఉషా	శ	అశ్వి	సౌమ్యః	కార్యసిద్ధి
ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	పూ	భ	ధ్వాంక్షః	విఘ్నము
పున	పూఫ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	ధ్వజః	రాజ్యలాభము
పుష్య	ఉఫ	వి	పూషా	ధ	రే	రో	శ్రీవత్సః	లక్ష్మీలాభము
ఆర్ద్రే	హ	అనూ	ఉషా	శత	అశ్వి	మృ	వజ్రః	కలహము
మ	చి	జ్యే	అభి	పూభా	భ	ఆ	ముద్గరః	మరణము
పూఫ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	ఛత్రం	రాజ్యలాభ
ఉఫ	వి	పూ	ధ	రే	రో	పు	మిత్రం	కార్యసిద్ధిః
హ	అనూ	ఉషా	శ	అశ్వి	మృ	ఆర్ద్రే	మానసః	శ్రీలాభము
చి	జ్యే	అభి	పూభా	భ	ఆ	మ	పద్మం	ఐశ్వర్యము
స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	లంబం	భోజనలాభము
వి	పూషా	ధ	రే	రో	పు	ఉఫ	ఉత్పాతః	ద్రవ్యనాశము
అనూ	ఉషా	శత	అశ్వి	మృ	ఆర్ద్రే	హ	మృత్యుః	హాని
జ్యే	అభి	పూభా	భ	ఆ	మ	చి	కాలః	కార్యహాని
మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	సిద్ధః	కార్యసిద్ధి
పూషా	ధ	రే	రో	పు	ఉఫ	వి	శుభం	శుభకార్యసిద్ధి
ఉషా	శ	అశ్వి	మృ	ఆర్ద్రే	హ	అనూ	అమృతం	స్త్రీసంతోషము
అభి	పూ	భ	ఆ	మ	చి	జ్యే	ముసలం	భోజనహాని
శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	గదా	అశుభము
ధ	రే	రో	పు	ఉ	విశా	పూ	మాతంగః	స్వర్ణలాభము
శ	అశ్వి	మృ	ఆర్ద్రే	హ	అనూ	ఉషా	రాక్షసః	క్లేశము
పూభా	భ	ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	చరః	దుర్వార్తాశ్రవణము
ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	శ్ర	స్థిరః	కార్యసిద్ధి
రే	రో	పు	ఉఫ	విశా	పూ	ధ	వర్ధమానః	అతిశయలాభం

N.B .— ధ్వాంక్ష, వజ్ర, ముద్గర యోగములలో ప్రథమ ౫ ఘడియలున్నూ, పద్మ, లంబములలో ప్రథమ ౪ ఘడియలున్నూ, గదా యోగమందు ప్రథమ ౧ ఘడియయున్నూ, కాల, ముసలములందు ప్రథమ ౨ ఘడియలున్నూ, వదలిన శుభము. రాక్షస, మృత్యు, ఉత్పాతములను సంపూర్ణముగా వదలవలెను.

స్వస్తిశ్రీ ఈశ్వరసంవత్సర చైత్రమాసః శాలివాహనశకః ౧౮౫౯ కల్యాది ౫౦౩౮ మార్చి 1937 ఫార్సీ ౧౩౪౬

12	౩౦	౮	శు॥ప్ర॥సో॥౭-౪౮ ఉత్త ౧౭-౫౩ బ్రహ్మ ౨౧-౨౦ బవ౭-౪౮ దిన ౩౧ త్యా౩-౪౫ ౯-౫౯ త్యా౩-౪౪ శ్వేతవరాహకల్పః చాంద్రమానాబ్దాదిః సౌరమానాబ్దాదిః తైలాభ్యంగః నింబకుసుమభక్షణం ప్రపాదానం వసంతనవరాత్రారంభః శుక్రమౌఢ్యారంభః చంద్రోదయః దక్షిణశృంగః భో౦-౧౦చ౯
13	౧	౯	ద్వి॥మం౧-౫౮ రేవ ౫౩-౫౬ ఐంద్ర ౧౩-౫౨ బాల ౧౩-౪౯ రా౧౦-౪౭ త్యా౩-౪౩ అహః౩౧-౦ అశ్విని మేషేరవిః ౧౩-౦ ఉదయాదిక్రాంతి౨౩ప. విషువత్పుణ్యకాలః వత్సరాదిస్నానదానాధ్యాయః సౌరమానాబ్దాదిః ఉత్తమమన్వాదిః మత్స్యజయంతీ మాసగౌరీవ్రతం అవమ శుభే భో౦-౨౫ఘ ౮౧
14	౨	౧౦	చం॥బు౪౯-౫౪ అశ్వి ౫౩ ఆయుః ౫౫౫ ౧౭౨ ౫౩ రా౧౫-౫౮ త్యా౩-౪౪ ప్రదోషః భో౪-౧౭చ౨
15	౩	౧౧	పం॥గు౪౪-౫౪ భర ౫౫-౩౯ సౌభా ౫౫ గర ౫౮ దిన ౪౭ త్యా౩-౪౫ కూర్మకల్పః శ్రీపంచమీ సంక్రాం భో౪-౫చ౩
16	౪	౧౨	షష్ఠి॥శు౩౮-౪౩ కృత్తి ౫౪ అర్ధ్రా ౩౩ బాల ౩-౫౨ తైతి ౫౧ త్యా౩-౪౬ అహః౩౧-౬ అశ్వి౨ రవిః ౩౭-౩౬ స్కందపూజా భో౪-౦చ౪ [భో౩-౫౧చ౫]
17	౫	౧౩	స॥శ౩౪-౫ పునర్వ ౫౦ ప్రీతి ౨౪ ౨౪ దినత్యా౩-౫౦ చక్రవర్తి తిరుమఘునాయకర్ ప్రదోషః
18	౬	౧౪	అ॥ఆ౩౦-౧౨ పుష్య ౫౪ ౧౯ ౩౪ ౨౮ త్యా౩-౫౪ అశోకాష్టమీ రాత్రే అనధ్యాయ భో౩-౪౩
19	౭	౧౫	న॥సో౨౭-౧౮ ఆశ్రే ౫౩-౩౩ ౨౮ ౧౮ త్యా౩-౫౮ శ్రీరామనవమీ శుభే భో౩-౩౪చ౭
20	౮	౧౬	ద॥మం౨౫-౩౦ మఘ ౪౪ ౧౬ ౨౨ ౫ ౩౦ ౨౩ త్యా౪-౭ అహః౩౧-౧౪ అశ్వి౩ రవిః౨-౩౭ ధర్మరాజదశమీ వృషభాయనం౩౦-౪౩ భో౩-౨౬చ౮
21	౯	౧౭	ఏ॥బు౨౪-౫౪ పూర్వఫల్గు ౩౭ వృద్ధి ౧౦ ౨౪ ౫౪ ౧౪ త్యా౪-౭ సర్వేషామేకాదశీవ్రతం భో౩-౧౭చ౯
22	౧౦	౧౮	ద్వా॥గు౨౫-౩౬ ఉత్తర ౫౮-౩౩ ధ్రువ ౧౬ ౫౮ ౨౫ ౩౬ ౧౪ ౩౧ త్యా౪-౧౨ దమనకార్పణం ప్రదోషః భో౩-౯చ౧౦
23	౧౧	౧౯	త్ర॥శు౨౭-౩ హస్త ౦-౯ వ్యాఘా ౫౪-౬ తైతి ౨౭-౩ ౨౮ ౧ త్యా౪-౧౭ అహః౩౧-౨౦ అశ్వి ౪ రవిః౨౮-౦ అనంగత్రయోదశీ శుభే సూర్యోదయః భో౩-౦చ౧౧ [శ్రీరాం చంద్రదర్శనం భో౨-౫౨చ౧౨]
24	౧౨	౨౦	చతు॥శ౩౦-౪౧ హస్త ౨-౫౦ హర్ష ౧౫-౩౫ ౩౦ ౪౧ ౨౪ ౩౮ త్యా౪-౨౪ అనధ్యయనత్రయం చంద్రోదయవ్రతం
25	౧౩	౨౧	ఆపూ౩౪-౫౪ చిత్ర ౧౫ వజ్ర ౨౯ ౨౪ ౭ ౨౩ ౩౯ త్యా౪-౨౭ మన్వాదిఃఅన్వాధానం శివసన్నిధిస్నానం భో౨-౪౩
26	౧౪	౨౨	కృ॥ప్ర॥సో౩౯-౩౬ స్వాతి ౧౪ ౧౫ సిద్ధి ౨౭ బాల ౧౫ ౨౪ ౪౬ త్యా౪-౨౬ అహః౩౧-౨౬ భర ౧ రవిః౫౩-౫౬
27	౧౫	౨౩	ద్వి॥మం౪౪-౫౦ విశా ౨౦-౪౫ వ్యతీ ౫౦ తైతి ౧౩ ౧౩ రా౦-౨ త్యా౪-౨౬ భో౨-౨౬చ౧౫ [యోగః భో౨-౩౫౬౧౪]
28	౧౬	౨౪	తృ॥బు౪౯-౫౪ అనూ౨౭ ౧౬ వరీ౨౦ ౧౯ ౨౪ ౨౨ ౧౧ ౧౩ త్యా౪-౨౫ వైశ్వదేవక్రాం భో౨-౧౮చ౧౬
29	౧౭	౨౫	చ॥గు౫౪-౩ జ్యే౩౩ పరి౨౧ ౩౯ ౨౨ ౧౨ త్యా౪ జ్యాభావః సంక్రాం ప్రదోషః భో౨-౯చ౧౭
30	౧౮	౨౬	ప॥శు౫౮-౧౫ మూల ౩౮ ౫౬ ౨౨ ౨౭ ౨౬ ౨౨ ౩౦ త్యా౪-౩ అహః౩౧-౩౪ భర౨ రవిః౨౦-౨౪ భో౨-౧చ౧౮
1	౧౯	౨౭	ష॥శ౬౦-౦ పూర్వాషా౪౩ ౩౧ ౨ ౩౬ ౫౯ ౩ ౨౪ ౬౬ త్యా౪-౯ త్రిద్యుస్పృక్ భో౧-౫౨చ౧౯
2	౨౦	౨౮	ష॥ఆ౦-౯ ఉత్తరాషా ౫౦ శివ ౧౦ ౪౩ వం ౯ దిన ౩౮ త్యా౪-౧౩ రా౨౫-౩ త్యా౪ ప్రదోషః భో౧-౪౪-౨౦
3	౨౧	౨౯	స॥సో౨-౧౦ శ్రవ ౫౪ సిద్ధ ౫౫ ౨-౧౦ ౧౮ ౨౭ ౨౭ త్యా౪-౩ అహః౩౧-౪౦ భర౩ రవిః౪౬-౪౭ వాస్తుకర్తరీప్రారంభః శీతలాష్టమీ అనధ్యాయః భో౧-౩౫చ౨౧
4	౨౨	౩౦	అ॥మం౨-౧౦ ధనిష్ఠ ౪౨ ౧౭ ౮ ౨-౧౦ ౪౩ పునస్త్యాజ్యాభావః భో౧-౨౭చ౨౨
5	౨౩	౩౧	న॥బు౧-౦ శతభి ౫౭ ౪౯ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧౫ ౧ ౦ ౭ ౨౭ త్యా౩-౫౯ అవమ భో౧-౧౮చ౨౩
6	౨౪	౧	ద॥గు౫౬-౨ పూర్వాభా ౫౭ ౫౮ ౩౯ ౭ ౪౦ ౫ ౭ త్యా౩-౫౪ సత్త్రారాం౧౧ భో౧-౧౦చ౨౪
7	౨౫	౨	ద్వా॥శు౫౧-౯ ఉత్తరాభా౫ ౩౬ ౩ ౯ ౫౩ ౫౪ ౨౩ ౪౮ ౧౧ త్యా౩-౫౧ అహః౩౧-౪౮ భర౪ రవిః౧౪-౨౦ మధ్యవైష్ణవానాం౧౧ సంక్రాం ప్రదోషః భో౧-౧చ౨౫
8	౨౬	౩	త్ర॥శ౪౫-౫౬ రేవ ౪౯ ౧౪ ౦ ౯ ౧౮ ౩ ౨౪ ౩ త్యా౩-౪౮ భో౦-౫౩చ౨౬ [భో౦-౪౪చ౨౭]
9	౨౭	౪	చతు॥ఆ౪౦-౧౮ అశ్వి౩౮-౫౧ అర౨-౫౧ భర౩-౭ ద౯-౮౭ త్యా౩-౪౬ మాస శివరాత్రిః అనధ్యయనత్రయం
10	౨౮	౫	● అమా॥సో౩౪-౧౪ భర౩౪-౨ ౫౩ ౩ చతు౭ ౧౬ ౧౧ ౧౫ త్యా౩-౪౪ అహః౩౧-౫౪ కృ౧ రవిః౪౧-౫౮ మృద్ధశిలాకర్మనివర్తనీయాని అన్వాధానపిండపితృయజ్ఞ అమా సోమవార వ్రతం భో౦-౩౬చ౨౮

1987 మార్చి - 1987 ఏప్రిల్ | శుక్లపక్షము - కృష్ణపక్షము | ౧౩౪౬ ఫాల్గుణ - చైత్ర

కుజచారః కుం౫-కుజవక్రారంభః బ౭సో-అనూ౨వ-కు౨౧-౨ బుధచారః కు౨మం-ధ౨బుధః౧౦-౫౮ ౫కు-ధ౩బుధః౩౮-౫౨ ౭శ-భర బుధః౯-౩౪	౧౦మం-కృ౧బుధః౭౪-౯ ౧౫ఆ-కృ౨వృషేబుధ-౪౨ ౬శ-బుధక్రారంభః ౨మం-పశ్చాద్అస్తం బుధః ౧౧కు-కృ౧మేషే బుధ౫-౯ గురుచారః కు౧౨కు-ఉషా౩కుంభ౫-౫౦	శుక్రచారః కు౧సో-పశ్చాదస్తమితశుక్ర భబు-అశ్వి౨వక్రీ కుం౮-౦ ౯సో-అశ్వి౧ క్రీశు౩౯-౪౦ ౧౩కు-ప్రాగుదితశుక్రః ౧౮ఆ-శరవీశుక్రకు౨౮-౪	బు-రేవక్రీశుక్ర౨-౪౦ ౧౨-కు శుక్రవక్రత్యాగః శనిచారః కు౧౫ఆ-ఉభా౨శని౫౧-౫ రాహుకేతుచారా న స్తః	ర శ / బు కు / కే / కు౨మం-మేషర / కు౧౫ఆ-వృ॥బు / కు౧౫ఆ-మీనే శుక్రః / కు / రా కు

తేది		వివరము
11	[illegible]	[illegible] ప్రతిపత్తిథిః వైశాఖస్నానారంభః చంద్రోదయః సమశృంగః రక్రాం భో౦-[illegible]
12	[illegible]	[illegible] తిథిద్వయం పరశురామ జయంతీ శ్రీవిద్యారణ్యస్వామ్యారాధనం శుక్రాం భో౦-[illegible]
13	[illegible]	[illegible] చతుర్థీ తిథిః త్రేతాయుగాదిః పద్మ కల్పః అక్షతృతీయా ప్రదోషః కరక ప్రదానం సౌభాగ్యసంపద్గౌరీవ్రతం భో౦-[illegible]
14	[illegible]	[illegible] కల ద్వాపరయుగాం శ్రీ జగద్గురుశంకరజయంతీ భో౦-[illegible]
15	[illegible]	[illegible] భో [illegible] రాత్రే ప్రదోష భో [illegible]
16	[illegible]	[illegible] భానుసప్తమీ [illegible]
17	[illegible]	[illegible]
18	[illegible]	[illegible] చండికా వ్రత భో [illegible]
19	[illegible]	[illegible] భో [illegible]
20	[illegible]	[illegible] సురవారై కాదశీ మంచై కాదశీ ఉపవాస
21	[illegible]	[illegible] వైశాఖాశ పరశురామనిత్రిశ్చ [illegible] భో [illegible]
22	[illegible]	[illegible] ప్రదోషః భో [illegible]
23	[illegible]	[illegible] నృసింహజయంతీ [illegible] అన ధ్యయన చతుష్టయం భో [illegible] తిథిః కూర్మజయంతీ భో [illegible]
24	[illegible]	[illegible] మూర్ణిమా
25	[illegible]	[illegible] ప్రతిపత్తిథిః సింధుస్నానం మండలపూర్ణిమా దక్షిణ్య [illegible] సంపద్గౌరీవ్రతం భో [illegible]
26	[illegible]	[illegible] తిథిః రాత్రాం భో [illegible]
27	[illegible]	[illegible] ద్వితీయా తిథిః భో [illegible]
28	[illegible]	[illegible]
29	[illegible]	[illegible] ప్రదోషః భో [illegible]
30	[illegible]	[illegible] భో [illegible]
31	[illegible]	[illegible] భో [illegible]
1	[illegible]	[illegible] భో [illegible]
2	[illegible]	[illegible] బుధాష్టమీ అనధ్యాయః భో [illegible]
3	[illegible]	[illegible] నవమీ తిథిః భో [illegible]
4	[illegible]	[illegible] తిథిద్వయం హనుమజ్జయంతీ శక్రాం భో [illegible] భో [illegible]
5	[illegible]	[illegible] ద్వాదశీ తిథిః సర్వేషామేకాదశీ
6	[illegible]	[illegible] త్రయోదశీ తిథిః భో [illegible]
7	[illegible]	[illegible] మాస శివరాత్రిః అనమ సుచే అనధ్యయన భో [illegible] సావిత్రీవ్రతం శక్రాం భో [illegible]
8	[illegible]	[illegible] అమావాస్యా [illegible] అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞం వట

కుజచారః			శనిచారః	
[illegible]	[illegible] ప్రాంసుదయం బుధః	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	శుక్రచారః	రాహుకేతుచారః	[illegible]
బుధచారః	గురుచారః	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible] గురువక్రారంభః	[illegible]	[illegible]	[illegible]

స్వస్తిశ్రీ ఈశ్వరసంవత్సర జ్యేష్ఠమాసః శాలివాహనశకః ౧౮౫౯ కల్యాది ౫౦౩౮ హూణ 1937 ఫసలీ ౧౩౪౬

తేది			తిథి వివరములు
9	౨౮	౯	ప్ర॥ బు [illegible]
10	౨౯	౧౦	ద్వి॥ గు [illegible]
11	౩౦	౧౧	తృ॥ శు [illegible] ప్రదోషః [illegible]
12	౩౦	౧౨	చ॥ శ [illegible]
13	౩౧	౧౩	పం॥ ఆ [illegible]
14	౧	౧౪	ష॥ సో [illegible] ప్రదోషః [illegible]
15	౨	౧౧	స॥ మం [illegible]
16	౩	౧౨	అ॥ బు [illegible]
17	౪	౧౩	న॥ గు [illegible]
18	౫	౧౪	ద॥ శు [illegible]
19	౬	౧౫	ఏ॥ శ [illegible]
20	౭	౧౬	ద్వా॥ ఆ [illegible] ప్రదోషః
21	౮	౧౭	త్ర॥ సో [illegible]
22	౯	౧౮	చతు॥ మం [illegible]
23	౧౦	౧౯	పూ॥ బు [illegible] అన్వాధానం వృషభపూజ సావిత్రీవ్రతం [illegible]
24	౧౧	౨౦	ప్ర॥ గు [illegible]
25	౧౨	౨౧	ద్వి॥ శు [illegible]
26	౧౩	౨౨	ద్వి॥ శ [illegible]
27	౧౪	౨౩	తృ॥ ఆ [illegible] ప్రదోషః [illegible]
28	౧౫	౨౪	చ॥ సో [illegible]
29	౧౬	౨౫	పం॥ మం [illegible]
30	౧౭	౨౬	ష॥ బు [illegible]
1	౧౮	౨౭	స॥ గు [illegible]
2	౧౯	౨౮	అ॥ శు [illegible]
3	౨౦	౨౯	న॥ శ [illegible]
4	౨౧	౩౦	ద॥ ఆ [illegible]
5	౨౨	౩౦	ద్వా॥ సో [illegible] ప్రదోషః [illegible]
6	౨౩	౩౧	త్ర॥ మం [illegible]
7	౨౪	౧	చతు॥ బు [illegible] అన్వాధానం [illegible] పిండపితృయజ్ఞః [illegible]
8	౨౫	౨	అమా॥ గు [illegible] వాజసనేయానాం [illegible] పిండపితృయజ్ఞంచ [illegible]

కుజచారః [illegible]

బుధచారః [illegible]

ప్రాగస్తమితః [illegible]

శుక్రచారః [illegible]

శనిచారో నాస్తి

రాహుకేతుచారో నాస్తి

తేది			వివరములు
9	[illegible]	౩	శు॥ ప్రా॥ [illegible]
			[illegible] చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగః రావే భోం [illegible]
10	[illegible]	౪	ద్వి॥ [illegible] జుమాదిలవల్ చం
11	[illegible]	౫	తౌ॥ [illegible] ప్రదోషః భోం [illegible]
12	[illegible]	౬	చ॥ [illegible]
13	౩౦	౭	స॥ [illegible]
14	౩౧	౮	[illegible]
15	౩౨	౯	[illegible] భోం [illegible]
16	౧	౧౦	[illegible]
			నవమి ఉదయాది దక్షిణాయన పుణ్యకాలః [illegible] భోం [illegible]
17	౨	౧౧	[illegible]
18	౩	౧౨	[illegible]
19	౪	౧౩	[illegible]
			ద్వాదశీతిథిః సర్వేషాంశయనైకాదశీ భోం [illegible] ప్రదోషః భోం [illegible]
20	౫	౧౪	[illegible] వాసుదేవద్వాదశీ [illegible]
21	౬	౧౫	[illegible] ఆనధ్యయన [illegible]
22	౭	౧౬	[illegible]
23	౮	౧౭	○ పూ॥ [illegible]
			[illegible] సింధుస్నానం పవిత్రారోపణం కోకిలావ్రతం వ్యాసపూజా [illegible]
			వ్రతం, [illegible] భోం [illegible]
24	౯	౧౮	[illegible]
25	౧౦	౧౯	[illegible]
26	౧౧	౨౦	[illegible] ప్రదోషః
27	౧౨	౨౧	[illegible] భోం [illegible]
28	౧౩	౨౨	[illegible]
29	౧౪	౨౩	[illegible] ప్రదోషః భోం [illegible]
30	౧౫	౨౪	[illegible]
			తిథిః [illegible] ఉభయానధ్యాయః భోం [illegible]
31	౧౬	౨౫	[illegible]
1	౧౭	౨౬	[illegible]
2	౧౮	౨౭	[illegible]
			[illegible]
3	౧౯	౨౮	[illegible] ప్రదోషః భోం [illegible]
4	౨౦	౨౯	[illegible]
5	౨౧	౩౦	[illegible] శివరాత్రిః [illegible]
6	౨౨	౩౧	● అమా॥ [illegible]
			[illegible] పిండపితృయజ్ఞ [illegible] భోం [illegible]

కుజచారః		గురుచారః		
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
బుధచారః	పశ్చాదుదితః	శుక్రచారః	శనిచారః	
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
			రాహుకేతుచారా	
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

1937			
7	౨౩	౧౯	[illegible]
8	౨౪	౨౦	[illegible]
9	౨౫	౩	[illegible]
10	౨౬	౪	[illegible]
11	౨౭	౫	[illegible]
12	౨౮	౬	[illegible]
13	౨౯	౭	[illegible]
14	౩౦	౮	[illegible]
15	౩౧	౯	[illegible]
16	౧	౧౦	[illegible]
17	౨	౧౧	[illegible]
18	౩	౧౨	[illegible]
19	౪	౧౩	[illegible]
20	౫	౧౪	[illegible]
21	౬	౧౫	[illegible]
22	౭	౧౬	[illegible]
23	౮	౧౭	[illegible]
24	౯	౧౮	[illegible]
25	౧౦	౧౯	[illegible]
26	౧౧	౨౦	[illegible]
27	౧౨	౨౧	[illegible]
28	౧౩	౨౨	[illegible]
29	౧౪	౨౩	[illegible]
30	౧౫	౨౪	[illegible]
31	౧౬	౨౫	[illegible]
1	౧౭	౨౬	[illegible]
2	౧౮	౨౭	[illegible]
3	౧౯	౨౮	[illegible]
4	౨౦	౨౯	[illegible]

[illegible]

5	౨౧	౩౦	శు॥ ప్రతి॥ ౫౩-౪౧ పూ॥ ౩౧-౪౯ సి॥ ౧౬-౬౦ ౨౪-౧౧ త్యాజ్య ౪-౬ యోగః చంద్రాం భో॥ ౧-౫౯ [illegible]	
6	౨౨		౧ ద్వి॥ ౫౩-౪౯ ఉ॥ ౩౩-౧౬ సౌ॥ ౬-౨౩ ౪౫ ౨౪-౨౬ త్యాజ్య-౧౧ అహః ౩౦-౪౬ పూర్ణ ౩ రవిః ౨౫-౫౩	
			చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగః భో॥ ౧-౪౯ ౨౩౦ [మాత్రం హరితాళికావ్రతం కవే భో॥ ౧-౩౪ [illegible]	
7	౨౩		౨ తృ॥ ౫౫-౨౩ ౫౫-౫౯ ౧-౪౮ ౨౪-౩౫ త్యాజ్య-౧౬ సామవేదోపాకర్మ వరాహజయంతీ [illegible]	
8	౨౪		౩ చ॥ ౫౯-౯ ౫౬-౦-౩ ౨౪ ౪౫ శేషః ౧-౩౫ త్యాజ్య-౨౦ వినాయకచతుర్థీ భో॥ ౧-[illegible]	
9	౨౫		౪ పం॥ ౬౦-౧౦ స్వాతి-౫౫ బ్రహ్మ-౧౩ ౩౦-౧౨ త్యాజ్యాభావః అహః ౩౦-౪౦ పూర్ణ రవిః ౫౫-౦ బుధ పంచమీ ౠషి	
10	౨౬		౫ ష॥ ౫-౧౪ ౫౦-౪౬ ౪౫ ౧౪ త్యాజ్య-౨౩ సూర్యషష్ఠీ భో॥ ౧-౮౪౪ [దుర్వాష్టమీ భో॥ ౧-[illegible]	
11	౨౭		౬ స॥ ౬-౫౧ ౫౫-౧౩ ౧-౪౮ ౬-౫౧ త్యాజ్య-౨౬ ముక్తాభరణసప్తమీవ్రతోపవాసః భో॥ ౦-౫౮ ౨౫	
12	౨౮		౭ అ॥ ౧౧-౫౬ ౬౦-౧౦ ౧౩-౧౬ ౧౧-౫౬ ౯౧-౪౫ త్యాజ్య-౨౬ అష్టమీతిథిః సూర్యపూజా నీలజ్యేష్ఠా [illegible]	
			యోగః శ్రావణ ప్రమీ శుక్రాం ఉత్తరాభాద్రా భో॥ ౧-౪౮ ౬ [రాక్రాం భో॥ ౦-౩౬-౮	
13	౨౯		౮ న॥ ౧౮-౩ జ్యే ౩-౪౯ ౪౪-౫౦ ౧౮-౩ త్యాజ్యాభావః అహః ౩౦-౩౦ ఉత్తరవిః ౧౮-౨౫ నవమీతిథిః శుక్రాం	
14	౩౦		౯ ద॥ ౨౧-౪౬ మూ ౧౧-౨౪ ౭ ౨౧-౪౬ ౩౮ త్యాజ్య-౨౫ ౪౬ త్యాజ్య-౨౨ తిథిః భో॥ ౦-౨౬	
15	౩౧		౧౦ ఏ॥ ౨౫-౪౫ పూ ౧౫-౩౪ ౨౬-౫౩ ౨౫-౪౫ త్యాజ్య-౧౯ ఏకాదశీతిథిః శ్రీరవతారంభః భో॥ ౦-౧౬	
16	౧		౧౧ ద్వా॥ ౨౮-౪౨ ఉ ౨౦-౧౪ ౪౬ ౨౮ త్యాజ్య-౨౪ అహః ౩౦-౨౪ ఉష్ణ కన్యాయాంరవిః ౪౨-౩౪	
			సర్వేషాం పవిత్రత్రైకాదశి శ్రీకృష్ణజోత్థాపనం ఉదయాది ౨౬-౩౪ ప్ర. పుణ్యకాలః భో॥ ౦-౬	
17	౨		౧౨ త్ర॥ ౩౦-౩౬ శ్ర ౨౩-౩౫ ౪౦ ౩౦ ౩౬-౩౬ శత్రు-౧౨ శ్రవణద్వాదశి వామనజయంతీ భో॥ ౫-౧౨	
18	౩		౧౩ త్ర॥ ౩౦-౫౮ ధని ౨౫-౫౧ ౪౬ ౧౩ ౩౦-౪౬ ౧౩-౫౧ త్యాజ్య-౪౯ నిర్ణ౧౩కి భో॥ ౫-౨౧౨ [యవ ౩ భో॥ ౪-౫౬	
19	౪		౧౪ చ॥ ౩౦-౧౦ శత ౨౬-౫౦ ౧౨-౨౪ ౫౬ ౩౩ ౧౨-౩౨ త్యాజ్య-౫౯ అనంతపద్మనాభవ్రతం అనధ్య	
20	౫		౧౫ ○ పౌ॥ పూ ౨౮-౧౦ పూర్ణా ౨౬-౪౦ ౫౩-౪౫ ౧౦ ౧౯ ౫౪ త్యాజ్య-౫౫ అహః ౩౦-౧౪ ఉష్ణ ౩ రవిః ౭-౧౦	
			అన్వాధానం సావిత్రీ వ్రతం ఉమామహేశ్వరవ్రతం భో॥ ౪-౪౧౭౧౫ [పక్షాంతః శుక్రాం భో॥ ౪-౩౧౭౧౫	
21	౬		౧౬ కృ॥ ప్రతి ౨౫-౨౬ ఉ.భా ౨౫-౧౯ ౪౮-౨౨ ౪౫-౨ ౨౪-౦ త్యాజ్య-౫౧ ప్రతిపత్తిథిః యోగః [illegible]	
22	౭		౧౮ ద్వి॥ ౨౦-౫౯ రే ౨౩-౪ ౨౦-౫౦ ౫౯ త్యాజ్య-భావః తిథిద్వయం బృహస్పత్యవ్రతం రవే భో॥ ౪-౨౧	
23	౮		౧౯ తృ॥ ౧౬-౧౦ అశ్వి ౨౩-౩౪ ౪౧౬ ౧౧ ౨౧౦-౩౪ ౧౨-౩౩ అః ౩౦-౪౪ ఉష్ణ రవిః ౩౧-౧౧ చతుర్థీతిథిః	
24	౯		౧౯ చ॥ ౧౦-౪౫ [illegible] భో॥ ౪-౦ [సంకష్టహర చతుర్థీ భరణీ మహాలయభో॥ ౧౦	
25	౧౦		౨౦ పం॥ ౪-౫౫ [illegible] త్యాజ్య ౩ [illegible] భో॥ ౩-౫౦ [illegible]	
26	౧౧		౨౧ ష॥ ౫౧-౪౫ [illegible] త్యాజ్య ౩-౪౩ అహః [illegible] సంవ్యతీపాత [illegible]	
			యోగః శుక్రాం భో॥ ౩-౪౨౦ [illegible] [సావర్ణికమన్వాది మహాలక్ష్మీవ్రతం భో॥ ౩-[illegible]	
27	౧౨		౨౨ స॥ ౪౬-౫౫ మృగ ౪-౨౧ [illegible] త్యాజ్య ౩-౪౪ మధ్యాష్టమీ సూర్య	
28	౧౩		౨౩ అ॥ ౪౧-౨౪ పున ౫౬-౩౬ [illegible] త్యాజ్య ౩-౪౬ శుక్రోత్థాపనం కవే భో॥ ౩-౧౯[illegible]	
29	౧౪		౨౪ న॥ ౩౬-౪౧ పుష్య ౫౩-౩౫ [illegible] త్యాజ్య ౩-౪౨ నవమీ [illegible]	
30	౧౫		౨౫ ద॥ ౩౨-౨౨ శ్లే ౫౦-౩౦ [illegible] త్యాజ్య ౩-౫౦ [illegible] సర్వేషాం [illegible]	
1	౧౬		౨౬ ద్వా॥ ౨౯-౧౮ మఘ ౪౮-౩౦ [illegible] త్యాజ్య ౩-౫౬ సుదినమహాలయః భో॥ ౭౨౧౫ [illegible]	
2	౧౭		౨౭ త్ర॥ ౨౭-౨౮ పూర్వ ౪౭-౧౦ [illegible] త్యాజ్య ౪-౦ మాసశివరాత్రిః కలియుగాదిః భో॥ ౨-౩౪ [illegible]	
3	౧౮		౨౮ చతు॥ ౨౬-౨౬ ఉత్త ౪౬-౩౪ [illegible] త్యాజ్య ౪-౫ అహః [illegible] చతుర్దశీతిథిః విష	
			శస్త్రహతాదీనాం మహాలయః వాజపేయీనాం ౩౦ అనధ్యయనం భో॥ ౨-౨౮ [illegible]	
4	౧౯		౨౯ ● అమా॥ ౨౬-౨౦ హస్త ౪౬-౧౦ [illegible] త్యాజ్య ౪-౦౧౧తిథిః అన్వాధానం పిండపితృ	
			యజ్ఞః మహాలయామావాస్య పక్షగ్రహణం శనేర్క్రాం అమా సోమవారవ్రతం భో॥ ౨-౧౪౨౧	

(Margin notes: 1937 సం॥ సెప్టెంబరు నెల; అక్టోబరు నెల; రజ్జబ్ నెల; షాబాను నెల; ౧౩౪౬ సం॥ ఆజార్ నెల)

కుజచారః	౧౦ బు పూర్వఫల్గుణి-౫౬		రాహో మకరే ౧౨-౫౦	
కుజ బు జ్యేష్ఠ ౩ కు ౩ ౪-౪౦	౧౫ సో పూర్వ ౩ బుధ ౮-౨౦	శుక్రచారః	౧౧ కు పూర్వ ౧ [illegible]	
౯ మం-జ్యేష్ఠ ౪ కు ౫-౫౦	[ప్రాసదితో బుధః	కు ౧౪-పుష్య ౪ కు ౨౯-౩౦	౧౪ అ-పూర్వ ౪ శు ౧౩-౪	
౧౪ అ-మూల ౧ కుజ ౨౯-౩౦	బు ౩ కు-బుధవక్ర త్యాగః	౪ బు-ఆశ్లేష ౧ శుక్ర ౧౩-౮		
బ ౪ శు-మూల ౨ కుజ ౪౫-౧౫	రాహో పూర్వఫల బుజృంభః	౬ గు-ఆశ్లేష ౨ శుక్ర ౫౫-౪౨	శనివారోనాస్తి	
౧౦ బు-మూల ౩ కుజ ౫౩-౨౦	౧౮-౨౪	శు సో-ఆశ్లేష ౩ శు ౫౩-౨౪		
౩౦ సో-మూల ౪ కుజ ౫౨ ౪	౧౧ గు-ఉత్తర ౧ బుధ ౫౪-౮	౧౧ గు-ఆశ్లేష ౪ శు ౪౦-౨	రాహుకేతువారా	
బుధచారః	౧౪ అ-ఉత్తర ౨ కన్య బు ౫౧-౦	౧౪ అ-మఘ ౧ సిం శు ౨౬-౩౮		
కు బు-పూర్వ ౨ బు ౨-౫౧	గురుచారః	బ ౨ బు-మఘ ౨ శుక్ర ౧౨-౩౯	కు ౧౧ సు-అమావాస్య రాహుః	
౮ అ-పూర్వ ౩ సింహబు ౨౬-౩౫	స ౯ మం-గురువక్ర త్యాగః	౪ కు-మఘ ౩ శుక్ర ౫౭-౨	కే ౨ కేతుః ౧-౩౪	

శ		కే	
	కు ౧౧ సు-కన్య ౨		కు
	కు ౧౪ అ-ధను కు		
	బు ౧౪ అ-కన్య బు		ర
	కు ౧౪ అ-సింహ శు		బు
గు	కు రా		

తేది			వివరములు
5	౨౦	౩౦	[illegible]
6	౨౧	౧	[illegible]
7	౨౨	౨	[illegible]
8	౨౩	౩	[illegible]
9	౨౪	౪	[illegible]
10	౨౫	౫	[illegible]
11	౨౬	౬	[illegible]
12	౨౭	౭	[illegible]
13	౨౮	౮	[illegible]
14	౨౯	౯	[illegible]
15	౩౦	౧౦	[illegible]
16	౩౧	౧౧	[illegible]
17	౧	౧౨	[illegible]
18	౨	౧౩	[illegible]
19	౩	౧౪	[illegible]
20	౪	౧౫	[illegible]
21	౫	౧౬	[illegible]
22	౬	౧౭	[illegible]
23	౭	౧౮	[illegible]
24	౮	౧౯	[illegible]
25	౯	౨౦	[illegible]
26	౧౦	౨౧	[illegible]
27	౧౧	౨౨	[illegible]
28	౧౨	౨౩	[illegible]
29	౧౩	౨౪	[illegible]
30	౧౪	౨౫	[illegible]
31	౧౫	౨౬	[illegible]
1	౧౬	౨౭	[illegible]
2	౧౭	౨౮	[illegible]
3	౧౮	౨౯	[illegible]

[illegible]

Date		Text
4	౧౭	[illegible] ... యమద్వితీయా భగినీ హస్తభోజనం ...
5	౧౮	[illegible] ... తృతీయాతిథిః రాత్రౌ
6	౧౯	[illegible] ...
7	౨౦	[illegible] ... చతుర్థీ తిథిః నాగచతుర్థీ ...
8	౨౧	[illegible] ...
9	౨౨	[illegible] ...
10	౨౩	[illegible] ...
11	౨౪	[illegible] ...
12	౨౫	[illegible] ...
13	౨౬	[illegible] ...
14	౨౭	[illegible] ...
15	౩౦	[illegible] ...
16	౧	[illegible] ...
17	౨	[illegible] ... చంద్రదర్శనం ...
18	౩	[illegible] ...
19	౪	[illegible] ...
20	౫	[illegible] ...
21	౬	[illegible] ...
22	౭	[illegible] ...
23	౮	[illegible] ...
24	౯	[illegible] ...
25	౧౦	[illegible] ...
26	౧౧	[illegible] ...
27	౧౨	[illegible] ...
28	౧౩	[illegible] ...
29	౧౪	[illegible] ...
30	౧౫	[illegible] ...
1	౧౬	[illegible] ...
2	౧౭	[illegible] ...

కుజచారః ... బుధచారః ... గురుచారః ... శుక్రచారః ... శనిచారః ... రాహుకేతుచారా ... [illegible]

స్వస్తిశ్రీ ఈశ్వరసంవత్సర మార్గశిరమాసః శాలివాహనశకః ౧౮౫౯ కిల్యాది ౫౦౩౮ హి ౧౩౫౬ 1937 ఫసలీ ౧౩౪౭

తేది		వివరము
3	౧౯	[illegible] శుక్ర ... ప్రశ్రాం ... [illegible]
4	౧౯	[illegible] ... చంద్రోదయః ఉత్తరకృంగః ... [illegible]
5	౨౦	[illegible]
6	౨౧	[illegible] ... చతుర్థీ ప్రదోషః ... [illegible]
7	౨౨	[illegible] ... పంచమీతిథిః ... చతుర్థి ... [illegible]
8	౨౩	[illegible] ... షష్ఠీతిథిః నాగపంచమి ... [illegible]
9	౨౪	[illegible] ... సప్తమీతిథిః ప్రదోషః సుబ్రహ్మణ్య షష్ఠీ చంపాషష్ఠీ ... [illegible]
10	౨౫	[illegible] ... అష్టమీతిథిః ... [illegible]
11	౨౬	[illegible] ... నవమీతిథిః కాలభైరవాష్టమి ... [illegible]
12	౨౭	[illegible]
13	౨౮	[illegible]
14	౨౯	[illegible] ... ఏకాదశి [illegible]
15	౧	[illegible] ... ధనుష్కర్కాటక ... ధనుర్మాసారంభః ... [illegible]
16	౨	[illegible]
17	౩	[illegible] ... అమావాస్య ... [illegible]
18	౪	[illegible]
19	౫	[illegible]
20	౬	[illegible] ... ప్రదోషః ... [illegible]
21	౭	[illegible] ... చతుర్థీతిథిః ... [illegible]
22	౮	[illegible]
23	౯	[illegible] ... సప్తమీతిథిః ప్రదోషః ... [illegible]
24	౧౦	[illegible] ... అష్టమీతిథిః ... [illegible]
25	౧౧	[illegible] ... నవమీతిథిః ... [illegible]
26	౧౨	[illegible] ... దశమీతిథిః ... [illegible]
27	౧౩	[illegible] ... ఏకాదశీతిథిః ... [illegible]
28	౧౪	[illegible] ... ద్వాదశీతిథిః ... [illegible]
29	౧౫	[illegible] ... త్రయోదశీతిథిః ఉభయప్రదోషః ... [illegible]
30	౧౬	[illegible] ... మాసశివరాత్రిః ... [illegible]
31	౧౭	[illegible] ... [పిండపితృయజ్ఞః ... సంవత్సరాదిః ... [illegible]
1	౧౯	[illegible] ... అమావాస్య ... [illegible]

కుజవారః	[illegible]	[illegible]	[illegible]	రాహుకేతుచారా నక్షత్రాః
[illegible]	[illegible]	సుఖచారః	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	శుక్రచారః	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	శనిచారః	[illegible]
బుధవారః	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

స్వస్తిశ్రీ ఈశ్వరసంవత్సర మాఘమాసః శాలివాహనశకః ౧౮౫౯ కల్యాది ౫౦౩౮ ఫసలీ 1937 ఫిబ్రవరి ౧౨-౪౭

తేది		వివరములు
1	౨౦	౩౦ ||ప్రథమ ... [illegible] మాఘస్నానారంభః భో౧-౮౮చ౨౯
2	౨౧	౧ ద్వి||బు ... [illegible] భో౧-౩౮చ౩౦
3	౨౨	౨ తృ||గు ... [illegible] ఉభయప్రదోషః భో౧-౨౫ల ... చ౧
4	౨౩	౩ చ||శు ... [illegible] సంకటహరచతుర్థి ... భో౧-౧౫చ౨[సంక్రాం భో౧-౬
5	౨౪	౪ ప||శ ... [illegible] ... శ్రీ పంచమి
6	౨౫	౫ ష||ఆ ... [illegible] ... ప్రదోషః భో౦-౫౬
7	౨౬	౬ స||సో ... [illegible] ... రథసప్తమి ... వాద్యః రథసప్తమి
		సూర్యాదుపవ్రతం శ్రీ అరసవల్లి శ్రీ సూర్యనారాయణస్వామివారి రథోత్సవం ఉభయాంశ ... [illegible] ... భో౦-౮౪
8	౨౭	౭ అ||మం ... [illegible] ... భీష్మాష్టమి
9	౨౮	౮ న||బు ... [illegible] ... మధ్వనవమి భో౦-౨౯౪ [... భో౦-౩౯
10	౨౯	౯ ద||గు ... [illegible] ... ఏకాదశి ఉప
		వాసః భో౦-౨౦చ౫ [... ఏకాదశి ... భో౦ ౧౧౮౯
11	౩౦	౧౦ ఏ||శు ... [illegible] ... తిలపద్మవ్రతం ...
12	౧	౧౧ ద్వా||శ ... [illegible] ...
		... [illegible] ... భో౦-౨౭౧౦
13	౨	౧౨ త్ర||ఆ ... [illegible] ...
14	౩	౧౩ ○పూర్ణి ... [illegible] ...
		షష్ఠీవ్రత శ్రీవేణుగోపాలస్వామివారి కల్యాణోత్సవః సింధుస్నానం తిలపాత్రకంబళాదిదానాని
		... భో౩-౫౩చ౧౨ [... భో౩-౮౫చ౧౩
15	౪	౧౪ కృ||ప్ర ... [illegible] ...
16	౫	౧౫ ద్వి||బు ... [illegible] ... భో౩-౩౬చ౧౪
17	౬	౧౬ తృ||గు ... [illegible] ... ఉభయప్రదోషః భో౩-౨౭చ౧౫
18	౭	౧౭ చ||శు ... [illegible] ... భో౩-౨౦
19	౮	౧౮ ప||శ ... [illegible] ... భో౩-౧౭చ౧౮
20	౯	౧౯ ష||ఆ ... [illegible] ... ఉభయప్రదోషః భో౩-౩
21	౧౦	౨౦ స||సో ... [illegible] ... భో౨-౫౫చ౧౯
22	౧౧	౨౧ అ||మం ... [illegible] ... సంక్రాం
23	౧౨	౨౨ న||బు ... [illegible] ... [భో౨-౮౬చ౨౦
24	౧౩	౨౩ ద||గు ... [illegible] ... [ద్వయం భో౨-౨౨చ౨౩
25	౧౪	౨౪ ఏ||శు ... [illegible] ... ఉపవాస
26	౧౫	౨౫ ద్వా||శ ... [illegible] ... మధ్యరామానుజకూటాదః
27	౧౬	౨౬ త్ర||ఆ ... [illegible] ... ప్రదోషః భో౨-౫౬చ౨౫ [భో౨-౧౩చ౨౪
28	౧౭	౨౭ చ||సో ... [illegible] ... మహాశివరాత్రిః
		శివరాత్రికల్పః ... [illegible] ... భో౧-౮౯చ౨౭
1	౧౮	౨౮ అమ||మం ... [illegible] ... కలియుగాంతః
2	౧౯	౨౯ ●అమా బు ... [illegible] ... పిండపితృయజ్ఞః భో౧-౮౦

కుజవారః				
... [illegible]	... [illegible]	... [illegible]	... [illegible]	రాహుకేతుచారా విశ్వ
బుధవారః		గురువారః		
		శుక్రవారః	శనివారః	

1938 సం॥ జనవరి నెల

తే			
2	౧౯	౩౦	[illegible]
3	౨౦	౧	[illegible]
4	౨౧	౨	[illegible]
5	౨౨	౩	[illegible] ప్రదోషః [illegible]
6	౨౩	౪	[illegible]
7	౨౪	౫	[illegible]
8	౨౫	౬	[illegible] ప్రదోషః [illegible]
9	౨౬	౭	[illegible]
10	౨౭	౮	[illegible]
11	౨౮	౯	[illegible]
12	౨౯	౧౦	[illegible]
13	౧	౧౧	[illegible]
14	౨	౧౨	[illegible]
15	౩	౧౩	[illegible]
16	౪	౧౪	○ [illegible]
17	౫	౧౫	[illegible]
18	౬	౧౬	[illegible]
19	౭	౧౭	[illegible] ప్రదోషః [illegible]
20	౮	౧౮	[illegible]
21	౯	౧౯	[illegible]
22	౧౦	౨౦	[illegible] ప్రదోషః [illegible]
23	౧౧	౨౧	[illegible]
24	౧౨	౨౨	[illegible]
25	౧౩	౨౩	[illegible]
26	౧౪	౨౪	[illegible]
27	౧౫	౨౫	[illegible]
28	౧౬	౨౬	[illegible] ప్రదోషః
29	౧౭	౨౭	[illegible] మాసశివరాత్రిః [illegible]
30	౧౮	౨౮	[illegible]
31	౧౯	౨౯	● [illegible]

కుజచారః	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	గురుచారః	శుక్రచారః	శనిచారః
బుధచారః			రాహుకేతుచారః
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

తేదీ			వివరములు
3			[illegible] ద్వితీయాతిథిః చంద్రోదయః దక్షిణ శృంగః [illegible] [శుక్రాం [illegible] మిహారంచని]
4			[illegible] ఉత్తరాభాద్ర [illegible]
5			[illegible]
6			[illegible] శుక్రాం [illegible]
7			[illegible]
8			[illegible]
9			[illegible]
10			[illegible]
11			[illegible]
12			[illegible] ఏకాదశీతిథిః సర్వేషామేకాదశీ ఆమలక్యేకా
13			[illegible] నృసింహద్వాదశీ [illegible]
14			[illegible] కామదహనం [illegible]
15			[illegible] పూర్ణిమాతిథిః [illegible]
16			[illegible]
17			[illegible]
18			[illegible]
19			[illegible]
20			[illegible]
21			[illegible]
22			[illegible]
23			[illegible] సప్తమీతిథిః [illegible]
24			[illegible]
25			[illegible]
26			[illegible]
27			[illegible]
28			[illegible]
29			[illegible]
30			[illegible]
31			[illegible] పిండపితృయజ్ఞః [illegible]
1			స్వస్తిశ్రీ బహుధాన్య సం॥ చైత్ర శుక్ల ప్రతిపత్ శుక్రవారం [illegible]

కుజచారః		గురుచారః	శనిచారః	
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

బుధచారః [illegible]

శుక్రచారః [illegible]

రాహుకేతుచారః [illegible]

ఓం

ప్ర స్తా వ న

ఓన్నమః ప్రణవార్థాయ శుద్ధజ్ఞానైక మూర్తయే,
నిర్మలాయ ప్రసన్నాయ దక్షిణామూర్తయే నమః.

శ్రీ సచ్చిదానందాత్మక విశ్వేశ్వర లీలావిలాసములు చిత్రవిచిత్రములు. సాపేక్షములైన విశ్వేశ్వర లీలా విలాసములు నిరపేక్షమైన ఆత్మానందమునందు సార్థకము లగుచున్నవి. బ్రహ్మాండ మనంతము. ద్వాదశాదిత్యాది మండలములు, నవగ్రహమండలములు, ౧౬౦,౦౦,౦౦,౦౦౦ తారాగణములు బ్రహ్మాండ పరిగణనమును దురూహ్యముచేయుచున్నవి. దూరస్థమైన తారలనుండి కాంతికిరణము భూగోళమును చేరుటకు అనేక కాంతి వత్సరములు కావలయును. అనంతమైన బ్రహ్మాండమునందు ౫,౭౫,౧౦,౨౦౦ మైళ్ల భూప్రదేశము, ౧౩,౯౪,౪౦,౦౦౦ మైళ్ల జలప్రదేశము చేరి ౧౯౬౯౫౦,౦౦౦ చదరపుమైళ్లు భూగోళపువిస్తీర్ణము. బ్రహ్మాండమునందు భూగోళ మొక స్వల్పప్రదేశము. భూగోళ విస్తీర్ణమునం దాసియాఖండవిస్తీర్ణము ౧౭౦౭౪౦౫౦, హిందూస్థాన విస్తీర్ణము ౧౮,౦౯,౦౦౦ గ్రేటుబ్రిటను విస్తీర్ణము ౨౧,౩౭౭ బ్రిటీషు సామ్రాజ్య విస్తీర్ణము ౧,౯౯,౦౯,౭౮౨ చదరపు మైళ్లు. బ్రిటీషు సామ్రాజ్య విస్తీర్ణము, సామ్రాజ్య జనసంఖ్య, సామ్రాజ్య ప్రజల కష్టసుఖములు ధర్మాత్ములకు ధర్మజిజ్ఞాసను జేయవలసిన యవసరమును విశదము చేయుచున్నవి. మానవ ధర్మాభ్యుదయమునందు ధర్మసంకల్పబలము సంకల్ప సిద్ధికి సాధనముగ నున్నది. ధర్మ సంకల్పములేని స్వదేశాభిమానము, సామ్రాజ్యాభిమానము, స్వజాతీయాభిమానము పరమానర్థములకు మూలమగుచున్నది. యూరపు రాజ్యములందు దినదిన ప్రవర్ధమానం బగుచున్న స్వార్థారాధనము, స్వజాతీయాభిమానము దురహంకారమునకు మూలమై ఆసురబలారాధనమును మితిమేరలు లేకను వ్యాపింపఁ జేయుచున్నది. అఖండమైన బ్రహ్మాండమునందు స్వదేశస్వస్థల సంకల్ప సంకీర్తన సంస్మరణములు స్వార్థమునకు గాకను పరమార్థమునకు వినియోగించుట పురుషార్థమునకును, మానవధర్మాభ్యుదయమునకును, ప్రపంచశాంతికిని సాధనము. అనంతమైన కాలచక్రమునం దొక సంవత్సర ఫలసంస్మరణ మాత్మానుభవ సంస్మరణమునకు వినియోగపడుచున్నది. విశ్వప్రవృత్తియందు సాపేక్షములైన బ్రహ్మకల్పములు, పరార్థములు, కల్పములు, మన్వంతరములు, యుగములు, శకములు, చాంద్రమాన పరివృత్తులు, చాంద్రమానాబ్దములు, అయనములు, మాసములు నిరపేక్షమయిన ఆత్మానందమునకు నిమిత్తములుగ నున్నవి.

కాలమహార్ణవమునందు శాలివాహనశకాబ్దములు ౧౮౫౯, విక్రమార్క–శకాబ్దములు ౧౯౯౪, క్రీస్తశకాబ్దములు ౧౯౩౬, ఫసలిశకాబ్దములు ౧౩౪౫, భరతశకాబ్దములు ౫౦౭౯, కలియుగాది సౌరాబ్దములు ౫౦౩౮, సృష్ట్యాది సౌరాబ్దములు ౧,౯౫,౫౮,౮౫,౦౩౮ గతించినవి. కలియుగాదినుండియును ౮౪ చాంద్రమాన చాంద్రాయణ పరివృత్తులు ముగిసినవి. ౮౫ వ పరివృత్తియందు పదేండ్లు గతించినవి. పదకొండవయేడు ఈశ్వరసంవత్సర మారంభమైనది. బ్రహ్మకల్పమునందు, ద్వితీయ పరార్థమునందు, ప్రథమవర్షమునందు ప్రథమమాస పక్షదినములందు ౧౩ ఘటికలు ౪౨ విఘటికలు గతించినవి. అనంతమైన కాలచక్రమునం దొక చాంద్రమానాబ్ద చరిత్రము పరమతక్షణమైనను దురవగాహముగ నున్నది.

అఖండమైన విశ్వ సంస్మరణము వలెను అనంతమైన కాలసంస్మరణమును నిరపేక్షమైన ఆత్మానందమునకు సాధనముగ నున్నది.

ఈశ్వర చాంద్రమానాబ్దమునకు చంద్రుడు రాజు, సేనాధిపతి, అర్ఘాధిపుడు, మేఘాధిపుడు :— ఫలము - రాజు చంద్రుడగుటవలన శుభములు చేకూరుట, పశువృద్ధి, సస్యసంపత్తు, రోగహాని, సుఖము, వృష్టి మొదలగునవి కలుగును. సేనాధిపతి చంద్రుడగుటచేత మంచి వర్షము, జనులకారోగ్యము, గోవులు క్షీరప్రదములై యుండుట మొదలగు శుభములు సర్వదేశములందును వర్తించును. అర్ఘాధిపతి చంద్రుడగుటచేత దేశమంతటను మంచివర్షము, సస్యాభివృద్ధి, ధరల పెంపు కలుగును. చంద్రుని మేఘాధిపత్యముచే సువృష్టి, మంచిపంట, పశువులు క్షీరప్రదములై వృద్ధిగాంచుట కలుగును. మంత్రి కుజుడు. ఫలము - పురగ్రామవనాదులు దహించబడుట, మధ్యమముగ వర్షించుట, యుద్ధభయము మొదలగు ఫలములు పౌండ్రకళింగదేశములందు వర్తించును. సస్యాధిపతి శుక్రుడు. ఫలము - మాగాని మెట్టపంటలన్నియు బాగుగపండును. తెల్లభూములందు పంట బాగుండును. ఈ ఫలము ఘూర్జరయవన దేశములందు ఎక్కువగ వర్తించును. ధాన్యాధిపతి బుధుడు. ఫలము - మేఘములు వాయుపీడితములై సామాన్యముగ వర్షించును. ప్రభువులకు గ్లాని గలుగును. రసాధిపతి రవి. ఫలము-నెయ్యి, నూనె, తేనె మొదలగు రసవస్తువులకు ధరలు తగ్గును. నీరసాధిపతి గురువు. ఫలము-పోకలు, రత్నములు, బంగారము, ధాన్యములు, దూది, చర్మములు, పుష్పములు, మంచి గంధము మొదలగు వస్తువులు వృద్ధి నొందును. ద్విజులు సుఖము నొందెదరు. పురోహితుడు శుక్రుడు. ఫలము- సస్యవృద్ధి, రాజులకు నైతికవర్తన, బ్రాహ్మణులు శుభకర్మాసక్తులగుట కలుగును. పరీక్షకుడు గురువు. ఫలము - సస్యార్ఘవృష్టులు బాగుండును. ప్రజలు అన్యోన్యానురాగులై యుందురు. పరీక్షకులు నీతియుక్తులై యుందురు. గణకుడు శని. ఫలము- గణకులు మందబుద్ధులగుదురు. నువ్వులు, మినుములు, ఉలవలు బాగుగ ఫలించును. గ్రామపాలకుడు కుజుడు. ఫలము-గ్రామములం దగ్నిభయము, ఆకలి, శస్త్రవర్ష బాధలు. దైవజ్ఞుడు చంద్రుడు. ఫలము- మాగానిపంటలు, వృక్షజాతులు బాగుండును. పశుపాలకుడు గోపాలుడు. ఫలము-పశువులు మేతగలిగి సుఖమున నుండును. సస్యాభివృద్ధి యుండి ధరలు బాగుండును. స్థాన సంరక్షకుడు (శ్రీ) కృష్ణుడు. ఫలము- గోవులు సుఖముగలవై బాగుగ పాలిచ్చును. ఈశ్వరసంవత్సర సామాన్య ఫలము:

ఈశ్వరే క్షితిరాజేశాః జగదానందవర్ధకాః
అధ్వరే నిరతావిప్రాః స్వస్వమార్గరతాః ప్రజాః

ధాతృసంవత్సరము: గత వత్సరములువలెను కాలప్రవాహమునందు లీనమైనను ఫలము మాత్రము నిత్యమైన ధర్మప్రయోజనమునందు సమన్వయమును పొందినది. గత సంవత్సరమునందు కుజరాజ్యాధిపత్యము పరమానర్థము ను గుణించినను జోస్యము సఫలముగాకుండుట ధర్మబల ఘటనము. ధాతృ సంవత్సరమునందు ప్రతిష్ఠితములైన సంగ్రామసస్యము ఈశ్వర సంవత్సరమునందు మెలకలెత్తి బహుధాన్య సంవత్సరమునందు బహువిధములను ఫలించుట యీశ్వరసంకల్పముగను గనుపడుచున్నది. యూరపు ఖండమునందు సకల రాజ్యములును మహాసంగ్రామ ప్రయత్నములను చేయుచున్న విధము భయంకరముగనున్నది. రుద్రుడు ప్రళయతాండవము నేక్షణమున నుపక్రమించునో తెలియకున్నది. సంగ్రామ ప్రతికూలురును, సంగ్రామానుకూలురును సంగ్రామమునకు మహాస్వాగతంబు నొసంగుటకు సిద్ధముగనున్న విధమును సకల ప్రభుత్వప్రయత్నములు, ప్రజల యుత్సాహమును సువ్యక్తము చేయుచున్నవి. అయినను సంవత్సరారంభమునందు రుద్రుడు నటరాజ మూర్తియై శాంతి నాట్యము ననుగ్రహించుటకు సంకల్పించుట సకల జనులకును విధ్యుక్త ధర్మముగనున్నది.

"శ్రీ పరమేశ్వరాజ్ఞయా ప్రవర్తమానస్య ఆద్యబ్రహ్మణః ద్వితీయ పరార్థే, శ్వేతవరాహకల్పే, వైవస్వతమన్వంతరే, కలియుగే, ప్రథమపాదే, జంబూద్వీపే, భరతవర్షే, భరతఖండే, మేరోః దక్షిణదిగ్భాగే, శ్రీశైలస్యాగ్నేయప్రదేశే, కృష్ణాకావేర్యోర్మధ్యదేశే, ఈశ్వరనామ సంవత్సరే, ఉత్తరాయణే, వసంతఋతౌ, చైత్రమాసే, శుక్లపక్షే, ప్రథమాయాం, అశ్వినీనక్షత్రే, సోమవాసరే"

ధర్మసంరక్షణమును, ప్రపంచ శాంతిని, ప్రపంచ క్షేమములు సంకల్పించుట పరమార్థము, పురుషార్థము.

ధర్మపరిణామము

ప్రపంచ పరిణామమునందు ధర్మపరిణామ మతిగుహ్యము. ధర్మము సమస్త ప్రపంచమునకును నాధారభూతమైనను ధర్మస్వరూప స్వభావములు దుర్గ్రాహ్యములయి దురారాధ్యములుగనున్నవి. నిత్యమైనధర్మము అనిత్యములైన దేశకాలపాత్రావరణములందుబహువిధములైననామరూపభావములను పరిస్ఫుటమగుచున్నది. అనేకములైన సామ్రాజ్యములు, జాతులు, యుగములు గతించినను, ధర్మము మాత్ర మవిచ్ఛిన్నముగను మానవ ధర్మాభ్యుదయమునకు పరిణామము పొందుచున్నది. వ్యక్తులు, జాతులు ధర్మవ్యాజమునను చేయుచున్న ఘోరకార్యములు ధర్మనామమునే పరిహాసాస్పదము చేసినవి. ప్రపంచేతిహాసములందు శ్వేతజాతులు సాయుధపాణులై స్వదేశీయులను నిరాయుధులజేసి దేశాక్రమణమును ప్రజాస్వాతంత్ర్య నిర్బంధమును చేసిన విధము మానవధర్మేతిహాసములందు దారుణదురధ్యాయము. ఆఫ్రికా, ఆస్ట్రేలియా, హిందుస్థానము మొదలగు దేశములందు స్వదేశీయులు బానిసలై, ఆత్మవిశ్వాస విరహితులై కృశించి క్షీణించుచున్నారు. అమెరికాఖండమునం దాదిమవాసులు నామరూపములు లేక నశించి దేశము శ్వేతముఖులకు మాతృస్థానమైనది. ప్రపంచమునందు గల సుక్షేత్రములు, ఊషర క్షేత్రములు, జలస్థలమార్గములు, ఖనిజములు, సంపదలు శ్వేతజాతుల హస్తగతములైనవి. శ్వేతేతర దేశములందు స్వదేశీయులు విదేశీయులకు దాసానుదాసులై ప్రవర్తించుట మానవధర్మ పరిణామమునందు దురదృష్టాధ్యాయము. ప్రపంచమునందు గల ౧౭౯ కోట్లప్రజలందును ౧౪౦ కోట్ల ప్రజలు నిరంతరము పరదేశీయుల నాశ్రయించి జీవించుట మానవవికాసమునకును, ప్రపంచ వికాసమునకును, ప్రపంచ శాంతికిని ప్రతికూలము. ప్రపంచమునందలి సకలదేశములును శ్వేతజాతుల వశంగతమైనప్పుడు వారి రాజ్యములు పరస్పర వినాశనమునకు సాధనములగుట ప్రకృతి ధర్మము. స్వల్పమైన భూభాగములుగల ఇటలీ, జర్మనీ, జపాను రాజ్యములు మహారాజ్యముల ప్రతిఘటనమునకు పూనుకొనుటయందు విచిత్రములేదు. అయినను సంగ్రామ సాధనమునను చేయదలచిన ప్రతిఘటనము మానవధర్మమును మూలచ్ఛేదము చేయుటకే వినియోగపడగలదు.

యూరపురాజ్యములు సంపన్నములయి బలమును గలిగియున్నను నాటి స్థితిగతు లద్భుతమయముగ నున్నవి. దేశాదాయమంతయును సంగ్రామ సన్నాహమునకు వినియోగపడుచు ప్రజలన్నాతురులై పరితపించుచున్నారు. ధర్మము ధర్మసూత్రములందు గోచరించునటులు కార్యములందు గోచరించుటలేదు. ప్రేమతత్వమును బోధించుటకు క్రైస్తవబోధకులను ప్రపంచమునందంతటను నంరక్షించెడి యూరపు రాజ్యములు స్వదేశములందు ద్వేషగీతములను పాడుచు ద్వేషానలమును వ్యాపింపజేయుచున్నవి. జర్మనీయందు క్రీస్తుస్థానమును ఓడిం దేవత ఆక్రమించిన విధమును పరిహాసపాత్రమైనను విధివిహితమైనది. రుష్యాయందును క్రైస్తవమతము దీనదశయందున్నది. ఇటలీయందు ముసోలినీ ఆరాధన పీఠమధిష్ఠించుచున్నాడు. స్పెయినునందు విప్లవము మతమునకును, బలమునకును ప్రబలుచున్న ప్రతిఘటనమును విశదము చేయుచున్నది. గ్రేటు బ్రిటను, ఫ్రాంసు మొదలగు రాజ్యములందును మత ప్రతిష్ఠ క్షీణించి, బల ప్రతిష్ఠ వృద్ధియగుచున్నది. యూరపు రాజ్యములందు ధర్మప్రతిష్ఠ క్షీణించి, బలప్రతిష్ఠ దినదినాభివృద్ధిని పొందుచున్న విధమును రాజ్యములవలంబించుచున్న ఆయుధధారణ, వ్యయ, వ్యవహారములు వెల్లడి చేయుచున్నవి. యూరపు రాజ్యములన్నియును గతించిన పదేండ్లయందును ఆయుధ ధారణమున కర్బుదముల ద్రవ్యమును వ్యయము చేసినది. సంగ్రామ సన్నాహ వ్యయము రాను రాను వాయువేగముతో పెరుగుచున్నది. గ్రేట్బ్రిటను రాగల నాలుగేండ్లయందును ౬౦౦౦ కోట్ల రూప్యములను సంగ్రామ సన్నాహములకు వ్యయముచేయుటకు చేసిన నిర్ణయములు జర్మను, రుష్యా, జపాను, ఫ్రాన్సు, ఇటలీ రాజ్యముల సంగ్రామ సన్నాహ ప్రయత్నములను ద్విగుణీకృతము చేసినవి. సకలరాజ్యములందును రాజ్యాధికారులు సంగ్రామ సన్నాహములు సంగ్రామ నివారణమునకు మూలాధారమని ఘోషించుచున్నను సంగ్రామ ప్రయత్నములకు ఫలము మహాసంగ్రామము కాని శాంతి కాజాలదు. మహా

సంగ్రామానంతరము సర్వసంహారము గలిగినపుడు శాంతిపర్వము విధికృతము. సర్వసంహారము కాక పూర్వమే శాంతి పర్వ స్థాపనము శ్రేయస్కరము, ధర్మసాధనము. కాని వర్తమానసంగ్రామసన్నిపాతావస్థయందు సంహారమే శాంతికి మూలమని యెంచదగియున్నది.

పశుబల ధర్మబలములు

గతించిన మహాసంగ్రామానంతరము ప్రపంచ మంతయును శాంతి ఘోష పెట్టినది. మహాసంగ్రామమునందు ౮౦,౦౦,౦౦౦ సైనికులు మృతినొంది ౭౨,౯౦౦ కోట్ల రూప్యములు వ్యయమై ప్రజ లష్టకష్టములకు పాలైనపుడు సకలరాజ్యములందును సంగ్రామప్రతిఘటనము, శాంతి సుముఖత్వము ప్రబలినవి. కాని ఈ వైరాగ్యము శ్మశాన వైరాగ్యము వలెను వెంటనే అంతరించినది. ముస్సోలోని హిట్లరుగారులు యూరపురాజ్యములందు నూతన శక్తస్థాపనమున కుపక్రమించిరి. యూరపు రాజ్యములందు చిరకాల దుఃఖానుభవానంతరము క్రమవికాసమును పొందుచున్న ప్రజాస్వామ్య వికాసమునకు ప్రతిఘటనము గలిగినది. ప్రజాస్వామ్యమునకు మూలాధారములైన సమత్వము, స్వాతంత్ర్యము, సోదరత్వము, ధర్మముల స్థానము నియంతృత్వ మాక్రమించుచున్నది. సకల రాజ్యములందును విప్లవదేవత ప్రళయ తాండవమును జేయుచు మహాబలిని గోరుచున్నది. మహాబలి ఫలమునూహించుట దుర్లభమైనను భయంకర బలిదాన బీభత్సమును ప్రవర్ధమానంబగుచున్న చీనాజపానుసంగ్రామములు, గతించిన ఇటలీ అబిసీనియా యుద్ధము, ప్రవర్ధమాన మగుచున్న స్పెయిను విప్లవసంరంభము పశుబల విజృంభణమును, ప్రపంచము నావరించిన దుఃఖవేదనను విశదము చేయుచున్నవి. ప్రపంచమునందంతటను విజయధ్వానముల నడుమను దుఃఖవేదన తాండవమాడుచున్నది. నానా రాజ్యములును చేరి "నాకాయుష్యము, నాకారోగ్యము, నాకైశ్వర్యము" మార్గమును విడిచి "సకలజనులు సుఖపడుగాక !" యని పని పూననంతవరకును ప్రపంచ శాంతి దుర్లభము. ఈ పరమార్థమును నానాజాతిసమితివ్యవహారములు కరతలామలకమును చేసినవి.

నానాజాతిసమితి

విజయధ్వానములతో ౧౯౨౦ వ సంవత్సరమునందు మహా సంగ్రామానంతరము ప్రారంభమైన నానాజాతిసమితి సాంఘిక సిద్ధాంతములను, ధర్మములను విమర్శించి నిర్ణయించుటకు కొంత యుపచరించినను సమితి మూలప్రయోజనమునకు నిరర్థకమైనది. అంతర్జాతీయ సహకార సంయోగములు యుద్ధ ప్రతిషేధమునకును, శాంతి స్థాపనమునకును నిరాధారములైనవి. జపాను చీనామీదను, ఇటలీ అబిసీనియామీదను నిర్నిమిత్తముగను స్వార్థారాధనమునకు దండయాత్రను చేయుచున్నను జర్మనీ రైనుల్యాండు నాక్రమించినది. సర్ శామ్యుల్ హోర్, యాంథోనీ ఈడెన్ గార్లు విదేశాంగ రాజ్యాంగములం దవలంబించిన రాజనీతి ప్రపంచమునందంతటను బ్రిటిష్ ప్రతిష్ఠాగౌరవములను క్షీణింపజేసినది. సమితికి లేని ప్రతిష్ఠ ప్రపంచ న్యాయస్థానమునకు కలుగజాలదు.

నానాజాతిసమితి ప్రబల రాజ్యముల స్వత్వసంరక్షణమునకును, దుర్బలరాజ్యముల పీడనమునకును, ఏర్పడినవిధమును గతించిన పదేండ్ల వ్యవహారమును రుజువుచేసినది. ప్రపంచమునందు శాంతిస్థాపనమునకు పూనుకొనగల పురుషుడు గాంధీ మహాత్ముడు. కాని పరువు ప్రతిష్ఠలు లేని శ్వేతేతర నాయకులను శ్వేత ప్రముఖులు కన్నెత్తిచూచుటయును దుర్లభము. అమెరికాయందు ప్రెసిడెంటుపదవిని నూతనముగ నధిష్ఠించిన రూజ్‌వెల్టుగారిమీద ప్రపంచ లక్ష్యము శాంతిస్థాపనమునకు ప్రవరించుచున్నది. కాని వర్తమాన పరిస్థితులందు శాంతిస్థాపన మెవ్వరికిని సాధ్యముకాదని జాతీయదురభిమాన దురహంకారములు వెల్లడి చేయుచున్నవి. సకలజాతులును సహమహమికను శాంతిస్థాపనమునకు గాకను సంగ్రామసన్నాహములకు జూపుట ప్రపంచము నావరించిన దురదృష్టము. సకలదేశములందును రాజ్యాధికారులు స్వోత్కర్షకు, దంభాహంకార ప్రకటనములకు పూనుకొనుట పశుబలారాధన ప్రభావమును విశదము చేయుచున్నది.

యూరపు రాజ్యములు

యూరపు రాజ్యములు పూనిన యహమహమికకు హిట్లరుగారి ప్రసంగములు, వ్యవహారములు దివ్య వ్యాఖ్యానములు. ఆబాలగోపాలమందరి హృదయములందును హిట్లరు దేవత సుప్రతిష్ఠితము. నాజీవిజయ ఘోషలు

వ్యాపించినవి.జాతి, మతాది సంస్కారములందు విలక్షణత్వము సుప్రతిష్ఠితము. ఈ సంస్కారమున కనురూపముగను ప్రపంచ ధిక్కారమునకు హిట్లరుగా రుపక్రమించిరి. రైనులాం డాక్రమణము, స్పెయినునందు విద్రోహులకు సహాయము, మొరాకోయందు ప్రవేశము, ఆఫ్రికాయందు నాజీప్రచారము మొదలగు వ్యవహారము లన్నియును హిట్లరుగారు సంగ్రామమునకు కాలును దువ్వుచున్న విధమును రుజువుచేయుచున్నవి. రుష్యా జర్మనుప్రగల్భములను ప్రతిఘటించుటకు సంసిద్ధముగ నున్నది. రుష్యాయందు సంభవమైన యపారాభ్యుదయము జర్మనులు మాటలందు తృణీకరించినను హృదయ శల్యముగ నున్నది. జర్మను జపానుసోదరు లిరువురును నడుమను రుష్యాను మ్రింగివేయుటకు సంకల్పించినను రుష్యా నిర్భయముగను విజయధ్యానములను పాలించుచున్నది. రుష్యా యుద్ధసన్నాహములకై బంగారమును అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములందు సమీకరణము చేయుచున్నది. ఆకాశవిమానములందు రుష్యా యగ్రస్థానమును వహించుచున్నది. రుష్యా మార్గమునే ఫ్రాన్సు, గ్రేటుబ్రిటను లవలంబించుచు యూరపు రాజ్యములందు బలీయమైన పక్షమును సుస్థిరము చేసినవి. రుష్యా, గ్రేటుబ్రిటను, ఫ్రాన్సు,అమెరికా రాజ్యములు శాంతిస్థాపనమునకు దీక్షను బూనినచో కొంతవరకైనను శాంతిస్థాపనము సాధ్యముగావచ్చును. కాని బ్రిటీషు రాజనీతిజ్ఞులు వర్తమాన విషాదావస్థయందు నిశ్చితమైన రాజనీతిలేకను కాలయాపనము చేయుట బ్రిటిషుసామ్రాజ్యము నావరించిన దురదృష్టము. బ్రిటిషు రాజ్యాంగములందు జాతీయపక్షము స్థిరాసనమును కల్పించుకొని కలుగజేయుచున్న బీభత్సము ప్రజలకేహ్యముగ నున్నను గత్యంతరము గనుపడకున్నది. ధనస్వాములు సంకల్పించిన సంగ్రామ కపటనాటకము పరమానర్థములకు మూలముగా నున్నది. అష్టమ ఎడ్వర్డు రాజ్యత్యాగము, షష్ఠజార్జి పట్టాభిషేకము, బాల్డువినుగారి మంత్రిత్వవిరామము బ్రిటిషురాజ్యాంగములందు ప్రముఖవిషయములు. నిస్సహాయస్థితియందు హిందూస్థానము బ్రిటిషుసామ్రాజ్యాంతర్భాగమై స్వదేశములందును విదేశములందును ననుభవించుచున్న దైన్యావస్థ వర్ణనాతీతము.

హిందూ స్థానము

హిందూస్థానము ౩౫ కోట్ల ప్రజలను, ౧౮,౦౫,౦౦౦ చదరపుమైళ్ల విస్తీర్ణమును,సుజలపూరితములైన నదీనదములను, ఖనిజసంపదలను, సుక్షేత్రములను, పాడిపంటలను, కన్యాకుమారి కైలాసశిఖరములను, సనాతనధర్మ విజ్ఞానసంస్కారములను కలిగియును పరమదైన్యస్థితి ననుభవించుట పరమదురదృష్టము. పరాధీనస్థితియందు పండితులకును ఆత్మవిశ్వాసముగలుగకున్నది. హిందూస్థానమునకు సహజమైన సాహస ధైర్యములు, ఆయురారోగ్యైశ్వర్యములు, ప్రజ్ఞాపాండిత్యములు క్షీణించి పరాశ్రయము శరణ్యమైనది. ప్రజలు దారిద్ర్యగ్రస్తులై, వ్యాధిపీడితులై, పూర్ణాహారవిహీనులై దుఃఖవేదన ననుభవించుచున్నారు. దేశము నావరించిన సకలారిష్టములకును, పరావలంబనము, పారతంత్ర్యము మూలములని ప్రాజ్ఞు లంగీకరించుచున్నారు. ప్రజల తరణోపాయము ప్రజల హస్తములందే కలదని గతించిన ఇరువదేండ్ల కాంగ్రెసుచరిత్రము సువ్యక్తము చేసినది. సకలవిధములను దిగ్బంధమైన దేశమునందు ప్రజలకు స్వతంత్రించి ఏ పనిచేయుటకును అవకాశములు లేకున్నవి. స్వతంత్ర భావములు, స్వతంత్ర నిర్మాణములు స్వతంత్రాచరణములు రాజద్రోహములై నిర్బంధములకు గురియగుచున్నవి. నిర్బంధ నిషేధభరితమైన శాసనము రాష్ట్రీయ స్వపరిపాలన శాసనము. మహాతంత్రజ్ఞున కైనను ప్రపంచము నెల్లపుడును వంచించుట సాధ్యము గాదు. రాష్ట్రీయస్వపరిపాలన శాసనమునందు స్వపరిపాలన వాసనయైనను లేదని గాంధిమహాత్ముడు ౧౯౩౫ లోనే చెప్పి యుండెను. గాంధిమహాత్ముడా సత్యమునే నేడును హిందూస్థానమంత్రికి, వైస్రాయికి, గవర్నరులకు, స్వదేశీయులకు, విదేశీయులకును చాటుచున్నాడు. స్వరాజ్యశాసన నామమునను హిందూస్థానమును ఆయుధబలముతో పాలించుచున్న విధము సకలజనులకును తెలిసినవిషయము. కాంగ్రెసు ఆయుధబలమును ప్రతిఘటించి ప్రజాస్వామ్యమును స్థాపించుటకు చేయుచున్న ప్రయత్నములు ప్రతిఘటనములకు పాలయి నిరర్థకములయినను ప్రజాశక్తి దినదినాభివృద్ధిని పొందుట యాశాజనకముగనున్నది. ఇది సత్యాగ్రహప్రభావము.

కాంగ్రెసు

ఉమేశచంద్ర బొనర్జిగారు ౧౮౮౫ నందు సమావేశమైన మొదటి కాంగ్రెసున కధ్యక్షులు. గత సంవత్సరము నందు కాంగ్రెసునకు ౫౦ ఏండ్లు నిండినవి. ఆసేతు హిమాచలపర్యంతమును గతసంవత్సరమునందు కాంగ్రెసురజతోత్సవములు పరమోత్సాహముతో జరుపబడినవి. కాంగ్రెసుపేరుప్రతిష్ఠలు మూలమూలలను వ్యాపించినవి. కాంగ్రెసు ప్రతిభ అద్వితీయము. దేశసేవా పరాయణులును, స్వాతంత్ర్య ప్రియులునునైన మహానుభావు లెందరో దేశారాధనమున కాత్మార్పణము చేసినవిధము స్వాతంత్ర్యసమరమునందు నూతన పర్వము. గాంధిమహాత్ము డుపక్రమించిన సత్యాగ్రహాయుధము ప్రతిఘటనమునకు పాలైనను క్రమాభివృద్ధిని పొంది స్వాతంత్ర్యస్థాపనమునకును, శాంతిస్థాపనమునకును సాధనముగాగల విధమును కాంగ్రెసుబల విజయములు పరిస్ఫుటముచేయుచున్నవి. గతించిన ౫౦ ఏండ్లయందును గలిగిన విశ్వభావపరివర్తనమును ఫెయిజుపూరు కాంగ్రెసువ్యవహారములు విశదముచేయుచున్నవి. నెహ్రూగారి యుపన్యాసము గంభీరభావభరితమై ప్రతిపక్షులకును జిజ్ఞాసాపాత్రముగనున్నది.

ఫెయిజుపూరు కాంగ్రెసు

పండిత జవహరిలాలుగారి అధ్యక్షోపన్యాసమునందలి యుదారభావములు ప్రపంచవ్యాప్తమయిన స్వాతంత్ర్యభావ పరివర్తనమును ఘోషించుచున్నవి. ఏకధర్మసూత్రబద్ధమై ప్రవర్ధమానం బగుచున్న విశ్వమునందు మానవస్వాతంత్ర్యధర్మాభ్యుదయము విధివిహితము. యూరపు రాజ్యములందు ప్రవర్ధమానం బగుచున్న స్వాతంత్ర్యసంరంభము ప్రపంచమునం దంతటను ప్రతిబింబించుచున్నది. అబిసీనియాహత్యలు, పలస్తీను ఘోరములు, నాజీదౌర్జన్యములు, స్పెయిను విప్లవదౌర్జన్యములును మానవస్వాతంత్ర్య సంరంభమునందు జరుగుచున్న సంరంభమునకు ప్రపంచవ్యవహారముల నంతర్జాతీయలక్ష్యముతో నవలోకించవలసిన యవసరమును తెలుపుచున్నవి. విదేశములందలిధర్మపరాజయవిజయములకును సంబంధములేని మధ్యస్థులవలెను గాకను సంబంధముగల సన్నిహితుల సంబంధమై యున్నది. ప్రపంచమునందే ప్రాంతమునందును ప్రవర్ధమానం బగుచున్న స్వతంత్రధర్మసమరము పరాధీనరాజ్యములం దతిరయమునను వ్యాపించి సంక్షోభమును గలుగజేయుచున్నది. శ్వేతముఖులు హిందూస్తానమునందు సర్వజ్ఞులై సర్వస్వతంత్రులయి వ్యవహరించుచుండగాను స్వదేశీయులాచంద్రార్కము దాసానుదాసులై బ్రతుకజాలరు. భారతీయులు "సామ్రాజ్యతత్త్వమును, పరాక్రమణతత్త్వమును స్వదేశమునందువలెను విదేశములందును ప్రతిఘటించుట" స్వాతంత్ర్య విజయమునకు సాధనము. "హిందూస్తానమునందు ౧౦౦ కి ౮౦మంది వ్యవసాయదారులు, రయితులు. రయితులమోక్షమే దేశమోక్షము. రయితులమోక్షమునకు సాంఘికధర్మాధారమైనది సంఘనిర్మాణము. ప్రస్తుతము ప్రజాస్వాతంత్ర్యములేని పరావలంబన స్థితియందు ప్రజాస్వామ్యస్థాపనము పరమావసరము. సకలసంస్కారములకును స్వాతంత్ర్యస్థాపన మాద్యసాధన"మని మనము గ్రహించవలయునని నెహ్రూగారు తెలిపియుండిరి. సకలజనులకును సువిదితమైనను స్వాతంత్ర్యస్థాపనమునకు భారతీయు లనుభవించవలసిన దుఃఖవేదనను భావికాలము నిర్ణయింపగలదు.

గ్రామసీమలు—కాంగ్రెసు

ఫెయిజుపూరొక పల్లెటూరు. ౫౦ వ భారతమహాసభ పల్లెటూరిపొలములందు దిగ్విజయముగను జరుగుట యొకవిశేషము. ఆంగ్లవిద్యావంతులనుండి మధ్యతరగతి ప్రజలకును, మధ్యతరగతి ప్రజలనుండి రయితులకును స్వాతంత్ర్యాభిలాష ప్రసరించుట స్వాతంత్ర్యసిద్ధికి కీలకము. గాంధిమహాత్ముని నాయకత్వముక్రిందను కాంగ్రెసువందు గలిగిన పరిణామమునకు సత్యాగ్రహాశ్రమము— అహమదాబాదు, సేవగ్రామనివాసము, ఫెయిజుపూరు కాంగ్రెసునుమహావ్యాఖ్యానములు. నెహ్రూగారు చెప్పినటులు సకల వ్యవహారములందును పరివర్తనము గలుగకను గ్రామవాసులందు పరివర్తనమును గలుగజేయుట సాధ్యము గాదు. గాంధిమహాత్మునినాయకత్వముక్రిందను నాయకులలక్ష్యము క్రమముగను గ్రామములకు మరలుటయును, గ్రామస్థు లాత్మవిశ్వాసమును, కాంగ్రెసుపట్ల భక్తిశ్రద్ధలును గలిగి యుండుటయును శుభచిహ్నములు.

శాసనసభలు-కాంగ్రెసు

మాంటుఫర్డు సంస్కరణ శాసనసభలను బహిష్కరించిన కాంగ్రెసు నూతనశాసనసభలయందు ప్రవేశింపబూనుట ప్రతిపక్షులకును, స్వపక్షులకును ఆశ్చర్యవిషాదములను గలుగజేసినది. శాసనసభా ప్రవేశమే గాకను మంత్రిపదవీ స్వీకారమును విపరీతాభిప్రాయములకు కారణమైనది. సాంఘికపక్షనాయకులును, పూర్ణసత్యాగ్రహ నాయకులును పదవీస్వీకారము నారంభము నుండియును ప్రతిఘటించిరి. కాంగ్రెసు నాయకులు ఫెయిజుపూరు కాంగ్రెసునందైనను పదవీస్వీకారమును నిర్ణయింపకను ఎన్నికలు జరిగిన తరువాతను నిర్ణయించునటులు నిర్ధారణ చేసిరి. ఎన్నికలందు కాంగ్రెసు నఖండ విజయము సమకూడినది. ఏడు రాష్ట్రములందు కాంగ్రెసు పక్షమున కధిక సంఖ్యాకులు సమకూడిరి. ఢిల్లీయందుమార్చిమధ్యనుసమావేశమైన అఖిలభారత స్థాయిసంఘము మంత్రిపదవీస్వీకారమును కొన్ని షరతులతో నిర్ణయించినది. గవర్నర్లు వారి రక్షణాధికారమును శాస్త్రీయ విషయములందు ప్రయోగింపనటులు అభయమును పొందినగాని, మంత్రిపదవీస్వీకారము నిరాకరణీయ మని నిర్ణయింపబడినది. కాంగ్రెసుపక్షమున కధికసంఖ్యాకులుగల ఏడురాష్ట్రములందును, గవర్నర్లు కాంగ్రెసు నాయకులను పిలిచి, మంత్రివర్గము నేర్పాటుచేయగోరిరి. కాంగ్రెసు నాయకులు స్థాయిసంఘము నిర్ణయించిన అభయమును కోరినపుడు గవర్నర్లు అభయము నిరాకరించి ఏ బొమ్మలనో పెట్టి మంత్రివర్గములను ఏర్పాటుచేసిరి. ఇది అన్యాయ మని రాజ్యాంగశాస్త్రజ్ఞులు ఘోషించుచున్నను గవర్నర్లు బొమ్మమంత్రుల ద్వారా ప్రభుత్వమును నడపుచున్నారు. రాష్ట్రీయస్వపరిపాలన శాసనమునందుగల పసను గవర్నర్ల నిరంకుశత్వము విశదము చేసినది. ప్రబలమైన ఆందోళనము లేకుండ సంస్కరణశాసనము గవర్నరుల మూలముననే నిర్మూలింపబడినది.

గవర్నరుల చర్యలు శాస్త్రీయములా అశాస్త్రీయములా అను విషయము నిర్ణయము కావలసియున్నది. రాజ్యాంగశాసనమును స్వప్రయోజనార్థము సంకల్పించిన బ్రిటిష్‌ప్రభుత్వాధికారులు శాస్త్రీయము లని సిద్ధాంతము చేయుట సహజము. ఎన్నికల తరువాతను శాసనసభలను సమావేశముచేయకుండుట అశాస్త్రీయమని సామాన్య రాజ్యాంగసూత్రమువిధించుచున్నది. ప్రజాభిప్రాయమును తృణీకరించి, బొమ్మమంత్రులను నిర్మించి ప్రభుత్వమును నడుపుట ప్రజాస్వామ్య ప్రథమసూత్రమునకే విఘాతము. జట్లండుప్రభువు తన నిర్ణయమును ఎంత సమర్థించినను ధర్మస్థానమునందు నిలువజాలదు. గవర్నరులకు మంత్రుల కభయ మొసంగుట సాధ్య మగునదియును, లేనిదియును మంత్రులే నిర్ణయించుట భావ్యమును గాదు. గాంధీమహాత్ముడు కోరినటులు సుప్రసిద్ధులయిన మధ్యవర్తులద్వారా ఈ విషయములను పరిష్కరించుట న్యాయమై యున్నది. కాని నిరంకుశ ప్రభుత్వమునకు గర్వాభిమానములందు గల ప్రమాణబుద్ధి న్యాయధర్మములందు గలుగుట దుర్లభము. నవీన రాజ్యాంగశాసనము ప్రారంభమునందే మృతాక్షరమైనది. ఏప్రిల్ మొదటితేదీయందు ప్రారంభమైన రాజ్యాంగ శాసనము ఏప్రిల్ ఫూలు వలెనే పరిణమించుటయందు విచిత్రము కనుపడదు. శ్రీయుత రాజగోపాలాచారి, ప్రకాశం, వల్లభభాయి పటేలు, రాజేంద్రప్రసాదు, నెహ్రూ గారులు చేయుచున్న తీవ్రప్రచారమున కనురూపముగను ప్రజలు పూర్వమువలెనే కాంగ్రెసు ఆదేశములను పాలించి కాంగ్రెసుబల, గౌరవములను కాపాడుట పరమ ధర్మమై యున్నది.

కన్వెన్షను

లక్నో, ఫెయిజుపూరు కాంగ్రెసులు నిర్ణయించిన కన్వెన్షను సభ ఢిల్లీయందు మార్చిమాసముమధ్యను సమావేశమై చేసిన ఈ తీర్మాన మపూర్వమై భారతీయుల కర్తవ్యమునకు లక్ష్యముగ నున్నది:

"అఖిలభారత కన్వెన్షను సభ్యుడనగు నేను శాసనసభలయందును, బయటను, భారతదేశ సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యము కొరకు, భారతీయుల భాగ్యమును చూరగొను యత్నముల నెదుర్కొని ప్రజల దారిద్ర్యమును అంతరింపజేయుటకు ప్రయత్నింతునని ప్రమాణము చేయుచున్నాను. భారతదేశము స్వాతంత్ర్యము బడసి, కోట్లకొలది భారతీయు లిపు డనుభవించుచున్న బాధలు తొలగుటకు కాంగ్రెసు ఆదర్శముల ప్రకారము కాంగ్రెసు శిక్షణకు లోబడి పనిచేయుటకు బాసచేయుచున్నాను".

కాంగ్రెసు అధ్యక్షుడు, కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహకసభ్యులు అఖిల భారతస్థాయిసంఘసభ్యులు, శాసన సభాసభ్యులు నిలువబడి దివ్యగంభీర స్వనములతో చేసిన యీ ప్రతిజ్ఞ పూర్ణస్వాతంత్ర్యమునకు బీజముగ నున్నది.

ప్రజల తరణోపాయము వారి హస్తములందే కలదు. స్వాతంత్ర్య ప్రతిజ్ఞవిషయమై నెహ్రూగారు చేసిన యుత్సాహోద్రేక పూరితమైన వ్యాఖ్యానము శ్రోతలకును, నితరులకును పరమార్థమును వ్యక్తము చేసినది. కన్వెన్షనునందు నాయకులు చేసిన ప్రతిజ్ఞను త్రికరణశుద్ధిగను పాలించుటకు భగవంతుడు శక్తిసామర్థ్యములను ప్రసాదించుగాత! కాంగ్రెసుపట్ల ప్రజలకు గల గౌరవాభిమానములను రాష్ట్రీయ సభల ఎన్నికలు రుజువుచేసినవి.

ఆంధ్రాభ్యుదయము

సనాతనమైన ఆంధ్రోద్యమము దేశకాలపాత్రల స్థితిగతుల కనురూపముగ వికాస, క్షీణతలకు పాలయినను, నవిచ్ఛిన్నముగ, చైతన్యప్రదమై, ప్రవర్ధమానం బగుచున్నది. స్థానబలములేని ఉద్యమములు పోషణము లేకను వికాసమును పొందజాలవు. పరమోత్సాహముతో ఇరవదియైదేండ్లకు పూర్వము ఆరంభమైన ఆంధ్రోద్యమము శాఖోపశాఖలుగ వికాసమును పొంది వర్ధిల్లుచున్నను, ప్రధానలక్ష్యము కారణాంతరముల వలన క్షీణించుటచే దేశమునకు, ప్రజలకును తగిన ప్రయోజనము కలుగకున్నది. హిందూస్థానమునందు గల ప్రజలందు ఆంధ్రులు ౨౬౩ లక్షలును, చెన్నరాష్ట్రమునందు ౧౭౭ లక్షలును నున్నను ప్రజాబాహుళ్యమున కనురూపమగు అభ్యుదయము గలుగకున్నది. ప్రధానకారణము పరావలంబనము, పారతంత్ర్యము. ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణమునందు విశ్వాసముగల నాయకులు జస్టిసు పక్షమునందు చేరి రాష్ట్రనిర్మాణావసరమును నిరాకరించిరి. రాష్ట్రనిర్మాణావసరమును గ్రహించిననాయకులు ఇతరోద్యమములందు వారి శక్తిసామర్థ్యములను వినియోగించుచు సమష్టిదేశక్షేమమునకై పాటుపడిరి. ఆంధ్రరాష్ట్రీయ కాంగ్రెసుసంఘము ఏర్పడినతరువాత గతించిన ౨౦ ఏండ్లయందును వ్యక్తిగతముగ దేశక్షేమమునకు పాటుపడుట కవకాశములు కలిగినను సంయోగబలములు వినియోగించుట కవకాశములు దుర్లభము లయినవి. స్థలభేదములు, కులతత్త్వములు, పక్షబలములు, స్వప్రయోజన పరాయణత్వము ఆంధ్రోద్యమ ప్రవాహమును కూలంకషముగ ప్రవహింపజేయుటకు ఆటంకములయినవి. ఈ ప్రతిబంధకములను తొలగించి ఆంధ్రోద్యమప్రవాహమును కూలంకషముగ ప్రవహింపజేయుట కాంధ్రనాయకులు పాటుపడి ప్రజాక్షేమమునకు సకలవిధములను పనిపూనుట పరమధర్మము. ఆంధ్రోద్యమమునకు హృదయమైన రాష్ట్రనిర్మాణమునకు ప్రతిఘటన మేర్పడినను, ఆంధ్రోద్యమాంగములయిన సాహిత్య, కళాద్యంగములందు అభ్యుదయము అవిచ్ఛిన్నముగ కలుగుచున్న విధమును సాహిత్యసభలు, సాహిత్య ప్రచురణములు, కళాపరిషత్తులు, కళాప్రదర్శనములు, సాంఘిక మత పరివర్తనములు, ప్రజాప్రబోధము మొదలగు అనేకములయినవిషయములు విశదము చేయుచున్నవి. కాని గతించిన ౨౫ ఏండ్లయందును పర్యాప్తమగుచున్న అభ్యుదయమును పరమార్థలక్ష్యముతో విమర్శించి నిరూపించి, నిర్ణయించుట సక్రమాభ్యుదయమునకు సాధనము. గతకాలపరిజ్ఞానము వర్తమాన కాలపరిజ్ఞానమునకును, వర్తమానకాలపరిజ్ఞానము భావికాలకర్తవ్యనిర్ణయమునకును సాధనములు. ఈ మహాసంకల్పముతో నాంధ్రనాయకు లాంధ్ర మహాపరిషత్తును సమావేశపరచి, ఆంధ్రోద్యమాంగములను పరిశీలించి, కార్యవిధానమును నిర్ణయించి, భావికర్తవ్యమును నిర్ణయించుట దేశక్షేమమునకును, ప్రజాక్షేమమునకును పరమావసరము. కాలయాపన చేయక ఆంధ్రప్రజానాయకులు ఈ మహాకార్యమునకు పూనుకొని ఆంధ్రోద్యమమును సార్థకము చేయుదురుగాక!

ఈశ్వరసంవత్సరాది సంచిక

కీలక సంవత్సరముతో ప్రారంభమైన సంవత్సరాదిసంచికలకు ౨౮ ఏండ్లు గడచినవి. నూతన సంవత్సరారంభమునందువలెనే సంవత్సరాదిసంచికల ప్రచురణమందును మహత్తరము లయిన ఆశయములు నిర్వాహకులకు గలుగుట సహజము. కాని సంకల్పములందు గల మహదాశయములు నిర్వహణమునందు శిక్త మనోరథములవలె గోచరమగుచున్నవి. నిర్వాహకులకు గల

సంకల్పోత్సాహములు ప్రజాహృదయములందు ప్రతిబింబితము లయినపుడే అవి సఫలము లగుచున్నవి. ఈశ్వరసంవత్సరాదిసంచికలోని వ్యాసములను, విమర్శలను, పద్యములను, చిత్రములను, ఇతరవిషయములను అవలోకించినవారలకు ఆంధ్రరచనలయందు స్వతంత్రరచనావసరము వెల్లడియగుచున్నది. ఆత్మానుభవముగలరచనలు రచయితలకును, ప్రజలకును విజ్ఞానదాయకములు.

ఈసంచికకు వ్యాసములను వ్రాసిన లేఖకులకును, చిత్రములు రచించిన చిత్రకారులకును, ఇతరవిధములను సహాయముచేసిన మహాజనులకును నిర్వాహకులు కృతజ్ఞులు. సంచిక ముఖపటము దేశవ్యాప్తమైన స్వాతంత్ర్యధర్మభావపరివర్తనమును ప్రకటించుచున్నది. కాంగ్రెసు ఉత్సవములకు, అధ్యక్షులకు వాహకమైన మోటార్లు, గుఱ్ఱములు దీనియందు సదృశ్యములైనవి. కాంగ్రెసు అధ్యక్షుడు జవహరులాలునెహ్రూ వృషభరథారూఢుడై పంటచేల నడుమను వ్యవసాయదారుల రక్షణమునను చేయుచున్న కాంగ్రెసుతీర్థయాత్రాదృశ్యము సకలజనులకును కర్తవ్యమును హృద్గతము చేయుటకు తగియున్నది. ఈశ్వరసంవత్సరమునందు సకలజనులును కామితార్థములను బడసి స్వధర్మనిర్వహణము చేయుటకు భగవంతు డనుగ్రహించుగాక!

ఈశ్వరోపాయనము

కేసరి ఆదినారాయణ శర్మ

శ్రీమన్మంజులజీవితోన్నతిని వాసి న్గాంచి, నిత్యప్రశ
స్తామేయార్థచయంబుల న్పొదలి, విశ్వారాధ్యశీలాదులం
బ్రాముఖ్యమ్ము వహించి, పొల్పుగనుతన్, భద్రాశయాంచద్విలా
సామోదోన్నతి, భారతీయతతి, సౌహార్దాప్తి నియ్యీశ్వరన్.

క్రమవాగ్భూషితకావ్యోపహారముల్ కవికుంజరులు కాన్కగా నొసంగ,
సర్వసమర్థ విశంకట కార్యసాధనకుఁ బ్రజ్ఞానిధుల్ తమిఁ గడంగ,
నిఖిలశరణ్యమై నెగడి చిరస్థాయిగాఁ బొల్చు స్వేచ్ఛకై ఘనులు పూన,
సకలజనక్షేమ సమ్యస్తసంసారసౌఖ్యులై నెగడువిజ్ఞాను లొప్ప,
ఐకమత్యప్రతిష్ఠాపనాధ్వరవర సంతతాచరణప్రశంస్యు లొదవ,
స్థైర్యసారము జనతాహృదంతరసీమఁ బూరించి ధన్యులౌ ధీరు లెసఁగఁ,
బండిపంటలు విశ్వసంపన్మహామ-హీరుహమ్మున కెనలేని సౌరు గూర్పు
దోహదమ్మిడ, నిఖిలసంస్తూయమాన-శాశ్వతయశోన్నతులఁ గాంచు మీశ్వరాఖ్య!

సకలాచేతనచేతనాకలితవిశ్వం బీశ్వరామేయ మో
ద కనత్సౌఖ్యవివర్ధితం బగుత, నిత్యప్రోల్లసన్మంగళ
ప్రకరప్రాభవకారణంబు లగుచుం భ్రాజిల్లువాక్ప్రౌఢిమన్
సుకవిశ్రేష్ఠులు కీర్తిఁ గాంచుత సుధాశుభ్రమ్ము నీయీశ్వరన్.

ఈయీశ్వరవత్సరమున - శ్రేయోదాయకవిశిష్ట శీలోన్నతులన్
ధ్యేయు లగుచు వఱలుచు దీ-ర్ఘాయువులయి మనుత సద్గుణాఢ్యులు జగతిన్-

భూషణముగఁ గైకొని, బుధ - పోషణముగఁ గ్రాలు నర్థపోషణమున, ని
ర్దూషణముగ నెగడుము, స-త్తోషణ! యీశ్వరసమాఖ్య! తుదిదీవెనలన్.

ఆత్మ ప్రబోధము

(౧౮౦-వ పేజీ తరువాయి)

ఇంద్రియ వ్యతిరేకత నెన్నఁబడుచుఁ
జూడఁదగు నెద్ది వేదాంత సూక్తివలన
నదిఁ యఖండ ప్రమోదావ్యయాద్వితీయ
భాసుర బ్రహ్మమనుచు నేర్పరుపవలయు.

అయ్యఖండ సచ్చిదానంద లేశాంశ
మజహరీశముఖ్యు లాశ్రయించి
యనుభవించుచుండు రానందలవమును
తారతమ్యులగుచు వార లెపుడు.

తదిది సమస్త జగద్వ్యాప్తమైనకతన
సచ్చిదాత్మకమగు ప్రపంచమందు
నఖిల వ్యవహారములయందు నాత్మ పొలుచుఁ
బాలలో నేయివలె సముద్భాసితముగ.

అణువుకాదు స్థూల హ్రస్వదీర్ఘములఁగా
దజము నవ్యయంబు నస్వరూప
జాతి నామ గుణ విచారణంబగు నెద్ది
దాని బ్రహ్మమనుచుఁ దలఁపవలయు.

ఏ ప్రకాశమ్ము నొంది సూర్యేందుముఖ్య
సర్వజగములు భాసిల్లఁ జాలుచుండు
దీప్తులన్నింటిచే నెద్ది దీప్తిఁ గనదు
దాని బ్రహ్మంబటంచును దలఁపవలయు.

వ్యాపకంబై సమస్త ప్రపంచమందు
బాహిరాంతర్గతంబులఁ బ్రజ్వలించి
తనకుఁ దా వెల్గు బ్రహ్మంబు గనఁగవలదె
యనల సంతప్తమై యొప్పు నినుపముద్ద.

బ్రహ్మము జగద్విలక్షణోద్భాసితంబు
బ్రహ్మమునకంటె నన్య మేర్పరుపలేము
బ్రహ్మమున కన్యముగ వెల్గు పరగెనేని
మరుమరీచిక సుమ్ము బ్రహ్మంబు కాదు.

ఏదిచూడఁబడు ? మఱేది వినంబడు ?
నదియు నెల్లఁ దత్త్వ వివరణమున
సచ్చిదాత్మకమగు జగము బ్రహ్మముకంటె
వేరుకాదు దాని విడిచి లేవు.

జగతినిండి వెల్గు సచ్చిదాత్మక మది
జ్ఞానచక్షువునకె కానిపించు
చూడఁదగదు జ్ఞాన శూన్యచక్షువునకు
నంధునకునుగాని యర్కువోలె.

శ్రవణమనన సందీపితజ్ఞానవహ్ని
పరితపింపఁగఁజేసినఁ బ్రత్యగాత్మ
తనకుఁదానె ప్రకాశించి గణనకెక్కు
సర్వకల్మషరహితమై స్వర్ణమట్లు.

హృదయవాయుపథంబునం దుదితుఁడగుచు
జ్ఞానభానుండు సంతమసమ్ముఁ జెఱచి
సర్వవస్తుసంవ్యాపియై సర్వమగుచు
వెలుఁగుచున్నాఁడు సకలంబు వెలుఁగఁజేసి.

ఎవఁడు దిగ్దేశకాలంబు లెంచుకొనక
నిత్యసుఖద నిర్ద్వంద్వంబు నిర్మలంబు
స్వాత్మతీర్థంబు సేవించు నన్నివిడిచి
యతఁడు సర్వగుం డమృతుం డనంతమూర్తి.

నేను

సామవేదం జానకీరామశర్మ

నన్ను మృత్యువు కబళించుచున్నగాని
నాకు నాశములే దొకనాఁడు నేను
జన్మమొందను లేదు; విశాలసాగ
రమున నుండెడి యలలట్టు లమితములును
వివిధములు నాదు భౌతిక వేషకల్పి
తములు తనువులు.

ఈ శరీరము మృత్తిక, ఎపుడుగూడ
మృత్తికనె చేరు నిద్ది నిమేషమంద
ఐన వేడుక నీ యనంతాలయమున
నీ సమరకేళిసల్పుదు.

కానబడెడి
కన్నులన్నియు, చెవులును, కరములన్ని
అన్ని మనసులు నావె! నా కమరపదవి
మున్నె లభియించినది నేను భిన్నభావ
ములను ద్రుంగితి.

నవనవరసాలకిసలయాసవము మెక్కి
నిక్కి గర్వించు పికరాజు నేనె! రమ్య
శృంగకలితోరు గిర్యగ్రసీమనుండి
జారుసెలయేటి తుంపురుచాలు నేనె!
నన్ను మృత్యువు కబళించుచున్నగాని
నాకు నాశము లేదొకనాఁటికైన.

చిత్రపటముల వివరణము

దబీరు నారాయణమూర్తి శర్మగారు

వీరు గంజాంజిల్లాలోని హైస్కూళ్లలో ఇరవైయైదు సంవత్సరములనుండి ప్రధానాంధ్ర పండితులుగా ఉండి, మంచివిద్యాంసులని పేరు పడ్డవారు. ఆంధ్రపత్రిక, బొంబాయిలో ఆరంభమైనది లగాయతు, సారస్వత సంబంధమైన వ్యాసములు విరివిగా ప్రకటించుచుండినవారు. భారతికికూడ పెక్కు వ్యాసములు వ్రాసియున్నారు. పాఠశాలలకుపయుక్తమైన గ్రంథములు, గంజాంమండలాంధ్రకవుల చరిత్రములు, కొన్ని పద్యకావ్యములు రచించియున్నారు.

మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి.

కొత్త సన్యాసయ్యశ్రేష్ఠిగారు

వీరు వక్కపల్లి వాస్తవ్యులు. ఆర్యవైశ్యకులజులు. నిరతాన్న ప్రదాతలు. ధర్మసంస్థాపోషకులు. శ్రీ శ్రీ శ్రీ వేంకటేశ్వర విలాస పుస్తక భాండాగారమునకు అధ్యక్షులు.

నాగులకొండ వెంకటచలంగారు

వీరు మంగవంపరవాస్తవ్యులు. ౧౯౩౦ సంవత్సరమున తమ గ్రామోద్యోగమునకు రాజీనామాయిచ్చి ౧ సంవత్సరము జైలుకు వెళ్లిరి. ౧౯౩౨ సంవత్సరములో తిరిగి ౨ సం. జైలును పొందిరి. నిరంతరము ప్రజాసేవ-కాంగ్రెసుసేవ చేయుచున్నారు.

శ్రీరాజా బొప్పరాజు రామకృష్ణరాజులుంగారు, బి. ఏ., బి. యల్., యం. యల్. ఏ.

చిత్తూరులో అడ్వొకేటు. కార్వేటినగర రాజవంశమునకు జేరినవారు. చిత్తూరుజిల్లా ఎడ్యుకేషనల్ కౌన్సిలు ఛేర్మన్‌గ బహుకాలము పనిచేసినవారు. పెక్కుదులు జిల్లాబోర్డు ఉపాధ్యక్షపదవిలోనుండినవారు. సెంస్సెరన్సు కమిటీ అధ్యక్షులుగ కూడ నుండిరి. చిత్తూరు రామవిలాస సభయందలి నాటకకార్యదర్శిగను, శాశ్వతపోషకులుగను నున్నారు. పరోపకార పారీణులు. కవితాపోషకులు. మంచిసరసులు. —కుమారదేవ.

శ్రీమతి అన్నాప్రగడ చెన్నగంటమ్మగారు

ఈయేడు యం ఏ. (ఫిజిక్సు) పరీక్షయందు మదరాసు విశ్వవిద్యాలయమున కంతకును ప్రథమురాలుగా ప్రథమ శ్రేణియందు త్తీర్ణురాలైన మహిళారత్నము.

శ్రీమతి కల్యాణసుందరి సీతారాంగారు బి. ఎ., యల్. టి.

చెన్నపురి విమెన్స్ క్రిస్టియన్ కాలేజిలో నుపన్యాసకురాలుగానుండినది. ఢిల్లీలో లేడీహార్డింజి మెడికల్ కాలేజి హోస్టలుకువార్డనుగా నియమింపబడినది.

సి. యస్. నాయుడుగారు

ఇంగ్లండులో భారతీయ క్రికెట్ ఆటగాండ్రకు వరుసగ కలుగుచుండిన అపజయముల వలని అపఖ్యాతిని పారదోలుటకు బయలుదేరిన క్రికెట్టు వీరుడు.

శ్రీమతి సేతూబాయిగారు, బి. ఏ.

మైసూరు యూనివర్సిటీలో అనేకములయిన బంగారు, వెండిపతకములను బహుమతిగా పడసిన విద్యావతి.

శ్రీమతి కుసుమతాకూరుగారు

అమెరికాలోని అయోవా యూనివర్సిటీ యం. ఇ. పట్టమును బొందివచ్చినది.

కంచెర్ల వెంకటకృష్ణయ్యగారు

ప్రయాగ హిందీ విశ్వవిద్యాలయమువారియుత్తమపరీక్షలో నుత్తీర్ణులై 'హిందీసాహిత్యరత్న' అను బిరుదమును బడసిన ఆంధ్రులు.

మౌల్వీ షేర్ ఆలీగారు

కొరానును ఇంగ్లీషులోని కనువదించుటకు ఇంగ్లండునకు పయనమైరి.

జి. సి. ఆర్యాగారు

వైమానికశిక్షణ బడయుటకు ప్రభుత్వమునుండి వేతనాదికములుపొంది ఇంగ్లండునకు తరలిన ప్రథమ మద్రాసీయుడు.

చిరంజీవి కొత్త సచ్చిదానందమూర్తి

౧౨ ఏండ్ల బాలుడు. హిందీరాష్ట్రభాష విశారద పరీక్షలందు త్తీర్ణుడయినాడు.

డా. యస్. చంద్రశేఖరన్‌గారు

చికాగో యూనివర్సిటీలో రీడర్గా ప్రొఫెసరుగా నియమింపబడినారు.

శ్రీమతి ఎ. నారాయణన్ సతి

టాకీఫిలిముల పొందు ఇంజనీరింగులో పాల్గొన్న ప్రథమ భారతీయ యువతి.

పాత్రుని వెంకటనారాయణగారు

వీరు కూర్‌టాల్సు లిమిటెడ్ కంపెనీలో పనిచేయుచున్నారు. బొంబాయి ఆంధ్రమహాసభాధ్యక్షులు. బొంబాయి ఆంధ్ర కోఆపరేటివు సంఘమునకు అధ్యక్షులు.

సి. అశ్వత్థ నారాయణరావుగారు

వీరు మదనపల్లె ప్రాంతపు ఆంధ్రులు. ఆడయారులో బి. ఏ. చదివినవారు. బెంగుళూరు చేరి 'నవజీవన' అను దినపత్రికను, 'మక్కళపుస్తక' అను పిల్లలకు పనికివచ్చు మాసపత్రికను కన్నడమున చక్కగా నడుపుచున్నారు.

శ్రీ సుజనసమాజము - మౌల్మేన్ (బర్మా)

ఈ సంఘము 1936 సం.న స్థాపించబడినది. దీనియొక్క ఉద్దేశములు:— జీవకారుణ్య ప్రచారముచేయుట, విద్యావ్యాపనకై కృషి, దైవభక్తిని పెంపొందించుట. ఈ సమాజమునకు శ్రీయుతులు సాలాపుబుల్లి అప్పన్న, కర్రి అప్పలస్వామిగార్లు ప్రధాన పోషకులుగను, శ్రీయుత ఆర్. కే. పతిగారు, బి. ఏ. (ప్లీడరు) అధ్యక్షులుగను, శ్రీయుతులు బొండా మునిస్వామి, సుళ్ల సుబ్బరాజుగార్లు ఉపాధ్యక్షులుగను, శ్రీయుతులు కుత్తుం జగనాయకులు, భీముని మునిస్వామిగారు కార్యదర్శులుగను నున్నారు. ప్రస్తుతము ఈ సమాజమువారు ఒక రాత్రిపాఠశాలను నిర్వహించుచున్నారు.

జవహర్ లాల్

కుందుర్తి నరసింహారావు

ఏరీ సైన్యబలాతిగర్వితులు భూమీశుల్ పరారామనం
దారోన్మత్తులు నిత్యభోగరతు లైశ్వర్యాంధు లల్పాశయుల్?
వీరాగ్రేసర, నిన్ను గాంచుటకె యువ్విళ్లూరు నీ భూప్రజా
పారావారమునందు వారి కణురూపమ్మైన లేదయ్యెగా!

కలకల మింట రేగు విహగస్వరపాళి నతిక్రమించి యీ
జలనిధి ముక్తకంఠమున స్వాగతగీతిక లాలపింప భూ
తల మదరన్ దిశల్ ప్రతిరుతిమ్మొనగన్ జనకోటి నీమహో
జ్జ్వలవచనమ్ములన్ దలచి సల్పు జయధ్వనులే జయించెడున్.

నెలల కొలంది నీపలుకు నిష్పకలన్ దరిలేని చీకటుల్
తొలగ సమస్తరాష్ట్రియుల దౌర్బలకాంతులు ప్రజ్వరిల్లెడున్
మలయసమీర చందనసమానము దావకవహ్ని నేడు నీ
వెలుగు చలింప వింతగ క్రమించియు దివ్యరుచుల్ స్రవించెడున్.

ఆలోకింతురు క్రీతిమై పడె అసూర్యంపశ్య లోకోమలీ
జాలం బిం దకు దెంచి నేడు నిను స్వేచ్ఛాదూత, స్వాత్రాజితి
లోలాక్షిం దలపోతురో కదనకల్లోలాత్మయౌ నాస్పెయిన్
బాలాసాహసగాథ నేర్తురొ భవత్ప్రాచీన సవ్యోక్తులన్!

పల్లెలు పట్టణమ్ములు భవన్నవమంత్రనిఖుల్ జపింప వి
ద్యుల్లతవంటి నీదు నయనోజ్జ్వలతేజము గాంచి చేరరా
నొల్లరు శీతిపై పరధనోన్నతిపై మనసున్న బానిసల్
పిల్లియుకల్ జగన్నుతరవిప్రభ దాయగ సాహసించునే?

చండార్కప్రభవోలె ప్రాకెడు మొగల్ సామ్రాజ్యమున్ రాష్ట్ర మె
క్కుండున్ లేక ప్రతాపసింహుడెదురై కంపింపగా జేసె, మా
ర్తాండుం డెన్నడు నస్తమింప డను సామ్రాజ్యమ్ముపై రిక్తహ
స్తుండై యిట్టు లెదిర్చి నిల్చు నెవడంచున్ భూమి నిస్తబ్ధమా.

సమరదిన ప్రభాతమున శంకమొరుంగని సవ్యసాచివై
విమతపతుల్ నుతింప రణవీరత జూపిన నీవు సాగరా
గ్రమున నుపన్యసించుటకు గద్దియపై నిలువన్ ధనుర్ధరో
త్తముడును తూగిపుంగపుడు దాల్చి రొకేతనువంచు దోచెడున్

౬. ఆహ్వాన సంఘాధ్యక్షుడు శంకరరావు దేవుగారి ఉపన్యాసము

౭. బహిరంగసభలో మాలవ్యా, శంకరరావుదేవు, గాంధీగార్లు సంభాషించు కొనుచుండుట

౮. శ్రీమతి మణిబెన్ పటేలు, అబ్దుల్ గఫార్ ఖాను, జవహరలాల్ నెహ్రూ, వల్లభాయి పటేలుగార్లు విషయనిర్ణయసభకు పోవుచుండుట

౯. కాంగ్రెసు అధ్యక్షుడు నెహ్రూగారి ఉపన్యాసము

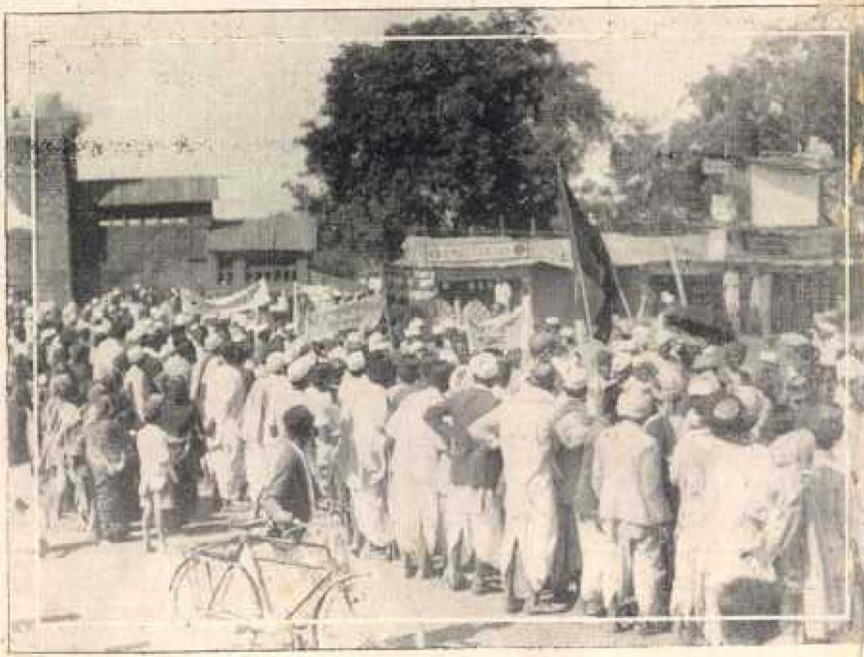
౧౦. మహాసభదృశ్యములో ఒకభాగము

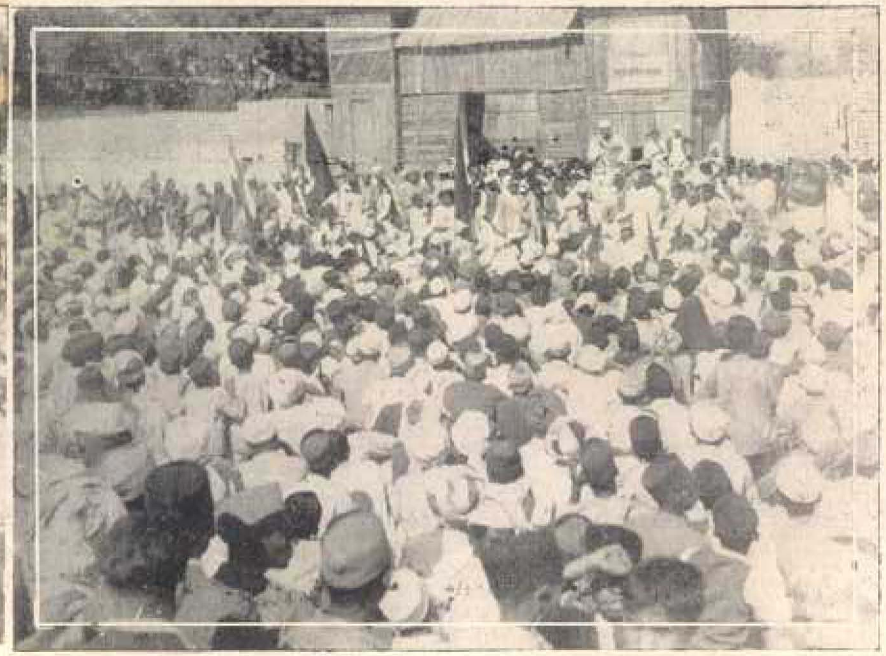
౧౧. శివాజీ ద్వారమువద్ద అధ్యక్షుని ఆగమనమునకు నిరీక్షించుచున్న ప్రేక్షకబృందము

౧౨. బొంబాయినుండి కాంగ్రెసు జ్యోతి తిలకునగరమును చేరవచ్చుట

౧౩. కిసానుయాత్రికులు తిలకునగరమునకు చేరవచ్చుట

౧౪. కిసాన్ కాంగ్రెసుసభలో జవహర్‌లాల్ నెహ్రూగారు ఉపన్యసించుచుండుట
అధ్యక్షులు : ఆచార్య గోగినేని రంగనాయకులుగారు

వార్తాపత్రికలు

పుల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ

నేటికాలంలో వార్తాపత్రికలకున్న ప్రాముఖ్యమూ, ప్రాబల్యమూ మరి నేటికీ లేనట్లు కనిపిస్తున్నది. ప్రజల అజ్ఞానం పోగొట్టడం లోను, విజ్ఞానం వ్యాపింపచేయడంలోను విద్యాలయాంతిరువాత పత్రికే ప్రబలసాధనంగా ఉన్నది. క్రమక్రమంగా పత్రికకు కలిగిన పరిణామ వికాసాలవల్లా, ప్రాముఖ్యమువల్లా అదొక శాస్త్రంగానే కాదు, నాగరికత మించినదేశాలలో లాభకరమైయైన వ్యాపార సంస్థగాకూడా తయారయినది.

నేటి నాగరికతాభివృద్ధికీ, విద్యావికాసానికీ పత్రిక ఎంతవరకు తోడ్పడుతున్నదో పూర్తిగా తెలుసుకోవాలంటే యూరోపు, అమెరికా ఖండాలలోని పత్రికలను గమనిస్తే చాలు. నేడు ఏ యుద్యమం జయప్రదం కావాలన్నా, ఏ యభిప్రాయాలు లోకంలో బహు వ్యాపకం పొందాలన్నా పత్రిక లేనిదే సాగదు. నేటి నాగరికతకు పత్రిక ఉండక తీరని ఒక ప్రధానానుబంధమై పోయినది. పత్రిక లేనిదే నేడు వ్యాపారమే లేదు; విజ్ఞానప్రచారమే లేదు. ప్రతిమనుష్యుడూ వికాసం పొందవలెనన్నా, తానుకూడా ఇతరలోకంతో పాటు ముందడుగువేసి సాగిపోవాలన్నా పత్రిక నాశ్రయించకతప్పదు నేటికాలంలో. నేడు పత్రిక మానవునికి గురువుకాని గురువు, మిత్రముకాని మిత్రము, భాగ్యముకాని భాగ్యము, చేతకాని చేత, ప్రాపుకాని ప్రాపు. ప్రపంచమంతా నేడు పత్రికతో ఉన్నది. పత్రిక లభివృద్ధిపొందుతున్నదంటే ప్రపంచమభివృద్ధి పొందుతున్నదన్నమాట; ప్రపంచమభివృద్ధిపొందుతున్నదంటే పత్రికలభివృద్ధిపొందుతున్నవన్నమాట. విజ్ఞానవికాసానికి పత్రిక పర్యాయపదమయ్యేటట్టి వచ్చినది. ప్రపంచమునుబట్టి పత్రికా, పత్రికనుబట్టి ప్రపంచమూ పరస్పరసహకార, ఆశ్రయాలతో వర్ధిల్లుతున్న కాలమిది. నాగరిక దేశాలలో లక్షలకొద్దీ ప్రతులు ప్రతిదినమూ అమ్ముడుపోయే పత్రికకు సంపాదకులయినవారూ, యజమానులయినవారూ అవునన్నది కాదనీ, కాదన్నది అవుననీ, మంచిని చెడ్డనీ, చెడ్డను మంచనీ అనిపించగలరంటేను, తిమ్మిని బమ్మినీ బమ్మిని తిమ్మినీ చేయగలరంటేను ఆశ్చర్యమేముంది? పత్రికా ప్రభావం అంతవిపరీతంగా ఉంది. మనదేశంలోకూడా అటువంటిస్థితి కొంచెం శీఘ్రంగానో, ఆలస్యంగానో రాకతప్పదు. ప్రపంచం మొత్తంమీద పొర్లెత్తివస్తూవున్న ప్రవాహవేగం ఇది—దానిని తప్పించుకోనేదెట్లా? ఈ కాలంలో దాని కంతటి ప్రజ్ఞాప్రభావాలున్నపుడు దానిని కాదనడమెట్లా?

పత్రిక పుట్టి మూడువందలేళ్ల కేమాత్రమో కొంచెం పైనయింది. అది పుట్టినది కూడా యూరోపుఖండంలోనే. పదహేనోశతాబ్దినాటికి టైపు (అక్షరపుములుకులు) పోతపోయడమూ, వాటిసాయంతో గ్రంథాలు అచ్చువేయడమూ ప్రారంభమయింది. కాని ముద్రాయంత్రముమాత్రం పనిఅయినది అమరలేదు. అయినప్పటికీ ఏదోవిధంగా ఆముద్రణయంత్రాల మీదే పత్రికలుకూడా అచ్చువేయడం ఆరంభించారు. పదిహేడవశతాబ్ది ప్రారంభ మధ్యేసరికి యూరోపు ఖండంలో పత్రిక లవతరించినవి.

శీఘ్రముద్రణానికి వీలిచ్చేయంత్రం వచ్చినప్పటినుంచీకాని పత్రికల కభివృద్ధి లేకపోయింది. యూరోపులోనూ, అమెరికాలోనూ కూడా ముద్రణయంత్రంలో శీఘ్రముద్రణాని కవకాశమిచ్చే మార్పులు చేయాలని అనేకు లప్పటినుంచి ప్రయత్నిస్తూనే వచ్చారు. కాని యీప్రయత్నాలు పందొమ్మిదో శతాబ్దినుంచి కాని సఫలంకాలేదు. ఈప్రయత్నాలకు ఫలితంగా ముద్రణయంత్రంలో రానురాను మార్పు లధికమవుతూ రావడమూ, శీఘ్రకాలంలో ఎక్కువ కాగితాలు అచ్చువేయడాని కవకాశం కలగడమూ సంభవించింది. ౧౮౪౬లో 'మార్చి హో' అనేవాడు హో "లైట్నింగ్ ప్రెస్" (మెరుపంతటి వేగంతో అచ్చువేసేది) అని ఒకముద్రణయంత్రం కనిపెట్టాడు. ౧౮౬౫ లో 'విల్లియం బుల్లక్' అనేవాడు గంటకు ౧౦,౦౦౦ చిన్నకాగితా లచ్చువేసే యంత్రం కనిపెట్టాడు.

౧౮౭౧ లో 'వెబ్ పెర్ఫెక్టింగ్ ప్రెస్' అనేముద్రణయంత్రంమీద గంటకు ౧౨,౦౦౦ కాగితా లచ్చువేసేవారు. అయినప్పటికీ ఇంకా శీఘ్రకాలంలో ఇంకా విశేషం కాగితా లచ్చువేసే యంత్రాలు కనిపెట్టాలని అప్పటికింకా ఇంకా ప్రయత్నం సాగుతూనే వచ్చింది. ఇటీవల వచ్చిన యంత్రాలన్నీ ఇట్టి నిరంతర ప్రయత్నముల ఫలితాలే.

నేను గంటకు ౩,౦౦,౦౦౦ కాగితాల చొప్పున అచ్చువేసి, అంటించి, కోసి, ఎనిమిదిపుటలుగ మడతలుపెట్టేవీ, గంటకు ౧,౫౦,౦౦౦ల చొప్పున అచ్చువేయడం మొదలయిన పనులుచేసి ౧౬ పుటలుగ మడతలు పెట్టేవీ, గంటకు ౭౫,౦౦౦ల చొప్పున ముద్రణాదికములుచేసి ౩౨ పుటలుగ మడతలుపెట్టేవీ—అద్భుతముద్రణయంత్రాలు వచ్చినవి.

ఇటువంటి యంత్రాలకు కాగితము ఠావులుగా కాకుండా, తయారయిన కాగితము చుట్టలు చుట్టలుగానే ఎక్కిపోతూవుంటుంది. గొప్పశక్తిగల ముద్రణయంత్రములలో ఉపయోగించే కాగితం వెడల్పు ఆరడుగు లుంటుంది; యంత్రంలో ఆ కాగితపువుట్ట గంటకు ౧౦౫ మైళ్ల చొప్పున తిరిగిపోతూ ఉంటుంది.

హిందూ, ఆంధ్రపత్రికల వైజాపి కొన్ని కొన్ని చిన్నపత్రికలలో నాలుగుపుటలే ఉంటవి. పట్టణాలలో వేసే దినపత్రికలు సాధారణంగా ఎనిమిదిపుటలవి. అమెరికా, యూరోపు మహానగరాలనుంచి వచ్చే దినపత్రికలు ౨౪ పుటలకు పైనకూడా ఉంటవి. ఆదివారంనాడు ప్రకటించే పత్రికలు ౧౦౦ పుటలకు మించేఉంటవి. ౪,౦౦,౦౦౦ అమ్మకంగల ౧౦౦ పుటల ఆదివారంపత్రిక అచ్చువేయాలంటే ఒక్కొక్క మార్పుకు (Edi..

tion) సరిపడ్డ కాగితం తయారు చేయడానికి కాగితపుగుజ్జునిమిత్తం (Paper pulp) ఒక చిన్న అడవే నాశనమవుతుంది. లక్షలకొద్ది ప్రచారంగల గొప్ప దినపత్రికలకు కాగితం కోసం ఎన్నో యెకరాల విస్తీర్ణంగల సొంత అడవులే వుంటవి.

అత్యంత శీఘ్రకాలంలో కాగితాలు అసంఖ్యాకంగా అచ్చువేసే యంత్రాలు వచ్చేటప్పటికి టైపుహర్పులోకూడా సౌకర్యం కలుగజేసుకోవలసిన అవసరం కలిగింది. కంపోజిటరులు ఒక్కొక్క అక్షరమే తీసి కంపోజుచేసి అచ్చుకు మేటరు తయారుచేసేటప్పటికి విశేషం కాలహరణం కావడమూ, యంత్రం పనిలేక వ్యర్థంగా ఉండడమూ సంభవించింది. ఈ కారణంచేత మేధావులు తమ బుద్ధికుశలత అంతా ఉపయోగించి కడకు 'లినో టైపు' తయారుచేశారు. ఈయంత్రాన్ని ౧౮౮౬ లో నిర్దుష్టంగా ఉండేటట్టు చక్కచేశారు. ఇది టైపురైటింగుయంత్రంవంటిది. దానికివలెనే దీనికికూడా 'కీబోర్డు' మొదలైనవి ఉంటవి. ఈ వొక్కొక్కయంత్రం కంపోజింగు, టైపుకాస్టింగు, డిస్ట్రిబ్యూషను - ఈ మూడుపనులూకూడా చేస్తుంది. టైపుయంత్రంమీద కొట్టినట్టు 'కీబోర్డు'లోగల అక్షరాలు కొట్టుతూపోతే అక్షరపంక్తికి పంక్తే ఏర్పాటయి సీసంలో పోత అయి ఒక కడ్డీలాగ వస్తుంది. ఒక్కొక్క గొప్ప దినపత్రికాకార్యాలయంలో పైని చెప్పినటువంటి ముద్రణయంత్రాలూ, ఇట్టి 'లినో టైపు' యంత్రాలూ చాలా ఉంటవి.

అక్షరాలు ఎంతతక్కువుంటే 'లినో టైపు' యంత్రం తయారుకావడం అంత సులువు. 'లినో టైపు' యంత్రాలు లేకుండా ముద్రణకార్యం శీఘ్రంగానూ, లాభకరంగానూ జరగడమే కష్టమవుతున్నది. మన హిందూ అయినప్పటికీ నాగరిఅక్షరాలలో కొన్ని మార్పులు చేసి, అక్షరసంఖ్య తగ్గించి ఈమధ్యనే నాగరిలిపికి 'లినో టైపు' యంత్రం కనిపెట్టినారు. దీనిని తయారుచేసినవారు అమెరికావారు. ఈయంత్రం ఇంకా సుకరంగా ఉండకపోయినా, దానికి పరిపూర్ణత ఇంకా రాకపోయినా, ఈటైపుతో అచ్చుపడ్డ గ్రంథం చదవడం కొంత కష్టమయి దానికి అలవాటుపడవలసినా ప్రయత్నంమాత్రం ప్రశంసనీయమైనది. ఇప్పుడు కాకపోతే ఇక కొన్నాళ్లకయినా నాగరిలిపికి ఇంతకంటెను చక్కని 'లినో టైపు'యంత్రాలు వస్తవని ఆశించవచ్చును. మన తెలుగు వర్ణసమామ్నాయమంతా నాగరికేకనుక ఆంధ్రులలో కొంతతీవ్రప్రయత్నమే జరిగితే తెలుగుకు కూడా 'లినో టైపు' యంత్రం రావచ్చు. ఈ విషయంలోకూడా కొన్ని అమెరికా కంపెనీలు ప్రయత్నిస్తున్నట్టు తెలుస్తున్నది. అరబ్బీకి 'లినో టైపు' యంత్రం'—అమెరికాలోనే—ఇటీవలనే నిర్మాణమయివచ్చింది.

వర్తకవ్యాపారం బాగా అభివృద్ధిచేసుకొన్నవారవడంచేత నయితేనేమి, సామ్రాజ్యం నిర్మించుకొన్నవారవడంచేతనయితేనేమి, ఏ విషయంలోనయినా 'ప్రోపగాండా' చేయడంలో అప్రతిమానులవడంచేతనయితేనేమి ఇంగ్లీషువారు పత్రికలవిషయంలో ఎక్కువగా కృషిచేసి వాటినిచాలా అభివృద్ధికి తీసుకువచ్చారు. ఇంగ్లండుదేశంలోని పత్రిక నేడు ఎట్లున్నదో తెలిస్తే ప్రపంచంలో నేడు పత్రిక ఎంత అభివృద్ధిపొందిందో తెలుస్తుంది.

ఇంగ్లండుదేశంలో వార్తాపత్రిక పుట్టినది పదహారవశతాబ్ది కడపటిదశకంలో; కాని వృద్ధి చెందడంమాత్రం పందొమ్మిదోశతాబ్దినుంచి. పదునెనిమిదోశతాబ్ది ప్రారంభంలో వార్తాపత్రికలమీద పన్ను విధించారు. ౧౮౫౫ లో 'విజ్ఞానంమీద ఈపన్ను' తొలగిపోయింది. పన్నుభారం తగ్గడంతోనే పత్రికలు చవకయినవి. ౧౮౬౧ నుండి పత్రికల సంఖ్య ఇంకా పెరిగిపోయింది. పెట్టుబడి పెట్టగలవారనేకులు పత్రికలు పెట్టి డబ్బు సంపాదించడమే కాకుండా, తమ క్షేమలాభాలు కాపాడుకొంటూఉండడమూ, తమ రాజకీయ, పారిశ్రామిక, వ్యాపార భావాలను ప్రజలలో బాగా వ్యాపింప జేయడమూ జరుగుతూవచ్చింది. పత్రికారచన ఒక వృత్తీ, పత్రికాప్రకటనము లాభసాటి అయిన ఒక వ్యాపారమూ అయినది.

యూరోపు మహాసంగ్రామంతో పత్రికాప్రపంచం ఎన్ని విధాలనో మార్పుచెందింది. యుద్ధప్రారంభ కాలంలో మందుగుండు సామగ్రి తయారుచేయడమే విధాయకమయిన, అత్యవసరమయిన పని అయినందువల్ల వార్తాపత్రికలకుకూడా కొంత దెబ్బ తగిలింది. పత్రికావ్యాపారంకూడా అస్తవ్యస్తమయింది; అట్టి వాతావరణంలో వార్తాపత్రిక జాతీయ సుస్థితికే ఉండక తీరని ఒక ప్రధానద్రవ్యం కావడంవల్ల ప్రభుత్వమువారది కనిపెట్టి దానికి కావలసిన సాధన సామగ్రి సంపాదనలోను, సైన్యంలో చేరమని ఆహ్వానించకుండా దాని అంగబలాన్ని నిలుపుదలచేయడం విషయంలోను కూడా ఎన్నో సౌకర్యాలు కలుగజేశారు. మొట్టమొదటిసారి యుద్ధవార్తాహరులు స్కంధావారానుసరుల (Camp followers)కంటెను ముఖ్యులయిపోయినారు. ప్రభుత్వంవారు వారికికూడా 'యూనిఫారము' లిచ్చారు. ఈవార్తాహరులు సైన్యాలను వెన్నంటి ఉండేవారు.

యుద్ధానంతరకాలంలో విడివిడిపత్రికాధిపతులకక మంతరించింది; 'లిమిటెడ్ లయబిలిటి కంపెనీలకక మారంభమయినది.

పత్రికలు సొంతంగాపెట్టి నడపడమో, తన అధికారంకిందికి తీసుకొని నడపడమో చేస్తున్నది. ఈ పైకారణాలచేత యుద్ధానంతర కాలంలో పత్రికలు కొన్ని ఒకదానిలో ఒకటి అంతరించిపోయినవి; ఒకదానితో ఒకటి చేరిపోయినవి; నీతిప్రణాళిక(Policy) ఒకటిచేసుకొని ఒకదానితో ఒకటి సహకారం చేస్తున్నవి. లిమిటెడ్ కంపెనీ లవడంచేత మూలధనం పెరిగిపోతున్నది. వాటాదారుల కందరకూ ఈ వ్యాపారంలో శ్రద్ధహెచ్చుతున్నది. తుదకు పత్రికలను నడిపేవారు ఇది ఒక వ్యాపారమూ, పరిశ్రమా కావడంచేత, భాగ్యవంతు లవుతున్నారు. ఇతర పరిశ్రమలను నడిపేభాగ్యవంతులే, లక్షాధికారులే తుదకు వార్తాపత్రిక కంపెనీలలోకూడా వాటాదారులు. ఇతర పరిశ్రమల శక్తులు, ఏరూపంగా నడుపుతున్నవో ఈ పరిశ్రమను కూడా ఆశక్తులే అట్లే నడుపుతున్నవి. పరిశ్రమలకూ, వార్తాపత్రికలకూ అధినేత లొక్కరే అవడం చేత వారు తమప్రయోజనాలకు భంగంకాని, తమ అభ్యుదయానికీ లాభానికీ తోడ్పడే 'పాలిసీ' — నీతిప్రణాళిక — పెట్టుకొని పత్రికలను దిద్దుతున్నారు; పరిశ్రమలను నడుపుతున్నారు; రాజ్యతంత్ర నౌకను చుక్కాని తిప్పుతున్నారు. ఇంగ్లండుదేశంలో ఇపుడు 'ప్రెస్‌సిండికేట్లు'—పత్రికా ప్రకటన కర్తల సంఘాలు—వెల్లివిరిశాయి. 'స్టాక్ ఎక్స్ఛేంజి కొటేషన్సు'- ధరలు- చూస్తే ఆయం (Finance)మీద పత్రికా ప్రభావం ఎంత ఉందో, పత్రికమీద ఆయప్రభావం ఎంత ఉందో తెలుస్తుంది. వాటిని పత్రికా, పత్రికను అవీ పరస్పరమూ శాసించుకొంటూ ఉంటవి.

ఎప్పుడయితే పత్రిక ఈ విధమయిన వ్యాపార, పారిశ్రామిక సంస్థ అయిందో అప్పటినుంచి ఈ పరిశ్రమతో సంబంధంగల ఒక్కొక్క వృత్తివారు తమతమ స్వామ్య లాభాలు కాపాడుకొనేటందుకు ప్రత్యేక సంఘాలుగా ఏర్పడ్డారు. పత్రికారచయితల సంఘాలు, కంపోజిటర్లసంఘాలు, ప్రూఫ్‌రీడర్ల సంఘాలు, ప్రకటనకర్తల సంఘాలు, అడ్వర్టయిజింగు మేనేజర్లసంఘాలు—ఇంతెందుకు పత్రిక తయారుచేయడానికీ, తయారయిన పత్రికను దేశంలో వెదచల్లడానికీ కారణభూతులయిన, అవసరమయిన వృత్తుల వారి అందరిసంఘాలూ ఏర్పడ్డవి. న్యూస్ ఏజెంట్లకు సంఘం ఉంది; 'ఎంపైర్ ప్రెస్ యూనియన్' ఉంది. చివరకు 'ఇంటర్నేషనల్ ప్రెస్ కాన్ఫరెన్సు' కూడా 'లీగ్ ఆఫ్ నేషన్సు'పక్షాన ౧౯౨౬ లో జెనీవా నగరంలో సమావేశమైంది.

ఈవిధంగా ఇంగ్లండుదేశంలో పత్రిక అభివృద్ధి అయిందంటే క్రమంగా ఈ యభివృద్ధి — ఏరూపంగా అయితేనేమి — ఇతరదేశాలలోకూడా వస్తుందన్నమాటే. స్టీమునౌక, వాయువిమానము వచ్చి జాతులకూ జాతులకూ, దేశాలకూ దేశాలకూ మధ్య ఉండే విభేదాలనూ, దూరాన్నీ తొలిగించివేశాయి. క్రమంగా ప్రపంచమంతా నేడు ఒకటే మానంలోకి వస్తున్నది. ఒకచోట ఒకవిషయంలో అభివృద్ధి కనబడిందంటే కాస్తనేపటికో కూస్తనేపటికో అది యితరచోట్లకూడా కనబడిందన్నమాటే. ప్రపంచంలో ఏ మారుమూల ఉదికిన భావమయినా సరే ఇతరచోట్ల మారుమోగకుండా ఉండడం లేదు. అందువల్లనే నేడు వేరువేరు జాతులశక్తులు వేరువేరు రూపాలు దిద్దుకొంటున్నవి. ప్రపంచ మొత్తంమీద కార్మికులంతా ఒక్కటవుతున్నారు; పెట్టుబడిదారులంతా ఒక్కటవుతున్నారు. పత్రికావ్యాపారంలోను అంతేజరుగుతున్నది.

రాజకీయవిషయాలలో పత్రికయొక్క ప్రాబల్యమూ, ప్రభావమూ ఫ్రాన్సులో లాగ ఏదేశంలోనూ అంత ఎక్కువగా లేదు. పత్రికలలో పడేవ్యాసాల భాషావైదుష్యంకూడా ఫ్రాన్సులోలాగ ఎక్కడా ఎక్కువగా ఉండదు. ఫ్రాన్సుదేశంలో పత్రికా రచనమే సారస్వతం; సారస్వతమే పత్రికారచనం. ఫ్రాన్సులో అమిత ప్రసిద్ధిగాంచిన గొప్ప సాహిత్యవిశారదులు కొందరు పత్రికలకువ్రాసి పేరు ప్రతిష్ఠలు తెచ్చుకొన్నవారే. పేరుమోసిన గొప్ప సారస్వతవిమర్శకులుకూడా పత్రికలకు వ్రాసినవారే.

౧౯౨౮లో దినపత్రికలైతే యేమి, వారపత్రికలయితే యేమి, పక్షపత్రికలైతే యేమి, మాసపత్రికలైతేయేమి ప్యారిస్ నగరాన్నుంచి ప్రకటన అయ్యేవి ౩౩౬ ఉన్నవి. వీటిలో రెండు అధికారివర్గంపక్షాన ప్రకటనఅయ్యే దిన పత్రికలు; ౫ ఇతర దినపత్రికలు, ౧౨౬ క్రీడాసంబంధమైన పత్రికలు. ఫ్రాన్సుదేశంలోని అన్నిరాష్ట్రాల మొత్తంమీదా ప్రకటన అయ్యే పత్రికలు ౩,౧౦౦లు. ఫ్రాన్సు దేశంలో జాతీయ పత్రికల అమ్మకం లక్షకుపై నుంటుంది.

ఏదేశంలోని పత్రికలకంటెను జర్మనీదేశం పత్రికలు సారస్వతం, నాటకం, కళ, సంగీతం, ఆర్థికవిషయాలు ఎక్కువగా ప్రకటిస్తవి. జర్మనీపత్రికవంటి భావప్రబోధకమయిన పత్రిక మరొకటిలేదు. జర్మనీలో మిక్కిలి జనాదరంగల పత్రికకు ౨,౫౦,౦౦౦ పై నుంటుంది అమ్మకం; ఆదేశంలో ౨౨,౦౦౦ ల ప్రతులకు తక్కువ అమ్మే పత్రికే లేదు.

యుద్ధం ముగిసిననాటినుంచి అనేకవిధాల అభివృద్ధిపొందుతూ వస్తున్న రష్యాలో ౧౯౨౯ లో ౨౦ దినపత్రికలకంటె ఎక్కువలేవు.

బెల్జియం చిన్నదేశమయినా అక్కడ ౧౬ దినపత్రిక లున్నవి.

జనసామాన్యంలో విద్య బాగా వ్యాపించడంవల్ల జపానుదేశంలో పత్రిక లీమధ్య చాలా ఎక్కువయినవి. జపానులో నేడు ప్రజాభిప్రాయాన్ని తీర్చిదిద్దేవి పత్రికలే. జపానులోని చాలా పత్రికలు ప్రధానంగా టోక్యో, ఒసాకాపట్టణాలనుంచి ప్రకటన అవుతవి. జపానులోని గొప్పపత్రికలు 'ఒసాకామైనిచి' 'ఒసాకా అసహి' లకు అమ్మకం ప్రతిదినమూ పదిలక్షలపైన ఉంటుంది. ఈమధ్య కొన్ని యేళ్లనుంచి అక్కడ విద్యావిషయకపత్రికలు చాలా వృద్ధి అయినవి. వీటిలో నూటికి డెబ్భయి పత్రికలదాకా స్థాపించినవాడు సెజినోమా. ఇతన్ని జపాను 'మేగజైన్ కింగ్' అంటారు.

౧౯౩౮-వ సంవత్సరాంతానికి జపానులో ఉన్న దినపత్రికలు ౧,౨౧౯. ఇవికాక నెలకు నాలుగుమారులూ, అంతకెక్కువ మారులూ ప్రకటన అయ్యేవి ౮౬౦; నెలకు మూడుసారులూ, అంతకు తక్కువసారులూ ప్రకటన అయ్యేవి ౫,౩౯౨. దినపత్రికలు ఒక్క టోక్యోనగరంలోనే ౨౩౧, ఒసాకా నగరంలో ౯౮ ఉన్నవి.

౧౯౧౧ తరువాతనుంచి చైనాలో పత్రికలు చాలా పుట్టినవి. మన దేశంలోలాగే ఉత్సాహపూరితులయినవారు రాజకీయాభిప్రాయాలతోనో, మరోవిధమయిన లక్ష్యాలతోనో చాలాపత్రికలు స్థాపిస్తావచ్చారు. మనదేశంలోలాగే చాలా పత్రికలు ఇట్టే పుట్టుతూ వుంటవి; ఇట్టే గిట్టుతూవుంటవి. జాతీయ, యువజనోద్యమ ప్రచారాల కివి చాలా తోడ్పడుతున్నవి. దేశంలో జాతీయ

భావాన్ని ఉద్దీపింపజేసి ప్రజాహృదయంలో ఉన్న ఆశయాలు రేకెత్తిస్తున్నవి ఎక్కువగా ఇవే. యూరోపియను లయితేనేమి, అమెరికనులయితేనేమి—విదేశీయులు పెట్టి నడుపుతున్న పత్రికలు ౨౦, ౩౦ దాకా ఉన్నవి. వీటిలో చాలాపత్రికలు హాంగ్ కాంగ్ షాంఘైనగరాన్నుంచి ప్రకటన అయ్యేవే.

౧౯౩౮-౧౯౩౯ లో మన మద్రాసు రాజధానిలో ప్రకటన అవుతూవచ్చిన వార్తాపత్రికలు ౩౮౧. వీటిలో ౧౮౦ చెన్నపట్టణం నుంచే ప్రకటన అవుతున్నవి. ఏయేభాషలలో ఎన్నెన్ని వున్నవో క్రింద తెలుపుతున్నాను.

ఇంగ్లీషు పత్రికలు ...	౪౩
అరవ పత్రికలు ...	౧౯
తెలుగు పత్రికలు ...	౫౧
మలయాళపత్రికలు ..	౧౧
కన్నడ పత్రికలు ...	౧౫
ఇతరభాషలలోవివి ...	౧౬
రెండుమూడు భాషలలో ఉన్నవి	౩౬

ఎన్నెన్నో ఇతర వృత్తుల కున్నట్టు ఈపత్రికావిలేఖనవృత్తికి మనదేశంలో కానీ యూరోపులోని ఇంగ్లండు మొదలయిన దేశాలలోకూడా ఒక ప్రామాణ్యం అంటూ లేదు; ఒకయోగ్యత (Qualification) అంటూలేదు. దీని కొకపరీక్షా లేదు. ఇతర వృత్తు లవలంబించాలంటే, ఆవృత్తిలో పని చేసు అధికారం సంపాదించుకోవాలంటే చదువవలసినవి కొన్ని గ్రంథా లుంటవి; నేర్చుకోవలసిన కొంత విషయ ముంటుంది; ఇవ్వవలసిన కొన్ని పరీక్ష లుంటవి; పొందవలసిన కొంత తర్ఫీదు ఉంటుంది. ఈపత్రికా విలేఖనవృత్తి కట్టి దేమీ లేదు. సొంతప్రతిభ, సొంతప్రజ్ఞ, లోకజ్ఞానము, సొంత అనుభవమే

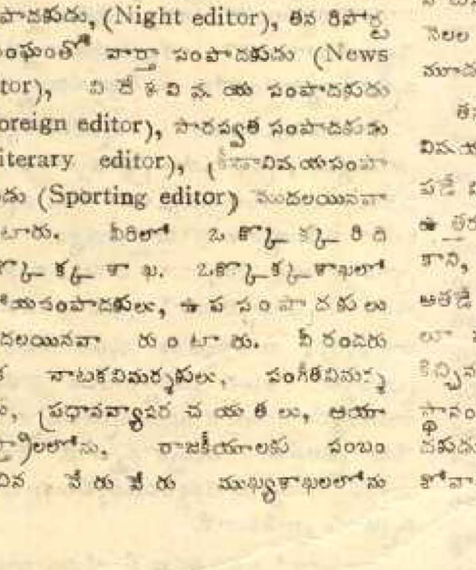
మనకు ఈవిషయంలో తోడ్పడేది. ఈవృత్తికి కూడా ఒకపద్ధతిక్రమమూ, ఒక ప్రమాణమూ ఏర్పరిచి, పరీక్షలు పెట్టి తరిఫీదివ్వాలని ఇంగ్లండుదేశంలో ప్రయత్నాలు చాలా జరిగినవి. ౧౯౨౨ లో లండను విశ్వవిద్యాలయంలో 'జర్నలిజం కోర్సులు' పెట్టారు. లండను విశ్వవిద్యాలయం 'జర్నలిజం కమిటీ' వారు ప్రసిద్ధులయిన పత్రికారచయితలచేత, సాహితీపరులచేత ఉపన్యాసాలిప్పించే యేర్పాట్లు చేశారు. మన మద్రాసు రాజధానిలో మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయంవారుకూడా ఆవరుస కొంతకాలం క్రిందట 'జర్నలిజం కోర్సులు' పెట్టి డిగ్రీ ఏర్పాటు చేయాలని యోచనచేశారు. ఈ విషయంలో కొంతచర్చకూడా జరిగింది. ఫలితము ఏమయినదోమాత్రం నాకు జ్ఞాపకంలేదు.

నాగరికతకు పట్టుకొమ్మలయిన పాశ్చాత్య దేశాలలో దినపత్రికకు సాధారణంగా ఒక ప్రధానసంపాదకుడు, ఒక సహాయసంపాదకుడు దినసంపాదకుడు (Day editor), రాత్రి సంపాదకుడు, (Night editor), తన రిపోర్టర్ల సంఘంతో వార్తా సంపాదకుడు (News editor), విదేశవిషయ సంపాదకుడు (Foreign editor), సారస్వత సంపాదకుడు (Literary editor), క్రీడావిషయసంపాదకుడు (Sporting editor) మొదలయినవారుంటారు. వీరిలో ఒక్కొక్కరిది ఒక్కొక్కశాఖ. ఒక్కొక్కశాఖలో సహాయసంపాదకులు, ఉపసంపాదకులు మొదలయినవారుంటారు. వీరందరు కాక నాటకవిమర్శకులు, సంగీతవిమర్శకులు, ప్రధానవ్యాసరచయితలు, ఆయా శాస్త్రీలలోను, రాజకీయాలకు సంబంధించిన వేరువేరు ముఖ్యశాఖలలోను

ప్రత్యేకకృషిచేసిన పండితులు ఉంటారు. ఇదంతా కలిస్తే పశ్చిమదేశాలలోని నేటి గొప్ప దినపత్రికలలోని సంపాదకవర్గశాఖ. ఈ విధంగానే దినపత్రికకు సంబంధించినవి ప్రకటనశాఖ, వ్యవహార నిర్వాహకశాఖ మొదలయిన వెన్నో ఉంటవి. మళ్లీ ఈ వొక్కొక్కశాఖకు సంపాదకవర్గశాఖ కున్నంత బలగమూ ఉంటుంది. దీనినిబట్టి చూస్తే నేటి పత్రిక ఒక అనేక ప్రపంచమే — పత్రికా ప్రపంచం.

పత్రికలలో పనిచేసేవారికీ, పత్రిక యజమానులకూ సంబంధం 'కాంట్రాక్టు' నౌకరీపట్టమువంటిదై ఉంటుంది. పనివారికి కాంట్రాక్టు ఉత్తీర్ణమైనా లేనప్పుడు ఇంగ్లండుదేశంలో ఆచారాన్ననుసరించి పనిలోనుంచి తొలగవలసినప్పుడు ఈవిధంగా నోటీసు లిస్తూ ఉంటారు — పత్రిక ప్రతిష్ఠా, ప్రాముఖ్యమునుబట్టి సంపాదకులకూ, సహాయ సంపాదకులకూ ఆరుమొదలు ౧౨ నెలలలోపు నోటీసు, ఉపసంపాదకులకు ౩ మొదలు ౬ నెలల నోటీసు, రిపోర్టర్లకు మాసం మొదలు మూడుమాసాల నోటీసు.

తన పత్రికలోపడే మేటరు కంతకూ, అన్ని విషయాలకూ—ఆఖరుకు ప్రకటన కాలాలలో పడే విషయాలకయినా సరే— సంపాదకుడే ఉత్తరవాది. పరువునష్టానికి సంబంధించినట్టి కాని, మరేవిషయమయినట్టికాని దావా వస్తే అతడే జవాబుదారు—వార్తలూ, వ్యాసాలూ పంపినవాడూ కాదు, ఆ మేటరు అచ్చుకిచ్చినవాడూ కాదు. కాని పత్రికాకార్యస్థానంలోమాత్రం సంపాదకుడికి ఉపసంపాదకుడు ఆవిషయంలో సమజాయిషీ చెప్పుకోవాలి.

కుంతీకుమారి

జంధ్యాల పాపయ్యశాస్త్రి

అది రమణీయపుష్పవనము, మావనమం దొకమేడ, మేడపై
నది యొక మారుమూలగది, యాగదివాకిట నించుమించుగా
పదునయిదేండ్ల యీడుగల బాలిక, పోలిక రాచపిల్ల — జం
కొదవెడు కాళ్లతోడ దిగుచున్నది క్రిందికి మెట్లమీదుగన్.

కన్నియలాగె వాలకము గన్పడుచున్నది, కాదు కాదు — ఆ
చిన్ని గులాబివన్నియరచేతులలో పసిబిడ్డడున్నయ
ట్లున్నది — ఏమికావలయునో గద యిర్వురు? అచ్చుగ్రుద్దిన
ట్లున్నవి మోము రేఖ, లెవరో యనరా దతం డామెబిడ్డయే.

దొరలు నానందబాష్పాలొ? పొరలు దుఃఖ
బాష్పములొగాని? యవి గుర్తుపట్టలేము.
రాలుచున్నవి యామె నేత్రాలనుండి
బాలకుని లేతచెక్కుటద్దాలమీద.

పొత్తులలోని బిడ్డనికి పుట్టియుపుట్టుటకన్నముందె క్రొం
గ్రొత్తవి వజ్రపుం గవచకుండలముల్ గయిసేసి రెవ్వరో?
పుత్తడి తమ్మిమొగ్గ జిగిబుగ్గల ముద్దులమూటగట్టు నీ
నెత్తురుకందు నెత్తుకొని నెచ్చెలి యెచ్చటి కేగుచున్నదో?

గాలితాకున జలతారుమేలిముసుగు
జారె నొక్కింత — అదిగో చిన్నారిమోము
పోల్చుకొన్నాములే! కుంతిభోజపుత్రి
స్నిగ్ధసుకుమారి యామె కుంతీకుమారి.

*　　*　　*　　*

కడువేగంబుగ చెంగుచెంగున తరంగాల్ పొంగ - ఆ తోటవెం
బడి గంగానది పారుచున్నయది బ్రహ్మాండమ్ముగా - అల్లదే
బుడుతన్ జేతులలోన బెట్టుకొని యాపూబోడియుంగూడ న
య్యెడకే పోవుచునుండె గద్గదికతో నేమేమొ వాపోవుచున్.

"ముని మంత్రమ్ము నొసంగనేల? నిడెంబో మున్ముందు మార్తాండు ర
మ్మని నే కోరగనేల? కోరితిని బో, నాతండు రానేల? వ

చ్చెనుగా, కన్నియ వంచు నెంచక నర్మ జేపట్టగానేల ? నీ
యనుగ్రహంబూన నొసంగనేల ? యిపు డాహా ! ఏమి కావించెదర్కా ?

"ఏయెడ కేగుదాన నిపు డీ కసుగందును జూచినేని మా
నాయన సైచునే ? చెలులు నవ్వకపోదురె ? చుట్టపక్కముల్
సీయనకుందురే ? జనులు చేతులు చూపరె ? దైవయోగమున్
ద్రోయగరాదు—ఈ శిశువుతో నొడిగట్టితి లోకనిందలన్.

"ఈ విషాదాశ్రువులతోడ నింక నెంత
కాల మీమేను దాల్తు ? గంగాస్రవంతి
కలుషహారిణి, యాతల్లి కడుపులోన
గలసిపోయెద నా కన్నకడుపుతోడ."

అనుచు పసివాని రొమ్ములో నదుముకొనుచు
కుంతి నదిలోనికిం దిగె—నంతలోన
అట్ట నట్టేటిలోనుండి పెట్టె యొకటి
కొట్టుకొనివచ్చుచుండె నా గట్టుకడకు.

మందసము రాక గనెనేమొ ? ముందుకిడిన
కాలు వెనుకకు బెట్టె—బాష్పాల నెమ్మొ
గమ్ములో చిన్ని యాశాకణమ్ము మెరయ
నా దెసకె చూచు నామె కన్నార్పకుండ.

*   *   *   *

"ఆత్మహత్యయు శిశుహత్య యనక, గంగ
పాలుగానున్న యీ దీనురాలిమీద
భువనబంధునకే జాలి పుట్టెనేమొ
పెట్టె నంపించి తెరువు చూపెట్టినాడు.

ఎటుల కానున్నదో యీశ్వరేచ్ఛ" యనుచు
సగము తడిసిన కోకతో మగుడ తిరిగి
దరికి జనుదెంచి పేటికదరికి బోయి
మూత వెడలించె కంపించు చేతితోడ.

*   *   *

ఒత్తుగా పూలగుత్తుల నెత్తుపెట్టి
మెత్తగా పొత్తిగుడ్డలమెత్తలునిచి

క్రొత్త నెత్తలిరాకులఁగూర్చి పేర్చి
ఒత్తుకొనకుండ చేతితో నొత్తిచూచి
ఎట్టకేలకు మది బిగబట్టి "ఇంక
నన్ను విడిపోదువే! నాయనా!" యటంచు
బాష్పముల సాముదడిసిన ప్రక్కమీఁద
చిట్టిబాబును బజ్జుండబెట్టె తల్లి.

చిన్ని పెదవుల ముత్యాలు చిందిపడఁగ
కలకల మటంచు నవ్వునేగాని — కన్న
యమ్మకష్టము తనయదృష్టమ్ముగూడ
మెరుగఁడింతయు నా యమాయికపుబిడ్డ.

చెదరు గుండియ రాయిచేసికొని, పెట్టె
తలుపుమూయంగఁబోవును — వలపు నిలుప
లేక చెయిరాక — సుతుఁ గౌగిలించి వెక్కి
వెక్కి యేడ్చును కన్నీరు గ్రుక్కుకొనును.

భోగభాగ్యాలతో దులదూగుచున్న
కుంతిభోజుని గారాబుకూతు నయ్యు,
కన్ననలుసున కొక పట్టెడన్నమైన
పెట్టుకొన నోచనైతి పాపిష్ఠిదాన.

పెట్టియలోన నొత్తిగిలఁ బెట్టి నినున్ నదియేటిలోనికిన్
నెట్టుచునుంటి తండ్రి! యిక నీకును నాకు ఋణంబు తీరె, మీ
దెట్టులనున్నదో మనయదృష్టము ? ఘోరముచేసినాను నా
పుట్టుకమాసిపోను నినుబోలిన బిడ్డఁడు నాకు దక్కునే?

పున్నమచందమామ సరిపోయెడి నీ వరహాలమోము నే
నెన్నటికైనజూతునె! మరే, దురదృష్టము బట్టియున్న నా
కన్నుల కంత భాగ్యమును గల్గునె? ఏ యమరైన నింత నీ
కన్నము బెట్టి యాయువిడినప్పటిమాటగదా కుమారకా!

పాలబుగ్గల చిక్కదనాల తండ్రి
వాలుగన్నుల చక్కదనాల తండ్రి,
మేలినీలి ముంగురుల వరాలతండ్రి
కాలుచెయిరాని తండ్రి, నాకన్నతండ్రి.

కన్నతండ్రి నవ్వులపూలు గంపెడేసి
చిన్నినాన్నకు కన్నులు చేరడేసి
చక్కనయ్యకు నెరికురుల్ జానెడేసి
చిట్టిబాబు మైనిగనిగల్ పెట్టెడేసి
బాలభానుని బోలు నా బాలు నిదు
గర్భమున నుంచుచుంటి గంగాభవాని!
వీని నేతల్లి చేతిలోనైన బెట్టి
మాట దక్కింపుమమ్మ! నమస్కృతంబు.

"సూర్యభగవానుడా! ప్రభూ చూచుకొనుము
నీ కుమారు"నటంచు కుంతికుమారి
మరులు రేకెత్త బిడ్డను మరల మరల
నెత్తుకొంచు పాలిండ్లపై నొత్తుకొంచు.

బుజ్జగింపుల మమకార ముజ్జగించి
పెట్టెలోనుంచి జోకొట్టి—యెట్టులెటులొ
మనసు బిగబట్టి "హరహరా" యనుచు కనులు
మూసికొని యేటిలోనికి ద్రోసె పెట్టె.

ఏటికెరటాలలో పెట్టె యేగుచుండ
సుదతి కనుచూపుమేరకు చూచిచూచి
"ఉస్సు" రని యొక్క వేడినిట్టూర్పు పుచ్చె
పైటపై రాలె రెండు కన్నీటిబొట్లు.

కవిప్రతిమా ప్రదర్శనప్రశంస

వడ్డాది సుబ్బారాయుఁడు

"భారతపాఠవేళను, ప్రభావతిపెండ్లిఁ బఠించునప్పుడుం
గోరిక లూరఁ గూరుఁగద, కొమ్మనతిక్కన సూరనన్ గనన్;
వారలనాఁటివార లటువారలరూపు లుపేక్ష నిల్పమిన్
సిరను గీఁటలొచు నవి నెమ్మది కుమ్మలికన్ ఘటించెడిన్."

—(వ. సు. రాయవాటు ప్రబంధము.)

శ్రీపతి కృపఁగాంచుత సు-స్థాపిత వీరేశలింగ సంస్మారకరూ
పోపేత పృథూపల వీ-క్షాపేక్షాగత మహాజనాతత సమితిన్.

వేఁగీదేశపు రాజధాననగరిన్, వేమేంద్రక్రిందనన్, వరం
బా గోదావరివారిఁ గైతవ్యవసాయం బూనె నన్నయ్య; త
ద్వాగీశుండు మొదల్గఁ, దత్కృషిని నల్పం బాయకారిలె కా
నీ, గాలించినఁ గానరాఁ డొకరుఁ డేనిం, బ్రోలికాఁ బెవ్వఁడున్.

ఈ కాలపుఁ గవులందు వి-వేక వివర్ధనిగురుండు వీరేశుఁ డొకం
డేకాని, వాసు, వ. సు., శుక, శ్రీ.కృష్ణులు పాయకారి సేద్యపువారే

కందుకూరి వీరేశలింగ గురువరుఁడు
వావిలాలాన్వయుఁడు వాసుదేవ గురుఁడు
నవల వడ్డాది సుబ్బరాయాంధ్రగురుఁడు
రాజ రాజేంద్రపురిఁ గవిత్రయ మిటివల.

కలిఁ బురుషాయువున్ మిగులు కాలముక్రిందటి పాఠశాలలో
జ్వలగుట వీర వాసు వ. సు. సంజ్ఞలు, నాఁ డిటఁ జూడ నెవ్వరున్
దెలుఁగునఁ బద్దెముల్లఁగల నేర్పరులుండమి, వారి మువ్వురన్
బిలిచిరి రాజ్మహేంద్రపుఁ గవిత్రయమం చలనాఁటి సజ్జనుల్.

నన్నయ తొల్కవిత్రయమునం బలె, నాథునిక త్రయంబునన్
మున్నగు పేరు గన్న కవిముఖ్యుఁడు భౌతికముం ద్యజించి కై
కొన్న యశశ్శరీరమునకున్ నయిదోఁడుగ రాజ్మహేంద్రమం
దు న్నెలకొల్పినారు సుజనుల్ నడువీథిఁ గనఁగ శిలాకృతిన్.

పలు దెఱఁగా కృతుల్ చదివి, భావిజనంబులు నేఁటి సత్కవీం
ద్రుల నిజరూపముల్ గనఁ గుతూహలమొందెదరంచు లోపమున్
దొలఁపను, రాజ్మహేంద్రసుజనుల్ కవిలింగము సాంగరూపమున్
శిలఁ దిలకింప శిల్పమున నిల్పిరి ప్రోల మహోపకారకుల్.

భాసుర పౌరమందిరము, బాలుర యున్నతపాఠశాల, యొ
న్నో సరసంబులౌ కృతులు నున్నను, నామమె తెల్పుఁగాని, పె
న్వాసినిగన్న తన్నవి గనంబడుపంగొఱగా వటంచు వి
చ్చేసెనొ వీరలింగకవి స్వీయపదంబున కీశిలాకృతిన్.

పలుకులకుం బ్రమాణ మగు పంచమవేదము పుట్టె మున్నెటన్
దెలుఁగున, శారదేందిర లతిస్థిరమైత్రి నెటన్ వసింతు, ర
న్నెలవునఁ గందుకూరి కులనీరధిచంద్రకవిప్రవీరు రూ
పిల గలయంతకాల మిట నిప్పరి నీశిల నిల్చుఁ గావుతన్.

శకవర్షంబుల వార్ధిభూతవసు భూసంఖ్యన్, యువాబ్దంపుఁ గా
ర్తికమాసాంత చతుర్దశీతిథి యుత శ్రీభానువారంబునం
బ్రకటింపంబడెఁ గందుకూరికులవారాశీందు వీరేశలిం
గకవిగ్రామణిగ్రావవిగ్రహము జోకన్ రాజమహేంద్రంబునన్.

రాష్ట్రమంతటఁ గడుఁబెద్ద, రాజధాని-చెన్నపురి; దానఁ జేరవ్వడ్డశిల్పివరుడు
సత్పినాగప్ప, వీరేశసత్కవీంద్రు-విగ్రహముశిలఁ జూపఱు వెలఁగుపడఁగ.

రామానంద చటర్జీ-నామ బ్రాహ్మమతమండన ప్రథితుఁడు, స
ర్వామోదకరముఁ దెఱచె, శిలామయ వీరేశలింగ లలితప్రతిమన్.

తనరూపంబు శిలామయంబుఁ బురి సంస్థాపించు నీయుత్సవం
బును, వీరేశకవీశ్వరుం డిట సజీవుండైన కాలంబునం
దునె కావించిరయేని, యెంతతఁడు సంతోషించియున్నో కదా
చను చర్పించెను స్వాస్థితంబు ప్రజకున్ సర్వస్వముం బ్రాజ్ఞఁడై.

జననం బొందెను రాజమహేంద్రమున; శిష్యత్వంబునన్ దత్పురీ
ఘనవిద్యాలయమందె విద్యఁ గఱచెం; గాలేజి నవ్వీటనే
తెనుఁగొజ్జయ్యె; దిగంత విశ్రుతియు నందే కాంచె సంస్కర్తనాఁ;
గనుఁడీ లింగకవీంద్రు, నేఁడచటనే గాంచెన్ శిలారూపమున్.

అభిజనంబునందు నధికసత్కారంబు-నందు నింతవారి కైన నరిది;
రాజమహేంద్రపురిఁ జిరస్థాయిఁ గనె, శిలా-విగ్రహప్రతిష్ఠ వీరసుకృతి.

సమకాలిక సఖవీరే-శమహాకవి విగ్రహప్రశంస సభారం
గమున వ. సు. రాయఁడొసరుచుఁ- బ్రమదమునొందం దదాత్మ పరలోకమునన్.

వానఁదడియుచున్, జలికిఁబొల్పడుచు, వీథి-నెండకెండుచు రాయియై యుండవలసె,
నిండుకీర్తి గడించిన-నేరమునకుఁ-గందుకూరి వీరేశలింగ కవివరుఁడు.

హాళేబీడు దేవాలయశిల్పము

డా. పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులు

మహమ్మదీయులు దక్షిణ హిందూ దేశముపై దండెత్తివచ్చినపుడు అందు విలసిల్లుచుండిన రాజ్యములలో హొయిసలరాజ్యము గూడ నొకటి. ఈ సామ్రాజ్యము రమారమి క్రీ. శ. ౧౧౦౭-వ సంవత్సరమునం దారంభమై క్రీ. శ. ౧౩౪౩ వరకును, అనగా సుమారు ౨౩౬ సంవత్సరములు మహావైభవముతో వెలసెను. ఈ మహాసామ్రాజ్యమునకు రాజధానియై ఖ్యాతిగాంచిన ద్వారసముద్రనగరమే పాడుపడి నేడు హాళేబీడు అను నామమున బరగుచున్నది. హాళేబీడు అనగా పాతపట్టణమని యర్థము. మహమ్మదీయుల కీపట్టణము సులభముగ వశము కానందున కోపోద్రిక్తులై తుదకిది తమచే జిక్కినప్పుడు సంపూర్ణముగ కొల్లగొట్టిరి.

ధన, కనక, వస్తు వాహనాదుల నిటనుండి కొనిపోవుటయే కాక ఇందలి శిల్పములనుగూడ కొంతవరకు నాశనమొనర్చిరి. పట్టణము శత్రువుల చేత జిక్కినందున హొయిసలరాజు తన రాజధానిని వేరొకపట్టణమునకు మార్చుకొనెను. కాని మహమ్మదీయులు వెడలిపోయిన పిమ్మటగూడ ఈ పట్టణము మునుపటిస్థితికి రాలేదు.

హాళేబీడునం దెన్నియో దేవాలయములు గలవు. కాని వీనిలో ముఖ్యమైనవి రెండే. ఇవి కేదారేశ్వరాలయము, హొయిసలేశ్వరాలయము. ఇప్పటికి కొంతకాలమునకు పూర్వము కేదారేశ్వరాలయ శిఖరమునం దొక మఱ్ఱిచెట్టు నాటుకొని క్రమక్రమముగ పెద్దదై దేవాలయమును శిథిలము గావింపజొచ్చెను. మైసూరుదొరతనమువా రీచెట్టును నరికించి ఈ దేవాలయమును పునర్నిర్మాణము గావించియున్నారు. ఇట్లు చేయుటలో కొన్ని భేదములేర్పడినందున పునర్నిర్మితమైన దేవాలయము సరిగా వెనుకటి యాలయమువలెనే లేదు.

హొయిసలేశ్వర దేవాలయము మాత్రము అధికముగ శిథిలముకాందక ఇందుమించుగ హొయిసలుల కాలమందున్నట్లె ఇప్పటికిని గాన్పించుచున్నందున నాటి వాస్తు పద్ధతిని గాని, శిల్పసంపదనుగాని పరీక్షింపగోరువారి కిది యొక అమూల్యవస్తు ప్రదర్శనాలయము.

ఈ దేవాలయమున నిజముగ రెండు సన్నిధులు గలవు. ఒకదాని యందు హొయిసలేశ్వరలింగమును, రెండవదానియందు శాంతలేశ్వర లింగమును గలవు. వీని కొక్కొక దానికిని ప్రత్యేకముగ సుఖనాసి, నవరంగమంటపములు గలవు. ఈ యాలయములు రెండును ఒకదాని నొకటి యానుకొని పూర్వ దిక్కున ముఖద్వార ముండునట్లు కట్టబడినవి. ఈ రెండు ఆలయములందలి నవరంగ మంటపములును మధ్య చేరిపోయి యున్నందున ఇవి రెండును ప్రత్యేకాలయములైనను ఒకటే యాలయముగ పరిగణించుట కాస్పదమున్నది. ఒక్కొక ఆలయమునకును ఎదురుగను ప్రక్కవైపునను ద్వారములున్నందున మొత్తముగ ఇందు పూర్వ వైపు రెండు ద్వారములును, ఉత్తర దక్షిణములయందు ఒక్కొక ద్వారమును గలవు ఇందు దక్షిణద్వారముగుండ హొయిసలరాజు సాధారణముగ ఈ యాలయములను ప్రవేశించుచుండెనట. కాననే ఇతరద్వారములకన్న ఈ ద్వారమును, దీని చుట్టు శిల్పమును ఎక్కువ మనోహరములుగ గాన్పించుచున్నవి.

ఈ యాలయముల కెదురుగ రెండు నందిమంటపములు గలవు. దక్షిణము వైపున (అనగా హొయిసలేశ్వర సాన్నిధ్యమున) నున్న మంటపము నానుకొనియే మరియొక చిన్నయాలయము గలదు. ఇందున్న దేవత సూర్యుడు. ఈ విధముగనే ఉత్తరము వైపుననున్న నందిమంటపము నానుకొని ఒక చిన్నయాలయ ముండెననియు, అందు చంద్రుని ప్రతిష్ఠించియుండిరనియు చెప్పుకొందురు. కాని ఇందున కెట్టి యాధారములును కానరావు.

ప్రధానాలయములలో నొక్కొక్కదానియందును ఒకగర్భగృహమును, దాని నానుకొనియే సుఖనాసియు, దానిని చేరి నవరంగమంటపమును గలవు. గర్భగృహ, సుఖనాసుల చుట్టునున్న గోడలు చాల మందమైనవి. నవరంగమంటపములు

రెండును కలిసిపోయి అచట ఒక పడసాలవలె నేర్పడుభాగమున కూడ పడమటివైపుగోడ చాల మందమైనది. ఈ పడసాలమధ్యయందే తూర్పు పడమరలకు చిన్నగదులున్నవి. తూర్పు వైపునున్న గదిని చీకటి గదియందురు.

ఈ నవరంగమంటపములచుట్టును సరంధ్రములగుశిలాఫలకములున్నవి. ఈ దేవాలయమును కట్టించిన ఆదిని ఈ శిలాఫలకములుగాని, నవరంగ మంటపమునకు ద్వారములు గాని లేవనియు, వీనిని మొదటి నరసింహుడే నిర్మించెననియు ఒక శాసనము వలన తెలియుచున్నది. ఈ దేవాలయము నెప్పుడు కట్టిరో తెలియదు. కాని శకవర్షము ౧౦౪౩ అనగా క్రీ. శ. ౧౧౨౧ యందు ఈ దేవాలయమునకు కొన్ని భూములను దానము చేసినట్లు శాసనము వలన తెలియుచున్నందున, ఆ సంవత్సరమునవో, లేదా అంతకు పూర్వము ఒకటి రెండు సంవత్సరములకు మునుపో ఈ దేవాలయమును కట్టించి యుందురని తెలియుచున్నది.

౧-వ పటమునందు ఈ దేవాలయ ముఖద్వార మగపడును. సుమారు ౫ అడుగుల ఎత్తుగల దిబ్బపైచుట్టును కొంతస్థలము సుమారు ౧౫ అడుగుల వెడల్పువదలి ఈ దేవాలయమును గట్టిరని ఇందుండి తెలియుచున్నది. ఈదిబ్బ 3 వ పటమునందు గూడ గాన్పించుచున్నది. భక్తులు విశ్రమించుటకును, గోడలపైచుట్టునున్న శిల్పమును జాగ్రత్తగ పరీక్షించుటకును ఈ దిబ్బ చాల నుపయోగకరము. ఈ దిబ్బ చక్కగ నాలుగుపక్షములుగ నుండక నక్షత్రాకృతిని నానాపక్షములు తీరియున్నందునను, పైనున్న దేవాలయముకూడ సరిగా నిదేయాకారముగ నున్నందునను దూరమునుండి చూచుటకీ దేవాలయము ఎంతో అందముగ నుండును. ఈ అరుగు నెక్కుటకు సుమారు ౮ మెట్లు గలవు. ౧ వ పటమును జూడుడు. ఈ అరుగుపైన ముఖద్వారమునకు క్రింద మరియొక మెట్లవరుస గూడ నున్నది. ఈమెట్లవరుసల కిరుపార్శ్వములందును చిన్నచిన్న విమానములున్నవి. ద్వారమున కిరువైపులనున్న ద్వారపాలకవిగ్రహములును, ఈ చిన్నవిమానములును, పటమునకుడివైపున గాన్పించుసరంధ్రములగు శిలాఫలకములును ఎంతో యందముగ నున్నవి. ఈ శిలాఫలకములకు క్రింద వరుసలువరుసలుగ శిల్పము గాన్పించుచున్నది. ౬ వ పటమునందీ శిల్పమునందలి కొన్ని వరుసలు విశదముగ దెలియుచున్నవి. అడుగున కాన్పించు వరుసయందలి శిల్పము చాలవరకు శిథిలమైనది. కాని ఇది సింహములవరుస యని తెలియుచున్నది. దీనికి క్రింద ఏనుగులవరుస కలదు. (౧౭-వ పటము చూడుడు) సింహముల వరుసపైన అశ్వారూఢుల వరుస గానవచ్చుచున్నది. ఈ వరుసకు క్రిందను, పైనను శిల్పి ఒక తీగెలవరుస నల్లినట్లు చిత్రించినాడు. ఈ వరుసకు పైన భారత రామాయణ భాగవతాదిగ్రంథములయందలి కథా సందర్భములు చిత్రితములైనవి. ఈ వరుసపైన మకరములును, వాని పైన హంసలును గనుపడుచున్నవి. ఒక్కొక వరుసకు మధ్య కొంత ఖాళీ యుండుటవలన ఈ శిల్పపట్టికల కొక అపూర్వమైన అంద మేర్పడినది.

౧-వ పటమును జూచిన వీనియందము నూహింపవచ్చును. ఈ పటమున ఎడమవైపు గోడలో కొంత భాగము వంపుగ నొక బురుజువలె ముందునకు ఉబికియున్నట్లు గనుపడుచున్నది. ఇదియే పైనజెప్పిన చీకటి గది. ఇచ్చటను శిల్పము వరుసవరుసలుగ గాన్పించుచున్నది. కాని ఈవరుసలపైన గోడమీద నానామూర్తులును, మూర్తులపైన కొన్ని కృత్రిమ స్తంభములును, ద్వారములును అగపడుచున్నవి. మిగతభాగమున నిట్లుగాక మామూలువరుసల శిల్పమును, పైన సరంధ్రములగు శిలాఫలకములును, స్తంభములును గనబడుచున్నవి. ఈ మూడువరుసలలోను మొదటిదానియందు మానవాకారములును, రెండవదానియందుచిన్నచిన్న గోపురములును, మూడవదానియందు స్త్రీ పురుష గ్రామ్యశృంగారసందర్భములును చిత్రితములయినవి. ఈ పద్ధతి దేవాలయములలో దేనియందైనను ఈ వరుసలలో కడపటిదానియందు ఇట్టిశృంగార చిత్రములే కాన్పించుచున్నవి. ౮-వ పటమునందీవరుసగాని, దీనిక్రింది రెండువరుసలుగాని కానరావు. కాని మూడవవరుసయందు ఏదోయొక యుద్ధము చిత్రితమైనది. ఇది భారత యుద్ధములో నేదోయొక భాగమై యుండును. ధనుర్ధారులు, ఖడ్గధారులు, రథములు, టెక్కెములు, రథమునకు కట్టినగుఱ్ఱములు, అన్నియు విశదముగ గాన్పించుచున్నవి. బలప

పురాతిని మైనమువలె నీవిధముగ దిద్దితీర్చగల ఆనాటిశిల్పు లెంతనమర్థులోకదా!

ఈ దేవాలయమునందున్న శిల్పమునంతటిని సమగ్రముగ వర్ణించుటకు ఒకప్రత్యేకగ్రంథమును వ్రాసినను సాధ్యముగాదు. ఇందున్నమూర్తులు ఒకటి రెండు గావు. పడమటివైపునందే సుమారు ౧౬౭ స్త్రీమూర్తులును, ౧౧౮ పురుషమూర్తులును గలవు. పురుషమూర్తులలో గణేశ, సుబ్రహ్మణ్య, ఉమామహేశ్వర, గజాసుర, జలంధర, అంధకాసుర, వేణుగోపాల, వరాహ, నారసింహ, వామన, త్రివిక్రమ, బ్రహ్మ, హరిహర, దక్షిణామూర్తి, భైరవమూర్తులు గలవు. స్త్రీమూర్తులలో కాళి, మహిషాసురమర్దని, పార్వతి, సరస్వతిమూర్తులు గలవు. ఇవిగాక ఇంద్ర, అర్జున, రావణ, మోహినీమూర్తులు గూడ ఈ దేవాలయకుడ్యములపైన అందందు గాన్పించుచున్నవి.

దక్షిణమువైపున నున్న మూర్తులలో నీసకట్టు అతి సులలితముగ చిత్రింపబడినది. గుర్రములజీను మొదలగువానిని చిత్రించుటయందును స్త్రీమూర్తు లొక్కొకచోట ధరించిన మేజోళ్లను, నానావిధములగు వేషభూషణాదులను చిత్రించుటయందును శిల్పి చాలనేర్పరితనమును జూపియున్నాడు. ఈశిల్పములనుచిత్రించిన వారిపేర్లు చాల చోట్ల కాన్పించుచున్నవి. మణిపాలకి, బల్లన,బోచన, కేతన, రేవోజా మొదలగునవి కొందరు శిల్పులపేర్లు.

ఇక ఒకటి రెండు మూర్తులను పరీక్షింతము. మన పరిశోధనలను విఘ్నేశ్వరమూర్తితో ప్రారంభించవచ్చును (౯-వ పటమునుజూడుడు.) గణపతినిగూర్చిన ప్రస్తావన ఐతరేయబ్రాహ్మణమునందే కలదు. అందు గణపతియే బ్రహ్మయనియు, బ్రహ్మణస్పతియనియు, బృహస్పతియనియు చెప్పబడియున్నది. సంస్కృతభాషయందలి పదముల నన్నిటిని వ్యాకరణశాస్త్రజ్ఞులు కొన్ని గణముల క్రింద విభజించియున్నారు. ఇట్టి గణములను ప్రాతిశాఖ్యలయందును యాస్కుని నిరుక్తమునందును చూడవచ్చును. గణములకు నాథుడే గణాధిపుడు, బ్రహ్మణస్పతి. క్రమముగ ఈయభిప్రాయము వృద్ధియై గణపతియే విజ్ఞానమున కంతటికిని అధ్యక్షు డని కడ కేర్పడెను. గణపతినిగూర్చి ఇంకను ఎన్నియో పుక్కిటిపురాణములు గలవు. గణపతికి ఏనుగుతల ఏల కలదు? పొట్ట నేల పాముతో కట్టివైచుకొనినాడు? అను మొదలగు సంశయముల కాధారములగు- కథలెన్నియో కలవు. ఏది ఎట్లున్నను గణపతియందు అతని బలిసినపొట్టయు, విజ్ఞానతేజముతో దేదీప్యమానమగుచున్న ముఖమును ప్రధానములు. ౭ వ పటమునందున్న మూర్తియం దీరెండువిషయములును విశదముగ బోధపడుచున్నవి.

విఘ్నేశ్వరమూర్తిని ఎన్నియో విధముల చిత్రింపవచ్చును. బాలగణపతి, తరుణగణపతి, భక్తివిఘ్నేశ్వర, వీరవిఘ్నేశయని నాల్గురూపములుగ గణపతిని చిత్రింపవచ్చును. ఇందు వీరవిఘ్నేశునికి ౧౬ చేతులుండును. ఇవి గాక శక్తిగణపతి యని కొన్ని తరగతులమూర్తులు గలవు. లక్ష్మీగణపతి, ఉచ్ఛిష్టగణపతి, మహాగణపతి, ఊర్ధ్వగణపతి, పింగళగణపతి యనునవి ఇందు ముఖ్యములు. ఈ శక్తిగణపతిమూర్తులవద్ద సాధారణముగ నొకశక్తి యుండును. విఘ్నేశ్వరుడు పద్మాసనముపైని గూర్చున్నట్లును, ప్రక్కనున్న శక్తిని ఆలింగనము చేసికొనుచున్నట్లును ఈ రకము మూర్తులను చిత్రింతురు. ౯ వ పటమునందున్న మూర్తి సాధారణముగ గాన్పించు విఘ్నేశ్వరమూర్తియేకాని ఇట్టి విశేషమూర్తులలో నొకటి గాదు. చతుర్భుజములలో నొకటి విరిగిపోయినది. వాహనము గూడ గాన్పించుటలేదు. కాని నాగబంధము, మెడలోని హారములు, కిరీటమకుటము, ప్రభావళి యన్నియు విశదముగ గన్పడుచున్నవి.

ముక్కు, మొగము కొంచెము శిథిలమైనది గాని లేకున్నచో ౧౦ వ పటమునందున్న నృత్తమూర్తి ఈ దేవాలయమునందున్న ఉత్తమమూర్తులలో నొకటి యని చెప్పవచ్చును. ఈ మూర్తికి ౧౨ చేతులు గలవు. ఒక్కొక్క చేతియందును నడిమివ్రేలికి తప్ప మిగత యన్నిటికిని ఉంగరములు గలవు. ఈ చేతులయందు నానా ఆయుధములును గలవు. కుడివైపు మొదటి చేతియందు అక్షమాల గలదు. రెండవ చేయి విరిగిపోయినది. మూడవదానియం దేమియు లేదు. ఇది లంబహస్తము. నాల్గవదానియందు ఖడ్గముండెనేమో కాని అది ఇప్పుడు శిథిలమై పిడిమాత్రము గాన్పించుచున్నది.

మిగత రెండుచేతులందును ముసలమును, బాణమును గాన్పించుచున్నవి. ఇక కుడివైపు ఖట్వాంగము, ఖేటకము, ధనుస్సు, హలము, గరళపాత్రముగాబోలు కనిపించుచున్నవి. ఒక చేతియందుమాత్ర మేమియు లేదు. చేతులందు కంకణ, కేయూరములను, నూపురములను, హారములను, జటామకుటమును శిల్పి చాల జాగ్రత్తగ చిత్రించియున్నాడు. ఈ మూర్తి కమలనుమీద నిల్చుని ఎడమకాలు ఒయ్యారముగ పైకెత్తి కుడికాలిని కొంచెము వంచి లలితముగ నాట్యము చేయుచున్నాడు. ఇరువైపులను ఇద్దరు మృదంగములను వాయించుచున్నారు. మరి ఇద్దరు తన్మయులయి నాట్యము చేయుచున్నారు. కుడివైపున మరియొకడు మురళీనాదము చేయుచున్నాడు.

దక్షిణదేశమున సాధారణముగ గాన్పించు లోహమయనటరాజమూర్తులందు ఈ సౌకుమార్యమును, ఈ లాలిత్యమును గాన్పింపదు. జడలు విరియబోసుకొని, చేత అగ్నిని బట్టుకొని, వ్యాఘ్రాజినధారియై, అపస్మారపురుషునిపై నాట్యము చేయుచున్నట్లు గాన్పించు ఈ లోహమయమూర్తులలో రౌద్ర, బీభత్స, భయానక రసము లుప్పతిల్లినట్లు గాన్పించును. కాని విశ్వమునందలి అఖండశక్తిని ప్రతిఫలింపజేయుచు, సృష్టి, స్థితి, లయములనెడి త్రిభావములను స్ఫుటముచేయు శాంతమూర్తి ఈ పటమునందు గాన్పించుచున్నాడు

ఈ ప్రశాంతభావమే ౨-వ పటమున గాన్పించు నందివాహను లగు పార్వతీ పరమేశ్వరులందును గాన్పించుచున్నది. ఇరువైపుల గూళ్లయందున్నమూర్తులును, నందియాకారమును ఈ ప్రధానమూర్తుల కొకయుత్తమ భూమిక (Back ground) నేర్పరచుచున్నవి. ౯-వ పటమున గాన్పించు లక్ష్మీ, విష్ణుల మూర్తులుగూడ చాల రమ్యములుగ నున్నవి. చేయి ఒకటి విరిగిపోయినది కాని మిగతయన్ని విధములను ఈ మూర్తులు సర్వాంగసుందరములుగ నున్నవి.

౭-వ పటమునందున్నది బ్రహ్మాయా, సుబ్రహ్మణ్యస్వామియా అని కొంత యనుమానము తోపవచ్చును; కాని జాగ్రతగ పరీక్షించినచో కార్తికేయుడే యని స్పష్టమగును. ఇతని వాహనమగు నెమలిని జాగ్రత్తగ చిత్రించి, పింఛమును, పింఛమునందలి కన్నులనుగూడ శిల్పి విశదము చేసినాడు.

౧౧-వ పటమునందు గాన్పించు మూర్తి ఎవరని విశదముగ తెలియుటలేదు. కుడివైపున నున్నది చామరగ్రాహిణి యనుట స్పష్టము. ఎడమవైపున నున్నది మోహినియేమో యని తోచుచున్నది. ఈ స్త్రీమూర్తి వస్త్రవిహీనముగా నుండుటయేకాక, నాట్యముచేయుచు తన కుడిచేతిని తలపై నిడుకొనియుండుటచే ఇది మోహినిరూపమని తలచుట కవకాశమున్నది. కాళ్లచుట్టు కాని ఒక సర్పమును, ఎడమచేతిమీద నొక చిలుకయునుగూడ ఈ పటమునందు గాన్పించుచున్నవి. ఈ దేవాలయమునందు మోహినీరూప మెన్నియోచోట్ల గాన్పించుచున్నది. వీనియందు సాధారణముగ చేతిలో విధముగ నుండి, చిలుక మొదలగునవి గాన్పించుచుండుటచేత ఇదియు అట్టిమూర్తులలో నొకటి యని తోచుచున్నది. కాని మోహినికి ప్రక్కను సాధారణముగ దక్షిణామూర్తి గాన్పించుచుండును. ఇచటమాత్ర మేల శిల్పి ఒక చామరగ్రాహిణిని చిత్రించెనో తెలియుట లేదు. ఈ పటమునందు మోహిని తొడుగుకొనియున్న పాదరక్షలు గమనింపదగును.

నగ్నస్త్రీచిత్రణమున హైందవశిల్పి ఎవరికిని తీసిపోవువాడు కాడు. నగ్నచిత్రములును, గ్రామ్యశృంగారచిత్రములును హేయములని రసికులెవ్వరును తలపరు. "సంపూర్ణ సౌందర్యపిపాసు వగుటచేత శిల్పికి తన కళయందు జూపరానిది కాని, అనుచితమయినదికాని యేదియు లేదు." ఉత్తమ సౌందర్యప్రదర్శనము నగ్నచిత్రములందు జూపగలిగినట్లు, శిల్పి మానవరూపమునకు ఎట్టి మనోహర వేష, భూషణాదులను కల్పించినను చూపజాలడు. ఈ కారణమున కళయందు నగ్నతామతమను నొక వాదము కలదు. దీనిని ప్రబలముగ చేపట్టినవారు యవనులు. వీరయినను నగ్నపురుషచిత్రములను నిర్మించుటలో అధికసామర్థ్యమును గడించిరి. కాని నగ్న స్త్రీచిత్రణమున అట్టిసామర్థ్యమును జూపలేకపోయిరి. నగ్నపురుషచిత్రములందు స్థిరతా గాంభీర్యాదులు సువ్యక్తమగును. కాని సౌకుమార్యమును, లాలిత్యమును, లావణ్యమును నగ్న స్త్రీ చిత్రణమునందే వ్యక్తములుకాగలవు అట్టి అనమానభావములను శిల్పరూపముగ ప్రదర్శనము చేయుటలో భారతీయశిల్పి అనన్యసాధ్య

మగు చాతుర్యమును జూపెను. అది నుండియు భారతీయశిల్పమున ఈ విశిష్టత గాన్పించుచున్నది. కాని కాలక్రమమున ఈవిశేషగుణములు ఇంకను పరిపాకము చెంది హోయిసలుల కాలమునాటికి ఒక పరిపక్వదశకు వచ్చినవి. కావుననే హైందవకళారసికులలో నగ్రగణ్యుడని చెప్పదగు ఫర్గ్యాసన్‌దొర భారతీయశిల్పమునుగూర్చి ఈ క్రిందివిధముగ వక్కాణించి యున్నాడు: "తమ సమగ్రసౌందర్యముచే ప్రపంచమునందెల్ల నత్యుత్తమములుగ చెప్పదగిన శిల్పనిర్మాణములు భారతదేశమున ననేకములు గలవు. కాని భావనావిశేషమును బట్టియు, చిత్రణస్వాతంత్ర్యమును బట్టియు బేలూరు, హాళేబీడు దేవాలయములు వానినిగూడ మించుచున్నవి."

ఆకటిచిచ్చు

టి. వి. యస్. శర్మ.

విజయనగర సామ్రాజ్యస్మారకోత్సవము, హంపి

(27-12-36)

శ్లోకరత్నములు

తొగర్చేటి భాస్కరశాస్త్రి

విద్యారణ్య మునీంద్రభాసురతపశ్శక్తి ప్రభావోదయా
దుద్యద్దివ్యసువర్ణవృష్టి రచితో యద్రాజధాన్యా మధూత్,
స్వాస్థ్యాతంత్ర్య సుఖైకవైభవయుతా నిత్యం యదీయాః ప్రజాః
సోఽయం సద్గుణమండితో విజయతాం శ్రీకృష్ణరాయప్రభుః.

భాస్వద్దేశీయభాషాభ్యుదయహితమతే రాంధ్ర కర్ణాటభాషా
ప్రోద్యత్త్వ్యవధానామధురా గ్రహణయుత మహాకర్ణంపటశ్రోత్రయుగ్మః
సంరక్షకో యః కవీంద్రాన్ సహృదయహృదయానష్టదిగ్దంతి తుల్యాన్
స్వకీర్త్యస్య స్వర్వలోకై స్సృజతు సతతం కృష్ణరాయక్షితీంద్రః.

హస్తో యస్య సమస్తయాచకతతేః స్వర్భూరుహాభాయతే
వాగ్దేవ్యాః కిల యస్య దివ్యరసనా శుద్ధాంతసౌధాయతే
భూదేవ్యాః పరమోహి యస్య సుభుజశ్శృంగార గేహాయతే
సోఽయం క్షత్రియవంశదీపకమణి శ్శ్రీకృష్ణరాయ ప్రభుః.

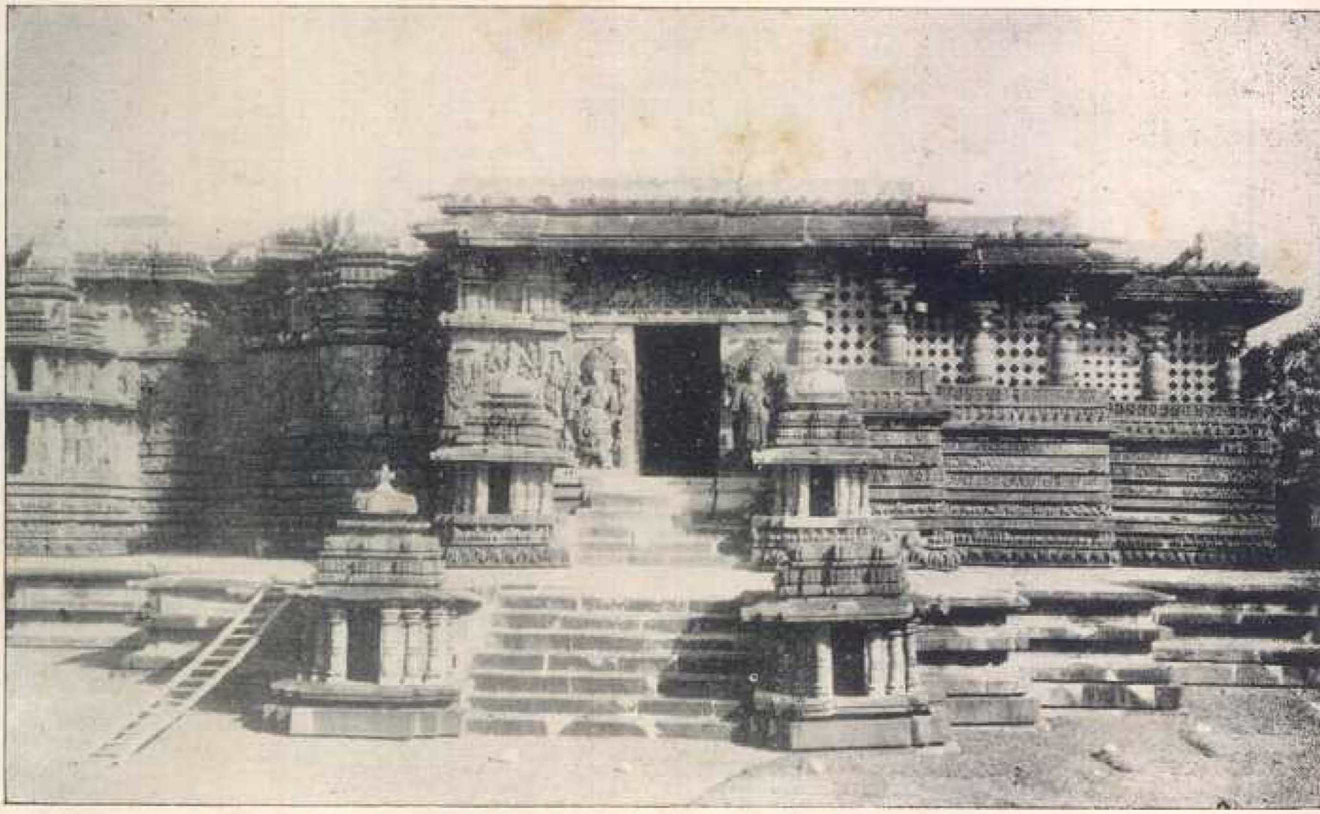
కీర్తి ర్యస్య దిగంగనాకుచగిరిస్థానే దుకూలాయతే
శౌర్యం యస్య సపత్నశైలపటనే దుర్భేద్య వజ్రాయతే
బుద్ధి ర్యస్య వసుంధరావనవిధౌ శ్రీరామ రక్షాయతే
సోఽయం సంస్కృతలైక పాత్రచరిత శ్శ్రీకృష్ణ రాయప్రభుః

యః ప్రతాపవిశేషతః కవివర్య పోషణకార్యతో
"మూరురాయరగండ" ఇత్యపి "చాంద్రభోజ" ఇతీరితః
దైవభక్తిలతావృతాఖిల చిత్తవృత్తి విభూషితం
భావయే హృది తం సదా మమ కృష్ణరాయమహీపతిమ్.

జయతు జయతు విద్యారణ్య కారుణ్యగణ్యః
జయతు జయతు కర్ణాటాంధ్ర భాషాభిమానః,
జయతు జయతు సర్వాక్రాంత విఖ్యాతకీర్తిః
జయతు జయతు నాన్యః కృష్ణరాయ క్షితీంద్రః.

హళేబీడు చిత్రములు

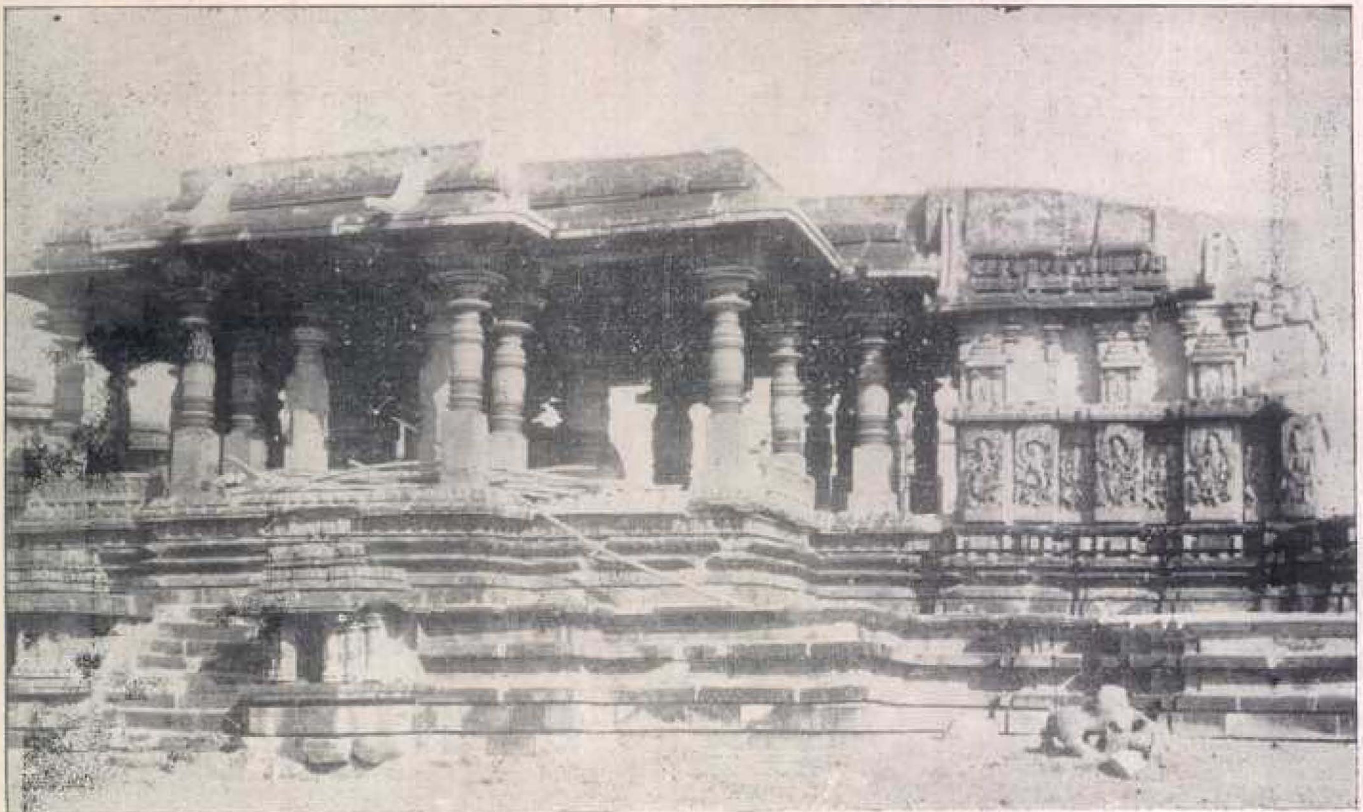
[K. P. S.]

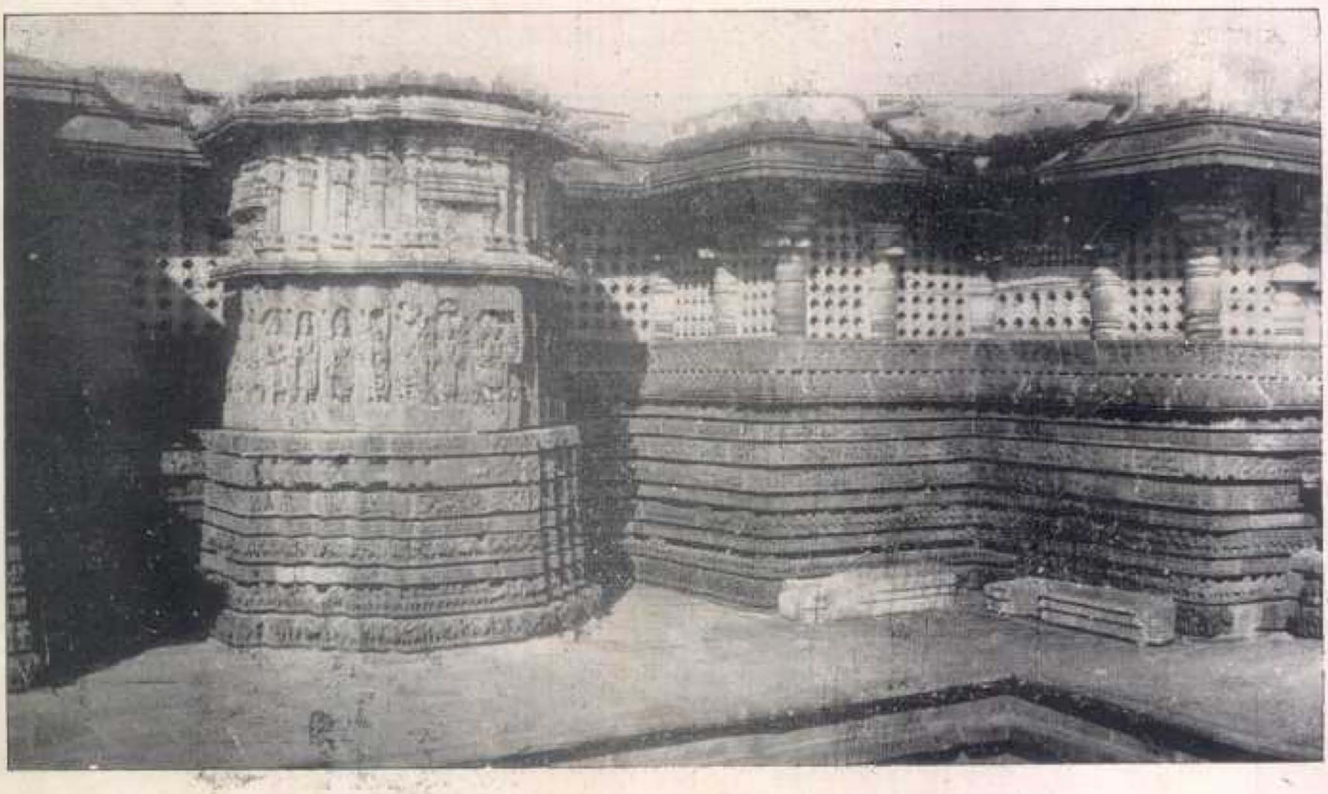
౧. హొయిసలేశ్వర శాంతలేశ్వర దేవాలయముల దక్షిణ (ప్రధాన)ద్వారము

౨. పైద్వారమునకు కొంత పడుమటగా వెలుపలిభాగమున ఎగువనై పునకందు శిల్పరచన. [వృషభవాహనముమీద శివ పార్వతులు]

౩. నందిమంటపము. రుద్రేశ్వరుని సన్నిధి కెదురుగ నున్నది. ఇందు నడుమ నొక పెద్ద నందిప్రతిమ కలదు.

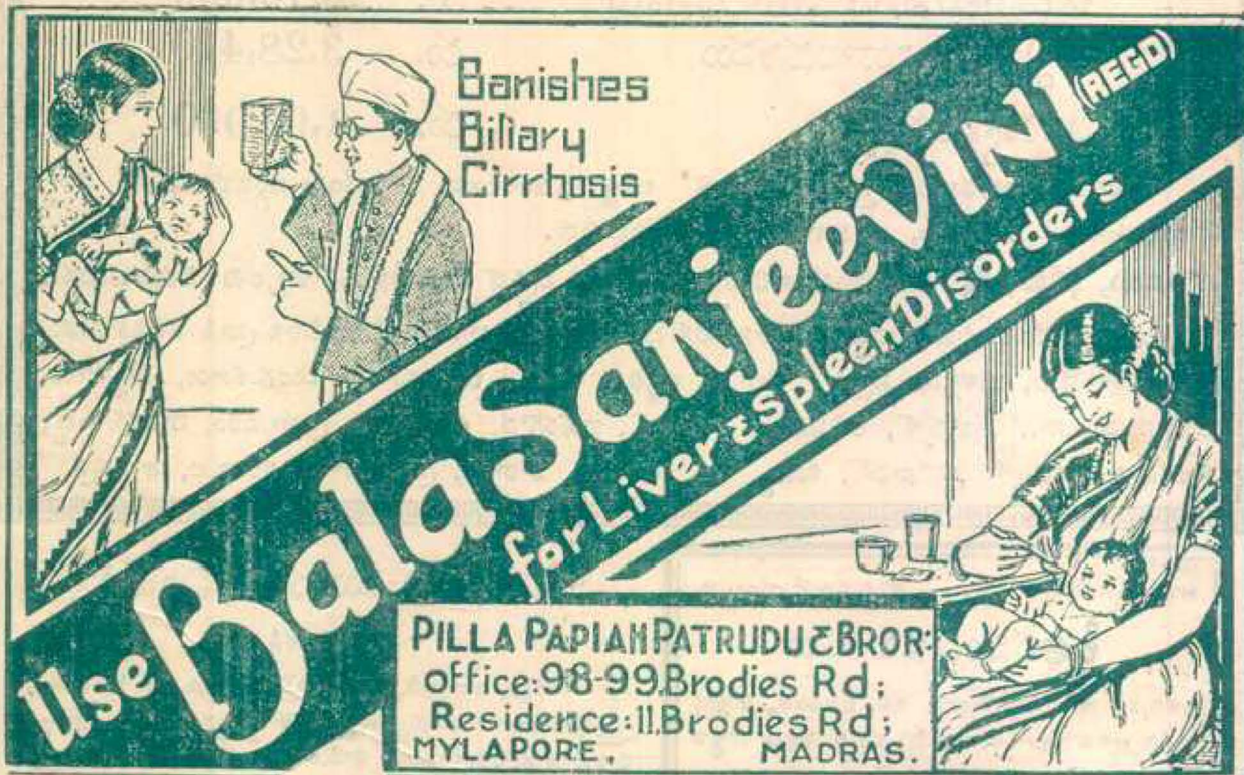

౪. ఉభయ దేవాలయములకు తూర్పువైపున శిల్పరచనగల వెలుపలిగోడ. (మధ్యభాగమునుండి ఉత్తరమునకు)

ORIGINAL VIZIANAGARAM MEDICINE

బిడ్డల లివర్ అండ్ స్ప్లీను

వ్యాధుల నివారించుటకు సిద్ధౌషధము

అసలు విజయనగర ఔషధము

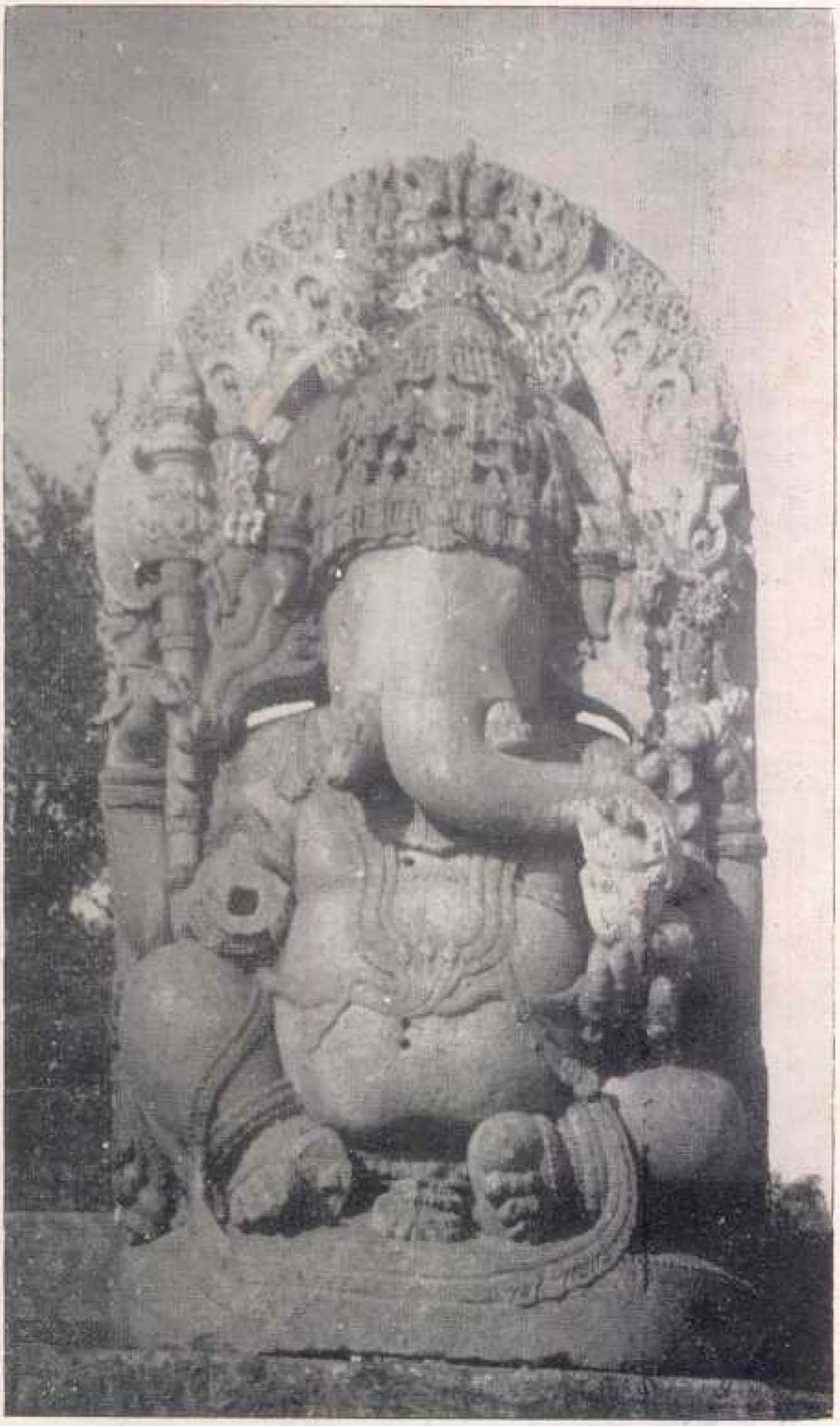
బాలసంజీవిని

ఆంగ్ల ఆయుర్వేద వైద్యశిఖామణులిప్పుడు బాలసంజీవిని నే హెచ్చుగ వాడుచుండుట దీనియొక్క ప్రాశస్త్యమునకు తార్కాణము

వివరములకు:

డాక్టరు పిల్లాపాపయ్యా పాత్రుడు బ్రదర్,

98-99 బ్రాడీసురోడ్డు, మైలాపూరు, మదరాసు.

౫. దక్షిణద్వారమున కెట్టయెదురనున్న విఘ్నేశ్వరుడు. ఇంచుమించు పదడుగులఎత్తుండును.

౬. దక్షిణద్వారమునకు తూర్పువైపున వెలుపలిగోడయందలి శిల్పరచన

౫౦-వ భారతజాతీయ మహాసభ

ఫెయిజ్‌పూర్ (27-12-36)

అధ్యక్షోపన్యాసము

సహచరులారా!

ఎనిమిదిన్నరమాసముల క్రిందట యీ అధ్యక్షపీఠమునుండియే నేను మీ కుపన్యసించియుంటిని. తిరిగి మీ యాజ్ఞను శిరసావహించి నే నీ పీఠము నధిష్ఠించితిని. అనురాగపూరితులై మీరు నాయందుంచిన విశ్వాసభావమున కెంతయు కృతజ్ఞుడను. ఇట్టి మహాసంస్థల వ్యవహార బాధ్యతలను వహింపవలసిన పురుషులుగాని, స్త్రీలుగాని వర్తమానకాలమున అపార భారమును నిర్వహింపవలసినవారగుచున్నారు. ఇట్టి యుచ్చపదవులు అలంకారప్రాయములుగా నుండుట లేమ చాలమంది ఇట్టి పదవులను నిర్వహింపజాలక అశక్తులగుచున్నారు. పరసీమలలో నిట్టి వ్యవహారబాధ్యత లెంతటి దుర్భరములో భారతదేశమునందును అంతటి దుర్భరములే యనుట నిస్సంశయము. ప్రస్తుత మీ అధ్యక్షపదవీ నిర్వహణము కష్టసంభరితమగుటయే గాక, భవిష్యత్కాల గర్భమునం దింకను మహోన్నత జటిలక్లిష్ట సమస్య లంతర్గతమైయుండగలవు. కనుక, మీ రందరును నాయందనుగ్రహించి యొసంగిన యీ పదవిని స్వీకరించుటకు నేను కొంచెము వెనుకాడుటలో వింతయేమున్నది?

స్వర్గస్థుల సంస్మరణము—నిర్బంధితుల పరామర్శ

మనకుగల వ్యవహారసమస్యలను చర్చించుటకు పూర్వము, గడచిన కొలదిమాసములలో తనువుబీడి మనల నెడబాసిన మనమిత్రులను, సంవత్సరముల తరబడి విమోచనావకాశములు లేకుండ చెరసాలలందును, ప్రవాసములందును బంధితులైయున్న మన సహచరులను మనము స్మరింపవలసియున్నది. ముక్తారు అహమ్మదు అన్సారీగారును, అబ్బాసు తయాబ్జీగారును, వీ రిద్దరును, మన కత్యంతాప్తులైన సహచరులు. కాంగ్రెసుచరిత్రయందు వారినామములు చిర గౌరవమును పొందినవి. అనేక క్లిష్టావస్థలలో వారు ధైర్యవివేకపూరితులై మనకు హితోపదేశకులై యుండిరి.

చెరసాలలందును, నిర్బంధ ప్రవాసములందును బంధితులై యున్న మన యనుంగుమిత్రులకు శుభవాదములను పలుకుచున్నాను. వారి కష్టము లింకను కడతేరలేదు. వారి కష్టపరంపరలు పెరిగిపెంపొందుచునే యున్నవి. ఇటీవలనే ముగ్గురు ప్రవాస నిర్బంధితులు ప్రవాసకష్టములను భరింపజాలక ఆత్మహత్య గావించుకొనిరను ఘోర వార్త వినియుంటిమి. అకళంకమైన రమ్య వంగరాష్ట్రములో వారికి జీవితము దుర్భరమయ్యెను! వంగరాష్ట్రపు బిడ్డలు, లెక్కకు మిక్కిలిగా స్త్రీలును పురుషులును, అంతులేని నిర్బంధశిక్షల ననుభవించుచున్నారు. ఇట్టి వైపరీత్యమునకు సాటి మ రొక దేశములో కన్పించుచున్నది. నాజీప్రభుత్వ పరిపాలితమైన జర్మనీలో బంధితులహాటములనునవి వెలసియున్నవి. అచట ఆత్మహత్యలు పరిపాటియైయున్నవి.

గడచిన కాంగ్రెసుసభ జరిగినతోడనే, కాంగ్రెసు కార్యవర్గ సభ్యులు నాచే నియోజింపబడవలసినవారైరి. అప్పుడా కార్యవర్గసభలో మన సహచరుడగు సుభాసుచంద్రబోసును కూడ నేను చేర్చియుంటిని. కాని బొంబాయి రేవులో దిగగానే ఆయన బంధితుడై గొంపోబడెను. ఆరోగ్యము చెడి వ్యాధిగ్రస్తుడైనను తదాదిగా నేటివరకును ఆయన నిర్బంధ ప్రవాసమునందే బంధితుడైయున్నాడు. ఇట్టి ధైర్యోత్సాహియైన సహచరుని సలహాలను గ్రహించవలెనను నాశతో నుంటిమి. కాని వారి సదుపదేశసంపద గడచిన సంవత్సరమంతయును మాకు లభింపలేదు. మన స్త్రీలును, పురుషులును ఈ రీతిని క్రుంగి కృశించుచుండగా, మన మందరమును దిక్కులేని దీనులమై కండ్లుపెట్టుకొని చూచుచున్నాము. కాని, మన అసహాయస్థితియే మన హృదయమును దహించి నిప్పులోకాలిన యుక్కుముక్కగా జేసి సోదరదేశీయుల దుర్భరావస్థలను తొలగించుటకై మన కచంచల సంకల్పబలమును కల్పించుచున్నది.

లక్నో కాంగ్రెసులో మనతోబాటు హాజరైయుండని మిత్రుడొకడు చిరకాల కారాగార ప్రవాసశిక్షితుడై నేడు తిరిగి మనవద్దకు వచ్చియున్నాడు. ఖాన్ అబ్దుల్ గఫూరుఖానుగారికి మనము సానురాగమైన స్వాగత మొసంగుచున్నాము. ఆయన మహోధీరోదారుడనియే కాదు, భారతదేశ స్వాతంత్ర్యసమరమునందు వీరుడై నిలచి పశ్చిమోత్తరపరగణాలలోని ప్రజలను సమర్థుడై నడిపించెను. ఆ సరిహద్దురాష్ట్రవాసుల నిమిత్తమై వారికి మన మనఃపూర్వక స్వాగతము లర్పించుచున్నాము. ఆయన నేడు మన సమక్షమున నున్నప్పటికిని,

బ్రిటిషు గవర్నమెంటువారి ప్రస్తుతపు ఉత్తరువుల ప్రకారము స్వరాష్ట్రమును ప్రవేశించుటకుగాని, స్వగృహమున కేగుటకుగాని, పంజాబురాష్ట్రములో అడుగుపెట్టుటకుగాని ఆయనకు అధికారము లేదు. ఆయనరాష్ట్రములో నేటికిని కాంగ్రెసుసభలు అక్రమ సంఘములై యున్నవి. తదితర రాజకీయోద్యమము లనేకము నిషేధింపబడియున్నవి.

యువకుడైనప్పటికిని భారతదేశ స్వాతంత్ర్య సమరమునందు విరుదుగట్టిన మేటియోధుడగు నొక ప్రముఖునకు మీ యందరి సమక్ష మున స్వాగత మొసంగుచున్నాను. అతడే మన సఖుడగు యం. యస్. రాయిగారు. ఇనుపములబడి-చెరసాలలో చిరకాలము గడపి మనకడ్డకు మరల వచ్చినాడు. దేహస్వాస్థ్యము చెడినను, పదును పెట్టిన బుద్ధిబలముతో, ఆత్మతేజముతో మరలివచ్చినాడు. విజయము చేకూరు నందాక విధివిరామరహితమై సాగింపబడు స్వాతంత్ర్య సమరములో మనతో చేరి పోరాడుట కుత్సాహితుడైయున్నాడు.

గుంటూరుమండల ప్రచండవాయువు

గడచిన కొలదిమాసములలో పంచభూతములును ప్రకోపించి ఉగ్రరూపమును దాల్చెను. వానలేమి, కరవులు, వరదలు పెక్కు రాష్ట్రములను పీడించి లక్షలకొలది ప్రజలను కష్టములపాల్జేసినవి. ఇటీవలనే దక్షిణమున గుంటూరుజిల్లాలో గొప్ప తుపాను చెలరేగి, అపారనష్టమును కలిగించినది. వేలకొలది ప్రజలకు స్థిరచరాస్తులు ధ్వంసమైనవి. వారు ఇల్లు వాకిలిలేక అల్లాడుచున్నారు. పంచభూత ములను శాసించుట మానవ సామర్థ్యాతీతమైన విషయమగుటచేత మన మేమియును చేయజాలమని తలంప నేర్తుము. కాని, మనకు తెలిసిన కారణార్థములవల్ల వరదలు పలుమారు పునరావృత్తిగా సంభవించు చున్నప్పుడు మన బుద్ధికుశలతచేత వానికి పరిహారములనుగాని, ప్రతి క్రియలనుగాని చేసికొనవచ్చును. అనావృష్టి మున్నగు అరిష్టములవల్ల కలుగు బాధలను తొలగించుటకు తగిన ఆధారములను కల్పింపవచ్చును. ప్రకృతిసిద్ధమైన యిటువంటి మహోత్పాతములచే పీడితు లైన ప్రజలకు తగిన సహాయ మొనర్చుటకు ఏర్పాట్లు చేయవచ్చును. కాని, మన యోగక్షేమములకు కర్తలై యున్న అధికారులకు మాత్రము ఈ వివేకము లేదు. ఎప్పటికప్పుడు గర్భదరిద్రులైయున్న మనదేశపు ప్రజల కిటువంటి యాపదలు మూడినయెడల వారు అడుగంటుటయే గాని మరల తలయెత్తుకొనజాలరు.

రానున్న ఎన్నికలు

త్వరలోనే ఆయారాష్ట్రములందు జరుగనున్న ఎన్నికల వ్యవ హారములలో మన మందరమును ప్రస్తుతము నిమగ్నులమై యున్నాము. కాంగ్రెసు తరఫున వేయిమందికి పైగా అభ్యర్థులు ప్రతిష్ఠింపబడిరి. అనేకవిధములుగా ఈ ఎన్నికల సంరంభము మనల నందరిని ఏకము చేయుచున్నది. కాని, ఇదివరకు నేను లక్నో కాంగ్రెసులో హెచ్చరించియుండినరీతిగా అఖిల ప్రపంచ విచిత్ర భీకర నాటక రంగమునంత నొకమారు పరికింపవలసిన దని కోరుచున్నాను. మన యోగక్షేమములు ఆ ప్రపంచపరిణామమునే యనుసరించియుండును. భిన్న తత్వసిద్ధాంతములకును, భిన్న శక్తులకు సర్వత్ర జరుగుచున్న యీ పరస్పర సంఘట్టన ఫలితమునుబట్టియే తదితర దేశములతో బాటు మనదేశపు భావిభాగ్యోదయము కూడ నిర్ణయింపబడును. మనజాతీయ స్వాతంత్ర్యసమస్యయును, మన సాంఘికాభ్యుదయ సమస్యయును విశ్వవ్యాప్తమైన బ్రహ్మాండసమస్యలోని యంతర్భాగములై యున్న వనియు, మన స్థితిగతులను మనము సరిగా బోధపరచుకొను-కు తదితరుల స్థితిగతులను కూడ మనము గ్రహించవలసియున్న దనియు మీకు జ్ఞాపకము చేయుచున్నాను.

అంతర్జాతీయ వ్యవహారములు

కడచిన ఎనిమిదిమాసములలోను అంతర్జాతీయ పరిస్థితులందు చాల గొప్పమార్పు లేర్పడినవి. లోకాభ్యుదయకారకులును, తత్ప్రతీ కారులును అంతకంతకు సమీపస్థులై ఢీకొనుచున్నారు. మరొక ప్రపంచ సంగ్రామమహాగాధమునకు మన మందరమును చేరుకొను చున్నాము. ఈ మహాప్రళయము మనలను కబళించుటకు తన ముఖ గహ్వరమును తెరచుకొనుచున్నది. ఐరోపాఖండమందు "ఫాసిజమ్" తత్వము అంతకంతకు జయపరంపరలతో విజృంభించుచున్నది. తనమాట కెదురులేకుండ ఆటసాగించుచున్నది. అంతర్జాతీయ వ్యవ హారములలో బాహాటముగా నొకకుతంత్రకూట మేర్పడుచున్నది. ఈ వ్యాపారతంత్రమంతయును సమరావేశముతో, ద్వేషదౌర్జన్యము లతో సాగింపబడుచుండుటవల్ల ప్రపంచ సంగ్రామమునకే దారితీయు చున్నది. సకాలములో ఈ కుతంత్రము నరికట్టెడి దేదైన సంభవిం చిననే తప్ప మరొక ప్రపంచసంగ్రామ మికతప్పదు. అది అనివా ర్యము. ఆ వ్యవహార తంత్రమునకు అబిసీనియా ఆహుతియైనది. మనము కంఠశోషచూచియే యున్నాము. నేడు స్పెయినులో ఘోర విషాదములు జరుగుట చూచుచున్నాము.

ఫాసిజం విజృంభణ

ధనాఢ్య ప్రాబల్యముగల ప్రభుత్వాహంకార మనదగిన యీ ఫాసిజంతత్వము ఇంత వేగముగా ఎట్లు విజృంభింప గల్గుచున్నది? ఈ ధనాఢ్య ప్రభుత్వాహంకారము (ఫాసిజం) యూరోపుఖండము నంత నావరించి ప్రపంచమంతటను ధ్వజ మెత్తెద నని బెదరించు చుండుటకు కారణ మేమి? ఈ విషయమును అవగాహన చేసికొన వలెనన్న బ్రిటిష్‌వారి విదేశాంగతంత్రమును గ్రహించవలెను. మూల కీలక మందులో కలదు. ఈ బ్రిటిష్ విదేశాంగతంత్రములోని వ్యవ హారధోరణి పైకి ఎన్నివేషములు వేసినను, ఎన్నివిధములుగా వెనుకం

కాని, వీరు విదేశములనుండి కిరాయిపటాలములనైన తెప్పించి తమ సోదరదేశీయులమీదనే దండెత్తి తమవారినే తాము సంహరించి సాధించి బానిసలుగాజేయ జూచుచుందురు.

స్పెయినులో ప్రజాస్వామ్య వినాశనము

స్పెయినులో నేడు మనకందరికిని సంబంధించిన మహాయుద్ధము జరుగుచున్నది. మనము బయట నిలబడి పరామర్శచేయు స్నేహితులవలె స్పెయినుదేశాంతఃకలహములను పరికించుట లేదు. ఆ మహాసమరములో మన యోగక్షేమములును, ఉత్తరగతులును అంతర్లీనమై యున్నవని హృదయావేదనతో గమనించుచున్నాము. స్పెయినుదేశములోని ప్రజల పౌరుష తేజములు మంటగలియుచుండగా చూచి మనము విచారహృదయములతో ఆ విషాదమును పరికించుచున్నాము. సర్వనాశనము కానున్న సమయములో స్పెయిను ప్రజాస్వాతంత్ర్య జ్యోతి దివ్యతేజముతో ప్రజ్వలించినది. ఇక తనకు జయము నిశ్చయమని లోకమునకు చాటినది. స్త్రీలు పురుషులు, బాలురు బాలికలు ప్రాణముల గోల్పోయిరి. స్పెయిను ప్రజాస్వామ్యము సజీవమై వర్ధిల్లవలెననియు, ప్రజా స్వాతంత్ర్యమును కాపాడవలెననియు ఆబాలగోపాలము సమరమున సమసిపోయిరి. స్వాతంత్ర్య దుర్గమును భేదించు శత్రువర్గ మెప్పుడును లోకములో యుగ యుగములనుండియు ఘోరకార్యములను చేయుచునే యున్నది. ఆ విషాద నాటకమే యిప్పుడు స్పెయినులో జరుగుచున్నది. ప్రజల ఆత్మగౌరవ స్వాతంత్ర్యముల కెన్నిమార్లు లోకములో ముప్పు రాలేదు, ఎన్నిమారు లాముప్పు తప్పించుకొనలేదు? ఎన్నిమార్లు స్వాతంత్ర్య దుర్గము నాశనము చేయబడలేదు, ఎన్నిమార్లు పునర్నిర్మాణము కాలేదు?

స్పెయినులో ఇడుముల బడుచున్న మన మిత్రులకు మన మేదైన సార్థకమైన సహాయము చేయగల్గిన బాగుండును. మన మెంతటి హృదయావేదనను కనబరచినను కేవలము నోటిమాటల సానుభూతికంటె మేలైన సహాయమును చేయదగును. కష్టనష్టముల కోర్చి పోరుచున్న స్పెయిను ప్రజలు సాయమునకై మొఱపెట్టుచున్నారు. మనలనుకూడ దేహియని యర్థించుచున్నారు. వారి మొఱల నిరాకరింపజాలము. కాని, అసహాయులమై అధములమై యున్న మనము, మనలను బంధించి పీల్చి పిప్పిచేయుచున్న సామ్రాజ్యాహంకార ప్రభావమునుండి తప్పించుకొనజాలక తన్నుకొనుచున్న మనము, వారి కేరీతి చేయూత నొసంగగలమో నాకే తెలియకున్నది.

కాబట్టి యిదివరలో నేను నొక్కి వక్కాణించియున్న విధముగా ప్రపంచములోని యితర దేశ పరివర్తనములకును మనకును గల అన్యోన్యాశ్రయసంబంధమును అంగాంగీభావమును గ్రహింప గోరెదను. ఒక్క ప్రాంతములో జరిగెడి వ్యవహార వర్తనమునుబట్టి తదితర ప్రాంతములలోకూడ పరస్పర పరివర్తనములు కలుగుచుండును. ప్రపంచ మంతయును ప్రత్యేక ప్రత్యేక భిన్నఖండములుగా భిన్నరూపములుగా కలసియున్నను, ఈ భిన్నత్వమునందే ఏకత్వము కన్పించుచున్నది. ఈ విశ్వవ్యాప్త పరమార్థమునే గ్రహింపవలెనని నేను కోరుచున్నాను. దూర ప్రాచ్యదేశములలోను, ఐరోపాఖండము లోను ఒక్కటే విధమైన మహాసంక్షోభము జరుగుచున్నది. ఎక్కడ చూచిన నొక్కటే కల్లోలము. భారతదేశములో బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యాధికార దాస్యమునుండి విముక్తినందుటకు భారతీయులు పోరాడుచున్నారు. పాలస్తీనాదేశములో అరబ్బులు, ఈ బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యాహంకార ప్రభావమునుండి తప్పించుకొనవలె ననియే తగవులాడుచున్నారు. ప్రపంచములో జరిగెడి మహాధర్మసంరంభము నందు ఈ రెండు కల్లోలములును అంతర్భాగములే. ప్రజాస్వాతంత్ర్య మొకటను ఫాసిజం తత్త్వమొకటను; జాతీయ స్వాతంత్ర్యమొకటను సామ్రాజ్యాహంకారమొకటను; సామ్యవాదమొకటను, సాహుకార్ల ప్రాబల్యమొకటను తత్త్వభేదము, పరస్పరసిద్ధాంతరాద్ధాంతము నిత్యము కలుగుచునే యున్నది. ఈ తత్త్వభేదమే వ్యవహారప్రపంచములో ప్రత్యక్షమైనప్పుడు ప్రజల వోట్లతోను ఇష్టాగోష్ఠములతోను పని తీరదు. వాని స్థానే బాంబులు, బలమైన బందూకులు, వాడి మొనగల సన్నీలు తయారగును. ప్రపంచపరిస్థితులు తారుమారగుచున్నప్పుడు ఆర్థిక రాజకీయ రంగములలో మన కొక నూతన జ్ఞానోదయము కలుగవలెను. ఇట్టి నూత్న పరిజ్ఞానము త్వరలో కలుగనియెడల సంక్షోభము, సంఘర్షణ సంభవించుట తప్పదు. కాలక్రమేణ ప్రజల చిత్తప్రవృత్తి పూర్తిగా మారిపోవును. నూత్న ప్రజాతత్త్వము కార్యరూపేణ పరిణమించును. దినములు గడచినకొలది క్రొత్త కలతలు, కొట్లాటలు పుట్టుచుండును. అమలులో నున్న స్థితిగతుల స్తిమితము చెడిపోయి నప్పుడు, క్రొత్త సంప్రదాయముల కల్లనైనను స్తిమిత మేర్పడవలెను. అట్టి సమాశ్రయమాత్ర మొకటి యేర్పడనియెడల అంతయును భ్రష్టమగును. పరస్పర ప్రతీకారములు జరుగును. మహావిలయమే నెలయును.

నవ్యసంకల్పములు - సంశయాత్ములు

ఇట్టి విలయమే నేడు ప్రపంచమును కబళింపజూచుచున్నది. యుద్ధము జరుగుట సిద్ధమని సూచించు బ్రహ్మాండ ప్రయత్నములు ప్రత్యక్షముగా జరుగుచున్నవి. ఫాసిజం తత్త్వము గల దేశాల ప్రభుత్వములు తప్ప తదితరు లందరును రాగల సమరమును గూర్చి వెరగందుచున్నారు. ఎట్లయిన నేమి, అన్ని దేశాలవారును తీరావేశముతో యుద్ధమున కాయత్తమగుచునే యున్నారు. ఇట్టి సన్నాహములను సాగించుచు, అటో ఇటో ఏదైన నొక కక్షలో చేరుచున్నారు. అటు యిటు గాక అర్థాంతరముగా నున్న వర్గములవారు ఊరుపేరు లేకుండపోవుచున్నారు. లేదా, ప్రేతభూతములవలె, నాక్యరూపులై ఉపాధిలేక ఊగులాడుచు, అనిశ్చయులై, నిత్యసంశయాత్ములై, మాయలో బడితిమని తెలిసికొనుకొని, ఆత్మవేదన పొందుచు,

ఆధారశూన్యులై అల్లాడుచుండ గలరు. మితవాదశాఖవారి గతి సర్వత్ర యిట్లే యున్నది. భారతదేశములో మాత్రము మితవాదులమని చెప్పుకొనువారును, మితవాదతత్వము ననుసరించువారును తాము నమ్మినది తథ్యమను అజ్ఞానాంధకారములోనుండి బయటకు రావలెను. వారి సంగతి ఎట్లున్నను, మన మిక—

"నవ్య సంకల్పములతోడ నడువవలయు;
ప్రాత యభిమాన సౌధనిర్మాణభూమి
మానవశరణ్యమను భ్రాంతి మాను డింక!
రెండుపై భుజజ్వాలలు మండుచుండ
ప్రేత భూతగణంబెపో వెలయుచేర్పు."

ఈ నవ్య సంకల్పము లెవ్వి?:— యుద్ధ సంక్షోభములకు ప్రపంచమునంతను సంగవెట్టు లెత్తినట్లుగా పురికొల్పి వేలకొలది జనులను కూల్చుచుండెడి అహంకారోన్మాదమును రూపుమాపవలెను. దుర్భర దారిద్ర్యమును నిర్వ్యాపారత్వమును తొలగించి ప్రజలకు శక్తిసామర్థ్యముల నొసంగి, నూతనసౌభాగ్యాభ్యుదయములకు వారి శక్తి సామర్థ్యములను సద్వినియోగ మొనర్పవలెను. జననాశనార్థమై జరుగుచున్న కృషికి స్వస్తి చెప్పి లోక కల్యాణమునకై సర్వము నిర్మించవలెను. గడచిన ఎనిమిది మాసములలోను నే నీదినాల భారతదేశమంతట పర్యటన మొనర్చితిని. సామాన్యజనుల హృదయ మెట్లు పరితపించుచున్నదో గ్రహించితిని. వారు దుర్భర దురవస్థల దురపిల్లుచు దిక్కెది యని కండ్లుపైకెత్తి చూచుచున్నారు. ఇదియే మనదేశ దురవస్థ - ఇదియే మనలను బాధించుచున్న మహాసమస్య. తదితరవిషయము లన్నియును దీనికనుబంధములైన చిల్లరవిషయములే. ఈ మహాసమస్యను పరిష్కరింప గల్గుటకు సామ్రాజ్యాధిపతుల యధికార ప్రభావమును నిర్మూలించవలెను. వారీదేశపుప్రజలను, ఐశ్వర్యమును పీల్చి పిప్పిజేయకుండ కట్టుదిట్టము చేయవలెను. అయితే, మనలను పీడించుచున్న యీ సామ్రాజ్యాధికారతత్వ మెటువంటిది? ఒకదేశమువారింకొక దేశమును బలాత్కరించి వశపరచుకొనుటవంటిది కాదు. ఈ సామ్రాజ్యాధికారము ఈ దేశమునందే నాటుకొని వేరుపారియున్నది. ఈ నవయుగ సామ్రాజ్యాధికారము ధనాఢ్యప్రాబల్యోపేతమై యున్నది. శ్రీమంతులు సామంతులు లేని సామ్రాజ్యాహంకారము లేనేలేదు. ధనస్వాముల తృష్ణయే సామ్రాజ్యతృష్ణ.

కనుక, సామ్రాజ్యాధికారతత్వమును, సామ్యవాదమును తదంతరార్థములతో సహా మనము సరిగా గ్రహింపనియెడల మనదేశ సమస్యలు మనకు బోధపడజాలవు. దేశమును పీడించు ఈ వ్యాధి శీర్ణించియున్నది. అందువల్ల దీనికి దారుణమైన తీవ్ర చికిత్స జరుగవలెను. సాంఘిక సమత్వమనెడి సమైశ్వర్య వాదమే (సామ్యవాదమే) జాడ్యాపహారకౌషధము. సాంఘిక సమత్వమునకై యీ దేశములో మన మింకను పోరాటము సాగించలేదు. సామ్యవాదసూత్రముల ననుసరించి మనలో వివాదములు ప్రారంభమగుట కింకను కొంత కృషి జరుగవలెను. అట్లయ్యును, అప్పుడప్పుడు పైకైన కొన్ని సమస్యలను పరిష్కరించుటలో సామ్యవాద సూత్రముల ననుసరించియే ధర్మనిర్ణయము చేయగల్గుచున్నాము. స్వరాజ్యముయొక్క లక్ష్య లక్షణములను పరమార్థమును కూడ ఈ సామ్యవాద సూత్రముల ననుసరించియే గ్రహింపగల్గుచున్నాము.

కాంగ్రెసుతత్వము: ప్రపంచశాంతిమహాసభలో ప్రసక్తి

కాంగ్రెసుమహాసభ ప్రజాపరిపాలనమునే ప్రస్తుతము పరమావధిగా స్వీకరించియున్నది. ప్రజాప్రాతినిధ్య ప్రభుత్వవిధానముకొరకే కాంగ్రెసుసభ ఆందోళనచేయుచున్నది. సాంఘిక సమత్వమునకై ఇంకను పోరాడుటలేదు. కాంగ్రెసుసభ సామ్రాజ్యాధికారమును ధిక్కరించుచు దానికి ప్రతికక్షిగా నున్నది. మనదేశీయుల ఆర్థిక సౌభాగ్యమునకును, రాజకీయ స్వాతంత్ర్యముకొరకును కాంగ్రెసుసభ కష్టించుచున్నది. కనుక, ఈ సంకల్పాశయముల సంసిద్ధికై మనము చేయుకృషి తప్పక సామ్యవాదమునకే దారి తీయును. కారణార్థము లన్నియును అటువైపునకే హేతుప్రమాణములతో సూచించుచున్నవి. భారతదేశారిష్టముల కది యొక్కటే పరమహాంసక్రియగా కన్పించుచున్నది. కాని, ప్రస్తుతము మన మందరమును రాజకీయ స్వాతంత్ర్యముకొరకే ముఖ్యముగా తపించుచున్నాము. ప్రజాప్రాతినిధ్యము గల స్వపరిపాలనకొరకై ఆవేదన చెందుచున్నాము. ఇట్టి సంకల్పములు మనకు కలిగినవి గనుక, అఖిలప్రపంచవ్యాప్తమైన అభ్యుదయ ధర్మసూత్రములనే కాంగ్రెసుసభ కూడ చేప్పవలెను. ప్రపంచశాంతి ప్రతిష్ఠాపనకే చేయూత నొసంగవలెను. ఇటీవల విరోపాఖండమందు బ్రుస్సెల్సు నగరములో గత సెప్టెంబరుమాసమందు అఖిలప్రపంచ శాంతి మహాసభ యొకటి జరుపబడెను. ప్రజాబాహుళ్య ప్రతినిధివర్గము లనేక మచట సమావేశమయ్యెను. శాంతిసంస్థాపనకు పట్టుదలతో పూనుకొనిరి. ఈ పూనికవల్ల యుద్ధమురాకుండ తప్పిపోవునో లేదో మనము చెప్పజాలము. కాని, శాంతిప్రియుల కందరికిని ఇది శ్లాఘనీయమైన ప్రయత్నము. కనుక, ఈ సత్సంకల్ప మీడేరవలయునని యే కోరదగును. మన కాంగ్రెసుసభ తరఫున శ్రీ వి. కె. కృష్ణమీనను గారు ఈ బ్రస్సెల్సు సభలో హాజరైరి. వారు పంపిన నివేదిక నీ యెదుట సమర్పింపబడును. సుస్థిరశాంతిప్రతిష్ఠాపనకయి నెలకొల్పబడిన యీ సంస్థలో మన కాంగ్రెసు కూడ ప్రసక్తివహించి ఆ మహాప్రయత్నమునకు శక్తివంచన లేకుండ తోడ్పడగలదనియే నా నమ్మకము. ఈ రీతిగా మనము తోడ్పడుటకు ముందు మన సందర్భావకాశములను మనము పూర్తిగా గ్రహించవలెను. సామ్రాజ్యాహంకారముతో ప్రసక్తి లేకుండ మనముగాని, యితర ప్రపంచముగాని శాంతిసంస్థాపన విషయమై యోచించుట సంభవము. యుద్ధ

కారణ బీజములను పూర్తిగా తొలగించుటకై, సామ్రాజ్యతృష్ణను పోగొట్టవలెను. ఇదివరలో వ్రాసికొనబడిన సంధిపత్రములు పవిత్ర ప్రమాణపత్రములే యగుగాక! కాని ఆ పత్రములు వ్రాసికొనబడినప్పుడు భారతీయుల కెట్టి ప్రసక్తి ప్రమేయమును లేదు. కనుక, ప్రమాణ పత్రములను ఉత్తరోత్తర మనము ఆమోదించిననే తప్ప, ప్రస్తుతము వానికి బద్ధులమై వానిని శిరసావహింపవలసిన యగత్యము మనకు లేదు. యుద్ధప్రయత్నములను మనము ధిక్కరింపని యెడల శాంతి ప్రతిష్ఠాపనకై ప్రయత్నింపజాలము. సామ్రాజ్యాధిపతులు సాగించెడి యుద్ధములలో మనము పాల్గొనకూడదని కాంగ్రెసు సభ స్పష్టముగా తీర్మానించియున్నది. కనుక అట్టి యుద్ధములలో భారతదేశమునుండి అంగబలమును గాని, అర్థబలమునుగాని సామ్రాజ్యాధీశులు సంగ్రహించిన సహింపజాలము. అట్టి ప్రయత్నముల కడ్డుతగిలి ప్రతిఘటింపవలయును.

జాతిసమితి కపటనాటకము

జాతిసమితియొక్క ప్రతిష్ఠాగౌరవమ్ములు వమ్మయినవి. జాతిసమితి శాంతిసంరక్షణార్థమైన ప్రతిష్ఠాపనమని నిజముగా నెవడును నమ్ముటలేదు. జాతిసమితినిగూర్చి భారతీయుల కెవరికిని ఆశలు, ఉత్సాహములు లేవు. జాతిసమితిలోని భారతదేశప్రతినిధి నామమాత్రావశిష్టుడు. ఆ ప్రాతినిధ్యమొక కపటనాటకము. ఆ ప్రతినిధిని బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమువారే నిర్ణయించి పంపుచున్నారు. మన మిక నిజమైన ప్రజాప్రాతినిధ్యము గల జాతిసమితిని ప్రతిష్ఠించవలెను. అది "నానాప్రజాసమితి" గా సార్థకమై యుండవలెను. ప్రస్తుతము అమలులో నున్న జాతిసమితి నిర్వీర్యమై నిరుపయోగముగా నున్నప్పటికిని శాంతిసంరక్షణార్థమై అది వినియోగపడునెడల దానిని కూడ మనము వాంఛించెదము.

రానున్న ఎన్నికలు

పై జెప్పిన అంతర్జాతీయవ్యవహారధోరణిని గ్రహించి, గమనించి, తదనుగుణముగా జాతీయసమస్యలను పరిశీలించెదము గాక! 1935 సం॥ ఇండియా గవర్నమెంటు ఆక్టు ననుసరించి మన కిప్పు డేర్పడిన నూత్న రాజ్యాంగవిధానము కంటకమై కండ్లయెదుట కన్పించుచున్నది. మనలను తేరిపారజూచుచున్నది. మనము దీనిని నిరాకరించి తృణీకరించినను, ఈ కట్టుత్రాడొకటి మన కంటగట్టబడినది. ఈ నూత్న విధానబంధనము నూతిగాగొని మనము రానున్న ఎన్నికలలో గెల్పొందజూచుచున్నాము.

ఈ ఎన్నికలలోనికి మనము ప్రవేశించుటకు కారణమేమో, ఈ నూత్న విధానము నేరీతిగా చేబట్టదలంచితిమో అఖిలభారత కాంగ్రెసుకమిటీవారిచే ప్రకటింపబడిన ఎన్నికల ప్రతిజ్ఞాపత్రమునందు పూర్తిగా వివరింపబడెను. ఈ ప్రతిజ్ఞాపత్రమును మీరు ఆమోదింపవలయు నని కోరుచున్నాను. బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యాధికారముయొక్క పరిపాలనాచక్రమునకు తోడ్పడుటకై మన మీ శాసనసభలలో ప్రవేశించుట లేదు. ఈ క్రొత్తరాజ్యాంగచట్టమును ధిక్కరించుటకును, దానిని తుదముట్టించుటకును, భారతీయులను పీల్చి పిప్పిచేసి బంధించు నట్టి యీ బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యాధికారమును సకల విధముల ధిక్కరించి ఎదిరించుటకొరకే యీశాసనసభలలో ప్రవేశించుచున్నాము. ఇదియే కాంగ్రెసుయొక్క ముఖ్యసంకల్పము. ఈ విషయమును కాంగ్రెసువాదు లెవ్వరును మరువరాదు. కాంగ్రెసు అభ్యర్థియైనవా డెవ్వడును మరువరాదు. ఈ సంకల్పధోరణికి అనుగుణముగానే మన వ్యవహారచర్య లన్నియు నుండవలెను. ఈ శాసనమునకు బద్ధులమై ప్రవర్తింపదలంచిగాని, రిక్తవ్యర్థ నూత్న సంస్కరణాభిమానముతోగాని మనము శాసన సభలలో ప్రవేశించుట లేదు.

ఈ ఎన్నికలలో ఏవిధముగానైన కాంగ్రెసు పక్షమున అధిక సంఖ్యాకులు లభింపగల్గుటకై ఇతరపక్షములవారితో కొంత సౌమ్యపద్ధతి నవలంబించుట యుక్తమని కొందరు తలంచుచున్నారు. ఇది చాల ప్రమాదకరమైన ధోరణి. అట్టిది జరుగకుండ నిరోధింపవలెను. కాంగ్రెసు ధ్వజమును మారుమూల కుగ్రామములలో కూడ ప్రతిష్ఠించుటకును, కాంగ్రెసు సందేశమును లక్షోపలక్షలైన వోటర్లకందర కుపదేశించుటకును, వోటర్లుకానివారికిగూడ బోధించుటకును, జనసామాన్య ప్రబోధ సంచలనమునే మరింత విజృంభింప జేయుటకును ఈ తరుణమును వినియోగించి ఎన్నికల ప్రచారమును సాగింపవలెను. ప్రజాబాహుళ్యము మనయందు నుండనియెడల, శాసనసభలలో మన కెంత యంగబలమున్నను ప్రయోజనము లేదు. శాసనసభలలో మన బలము హెచ్చుటకై ప్రజాభ్యుదయవిముఖులైన భిన్నకక్షులవారితో గాని, ప్రముఖులతోగాని మన మెట్టి నేస్తములు కట్టినను, కాంగ్రెసు సంకల్పమును నాశనము చేసినవార మగుదుము.

జాతీయ సమావేశమును జరిపి నూత్న రాజ్యాంగమును నిర్ణయింపవలెను

క్రొత్త రాజ్యాంగచట్టమును ధిక్కరించుటకై కృషిచేయుచు, సత్యమైన రాజ్యాంగవిధానము నొకటి ప్రజాభీష్టానుసారము నిర్ణయించుటకై యీ దేశములో యుక్తవయస్సు వచ్చిన ప్రతివాడు వోటు నిచ్చి ఎన్నుకొనిన ప్రతినిధులతో కూడిన అఖిలభారతజాతీయ ప్రతినిధిసమావేశమును జరుపవలెనని మనము పట్టుబట్టి గట్టి యాందోళన చేయవలెను. అదియే నేడు కాంగ్రెసుసభ యవలంబించుచున్న వ్యవహారధోరణికి పట్టుగొమ్మ. మన ఎన్నికల యుద్యమము తత్సంకల్పప్రయోజనార్థమైయున్నది. ఆ రీతిగా జరుపబడు జాతీయసమావేశము బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యాధికారముతో రాజీపడుటకొరకు కాదు. బ్రిటిష్ గవర్నమెంటువారి ప్రేరణమున జరిగెడి సమావేశమును కాదు. ఈ జాతీయ సమావేశము నిజమైన జాతీయసమావేశము కావలెనన్న ప్రజా

సంకల్పము, ప్రజాభీష్టము తదనుకూలముగా నుండవలెను. ఈ జాతీయ సమావేశము స్వతంత్ర భారతదేశముయొక్క స్వపరిపాలనా విధానమును తయారుచేయగల వ్యవహారాధికారమును ప్రజామోదపురస్సరముగా పొందవలెను. కనుక, ఈ ఎన్నికల ప్రచారమువల్లను, అనంతరము తదితర కృషిప్రయత్నములవల్లను, జనబాహుళ్యముయొక్క యండ మనకుండునట్లుగా కట్టుదిట్టము చేయవలెను.

ఈ జాతీయసమావేశమును జరుపవలసినదిగా మనము నొక్కి యడుగుటకును, క్రొత్తరాజ్యాంగచట్టములో ఢిల్లీ ప్రభుత్వమునకు సంబంధించిన ఫెడరేషనుపద్ధతి అమలులోనికి రాకుండ సాధ్యమైన సకల సాధనోపాయముల నవలంబించుటకును ఈ ఎన్నికలైనతోడనే వివిధరాష్ట్రీయ శాసనసభ్యులగు కాంగ్రెసువారు అందరును ఒకమారు సమావేశము కావలెనని కాంగ్రెసుకార్యనిర్వాహకవర్గమువారు సలహో యిచ్చుచున్నారు. ఈ సమావేశమునకు పై జెప్పిన శాసనసభ్యులేగాక కాంగ్రెసు కార్యవర్గమువారు తదితరులనుకూడ కొందరిని ఆహ్వానింపగలరు. ఇట్టి సమావేశములో అఖిలభారత కాంగ్రెసుకమిటీ సభ్యులు కూడ ఉండి శాసనసభలలోన, వెలుపలను మన పోరాటము నేకరీతిగా ఏకముఖమొనర్చి నడిపింపవలెనో సలహాల నొసంగదగును. ఈ రీతిగా సమాలోచన చేయుటవల్ల వివిధ రాష్ట్రములలోని కాంగ్రెసుపక్ష శాసనసభ్యులు స్వరాష్ట్రవ్యవహారసమస్యానిమగ్నులై ఆ యా ప్రాంతీయ భిన్నకక్షల దగుల్కొని కాలక్షేపము చేయకుందురు. ఇట్టి సమావేశమువల్ల వారికి సవ్యమైన పర్యాలోకన మేర్పడును. అఖిల భారతదళముగా వారు సుశిక్షితులు కాగలరు. ఈసమావేశము జనబాహుళ్యమునకు సంబంధించిన యుద్యమములను సాగించుట కెక్కువగా నక్కరకువచ్చును. ఈ సమావేశపద్ధతి బహుఫలప్రదమైనది. కనుక కాంగ్రెసుసభవా రిందు కంగీకరించెదరని నా నమ్మకము.

ఫెడరేషను అత్యంతదుస్సహము

జాతీయసమావేశమును జరిపించి నూత్నరాజ్యాంగమును ప్రజాభీష్టానుసారముగా నిర్ణయింపవలెనని కోరుట ముఖ్యవిషయము. దాని తర్వాత ఫెడరేషను అమలులోనికి రాకుండ నిరోధించుటకూడ పెద్ద విషయమైయున్నది. ఈ నూత్నరాజ్యాంగ చట్టము సమూలముగా గర్హ్యమై యున్నది. అందులో ముఖ్యముగా ఈ ఫెడరేషను ప్రభుత్వభాగమే అత్యంత దుస్సహము. కనుక దీనిని ఛేదించుటకై మన సర్వశక్తులను వినియోగించి యీ రాజ్యాంగచట్టమును పూర్తిగా తుదముట్టించవలెను. బ్రిటిషు సామ్రాజ్యాధికారమునకు లోబడి యుండుటయేగాక స్వదేశసంస్థానాధీశులకు గూడ మనము దోసిలొగ్గి ప్రవర్తింపవలెననుట దుస్సహము. ఏది ఎట్లుమూడినను అదిమాత్రము దుస్సహము. భారతదేశములోని బ్రిటిషుపరిపాలన యవసానదశలోనికి వచ్చుచున్న దనుచున్నారు. ఇట్టితరుణములో ఈ దేశములోని ప్రజాభ్యుదయ ప్రతికూలపక్షములవారినే బ్రిటిషు సమ్రాట్టులు తమకు చేయూతగా చేరదీసికొని, తమకు హస్తగతమైన యధికారమును కొంత సంస్థానముల నేలు సామంతులకు ఒప్పజెప్పుట విమర్శింపదగిన విచిత్రవిషయమై యున్నది.

ఈ ఫెడరేషను విధాన నిర్ణయము ముఖ్యముగా యోచింపదగినదై యున్నది. భారతదేశమునకు స్వరాజ్యము లభించినప్పటికిని ఈ స్వరాజ్యవిధానము భిన్నరాష్ట్రీయప్రభుత్వముల సమాఖ్యగానే యుండవలెను. ఎట్లయినను దేశమున కంతకును వర్తించెడి ఏకైక కేంద్రప్రభుత్వపీఠ ముండవలెను. కాని, ఇప్పు మన కంటగట్టబడుచున్న సమాఖ్య శృంఖలాబద్ధమైనది. దేశములోని జాతీయోద్యమవిముఖులై సాంఘిక వ్యవహారములందును రాజకీయములందును దేశమును వెనుకకీడ్చెడి తత్వముగలవారికే ఫెడరేషనులో అధికార ప్రాబల్య మొసగబడుచున్నది. సక్రమమైన బ్రిటిష్ పరిపాలన ఏర్పడని ప్రారంభదశయందు పందొమ్మిదవ శతాబ్దములో ప్రస్తుతపు ఈ స్వదేశసంస్థానములన్నింటికిని నామరూపము లేర్పడెను. ఆనిరంకుశ స్వదేశరాజులతో కొన్ని యొడంబడికలు వ్రాసికొనబడెను. అవి అనుల్లంఘనీయములైన పవిత్ర ప్రమాణపత్రము లనియు, చేతితో ముట్టరాని మైలపడు ననియు చెప్పుచున్నారు. ఆ సంధిపత్రములన్నియు అప్పుడు వ్రాసికొనబడినవే.

సంస్థానాధిపతుల నిరంకుశాధికారము

అప్పట్లో యూరోపుఖండ మెట్లుండెనో, భారతదేశ మెట్లుండెనో పరిశీలించిచూచుట చాలమంచిది. అప్పుడు యూరోపునందు చిన్నచిన్న రాజ్యములు, సామంత రాజ్యములు అనేకము వెలసి యుండెను. ఆ రాజులు నిరంకుశులై యుండిరి. రాజులకు పలువిధములైన ప్రత్యేకాధికారము లుండెడివి. పృథ్వీపతులు విష్వక్సేనులై యుండిరి. గతించిన నూరు సంవత్సరములలోను యూరోపుఖండములో విపరీతమైన మార్పులు కలిగెను. వెనుకటి రాజ్యస్వరూపములు గుర్తించుటకైనను వీలులేకుండ తారుమారైనవి. అనేక ప్రజావిప్లవములు, పరివర్తనములు జరిగినవి. రాచరికములు మటుమాయమైనవి. కొలదిదేశాల రాజులు మాత్రము మిగిలియున్నారు. బానిసవ్యాపారము పూర్తిగా తొలగిపోయినది. ఆధునిక యంత్రాగార పరిశ్రమలు పెంపొంది వ్యాప్తిచెందినవి. అధిక సంఖ్యాకులైన ప్రజలకు వోటింగు హక్కులు విస్తరించి, ప్రజాస్వామ్య ప్రతిష్ఠాపనలు వెలసినవి. కాని, కొన్ని దేశములలో ఈ ప్రజాస్వామ్య ప్రభుత్వములకు సర్వాధికార నియంతలగు డిక్టేటర్లు ఫాసిజం తత్వావలంబులై వెలసిరి. అన్నిటికన్న వెనుకబడియున్న రష్యా రాజ్యము ఒక్కపెట్టున సాంఘిక సమత్వ సమన్వితమైన సోవియటు ప్రభుత్వమును ప్రతిష్ఠించినది. సర్వతోముఖమైన దేశాభ్యుదయ దాయకములగు ఆర్థిక సంప్రదాయములను ప్రవర్తింపజేసినది. ప్రపంచము మారిపోవుచునే యున్నది. మరొక నూత్న సంస్కారమునకు సంసిద్ధమగుచునే యున్నది. కాని,

హళేబీడు చిత్రములు

౧౦. శ్రీ దక్షిణద్వారమునకు ఇంచుక పడమటనున్న శిల్పఖండము. (బ్రహ్మ ప్రతిమ)

౯. హొయిసలేశ్వరాలయపు తూర్పుద్వారమునకు దక్షిణపుప్రక్కనున్న ద్వారపాలక విగ్రహము

౮. హొయిసలేశ్వరుని గర్భగృహమునకు పడమటి గోడమీద (వెలుపల)నున్న, సుందర శిల్పఖండము

౧౦. శాంతలేశ్వరుని గర్భ గృహమునకు వెనకగోడ మీద (వెలుపల) నున్న తాండవమూర్తి

౧౧. పైశిల్పమునకు చేరువనేకల సుందర శిల్పరచన. ఎడమవైపున దిగంబర సుందర స్త్రీవిగ్రహము నర్తకి నాగ ములనుదాల్చి నర్తనముచేయుచున్నది. అవయవ నిర్మాణసౌష్ఠవముతీర్చిదిద్దిన ట్లున్నది. కుడివైపునచామరగ్రాహిణి.

౪. శ్రీ దక్షిణద్వారమునకు ఇంచుక పడమటనున్న శిల్పఖండము। (బ్రహ్మ ప్రతిమ)

౫. హొయిసలేశ్వరాలయపు తూర్పుద్వారమునకు దక్షిణపుప్రక్కనున్న ద్వారపాలక విగ్రహము

౬. హొయిసలేశ్వరుని గర్భగృహమునకు పడమటి గోడమీద (వెలుపల)నున్న, సుందర శిల్పఖండము

౧౦. శాంతలేశ్వరుని గర్భ గృహమునకు శిఖరగోడ మీద (వెలుపల) నున్న తాండవమూర్తి

౧౧. పైశిల్పమునకు చేరువనేకల సుందర శిల్పరచన. ఎడమవైపున దిగంబర సుందర స్త్రీవిగ్రహము నర్తకి నాగ మూలను దాల్చి నర్తనము చేయుచున్నది. అవయవ నిర్మాణసౌష్ఠవము తీర్చిదిద్దినట్లున్నది. కుడివైపున చామరగ్రాహిణి.

శ్రీనాథుని జన్మస్థానము

ఎ. వి. ఆర్. సోమయాజులు

బహుశాస్త్రోక్తమయు ప్రపంచమును వాగనుశాసనుడు సృజియింప, కుండలీంద్రుడు దానియునికి కాధారమై నిలువగా బ్రోచినవాడు శ్రీనాథుడు. ఈతడు బహుదేశముల తిరిగి బహుశాస్త్రములనెఱిగి, రసవత్కావిత రచించి, రాజాధిరాజులపూజలు గొని, విద్వద్గోష్ఠులయందు దారితేలి, పూర్ణపురుషాయుషజీవియై దిగ్గజ కవివరుల గుండియలు దిగ్గురనునట్లుగా స్వర్లోకప్రస్థానము సల్పిన కవిసార్వభౌముడు. అట్టి మహాకవివరుని జన్మస్థానమును గూర్చి పండితులు భేదాభిప్రాయులుగా నున్నారు. కొందఱు కర్ణాటుడనియు, కొందఱు తెలుగువాడనియు, అందునుకొందఱు కృష్ణాజిల్లావాడనియు, కొందఱు నెల్లూరుజిల్లావాడనియు, మరికొందఱు కేవలము నెల్లూరునివాసియే యనియు తలపోయుచున్నారు. ప్రస్తుత మీతని జన్మస్థానమును గూర్చి నాయభిప్రాయమును సారస్వతలోకమున కీచిన్న వ్యాసరూపమున విన్నవింపదలచి పత్రికాముఖమునకు గొనివచ్చితిని. ముందు శ్రీనాథుని జన్మస్థానమును గూర్చి యున్న భిన్నాభిప్రాయములను, వాటి సారాంశములను పొందుపరచినతరువాత వాటిని విమర్శించి చివరకు నాయభిప్రాయమును విన్నవింతును.

శ్రీనాథుని జన్మస్థానము కర్ణాటదేశమని యుద్దేశించినవారిలో ప్రథములు శ్రీ అక్కిరాజు ఉమాకాంతముగారు. వీరు శ్రీనాథుని జన్మస్థానమును, బాల్యమునుగూర్చి యీక్రింది విధముగా వ్రాసియున్నారు. "జన్మస్థానము కొండవీటి సీమయని కొందఱు వ్రాసిరిగాని యీవిషయమై కొంత సందేహముగ నున్నది. కర్ణాటదేశ మితని జన్మభూమి యైనట్లగపడును. సుప్రసిద్ధాంధ్రకవి కర్ణాటదేశీయుడనుట పలువురికి రుచింపకపోయినను, మీదుమిక్కిలి నాకు రుచింపకపోయినను యథార్థముగ గనబడుచున్నది. నమ్మకపోవుట సంభవింపనేరదు గాన నాయభిప్రాయమును తెలుపుచున్నాను.... శ్రీనాథుడు కాశీఖండమున 'చిన్నారి పొన్నారి'యను పద్యమున 'కర్ణాటదేశ కటక పద్మవనహేళి' అనువిశేషణమును తనకుజేర్చుకొనినాడు. మఱియు భీమేశ్వర పురాణమున 'నాకవిత్వంబు నిజము కర్ణాటభాష' యని చెప్పుకొని యున్నాడు. 'తల్లి కన్నడ రాజ్యలక్ష్మి' యని వీథినాటకమున కర్ణాటకరాజ్యమును 'తల్లి' యని సంబోధించినాడు. తల్లిదండ్రులతో చిన్నప్పుడప్పుడు మిశ్రకర్ణాటకము మాటలాడుచుండినను నివసించునది కొండవీడు సీమగావున తెలుగువారితో గలసిమెలసి, తెలుగువారితో సహవాసముచేసి ప్రాతఃకాలము మొదలు సాయంత్రము వఱకు తెనుగులోనే మునిగితేలుచుండుటవలన చివరకు తెనుగుదేశస్థుడుగా మాఱియుండును. తన తాతయగు కమలనాభామాత్యుడు సముద్రతీరమందలి 'కాల్' అను పట్టణమున కధిపతియని చెప్పియున్నాడు. ఇది పశ్చిమసముద్రతీర పట్టణమై కర్ణాటకదేశములో చేరియుండును. శ్రీనాథుని కవితయందు కన్నడపదము లెక్కువగ గాన్పించుచున్నవి."[౧]

కె.వి. లక్ష్మణరావుపంతులుగారు, చిలుకూరి వీరభద్రరావు పంతులుగారు, బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారు, డాక్టరు నేలటూరి వెంకటరమణయ్యగారు శ్రీనాథుని జన్మదేశము తెలుగుదేశమనుటలో నేకీభవించినను 'కాల్'పట్టణముయొక్క యునికిని నిర్ణయించుటలో భిన్నాభిప్రాయులుగా నున్నారు.

కె. వి. లక్ష్మణరావు పంతులుగారు క్రీ. శ. 9 వ శతాబ్దినాటి శాసన మొకదానియందు 'కలుపట్టణము' అను పేరును జూచి శ్రీనాథుని కాల్పట్టణ మిదియే యని నిర్ణయించిరి. ప్రస్తుత మీపట్టణము కలుపటమను పేర మచిలీపట్టణమునకు తూర్పున సముద్రతీరమున కాళీపట్టణమునకు దరిదాపున నున్నది.

చరిత్ర చతురానన బిరుదాంకితులగు చిలుకూరి వీరభద్రరావు పంతులుగారును, రావుబహద్దర్ కందుకూరు వీరేశలింగం పంతులుగారును, భాషాతత్త్వశాస్త్ర సంబంధమగు నాధారముల (Philological Grounds) పై తమ సిద్ధాంతములను నెల

౧. పల్నాటివీరచరిత్ర పీఠిక (పేజీలు ౫౨-౫౩)

కొల్పుజూచిరి. శ్రీ వీరభద్రరావు పంతులుగారు 'కాల్ పట్టణ మనగా కాల [కాల=నల్లని] పట్టణము. కాల పట్టణమే కృష్ణపట్టణము. ఇది నెల్లూరు చేరువ నున్న' దని వ్రాసియున్నారు. కాని యీ యూహ వారికే సంతృప్తి గూర్పనటుల గూడ వ్రాసియున్నారు. కృష్ణపట్టణమని చెప్పగుదురక శ్రీనాథుడు కాల్పట్టణముగా మార్చుకొని యటులను కుదురక కాల్ పట్టణముగా మార్చుకొనినాడని చెప్పజూచుట వారికే యసంభవముగా దోచినట్లు కూడ అగుపడుచున్నది. కాని యేలనో వారు శ్రీనాథుడు నెల్లూరుజిల్లావాడనియే వ్రాసియున్నారు. శ్రీవీరేశలింగం పంతులుగారు కాల్పట్టణము కాదు-క్రాల్పట్టణమని యుండవలయుననియు, క్రాల్పట్టణమనగా ప్రకాశించు పట్టణమనియు, కొత్తపట్టణ మేదైనను ప్రకాశించును గావున క్రాల్పట్టణమేదో కొత్తపట్టణము కావచ్చుననియు వ్రాసియున్నారు.[2]

బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారు మచిలీపట్టణమునకు తూర్పున సముద్రతీరమున నిప్పుడు కాలీపట్టణ మను గ్రామ మున్నదనియు, అది ప్రాచీన పట్టణమనియు, ఇప్పుడు మిక్కిలి రూపుచెడి ప్రాచీన ప్రాభవ వైభవములను సూచించుచున్నదనియు, కాలీపట్టణ, కాలపట్టణ, కాళీపట్టణముల కంతగా భేదము లేదనియు, 'వారిధితటీ కాల్పట్టణాధీశ్వరున్' అని భీమఖండ పద్యపాదమున శ్రీనాథుడు తన తాతగారగు కమలనాభామాత్యుని నివాసభూమిగా పేర్కొనిన కాల్పట్టణమిప్పుడు కాలీపట్టణమని వ్యవహరింపబడుచున్న పై గ్రామము కాదగుననియు, శ్రీనాథుని బావమఱది యగు దగ్గుబల్లిదుగ్గన యింటిపేరిటి గ్రామమగు దగ్గుబల్లి పదిమైళ్ళ దూరమున నున్నదనియు, శ్రీనాథుని బంధువగు బెండపూడి అన్నయమంత్రి ప్రభృతుల గ్రామములుగూడ దానికి చేరువగా నున్నవనియు వ్రాసియున్నారు.

డాక్టరు నేలటూరి వెంకటరమణయ్యగారు శ్రీనాథుని జన్మస్థానమును గూర్చి వ్రాయుచు హరవిలాసమునందలి 'బాలసఖుడవ శైవప్రబంధ మొకటి, యవధరింపుము నాపేర నంకితముగ' అని తిప్పయసెట్టి శ్రీనాథు నడిగియుండుటవలన వారలిరువురకును బాల్యసఖిత్వము కుదురవలయునన్నచో వారిరువురు విక్రమసింహపుర(నెల్లూరు)నివాసులైయుండవలయుననియు, కావున శ్రీనాథుడు విక్రమసింహపురప్రాంతమున శ్రీచిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు చూపిన యేకృష్ణపట్టణమువంటి గ్రామమువాడు కూడ కాకుండ కేవలము విక్రమసింహపురనివాసియే యనియు వ్రాసియున్నారు.[3]

పైన పొందుపరచిన సిద్ధాంతములన్నిటిలో శ్రీనాథుని జన్మస్థానము కర్నాటదేశ మనువారివాదము వింతగూర్చుటవలన వారి వాదమును గూర్చి యించుక విచారింపవలసి యున్నది. పైవారి వాదమున కాంధ్రులచరిత్రకారులు తమ యాంధ్రులచరిత్ర మూడవ భాగమున సమాధాన మిచ్చియున్నారు. 'కర్ణాటకటక పద్మవనహేళి' అను విశేషణము కర్ణాటాధీశుని (ప్రౌఢదేవరాయలు) ముత్యాలశాలలో డిండిమభట్టారకుని వాగ్వివాదమున నోడించి కనకాభిషేకమును గొనిన సందర్భమున ప్రభు పండిత సమ్మానపూర్వకముగా కవిసార్వభౌమ బిరుదమును బడయుటయే కాక యక్కవి కర్ణాట రాజధాని యను కమలమునకు సూర్యుడైయుండెనను నభిప్రాయము తనకు గూర్చుకొనినవాడుగాని స్వదేశమని చూపించిన యభిమానము కాదనియు, 'నాకవిత్వంబు నిజము కర్ణాటభాష' అను పద్యభాగమును గూర్చి శ్రీనాథుడు కొండవీటివా డగుటవలన రాజమహేంద్రకవు లీతని కవిత్వమును కొందఱు సంస్కృతమనియు, కొందఱు కన్నడమనియు నెగతాళిచేయు సందర్భమున 'నెవ్వరేమన్న నాకేమి కొదువ, నాకవిత్వంబు నిజము కర్ణాటభాష' యని యుత్తర మిచ్చినాడనియు వ్రాసిరి. పాకనాటి బ్రాహ్మణుడగు శ్రీనాథుడు తన కవిత్వ మెందుకు కర్ణాటభాషయని చెప్పుకొనినా డని నహో రెడ్ల సామ్రాజ్య మంతరించిన వెనుక కొండవీడు కర్ణాట సామ్రాజ్యమున కలియుటవలన కొండవీ డప్పటి కర్ణాటదేశములో నుండుటవలన శ్రీనాథుని పైవిధముగా వంకలుపెట్టుటయు, దాని కాతడు పై వాక్యముల జెప్పెననియు చరిత్రకారుని యభిప్రాయమైయున్నట్లు తోచుచున్నది. 'తల్లీ!

౨. కం. వీ. లిం. కవులచరిత్ర, ప్రథమ భాగము, పేజీ ౪౧౬.

౩. భారతి సం. ౫; ఆంగీరస మాఘము; 'శ్రీనాథుని జన్మస్థానము'

కన్నడ రాజ్యలక్ష్మి' యను కర్ణాట దేశ మాతృసంబోధనము తన కాశ్రయము లంచలు స్వర్లోకయాత్ర కేగిన వెనుక శ్రీనాథుడు కన్నడ దేశమున కేగి నపుడు, ఆదరము లేని కారణము ననో మరి యేసందర్భముననో 'తల్లీ! దయ లేదా! నేను డిండిమభట్టారకు నోడించిన శ్రీనాథుడ' నని మొఱపెట్టు కొని తన్నుఁ బోషించుకొనుమ ననియు 'కాల్పట్టణాధీశ్వరుఁడ!' అని తనయొక్క తాతగారి నివాసస్థల మును చెప్పుకొనిన శ్రీనాథుని వాక్యమును సమన్వయించుటలో పల్నాటివీరచరిత్ర పీఠికాకారులు వ్రాసిన 'పశ్చిమతీరపు రేవుపట్టణమై కర్ణాట దేశమున జేరియుండవచ్చు' నను వాదము నిరాధారమని త్రోసి వేసి శ్రీనాథుడు పాకనాటివాడేయని నిర్ణయించియున్నారు. బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారును కర్ణాటదేశస్థుడనువారి వాద ఖండ మున కుపోద్బలకముగ 'పాకనాటి వాడగు దగ్గుపల్లి దుగ్గనార్యుడు తన్నుఁ గూర్చి 'శ్రీనాథకవి కూరిమి శిష్యు మఱది' యని వ్రాసికొనిన వ్రాతలు గూడ చూపించి పైవాద మసంగత మని చూపించియున్నారు.

కర్ణాట దేశస్థుడను వాద మీరీతిగా ప్రధ్వంసకరుపబడిన వెనుక తెలుగు దేశస్థుడనియు, కృష్ణా జిల్లాయందు మచిలీపట్టణమునకు తూర్పు సముద్ర తీరమున నివ్వంపు కలుపట్టణ మని పించుకొను గ్రామమువాడనియు, దానికి దరిదాపుగాగల కాలీపట్టణ మువాడనియు చెప్పబడిన వాద ములు మిగులుచున్నవి. ఈ వాద మొనరించువారందరును శ్రీనాథుని జన్మదేశము తెలుగు దేశమే యనియు, పాకనాటివాడే యనియు నేకీభవిం చుచున్నారు.

పాకనాడునందలి వారిధితటమున నున్న కాల్పట్టణము శ్రీనాథుని తాతగారగు కమలనాభుని, తద్వారా శ్రీనాథుని బాల్యదశ యందు నివాసస్థానము. కావున మొకట పాకనాడేదో నిర్ణయింపవలసి యున్నది. పాకనాడు పూర్వమేక వింశతిసహస్ర (౨౧౦౦౦) గ్రామ సంఖ్యాకమగు దేశమని మంచన కేయూరబాహుచరిత్రమువలన దెలి యుచున్నది.[౪] బ్రహ్మశ్రీ ప్రభాకర శాస్త్రిగారు పూంగి, పూంగి, పోక, పాకండములకు శబ్దార్థసంగతి కలదని చెప్పియున్నారు.[౫] సంస్కృతమున పూంగి, పూగి యనగా పోకచెక్క యనియర్థము. 'పాక్' అనగా తమిళ మున 'వక్క' యనియర్థము. 'పోక' నాడు నెమ్మదిగా పాకనాడై యుండ వచ్చును. కావున పూంగినాడు పాక నాడగుచున్నది. పూంగినాటి విస్తీర్ణము ప్రోలయ వేమారెడ్డి యొక్క మదరాసువస్తుప్రదర్శన శాలయందలి తామ్రశాసనమందొక చానిలో నీ క్రిందవిధముగా చెప్పబడి నది: 'శ్రీశైలము తూర్పుటంచు నంటు కొని గుండ్లకమ్మనదికి నుత్తర దక్షిణ పార్శ్వములందు సముద్రమువరకు వ్యాపించియున్న దేశము పూంగి నాడు.[౬] బ్రహ్మశ్రీ ప్రభాకర శాస్త్రి గారు పై శాసనమునందలి సరిహద్దు లను ప్రస్తుత దేశచిహ్నములతో సమన్వయించుటలో కొంచెము పొర బడియున్నట్లగపడుచున్నారు. వీరు 'పైన పూగినాడుకు చెప్పబడిన స్థల భాగమును ప్రస్తుత కర్నూలు, గుంటూరు, నెల్లూరు, కృష్ణామండల ములలో సంక్రమించిన దనదగును' అని వ్రాసియున్నారు. కాని పై శాసన ములో చెప్పబడిన స్థలములలో కృష్ణా జిల్లావచ్చుట యసంభవము. కార ణమేమన, పాకనాటిలోని భాగముగా కృష్ణాజిల్లాలోని యే భాగమును ఏ శాసనమందును వ్యవహరింపబడి యుండలేదు. కావుననే జయంతి రామయ్య పంతులుగారు పై పూంగి దేశమునకు దక్షిణోత్తరపు సరిహద్దు లను స్థిరపరుచుటలో నెల్లూరి జిల్లా యందలి కందుకూరును, గుంటూరు జిల్లాయందలి కొండవీడును సరిహద్దు లుగా నిర్ణయించి యున్నారు.[౭] కాబట్టి పూంగినాడు (పాకనాడు) నందు కృష్ణాజిల్లా కలియుట కవకాశ ములేదు. కె. వి. లక్ష్మణరావు పం తులుగారు రేకారణమున నీ విషయ మాలోచింపక పోయినదియు తెలియ కున్నది. కాబట్టి శ్రీనాథుడు తన తాతగారగు కమలనాభామాత్యుని నివాసస్థలముగా పేర్కొనిన నటువంటి కాల్పట్టణము కృష్ణాజిల్లాయందు

౪. "అరుదందన్ వెలనాటికోడనమునకుం ద్రాక్షారామంబునాని యుత్తరసక్తిన్ జని యేకవింశతిసహస్ర గ్రామసంఖ్యాకమై ధరణిం బేర్చిన పాకనాడు." (కేయూరబాహుచరిత్రము)

౫. శృంగార శ్రీనాథము, పేజీ ౫.

౬. 'ఆస్తి శ్రీగిరి పూర్వపాట నికటా దా పూర్వ పాథోనిధే ర్దేశః కుండికరంగిణీముఖ యుతః శ్రీ పూంగినామాంకితః'

Ep. Ind. Vol. VIII Page 9.

౭. Ep. Ind. Vol. V Page 59 No 9.

సముద్రతీరమున గల 'కాలీపట్టణము' 'కలపట్టణములు' కానేరవు.

ఇక శ్రీనాథుని జన్మస్థానమును గూర్చి మిగిలిన వాదములు శ్రీ చిలుకూరి వీరభద్రరావు పంతులుగారి కృష్ణపట్టణ మనువాదము, డాక్టరు నేలటూరి వెంకటరమణయ్య గారి విక్రమసింహపుర మను వాదము. శ్రీ వీరభద్రరావుగారి వాదము వారికే నచ్చలేదనియు, అదియును గాక కృష్ణపట్టణమని పద్యపాఠమున జెప్పగుదురక కాల్పట్టణముగ మార్చుకొననియు, అటులను గుదురక కాల్‌పట్టణముగా మార్చుకొని శ్రీనాథకవి చెప్పినాడనుట యుచితము కానేరదనియు పై వాదమును బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు రసాకరించియున్నారు. పోగా మిగిలినది డాక్టరు వెంకటరమణయ్యగారి 'విక్రమసింహపురమే శ్రీనాథునిజన్మస్థానము, అతడు బాల్యమును గడపినచోటను వాద మొక్కటియే మిగులుచున్నది. వీరివాదన కాధారములే మన నెల్లూరుజిల్లా యందేయు పాకనాడున జేరుటయు, రెండవది హరవిలాసమున అవచి దేవసెట్టి కుమారుడగు తిప్పయసెట్టి (హరవిలాస కృతిపతి) శ్రీనాథునిజూచి 'బాలసఖుడవు నైవ ప్రబంధ మొకటి, యవధరింపుము నాపేర సంకితముగ' యనుటలు. దానిని వీ రీక్రిందివిధముగా సమన్వయించియున్నారు. అవచి తిప్పయసెట్టి మూలపురుషుడగు పావాణిసెట్టి మొదలు తిప్పయసెట్టి వరకును వారు విక్రమసింహపురమున నుండి వర్తకము చేయుచున్నట్లు తెలియుటవల్ల[౭] శ్రీనాథునకును తిప్పయసెట్టికిని బాల్యసఖిత్వ మేర్పడవలయు నన్నచో శ్రీనాథుడు బాల్యమున విక్రమసింహపురనివాసియై యుండవలయునని స్థిరపరచిరి. అదియును గాక శ్రీనాథునకును తిప్పనకును గురువొక్కడే యనియును, అతడు పిల్లలమఱ్ఱిపెద్దన (పిల్లలమఱ్ఱిపినవీరభద్రుని తాత) యనియును చెప్పుచు నాతని గ్రామముగూడ విక్రమసింహపురప్రాంతమేయని చెప్పియున్నారు. 'పిల్లలమఱ్ఱి' వారు చూపిన చోటకాక నైజాము డొమినియన్సులో నున్నది. మరియు నీసందర్భమున వ్రాయుచు వెంకటరమణయ్యగారు శ్రీనాథుడు మరుత్తరాట్చరిత్రము, శాలివాహన సప్తశతి మొదలగు చిన్నగ్రంథముల రచించుటనే వ్రాసి ప్రాపకము సంపాదించుకొనినవాడై కొండవీడు జేరెననియు, నటుపిమ్మట ప్రాభవము సంపాదించుకొని గాని విద్యాధికారి (Director of Public Instruction) పదవి నధిష్ఠింపలేదనియు వ్రాసియున్నారు. వీరిదృక్పథమున బహువాదములకు మూలమగు కమలనాభామాత్యుని కాల్పట్టణము సంగతి మటుమాయ మగుటవలనను, శ్రీనాథునికి తిప్పయకు పిల్లలమఱ్ఱి పెద్దన గురువగుటవలనను, శ్రీనాథుని తిప్పయసెట్టి బాలసఖుడ వన్న వాక్యమునే యాధారముగా గొని శ్రీనాథుడు బాల్యమున నివసించినది విక్రమసింహపురమని నిర్ణయించుటవలన వాదనలోని శక్తి గట్టిది కకపోవుటవలనను శ్రీనాథుని జన్మస్థానము విక్రమసింహపురము కానేరదు.

ప్రస్తుతము శ్రీనాథుని జన్మస్థానమును గూర్చి నాయభిప్రాయమును తెలియపరచవలసి యున్నది. శ్రీనాథుడు కొండవీడున విద్యాధికారిపదవిని లేతవయస్సున బడయుటవలనను, పెదకోమటి వేమారెడ్డి మంత్రిదండనాయకుల కృతిపతులుగా నొనరించుకొనుటవలనను స్థూలదృష్టితో చూచినను, అన్యుడు పరదేశమునకు వచ్చి లేబ్రాయమున విద్యాధికారిత్వమును బడయుట దుర్లభముగావున శ్రీనాథుని జన్మదేశము కొండవీడు సీమయే యని తోచకమానదు. లోకమెఱిగినంతలో నీతనికి మొదటి కృతిపతి పెదకోమటి వేమారెడ్డి మంత్రియగు మామిడిసింగామాత్యునియన్న పెద్దనామాత్యుడు. ఈతనిప్రాపు బాల్యమునందే పడసినవాడగుటవలన శ్రీనాథుని వంశజులను పెద్దదండనాథు డెఱిగియుండవలయును గదా! పెద్దనామాత్య దేశప్రాంత నివాసియో తెలిసినచో శ్రీనాథుని వంశమువారును ఆప్రాంతమువారే యగుదురు.

పెద్దనామాత్య, సింగామాత్యుల పూర్వులలో చిటిపెద్ద ప్రభుడు నెల్లూరుపాలకుడుగా నున్నట్లు తెలియవచ్చుచున్నాడు. తరువాత మామిడి సింగామాత్యుని తాతయగు తూర్కరాజు 'నెల్లూరు తూర్కరా'జని చెప్పబడి[౯]

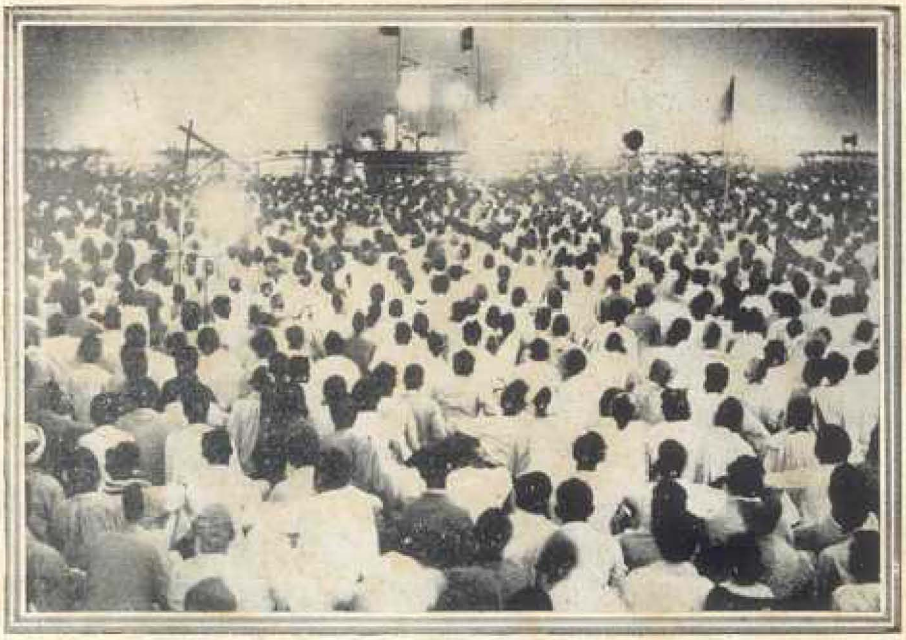
---

౭. హరవిలాసము ఆ. ౧- పద్యములు ౧౪-౩౦.

౯. శృం. నైషధము ఆ. ౭—పద్యము ౨౦౫.

మద్రాసు కాంగ్రెసు భవనమున విద్యార్థులు సమర్పించు కానుకలను స్వీకరింప బోవుట

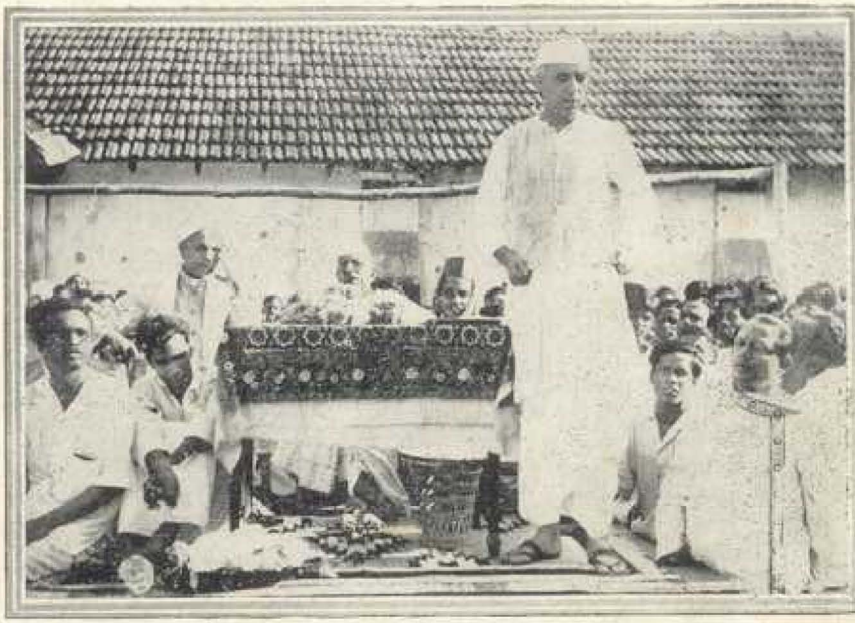
మద్రాసు తిలక ఘాటులో బ్రహ్మాండమగు బహిరంగసభ

మద్రాసులో గోకులమునందు హరిజన వాటికలను పరీక్షింప బోయినప్పుడు

మదరాసు పత్రికా రచయితలతో సల్లాప గోష్ఠి

కోడంబాకము (మదరాసు) పారిశ్రామిక పాఠశాలసభలో నుపన్యసించుట

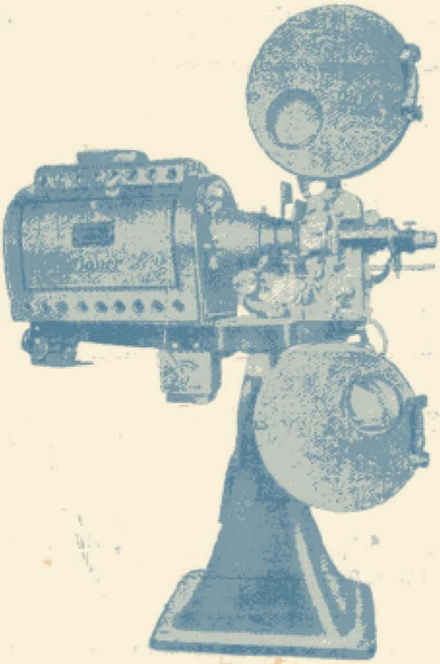

పెరంబూరు (మద్రాసు)లో యం. యస్. యం. రైల్వే లేబర్ యూనియను సభలో నుపన్యసించుట

Bauer

బవర్

"రాక్సీ" సౌండ్ హెడ్‌కు అమర్చబడియున్నది.

ప్రొజెక్టరులు, సౌండ్ సిస్టమ్సు నిర్దుష్టముగా అమర్చబడును. ఖరీదు లెక్కలోనిది కాదు.

నాణ్యాదనమే ప్రధానమైనది.

1937 క్రొత్త టెక్నికల్ పర్ ఫెక్షన్ వలయువారికి

ధరలు సహాయమైనవి.

ముఖ్యముగా

ఎక్కువకాలము మన్నుటకు దృఢనిర్మాణమునకు శబ్దమునకు-నాణ్యాదనమునకు

శబ్దప్రచార యంత్రముల చరిత్రములో ఒకముఖ్యమైన అధ్యాయము.

సోల్ యేజంట్లు:—

ఇంటర్ నేషనల్ టాకీ యెక్విప్‌మెంటు కంపెనీ

178 హార్న్‌బీ రోడ్ - - - - - - బొంబాయి.

మిగతా వివరములకు దయచేసి దిగువ అడ్రసుకు వ్రాసి తెలిసికొనుడు.

SARASWATHI STORES

Mount Road MADRAS

మౌంటురోడ్. సరస్వతీ స్టోర్సు మద్రాసు.

Sole Distributers for:—

MADRAS PRESIDENCY & MYSORE STATE

మద్రాసు రాజధాని, మైసూరు సంస్థానమునకు సోల్ డిస్ట్రిబ్యూటర్సు

యున్నాడు. కాని మామిడి ప్రెగ్గడ సింగామాత్యుల తండ్రియగు పెద్దన 'అనవేమాధిపు రాజ్యభారకలనా దక్షుండుగను'[౧౦a] అతని పిన తండ్రియగు నామన 'వేమభూపతి రాజ్యభారకలనా విఖ్యాతధీశక్తి'[౧౦b] యనియు పేర్కొనబడి యున్నారు. కావున మామిడిఅన్న (సింగామాత్య, ప్రగడామాత్యుల తండ్రి) కాలమున వీరు కొండవీటికివచ్చి మంత్రిసామంత పదవుల నధిష్ఠించిరని తోచుచున్నది. కాబట్టి శ్రీనాథుని బాల్యమునుండియు కొండవీటిసీమనే వారి పూర్వుల నుండి తాత తండ్రులవరకు జన్మస్థానముగా కలిగియున్నారు. ఇక శ్రీనాథుని తాతయగు కమలనాభామాత్యుని కాల్పట్టణముకొఱకై ప్రాంతమున, అనగా గుంటూరుజిల్లాయొక్క వారిధి తటమున వెదుకగా ప్రస్తుతము గుంటూరుజిల్లాకు చేరిన ఒంగోలు తాలూకాయందు సముద్రపు టొడ్డున 'కాల్ స్తన కోట' యను గ్రామ మొకటి కనుపించినది. అందు ఎత్తయిన భాగమున కోటయొకటి శిథిలముగా కనుబడుటవలన దానికి దిగువభాగమున పట్టణ శిథిలముల వలె కన్పించు దిబ్బలుగల భాగమే పూర్వము కాల్పట్టణమని పిలువబడి యుండును. పట్టణము కాలగర్భమున నశించియుండుటవలన నందలి యున్నతమైన కోటయొక్క చిహ్నముగా ప్రస్తుత గ్రామము 'కాల్తునకోట' యని పిలువబడుచుండినట్లు కన్పడుచున్నది. ఈ 'కాల్తునకోట' యను పదము ప్రాచీనత్వమేమకోనిన దగుటమేకాక కవితాగుంఫనము గల్గి కమలనాభామాత్యుని జ్ఞప్తికి దెచ్చుచున్నది. శ్రీనాథుని తాతయగు కమలనాభామాత్యుని కాల్పట్టణము సర్వవిధముల నిది యగునుగాని, కృష్ణాజిల్లాయందలి కలుపట్టణమును, కాళీపట్టణమును కానేరవు.

శ్రీనాథుడు తన తాతనుగూర్చి 'పినమత్స్యకతిసార్వభౌము' డని వచించుకొనియున్నాడు. 'కాల్తున కోట' ప్రాంతమువాడగు కమలనాభామాత్యుడు ఓరుగల్లు రాజధానిగా పరిపాలించు కాకతీయసార్వభౌముని వందన మెట్లు గైకొనుట కవకాశ మున్నదను శంక కలుగవచ్చును. పూర్వ మాంధ్రదేశమున మోటుపల్లి గొప్పరేవుపట్టణమై యాంధ్రవర్తకస్థానమై ప్రఖ్యాతి వహించినట్లు తెలియుచున్నది కదా! అందు కాకతీయ ప్రతాపరుద్రుని శాసనము లున్నవి. కాకతీయ ప్రతాపరుద్రు డెప్పుడో మోటుపల్లికి వచ్చిన సందర్భమున కమలనాభామాత్యునకు నమస్కరించియుండును. దానికి శ్రీనాథుడు తన తాత 'పినమత్స్యకతిసార్వభౌము' డని సగర్వముగా జెప్పికొనియుండును గాని యన్యము కానేరదు. కమలనాభామాత్యునకును ప్రతాపరుద్రునకును గల సంబంధ మీపాటిదే. ప్రతాపరుద్రుని యాస్థానకవుల ననేకులను విరివిగా జెప్పు స్థానికచరిత్రలలో నీతనినామము లేదు. కాకతీయ ప్రతాపరుద్రుని యాస్థానమున గల కవులనందరిని పొగడిన గంగాంబచే పద్మపురాణ సంగ్రహకర్త యగు కమలనాభామాత్యుడు నిజముగా కాకతీయ ప్రతాపరుద్రుని యాస్థానమున నుండినచో పొగడబడియుండెడువాడే.

హరవిలాసకృతిపతి యగు అవచి తిప్పయసెట్టికిని శ్రీనాథునకును గల బాల్య సఖత్వమును గూర్చి కొంచెము ముచ్చటింప వలసియున్నది. విక్రమసింహపురవరాధీశ్వరు లగు అవచివంశజు లగు సెట్ల ప్రోలయ వేమారెడ్డి కాలమునుండియు సుగంధద్రవ్యముల ద్వీపాంతరముల నుండి గొనివచ్చి యిచ్చుచున్నట్లు హరవిలాసమునుండి తెలియవచ్చుచున్నది గదా. అవచితిప్పయసెట్టి తనతండ్రి తోపాటు కొండవీడున కనేకమార్లు వచ్చిన సందర్భమున బ్రాహ్మీదత్తవరప్రసాదు డగు శ్రీనాథుని కవితామహత్త్వమునకు లొంగిపోయినవాడయియాతనితో సఖ్యము నెఱపి యుండును. వీరిరువురకును గలబాల్యస్నేహమిదియే గాని శ్రీనాథుడు నెల్లూరుగ్రామనివాసి యని చెప్పదగినట్టిది కాదు.

నాసికేతోపాఖ్యానకర్త యగు దగ్గుబల్లి దుగ్గనార్యుడు 'తాను శ్రీనాథు కూరిమి చేయుమరది' యని చెప్పుకొనుటవలన శ్రీనాథుని వంశముతో నాతనికి గల సంబంధమునే తెలియపరుపక యాతని గ్రామమున కీతని గ్రామ మనతి దూరమైయుండు నని తలపోయుట కవకాశ ముండుట వలన బ్రహ్మశ్రీ ప్రభాకర శాస్త్రి గారు 'కాళీ' పట్టణము దరిదాపులో దగ్గుబల్లి, పెండపూడుల జూపియున్నారు. దుగ్గనార్యున కింటిపేరు దగ్గ

౧౦a & b శృంగారనైషధము, ఆ. ౧—౨౭, ౩౦ పద్యములు.

బలి యనుమాట నివాసగ్రామము ననుసరించి వచ్చియుండును. అట్టిదగ్గుబలి గుంటూరుజిల్లాలోని దగ్గుమల్లి గ్రామ మని ఉటుకూరి? ఉకుమళ్ల అచ్యుతరావు పంతులుగారు చెప్పియున్నారు.[౧౧] అది యునుగాక గుంటూరు జిల్లాలోని తెనాలితాలూకాయందు దగ్గుమల్లిపాడను గ్రామ మొకటున్నది. ఇది యైనను దుగ్గనార్యుని దగ్గుబల్లి కావచ్చును.

బ్రహ్మశ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారు 'కాలీ' పట్టణ మను గ్రామమునకు జేరువగనే బెండపూడి అన్నయ మంత్రిగ్రామ మున్నటులు చెప్పియున్నారు. కావున అన్నామాత్యుని బెండపూడిగ్రామమును గూర్చి యించుక విచారింపవలసియున్నది. కొమరగిరిరెడ్డిబావమఱదియును, సేనాధిపతియు, రాజమండ్రి రాజ్యస్థాపనాచార్యుడు నగు కాటయ వేమారెడ్డి జయించినటువంటి తూర్పుదేశ గ్రామములలో బెండపూడి యొకటిగా నాతనికుమారగిరిరాజీయమను కాళిదాసకృత నాటకత్రయవ్యాఖ్యానమునందలి క్రింది శ్లోకమువలన దెలియుచున్నది.

> భానీఘాటీఘరాగ్రశ్చటితగిరి టి
> యత్ర మాల్లేటిదుర్గం
> దుర్గం కిమ్మూరుపంజ్ఞం దళితరిపుబలే
> దుర్గమం బెండపూడిమ్,
> దుశ్ఛేదం వజ్రకూటం జితవతి రభసా
> రామగిర్యాఖ్యదుర్గం
> విఖ్యాతం వీరఘోట్టం గళిత మనుష్యాదాం
> దుర్గమన్నాహ ధాత్ స్వకీయమ్.

పై శ్లోకమున జెప్పబడిన గ్రామములన్నియు రాజమహేంద్ర ప్రాంతమునందలివిగా చరిత్రకారు లభిప్రాయపడుచున్నారు. అట్టియెడ రాజమహేంద్రవరము రాజధానిగా పాలించిన కాటయ వేమారెడ్డి జామాతయగు వీరభద్రారెడ్డి 'రాజ్యకలనావ్యాపారదక్షు' డగు అన్నామాత్యుని బెండపూడి పైశ్లోకమునందలి బెండపూడి యగునుగాని మచిలీపట్టణమునకు దూర్పున సముద్రతీరమున నిప్పుడు కాలీపట్టణ మను గ్రామమునకు దరిదాపున గల బెండపూడి కానేరదు.

శ్రీనాథుడు చిన్ననాటనుండియు సాహిత్యచక్రవర్తి యగు కమలనాభామాత్యుడు సేకరించిన తాళపత్రగ్రంథములజదివి సంస్కృతప్రాకృతశౌరసేని ముఖ్యభాషాపరిజ్ఞానపాటవ మార్జించి, కొండవీడు ప్రాంతములనే వసించి 'చిన్నారిపొన్నారి చిఱుతకూకటినాడు' మరుత్తరాట్చరిత్రమును, నూనూగుమీసాలకాలమున శాలివాహనసప్తశతిని రచించి తగుభర్తల కంకిత మిచ్చి తద్ద్వారా ప్రగడయ దండనాథునిచేత బలుకుబడి సంపాదించియుండును. తదుపరి నాతనిపేర పండితారాధ్యచరిత్ర మొదలుగాగల కృతుల నంకిత మిచ్చి యాతని ద్వారా మామిడి సింగామాత్యుని పజ్జకేరి తననైషధము కృతియిచ్చి విద్యాధికారిత్వము బడసియుండును. అట్లుగాక శ్రీనాథుడే నిజముగా కొండవీడుప్రాంతమువాడే కాక యే నెల్లూరుప్రాంతమువాడో యగుచో విజయనగరరాజాస్థానము జేరియుండెడివాడు గాని కొండవీటి రాజుల పజ్జ జేరుట కవకాశము లేదు.

---

౧౧. భారతి సం. ౩ 'వాసికతోపాఖ్యానము' ఉటుకూరి? ఉకుమళ్ల అచ్యుతరావుగారు.

Foot note on the very first page

పొత్తు చదువు

ముడియం సీతారామరావు

ఈ యిరువదవ శతాబ్దమున స్త్రీలకు విద్య యక్కఱలేదని చెప్పువారలసంఖ్య యత్యల్పముగ నుండుననుటకే సందియము నుండదు. ప్రపంచమున నన్ని దేశములందును స్త్రీలకు విద్య యత్యావశ్యక మనువారల సంఖ్యయే యత్యధికము. కాని స్త్రీవిద్యావిధాన విషయమున భేదాభిప్రాయము లనేకములు కాంచవచ్చును. బాలికల విద్యావిధానము ప్రత్యేకముగ నుండవలయునని కొందఱనుచున్నారు. కొందఱది తగదని దృఢముగ బల్కుచున్నారు. కొందఱు పొత్తువిద్య (Co-education) మంచి దనుచున్నారు. మఱికొందఱది పొత్తిగా దగదనుచున్నారు. బాలికాబాలకులు ప్రత్యేకముగ విద్యనభ్యసింపవలయునా, లేక కలిసిమెలసి యేకముగ జదువవలయునా యనునది నేటిలో మిగుల క్లిష్టమైన సమస్యయైయున్నది. దీనిం గూర్చి వాదోపవాదములు చిరకాలమునుండియు జరుగుచునే యున్నవి. అయిన నిప్పటికింకను సర్వజనాదరణీయమైన తీర్మానము చేకూరినట్లు కానరాదు.

అన్ని విషయముల వ్యయము తగ్గింపవలయునని ప్రయత్నము లంతట జరుగుచుండు నీయార్థికవిషమదశయందు పొత్తువిద్యావిధానము నాచరణములో నుంచినయెడల నున్నతవిద్యావిషయమున వ్యయ మెంతయైన దగ్గుననియు, అందుచేత నీపొత్తువిద్యావిధానమే యాచరణీయమనియు నార్థికశాస్త్రవేత్త లేకగ్రీవముగ బల్కుచున్నారు. ఇట్లుండినను పాశ్చాత్యదేశముల సయితము జను లీవిషయమున నేకాభిప్రాయమున కేతెంచినవారలు కారు. సాంఘిక విషయముల ముందంజ వేయుచుండు పశ్చిమఖండవాసులే యిట్లుండ మనదేశమున నీసమస్య నంతసులువుగ బరిష్కరింపగలమా యను సంశయము మనవారలకు గల్గుట వింత కాదు. కావున మన మీవిషయమున గర్తవ్యమాలోచింపవలసినసమయ మాసన్నమైనదనుట నిక్కువము.

మొదట మనదేశపు పూర్వచరిత్రను గమనింపవలయును. అనాదినుండి వచ్చుచుండు మన సాంఘికాచార వ్యవహారముల బాటింపవలయును. మన జాతీయవ్యక్తిత్వము గాని, మన పూర్వసదాచారములుగాని వీడక, మన జాతీయాదర్శముల మఱవక, పూర్వపు సత్వము నెరలేయక, నూతన సాంఘికపరిస్థితుల కానుకూల్యముగ క్రొత్త పునాదులపై మన విద్యావిధానసౌధమును నిర్మింపగల్గితిమేని, మన జాతీయవిద్యాలయములు నూతనజాతీయాదర్శములకు నాకభూములై యుండును. అప్పుడవి కేవలము పూర్వసాంఘిక విధానములను ప్రతిబింబితము చేయుటతో తృప్తినొందక ఉత్తమోత్తమములగు నాదర్శముల జూపుచు ప్రఖ్యాతి గాంచుచుండు దేశములలో మన దేశమునుగూడ నొక్కదానిగ జేయగల్గును.

బాధకములు

పొత్తుచదువు వుచితమా, కాదా యను విషయము నాలోచించుటకుముందు స్త్రీపురుషుల భౌతిక మానసిక విషయములనుండు సహజమైన భేదము నొకించుక యోచించి వానిం బట్టి పాఠశాలలందును, కళాశాలలందును స్త్రీపురుషు లొక్కటిగ విద్యనభ్యసించుట తగునా యను నంశమును జర్చింతము. బాల్యదశయందు బాలికాబాలకుల కంత భేదము కన్పట్టదు కాని బాలికలయెడ యౌవనము రెండుమూడు సంవత్సరములకుముందుగా సంభవించుట సహజము. ఈకాలమున వారమిత వేగముగ నెదుగుదురు. అట్టిసందిగ్ధసమయమున బాలికలకు కాయకష్టముగాని, మానసికశ్రమముగాని యధికమయ్యెనేని, వారు దేహారోగ్యమును గోల్పోయి మానసిక బలహీనులై చిత్తవిభ్రమాది వ్యాధులకు గురియయ్యెదరు. బాలురవిషయ మట్లుకాదు. వారీదశయందు కాయకష్టమును, మనఃపరిశ్రమను నెంతయైన సహింపగల్గియుందురు. కావున నీదశయందు పొత్తుచదువు తగదని విశదమగుచున్నది.

ఇంతియకాక స్త్రీపురుషుల మానసశక్తుల విషయమునను సయితము కొన్ని భేదము లున్నవట. బాల్యదశయందవి యంతగా కాన్పింపకపోయినను వారు పెరిగినతరువాత నవి తప్పక బయల్పడుచుండును. బాలురు సాధారణముగ నూతన నిర్మాణశక్తి కలిగి తమ వ్యక్తిత్వమును జూప కుతూహలురై యుందురు. స్త్రీలట్లుకాదు. వారికి శ్రద్ధ యెక్కువ. చెప్పినపని నెక్కువ యోపికతో చేయుచుందురు. బాలికలు దృశ్యవిషయములయెడ నెక్కువయభిరుచి చూపగలరు. అదృశ్యవిషయములు వారికి సామాన్యముగ తలకెక్కవు. కావుననే బాలికలు భాషాప్రశంసలయందును, సారస్వత చర్చలందును అభినివేశము నెక్కువ గనబఱచుచుందురు. కాని గణితశాస్త్రమనిన వారికి సాధారణముగా తలనొప్పి వచ్చుచుండును. ఇట్లగుటచేత వీరి విద్యావిధానమున గొంత భేద ముండుట యుత్తమ మని తలంచుట కవకాశము కల్గుచున్నది.

సాధకములు

అయిన నీవిషయమున నమెరికా ఖండములోని మానసిక శాస్త్రజ్ఞులు భిన్నాభిప్రాయులై యున్నారు. మానసశక్తి విషయమున స్త్రీపురుషుల కంత భేదము లేదనియు, పొత్తుచదువు సర్వవిధముల దగినదనియు వారభిప్రాయపడుటచేత అమెరికాఖండమున పొత్తువిద్య కనువగు పాఠశాలలంతట సామాన్యములై యున్నవి.

పొత్తువిద్య కూడు ననుటకు మఱికొన్ని కారణముల జెప్పవచ్చును. సంపూర్ణపౌర జీవనమునకు విద్యయే ముఖ్యసాధనమగుటచేత బాలికాబాలకు లొకచోట కలిసిమెలసి సమానపరిస్థితులలో జీవయాత్ర నడపుటకు దరిబీతగుట వారి భావిజీవనమున కెంతయో మేలుగ నుండునుకదా. ఇట్టి సమిష్టిజీవనము వలన బాలుర కుచితప్రవర్తన యలవడుననియు, బాలికల కనావశ్యకమగు నెక్కువ సిగ్గుబిడియముల వదలుకొని ధైర్యోత్సాహములతో బనిచేయ నేర్చికొందురనియు, అట్టి పాఠశాలలలో నేర్పడు మైత్రి కొందఱయెడ క్రమముగా బరిణమించి యతి శుభావహ వివాహములతో నంత్యమగుచుండు ననియు, వేఱు వేఱు విద్యాశాలల సాగించుటకు చేయవలసిన వ్యయము తగ్గుటచేత నున్నత విద్యాశాలల బలపఱచి యేకొఱంతయు లేకుండ జరుపవచ్చుననియు జెప్పుచున్నారు. పొత్తువిద్య నభ్యసించినవారలు పెద్దవారయినపు డొండొరుల గుణముల సంఘజీవనమున కొసంగి

దానికున్నతికి దేగల్గియుందురనియు భావించుచున్నారు.

అనుభవము

వాదములు వేఱు, క్రియలు వేఱు. వాదరూపమున పాత్తుచదువులని మందిచెడుగుల గొంత యోజించితిమి. క్రియారూపమున నది యెట్లుండునదియు ఈ విధాన మాచరణలో నుండు దేశముల విద్యాప్రవీణుల యభిప్రాయములవలన మనకు గొంత తెలియగలదు. అమెరికా ఖండమున సుప్రసిద్ధుడగు లిండ్సే న్యాయమూర్తి (Judge Lindsay) పాత్తువిద్యవిషయమున తీవ్రఖండన మందఱకును గాలిసినదే. డెన్వరు జూవెనైల్ కోర్టు (Denver Juvenile Court) నందు జరిగిన విచారణలలో బహిరంగపడిన విషయముల నాలోచించిన యెడల గట్టి వారలైనను భయకంపితులగుట తప్పదు. న్యూయార్కునగరమున సాల్వేషన్ ఆర్మీ (Salvation Army) కి సంబంధించిన మాతృగృహము (Maternity Home) న కధ్యక్షురాలగు ఎమిలీ వేర్టు దొరసాని "ఇక్కాలమున నవివాహితలగు తల్లులలో (Unmarried Mothers) ౧౩-౧౪ సంవత్సరములలో పుగనుండు పాఠశాలల బాలికలు నూటికి నలుబదియిద్దఱున్నా"రని వక్కాణించియున్నది. దీనికిక వ్యాఖ్యాన మెందులకు? పాత్తు విద్యాలయములలో గలుగుచుండు కష్టము లదటి విద్యార్థుల బుద్ధిభేదములవలన గాక సాంఘికవిషయముల చేతను, పరిపాలనావిషయమునను గలుగుచున్నవని యొకరనిరి. "పాత్తువిద్యాశాలలలోని బాలికల పనికంటె కేవల బాలికల విద్యాశాలలలోని బాలికల పనియే యెక్కువ తృప్తికరముగ నుండును" అని ఇంగ్లాండులో నొక పెద్ద బోధనాధ్యక్షురాలు వచించెను. "స్త్రీపురుషులకు ప్రత్యేక పాఠశాలలు తప్పక యుండవలయు" నని మరియొకరు చెప్పిరి. పాత్తువిద్యాశాలలో పనిచేసినవారలలో నొకరు "బాలురకును బాలికలకును వేఱువేఱుగ బోధించుటయే సుకర"మని నుడివిరి. ఈ విషయమున హిందూబాలికల వఱకు బరోడాలోని బాలికలును, కాశీ అలహాబాదు విశ్వవిద్యాలయ విద్యార్థినులును పాత్తువిద్య పనికిరా దనిరి.

మన పూర్వస్థితి

విద్యాధురీణుల యనుభవ మితర దేశముల నిట్లుండ మన దేశమున కర్తవ్యమెద్దియా యని యిక విచారింతము.

మొదట మన దేశపు చరిత్ర నొకమారు జ్ఞప్తికి దెచ్చుకొని పూర్వకాలమున మన దేశమున విద్యావిధాన మెట్లుండెనో తెలిసికొందము. వేదకాలము నాటి విషయముల నాలోచింతము. ఆకాలమున గళలు, శాస్త్రములు మిక్కిలి యభివృద్ధి పొందియుండెను. విద్యావిషయమున గార్యము చురుకుగ జరుగుచుండెను. అప్పటి సంఘమున విద్యకే యత్యంతరము లుండినవి కావు. స్త్రీలకు ఘోషా పద్ధతి లేదు. వేదములను బట్టి చూచినను, మంత్రములను బట్టి యోజించినను స్త్రీ లన్నిదశల యందును బురుషులతో సమానముగ వేదముల జదువుచు, మంత్రపఠనము గావించుచునుండెడివార లని తెలియవచ్చుచున్నది. ఇంతియకాక స్త్రీలు బహిరంగ చర్చలలో గూడ బాల్గొనుచుండిరట! తత్త్వ విచారమున యాజ్ఞవల్క్యునితో గార్గీదేవి బహిరంగ సభలో వివాదము సల్పెను. మైత్రేయి, లీలావతి మొదలయిన నారీమణులు తమ బుద్ధికుశలతచేతను, పాండిత్య వైభవముచేతను నాకాలమున వాసిగాంచియుండిరి. ఆయున్నతదశ కప్పటి కాలమున నేదేశీయులు కూడ వచ్చియుండలేదు. అట్లగుటచేత వేదయుగమున స్త్రీలు జ్ఞానవతులయి, విదుషీలగు తమభర్తలతో సమానముగ మెలగుచు దమవ్యక్తిత్వమును బోగొట్టుకొనక స్వేచ్ఛతో దమ యభిప్రాయముల దెలియబల్కుచుండి రనుట సత్యము.

బుద్ధునికాలమున — స్త్రీలస్థితి దాదాపుగ నట్లేయుండినది. దేశమున నెన్నియో మఠములు ప్రబలి యవి విద్యాపీఠములై యుండినవి. దూరదేశములనుండి సయితము బాలికాబాలకులేతెంచి ఆకాలపు గళలయందును, శాస్త్రములయందును జ్ఞానము నార్జించికొనుచుండిరి. మిథిలాదేశమునందలి గౌతమమఠమునందును, విక్రమశిలామఠమునందును నాఱు కళాశాల లుండెనదియు, అప్పటికే స్త్రీపురుషుల విద్యాప్రణాళికలయందు గొంత భేద మేర్పడియుండెననియు దెలియవచ్చుటయే కాక, ఈమఠములందు స్త్రీపురుషులు కలిసి యొకటిగా విద్య నభ్యసించుచుండిరనియు విదితమగుచున్నది.

ఈ పరిస్థితులు మధ్యయుగమున మాఱుట తప్పదయ్యెను. స్త్రీవిద్యకొఱకు ముఖ్యముగా నీమార్పులు కలిగెను. మహమ్మదీయులు మన దేశము నాక్రమించికొని దానిని బరిపాలింప సాగిరి. వారివెంట ఘోషాపద్ధతియు నేతెంచెను. అందుచేత మహమ్మదీయ రాజుల పరిపాలనమునందుండిన యుత్తర హిందూస్థానమున ఘోషాపద్ధతి ప్రబలెను. కాని వారికి వశముకాని దక్షిణాపథంబునను, మహారాష్ట్రదేశంబునను అది యంతగా వ్యాపింప గల్గినది కాదు. ఇక్కారణమున స్త్రీవిద్య సన్నగిల నారంభించెను. ఇందులకు దోడుపడిన కారణములు బాల్యవివాహములు, కులభేదములు, విధవావివాహ రహితములని చెప్పవచ్చును. ఇట్లగుటచేత స్త్రీవిద్య పఠితనమునకే నిలిచిపోవుటవలన బాలికలకు వివాహానంతరము భర్తలయింట వృద్ధస్త్రీలేర్పాటు చేయు వ్రతాదులు, పూజాపురస్కారములు మొదలగువానివలన గల్గు నాధ్యాత్మిక శిక్షయే విద్య యగుచుండినది. కావున నవీన ప్రకృతిశాస్త్రవిజ్ఞానముకాని, నూతన సారస్వతికళా పరిచయముగాని వారికి లభ్యమగుట దుస్తరమయ్యెను.

ఈ స్థితి మన దేశమున రమారమి ౧౯౧౯-వ సంవత్సరమువఱకు జరుగుచుండిన దనియే చెప్పవచ్చును. ఆసంవత్సరమున రాజకీయ సంస్కరణములు మన దేశమున బ్రవేశించె. దేశమునందంతట రాజకీయసంచలన మేర్పడె. దానిఫలితముగ సంఘవిషయముల బురుషులదృష్టిపథము మారజొచ్చె. రాజకీయపరిస్థితులు మారినపుడు ప్రజలకు, ముఖ్యముగా నూతనవిద్యనెఱుంగని స్త్రీలకు ఓటు (Vote) నిచ్చు స్వాతంత్ర్యము చేకూరినపుడు స్త్రీలు విద్యావతులై పురుషులకు దోడుపడిన గాని నూతన పరిస్థితులవలన గలుగవలసిన లాభము చేకూరదని విశాలదృష్టిగల పురుషులు స్త్రీవిద్యకొఱకు క్రియారూపమున దమ సానుభూతిని జూపుటచేత, గతించిన శతాబ్దమున స్త్రీవిద్య గంతులతో నభివృద్ధి గాంచినది. దాన నున్నతవిద్యకు గిరాకి హెచ్చినది. స్త్రీల కున్నతవిద్యాశాల లంతట స్థాపింప

బహిరంగముగ ననుభవింప నారంభమయినది. ఈ నూతనసమస్య నెట్లు పరిష్కరించుట యా యని కొందఱు విజ్ఞులాలోచించు చున్నారు. పొత్తువిద్యావిధానమే నూతన పరిస్థితులకు దగిన దని కొందఱు భావించు చున్నారు. "అది సరికాదు. అట్లొనర్చుట మన భారతీయసంఘమున నింతవఱకు న్నదియు లేని స్త్రీస్వాతంత్ర్యము, స్త్రీ పురుష సమాగమ సఖ్యముల కొప్పదము తీరుగను లను అధికముగ గల్పించినవార మగుదుము. అట్టిస్థితులు మనసంఘమున లేవుకదా, వాని నిపుడు నూతనముగ బోధించుటచేత సంఘ శ్రేయమునకు మంచిదా?" అను సందియము విజ్ఞులలో కొందఱకు గల్గుటచేత వారీపొత్తు విద్యయెడ సానుభూతిని జూపకున్నారు.

ప్రస్తుత కర్తవ్యము

స్త్రీయం దిపు డధికచంచలనము కన్పడు చున్నది. ప్రాతిపద్ధతులు, ప్రాతియాచారములు మాపలో బడి ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞానము పాశ్చాత్యనాగరకత ననుసరించుచే దప్తమగుచున్నవి. కులభేదబంధనములు సడలుచున్నవి. శారదాచట్టము బాలికల వివాహ వయఃకాలము నెక్కువజేసియున్నది. స్త్రీలు స్వచ్ఛంద జీవనము నభిలషించుచున్నారు. కావున జీవనాధారమునకైన ప్రాపులాటలు పురుషుల బాధించునట్లు స్త్రీలకూడ బాధించుచున్నవి. ఇట్టిస్థితిలో మనము కర్తవ్య మాలోచింప వలయును. ఈసమస్యను బరిష్కరింప వలసినవారు స్త్రీలా, పురుషులా యను వంకే మిపు డంతగా బాటింప బనిలేదు. కాలక్రమమున స్త్రీలే దీనిని బరిష్కరింతురు. ప్రకృతిపరిస్థితిలో బురుషులే దీనికి దగిన సమాధానము చెప్పవలసియున్నది.

ఆలోచించిచూడ బాల్యదశయందు దేహ నిర్మాణమున గాని, మానసశక్తియందు గాని బాలికా బాలకుల కంత భేదము లేకుండుటచేత పొత్తువిద్య యే యుత్తమ మని చెప్పవచ్చును. ఈ కాలమున బాలికా బాలకు లొకచోట విద్యనభ్యసించుచు సోదరులు గలసి మెలసి యుండవచ్చును. ఇట్లగుటచేత విద్యాశాలలకగు వ్యయము తగ్గును. ఈవిషయమున భేదాభిప్రాయము లేదుగాన నిది యనుసరణీయమగు విధానమగును. రెండవదశ యౌవనదశ. ఈ దశయందు బాలికలు త్వరగా నెదుగుదురు. దేహనిర్మాణభేదములు మాత్రమేకాక మానసభేదములు కూడ గన్పట్టుచుండును. కావున నీదశయందు విద్య వేఱు వేఱుగ నిచ్చుటయే తగియుండును. ఇంతియ కాక స్త్రీ లెక్కువ స్వాతంత్ర్యములతో మెలగుచుండు పశ్చిమఖండములలోనే పొత్తు విద్య యనుభవముచే బనికిరాదని తెలంపబడుచుండ మనదేశమున నిపు డట్టి పద్ధతిని ప్రవేశపెట్టు టెంతయు ననర్థదాయక మగుననుట కే సందియము నుండదు. మఱియు మనవారలలో స్వచ్ఛందజీవను లైయుండువారల సంఖ్య యింకను నత్యల్పము. అధికసంఖ్యాకులకు వివాహమే యాదర్శముగ నుండుటచే గృహిణుల కుచితమగు విద్య గావలసియుండును. గృహకృత్యనిర్వాహణమున కనుగుణమగు సంగీతము, పాకశాస్త్రము, కుట్టుపని, ఆరోగ్యశాస్త్రము, చిత్రకృపుల వ్రాయుట మొదలగువానిని నేర్పి, వారల మంచిగృహిణులుగను, సన్మాతలుగను చేయవలసియుండును. కావున నీ దశయందు ప్రత్యేక విద్యావిధానము, ప్రత్యేక విద్యాశాలలు నుత్తమములు. స్వచ్ఛంద జీవనము నభిలషించు యువతుల విద్యావిషయమున నే బాధయు నుండజాలదు. అట్టివారు యువకులతో గలిసి, వారివలె విద్య నభ్యసించి, పాశ్చాత్యదేశముల నందునట్లు స్వతంత్రజీవను లయి యుండవచ్చును. అట్టివారలకు ప్రత్యేకవిద్యాశాలల యావశ్యకత యుండదు. కళాశాలావిద్యావిషయమున నంత బాధ యుండదు. యువతీ యువకులు యుక్తవయస్కులై మంచిచెడ్డల నెఱిగినవారయి యుందురుగాన పొత్తుగ నొకతీరుగ కళాశాలలో జదువవచ్చును. వీరిసంఖ్య యింకను చాల కాలము తక్కువగానుండుట తప్పదు గనుక ప్రత్యేక కళాశాలల సాగించు వ్యయము చాల నెక్కువ తగ్గును.

కావున బాల్యదశయందు పొత్తువిద్యయు, యౌవనదశయందు ప్రత్యేకవిద్యయు, కళాశాలలందు మరల పొత్తువిద్యయు నిపుడు మన దేశమునకు దగిన పద్ధతులని స్థిరముగ జెప్పవచ్చును.

S. S. S.

నూతన రాజ్యాంగ విధానము

భావరాజు సత్యనారాయణ

బ్రిటిషుప్రభుత్వము మనకు విధించిన నూతన భారతరాజ్యాంగ విధానము ఒక అపూర్వనాటకమునుబోలియున్నది. ఇందు కథానాయకుడు రాజప్రతినిధి, గవర్నరు జనరలు అను నామధేయములతో వర్థిల్లును. ప్రతిరంగమునందును పలువిధములగు వేషములతో నతడు ప్రకాశించుచుండును. భక్తులను రక్షించుకొరకును, దుష్టులను శిక్షించుకొరకును, బ్రిటిషు భూభార బాధ్యతలను నిర్వహించుటకును ఇతడు ప్రతిరంగమునందును ప్రత్యక్ష మగుచుండును. ఇట్టి యీ కథానాయకుని పాత్రను కడు శ్రద్ధతో గమనించుట మన కెల్లరకును ఆవశ్యకము.

నూతన రాజ్యాంగశాసనము భారతదేశమున ఫెడరేషనును స్థాపింపబోవుచున్నది. ఈ ఫెడరేషనుకు గవర్నరు జనరలును ప్రధాన రాజకీయాధికారి (Head of the Government)గా నియమింతురు. ఫెడరలు ప్రభుత్వవిధానము ప్రస్తుతము రాష్ట్రములలో వ్యవహరింపబడుచున్న ప్రభుత్వమును బోలియుండును. దీనినే ద్వంద్వప్రభుత్వము (Diarchy) అందురు. మినహాయింపు అంశములను (Reserved Subjects) గవర్నరు జనరలు మంత్రులతో నిమిత్తము లేకుండ తానే పరిపాలించును. ఈ అంశములకు సంబంధించిన విధికృత్యములను (Duties and Functions) నిర్వహించుటకుగాను గవర్నరు జనరలుకు సలహాదారులు (Counsellors) ఉందురు. స్వాధీనము చేయబడిన అంశములను (Transferred Subjects) గవర్నరు జనరలు మంత్రుల యనుమతిచొప్పున పరిపాలించును. ఇంతేగాక వైస్రాయిఅధికారములను - అనగా సార్వభౌమునికి సంస్థానాధిపతులమీద గల అధికారములను (Powers of Paramountcy) గవర్నరుజనరలే రాజప్రతినిధి అను పేరుతో నిర్వహింపవలసియున్నది. ఈ కారణములవలన భారతప్రభుత్వ విధానమునందు గవర్నరు జనరలు త్రిపాత్రధారి యగుచున్నాడు:

i గవర్నరుజనరలు ప్రత్యేకము-మినహాయింపు అంశములు (Governor General and Reserved Subjects)

ii గవర్నరు జనరలు, మంత్రులు - స్వాధీనపు అంశములు (Governor- General and Ministers-Transferred Subjects)

iii రాజప్రతినిధి- సార్వభౌముని అధికారములు (Viceroy-Powers of Paramountcy)

ఇట్టి విధానము ఏరీతిగా పరిణమించునో సావధానముగా పరిశీలించుటయే యీ వ్యాసముయొక్క ముఖ్యోద్దేశము.

రాజప్రతినిధి- సార్వభౌముని అధికారములు

ప్రస్తుతము అమలులో నున్న ఆచార సంప్రదాయము ప్రకారము స్వదేశసంస్థానములపైన (Indian States) సార్వభౌముడు (Emperor) చెలాయించు అధికారముల నన్నిటిని గవర్నరుజనరలు - కార్యనిర్వాహకవర్గము కలిసి (Governor General in Council) నిర్వహించుచున్నారు. ఫెడరేషను ప్రారంభమయిన తరువాత గవర్నరుజనరలు-మంత్రుల సంయుక్తాధికారమునకు లోబడియుండవలసివచ్చు ననియు, అట్టిచో తమ సంస్థానముల కెప్పుడైన ముప్పువాటిల్లు నను భయము

చేతను, వైస్రాయి అధికారములను గవర్నరు జనరలు నిత్యకృత్యములను స్పష్టముగా విడదీసి వేరుచేయవలసిన దని సంస్థానాధీశ్వరులు కోరిరి. బట్లరుకమిటీ వారు తమనివేదికయందు సంస్థానాధిపతులు కోరినట్లు 'గవర్నరు జనరలు కౌన్సిలు గాక వైస్రాయిగారే యికముందు సార్వభౌమునిఅధికారములను చెలాయింపవలసిన' దని తీర్మానించిరి. నూతన-ఇండియాచట్టమందు ఈతీర్మానమున కనుగుణముగా వైస్రాయినే సార్వభౌముని ప్రతినిధిగ నియమించిరి.

ఫెడరేషనుకు సంస్థానాధిపతులు తమ ఒడంబడికపత్రములమూలముగా (Instruments of Accession) వశముచేసిన అంశములందుగాక మిగిలిన అంశములందు సార్వభౌమునికి సంస్థానములపైన గల అధికారములను సార్వభౌముని ప్రతినిధిగా వైస్రాయి నిర్వహించును.

వైస్రాయిపనులను, అధికారములను ఇవి యని నిర్ధారణచేయుట కష్టము. సంస్థానాధిపతులు సార్వభౌముని అధికారమును స్పష్టముగా నిర్ధారణచేయవలసిన దని కోరగ, బట్లరుకమిటీవారు అది వీలులేదని తెలిపిరి.

"Paramountcy must remain paramount; it must fulfil its obligations defining or adopting itself according to the shifting necessities of the time and the progressive development of the States"

(Butler Committee Report.)

ఏ పత్రమునందును స్పష్టీకరింపబడని యీసార్వభౌముని అధికారములను వైస్రాయి తన విచక్షణా వివేకముతో(Discretion) చెలాయించును. ఏఅంశమునందుగాని సార్వభౌమునకు అధికారము గలదని సూచించుటయందు వైస్రాయిబుద్ధి చాతుర్యములు వెల్లడియగును. వైస్రాయి తనంతటతానే సార్వభౌముని ప్రతినిధియై, ఆయనతరఫున ఆ అధికారములను నిరూపించును. సాధారణముగా వైస్రాయి కృత్యములు మూడుఅంశములందు విరివిగా నుండును :

1 సంస్థానాధిపతులకు ఒకరితో నొకరికి గల ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములందును, వాటికి సంబంధించిన విషయములందును గల పరిశోధనాధికారము.

2 సంస్థానాధిపతులకు అభయమొసంగుట, వారి సంస్థానములను రక్షించుట మొదలగు వ్యవహారములు

3 అక్రమ పరిపాలన, దుష్ప్రవర్తన సందర్భమున జోక్యము కలుగజేసికొనుటకు అధికారము.

ఈ సందర్భములందు వైస్రాయిఅధికారము చాలఅధికముగా నుండును.

వైస్రాయి అను పదము ఏచట్టమునందును కనబడదు. ఆచార సంప్రదాయములనుబట్టి యీ పేరు భారత రాజ్యాంగసంస్థలలో వ్యవహరింపబడుచున్నది; సార్వభౌముని ప్రాతినిధ్యమును తెలియజేయుచుండుట వలన వాడుకలోనికి వచ్చినది.

గవర్నరు జనరలే యింతవరకు ఈ నామముతో గూడ పిలువబడుచున్నాడు. కాని యికముందు గవర్నరు జనరలుకు కార్యభారము అధికమగునని తోచినయెడల వైస్రాయిగా మరియొక అధికారిని నియమించుటకు అవకాశము కలదు. సాధ్యమైనంతవరకు గవర్నరు జనరలు వైస్రాయి నిత్యకృత్యములను ఒక్కడే నిర్వహించునని తోచుచున్నది.

గవర్నరుజనరలు - మినహాయింపు అంశములు

ఫెడరేషనులో మినహాయింపు అంశములను గవర్నరు జనరలు తన ఇంగితజ్ఞానముతో పరిపాలించు నని పైన చెప్పబడెను. ఆ మినహాయింపు అంశము లేవనగా

(1) దేశరక్షణశాఖ (Department of Defence)

(2) విదేశ రాజ్యాంగ శాఖ (Departmentof External Affairs)

(3) మతాచార శాఖ (Department of Ecclesiastical Affairs)

ఇవిగాక గవర్నరుజనరలు ప్రత్యేకపు తనిఖీక్రింద (1) బ్రిటిషుబెలూచిస్తాను; (2) కమీషనరురాష్ట్రములు; (3) చట్టమునందు గవర్నరు జనరలు బాధ్యతకు లోబడిన విషయములును పరిపాలింపబడును. ఈ అంశముల పరిపాలనాబాధ్యత గవర్నరు జనరలు వహించి, భారత రాజ్యాంగ కార్యదర్శి (Secretary of State for India) మూలముగా బ్రిటిషు పార్లమెంటుకు సమాధానము చెప్పవలసి యున్నది. ఈ కార్యములను చక్కబెట్టుటయందు గవర్నరు జనరలుకు సహాయము కావలసియున్నది. అందుచేత అతనికి ముగ్గురు సలహాదారులను నియమించుటకుఅధికార మొసంగబడెను. ఆ సలహా

చారుల జీతములు, ఉద్యోగపు షరతులు బ్రిటిషు మంత్రివర్గముయొక్క ఆర్డర్ల మూలముగా నిర్ణయింపబడును. ప్రతికౌన్సిల్లరు ఉద్యోగరీత్యా (Ex-offiico) ఫెడరలు శాసనసభలకు (Federal Chambers of Legislature) అదనపు ప్రతినిధిగా నియమింపబడును. వోటింగుహక్కుతప్ప తదితరహక్కులన్నియు వీరికి ఉండును. అన్నిచర్చలందును, వాదములందును వీరు పాల్గొనవచ్చును. గవర్నరుజనరలుకు తప్ప వీరు మరియెవరికిని జవాబుదారీ కాదు. రిజర్వుడు డిపార్టుమెంటుల పరిపాలనా విషయములందు శాసనసభలలో వీరు గవర్నరు జనరలు ప్రతినిధులుగా (Spokesmen) పనిచేయుదురు.

ఈ రిజర్వుడు డిపార్టుమెంటుల పైన ప్రస్తుత రాజ్యాంగ విధానము ప్రకారము గవర్నరు జనరలు కౌన్సిలుకు గల అధికారమంతయు నూతన చట్టము ప్రకారము గవర్నరు జనరలుకు ప్రత్యేకము ఒసగబడెను. దేశరక్షణ బాధ్యత అంతయు గవర్నరు జనరలుమీద ఆధారపడి యున్నది. ఇప్పటివలెనే సార్వభౌమునిచే ప్రధాన సేనాధిపతియొకడు నియమింపబడును. నూతనచట్టము ప్రకారము ఇతనికి శాసనసభలలో ప్రతినిధిగానుండుటకు గాని, చర్చలందు పాల్గొనుటకుగాని అధికారములేదు. గవర్నరు జనరలు ఆజ్ఞలకు లోబడి ఇతడు దేశరక్షణ కార్యములను చక్కబెట్టవలెను. దేశరక్షణయందు ప్రస్తుతము పార్లమెంటుకు గల అధికారము నూతన రాజ్యాంగవిధానమందు గవర్నరు జనరలుకు స్వాధీనము చేయబడెను. అనగా భారతదేశరక్షణనిమిత్తమని రూఢిచేసి, విదేశములలో యుద్ధములకు ఇండియాసైన్యమును పార్లమెంటుఆజ్ఞ అక్కరలేకనే పంపుటకు గవర్నరుజనరలుకు అధికారమొసగబడెను. కాని తుదిని గవర్నరుజనరలు తాను నిర్వహించు అన్ని కార్యములకు పార్లమెంటుకు జవాబుదారీగా ఉండవలెను.

విదేశరాజ్యాంగశాఖ చాల ముఖ్యమైనది. ఇందు గవర్నరుజనరలుకు విశేషమైన అధికారము కలదు. ఇతరదేశములతో వర్తకవాణిజ్యపు టొడంబడికలను నిర్ణయించుటకును, విదేశములందు వాణిజ్యప్రతినిధులను (Commercial Agents), రాజ్యప్రతినిధులను (Consuls)నియమించుటకును గవర్నరుజనరలుకు ప్రత్యేకము అధికారము కలదు. ఈశాఖ రిజర్వుడు అయియుండుటవలన గవర్నరు జనరలు భారతదేశవిదేశవ్యవహారములన్నింటినితనయిష్టమువచ్చినట్లుచక్కబెట్టవచ్చును. కాని భారతరాజ్యాంగ కార్యదర్శి ఆదుపాజ్ఞలకు లోబడి, పార్లమెంటు అభిమతమును నెరవేర్చుటకు గవర్నరుజనరలు బాధ్యుడై యున్నాడు.

మతాచారశాఖ అంత ప్రముఖమైనది కాదు. ఈడిపార్టుమెంటు భారతీయుల మతాచారములను సంరక్షించుటకు నియమింపబడలేదు. ఉద్యోగరీత్యా భారతదేశమునకు దయచేసిన బ్రిటిషువారియొక్క (సైనికులు,సివిలుఉద్యోగులు) మతములు, ఆచారములు సరిగా వ్యవహరింపబడునట్లు చూచుట యీశాఖయొక్క ప్రధానోద్దేశ్యము. ఈ డిపార్టుమెంటు ఖర్చులు ౪౨ లక్షల రూపాయలకు మించకూడదని చట్టమునందు నిర్ణయించిరి.

ఇవిగాక గవర్నరుజనరలుయొక్క విచక్షణావివేకమునకు అనేకాధికారములను వశముచేసిరి.

గవర్నరు జనరలు - మంత్రులు

మంత్రులకు స్వాధీనము చేయబడిన శాఖలను గవర్నరు జనరలు మంత్రుల సహాయముతో పరిపాలించవలెను. మినహాయింపు అంశములు కానివి అన్నియును మంత్రులస్వాధీనమయిన విషయములుగా పరిగణింపవచ్చును — రివెన్యూ, ఆర్థికము, వాణిజ్యము, రైల్వేలు, విమానములు, దేశాభివృద్ధి (విద్య, ఆరోగ్యము మున్నగునవి). ఈ శాఖల పరిపాలనా బాధ్యతను వహించు మంత్రివర్గము పదిమందికంటె మించకూడదు.

తన ప్రత్యేక బాధ్యతలకు (Special Responsibilities) మంత్రుల సలహా వ్యతిరేకముగా తోచిన యెడల గవర్నరుజనరలు మంత్రుల సలహాను 'త్రోసిరాజ'ని తన విచక్షణజ్ఞానమును ఉపయోగించి కార్యములను చక్కబెట్టవచ్చును.

మంత్రులు గవర్నరు జనరలుచే నియమింపబడి వారి ఉద్యోగములకు గవర్నరు జనరలు దయకుపాత్రులై యుందురు. నియమింపబడిన మంత్రులు ఆరునెలలలోపున ఫెడరలు శాసనసభలకు ప్రతినిధులుగా ఎన్నుకొనబడవలెను; లేనిచో మంత్రిపదవిని గోల్పోవుదురు. గవర్నరు జనరలు నియమించుట అనగా శాసన

కాకినాడ
లో జమీందా
రు పైడా వెం
కట నారాయ
ణగారి ఆతిథ్య
మును స్వీకరిం
చునవసరమున

రాజమహేంద్ర
వరమున పెద్దలతో
ఇష్టాగోష్ఠి.

తమ జన్మ
దినోత్సవము
నాడు శుభా
శంసనల నందు
కొనుట

ఒంగోలు జిల్లాబోర్డువారి సన్మానపత్రమును పరిగ్రహించుట

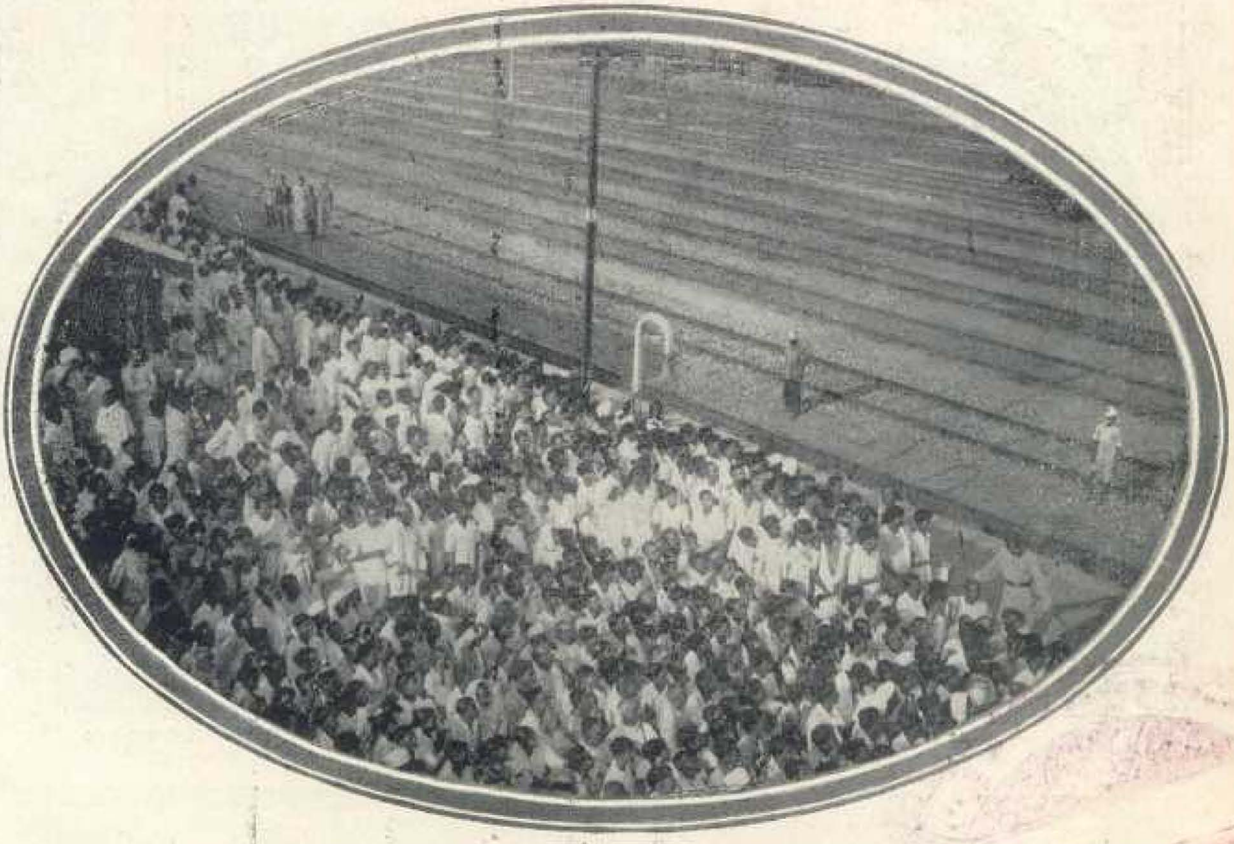

శ్రీ కాశీశ్వరరావుగారి యింటిలో విందుసందర్భమున

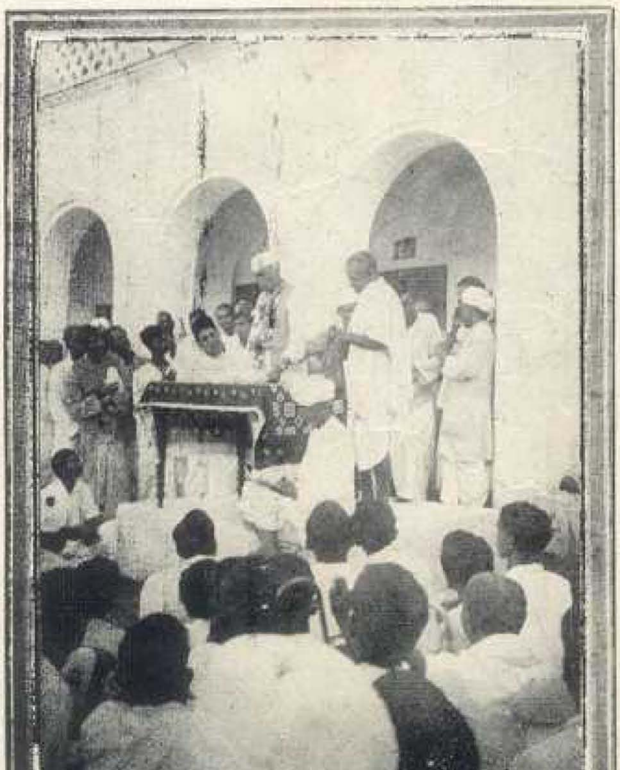

బెజవాడ ఆంధ్రక్రికెటుక్లబ్బు ఆవరణలో బ్రహ్మాండ బహిరంగసభ

కాంగ్రెసు అధ్యక్షుని ఆంధ్రదేశసంచారము

బెజవాడ స్టేషనువద్ద దర్శనాకాంక్షతో సమావేశమయిన జనసమూహమున నొక్కభాగము

విజయనగరములో బహిరంగగోష్ఠి

నాయుడుపేటలో స్వాగతస్వీకరణము

నాయుడు పేటలో బహిరంగసభ

నాయుడు పేటలో ఉపన్యాసము

వెంకటగిరిలో సన్మానము

సభలయందు ఘనత, ప్రాముఖ్యత వహించిన ప్రతినిధిని పిలిచి అతనిని మిగిలిన మంత్రులను ఎన్నుకొనమని చెప్పుట. దీనినే కేబినెటును స్థాపించుట యందురు. మొదటి మంత్రుల జీతములు గవర్నరు జనరలుచే నిర్ణయింప బడును. మంత్రులు గవర్నరు జనరలుకు ఇచ్చు సలహాలను విచారణచేయుటకు న్యాయస్థానములకు అధికారము లేదు.

రాజనిర్దేశపత్రము (Instrument of Instructions) గవర్నరు జనరలు తనమంత్రులతో నేరీతిగా ప్రవర్తింపవలెనో ప్రకటించును. అట్లు ప్రవర్తింపలేదను పక్షమున గవర్నరు జనరలు అధికారము అధర్మముగాను, అక్రమముగాను ప్రవర్తింపబడదు. ముసాయిదా రాజనిర్దేశపత్రమునందు (Draft Instrument of Instructions) గవర్నరు జనరలు తన మంత్రులను ఎన్నుకొను విధానము వివరింపబడెను. "శాసనసభయందు బలాధిక్యము, తమతీర్మానములను జయప్రదముగా కొనసాగించు శక్తి కలిగి మంత్రిత్వబాధ్యత వహింపగల వారిని మాత్రమే గవర్నరుజనరలు తనమంత్రులుగా నియమింపవలెను; సాధ్యమైనంతవరకు ఫెడరేషనులో చేరిన సంస్థానములకు (Federated States) ప్రధానమైన అల్పసంఖ్యాకులకు (Important Minorities) ప్రాతినిధ్యము నొసగవలెను. ఈ మంత్రులను నియమించుటలో గవర్నరుజనరలు ముఖ్యముగా సమిష్టి బాధ్యతాభావమును (Joint Responsibility) పెంపొందించుటకు అనువగు వాతావరణమును కలుగజేయవలెను."

మంత్రులు, కౌన్సిలర్లు ఏరీతిగా మెలగవలెనో, అందు గవర్నరు జనరలు ధర్మములెట్టివో రాజాజ్ఞపత్రమునందు ఇట్లు వివరింపబడెను: "గవర్నరుజనరలు, సలహాదారులు, మంత్రులు- వీరు ఐకమత్యము కలిగి, ఒకరితో నొకరు స్వేచ్ఛగా పరిపాలన కార్యములను గురించి సంప్రతించుటకు ప్రయత్నించవలెను. ఈ అన్యోన్యమును గవర్నరుజనరలు పెంపొందింపవలెను." "దేశరక్షణ శాఖయందు భారతీయులను ఉన్నతోద్యోగములందు నియమించుట, ఇండియా సైన్యమును పరదేశములకు పంపుట మున్నగు విషయములలో గవర్నరు జనరలుకు మంత్రుల సలహాను తీసికొను బాధ్యత లేదు." ఈ ఉపదేశములన్నింటికి గవర్నరు జనరలు బాధ్యుడై పరిపాలించవలెను.

మంత్రివర్గము కార్యనిర్వహణమును త్వరితముగాను, జయప్రదముగాను జరుపుటకు కొన్ని నిబంధనలు, కట్టుబాట్లు అవసరము. అట్టినిబంధనలను చేయుటకును, డిపార్టుమెంటులన్నిటిని మంత్రివర్గమునందు విభజించు విధానమును (Port-folio system) నిర్ణయించుటకును గవర్నరు జనరలుకు అధికారమొసగబడెను. ఫెడరలుప్రభుత్వమునకుగాని, గవర్నరు జనరలు ప్రత్యేకబాధ్యతలకుగాని సంబంధించిన విషయములందు గవర్నరుజనరలుకు కావలసిన భోగట్టా యావత్తును తెలియపరచుటకు ప్రభుత్వకార్యదర్శులు (Secretaries of various departments) బాధ్యులై యుందురు. తనకు కావలసిన సెక్రటరీలను, గుమాస్తాలను నియమించుటకు గవర్నరుజనరలుకు అధికారము కలదు.

ప్రత్యేక బాధ్యతలు

గవర్నరుజనరలు ఫెడరలు ప్రభుత్వపరిపాలనలో కొన్ని ప్రత్యేక బాధ్యతలను వహింపవలెను. వీనినే సామాన్యముగా సేఫ్ గార్డ్సు (Safe-guards) అని అందురు. అవి:

(1) దేశమునందు శాంతి క్రమపద్ధతికి భంగము కలుగకుండ కాపాడుట.

(2) ఫెడరలు ప్రభుత్వముయొక్క ఆర్థిక ప్రతిష్ఠా సౌష్ఠవమును నిలబెట్టుట.

(3) అల్ప సంఖ్యాకుల సవ్యమైన హక్కులను కాపాడుట.

(4) ఇండియా సివిలు సర్వీసు ఉద్యోగీయులయొక్క న్యాయమైన హక్కులను కాపాడుట.

(5) వాణిజ్యవిచక్షణకు సంబంధించిన చట్టములవిూద కార్యనిర్వాహకవర్గమునకు గల హక్కులను చేకూర్చుట.

(6) గ్రేటుబ్రిటను నుండిగాని, బర్మానుండిగాని ఇండియాకు దిగుమతియగు వస్తువులపైన శిక్షాస్వరూపమైన విచక్షణతో సుంకములను విధింపకుండ నివారించుట.

(7) సంస్థానములకును, తదధిపతులకును గల హక్కులను, గౌరవములను కాపాడుట.

మన స్వదేశసంస్థానములు మాత్రే పట్టుకాదు. నిరంతర మార్పు వికాస సంచలితమైన యీ విశ్వమందు మన స్వదేశ సంస్థానములు మాత్రము 'స్థిరోభవ' యని స్తబ్ధముగా నున్నవి. కడచిన పందొమ్మిదవ శతాబ్దమునాటి వ్యవహారదృష్టితోనే నేటికిని వ్యవహరించుచున్నవి: తాతలనాటి ప్రాతిసంధిపత్రములే వీరికి స్థిరప్రమాణములుగా నున్నవి. ఆ సంధిపత్రములు సంస్థాన ప్రజలుగాని, సంస్థాన ప్రజాప్రతినిధులు గాని వ్రాసియిచ్చినవి కావు. వారి నిరంకుశప్రభువులు యథేష్టముగా వ్రాసియిచ్చిన యొడంబడికలై యున్నవి.

ఇట్టి వ్యవహార పరిస్థితులను ఏ దేశవాసులును, సహింపజాలరు. నూరు సంవత్సరముల క్రిందట వ్రాసికొనబడిన ఆ పురాతన పత్రములను శాశ్వత శిలాశాసనములుగా నెవరును సర్వదా శిరసావహింప నొల్లరు. సంస్థానాధీశులు కూడ భారతజాతి కోరుచున్నట్టి స్వతంత్ర పరిపాలనావిధానమున కనుగుణముగా ననువర్తింపవలెను. మిగిలిన భారతదేశమంతటను ఎట్టి పౌరస్వత్వములును, ప్రజాస్వామ్యములును వర్తించునో, అట్టి పౌరస్వత్వములను, ప్రజాస్వామ్యములను సంస్థాన ప్రజలకుకూడ విధిగా వర్తింపజేయవలయు నని కాంగ్రెసుమహాసభ నిర్వచించియున్నది.

చాలకాలమువరకు సంస్థానాధీశులకును, బ్రిటిష్ సమ్రాట్టులకును గల యొడంబడికలనుగూర్చిన ప్రస్తావన జరిగియుండలేదు. ఈ బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యవ్యవహార చక్రములో తమకు గల హద్దుమేర లెట్టివో స్వదేశరాజులకు తెలియదు. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వము వీరిపై చలాయించెడి అధికార ప్రాబల్యము ఎప్పటికప్పుడు విశదమగుచునే యుండెను. ఇటీవల భారతదేశములో విజృంభించిన జాతీయోద్యమ వికాసము వల్ల ఈ సంస్థానాధీశుల కొక క్రొత్త పెత్తనము కృత్రిమ కల్పనగా ఏర్పడవలసివచ్చినది. ఎందువల్ల ననగా, దేశములోని జాతీయోద్యమమును అణచివేయుటకై యీ సంస్థానాధిపతుల సహాయమును బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమువారు తరచు పొందవలసినవారైరి. బ్రిటిష్‌వారికి గల్గిన కార్యావసరమును, క్రొత్తధోరణిని స్వదేశరాజులును, వారిమంత్రులును కుశాగ్రబుద్ధితో గ్రహించి, తమ లాభము నీ తరుణములో చూచుకొనిరి. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమునకును, భారతదేశ ప్రజలకును వారు తరచు తగులాటములు కల్పించి యిరుదెసలనుండియు తమ కను కూలించు అధికార సౌకర్యములనే సంపాదించుకొనిరి. ఈ విధముగా చాలవరకు వారియాట నిరాఘాటముగా సాగెను. క్రొత్త ఫెడరేషను విధానములో వారికి అపరిమితమైన అధికార ప్రాబల్యము లభించినది. వారు యథాతథముగా స్వసంస్థానములలో నిరంకుశప్రభువులై యుండ గలరు. మిగిలిన భారతదేశమంతయును వారి యాట వరికట్టజాలదు. మిగుమిక్కిలి భారతదేశమంతటను సంబంధించిన వ్యవహారములలో కూడ వారికి గొప్పపలుకుబడి ఏర్పడుచున్నది. తాము సర్వస్వతంత్రుల మనియు, ఫెడరేషనులో చేరుటకు ముందు తమయిష్టానుసారము వరకు నియమములను నిర్ణయించెదమనియు చెప్పుచున్నారు. బ్రిటిష్ రాజ ప్రతినిధియైన వైస్రాయికి కూడ ఈ సామంతరాజులపై అధికార ముండరాదని కొందరు వాదించుచున్నారు. దీని అర్థమేమనగా, అఖిల ప్రపంచములో అప్రతిహత నిరంకుశాధికారమును నిరాఘాట ముగా తాము చలాయింప సమర్థులైయుండవలె నని వీరి కోరిక. ఏ రాజ్య శాసనమైనను వీరిని నిరోధింపకూడదని యర్థము. కొన్ని పెద్దసంస్థానములలో సర్వసమర్థమైన సైనికబలమును సమృద్ధిగా వృద్ధి చేయవలెనను రహస్యోద్యమము కూడ కలదు.

కనుక, నూత్న రాజ్యాంగచట్టములోని ఫెడరేషను విధానమును మనము ధిక్కరించుట కేవలము ధర్మశాస్త్రములకు మాత్రమే సంబంధించిన వివాదము కాదు. ఈ ఫెడరేషను మన జాతీయస్వాతంత్ర్య సమరమునకును, మన భవిష్యద్యోగక్షేమములకును ప్రబలప్రతిబంధకమైన పెద్దదియై యున్నది; ఈ నూత్న రాజ్యాంగ చట్టమును ధిక్కరించుటలో మన కిది ప్రధానాంశమై యుండవలెను. ఈ ఫెడరేషను విధానమును మనము ధ్వంసము చేయవలెను.

ఈనూత్న రాజ్యాంగచట్టమును అంతరింపజేసి తెల్లనికాగితముల మీద తిరిగి క్రొత్తచట్టము నొకటి తయారు చేయించవలెననియే మనము సంకల్పించియున్నాము. శాసనసభా కార్యక్రమము తప్ప మరొకటి గ్రహింపనేరనివారు చెప్పెడి దేమనగా, ఈ నూత్న రాజ్యాంగవిధానమును మనము భగ్నముచేయలేమనియు, ఎంతటి యధికసంఖ్యాక బలముగల పార్టీ శాసనసభలో ఏర్పడి ప్రభుత్వమును ధిక్కరించుచున్నను, దానిని లక్ష్యముచేయక ప్రభుత్వమువారు తమవ్యవహారమును తాము సాగించుటకు వీలుగా ఈ రాజ్యాంగచట్టములోనే అనేక ప్రత్యేకాధికారములు బందోబస్తుగా కల్పింపబడియున్న వనియు వాదించుచున్నారు. ఈ బందోబస్తు లున్నవని మాకు తెలియును. అందువల్లనే ఈచట్టమును మనము నిరాకరించుచున్నాము. ఒక్కొక్క రాష్ట్రమునకు రెండేసిశాసనసభ లుండుటవల్ల, దిగువసభలో తీర్మానించినదానిని రద్దుచేయుట కెగువసభ లేర్పడియున్నవి. ఇది కూడ మాకు తెలియును. మేము శాసనసభలలో ప్రవేశించి, అనేక విషమావస్థలను ప్రభుత్వమువారికి కల్పింపవచ్చును. వ్యవహారములను స్తంభింప జేయవచ్చును. బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యచక్రము సాగకుండ ఆటంకముల గల్పింపవచ్చును. ఎన్ని చేసినను ఇన్నింటిని తప్పించుకొని తిరుగుటకు వారికి అవకాశములు కలవు. కాబట్టి శాసనసభా వ్యవహార తంత్రములవల్ల మాత్రమే యీ రాజ్యాంగచట్టమును భగ్నము చేయ సాధ్యపడదు. ఈ సభల వెలుపలనే జనసామాన్యము విజృంభించవలెను. అది అత్యంతావశ్యకము. కనుక జనసామాన్యమును సంఘీభవింపజేసి జనబాహుళ్యమును ప్రదీపింపజేయుట మన స్వాతంత్ర్యోద్యమమునకు ఆయువుపట్టని సదా జ్ఞప్తియందుంచుకొనవలెను.

మంత్రిపదవీ స్వీకరణము

శాసనసభా ప్రవేశములో కాంగ్రెసు సభాసంకల్పమేగదా స్పష్టముగా నిర్వచింపబడినది. ఒక్క విషయము మాత్ర మింకను నిర్ధారణ కాలేదు. అదేదనగా, మంత్రిపదవీస్వీకరణము. ఎన్నికలు పూర్తియైనతర్వాతనే యీ విషయ మాలోచింపబడునని నిలిపివేయ వచ్చును. నూతన రాజ్యాంగశాసననిరాకరణమున కీ పదవీస్వీకరణము ప్రత్యక్ష విరుద్ధమని లక్నో కాంగ్రెసులో నా యభిప్రాయమును సాహసించి చెప్పియుంటిని. అంతియగాక, ఇంతవరకును మన మను సరించియుండిన 1920-వ సంవత్సరము నాటి నిర్ణయములను తలక్రిందు చేసినట్లగును. లక్నో కాంగ్రెసు జరిగినపిమ్మట ప్రకటింపబడిన ఎన్నిక ప్రతిజ్ఞాపత్రములో కాంగ్రెసుసభ తనభావములను మరింత స్పష్టీకరించినది. ఈరాజ్యాంగచట్టమునకు లేశమాత్రమును తోడ్పడజాలమనియు, దానికి తోడ్పడుటకై గాక, దానిని భగ్నము చేయుటకే మన మీ శాసనసభలలో ప్రవేశింపనున్నామనియు స్పష్టీకరించెను. కనుక నీ మంత్రిపదవీస్వీకరణ విషయము పై చెప్పిన కర్తవ్యమాత్రముచే నిబంధింపబడుచున్నది. మంత్రిపదవీస్వీకరణమునకు ననుకూలురైన వారున్నయెడల, అట్టి పదవీస్వీకరణమువల్లనే యీ రాజ్యాంగ చట్టమునకు మనము పరోక్షనిరాకరణమొనర్చి దానిని కుదముట్టి పగలమని ఋజువుచేయవలసియుండును.

కాబట్టి మన కాంగ్రెసు సభాతీర్మానములలోను, ఎన్నికల కొరకై ప్రచురించిన ప్రతిజ్ఞాపత్రములోను వ్యక్తీకరింపబడిన కాంగ్రెసు వ్యవహారధర్మమునుబట్టి పదవులతోను, మంత్రిత్వముతోను మన కెట్టి సంబంధము నుండరాదనియే సహేతుకముగా పర్యవసానము తేలుచున్నది. కనుక ఈ పర్యవసానమును మేరమీరి యతిక్రమించుట వల్ల మనసంకల్పమునే మనము తలక్రిందుచేయుట యగును. అట్టి మంత్రిపదవులను స్వీకరించుట యనగా, భారతీయులను పీడించెడి బ్రిటిషు సామ్రాజ్యాధికారములో మనము కూడ పాల్గొనుటయగును, నూతన రాజ్యాంగ చట్టమును మన మధిక్షేపించుచున్నను కొన్నివరకు మేరలకు లోబడి, ఆ చట్టములోని మూలమాత్రమును ఆమోదించి నట్లగును. దేశాభ్యుదయకాంక్షులై ముందంజవేయువారిని అణగ ద్రొక్కుటకై యత్నించు బ్రిటిషు సామ్రాజ్యాధికారులను జీ యన్న కోయుక చేయుటకే నొసంగినవార మగుదుము. ఇది విశ్వాసఘాతక భావముతో మంత్రిపదవులను నిర్వహించుట అసంభవము. ఒకవేళ సాధ్యమైనయెడల, వెంటనే ప్రభుత్వవ్యవహారములు స్తంభించి సంఘర్షణ మేర్పడును. అట్టి ప్రతిష్టంభనములకును, వ్యవహారస్తంభన ములకును మనము భీతి చెందబోము. అట్టి వొనగూడుట మంచిదనియే తలంతును. కాని, అట్టి ధోరణిలో నున్నప్పుడు మంత్రిపదవులను నిర్వహించు టెట్లని మనము యోచింపము. ప్రభుత్వమును స్తంభింప జేయు టెట్లనియే యాలోచించుచుందుము.

మనము మంత్రిపదవులను స్వీకరింపనియెడల, తదితరు లాపదవుల నాక్రమించెదరనియు, అట్టిచో మన స్వాతంత్ర్యోద్యమమునకు వారు ప్రతిబంధకములను కల్పించెద రనియు కొందరు భీతిచెందు చున్నారు. మనమే అధికసంఖ్యాకపక్షముగా నున్నప్పుడు ఇతరుల కుటిలవర్తనములు సాగకుండజేయవచ్చును. మంత్రివర్గమే యేర్పడకుండ నిరోధింపవచ్చును. కాని, కాంగ్రెసుపార్టీవారికి నిస్సంశయముగా అధికసంఖ్యాకులు సమకూడనియెడల, కాంగ్రెసువాదులు కానట్టి తదితరులతో కొంత సమాధానమునకు వచ్చినపిమ్మటనే మనము మంత్రిపదవులకై యత్నింపవలసియుండును. ఇది మన కాంగ్రెసు ఉద్యమమునకే ప్రమాదకరము. ఇతరపక్షములతో మనము చేరుటవల్ల నూతనరాజ్యాంగశాసనమును నిరాకరించుటకువారు తద్విరుద్ధముగా వ్యవహరింపకతప్పదు. కాంగ్రెసుసభా నిర్ణీత కర్తవ్యమునే ఉల్లంఘించినవార మగుదుము. శాసనసభలలో మన పార్టీ యొక్క అంగబలము అధికసంఖ్యాకమైనను, అల్పసంఖ్యాకమైనను, కట్టుదిట్టమైన ప్రజాబాహుళ్యమే మనకు నిజమైన అంగబలముగా నుండవలెను. అట్టి జనసామాన్యము మనకు తోడునీడగా లేనియెడల శాసనసభలలోని కాంగ్రెసుపక్షము అధికసంఖ్యాకపక్షముగా నుండి నను మనము సాధింపగల్గినదేమియు నుండదు. మనము శాసనసభలలో అల్పసంఖ్యాకులమై యుండినప్పటికిని, సామాన్య జనాంగబలము మనకు దండియైన యండగా నుండిన, నూతనరాజ్యాంగచట్ట మిక నములుజరుగుట కష్టసాధ్య మనిపించవచ్చును.

జాతీయసమావేశమును జరిపించి ప్రజాభీష్టానుగుణముగా నూతన రాజ్యాంగవిధానమును నిర్ణయింపజేయుటయే మన ప్రథమకర్తవ్యము. రాజ్యాంగచట్టములోని ఫెడరేషను విధానము అమలులోనికి రాకుండ ధిక్కరించుట మన రెండవ కర్తవ్యము. ఈరెండు కర్తవ్యములను సాగించుటకై ప్రజాసామాన్యమును ప్రబోధించి ప్రచారముచేయవలసి యున్నాము. అట్టిచో మన మీమంత్రిపదవీస్వీకరణ లంపటములో జిక్కి ఊగులాడుచుండినయెడల, పై రెండుకర్తవ్యములను సాధించుట కిక మన కేపాటి శక్తిసామర్థ్యము లుండనేర్చును ?

ప్రజాసామాన్యముతో సన్నిహితానుబంధము

మనము సాధింపవలసిన మహత్కార్యము లన్నియు ముందున్నవి. భారతదేశపు సమస్యలను, అంతర్జాతీయ సమస్యలనుకూడ మనము పరిష్కరింపవలసియున్నాము. ఇట్టి బ్రహ్మాండమైన సమస్యలను పరిష్కరింపగల సమర్థులింకెవరు గలరు ? ఏబది సంవత్సరములు కష్టించి సేవచేసి త్యాగ మొనర్చి త్రింశత్కోటిభారతీయుల రాయబారియై మాటలాడగల అధికారగౌరవమును గడించిన మన కాంగ్రెసు సంస్థతప్ప మరెవ్వరీబ్రహ్మాండమైన సమస్యలను పరిష్కరింపగలరు ? ఈ కాంగ్రెసు మహాసభ ప్రజాభీష్టములను ప్రతిబింబింపగల నిద్దంపు

టద్దముకాదా? ఈ కాంగ్రెసు మహాసభ స్వాతంత్ర్య మంత్రము నుపదేశించు గురుపీఠము కాదా? ఎదురొడ్డి ధిక్కరించి ఇచ్చుట కిచ్చగింపనివారి చేతులలో నుండి స్వాతంత్ర్యమును పెనగులాడి పెకల్చితీయుటలో ఆరితేరిన హస్త మీ కాంగ్రెసుకాదా? ధీరులైన యాదిపురుషులు కొందరు చిన్న సమాజముగా నేర్పడి యీ కాంగ్రెసుసభను ప్రారంభించి యుండిరి. ప్రారంభదశలోనే తత్పూర్వచరిత్రానుగతమైన జాతీయోత్తేజమున కీసంస్థ లాంఛనముగా నిలిచెను. భారతజాతీయాదరణాభిమానముల కది నిలయమయ్యెను. సంవత్సరములు గడచినకొలది సభకూడ వర్ధిల్లుచుండెను. పురోభివృద్ధికై యత్నించినపు డెల్ల కాంగ్రెసుసభ తనలోని ఆంతరంగిక విభేదములను సమన్వయించుకొనవలసిన దగుచుండెను. కొందరు సభ్యులు ముందడుగువేయకుండ దానిని వెనుకకు లాగుచుండిరి. ముందంజవేయవలె నను సంకల్పబల మతితీవ్రమై యుండుటంజేసి, క్రిందినుండి జ్వాల పైకి విజృంభింపసాగెను. మార్పుచెందిన క్రొత్త సందర్భములకు సరిపుచ్చుకొనలేని కొలది పెద్దలు సభనువీడి విడలి పోయినను, అనంతర మనేకు లీసంస్థలో సభ్యులుగా చేరిరి, భారతదేశములో ప్రజాప్రబోధమున కిదియే సభావేదికయై నిలిచినది. కాని, అవయవస్వరూపము లేర్పడని పిండమువలెనే యుండెను. కాంగ్రెసుయొక్క అంగబలము కట్టుదిట్టముగా లేకుండెను. గాంధీజీ కార్యరంగమున ప్రవేశించినపిమ్మట పల్లెగ్రామములలోని ప్రజలు కూడ కాంగ్రెసులో చేరిరి. 1920-వ సంవత్సరములో నాగపూరునందు గాంధిమహాత్ముని సదుపదేశము ననుసరించి, కాంగ్రెసున కొక నూత్నవిధాన మేర్పరుపబడెను. ఈ నూత్నవిధానమువల్ల కాంగ్రెసు మహాసభ కట్టుదిట్టము చేయబడెను. జనసంఖ్యాప్రమాణము ననుసరించి ప్రతినిధులసంఖ్య నిర్ణయింపబడెను. తదాదిగా, సమర్థముగా సమష్టిగా దేశమంతయును ఒక్కమాటమీద వ్యవహరింపగల సామర్థ్యావకాశము కొంత ఏర్పడెను. కనుకనే ఈ కార్యసామర్థ్యము ఆసేతుహిమాచల వ్యాప్తమైన మహోద్యమమునందు కన్పించెను. ఈ యుద్యమమే అటుపిమ్మట కూడ మరికొన్నిమార్లు సాగింపబడెను. కాని కాంగ్రెసుమహాసభ కేర్పడిన పేరుప్రఖ్యాతులనుబట్టి అయోగ్యులు కూడ కొందరీసంస్థలో చేరి కాంగ్రెసు నియమనిబంధనావళిలోని దోషములే మరింత వ్యక్తమగునట్లుగా ప్రవర్తించిరి. కాంగ్రెసు మహాసంస్థ అంతకంతకు అలవికానిదై పెరిగి, వ్యవహారములను చురుకుగా సాగింపలేకపోవుటవల్ల, ఆయాప్రాంతములలోని కొన్నివర్గముల వారి ప్రాబల్యమున కిది భుక్తియగుచుండెను.

రెండుసంవత్సరముల క్రిందట తిరిగి గాంధీజీసలహామూలమున కాంగ్రెసునిబంధనావళియందు ఘనములైన మార్పులు కొన్ని చేయబడెను. ఆయాప్రాంతములలోని కాంగ్రెసుసభ్యుల సంఖ్యాప్రమాణమునుబట్టి కాంగ్రెసుసభాప్రతినిధులను నిర్ణయించిరి. ఈ మార్పువల్ల కాంగ్రెసు ప్రతినిధుల ఎన్నికల కొక సార్థకత్వ మేర్పడినది. కాంగ్రెసుసభయొక్క అంగబలము కట్టుదిట్టమైనది. ఇంకను కాంగ్రెసుసభకు గల ప్రతిష్ఠాప్రాబల్యమునకు తగినంత కట్టుదిట్టమైన వ్యవహారచక్రము సాంగోపాంగముగా ఏర్పడనే లేదు. అందువల్లనే మన కాంగ్రెసుకమిటీలు ప్రజాబాహుళ్యముతో సంబంధములేనివై త్రిశంకు స్వర్గములో నూగులాడుచున్నట్లుగా వ్యవహరించుచున్నవి. కొంతవరకు ఈ లోపమును తొలగించుటకు మాత్రమే కాంగ్రెసుసభకు జనబాహుళ్యానుబంధమును కలుగజేయవలెనని లక్నో కాంగ్రెసులో తీర్మానింపబడెను. కాని, యీ జనసామాన్యానుబంధ మేరీతిగా ఏర్పడవలెనో సూచించుటకొరకయి నియమింపబడిన విచారణ సంఘమువారు దురదృష్టవశాత్తు ఇంతవరకును తమనివేదికను తయారు చేసి సమర్పించలేదు. లక్నో కాంగ్రెసు తీర్మానములో చెప్పబడిన యంశములకన్న ఈ సమస్యలో చాల విశేషాంశము లిమిడి యున్నవి. కాంగ్రెసునకు మరింత సన్నిహిత సహచరవర్గముతో, సుశిక్షితముగా సమర్థముగా వ్యవహారములను సాగింపగలదై యుండుటకు నియమావళినంతను పూర్తిగా మార్చవలెను. ఏ ఉద్యమవ్యవహారమైనను సర్వసమర్థముగా నుండవలెనన్న నది జనసామాన్యముచే సాగింపబడవలెను. ప్రజాబాహుళ్యమే కాంగ్రెసుయొక్క మూలబలముగా నిలిచియున్నది. కాంగ్రెసుసందేశమును జనసామాన్యము శిరసావహించుటవల్లనే, కాంగ్రెసుకు తీవ్రప్రతిష్ఠ యగుచున్నది. జనబాహుళ్యము అండగా నుండినప్పటికి, ఆ జనాంగము కట్టుదిట్టమైన సంఘబలముగా ఏర్పడియుండలేదు. అందువల్లనే కాంగ్రెసుసభయొక్క మహోద్యమములు దుర్బలములై కొనసాగుటలేదు. కాంగ్రెసుమహాసభ అధికులైన కులీనులతో ప్రారంభమై, కాలక్రమేణ మార్పుచెంది మధ్యతరగతిలోని క్రిందిమెట్టువారు కూడ విశేషముగా నిందులో చేరియున్నారు. ఇకముందు ప్రజాబాహుళ్య మంతకును కాంగ్రెసుసభలో ప్రాతినిధ్య మేర్పడవలసియున్నది. జనబాహుళ్యము నైపునకే అంతకంతకు కాంగ్రెసు మరలుచున్న దరుణములో కాంగ్రెసు సభారాజకీయధర్మము కూడ నూతనాకృతిని దాల్చినది. ఈ సంస్థ నాశ్రయించియున్న ప్రజల ఆర్థికావస్థలనుబట్టియే యీ సంస్థయొక్క రాజకీయాశయములను మార్చుకొనవలయును. అది విధాయకము.

మన మిదివరలో గత్యంతరములేక ప్రజాసామాన్యమే కాంగ్రెసుసంస్థకు ప్రాణాధారమని ఒప్పుకొనియుంటిమి. ఆ జనాంగబలము లేనిచో మన సంస్థ కిక భద్రతలేదు. కనుక, మన మాసామాన్య జనాంగమునకు సలక్షణముగా కాంగ్రెసుసభలో కార్యాసక్తిని కల్పింపవలెను. చందానిచ్చెడి ప్రాతిపదిక సభ్యులకందరకును కొంత వ్యవహార స్వాతంత్ర్యమును, నిగ్రహణాధికారమును, నిత్యకృత్య కార్యకలాపములో అనేక వ్యవహారావకాశములను కలుగజేయవలెను. చేయిమాటలేల? ఒక్కముక్కలో మనవి చేసెదను. కాంగ్రెసుసంస్థను మరింత ప్రజాప్రతినిధిసంస్థగా వికసింపజేయవలెను.

ఈ విషయమునకు సంబంధించిన మరొక యంశము గత సంవత్సరమందు చర్చింపబడెను. జాతీయ స్వాతంత్ర్య లక్ష్యమునే గల్గియున్న కార్మిక కర్షక సంఘములు మన్నవానిని కాంగ్రెసుసభకు అనుబంధించుటవల్ల సామ్రాజ్యాధికార ప్రతిఘాతకత్వము ఏకముఖముగా కృషిచేయగల్గును గనుక ఇది వాంఛనీయమా యను విషయమై చర్చ జరిగినది. ఈ కార్మికకర్షకవర్గములకు చెందినవారిలోనే చాలమంది నేడు కాంగ్రెసులో సభ్యులైయున్నారు. కాంగ్రెసు సభ్యవర్గములో ముప్పాతికవంతు కర్షకులైయున్నారు. కార్మికకర్షకజనులలో వారి వారి వృత్తులకు చెందిన స్వసంఘములేర్పడి ఆ సంఘముల తరఫుననే కాంగ్రెసుప్రతినిధు లేర్పడుట వారి కెక్కువ సార్థకముగా, ప్రయోజనకరముగా నుండునని వాదింపబడెను. కాని, యీ పద్ధతి కూడదని కొందరు ప్రతిఘటించిరి. అట్టి ప్రాతినిధ్య పద్ధతివల్ల కాంగ్రెసు సభలోనికి క్రొత్తరకముల వారు వచ్చెదరనియు, రాజకీయ పరిజ్ఞానములేని సంస్కారహీనులకు కూడ కాంగ్రెసుసభలో పలుకుబడి యేర్పడుననియు కొన్ని కారణములను చెప్పిరి. ఈ ప్రశ్న చాల ముఖ్యమైనదైనప్పటికిని, నిజ మాలోచించినయెడల, ప్రస్తుతము మన కీరీతిగా నిర్ణయించినను వ్యత్యాసమేమియు నుండదు. మన మిప్పుడు చేసెడి నిర్ణయము మన సత్సంకల్పములను మాత్రము విశదీకరించును. ఎందువల్లననగా, కాంగ్రెసుసభకు అనుబంధింపదగిన కట్టుదిట్టమగు కార్మిక కర్షకసంఘములు దేశములో అత్యల్పముగానున్నవి. కనుక కాంగ్రెసు సభ చిల్లరజనముతో నిండిపోవునను భయము ప్రస్తుతములేదు. అట్లెది జరుగకుండ నివారింపవచ్చును. కాని నా ఉద్దేశమునుబట్టి మొత్తము మీద ఇంకొకప్పుడైనను ఆయావృత్తి సంఘముల ద్వారా కాంగ్రెసు ప్రతినిధులు ఎన్నుకొనబడవలెను. అది అనివార్యము. అవశ్యము వాంఛనీయము. అట్టి సంఘములు అసంఖ్యాకములుగా బుద్బుద ప్రాయములుగా బయలుదేరి కాంగ్రెసులో ప్రాతినిధ్యమును సంపాదింపవలెనని మోసముచేయకుండుటకై, కాంగ్రెసుతో అనుబంధింపబడు సంఘములకు కొన్ని షరతునియమములను సులభముగా నిర్ణయింపవచ్చును. ఈ రీతిగా కాంగ్రెసుమహాసభ కనుబంధింపబడిన సంఘములకుండు ప్రతినిధులసంఖ్య కొక గరిష్ఠప్రమాణమును నిర్ణయింపవచ్చును. సంయుక్తపరగణాల కాంగ్రెసుకమిటీవా రటువంటి సలహానొకటి సూచించియుండిరి.

సామ్రాజ్యాధికార ప్రతిఘాతములైన సర్వశక్తులను కేంద్రీకరించుటయే మనకు ముఖ్యలక్ష్యమైయున్నది. ఇదివరలోనేగాక నేడు కూడ ప్రజలకందరికిని కాంగ్రెసుమహాసభయే పట్టుగొమ్మగా నున్నది. కాబట్టి జాతియంతయును ఏకముఖముగా వ్యవహరించుటకు కాంగ్రెసు మహాసంస్థయే ఆటపట్టుగా నుండవలెను. అట్టి మహాసంస్థలో కట్టుదిట్టమైన కార్మిక కర్షకసంఘముల ప్రతినిధివర్గముచేరి దురుసుగా పనిచేయుచుండినయెడల కాంగ్రెసు సంస్థకు మరింత బలము చేకూరగలదు. కనుక, అట్టి మార్పును హర్షింపదగును. కార్మికకర్షకులకును కాంగ్రెసుసభకును సాహచర్యసంబంధము వృద్ధియగుచున్నది. గత సంవత్సర మిదియొక ప్రత్యేక లక్షణముగా గమనింపదగియుండెను. ఈ ధోరణినే మరింత ప్రోత్సహింపవలసి యున్నది. సామ్రాజ్యాహంకారమును ధిక్కరింప సమకట్టిన జనసంఘముల భిన్నశక్తులను కేంద్రీకరించి ఏకముఖముగా సమకూర్చుటయే భారతదేశమునం దిప్పుడత్యవసరముగా జరుగవలసిన ప్రధాన కార్యమైయున్నది. కాంగ్రెసు మహాసభలో ఈ భిన్నశక్తులు కలిసియున్నవి. భిన్నస్వరూపములైయున్నను సమష్టి శ్రేయమునకై సంఘీభవించి తోడ్పడెనవి. ఇటువంటి మహాసభోద్యమమునందు భిన్నపక్షములు సమగ్రతలో మేళవించుటయే యీ మహాసభకు జీవకళలై యున్నది. అట్టి సమైక్యభావమే మనలను చేరదీసి చేతులుకల్పి పనిచేయించుచున్నది. మన కందరకును స్వాతంత్ర్యకాంక్షయే మూలతత్వము. మన కందరకును సామ్రాజ్యతత్వవిముఖత్వమే సములక్షణము. ఇప్పుడు వెంటనే మనముకోరునది అఖిలభారతజాతీయప్రతినిధిసమావేశమే. ఈ జాతీయ సమావేశములో ప్రజలకొరకై రాజ్యాంగవిధానము నిర్ణయింపబడవలెను. ఈ స్వపరిపాలనము ప్రజాస్వామ్య సంకలితమై, జనసామాన్యమునకే అధికారము హస్తగతము కావలెను. ఇది సిద్ధించినతోడనే దేశమును పరాక్రాంతమొనర్చిన పరసైన్యనివహము లన్నియును ఈ రాజ్యమును వీడి వెడలిపోవలెను.

దేశదారిద్ర్యము - నిర్వ్యాపారత్వము

పైన చెప్పినవన్నియు మన సంకల్పలక్ష్యములై యున్నవి. కాని, వానినిగూర్చియే తలపోయుచు నిత్యకృత్యములైన అనుదిన కష్టనిష్ఠురములను పరకుగొనకయుండ లేము. మన కిప్పుడును ప్రత్యక్ష బాధకములుగా నున్న ప్రజాదారిద్ర్యమును, లక్షలకొలది జనుల నిర్వ్యాపారత్వమును కండ్లకు గట్టినట్లున్నవి. పేదసాదకపు జనులే గాక సాధారణ మధ్యతరగతి కుటుంబములవారు కూడ నిరుద్యోగులై దుర్భరదారిద్ర్యబాధ ననుభవించుచున్నారు. ఈ నిరుద్యోగజాడ్యము సంఘశరీరమున పక్షవాతమువలె ప్రవేశించి మెల్లగా విస్తరించుచున్నది. ప్రపంచమంతటను పరస్పరవిరుద్ధములైన ద్వంద్వలక్షణములయొక్క విషాదకర వ్యత్యాసవైపరీత్యములు కన్పించుచున్నవి. భారతదేశములో నున్న వ్యత్యాసవైపరీత్యములు మరెక్కడను లేవు. సామ్రాజ్యేశమైన ఢిల్లీనగరము బ్రిటిషు ప్రభుత్వాధికారమునకు మూర్తిచిహ్నమై సకల సౌధాలంకార పటాటోప పరిశోభితమై, మూఢజనాభిరామాడంబరమువోలె అమిత వ్యర్థ దుర్వ్యయభరితమై వెలయుచున్నది. ఆ మహానగరమున కతిదూరములోనే, భారతదేశ కృషీవలులు మట్టిగోడల పూరికొంపలలో ఆకలితో కడుపుకాలి కృశించుచున్నారు. వారు కాయకష్టముచేసి గడించిన స్వల్పసంపాదనల నుండియే ఆరమ్యహర్మ్యములు నిర్మింపబడినవి. అధికారులకు పెద్ద పెద్ద జీతబత్తెము లీయబడుచున్నవి. స్వదేశసంస్థానాధీశులును, తన

మహోన్నతిరాజమందిరములలో రమ్యవిలాసభోగములతో దుర్భర దారిద్ర్యనిమగ్నులైన తన ప్రజలసముక్షమున విర్రవీగుచు, తన పూర్వ సంధిపత్రములను గూర్చియు తదాధారముగా తన కేర్పడియున్న నిరంకుశాధికారస్వాతంత్ర్యమును గూర్చియు ప్రస్తావించుచుండును. మనదేశములో నిటువంటి విపరీత వ్యత్యాసములను చిరస్థాయిగా నుంచుటకును, నిరంకుశాధీశులను సామ్రాజ్యాహంకారులను దేశమును నిరాటంకముగా పీల్చి పిప్పిజేయగల్గుటకును, క్రొత్తచట్టమను క్రొత్త రాజ్యాంగవిధానమును నేడు మనకు సంప్రాప్తమైనవి.

బెంగాలు నాగపూరు రైల్వే సమ్మె

నేనిది వ్రాయుచున్న సమయముననే గొప్ప రైల్వే సమ్మె యొకటి జరుగుచున్నది. రైల్వే కార్మికులను చాలమందిని ఖర్చు తగ్గింపుకై పనిలోనుండి తొలగించియుండుటవల్లను, వేతనములను తగ్గించియుండుటవల్లను రైల్వే కార్మికమండలి చాలదినములనుండి సంక్షోభించుచునేయుండెను. వానిని అణచివేయుటకై ప్రభుత్వాధికార ప్రభావమంతయును సదా సంసిద్ధమైయున్నది. ఇనక నొకమారు బొంబాయిచేరువలో నున్న అంబరునాథు నిప్పుపెట్టెల ఫ్యాక్టరీలోని పనివాండ్లు మంచి మనస్థైర్యముతో సమ్మెచేసిరి. అది యొక విదేశకంపెనీ తాలూకు ఫ్యాక్టరీ. కాని, ఆ వ్యాపారపు కంపెనీకి అండగానుండి ప్రభుత్వమువారి సాధనసంపత్తియును, సిబ్బందియును అత్యద్భుతముగా పనిచేయుట ప్రత్యక్షముగా చూచితిమి. మనదేశములోని కార్మికులకు ప్రాతిపదికములయిన హక్కులింకను ఏర్పడవలసియున్నవి. దినమున కెనిమిదిగంటల పనిని నిర్ణయించు కాలప్రమాణమింకను వారి కేర్పడవలెను. నిరుద్యోగావస్థకు అభయహస్తమైన భీమాలును, జీవనోపాధికి తగిన వేతనప్రమాణమున కభయహస్తములను వారికింకను లభింపవలసినవై యున్నవి.

కార్మికులకంటె కర్షకుల కగ్రస్థానము

భారతదేశము వ్యవసాయదారుల కాలవాలమై వెలయుచున్నది. అందువల్ల కార్మికసమస్యలకంటె ఈ రైతుజన సమస్య లెక్కువ పెద్దవై ప్రబలమై బాధించుచున్నవి. ఈ విషయమును గుర్తించి, కర్షకజన సామాన్యమున కీకాంగ్రెసుమహాసభ సన్నిహితమై సమీపస్థమై యుండవలెనని యెంచి వెనకటివలె మహానగరములందు గాక, ఫైజాపూరను గ్రామములో నేడు మనము సమావేశమైతిమి. కర్షకజనోద్ధరణకై రాష్ట్రీయకాంగ్రెసు కమిటీలు కార్యవిధానములను నిర్ణయించవలసినదిగా లక్నో కాంగ్రెసుసభయందు నొక్కి వక్కాణింప బడెను. ఈ వ్యవహార మపారమై, క్లిష్టమై, సమగ్రపరిశీలన మావశ్యకమై యుండుటచేత వ్యవహారము సాంతముకాలేదు. కాని, విషయము జరూరుగా జరుగవలసినదగుటచేత వెంటనే పరిష్కరింప బడవలసియున్నది. సర్కారు శిస్తునిర్ణయముల విషయములోను, మక్తాలట్ల నిర్ణయముల విషయములోను, సామంతాధిపతులు విధించెడి రుసుములను రద్దుచేయు విషయములోను సమూలమైన సంస్కరణములు జరుగవలెనని పెక్కు రాష్ట్రములవారు తెలియజేసిరి. రైతుల ఋణభారము దుర్భరమై వారిని క్రుంగదీయుచున్నది. వారి ఋణవిమోచనకు కొంత కాలావధినొసంగి, బాకీ మొత్తములలో కొంత రద్దుచేయుట అత్యంతావశ్యకమని సర్వత్ర మొఱపెట్టుచున్నారు.

పంజాబు రాష్ట్రములో ఋణపరిష్కార-పంచాయతీలు రైతుజనరక్షణార్థమై వెలసినవి. పైజెప్పిన మొఱలేగాక, తదితర రక్షణ వాంఛితములును కలవు. రైతులు కష్టముల కోర్వలేక తపించుచున్నారనుటకు వారి సభాసమావేశములే తార్కాణములు. అయినప్పటికిని, భూస్వామ్యపద్ధతిని సాకల్యముగా సంస్కరింపక యీ రైతుజనబాధల నొక్కటొక్కటిగ తొలగింపగలమనుట చాల సంశయాస్పదము. అమలులోనున్న భూస్వామ్యపద్ధతి చిరకాలము వర్తింపజాలదు. సేద్యగానికిని, సర్కారుకును మధ్యనుండు నడుమంతరపు ఆసాములను తొలగించుటయే కర్తవ్యమై కన్పించుచున్నది. వారిని తొలగించిన పిమ్మట సమష్టి సహకారవ్యవసాయము అమలులోనికి రావలెను.

పారిశ్రామికాభివృద్ధి

పెద్దపెద్దయంత్రాగార పరిశ్రమలును, చిన్నచిన్న గృహపరిశ్రమలను కూడ పెంపొంది పనిపాటులులేని లక్షలకొలది జనులకు చేతినిండ పనికల్పించి, దీనులైన పేదజనులకు మంచి మనుగడ చూపిననే తప్ప భూస్వామ్యపద్ధతిని సక్రమముగా సంస్కరింపజాలము. ఈ పారిశ్రామికాభివృద్ధి తదితర వ్యవహారరంగములతో సంబంధించినదై యున్నది. విద్యాభివృద్ధి, జనావాస సౌకర్యాభివృద్ధి, రస్తాలు, రవాణాలు, శుచి పారిశుద్ధ్యము, వైద్యసహాయము, ప్రజాసౌకర్య విషయములు మున్నగువాని వికాసమునుబట్టి పారిశ్రామికాభివృద్ధి కలుగుచుండును. ప్రభుత్వమువారి ఖజానానిర్వహణ పద్ధతివల్లను, ఆర్థికవిధానమువల్లను దేశములో పరిశ్రమలు కృశించుచున్నవి. బ్రిటిష్ సరకులకు ప్రత్యేకశుల్క సౌకర్యముల గల్పించి యీదేశములో బ్రిటిష్ సరకులను ప్రభుత్వమువారు ప్రోత్సహించుచున్నారు. ఈవిధముగా లండనులోని పెద్ద సాహుకార్ల వ్యాపార లాభములను వృద్ధిచేయుచున్నారు. భారతీయు లెంత గొంతెత్తి యాక్షేపించినను, రూపాయి మారకపురేటు యథావిధిగానే యున్నది. ఏటేట అపారపారావారముగా సువర్ణవాహిని పరసీమలకు ప్రవహించుచునే యున్నది. యావద్భారతదేశ మీ సువర్ణస్రవంతి నరికట్టవలె నని గగ్గోలానర్చినను ఫలితము లేకున్నది. బ్రిటిష్ వర్తకమునకు గాని, బ్రిటిష్‌వ్యాపార సంఘములకుగాని, హానికరమైన అక్రమ భేదభావ సంకలిత వ్యవహార చర్యయని వైస్రాయికైనను గవర్నరుకైనను తోచినయెడల అట్టి

వ్యవహార చర్యను జేవిని మనము జరుపుటకు వీలులేదని క్రొత్త రాజ్యాంగచట్టము చెప్పుచున్నది.

యావద్భారత మహాసంకల్పవిధానము

కనుక, ఒక సమస్య యింకొక సమస్యతో సంకీర్ణమగుచున్నది. ఈ విధముగా బహువిధ బ్రహ్మాండజటిలసమస్యాసంకీర్ణమైనదే మీనాటి భారతభూమి. అయితే, యీ సమస్యల నన్నింటిని దేనికది పరిష్కరించుచు, చిల్లర మరమ్మత్తులను చేయుచు, అతుకుల బొంత నొకటి తయారుచేయబోవుచున్నామా? సుస్థిర సామ్రాజ్యభుక్తములు కలవారంపినను అతుగదునుకనను మన కర్మభూమికుండగా ఈ చిల్లర మరమ్మత్తులను చేయ దలపెట్టుచున్నామా? అది నిష్ప్రయోజనకరము. జాతీయ వ్యవహారకాంక్ష కంతకును సంబంధ మేర్పరచి, వివిధవ్యవహారవిషయముల కొక సమాశ్రయసూత్రమును కల్పించి, జనబాహుళ్య శ్రేయస్కరమారీతి సమష్టి ప్రయోజనమునకై వివిధ వ్యవహార విషయములన్నియు నుపకరించునట్లొనర్చి, యావద్భారత భూమికి వర్తింపగల మహాసంకల్పవిధాన మొకటి నిర్ణయింపవలెను. దూరాలోచనతో స్థైర్యవిశ్వాసములతో అట్టిమహాసంకల్పవిధానమును ప్రవర్తింపజేయుటవల్లనే సర్వసమస్యా పరిష్కారమార్గ మేర్పడును. అయితే, సామ్రాజ్యాధికార శాసనమునకు పాల్పడి, సుస్థిరస్వామ్యాధికారములుగలవారిచే పీడింపబడి, మిరాశీవ్యాపార స్వాతంత్ర్యములచే దేశ మావరింపబడియున్నప్పుడు అటువంటి మహాసంకల్పవిధానములు సాగనేరవు. రాజకీయ సాంఘిక స్వేచ్ఛాస్వాతంత్ర్యము లొసగెడి భూసారమును వాతావరణమును గల దేశములోనే అట్టి మహాసంకల్ప విధాన బీజములు వికసించి విస్తరింపగల్గును.

ఇవన్నియును నేడు మనకు దూరస్థమైన గమ్యస్థానములు. కాని, కాలచక్రము గిర్రున తిరిగినయెడల, దవ్వుగాకన్పించు గమ్యస్థానములు దాపునకే వచ్చును. అవి మన కండ్లయెదుటగా ప్రత్యక్షము కాగలవు. స్వాతంత్ర్య సంసిద్ధియను గమ్యస్థానముమాత్రము తదితరములకంటె స్పష్టముగా చేరువలోనున్నది. అందువల్లనే, యూరోపు ఖండవాసులలో కలుగుచున్న విషాదకర విస్మయావస్థలును, నిరాశయును చాలవరకు మనల నావరించుట లేదు.

మనము దుర్బలులమువలె కన్పించుచున్నాము. కాని దుర్బలులము కాము. మనబలము వృద్ధిచెందుకొలది, బ్రిటిషు సామ్రాజ్యము తేజోవిహీన మగుచుండును. రాజకీయముగా ఆర్థికముగా మనము త్రొక్కివేయబడుచున్నాము. మనకు పౌరస్వత్వములుకూడ తొలగింపబడినవి. వందలాదిగానున్న మనసంఘములు అక్రమసంఘములుగా నిషేధింపబడినవి. వేలకొలది మనస్త్రీలును, పురుషులును చెరసాలలోగాని, నిర్బంధప్రవాసములలోగాని సదాబంధితులైయున్నారు. మనరాకపోకల నవతుల ననేకరహస్యభటులును, గూఢచారులును పొంచి గమనించుచున్నారు. మనము పల్కిన మాటలలో రాజద్రోహ ముండునని యెంచి నోటవచ్చినమాట నెల్ల శ్రద్ధగా వ్రాయుచున్నారు. ఇదంతయును, ఇలోధికముగ జరుగుచుండుటచేతనే మన బలము క్షీణింపక తేజరిల్లుచున్నది. నిర్బంధ ప్రజాపీడన మెంత యెక్కువగునో మన జాతీయోద్రేక మంతగా విజృంభించును. యుద్ధము, విప్లవము ప్రపంచము నావరించుచున్నవి. ప్రతిజాతియును దారితెన్నుగానక ఆయుధములను ఆయత్తము చేసికొనుచున్నది. ఈ మారు యుద్ధమే సంభవించినను, లేదా మరొక క్లిష్టావస్థ సంభవించినను భారతదేశముయొక్క ధోరణి వేరొకరీతిగా నుండును.

మన విజయకీలకము మన చేతులలోనే యున్నది. సరిగా గ్రహించి కీలకమును త్రిప్పవలెను. ఈస్థైర్యవిశ్వాసము కలుగుచుండుటవల్లనే మనదేశీయుల నిస్పృహనిరాశలు చాలవరకు తొలగిపోయినవి.

ప్రస్తుతము రానున్న ఎన్నికల యుద్ధోత్సవమునందే మన మనస్సులు లగ్నమై మన శక్తి లీనమగును. ఈ ఎన్నికల విషయములో కూడ అధికారులు అక్రమమైన జోక్యము కల్పించుకొనుచున్నారు. జోక్యము కల్పించుకొనుటలేదని వాదించుచు జోక్యముకలుగజేసికొనుచున్నారు. నిరక్షరులైన వోటరులు గుప్తముగా తమ వోట్లనిచ్చుటకు వీలులేకుండ తంత్రము పన్నుచున్నారు. వేర్వేరు రాజకీయపక్షముల యభ్యర్థుల వోట్లకాగితముల పెట్టెలను చదువురానివారు గ్రహింపగల్గుటకై వేర్వేరు రంగులను వేర్వేరు పెట్టెలకు ఆయారాష్ట్రములలో నిర్ణయించియుండిరి. కాని సంయుక్తపరగణాలలో ఇట్టి రంగుల పెట్టెల పద్ధతిని అవలంబింపలేదు. చదువురానివారు తమ వోట్లను పెట్టెలో గుప్తముగా వేయుట కవకాశములేకుండ ఈ రాష్ట్రమునందే ప్రత్యేకించి ఈ తంత్రాంగమును పన్నుచున్నారు. ప్రభుత్వప్రతిబంధకములును, సుస్థిరసామంతుల ప్రాబల్యమును ద్రవ్యబలమును, ఎన్నియడ్డమైన నెదుర్కొని మన మీ ఎన్నికలలో జయించెదము గాక!

కాని మనదీర్ఘయాత్రలో నిదియొక చిన్నియంశ. అష్టకష్టములను, అపాయములను మనచెంతజేరి చెలికాండ్రవలె కలసినడువ మన మిక ముందడుగువేయుచు మహాయాత్ర సాగించెదము గాక! మనల నెడబాయకుండు నీ చెలికాండ్లు మనకు చిరకాలపరిచితులు. వారితో చెలిమి మన కభ్యాసమైనది. ఆపదలు మనకు వశులైనచో జయలక్ష్మినే చేపట్టగలము.

వందేమాతరం.

(8) గవర్నరుజనరలుకు ప్రత్యేకము - అనగా అతని విచక్షణజ్ఞానముచే పరిపాలింపబడుటకు- మినహాయించిన అంశముల ప్రభుత్వనిర్వహణమునకు తగిన సాధనములను చేకూర్చుట.

ఈ బాధ్యతలవలన గవర్నరుజనరలు మంత్రుల సలహాలను పెడచెవినిబెట్టి, తన కుశాగ్రబుద్ధితో నిరాఘాటముగా నిరంకుశాధికారమును చెలాయింపవలసియున్నది.

గవర్నరు జనరలు-శాసనసభలు

గవర్నరు జనరలుకు శాసనసభలందు గల అధికారములను గూడ గుర్తించుట అవసరము. శాసనసభలు సమ్మతించిన ప్రతి చట్టమునకు గవర్నరు జనరలు తన సమ్మతిని తెలుపుటకుగాని, అసమ్మతిని తెలుపుటకుగాని, సార్వభౌమునిఅనుజ్ఞకు ప్రత్యేకించుటకుగాని అధికారము కలదు. గవర్నరు జనరలు అనుమతి లేనిదే కొన్ని విషయములకు సంబంధించిన చట్టములను శాసనసభలయందు ఉపపాదించుటకు వీలులేదు. ఏ విషయములను గురించి కాని శాసనసభలందు జరిగెడి చర్చలు, వాదములు తన ప్రత్యేక బాధ్యతలకు వ్యతిరేకముగానున్నట్లు తోచినయెడల అట్టి చర్చలను, తీర్మానములను, చట్టములను నిలిపివేసి, వాదములనుచాలించి వాటిని రద్దుచేయుటకు గవర్నరు జనరలుకు అధికార మొసగబడెను.

అనిర్దిష్టాధికారములు (Residuary powers) గవర్నరుజనరలు వశముచేయబడెను.

ఆర్థికవ్యవహారములందు గవర్నరుజనరలుకు ఆఖరు అధికారము గలదు. గవర్నరు జనరలుయొక్క, మినహాయింపు అంశములకు సంబంధించిన ఉద్యోగీయులయొక్క జీతములను శాసనసభలు తగ్గించుటకు గాని, ఇవ్వకపోవుటకు గాని అధికారములేదు. అంచనా లెక్కలను తగ్గించినయెడల గవర్నరుజనరలు తిరిగి ఆ యావత్తు సొమ్మును చేకూర్చును. గవర్నరుజనరలు రాజకీయాధికారములకన్న ఈ ఆర్థిక స్వామ్రాజ్యాధికారమే బహుభీకరమైనదని చెప్పవలెను.

మంత్రుల సలహాతోను, అనుమతితోను చట్టతుల్యమగు ఉత్తరువులను(Ordinances) శాసించుటకును, మంత్రులతో నిమిత్తము లేకుండ తన విచక్షణజ్ఞానముతో కూడ చట్టతుల్యమగు శాసనములను శాసించుటకును, మంత్రులను, శాసనసభలను లెక్కచేయకుండ 'గవర్నరు జనరలు చట్టములను' ప్రకటన చేయుటకును, నిర్ణీతమైన రాజ్యాంగవిధానము నిష్ఫలమై కార్యభారములు కొనసాగనియెడల రాజ్యాంగవిధానమును మూడు సంవత్సరముల వరకును నిలిపివేసి తన నిరంకుశాధికారము చెలాయించుటకును గవర్నరు జనరలుకు సంపూర్ణాధికారమొసగబడెను. ప్రధానోద్యోగీయులను నియమించుటకు కూడ గవర్నరు జనరలుకు అధికారము కలదు. మంత్రుల యనుమతిచొప్పున ఒక ఆర్థిక సలహాదారుని (Financial Adviser) గవర్నరు జనరలు నియమించును. ఈ ఆర్థిక సలహాదారు తన ఉద్యోగపరిమితికి గవర్నరు జనరలుదయకు పాత్రుడై యుండును. ఆర్థిక వ్యవహారములందు గవర్నరు జనరలుకు గల ప్రత్యేకబాధ్యతను నిర్వహించుటకు ఇతడు తోడ్పడును.

ఒక ప్రధాన న్యాయవాది (Advocate General) కూడ గవర్నరుజనరలుచే నియమింపబడును. గవర్నరు జనరలు తన యిష్టమువచ్చినపుడు ఇతనిని ఉద్యోగమునుండి తొలగింపవచ్చును. ఫెడరలు ప్రభుత్వమునకు చెందిన చట్టనిర్మాణ కార్యములందు గవర్నరు జనరలుకు సవ్యమైన సలహాల నిచ్చుటకు నితడు బాధ్యుడగును.

ఫెడరలు రైల్వేబోర్డు అధికారులను, రిజర్వుబ్యాంకు అధికారులను నియమించుటయందు కూడ గవర్నరు జనరలుకు కావలసిన అధికారమొసగబడెను.

గవర్నరు జనరలుయొక్క ప్రాముఖ్యమును ఇంతస్వల్పమైనవ్యాసమున వర్ణించుట కష్టతరము. అతని అధికారములను ఒక పుస్తకమునందు ఇముడ్చుట కూడ దుర్లభమగునేమో! ఫెడరలుప్రభుత్వమునకు గవర్నరుజనరలుఒక అంకుశమువంటివాడు. అతని యభీష్టముచొప్పున శాసనసభలు సమావేశమగును; ఆగిపోవును; పరిసమాప్తి నొందును. అతని యిష్టము వచ్చినపుడు శాసనసభలందుపన్యసించును; తనకు తోచినప్పుడెల్ల శాసనసభలకు సందేశములు పంపును. మంత్రివర్గముయొక్క సభలయందు గవర్నరు జనరలు అగ్రాసనాధిపత్యమును (తనకు నచ్చిన సమయములందు) వహించును.

ఇంతవరకు కేంద్రప్రభుత్వమునందు గవర్నరుజనరలుకు గల అధికారములను గ్రహించితిమి. ఇంక రాష్ట్రములందును, ఫెడరేషనులో చేరిన సంస్థానములందును అతనికి గల గూఢాధికారమును కూడ తెలిసికొనవలెను. రాష్ట్రాధికారులైన గవర్నర్లు, వారి నిత్యకృత్యముల కెల్ల గవర్నరుజనరలుకు జవాబుదారీగా నుండవలెను. గవర్నర్లందరును గవర్నరుజనరలు ప్రత్యక్ష-తనిఖీక్రింద పనిచేయుదురు. గవర్నరుజనరలు తలచిన ప్రతి కార్యమునకును వీరు చేదోడైయుండవలెను. దీనినే - అనగా నీ అస్వాతంత్ర్యమునే కాబోలు ప్రొవిన్షియల్ అటానమీయందురు. ఫెడరలుఅధికారము సంస్థానములలో వర్తింపజేయుటకు గవర్నరుజనరలుకు ప్రత్యేకము అధికార మొసగబడెను. ఏ సంస్థానమైనను ఫెడరలుఅధికారమును ధిక్కరించినపుడును, ఫెడరలుకార్యములను ఆచరింపని సమయములందును గవర్నరు జనరలు తన విచక్షణ జ్ఞానమున కేమి తోచిన ఆ విధముగా ప్రవర్తింపవచ్చును. నూతన భారత రాజ్యాంగవిధానమున భారత దేశమును మూడు లోకములుగా భాగింతురు: బ్రిటిషురాష్ట్రములు, ఫెడరేషనులో చేరిన సంస్థానములు, ఫెడరలుప్రభుత్వము. ఈ మూడు లోకములలోను గల అధికారములనుబట్టి గవర్నరుజనరలుకు 'త్రిలోకసంచారి' అను నామ మిడిన ఆశ్చర్యము కలుగదు.

భారతీయులకు జవాబుదారీ కానట్టియు, పరదేశమునకు చెందినట్టియు వానికి గవర్నరుజనరలు పదవి నొసగి, తత్సంబంధమైన అధికారముల నొసగుటవలన అతడు భారత దేశాభ్యుదయమునకు తోడ్పడు నని రూఢిగా చెప్పజాలము. గవర్నరు జనరలు ప్రత్యేకబాధ్యతమి మంత్రుల కొసగిన అధికారములను నిరర్థకము చేయును. వారు శాసనసభలకు జవాబుదారీ కానేరరు. ఫెడరలు శాసనసభలలో సంస్థానముల ప్రతినిధులు గవర్నరు జనరలుకు పరిపాలనావిషయములలో సహాయముగ నుందురు. బ్రిటిషు ఇండియాయందు ప్రజాపరిపాలనాసంస్థను పెంపొందించుటకు గాని, దేశాభివృద్ధికి సంబంధించిన మార్పులను చేయుటయందుగాని, సంస్థానప్రతినిధులు బ్రిటిషు ఇండియాప్రతినిధులకు సహాయము చేయరు. సంఘబలములేని యీ శాసనసభలను గవర్నరుజనరలు లెక్కచేయక తన పరిపాలనమును కొనసాగించును. ఇట్టి భారతరాజ్యాంగవిధాన మనెడి రథమునకు గవర్నరుజనరలు అధిరోహిన సారథి యగుచున్నాడు.

పైన వర్ణింపబడిన నూతనభారత రాజ్యాంగవిధానము భారతీయుల ఆశాలతలను పుష్పించి ఫలింపజేయునా యని సందేహము కలుగుచున్నది. భారతీయుని కెవ్వనికైనను గవర్నరుజనరలుపదవి నొసగినచో మనకు రాజ్యాంగవిధానముతో నిమిత్తము లేకయుండును; ప్రత్యేకబాధ్యతలు మనల నేమియు బాధింపవు. గాంధిమహాత్మునిగాని, మాలవ్యాజీని గాని, జిన్నానుగాని, సప్రూనుగాని, మరి యేభారతీయునైనను గవర్నరుజనరలుగా నియమించిననాడు మనము నూతనభారతరాజ్యాంగవిధాన చట్టమును జూచి భయపడ నక్కర లేదు. పరదేశీయుడు మనకు గవర్నరుజనరలుగా నున్నంతకాలము ప్రత్యేకబాధ్యత లేవిధముగా వ్యాఖ్యానము చేయబడునో, వాటివలన గవర్నరు జనరలు (బ్రిటిషు) అధికారము లేరీతిగా ప్రజ్వరిల్లునో, అతని నిత్యకృత్యము లెట్టిరీతిగా పరిణమించునో ఊహింపవచ్చును. బ్రిటిషుగవర్నరు జనరలు భారతదేశాభివృద్ధి కొరకు శ్రమపడుభావము కల్గి, వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యము, వాక్స్వాతంత్ర్యమునుపాటించుచు భారతదేశమున అధినివేశస్వరాజ్యము (Dominion Status) సాధించుటకు పాటుపడి ధర్మబద్ధుడగు ఆంగ్లరాజువలె ఉండినయెడల నూతన చట్టము కొంతవరకు రాణించును. కాని బ్రిటిషుప్రభుత్వమును ఆచంద్రార్కము, ఆ సేతుహిమాచల పర్యంతము భారతదేశమున నడిపించుటకు బ్రిటిషుగవర్నరుజనరలు ప్రయత్నించినయెడల ఈ రాజ్యాంగవిధానము గతి యేమగునో సూచించుట అనవసరము. కాబట్టి నూతనభారత రాజ్యాంగ విధానము ఫలించునా అను విషయము బ్రిటిషు గవర్నరు జనరలుయొక్క బుద్ధిచాతుర్యములు, విచక్షణాజ్ఞానము, సాహసౌదార్యములు, ఉదాత్తత, విశాలభావము మున్నగు సద్గుణములమీద నాధారపడియున్నది.

ఆంకం

కొత్తపోకడలు అంటే
భయంలేనివాళ్లకు

* * *

అప్సర

శ్రీ మేనాకమనా
సుమనోదయ కోమల రమణా
కోరకహీరమణీరదనా
భారవికర పులకితకుముదా
ధారా జయ వసంత మాధవ—
విజయాభవ.

[ఊయాలనుండి విలాపంతో, రెండో ప్రక్కకు వడివడిపోతుంది. తెర ఎత్తగా]

* ఒకటో రంగం *

[ఆశ్రమ ప్రాంత పుణ్యభూమి: విశాలమైన మఱ్ఱిచెట్టునెంబటు వేదికమీద పలచని లేడి చర్మపు రజాయి జారుగా పరచి ఉంటుంది: ఒక చివరగా, అజంతా బొమ్మల్లో చూసే మధుకలశము, పానపాత్రమూ ఉంటవి: వాటి ప్రక్కన హుక్కా:

కొంచెందూరంలో, జాలువారుతూన్న సెలయేటి అంచున, అప్పుడప్పుడే అంకు రిస్తూన్న బాలతృణాల్ని మునిపంట నొక్కుతూ, తిరుగుతూన్న ఆడలేడిని అను సరించి, బాలకురంగం చెంగున గెంతుతూంది. విశ్వామిత్రుడు వేదికకు మరో అంచున ఠీవిగా కూర్చుని, ఆవంక చూస్తూంటాడు.

శిష్యుడు ప్రవేశిస్తాడు: కొంచెం జంకుతూ దూరంగా నిలబడి, ముందుకు రెండడుగులు వేసి, మళ్లా తటపటాయిస్తూ]

శిష్యుడు

జయము, జయము గురుపాదులకు!

విశ్వామిత్రుడు

[ఒక నిమిషం ఊరకుండి, తరువాత దవంత శిష్యుడి వైపుకు తిరిగి, చూసీచూడ

రేజడు

వెంపటి నాగభూషణం, యం.ఏ.

నట్టుగా కొంచెం చేల ఊపుతాడు రాజు దర్జాతో.]

శిష్యుడు

శివకోపం దుర్వాసమునీంద్రులు—

విశ్వామిత్రుడు

(పరధ్యానంగానే, చికాకుతో)

ఇప్పుడు నాకు వీలు లేదు : మరో మారు రమ్మను.

శిష్యుడు

మరి, వారు ఇప్పుడే—

విశ్వామిత్రుడు

పో.

[శిష్యుడు జంకుతూ వెనక్కి వెళ్లిపోతాడు. లోపల కలభా వినపడుతుంది—దూర్వాసుడు ముందుకు రాబోతూంటే, శిష్యుడు అడ్డుపడి వారిస్తున్నట్లు: క్రమంగా కేకలు దూరమౌతవి: తరువాత నిశ్శబ్దం.]

ఆ, చింతవచ్చినా పులుసు చావనంటూన్నదే! దేవతలందరూ నాకు జడిసి బ్రాహ్మణున్ని చేశారా! కాని, మళ్లా ఎంతలో మారిపోయినానూ! (లేచి, అటూ ఇటూ పచారు చేసివచ్చి మధువును సేవిస్తాడు: నిలుచునే హుక్కా గొట్టం అందుకుంటాడు.)

అవును, మారిపోయాను: మారిపోగలను. నా యిచ్ఛావిహారం...లీల...(నవ్వి) నన్ను నేనే దిద్దుకుంటాను - మేనకకోసం -

[మేనక ప్రవేశిస్తుంది పదహారేళ్ల బాలెంతరాలు. మిసమిస లాడుతూంది. కొంచెం వెనకగా ఒక అప్సర పొత్తిళ్లలో పిల్లను ఉంచుకువస్తుంది.

మేనకను చూసి ఆ మి తా వే శం తో]

వచ్చావా?

మేనక

[చిరునవ్వుతో సమీపించి, అతని భుజాల మీద చేతులువేసి, కళ్లల్లోకిచూస్తూ] ఆహా.

విశ్వామిత్రుడు

ఏదే—తెచ్చావా?

మేనక

(అర్థంకానట్టుగా) ఏమిటీ?

విశ్వామిత్రుడు

ఏమిటా? అంత కళ్లునరనిపోయినావేం? చూశావా, ఎలా పెరిగిందో? (అని వారంరోజుల మాపు కనబడుతున్న గడ్డం నిమురుకుంటాడు.)

మేనక

(తలవంచుకుని, నెమ్మదిగా) లేదు.

విశ్వామిత్రుడు

(ఉరుముతూ) ఎందుచేత?

మేనక

మరే—

విశ్వామిత్రుడు

మరీలేదు, గిరీలేదు. ఆమాటలు కట్టిపెట్టు. నేను పనివేళా, నారదుడిచేత కబురు పంపానుకూడా కాదూ? ఆవెధవ చెప్పలా? ఇంత మైమరపా?

మేనక

(మోకరించి) కోప్పడవద్దు: నేను మరచిపోలేదు. లేక-పట్టుకురాలేదు.

విశ్వామిత్రుడు

ఏం?

మేనక

అబ్బ! ఆలా, కసరకుండా వినండి: మొన్ననే సోమయాజులుగార్లందరూ, అప్సరలను వరించవచ్చని 'లా' అమలులో పెట్టారు: మీకు తెలియదూ?

విశ్వామిత్రుడు

అలాగేం: నేను సనాతనసభాసభ్యుణ్ణి కామలే: అందుచేత నాకు పత్రిక్కలు రాలేదు: ఐతే?

మేనక

ఏమీలేదు: వచ్చేవారందరికీ ఇచ్చేటప్పటికి అన్నీ బ్లేడ్లూ అయిపోయినవి. తిరిగి చేయడానికి- విశ్వకర్మకు ఒంట్లో బాగుండక అతడు పనిలోకి రావటంలేదు.

విశ్వామిత్రుడు

పోనీ, ఇంద్రుణ్ణి అడిగి అతనిదగ్గర ఏమైనా ఉన్నవేమో అడిగితీసుకురాలేకపోయినావా?

మేనక

బాగుంటుందా చెప్పండి, మీరే: ఆయనకు అక్కర్లేదూ?

విశ్వామిత్రుడు

అవును— 'అఖిలాప్సరోంగనావిటుడు' కనుక అతనికి గడ్డం మాయకూడదు: నాలాటి ఏకపత్నీ...

మేనక

(అపవారించి) అది కాదండీ.

విశ్వామిత్రుడు

అవును: అలాటివాడు నాకు రేజర్ ఎందుకు ఇచ్చాడు మొదలు: నీవు నన్ను గడ్డం తీసేసుకోమని ఎందుకు బ్రతిమాలావు? ఇదివరకు నాకు బాని ప్రసక్తి ఏమైనా ఉన్నదా? నీవు వచ్చేటప్పటికి గడ్డం పెంచుకు కూచోనా? కబురు అందగానే పంపిస్తావనుకున్నాను: పోనీ, ఆలస్యమైనా, నీవువచ్చేటప్పుడైనా తీసుకువస్తావనుకున్నాను. అవును, నీకేం?

మేనక

ఎందుకూ—ఎదటపడగానే అలా కసురుతారు? (సమీపించి, సవిలాసంగా) మీరు, ఏలా ఉన్నా నాకు బాగానే ఉంటారు.

విశ్వామిత్రుడు

చాల్లే: నీమాయవేషాలు కట్టిపెట్టు.

మేనక

(మారు మాటాడకుండా, దూరంగాపోయి నిలుచుంటుంది.)

విశ్వామిత్రుడు

ఏం? మాట్లాడవేం?

మేనక

(క్రిందికిచూస్తూ, అలాగే ఉండిపోతుంది.)

విశ్వామిత్రుడు

ఈలా రా: కదలవేం? ఊఁ, రా ఇక్కడికి.

మేనక

(సమీపిస్తుంది.)

విశ్వామిత్రుడు

కనుక, నీవూ వాడూ ఆలోచించుకుని చేసినపని అన్నమాటా, ఇది?

మేనక

......

విశ్వామిత్రుడు

నా తపస్సు విఘ్నం చేయడానికి, నా బవిరిగడ్డం, నా దీర్ఘజటాజూటం పోయేందుకు, నీవూ ఇంద్రుడూ పన్నిన పన్నాగమూ ఇది? మీ అక్కర తీరింది కనుక—నేనిక ఏలా పోతే మీకేం? నా గడ్డం మాసి, నేను గీచేందుకు బ్లేడు లేక, నేను ఎంత అవస్థ పడుతూంటే మాత్రం నీకేం? అమ్మా, ఎంత వాళ్లూ అప్సరలు! మానవాంగనలకుండే కుత్సితాలన్నీ మీకూ ఉన్నాయే! (ఏమన్నా మేనక కిక్కురుమనక పోవడం చూసి) కానీ, మీపని చెప్తాను....శిష్యా!

శిష్యుడు

(వింగ్ లోంచి తొంగిచూసి, తల ఊగిస్తాడు.)

విశ్వామిత్రుడు

ఓరి, శంఖరయ్యా! ఆలా దిక్కులు చూస్తావేం: ముందుకురా! (శిష్యుడు సమీపిస్తాడు.) ఆశ్రమంలోకి వెళ్లి, తైత్తిరీయం రెండోకట్టచాటున రేజరున్నూ, సామసంహితలో పాతబ్లేడ్లున్నూ ఉన్నాయి, పట్టుకురా. (శిష్యుడు వెడతాడు)

ఎంతో అనుకున్నా: నీవు అమ్మాయిని, చిట్టితల్లి ని ఎత్తుకువచ్చేటప్పటికి, చక్కగా షేవ్ చేసుకుని అందంగా ఉండాలని: కానీ, ఇంతచేసిన తరువాత - నీవు నాకు అక్కరలేదు. నామీద మనసు తీరగానే నన్ను ఇలా పరాభవిస్తావేం? సరేలే: నీరేజరు నీవు పట్టుకెళ్లు: ఇంద్రుడి మొఖానకొట్టమని చెప్పు: ఎవడికొక్కవాలి: మళ్లా ఏ ఋషి నన్నా చెరపడానికి బయలుదేరేటప్పుడు ఉపకరిస్తాయి.

మేనక

(కంగారుపడుతూ లోపలికి సైగ చేస్తుంది. దాది పసిపాపతో ప్రవేశించగా, తాను అందుకుని, అతన్ని సమీపించి) నన్ను మన్నించండి. నేను చేయాలని చేయలేదు. మీకు గడ్డం పెరగడం నాకుమట్టుకు ముచ్చటా? పోనీ, నామీద కోపమైతే, ఈ పసికందును, మన ప్రేమాంకురాన్ని చూసైనా ఊరుకోండి. చూడండి, ఏలా చేతులు జాస్తూ, ఎత్తుకోమంటూందో, బంగారుతల్లి. తీసుకోరూ?—ఆనున్నిపాలబుగ్గలమీద, నవ్వితే, ఏలా సొట్టపడుతూందో! చూడమ్మా! మరేం,

నాన్నకే, కోపంవచ్చింది కాని...(పసిపాపను ఆశిరికి అందీయబోతుంది.)

విశ్వామిత్రుడు

(రవివర్మబొమ్మలోపోజుతో ఓ చేయి నెత్తిమీదకు ఎగజాపి వారిస్తాను.)

మేనక

(కొంచెం వెనుకకు తగ్గి) ఎంత కఠిను లండీ.

విశ్వామిత్రుడు

కఠినుణ్ణా?

మేనక

ఆఁ. తపస్సు కఠినం: ఆచరణ కఠినం: చివరకు...మనస్సుకూడా.

విశ్వామిత్రుడు

అవును: కఠినమైతే—నీమెర మెచ్చులకు కరగిపోకుండా ఉండేదే: (శిష్యుడు వచ్చి, రేజరూ, బ్లేడ్లూ అందిస్తాను భయపడుతూ) దౌర్భాగ్యుడా, ఎక్కడకు వెళితే అక్కడే పాతుకునిపోతావేం? (మేనకవైపు రేజరు విసిరివేసి) తీసుకుపో,—వెళ్లు.

మేనక

ఇది తగునా?

విశ్వామిత్రుడు

క్షేమంగా.

మేనక

అవును: మనసు మారిపోయినప్పుడు... పాపం నామీదనే వేసి తప్పించుకోవాలని మీ పన్నాగం: నాకు తెలుసులెండి: వెళ్లిపోతాను.

విశ్వామిత్రుడు

శీఘ్రంగా.

మేనక

ఉండనులెండి. మీపాపను మీరు తీసుకోండి.

విశ్వామిత్రుడు

మీపాప- మాపాప! ఇష్టంలేకపోతే పారవెయ్యి.

మేనక

అలాగే. లేకపోతే, మనకు పిల్లలు ఎందుకూ!

విశ్వామిత్రుడు

ఎందుకూ! నీవుచేసిన పనే, పెద్దదై అదీ చేయడానికి. కానీ, ఇది వృథాగా పోదులే. రేజర్ వల్ల నీకూనాకూ ఎడబాపులైనవి కదా. నీపంతానానికీ అదేశాపం! రేజరే!

ఛీ! మాయలోపడి ఎంతతపఃఫలం వ్యర్థం చేసుకున్నానూ!

(వెళ్లిపోతాడు. మేనక, అప్సర అలానిలవబడి, కదలకఉంటారు.)

***

* రెండో రంగం *

[కులపతి కణ్వుని తపోవనం.

అవతలగా ఆశ్రమ కుటీరములు కనబడుతూ ఉన్నవి.

మాధవీనికుంజముదగ్గర శకుంతల నిలుచుని ఉంటుంది.]

శకుంతల

(చేతిలోఉన్న రేజర్ కనబడేటట్టు పట్టుకుని చూస్తూ)

బేజరూరు వగలేనా

మోజుతీరిపోయెనా

రేజరా

గడ్డమంటి చెప్పి వలపు

కాని పిలుపనంప మనవే.

బ్లేడుకరుకు పూనులుకుల

వాడి అబ్బ! సైపలేనే!

ఎన్నిమాయలు, ఎన్నినమ్మకలు, అన్నీ మరచిపోయినాడా! అంతఃపురాంగనల వలలోపడి, నన్ను అన్యాయంచేయడం—

(అనసూయ వచ్చి సమీపించి)

అనసూయ

ఏమి...చేయడం?

శకుంతల

....

అనసూయ

కదులు. ముహూర్తం దాటిపోతుంది: కులపతి బ్రహ్మలోకానికి వెళుతూన్నారు: నిన్ను శార్ఙ్గరవుని తోడు తీసుకోమన్నారు.

శకుంతల

(కోపంగా) నేను వెళ్లను. నగరుచేరుకోగానే పిలిపించుకుంటానని చెప్పి ఇలావంచన చేస్తాడా? పోనీ, తనపేరే తలుచుకుంటూ బ్రహ్మచారిణిగా ఆశ్రమంలోనే ఉండిపోతాను. ఆయనకు అంతిబెట్టా?

అనసూయ

కాదమ్మా! రాచకార్యాలు—

శకుంతల

రాచకార్యాలు!! అవే నాకన్న ఎక్కువైతే నేనిందుకేం? తేరగా దొరికానని, ఏమీ తెలియనిదానవని అంతచులకనగా చూస్తాడా? (శేలితో బెదరిస్తూ) ఆమాట నావద్ద ఎత్తావంటే—

అనసూయ

వినవూ?...నీమాటలకేమిలే, నేను చూడటం లేదూ, ఎప్పుడెప్పుడని కాచుకొని కూర్చోడం? కొంచెం అలికిడి అయితే సైన్యం వస్తొన్నదని ఎదురుచూసి కులికిపోవడం (రేజరును చూపించి)- అదిగో, వెళ్లేటప్పుడు నీదగ్గర వదిలేయలేదూ జ్ఞాపకానికి? దాన్ని ఒక్కక్షణమైనా ఎడబాస్తున్నావా? మునుపటిలాగా తీవలను కన్నతల్లిలాగా పెంచుకుంటున్నావా? హరిణబాలలకు నవతృణాంకురప్రాశనము చేస్తున్నావా? నిదుర లేచినది మొదలు రేజరును మెరుగుపెట్టడం, తలచుకుని మురియడం, ఎన్ని నేర్చుకున్నావమ్మా!

శకుంతల

(రేజరును దూరంగావిసిరి) నన్ను మోసం చేసినవాళ్లు-ఇంతే!

అనసూయ

(తీసి, అందీయబోతుంది.)

శకుంతల

అక్కర్లేదు: నీవు నాతోమాటాడవద్దు.

అనసూయ

మాటాడనులే: ఇక, మీ ఊరికిపోయి మహారాణివైనతరువాత సరే, ఇప్పటినుంచే ఇంత అధికారగర్వమా? కానీలే—

శకుంతల

నాతో మాటాడవద్దు. ఇక్కడనుంచి వెళ్లిపోతావా, నేను వెళ్లనా?

అనసూయ

మెదలకుండా ఉంటానులే. నాకెందుకు, అయినా, మీదంపతుల సంగతి? మీలో మీరు ఏమేంఉన్నారో, ఏం?

శకుంతల

....

అనసూయ

కూర్చో.

శకుంతల

ఊహుఁ.

అనసూయ

పోనీ, నవ్వు.

శకుంతల

ఊహుఁ. కూర్చోను, నవ్వను.— నీతో-

అనసూయ

మాటాడవు. అయితే ఏం చేస్తావు?

[దూర్వాసుడు వస్తాడు. శకుంతల, అనసూయ ఎడపెడగా తిరిగి నిలుచుని ఉంటారు.]

దూర్వాసుడు

ఓం. శన్నో అస్తు...ద్విపదే

(ఎవరూ కదలరు.)

శం చతుష్పదే.

(విని, అటుచూడకుండా నవ్వుతారు.)

(దూర్వాసుడు కొంచెం పలికిస్తాడు: ప్రయోజనంలేక, రాముకునేట్టుగా సహిపించి)

నేను వచ్చా న్రా: (కొంచెం తటపటాయించి, వెళ్లి, మావిగున్న మొదల వేదిక మీద కూర్చుని,)

దూర్వాసుడు

అతిథిపూజ—

(శకుంతల, అనసూయ వినరు)

అర్ఘ్యం, పాద్యం—

(వాళ్లు వెనకటిలాగానే ఉంటారు: ఆయన చూపుడుగా వాళ్లమీదకు వెళ్లి)

తెస్తారా లేదా పూజాద్రవ్యాలు? (వాళ్లు చలించరు.) శపించనా ఇక తిరుగకుండా! —కాచుకోండి (కొంచెం తమాయించి) చిత్రప్రతిమలలాగా కదలరేం? మీకు మతిపోయిందా? దివ్యఋషిని—దర్శనం అనుగ్రహించాను. పూజించండి—తరించండి! ఇప్పటికీ చెప్తున్నాను. చెడిపోకుండా—(ఊరుకుని నిదానంగా) ఏమిటీవింత? (దివ్యదృష్టి సారించి) హుఁ. పడుచుదనం పొగరు! శకుంతలా ఈ అవజ్ఞకు ఫలం అనుభవించు. రాజును తలచుకునే కళ్లతో నన్ను చూడలేవేం? అతనిమీదకోపం నామీద చలాయిద్దామనుకున్నావేం? చూసుకో—(శాపోదకం, అభిమంత్రితం, విడుస్తూ) నిన్ను దుష్యంతుడు మరచిపోతాడు. (అంగలో దాటిపోతాడు.)

అనసూయ

చండకోపి—శాపం—అమోఘం.

శకుంతల

కానీ, ఎన్ని కష్టాలు వస్తాయో రానీ. నా విధి వ్రాత! (దుఃఖిస్తుంది.)

అనసూయ

రా. పోయి బతిమాలుకుని ప్రసన్నుని చేసుకుందాం.

(శకుంతలను బలవంతంగా లాక్కుని వెళుతుంది. స్టేజి ఒక నిమిషం ఖాళీ: అంతలో ఇద్దరూ తిరిగివస్తారు.)

శకుంతల

మాయమైనాడు.

అనసూయ

(తల ఊగిస్తుంది.)

శకుంతల

ఏంచేయను? ఎవరిని వేడుకోను? ప్రభూ! నీవు కనికరించనందున కదా ఈ దాసికి ఇన్ని అగచాట్లు! ఏలా బ్రతుకను? ఎందుకు—

(కూలబడుతుంది)

అనసూయ

సఖీ! ధైర్యం తెచ్చుకో. అలావిచారించకూడదమ్మా! అన్నిటికీ గౌరీమహాదేవి ఉన్నది. ఆమెకు దయరాదా! (కళ్లనీళ్లు పెట్టుకుంటుంది)

(నారదుడు ప్రవేశం. వెంట గానం)

నారదుడు

లోకైకసుందరాననా-దురా
లోకకళత్రరహితా
నాకవామలోచనా మ
నా కమలాసహితా.

(శకుంతలస్థితి చూస్తాడు: మహతిని తీసి) ఎప్పుడూ ఒకటే మోతా! (క్రింద పెట్టి) కిక్కురుమనకుండా ఊరుకో, వేళాపాళా లేదూ (బిగ్గరగా) నారాయణ, నారాయణ!

శకుంతల

(లేచి నిలుచుని) నమస్కారం. దయచేయండి.

నారదుడు

కల్యాణీ! భర్తృసహావాససిద్ధిరస్తు!

అనసూయ

(నవ్వుతూ) అయితే పెద్దపేచీ వస్తుంది!

నారదుడు

(ఉలికిపడి) ఏం?

అనసూయ

ఇప్పుడే—దూర్వాసమౌని శాపం యిచ్చి వెళ్లారు!

నారదుడు

ఎందుకూ?

అనసూయ

ఎందుకేమిటి—శాపానికి? ఆయనకు అలవాటేకదూ? ఇవాళ మేం కనబడ్డాం!

నారదుడు

అయితే మాత్రం?

అనసూయ

కాలినిబడ్డ పాము కరవక మానుతుందా? ఊరికే వచ్చి, ఒక్క శాపమైనా ఇయ్యకుండా వెళితే పరువుతక్కువ కాదూ? అయినా, తెలియక అడుగుతాను, మీలో మీరు కూడబలుక్కురా? ఏం, కర్మం! ఒకరు శాపం, వారి వెనక మరొకరు వరం! పేచీలు ఎందుకు పెంచుకుంటారు? పోనీ, పెద్దవాడు, ఆయన మాట గౌరవిద్దాం, మీ ఆశీర్వచనం ఉపసంహరించుకోండి!

నారదుడు

ఏమిటీ!—ఉపసంహరించుకోవడమే!—బ్రహ్మవాక్కు!

అనసూయ

మరి, దూర్వాస మునీంద్రునిది?

నారదుడు

ఆసంగతి తరువాత ఆలోచించుకోవచ్చును. అసలు, జరిగినకథ ఏమిటో.

అనసూయ

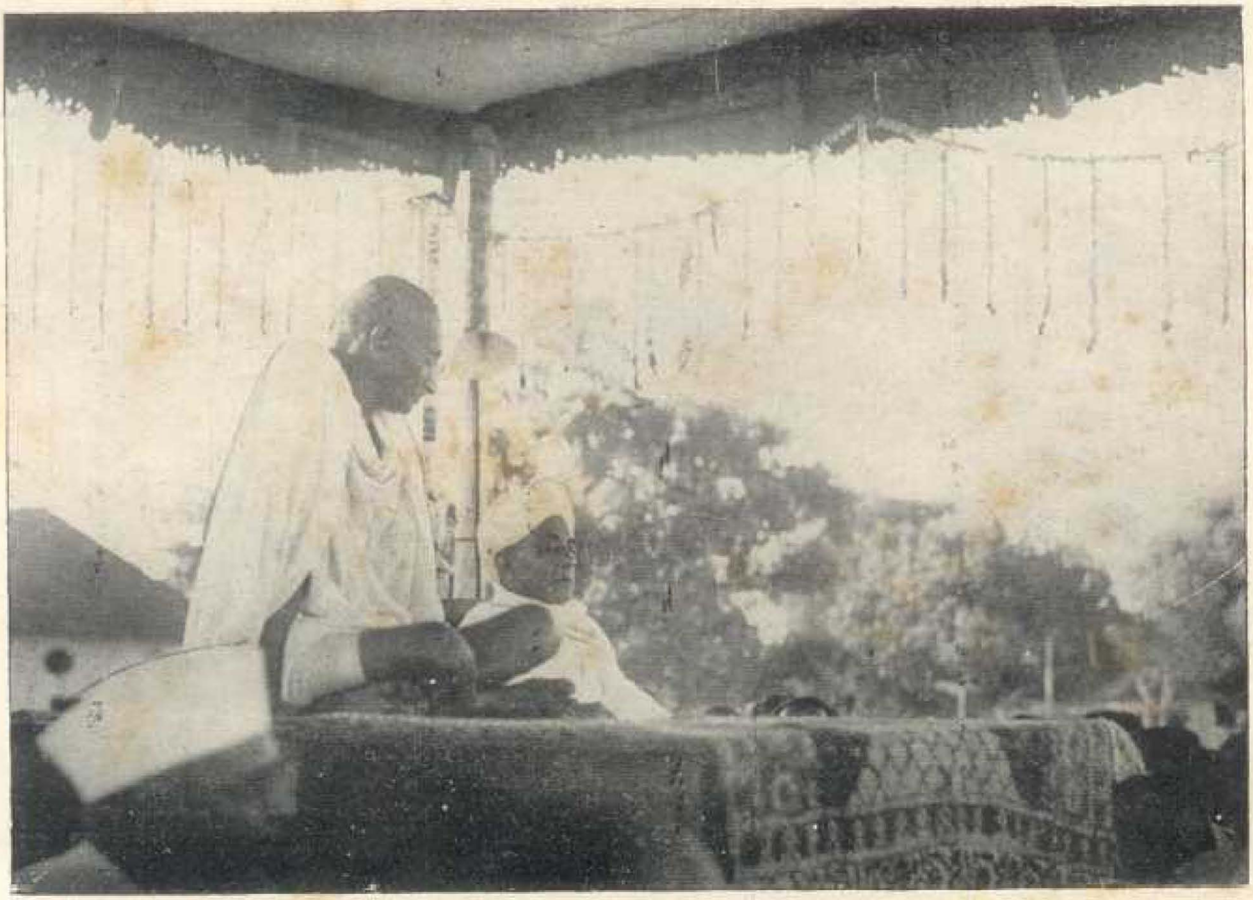
ఆఁ. పాడిందేపాట! నేను చెప్పలేను. మీరు యోగదృష్టితో—

నారదుడు

ఊహుఁ—తెలిసింది. మహామంచి పట్టులో చిక్కాడులే ముసలాడు: మరచిపోతాడన్నాను కదూ. అవును బ్రహ్మచారికేం తెలుసును? కమండలం, జలం-ఉన్నాయి కదా అని అవకతవకలు చేయడమే! కానీ, తెలిసివస్తుంది. చేసే గెలుస్తాను.

అమ్మాయీ! తిరిగీ ఆశీర్వదిస్తున్నాను. భర్తృ సమాగమ...

తిరువాంకూరులో గాంధిమహాత్ముని పర్యటనము

౧. తిరువాంకూరులో మహాత్ముడు ఎజావా తెగవారికి హితబోధచేయుచుండుట యిందు కానవగును.

౨. తిరువాంకూరు మహిళాసమావేశమువారు మహాత్మునికి స్వాగతపత్రము సమర్పించుట. శారదా దేవిగారు స్వాగతపత్రము చదువుచున్నారు

తమ సంస్థానమున హరిజన దేవాలయ ప్రవేశమునకు అనుజ్ఞయిచ్చిన శ్రీ తిరువాంకూరు మహారాజు గారికి
శ్రీ రాజగోపాలాచార్యులుగారు ధన్యవాదములర్పించుట

శ్రీ తిరువాంకూరు మహారాజాగారికి చెన్నపురి పురపాలకసంఘమువారు స్వాగతపత్రమును సమర్పించుట
(మహారాజాగారి ప్రక్కన మహారాణి శ్రీ సేతూబాయిగారుగలరు)

శకుంతల

అనసూయా! చూడు, ఆలేడిపిల్ల కుంటరి తనం. తల్లిదగ్గరనుంచి పారిపోతూన్నది. పట్టు కుంటాను (తొందరగా వెళుతుంది.)

అనసూయ

అప్పుడే ఎందుకమ్మా అంత తొందర! (నారదునితో) పిచ్చితల్లి! సంబరం నాచేసు కోవాలని వెళ్లిపోయింది. రేజరు (వెనుకుతూ) ఇక్కడే పడవేసింది — ఈపూవులలో.. అరే! ఏమైందీ? — కాస్త, మీరుకూడా వెదకండి.

నారదుడు

ఏం రేజరు?

అనసూయ

మందు వెదకండి.

నారదుడు

కాదు, చెప్పాలి! ఆ... అక్కడేనులే — నాదివ్యదృష్టికున్నదిగా! (తెలుసుకుని) ఓహో! ఇంకేం? సాధించాను! శకుంతలను మరచి పోయినా, రేజరు చూడగానే, దుష్యంతుడు యిట్టాలిరి ఏలుకుంటాడు! - చూడు జాగ్రత్తగా (ఇద్దరూ వెదుకుతారు.)

అనసూయ

పోయింది

నారదుడు

ఊఁ, ఇంతలో ఏమవుతుంది? — శకుంతల పట్టుకువెళ్లిందేమో?

అనసూయ

లేదు. మనం చూస్తూనే ఉన్నాంకాదూ? ఇదంతా శాపమే! మళ్లీ మహాసముద్రంలో —

నారదుడు

భయపడకు, నేను ఉన్నానుకదూ.

అనసూయ

ఏమైపోయిందంటారు?

నారదుడు

అదే చెప్పడానికి వీలులేకుండా ఉన్నది: విచారిస్తాను: దివ్యదృష్టి - ఒక విషయంలో రెండుసార్లు పనిచేయదు. లేకపోతేనా —

అనసూయ

మీరే రక్షించాలి: ఇప్పుడు పెద్దదిక్కు ఎవరూ లేరు.

నారదుడు

మరేం భయంలేదు. శకుంతలను అత్తవారింటికి పంపించివేయవచ్చును. తరవాత భారం నాది.

అనసూయ

అలాగే.

నారదుడు

వెళ్లివస్తాను. (నిష్క్రమిస్తారు.)

అనసూయ

ఇదిగో, — ఏమండోయ్ (పిలుస్తూ వింగ్ దాకా వెళుతుంది: నారదుడు వస్తాడు.)

నారదుడు

ఇప్పుడు వేళలేదు,... తిరిగి మళ్లా,...

అనసూయ

అందుకు కాదు, పిలిచింది! మీ-మహతిని వదలివేసి వెళుతున్నారేం? — ఇదిగోండి.

నారదుడు

(అందుకుంటూ, ఆలస్యంచేసి, అవతలకి వెళ్తూ) మహతిని కాదు, మనసే మరచిపోయి నాను. (ఇంకా కొంచెం దగ్గరకు జరుగుతాడు.)

అనసూయ

కొంటెతనం - (నారదుని చెక్కిలిమీద చేయి అలా అని) శకుంతలను ప్రయాణం చేయాలి. (కన్ను ఎగురవేసి నవ్వుతూ పారి పోతుంది.)

(గానం)

మాలతీలతామదాము
ధరణా, సురమోహనా
లోకైక సుందరానవా

నారదుడు

ఊరుకో: సంగీతం పాడినట్టుగానే ఉన్నది మనపని! (గానం ఆగిపోతుంది.)

(నడచి పోతాడు)

***

* మూడో రంగం *

[రాజనగరిలో. విహారమందిరం. పన్నీ జాజుల దండను పదిలముగా పుచ్చుకొని చేటి]

చేటి

(పరిక్రమించి) ఏమే, ఇక్కడ ఎవరూ లేరేం? ప్రభువు ఈపూట వచ్చి వారని కంచికి చెప్పాడే! మహలితాలకు వృష్టి రోషం వచ్చి పోతూన్నది. కంటికి కనబడ్డవారందరూ మహారాజులే.

(ప్రతీహారి ప్రవేశించి, చేటినిచూసి)

ప్రతీహారి

మహారాజులే! నీ స్వయంవరానికి నేను రానా!

చేటి

(తిరిగిచూసి) నీవు ఉన్నావు బాబూ, ఇక్కడ —

ప్రతీహారి

నీతోడునీడను. నిన్ను చూడకుండా నిమిషం ఉండగలనా? సుదినం! పూలమాలకూడా ఉన్నది కదా - అన్నీ కలసివచ్చినాయని స్వయంవరమన్నాను. — సైఁ (పరిహసించి) ఎంత అందంగా ఉన్నావుకే — నిన్ను... ఇహ... వదలిపెట్టలేను! జాజులు... రేకలు విచ్చినట్టుగా నీదిన్నారి పెదవులతో -ఏదీ... చిరునవ్వు

చేటి

(నవ్వుతూ)
జాజులందమూ-రవల
గాజాలందమూ-బావా

ప్రతీహారి

చందమామ వెలుగరిద
భరసమందమూ

చేటి

ఒకుల
కందరాని మోదిరేన
విందులందమూ...

ప్రతీహారి

అందాలరాశివి — ఏ అందమైనావులే! స్వయంవరందాకా ఆగలేను! — గాంధర్వం — (పట్టుకోబోతాడు)

చేటి

(దిక్కులకుండా తప్పించుకుని) ఉండు, ఎవరన్నా చూస్తారు! — అహొయ్యొ! — మహారాజా! (దూరంగావెళ్లి నిలుచుంటుంది.)

(దుష్యంతుడు వస్తాడు: పడిపక్కగా ఉన్న ఆసనంమీద కూర్చుని ఆలోచనలో)

దుష్యంతుడు

కుడి ఎడమ కన్నులు వంతులువేసుకొని అదురుతూన్నవి: ధర్మనిర్వహణంలో ఏమైనా లోపం చేశానా? మనసుకూడా కలవరపడు తూన్నదే! (ప్రతీహారిని చూసి) పురోహితులు సోమరాతులవారిని పిలుచుకునిరా.

(ప్రతీహారి వంగి, నమస్కరించి వెళ తాడు.)

చేటి

(ముందుకువచ్చి) దేవా! మహారాణి వసుమతీదేవి పంపిన ప్రేమోపహారము.

శకుంతల

అనసూయా! చూడు, ఆలేడిపిల్ల కుంటరి తనం. తల్లిదగ్గరనుంచి పారిపోతూన్నది. పట్టుకుంటాను (తొందరగా వెళుతుంది.)

అనసూయ

అప్పుడే ఎందుకమ్మా అంత తొందర! (నారదునితో) పిచ్చితల్లి! వంబరం నాచేసుకోవాలని వెళ్లిపోయింది. రేజరు (వెతుకుతూ) ఇక్కడే పడవేసింది—ఈపొదలో.. అరే! ఏమైంది?—శాస్త్రి, మీరుకూడా వెదకండి.

నారదుడు

ఏం రేజరు?

అనసూయ

ముందు వెదకండి.

నారదుడు

కాదు, చెప్పాలి! ఆఁ...అక్కర్లేదులే—నాదివ్యదృష్టి ఉన్నదిగా!(తెలుసుకుని)ఓహో! ఇంకేం? సాధించాను! శకుంతలను మరచిపోయినా, రేజరు చూడగానే, దుష్యంతుడు జ్ఞాపకం తెచ్చుకుంటాడు!-చూడు జాగ్రత్తగా (ఇద్దరూ వెదుకుతారు.)

అనసూయ

పోయింది

నారదుడు

ఊఁ. ఇంతలో ఏమవుతుంది?—శకుంతల పట్టుకువెళ్లిందేమో?

అనసూయ

లేదు. మనం చూస్తూనే ఉన్నాంకాదూ? ఇదంతా శాపమే! మళ్లీ మహాసముద్రంలో—

నారదుడు

ఫరవాలేదు, నేను ఉన్నానుకదూ.

అనసూయ

ఏమైపోయింటుంది?

నారదుడు

అదే చెప్పడానికి వీలులేకుండా ఉన్నది: విచారిస్తాను: దివ్యదృష్టి - ఒక విషయంలో రెండుసార్లు పనిచేయదు. లేకపోతేనా—

అనసూయ

మీరే రక్షించాలి: ఇప్పుడు పెద్దదిక్కు ఎవరూ లేరు.

నారదుడు

మరేం భయం లేదు. శకుంతలను అత్తవారింటికి పంపించివేయవచ్చును. తరువాతి భారం నాది.

అనసూయ

అలాగే.

నారదుడు

వెళ్లివస్తాను. (నిష్క్రమిస్తారు.)

అనసూయ

ఇదిగో,—ఏమండోయ్ (పిలుస్తూ వింగ్ దాకా వెళుతుంది: నారదుడు వస్తాడు.)

నారదుడు

ఇప్పుడు వేళలేదు,... తిరిగి మళ్లా,...

అనసూయ

అందుకు కాదు, పిలిచింది! మీ-మహతిని వదలివేసి వెళుతున్నారేం?— ఇదండి.

నారదుడు

(అందుకుంటూ, ఆలస్యంచేసి, అవలోకిస్తూ) మహతిని కాదు, మనసే మరచిపోయినాను. (ఇంకా కొంచెం దగ్గరకు జరుగుతాడు.)

అనసూయ

కొంటెతనం - (నారదుని చెక్కిలిమీద చేయి అలా అని) శకుంతలను ప్రయాణం చేయాలి. (కన్ను ఎగురవేసి నవ్వుతూ పారిపోతుంది.)

(గానం)

మాలతీలతామదామ
భరణా, సురమోహనా
లోకైకసుందరాననా

నారదుడు

ఊరుకో: సంగీతం పాడినట్టుగానే ఉన్నది మనపని! (గానం ఆగిపోతుంది.)

(నడచి పోతాడు)

***

* మూడో రంగం *

[రాచనగరిలో. విహారమందిరం. పన్ను జాజుల దండను పదిలముగా పుచ్చుకొని చేటి]

చేటి

(పరిక్రమించి) ఏమే, ఇక్కడ ఎవరూ లేరేం? ప్రభువు ఈపూట వచ్చినారని కంచుకి చెప్పాడే! ముసలితాతకు దృష్టిదోషం వచ్చిపోతూన్నది. కంటికి కనబడ్డవారందరూ మహారాజులే.

(ప్రతీహారి ప్రవేశించి, చేటినిచూసి)

ప్రతీహారి

మహారాజులే! నీ స్వయంవరానికి నేను రానా!

చేటి

(తిరిగిచూసి) నీవు ఉన్నావు కాబూ, ఇక్కడ—

ప్రతీహారి

నీతోడునీడను. నిన్ను చూడకుండా నిమిషం ఉండగలనా? సుదినం! పూలమాలకూడా ఉన్నది కదా - అన్నీ కలసివచ్చినాయని స్వయంవరమన్నాను.— హైఁ (పరిహసించి) ఎంత అందంగా ఉన్నావు?—నిన్ను... ఇహ... వదలిపెట్టలేను! జాజులు... రేకలు విచ్చినట్టుగా నీదిన్నారి పెదవులతో -ఏదీ... చిరునవ్వు

చేటి

(నవ్వుతూ)
జాజులందమూ-రవల
గాజులందమూ-రాగా

ప్రతీహారి

చందమామ వెలుగునీడ
భరసమందమూ

చేటి

ఒకుల
కందరాని మోవిరేఖ
విందులందమూ...

ప్రతీహారి

అందాలరాశి— ఏ అందమైనాసరే! స్వయంవరందాకా ఆగలేను!—గాంధర్వం—(పట్టుకోబోతాడు)

చేటి

(చిక్కకుండా తప్పించుకుని) ఉండు, ఎవరన్నా చూస్తారు!—అయ్యో!—మహారాజు! (దూరంగావెళ్లి నిలుచుంటుంది.)

(దుష్యంతుడు వస్తాడు: కుడిపక్కగా ఉన్న ఆసనంమీద కూర్చుని ఆలోచనలో)

దుష్యంతుడు

కుడి ఎడమ కన్నులు వంతులువేసుకొని అదురుతూన్నవి: ధర్మనిర్వహణంలో ఏమైనా లోపం చేశానా? మనసుకూడా కలవరపడుతూన్నదే! (ప్రతీహారిని చూసి) పురోహితులు సోమరాతులవారిని పిలుచుకునిరా.

(ప్రతీహారి వంగి, నమస్కరించి వెళుతాడు.)

చేటి

(ముందుకువచ్చి) దేవా! మహారాణి వసుమతీదేవి పంపిన ప్రేమోపహారము,

శార్ఙ్గరవుడు

ఈమెనే నీవు వరించినది.

దుష్యంతుడు

అబద్ధము!

శార్ఙ్గరవుడు

ఆఁ. శాపాయుష్కుల మతి మరపోతూ న్నారు.

దుష్యంతుడు

లేదు: మహాప్రసాదము! కాని, కడుపు తూన్న పిల్లను భార్యగా వరించవలసిన దనే ఆదేశము—శిరసా వహించాలా, శాపానికి జడిసి?

శార్ఙ్గరవుడు

ఈలా, అమాయకురాలిని వంచనచేయడం కూడా రాజధర్మాలలోదేమో? అరణ్యా లలో ఉండే మాకు ఏం తెలుస్తుంది? మాపని మేము చేశాం: ఇక నీయిష్టం: ఏలుకున్నా సరే, లేక—

(శకుంతలతో) ఏమమ్మా! చూశావా, ఈచుపవాలకం! పోనీ, చూసిఅయినా పోల్చుకుంటాడేమో, ముసుగుతీయి: ఇప్పుడు సిగ్గుపడితే ఏలా? (ముఖం చూపిస్తుంది.)

(మహారాజుతో) చూడండి, ఈమె ఎవరో...

దుష్యంతుడు

ఈమె ఎవరు?

శకుంతల

నాధా!

దుష్యంతుడు

నాధా!—ఇంత విపరీతమా? అమ్మాయీ, నీవు పసిదానవులాగా వున్నావు: అప్పుడే ఇన్నిమాయలు ఏలా నేర్చుకున్నావమ్మా?

శకుంతల

మాయలా! ఎవరివి?

దుష్యంతుడు

తెలియడం లేదూ?

శకుంతల

మళ్లా అనండి, ఆమాట.

దుష్యంతుడు

అంటాను, నాకేమిభయం?

శకుంతల

అవును: ఇంత దుర్మార్గానికి, మోసానికి ఒడిగట్టినమీకు (దగ్గరకువెళ్లి) కోపమూ నామీద?

మీరు ఎప్పుడు రమ్మంటారా అని కాచుకుని ఉండీ ఉండీ, స్వతంత్రించి వచ్చేసినందుకు, మన్నించండి.

దుష్యంతుడు

నాకేమీ అర్థంకావడం లేదు.

శకుంతల

అల్లాగా? ఏమీ తెలియనివారు, నన్ను మాయచేసి ఏలావరించి, సమ్మెకలిచ్చి...

దుష్యంతుడు

ఊఁ. కథ అల్లు—

శకుంతల

పారవా! ఇది మీకుతగదు!—అప్పుడే మర చిపోయినారా? మనచెలిమికి సాక్షిగా సేఫ్టీ రేజరును, మాతండ్రి మాఅమ్మకు యిచ్చిన దానిని, మీకు నేను సమర్పించలేదా? ఆశ్ర మంలో ఉన్నంతకాలం మీకు అనుదినమూ నేను అమరించియిచ్చేదాన్నికాదా? అప్పుడు మీనున్నని చెక్కిళ్లు ఎంతముద్దొచ్చేవి! తోటిచెలికత్తెలు నన్నుచూసి ఎంత అసూ యపడేవారు! జ్ఞాపకంలేదూ, మొదటిసారి మీరు రేజరు పట్టుకోవడం చేతగాక, గంట్లు పడితే, నేను మందారరేకలు తీసుకువచ్చి అద్దలేదూ? ఏం, చూడండి, మీరు షేవ్ చేసు కుని అక్కడపడవేసిపోతే తీసిదాచేసి, అల్లరి చేస్తే, 'రేజర్ ఒకయెత్తూ, నేను ఒక ఎత్తూ' అని మీరు నన్ను ఎంతబ్రతిమాలుకుని, అనితర జనలభ్యమైనఆ దేవప్రసాదాన్ని నేను నవ్వుతూ యివ్వగా, కళ్లనద్దుకుని, మీభాగ్యదేవతనని కౌగలించుకోలేదూ? ముద్దు పెట్టుకుందామని మీరు ఎంత ఉబలాటపడినా, మూడురోజు లూ గెడ్డము పెరిగి గరుకుగా ఉన్నదని నేను తప్పించుకుంటే, నామీది మక్కువతో మీరు, సాయంకాలమైనప్పటికీ, ఎవరూచూ డకుండా, అప్పటప్పుడు గెడ్డం చేసుకుని, కల కలలాడుతూఉంటే, నిలువలేక నేనే మీ కౌగిలిలో వాలిపోయినాను కామా? చివరకు, మీరు ఇక్కడకు వచ్చేస్తూ, రేజరు వెంట పట్టుకువెళుతానంటే, మీనున్ననిగడ్డం చూసి ఎవరైనా మాయచేసి వలలో వేసుకుంటారని, నేను ఇయ్యకుండా ఉట్టిచేతులతోనే పంపా మకాదూ? చూసుకోండి, ఎంత పెరిగిపో యిందో! అచ్చంగా, కిరీటంపెట్టుకుని, వేషం వేసుకున్న మునికుమారుడులాగా ఉన్నారు. (దుష్యంతుడు ఉలికిపడి గడ్డం తడుముకుం టాడు) ఏం, గడ్డమంటేఅయినా నేను జ్ఞాపకం వచ్చానా? (మీద చెయివేస్తుంది)

దుష్యంతుడు

(సంభ్రమంతో) రేజరు! ఏదీ రేజరు?

శకుంతల

(దీనంగా) లేదు, పోయింది!

దుష్యంతుడు

అవును, అలాగే పోతుంది: ఎంత మోసం!

శకుంతల

నమ్మరూ, ఇంకా ఇప్పటికీ నమ్మరూ? —నిజంగానే పోయిందండీ.

దుష్యంతుడు

ఇక చాలించు—నీ వేషాలు. వచ్చిన త్రోవను వడు.

శకుంతల

ఎక్కడికి పోను?—మీ భార్యను,—

దుష్యంతుడు

ఆమాట అంటే ఊరుకోను. భార్యవా?

శకుంతల

కానా?

దుష్యంతుడు

నీవు ఎవరో నాకు తెలియదు. వెళుతావా, లేదా?

శార్ఙ్గరవుడు

(ముందుకువచ్చి) ఏమిటయ్యా నీ ఆగ డం? మీలోమీరు రాజీపడరా? ప్రణయకలహ మేమోనని ఊరుకున్నాను, చూస్తూ. పొగరు బోతుతనం మాని ఏలుకుంటావా సజావుగా, శపించనా? (చేయి జాస్తాడు.)

శకుంతల

వద్దు, వద్దు. నా నాథుని ఏమీ చేయవద్దు. నన్ను చూసి అయినా—

శార్ఙ్గరవుడు

ఆహాఁ. పిల్లేదు. ఎత్తినచెయ్యి ఊరికే క్రిందకు దించకూడదు. శపించితీరాలి! ఏం, రాజా?

(నారదుడు, కణ్వుడు ప్రవేశిస్తారు.)

నారదుడు

(శార్ఙ్గరవునితో) ఏం, పిట్టకొంచెమైనా కూత ఘనంగానే ఉన్నదే? చదువంతా అయి పోయి, శాపప్రయోగాలదాకా వచ్చావూ?

(దుష్యంతునితో) ఏం, రాజా, క్షేమమా?

దుష్యంతుడు

(మాటాడకుండా ఉభయులకూ నమస్కరిస్తాడు.)

శకుంతల

నాన్నగారూ (కణ్వుని కౌగలించుకుంటుంది.)

నారదుడు

(కణ్వునితో) ఏమండీ, ఊరుకుంటారేం? చేసిన ఘనకార్యం బయలుపెట్టండి: ముందు, మీ అల్లుణ్ని పలకరించండి.

కణ్వుడు

(శకుంతలతో) ఊరుకో తల్లీ! నీకేం భయం లేదు: అంతా నా పొరపాటు.

దుష్యంతుడు

పెద్దలు—నిలుచునే ఉండటం భావ్యం కాదు: దయచేసి ఇలా—

కణ్వుడు

నాయనా! పెద్దల అభావ్యపు పనులే ఇంతవరకూ తెచ్చినవి. నా తప్పు ఒప్పుకుని మీరందరూ క్షమిస్తేనే కాని కూర్చోను.

దుష్యంతుడు

దైవవశములు—మీరు తప్పుచేయడం—

కణ్వుడు

విధివిధానం, బాబూ! ఆకలములతో జీవనం చేస్తూ, అడవిలో పడిఉండటం మాకు తగింది కాని, తనకుమని నాగరికవేషం వేస్తే ఊరికే పోతుందా?

దుష్యంతుడు

మీ మాటలు విచిత్రంగా ఉన్నవి.

నారదుడు

వినండి! ఇంకా ఉన్నవి విశేషాలు.

కణ్వుడు

మహాపరాధం—

సోమరాజుడు

మీరు మాటిమాటికి అలా నిందించుకోవడం మహారాజుకు చిన్నతనంగా ఉన్నది.

కణ్వుడు

(శకుంతలతో) అమ్మా! నన్ను మన్నింతువూ?

శకుంతల

(ఆశ్చర్యంతో) అదేమిటండీ!

కణ్వుడు

కాదు తల్లీ! నీకు యిన్ని కష్టాలు వచ్చింది నా తెలివితక్కువతనం వల్లనే.

నారదుడు

ఉపోద్ఘాతం తెగ పెరిగిపోతూంది: ఇకనైనా ఉపక్రమిస్తారా, లేదా, అసలు విషయం? వచ్చి మనం...(సైగతో ఏదో జ్ఞాపకంచేసి) ఇల్లే వస్తూ—

కణ్వుడు

(నవ్వుతూ) చాల్లేవోయ్,—ఇక...

నారదుడు

ఉండండి: (జనాంతికంగా) ముందు యోచించవద్దూ? శాపమైకంపోయి జ్ఞాపకం రానిదే మీ మాటలు ఏలా నమ్ముతాడు?

కణ్వుడు

అవును: (రేజరు తీసి సభఅందరికీ చూపించి, నిదానంగా, మహారాజు సమీపంలో బల్లమీద పెడుతాడు.)

శకుంతల

రేజరు!

దుష్యంతుడు

(నిద్రమేల్కొన్నవానిలాగా సంభ్రమంతో) రేజరు, రేజరు! (కలయజూసి) శకుంతల, నా శకుంతల!

(నారదుడూ, కణ్వుడు ఒకరి నొకరు చూసి నవ్వుకుంటారు.)

శకుంతల

నాథా!

(కౌగలించుకుంటారు ఉభయులూ.)

నారదుడు

(కొంచెంసేపు ఊరుకుండి) ఇక, అందరం కూర్చుందామా?

(మహారాజు కూర్చుంటాడు. ఆయన పక్కను శకుంతల—నిల్చుని. మిగిలినవారందరు ఎదురుగా కూర్చుంటారు. కణ్వుడు - కమండలం, దర్భాసనం శకుంతలకు అందిచ్చి, నిలుచునే-)

కణ్వుడు

రేజరు నేను తీశాను!

శకుంతల

మీరా?

కణ్వుడు

అవును!

నారదుడు

ఎందుకో? అవసరం ఏరరాను?

కణ్వుడు

నేనే చెప్తున్నాను కాదూ! బ్రహ్మలోకానికి యజ్ఞ సంభావన తీసుకునేందుకు వెళుతూ మా శకుంతలను చూద్దామని, ఇక ఇక్కడికి వచ్చేస్తున్నది కదా అమె, మునికుమారికలతో కలిసి పూలు కోసుకుంటూన్నదని ఆ వైపు వెళ్లి కనబడకపోతే, ఎటు వెళ్లిందో అని అటూ ఇటూ అక్కడే తిరుగుతూండగా, పచ్చికలో తళతళ లాడుతూ ఈ రేజరు కనబడ్డది!

శకుంతల

నేను వదిలేశాను, కోపంలో. (దుష్యంతుడు ప్రశ్నిస్తూ చూస్తాడు. ఆమె అతని చెంపలు నిమురుతుంది లాలిస్తూ)

కణ్వుడు

చూడగానే, మరచిపోయిందేమో—తీసుకువెళ్లి యిద్దామని తీశాను. కాని, అంతలో ఒక పిచ్చి ఆలోచన పోయింది: జరుగుతూన్నది బ్రహ్మలోకంలో సభకు అక్కడకు రంభాదిదేవగాయకులు అభినయ ప్రదర్శనానికి వస్తారు కదా, చక్కగా గడ్డం తీసేసుకుంటే బాగుంటుందని—

నారదుడు

ఓహో!...మీ రూపం తలచుకుంటేటికే నవ్వొస్తున్నది.

కణ్వుడు

రేజరును తీసుకువెళ్లిపోయినాను. వెనక నుంచి ఎవరిచేతనైనా పంపించవచ్చును కదా అని.

నారదుడు

ఇంకా నయం: నేను కనబడకపోతే అలా చేసేవారనుకుంటా? కోతిమూక, మీ శిష్యులు మిమ్మల్ని బ్రతకనిచ్చేవారేనా?

(శార్ఙ్గరవునితో) నిన్ను కాదు లేవోయ్! నీవు చాలా యోగ్యుడివి, నెమ్మదైనవాడవు! నేను ఎరుగనా ఏమిటి?

కణ్వుడు

తీరా, అక్కడ ఏదో ఆటపాటలని వాదేనవుడు కదులనిచ్చాడు కాదు. ఏలాగూ ఆలస్యమైందికదా, శకుంతలను చూసిపోదామని వస్తూండగా నారదుడు సంగతి అంతా చెప్పేటప్పటికి—

నారదుడు

మాయింటిదగ్గర మిమ్మల్ని చూసేటప్పటికే అర్థమయింది నాకు: మా అమ్మ అడిగింది కూడాను, మీరు అలాంటివారైనారేమని. నేను, తరువాత చెప్తానని తప్పించుకున్నాను.

కణ్వుడు

నాయనా, నీఋణం ఎలా తీర్చుకోగలను?

నారదుడు

తిరిగీ గడ్డం పెరగనీయండి: తాపసులకు అందులో ఉన్నంత అందం (అందరూ నవ్వుతారు.) పోనీ, భార్య గర్భవతి గనుక, ఈ నవమాసాలూ మీ అల్లుడికి దానితో అవసరంలేదు గనుక, వాడిచూస్తానంటారా? ఉహూం. అమ్మో! వద్దులెండి. అది కనబడకపోతే, అమ్మాయిని మళ్లా మరచిపోతాడేమో? సరే, సమస్తసన్మంగళానిభవంతు! నేనువెళ్లి ఈ పట్టున దూర్వాసుడికి చెవులు ఎక్కదీయాలి. ఎవరు గెలిచారో!

దుష్యంతుడు

మా ప్రాణాలు అందుకుని—

నారదుడు

ఇప్పుడు వీల్లేదు. భారతాలకు ఎలాగూ వస్తాను కామా! ఊర్వశి నాట్యం చూడటానికి వెళ్లాలి. మీ మామగారు ఉంటారుగా, నాకంటేకూడా ఆయనకే. మంచిది, వెళ్లి వస్తాను.

[అందరూ లేచి నిలుచుంటారు. నారదుడు వెళ్లిపోతూండగా—జవనిక]

S. S. S.

భా వ ము

జొన్నలగడ్డ

సత్యనారాయణమూర్తి

కావ్యము పై చేరిన రెండు శకుంతములు కదా ఉపనిషత్తుల దృష్టి నాకర్షించినవి! ఎదుటి ప్రకృతిని విలోకించున దొకటి; తలవాంచి మెక్కునది వేఱొకటి. అది జ్ఞానపిపాసువు, ఆనందకామి. ఇది! భోక్త, భోగప్రియ. మానవులం దీ రెండు రీతులవారును గలరు. తొలుతటి తెఱగువారే భావాంబరవీథి విహరించు విహారులు; ప్రతిభాసమన్వితులు; విజ్ఞానఘనులు.

విజ్ఞానము తన లోతు తెలిపోవు వివిధ పంథలను తర్కశాస్త్రము చూపుచున్నది. ఇవి పరిశీలనము, పరిమాణము, అనుభవము మున్నగునవి. తార్కికదృష్టిలోని వీనికిని, కళాదృష్టిలోనివానికిని ఎంతో వ్యత్యాస మున్నది. మన ప్రస్తుతపర్యాలోచనమున విశేషస్థానము నందునది కడాంతమే!

వినయము నెఱిగించు వ్యక్తిశక్తిని, గ్రంథశక్తిని అనుసరించిరే ప్రమాణమునకు (Authority) సంబంధించిన భావమును గైకొందుము. ఇట్టి భావము నిచ్చువానిలో పేటి-పెద్ద చరిత్ర... విజ్ఞానక్షేత్రమున ననుభవము విశాలాంగణము కలది. బహుళానుభవములు ప్రతిమానసమును మార్కొనితీఱును. కొన్ని మనసులు ముత్తెపుచిప్పలబోలునవి; మఱికొన్ని మట్టిచిప్పల చవకైనవి. వివిధానుభవములు వానియందు స్వాతివర్షబిందువులట్లు రాలి ముత్తెములు పోలు భావముల నీనును; అద్భుతసృష్టిని గనును! మట్టిచిప్పలందు నీటి తుంపురులట్లు పడి అవి వానియందు అదృశ్యమగును. వీనియందు సృష్టి కానుపించదు సరి కదా, మృత్యువు సిద్ధమైయుండును! ముత్తెపుచిప్పలు జిజ్ఞాసువులు కావున సౌందర్యముగని, సృష్టికర్తలు కాజాలుచున్నవి.

విషమానుభవములు సుఖపరంపరలు. వీనివంటి దేశములు ప్రేమసందేశములట్లు విజ్ఞానగర్భితములు. తీవ్రవేదనమంతే కదా ముద్దుబిడ్డపుట్టువు! గొడ్రాలునకు ప్రసవవేదనమే లేదు. కావున పండువంటి బిడ్డ నీమె కనలేదు. కష్టభూయిష్ఠమైన అనుభవములన కలసివంతతోయ తవమునందు వారే సుందర భావసింధోర్మ్ముల గాంచెదరు. ఆయానుభవముల వంతగా గణింపనివారును గలరు. కొందఱు వీరికి మాపలని పేరులుపెట్టి వీరి చుట్టు భజన చేతురు. భావచలన మెఱుగక, అనుభవమునందక బండరాళ్లకు మాఱుపేరులైన వీరు మృత్యువునకు నికేతనములందురు. కవి నానుభవములను శత్రువులట్లు విలోకించి, భీరువులట్లు వానికి తలలొగ్గువారు తమ మనుష్యత్వమును చంపుకొందురు. మెండికెత్తలపై బడిన భూలవానవలె మనుష్యత్వమును మటుమాయ మొనరించుకొనిన మనసులపై బడు భావసృష్టి వ్యర్థమగును. ఆయనుభవములను మిత్రులట్లు పరికించి, ఆత్మహృదయ కవాటములను తెఱచి వానికి స్వాగతమనువారు తమ మానసమంజూషములను భావమణులచే నింపుకొందురు. కవివానుభవము లీశ్వరప్రేరితములని వానికృత్తాభిప్రాయము. జగదీశుని నమ్మినవానికి ఇట్టి యనుభవములు లభించును. వేడిసెగలో తయారైన పాయసమువలె తీవ్రయాతనమున ప్రాగిన మనసు మనుష్యజీవనమునకు మధురపాకములను ప్రసాదించును.

తీవ్రానుభవములు చిత్తములను సోకినప్పుడెంచుక సంచలనము నంది, సంచలనమున కొంత పరిజ్ఞానము పడసి గడియలు కడచు కొలది సంచలనమును దావనిచ్చువారు తాత్కాలికముగ తామందిన జ్ఞానమును విస్మృతియందు జారవిడిచి తొంటి తెన్నులందే నడతురు. పైబడిన వానదెబ్బకు ఒకమాఱు కదలి మరల పడియుండు బండలకును వీరికిని దగ్గఱిచుట్టఱికము ముండును. ఈ మహానీయులు చిరమార్గ్యమునకు మంగళసూత్రము గట్టి, మానవులై పుట్టియు మృగములై చత్తురు. కష్టములను మఱచుట ఉచితమని పలుకువారు కొందఱున్నారు. ఇవి ప్రతికూలశక్తులని యెంచువారికట్టి ప్రబోధములకు కనంగ వచ్చును. ఇష్టించువారును వీనికి మనసు లొగ్గవచ్చును. ఈ యపోహవలన వీరు సొగసు లెఱుగరు; విజ్ఞానమును ఎఱుగరు. ప్రపంచ సారస్వతమును విప్పిచూడుడు. ఇష్టదేవతి సాక్షాత్కరించినంతన వాతని చరణముల నంటి అక్కరైన వరము నందునంతదనుక

వానిని విడువకుండు భక్తులవలె, దుర్దాంతాను భవమును ఆత్మహృదయములందు నిలుపుకొని దానికరుణాకేతన చక్కని పాఠముల నంది, వాని సాత్మజీవనములందు చిరాంకితములు గావించుకొనిన జిజ్ఞాసువులు, దివినుండి వేలు దీపికలు తిమిరసంకులలోకము సాలోకిత మొనరించి గమ్యస్థానముదెస జను తెరువరి గమనమునకు తోడగులీల నా పాఠములు కోటి వత్తులట్లు కాంతిలీ తమ జీవనములపై మిను కులు రాల్చుచు, దృష్టిగల భాస్వదాశయము దెస జనుగతి తమకు తోడుపడుట గ్రహించి ప్రాప్తలాభముగతిహృదయులైరని యెఱుంగ జాలుదురు.

జిజ్ఞాసువు అవ్వలి యవనినుండియు, సంత రంగవిశ్వమునుండియు భావవిభవము నందును. ఇంద్రియద్వారములనుండి దీనికితడు స్వాగత మనును. వీనినిగుఱించి ఎన్నెన్నియో అపోహలు తలనూపినవి. ఆత్మాభ్యుదయమున కింద్రియ ములు చెఱుపుదెచ్చునవనియు, వీనిని త్రొక్కి యుంచుట గుణవంతుని ప్రధానకర్తవ్యమని యు పెద్దలనుచుందురు. గురుపరంపరనుండి దిగివచ్చు భావము నిలువేఱుపుజేసికొనువలవాటు మనయది. ఎన్నడో పుట్టిన సంప్రదాయము నేను ముత్తవ్వగాక జగన్మోహినివలె జవ్వనియైనిలిచె నేని ఆమెనిండుచక్కదనమునకు చేతులుజోడించుటకు మనము సంశయింపరాదు. చిరనూతన మైన సంప్రదాయమును గొలుచుట మంచిదే. కాని ఒకడు మొక్కుమని శాసించెననిగానీ, మఱొకడు దానిపై పూలుచల్లుచుండెనిగాని ఈ యారాధనమునకు కడంగితి మేని నిక్కంపువృద్ధిని కనులజూడము. ఏదో పుంత ఏర్పడినదని కండ్లుమూసికొని నడచు వాడు తన బుద్ధిపై, సహజశక్తిపై, స్వతంత్ర భావముపై అడుగులువేసి తీఱును.* బానిస బంగారువు బడసినను దానిచే ముకుటమును నిర్మించుకొనజాలడు. నిర్మించినను దాని వాతడు మనుష్యత్వమున కిచ్చి నక్కనిలువ వలెను.

భావగ్రహణమునకు అక్కరైనచేత ఇంద్రి య కవాటములను తెఱచియుంచు టేకాదు. ఇ ల్లెల్లరు చేయుచు నేయుందురు. రమాపతి వలె వాణి అవలీలగ ప్రసన్న గాదు. తెఱువబడిన ద్వారములన్నిట నామె ప్రవేశించుట కిచ్చ గింపదు. తపించు కుముద్వతి హృదయమందే నగుమోముజాబిలి చొచ్చి నందనము నందు సృష్టించులీల ధ్యానమగ్నమైయున్న మానస మునే జగదీశుకు విశ్రాంతిగృహము గావిం చుకొనునట్లు తపించుహృత్తామరసమును సత్య లోక మొనరించుకొని వీణాపాణియైన దివ్య భావమందు సౌందర్యమాధుర్యసౌరభసమ న్వితయై వసించును.

పూవులందుగాక ముండ్లయందే తపసు పం డునుగావున తాపసులైన వీరులును, కళో పాసకులును కంటకాసనములపై నుండియే కృతకృత్యులగుదురు. మానవరక్షణార్థము మను ష్యులందు జన్మింప జగదీశుడే తపించెనని కృష్ణ జీవనమును పరిశీలించినపుడు గ్రహింతుము. తపసునందలి తత్త్వమును, కష్టమందలి మహ త్త్వమును ప్రకటించినది కావుననే కృష్ణావ తార మవతారములందు మిన్నయైనది. కైదు లోని ఘోరారిష్టములు పసిబిడ్డయైన శ్రీకృష్ణ నకు దాదులైనవి. ఆతని జీవనమునకు ముకుట మైనదియు మహాకష్టమే. "జగదీశునంతటి వానికే ఇక్కట్టులు తప్పనితఱి, నిక సామా న్యులమాటేమి?" అని ఒక హిందీమహాకవి వాకొనినాడు. కృష్ణజీవనమును గాంచి నిట్టూ రుపు వీడువాతడు దానియందలి భావామృత మును గ్రోలజాలినవాడు కాడు. ఈకవి పలు కున Pessimism నిండుకుండవలె నున్నది. జగదీశునంతటివానికిని, ఈశ్వరునిపై కన్ను న్నవానికిని, పరిపూర్ణత్వముదెస కాలు సాగిం చువానికిని నెచ్చెలు లగుటకై యెఱుకు లెత్తుచు నరిష్టము లరుదెంచును.

జగదీశుడు సారథియై వల్గములను బట్టియుం డ దశతేజాలు క్రమపంథయందే చరించును. ఈశ్వరదృష్టియందు నిలిచి వృద్ధిగనిన ఇంద్రి యములు ధర్మక్షేత్రమందును, కురుక్షేత్రమం దును † విశేషప్రయోజనీయము లనుట నిస్సం శయము. ఇంద్రియరహితునకు సనాతనశాస్త్ర మమున ప్రవేశించుటకు హక్కు లేదు. ఇంద్రి యవృద్ధి నందియే శ్రీకృష్ణుడు జితేంద్రియుడై నాడు. తజ్జ్ఞులతని నిత్యబ్రహ్మచారి యందురు. ఇతడు పుట్టి పెరిగినది "గోకుల"లో కదా! ఇంద్రియవృద్ధి ఇందే కలిగెననుటకు మీ పద ము ం దు లే దా ? ఇ ం దు ం డి యే కర్మవీరుడై ఆతడు కదలిపోయినాడు; కురు క్షేత్రమున గీతాచార్యుడైనాడు; గోవర్ధనమును చిటికెనవ్రేలిపై ఘోరారిష్టమును నిలిపినాడు; బృందావనమున మంజులనీతికాకళలను, మధురలలితకళలను వెలారించినాడు. తపసున

---

* 'మనుష్యాత్మ ముక్తిని కాంక్షించునది' యనికదా పలుకుచుందుము. ఇట్లని యభిలషించుటకు కారణము స్వేచ్ఛదానికి సహజ గుణము చేతనే! కర్మబంధమునుండి విడివడి తనకు సహజమైనదానిని, తన స్వంతమైనదానిని—స్వాతంత్ర్యమును— పడయుటకై ముముక్షువు తపించును. రక్కసియొండు గుండియను నొక్కిపట్టినపుడు దానిస్పందన మాగిపోవును; గుండెగోవము ఆత్మప్రకాశ మొనరించుకొనజాలదు; గుండెలోని ప్రాణశకుంతమే ఎగసిపోవును. బంధము ప్రజ్ఞను ధ్వంసముచేయునని, జీవనవినాశము గావించునని పెక్కుమాటల దెలుపనేల? సచ్చిదానందములును, "సత్యం, శివం, సుందరం" అని మనము పేర్కొను పరమాశయములును ఆత్మగుణములని యెఱుంగుదుము. ఆత్మ స్వాతంత్ర్యమునకు భంగము వాటిల్లినపు డీగొనములు స్వీయప్రకాశము గనజాలవు. ముక్తినందినవాడే పరమాశయములను ముంజేతికంకణములు గావించుకొనును. మునియేకాక, కళోపాసకుడును ముముక్షువని నా దృఢాభిప్రాయము. ఆదర్శకళోపాసకుల రచనలను పరికించినపుడు మన కీయంశము దినమణివలె స్పష్టమై తోచును. స్వాతంత్ర్యకాములయ్యే వీరు సత్యవ్రతులై, ఆనందోపాసకులై, సౌందర్యవ్రతులై అమృతజీవు లైరి. ఈశ్వరదత్తమైన వీరిప్రతిభ అద్భుతముగ నాత్మప్రకాశము గావించుకొనినది. ప్రతిభాప్రకాశమునకై తపించిన మిల్టన్ (Vide : Milton's Sonnet to Syrak Skinner) స్వాతంత్ర్యకామికాడా? ఒరులశక్తిని తమగొడుగు జేసికొని, ఒరులరచనలకు దివిటీలు కొట్టు టందు సంతృప్తి నంది, ఒరులకు సహాయులై మనుగడగడపి, ఒరులబంగారుతో భుజకీర్తులు నిర్మించుకొని, ప్రపంచమున్రోల నాటకమాడి కొంతకాలము కీర్తివంతులై కొందఱు వెలిగినను, నీ రెంగిలికూడు దినువారని, నీచులని, దొంగలని, బానిసలని కాలక్రమమున వీరిరచనలే జగతికి తెలిపివేయును.

† కురుక్షేత్రమున గర్మక్షేత్రమేకాదా?

జనించి, క్రమశిక్షణమున వృద్ధినందిన జ్ఞానము, భక్తి, కర్మ లేక్యమైయుండక కలసిమెలసి యున్నప్పుడే మానవుడు పరిపూర్ణత్వము (Perfection) నందగలడని, నరుడు (Man) నరనారాయణుడు (Man-God) కాగలడని భారతమును, భగవద్గీతను నిశితదృష్టితో విలోకించినపుడు గ్రహింతుము. అట్టివారిని వసుంధరను పరికింపుడు. జితేంద్రియులు కాక, నీతిని నీటిలో కలిపిన 'జ్ఞానులను' కర్మక్షేత్రమునుండి పరుగిడిపోవు 'భక్తులను' గంభీరభావములను గుణించియు, సత్తమాశయములను గుర్తించియు గురుగంభీరోపన్యాసము లొనరించి క్రియాంగణమున చతికిలబడు జ్ఞానులను భక్తులను గుర్తింతురు. అట్టివారిని విద్యావిధానమున నాదర్శభావ ప్రబోధమునకు అవకాశమే యియ్యక లేకుండుటచే ఆదర్శవిజ్ఞానమేమో, ఆదర్శజీవనమేమో ఎఱిగినవారిసంఖ్య ఇంచుమించుగ నిండుసున్నయైయున్నది.

కర్మోపాసనమునకు కావలసిన ఉత్సాహము గ్రిని మనసున నిండించుకొని, దాని నాతిగా నించుకొని నూతన భావసృష్టికి గడంగుటకు నింద్రియశక్తి ఎంతేని అవసరము. ఒరుల కంటె తీక్ష్ణముగ చూచియు, ఎక్కువ మక్కువమైయు వినియు, అతులోత్సాహమున వివిధానుభవముల నందియు హృదయమును భావోద్వేగముచే నింపుకొని భావావేశము నంది భగవానునివలె దైవబలమును పడసి, బహుభువనముల గనుగొనగలిగెదా, అంతరంగికమైన తన మనోలీల సంపూర్ణోదంతమును ప్రజానీకమునకు తెలుపు మని తనకలమును, తనకుంచెను కవిడు నియోగించును. బహుళానుభవముల నందిన కవిహృదయమే కవితేజమైయుండి తన భావశైవలిని జగతిపై జాలువారించును. పాఠకవితానమందు గ్రంథకర్త కవియందిన అనుభవములను చూచును అందరు. సుదీర్ఘము ప్రవేశించినఅనంతరమున గర్భాలయమున దాదలపరి అద్భుత దృశ్యములను విలోకించి భక్తుడు పట్టరాని ఆనందమున తన్మయావస్థను పలుపును. వియత్తలమందలి రమ్యదృశ్యము లను వీక్షించి, ఆవేశభరితహృదయుడై కవి అద్వితీయ కవితాధారలను భారతి సాహితీక్షేత్రమున బదళింపగలిగినాడు. బ్రహ్మాండమునందంతటను నిండియున్న సృష్టికర్త అద్భుత రచనలను గాంచియేకదా ఆదర్శకవులు వానిని మేలుబంతులు గావించుకొని, నక్షత్రమాలపోలు భావమాల్యమును సృష్టించి "దివ్య-మాంగల్యసూత్ర మిదిగో!" అని పలికి సాహితీసీమంతిని గళమునకు దానిని గట్టుచుందురు! ఇంద్రియ ద్వారములను బంధించివేసినచో నీ కల్యాణమంటపములోనికి పోజాలిపోవు దారులు కట్టుబడిపోయిన వని తెలుపనక్కర లేదు.

మిల్టను కవీంద్రుడు అంధుడనుట నిక్కమే. కాని అతడు పుట్టుగ్రుడ్డికాడు. కేంబ్రిడ్జిలో విద్యార్థియై యున్నప్పుడును, పదపడి ఇటలీదేశంగాంకములందు మసలినప్పుడును, కెప్పువాల్కొక రమ్యప్రకృతిపై కన్నుంచి ఆమె మోమునందలి సింగారమును తనివోవంగ నిడికొనినాడు. ఆంతరంగిక ప్రోత్సాహమందు మహోత్సాహముతో నేదేని యుద్గ్రంథమును రచింప నిశ్చయించుకొనినాడు. తొలుత Arthur and the Knights of the Round Table గూర్చి తనసృష్టిని సారించినాడు.* ప్రాణాధికముగ దైవమును ప్రేమించి, దైవప్రేరితుడై దివ్యభావములు సేకరించుకొని, యోచనామగ్నుడై దైవలీల పత్రములపై నిర్మించనొందు అపూర్వ స్వప్నముల గని, ప్రపంచసాహితికి వన్నెదెచ్చు మహోత్కృష్ట గ్రంథమును రచించినాడు.

అవ్వల నట్లే గాక అంతరంగమందును జ్ఞానేంద్రియములు కలవు. బాహ్యేంద్రియ ములకన్నా అందుమూలిన దృశ్యమును లోగల కన్ను మక్కువగల యనిర్వచనీయ విలోకింపగలుగును. అవ్వల దినము తీయనిపానము ఇచ్చువచ్చిన ముహూర్తములందు అంతరంగ గర్భాలయమున వినగల దీను లంతరంగమున గలవు. శిల్పమందును, కల్పనమందును సిద్ధహస్తులైనవారి రచనలను విలోకించినంతవంత రంగేంద్రియములు చాకచక్యముతో కదలును; అపూర్వ దృశ్యములను మానస యవనికపై చిత్రించును; ఆత్మ నవీనరాగ నందనముతో తనుపును. జిజ్ఞాసవలన ప్రేరణము నందిన ఇంద్రియములు పరిశీలన భావనము లకు దారులు నిర్మించును. మనుష్యమానస మపు వపూర్వశక్తినంది, నూతనస్పృశ్య కల్పన మున చాతుర్యము. మిల్టను మహాకవి అంధుడు కాకమున్న పలుమరు దాంటె ప్రభృతుల రచనలను పుంఖానుపుంఖముగ పఠించినాడు. వియాట్రిస్ కై పొగిలిన దాంటె కరుణ పెంపున తానంతట మున్ముగనని లోకమున కాలిడినాడు. నవశక్తి నిజాంతరంగమున మేలుకొంచుట గనినాడు. పరంజ్యోతిని ప్రస్తుతించినాడు (Vide: Milton's "Invocation to Light"). అంధుడైయున్న నంతరంగ మాలోకప్లావితమై యుంట గని మిగుల మురిసినాడు. కల్యాంకూరముల కైనదైన కల్పన లాత్మహృదిపై మేలిచినట్లయి యుండ విలోకించి,తొంటియావేదనమునుండి (Vide; Milton's Sonnet "On his arriving at the age of twenty-three.") కదలి ఆనందార్ణవమున లంఘించి అందు మున్కవేసినాడు. విశాల నిరయమును, Pandemonium ను కట్టెదుట జూచినట్లు వర్ణించి (Vide: "Paradise Lost") శోకవిధేయమున గనిపోయి (Vide: "Paradise Regained") పతితుడైన మానవు డీశ్వరకరుణకతన పునరుద్ధరణమునంది, ఈశ్వరసామ్రాజ్యమున ("Kingdom of God") ప్రవేశించుటగాంచి, నారాయణునిద్రోలు స్వర్గమొనరించిన దేవునివలె తన్మయహృదయుడైనాడు సృష్టిచిత్రములందలి శక్తియుతము, ప్రతిభాప్రదీప్తరచనలందలి శక్తియుతుడు ఈ ఋషికవీంద్రుని హృదయమును తాకినంతనె, గోటిచే మీటినతోడనె సప్తరాగములు వీణాహృదినుండి యుద్భవించుగ లేచునట్లు, సందుండి భావవినోదసాధలనాటి తెరలుతెరలై ప్రవహించినవి.

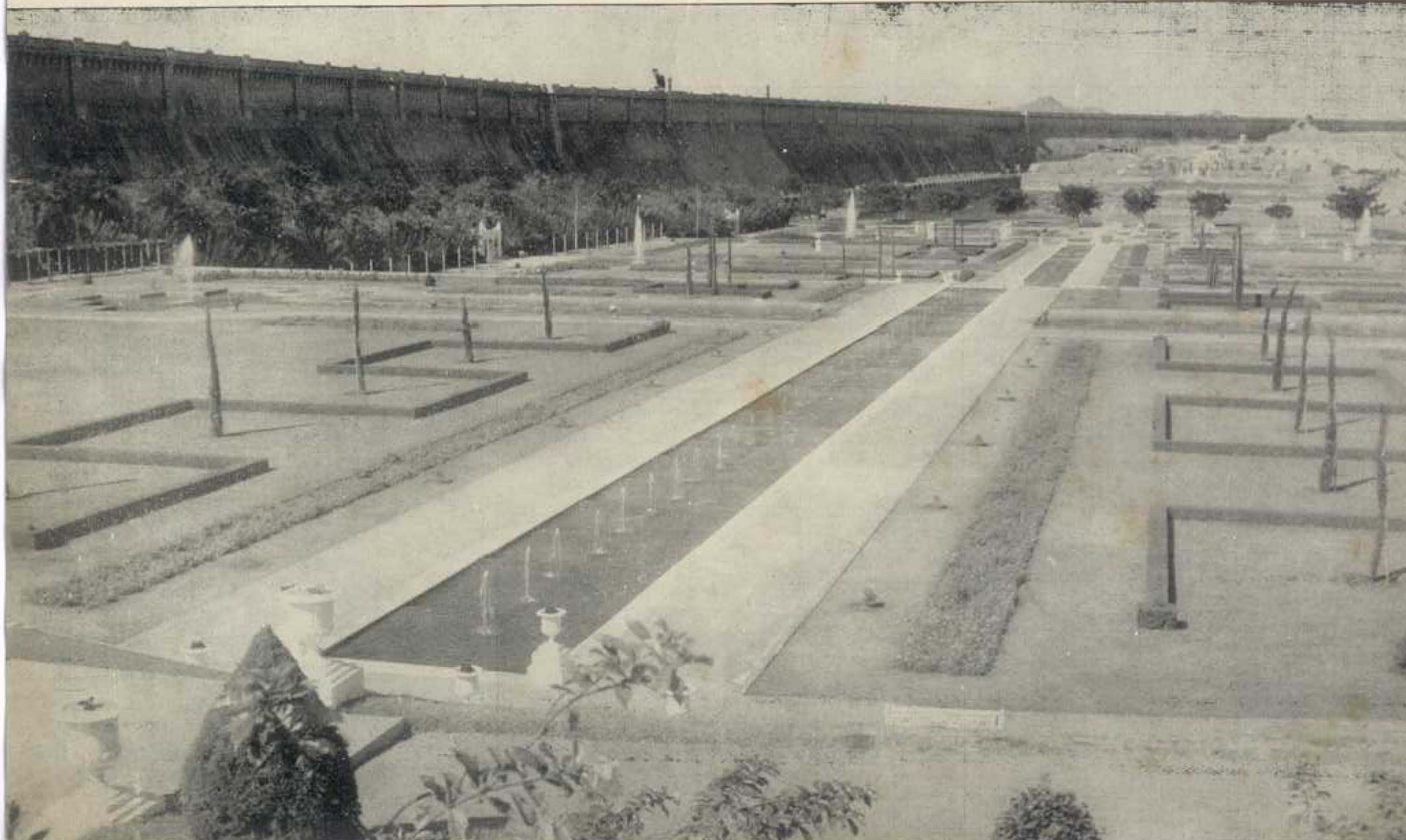
దశదిశాంతములకు బంధింపబడిన వర్ణము శ్రేష్ఠకరములకు లొంగులేల, నాతిక్ష కరి లొంగిన మనసునంటిన దశేంద్రియములు ప్రకృతి జలించి విజయోత్సవము గాంచి నవియు, అపుడే సౌందర్యభాస్కరమైన జీవనమున, సాహితియను గోచరించు నదియు సూచించియుంటిని గదా! భావములందలి సౌలభ్యమును, కైవల్యమును పూరించి రగియు, వారి దేహపై కవిత్వజము నలు

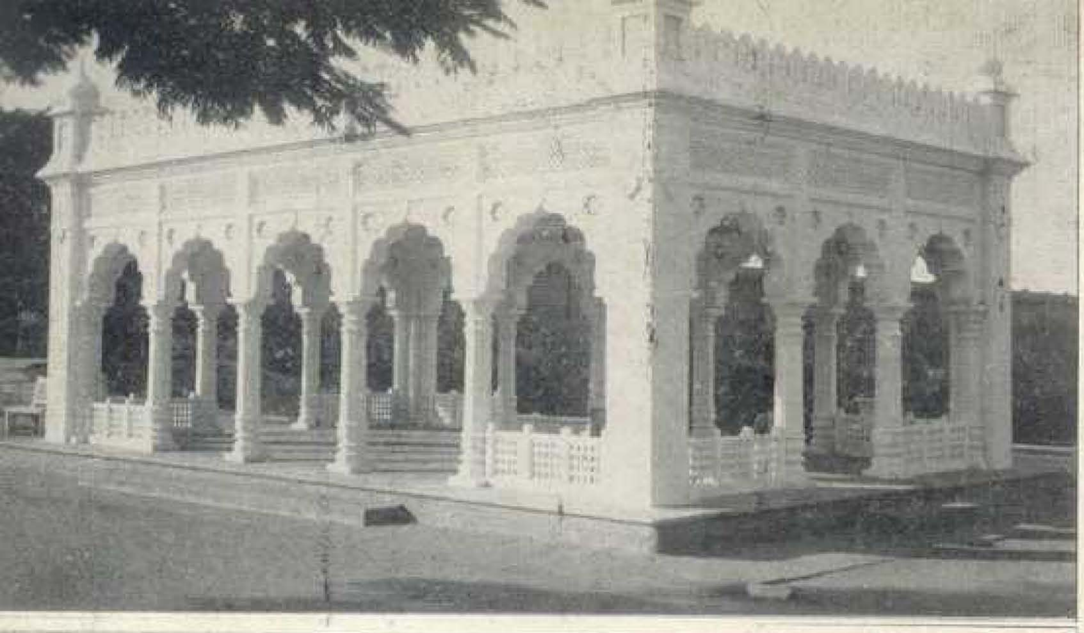
* ఈతిగీయవంతరము టెన్నిసన్ మహాకవి వీరిపై దూరక్కలు నిగిడించి వీరి ప్రజ్ఞ నతికాశలముగా గీర్తించినాడు (Vide :Tennyson's Idylls of the King).

'బృందావన' చిత్రములు. కృష్ణరాజసాగరము, మైసూరు.

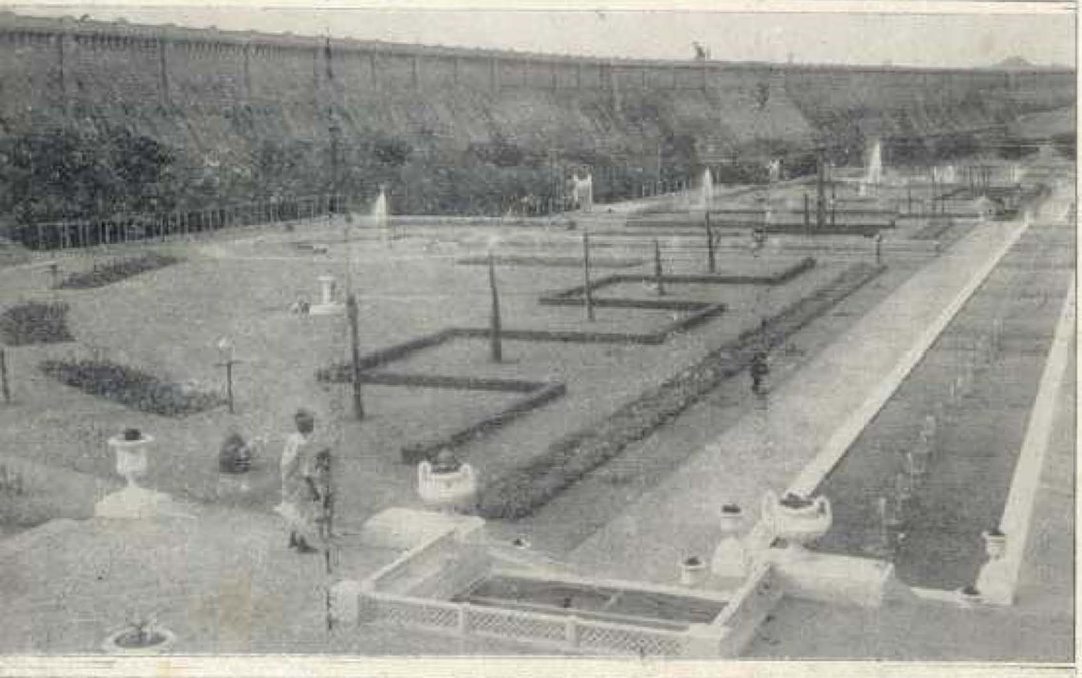
—శంకర సుబ్రహ్మణ్య

౧ కృష్ణరాజసాగరము కట్టక్రింది దక్షిణబృందావనము, బృందావనము దక్షిణపు చివరనున్న మంటపమునుండి కానిపించు దృశ్యము.

౨ దక్షిణబృందావనము దక్షిణపుదివరనుండు మంటపముఖదృశ్యము. సాగరమునందలి నీరు గొట్టములగుండా దీని క్రిందనుండి బృందావనమునందలి కృతకసరస్సుల లోనికి ప్రవహించుచుండును.

౩ మీద పేర్కొనిన మంటపమునకు పడుమటి వైపునగల దక్షిణబృందావన దృశ్యము. ఎదుట సాగరము కట్ట, కుడియందున కృతకజలాశయమున నీరెగజిమ్ముచున్న జలయంత్రములు కానవచ్చును.

౪ దక్షిణ - ఉత్తర బృందావనములనడుమ సాగరమధ్యమునుండి కాలువల గుండ ప్రవహించు కావేరీ నది. కట్ట నానుకొని నదిమీద వంతెనయున్నది.

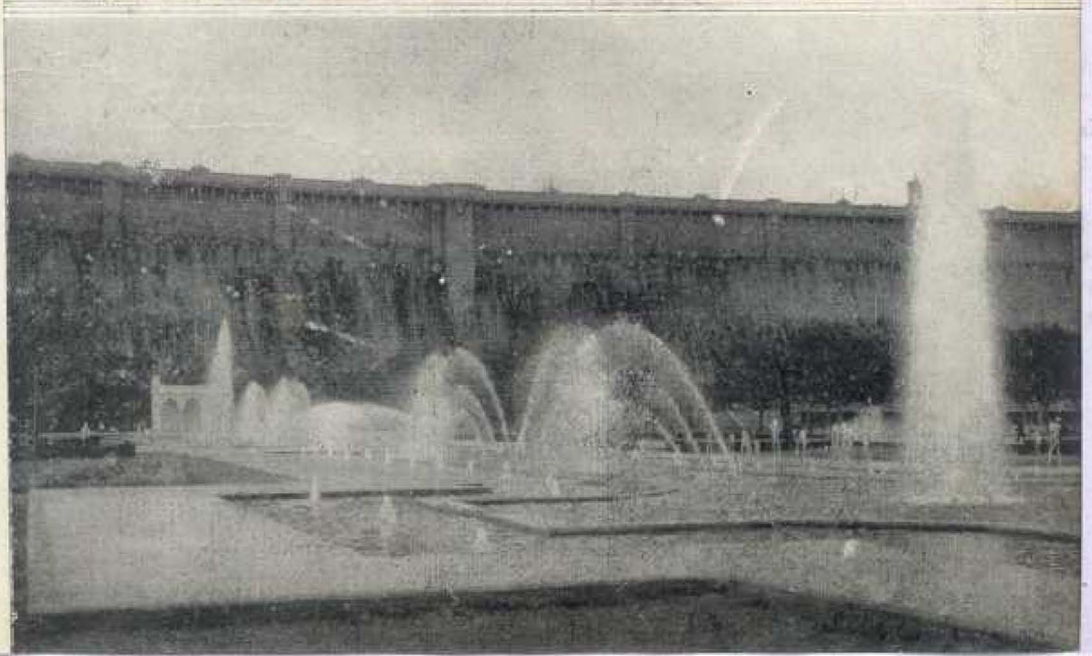
౫. సాగరముకట్ట
దక్షిణపుటంచున గల
ద్వారము. దీనిగుండ
కట్టమీదికి పోవలెను.
ఎదుట ఎడమప్రక్క
సాగరము. కుడిప్ర
క్క బృందావనము.

౬. దక్షిణపు
వైపునున్న సాగర
ము తూములు.

౭ దక్షిణ బృందా
వనము ఉత్తరపు
చివర పడమటి భాగ
మున నిరంతరము నీరు
ఎగజిమ్ముచున్న జల
యంత్రములు.

౯ ఉత్తరబృందావనము: ఉత్తరపు చివరమందు మంటపమునుండి కాన్పించు దృశ్యము. ఎట్టఎదుటనుండి కుడివైపునకు సాగియున్నది సాగరముకట్ట.

పనియు నెఱిగి, శంఖములుపూరించుటన విద్యశక్తినిపూరించుటనియు, కపిధ్వజమును పూనుటన జిజ్ఞాసను (Spirit of Inquiry) హృద్వీథిని నిలుపుటనియు గ్రహించితిమేని, ఈ తమ జీవననిర్వహణమునకును, ఆదర్శభావ సృష్టికిని ఓజస్సును, అనిర్వాచ్య తేజస్సును, జిజ్ఞాసయును అనివార్యములని గుర్తింపజాలుదుము. ఈవిశ్వాసమునకు ఛాయలనదగు సంశయములు తొలుత గ్రీకుసారస్వతమున గోచరించినవి (Vide: The works of Plato and Socrates). పదపడి తోచిన పాశ్చాత్యతాత్త్వికుల హృదయములందును, కవుల యంతరంగములందును ఇట్టివిశ్వాసము కలదనుట కాధారములు కలవు. వీరు వివిధపదప్రయోగములను గావించిరంతియే! మెదడు నెంతమర్దించినను రవికిరణములు వోలు భావము లందుండి ప్రసరింపవని వీ రెఱుగుదురు. యోచనకుగాని, Ratiocination కు గాని, షెల్లీకవీంద్రుడనిన Owl-winged calculation కు గాని చేకుఱనిభావము Intuition కు లభించునని ఈతాత్త్వికు లనిరి. కొంద ఱీభావవిభూతి Instinct వలన చేకుఱుంచురు బెర్ట్రాండ్ రస్సెల్ Instinct, Spirit, Mind ల Harmonious development ఉండవలెనని వాడు (Vide: "Ideals of social Reconstructon" By Bertrand Russel.)

మాటలకందని ఈశక్తికై పాకులనివాడు రత్నదీపికవోలు రచనమును సృష్టింపజాలడు. పండువెన్నెలపగిది భావము, గులాబితోట కీడగుపులు, తేనెకెరటమున కెనయైనమాట, జాతిరతనమును గేలిచేయు జాతీయము యోచించి, యోచించి, తలమొట్టికొని, అంతరంగమున నెంతో బాధపడి ఏ సీమయందును, ఏకాలమందును, ఏకవియును సృష్టింపలేదు. కలముచేబూని రతఃపురచనమును చెక్కుదనని చెప్పి నెగ్గినవాఁ డెవ్వఁడును లేడని నా యభిప్రాయము. పరీక్షకై నెడలు విద్యార్థివలె ఎంతో చెమటనోడ్చి సాహితీ క్షేత్రమున వసంతవిజయమును పూరింపజాలినవాఁ డెవ్వఁడును లేడు. చదివి చదివి వ్రాయువాఁడును, ఇంటికడ నిండుగ వయూరై యుపన్యసించువాఁడును సామాన్యులే యని నా భావము. కంఠస్థమొనరించిన పలుకులు, బడులందు నేర్చుకొనిన యూసులు, పెద్దలు దిగవిడిచిపోయిన మెతుకులు, నిఘంటువులు ప్రసాదించిన పిండములు స్వంతవస్తువు లెట్లగును? బహువర్షముల తపసుచే సహజశక్తిని వృద్ధిగావించుకొనిన రచయితయును వక్తయును సమ్మానమున కర్హులు. వడివడిగ వాగువానిని, ఒరులసరుకును దెచ్చి బొంతకుట్టు కుట్టి "ఇది నా వ్రాత" అనువానిని సన్నిహితులును, పత్త్రికలును కానిరుకు, మొఱకులును, కనులులేనివారును మెచ్చెదరు; వారినుడువులు మెఱుపులని ప్రశంసింతురు! కన్నుగల విమర్శకులును, సాహితీ హృది నెఱిగిన జిజ్ఞాసువులును ఇరి వట్టిగాజు మెఱుపులని గ్రహించి వారికి జోహారనుట కొల్లరు. స్వార్థపరుల బొగడ్తనంది పెద్ద పటములందు రంగురూపులతో గోచరించు అబద్ధపు రచయితలకు చిలుకలగుంపులో చిరకీర్తి లభించును గాని చిరంజీవులైన కళోపాసకులందు కాదు. అమృతకలశమునకై పోగిలిన అమరనివహముకై వడి భావామృతమునకై ఆతురపడి, హృదయావేగము నీశ్వరచరణోపాంతమున సమర్పించి, ఆత్మజీవనములందు కళలనీను పసిడిపంటల దలోఁకొత్తింపుమని వేల్పుకొపును వేడుకొనును, పూవులందును, చుక్కవెలుగులందును, చిరుతరగలందును, కమ్మతెమ్మెర సుసుపలందును వెలయుశక్తి ప్రసన్నతకై తపసుచేయువారే తామూహింపజాలని మంగళమహార్ఘ్యమున సుస్వర్గపూరిత హృదయులై దేవత్వమునంది, మయూఖమండితాంతరంగులై, జ్యోతిర్మయజీవులై, తమరచనలందు దీపావళీ మహోత్సవమును ప్రదర్శింతురు; ఈ యద్భుతసృష్టికి తమ్ములను నిమిత్తములు గావించిన దివ్యశక్తి ఎట్టిదో కదాయని వీ రబ్బురపడుచుందురు.

భక్తుఁడు కానివాఁడు, నిర్మలహృదయము లేనివాఁడు, సచ్చరిత్రుఁడు కానివాఁడు, ఆత్మశక్తిని వృద్ధిగావించుకొననివాఁడు కలముబట్టినచో తన గ్రంథములను చెత్తతోను, చెదారములోను నింపివేయునని ఒకమాఱు కాదు వేయిమాఱులు కంఠమెత్తి వచింతును. సాహిత్యము జీవనసముద్భవమని యెఱిగినవారు కంపుగొట్టు బ్రతుకు కంపుగొట్టు సాహితినే కనునని గ్రహింపకపోరు. మురికిగుంటలో పుట్టునది మశకముగాని మరాళమా? విశాలమైన మనసున నుదయించునది రాబందుపగిది దుర్భావముగాని కలకంఠవోలు సద్భావమా? కమలాకరమే కదా కలహంసను కనును! బొడ్డుతామరయే కదా నాల్గుమోముల భృంగమును గనినది! ప్రణయబంధుర వ్రజధామమే కదా బహుళకృష్ణసేవికలను గనినది! పుణ్య దక్షిణేశ్వరక్షేత్రమే కదా పరమహంసను గనినది!

భాగవతమును రచించుటకుమున్న పోతరాజు ఈశక్తికరణకై తపించినాఁడు. ఈతఁడనిన "మగురవమ్మల మాలపుటమ్మ" శక్తి కాదా? "దుర్గమాయమ్మ, యిచ్చుతమహత్త్వ కవిత్వ పటుత్వసంపదల్" అని ప్రస్తుతించి, కృతకృత్యుఁడై ఈతఁడు తనరచనయందు దివ్యదీపకళికలను వెలుగొందఁ జేయలేదా? పోతన యొకనికడ శిక్షణము నందలేదని, అతనివ్రాతలందు వ్యాకరణస్ఖాలిత్యము లున్నవని మన విమర్శకు లనిరి. శిలాసూత్రములు వోలు వ్యాకరణసూత్రములను చేబట్టి సారస్వతతత్త్వమేమో ఎఱుగని ఈయయ్యలు పోతనఅక్షరములమీదనే కన్నుంచిరికాని, ఆయనహృదయములను భేదించుకొనిపోయి, వానియందుగల తురముగాని మహితభావమణిమంజరిని గుఱుతించిరి కారు. వ్యాసుడిచ్చిన సరుకునకు తెలుగురూపిచ్చి తృప్తినందక, తన సహజరచనమున నీ ఇదుడు రాశివోలు స్వతంత్రభావరాజిని నిలిపెనని వీరు గ్రహింపరైరి. తత్త్వచింతయం దాఱితేఱిన భారతీయులలో నిట్టి విమర్శకులు తలసూపుట దురదృష్ట మందును. గంపెడుగులాబు లెదుటనుండ నిందందు దోచిన ముండ్లను చూచి వెక్కివెక్కి యేడ్చువాడును, "ఛీ!" యనువాడును నెట్టివారు? విజ్ఞానదృష్టి గలవారును, విశాలహృదయులును ఆంగ్లవిమర్శకులందు తోచుటచే ప్రతిభాసమన్వితులైన ఆంగ్లకవులు సాహితీ వియత్తలమున నేడు నక్షత్రపుంజమట్లు కాంతిలుచున్నారు. కవులు గానివారు తిమిరకోణములలో తముదూఱి అదృశ్యులైరి. షేక్స్పియరులో గల కొలదిమాత్రపు నెరసులను వారంతగా లెక్కింపక అతనియందు తేజరిల్లిన దివ్యజ్యోతికి చేతులుమొగిచిరి. ఇట్లని బుజావుచేయుటకై నే నిదృష్టాంతములను పేర్కొనగలను. షేక్స్పియరు రచనలందలి అత్యద్భుతమైన భాగము Hamlet నాటకమందలి "To be or not to be" మొదలుగల యంశమందును. కాని దీనిలో వ్యాకరణస్ఖాలిత్యమున్నది; అలంకార శాస్త్రము సమ్మతింపని వచనరచన మున్నది. "Take up arms against a sea of troubles" అనుట కూడునా? ఆంగ్లవిమర్శకు లీయంశమునే గణించిరికారు. సూర్యుని గాంచి, వానిలోపలున

మన్న నల్లమన్నులను యంత్రముల్లలో, తంత్రములలోను కనుగొని "ఇతడు స్పోటకపు టీకాలువేసి కనుగొనిన అద్భుత"మని నిరూపించిరి కాదు. పత్యమార్గమును, పత్యదిమార్గమును మన నేలలో తలనాపనంతిదమునే నిక్షేపముగ్గా కొల్లబుట్టలో వదిగియున్న మణులట్లు మూలఖచీయుందురు; చీటికి మాటికి చిందులు త్రొక్కుచు ముంగులకు వచ్చువారును, తీతిమును బక్తోయును ఇచ్చి భట్రాజులను నియోగించువారును ఒకపరి ఆ వెంగులకు పనాతులై వేలోకములు కొండలోతులను పతాపులను గావించుకొని ఫకఫమొపగి మంచి మాటలు లోకమునకు కలతెత్తుదురు; organised advertisement అవిర్భవింపను; ఆశ్రయింపుటీవ మిల్లుకట్టుకోనవి. ఏనాజమైన కవిసంపదలయందై తిరుపతి విద్యమెత్తి కుండలములను దెచ్చుకొనువారు అవతరింతురు; మహత్వలను, గవ్వలను, గంటలను బూని కొమ్ములు పెంచుకొనువారు ఉద్భవింతురు. దుగ్ధధారలంవోలు కవితాధారలను వెలార్చువారిని కామధేనువులని వారి స్త్రీల పొగిలపడెదను; అట్టి ధారల సృష్టింపలేక పొంతకార్ఖానాలో తయారైన బిరుదులదాల్చి, పొంకమగ్గములందలి రంగుగుడ్డలు పైగొని, నేవకుల బూరాపాటలకును, డోలువాయింపులకును పరిపదులీలతెలుపూపుడు నూరూర తిరుగు వెంకన్నలు లోచుదెంపుల వచ్చుకొనవా?

కాళిదాసుకలె హోతవాహమ్య దీక్షితిని "దుర్గ" యని సంబోధించి ప్రస్తుతించినాడో ఆ శక్తినే మరికొందరు "వాణి"యని కీర్తించిరి. "వాణి సారాధ్యో"యని వదించిన వ్యక్తి భక్తప్రపరుడై, ధర్మగుణభాసురుడై, దివ్యశక్తిని హృదీశ్వరి గావించుకొని, దాని వాత్సల్యము పెంపున కవిత్వమహత్వము నందినాడు.

> "ముర లీ ర వ తరళీకృతమునిమానసనలినం
> మమ ఖేలతి మదచేతసి మధురాధర మమృతమ్"

అని సంస్తుతించిన మహాకవియు దివ్యకర్లోపాసను జాత్కవ్యాది నిషిగొనియే మధుర రచనకు సృష్టికర్తయైనాడు.

ఈశ్వరోపాసనము లేని కర్మోపాసనము ప్రాచీన భారతావనియందు లేకలేదు; మహాత్ములు గాని కవులును, తాత్త్వికులను మన నేలలో జనింపలేదు. వసుంధర ఇప్పుడు తలక్రిందులైనది. పరిస్థితులు తారుమారైనవి.

అధునాతననాగరకత దొంగ యని ఈశ్వరుని తలిమికొట్టినది; కంచును, పెదపను ఇలువేలుపులు గావించుకొనినది; అత్మశక్తినోది నిశ్వాసమును గోల్పోయినది. కావున నేటి ప్రపంచజీవనమందుగాని, సారస్వతమందుగాని త్యాగశక్తుల దృగ్గోచరముగుచుండుట లేదు. కొంచెమాత్రపు ఆధ్యాత్మికశక్తులు భారతభూమియందు తోచి కుడిసుందనున బుడుంగుమను భూగోళమును గట్టిగ బట్టియుంచినవి.

ఇట్టిశక్తి తొలుదొలుత రవీంద్రుని రచనలందుద్భవించినది. రవి కవి భారతీయులలో భారతీయుడు. ఉపనిషచ్ఛిఖరములపై శైశవక్రీడలు సలిపి, వేదమునిలాగ గంభీరభావవిభూతి నీతకు నిజాంతరంగమున నింపుకొనినాడు. ఋషిసంప్రదాయ రీతినియందు పునర్జన్మమందినది.* దేశకవులలో, జగదీశు నుపాసించిరే రవిఠాకూరు కలమును చేబూనును. అధునాతన విజ్ఞానవేత్తులకు మిట్టు గొలిపిన "గీతాంజలి" రవీంద్రుడీశ్వరునకు భక్తిపూర్వకముగా సమర్పించిన కావ్యము కాదా? కుసుమాంజలి సమర్పించుటలే దివ్యశక్తి మర్దరించి, అంజలి ఘటించి కవి జీవనకో కనుగొనుడు:

> "At the immortal touch of thy hands my little heart loses its limits in joy and gives birth to utterance ineffable."

కారణకార్యములకు అవినాభావసంబంధమున్నదని కదా తర్కశాస్త్రము తెలుపుచున్నది. ఈశ్వరశక్తియను వృత్యమైన భావము ఈశ్వరుడుండునంతకాలము (అనంతకాలము) నిలుచును. కాలము కదుముకొలది ఇది క్రొంగ్రొత్తరూపులం దవతరించును. కవికు కావలసినది నవీనత్వము. జగదీశుడు కూడ నిత్యము వేనవేలందు వేర్వేరురూపుల, వేర్వేరు తెలుగుల నవతరింపలేదా? నవయుగమున నవీనరూపున నేజరిల్లు సాహితి గోచరించుటొప్పు. ఇది దివ్యభావముల వాత్మహృదయములం దిడికొనిన వసుకో, నీభావములు వెనుకటివని వీనిపై కారములను మిరియములను నూరిపోయరాదు. "ప్రతిపదంలితాభ్యాం ప్రత్యహం నూతనాభ్యామ్", "క్షణేక్షణే యన్నవతాముపైతి తదేవ రూపం రమణీయతాయాః" అను వాక్యములు కర్మోపాసకులకు వినితమేకదా! నిత్యనవీనములైన భావములను, అనవాతము విలాసరసభానురమై యుండు దృశ్యములను ఆదరదృష్టితో పరికించుటొప్పు. వెనుకటివని ఇట్టివాని గర్హించువారలేకులు నేటి విద్యాధికులందు గలరు. సృష్టిచిత్రములు వెనుకటివని వానిని చూచి వెక్కిరించువారు ఎట్టివారు? ఈ చిత్రములు పనాతనములే! ఇవి నిత్యనూతనములుకూడ గావా? వీనిని బూజుపట్టునా, గ్రుడ్డువట్టునా? ఈశ్వరుడున్నాడని ప్రాచీనుల దెలు నమ్మిరి. ఇది భ్రాంతిభావమని, ఈవిశ్వాసమును బూడ్చిపెట్టవలె ననుట ధర్మమా?

నవయుగాచార్యుడైన రామమోహనుని బోధామృతమును గ్రోలి, ఆతని అనంతరము తన కవితతన నవయుగాచార్యుడైన రవీంద్రుడు నిత్యసంకీర్తనముల భావములను, సంప్రదాయములను సులభించి వానిని తనప్రాణపీఠమందు సాలభంజికల గావించుకొనినాడు.† ఏ యుగమున జనించినను మహావిజ్ఞానులందరు నిట్లే గావించిరి. నివ్వతియాలై జేత పులియునది తరవాత. ఎన్నడో ఉదయించిన అమృత మన కిపాటు పాటిల్లెను. ఈశ్వరారాధకులై, ఈశ్వరకారుణ్యముకతన నాత్మహృదయముల నమృతకలశములు గా

* "In his insistence on the supremacy of spiritual values is central to good life and social order, Rabindranath is at one with the long tradition of Indian thinkers." (Vide: Page 131 "East and West in Religion" By Sir S. Radhakrishnan).

† "When I look back upon those days, it seems to me that unconsciously I followed the path of my Vedic ancestors, and was inspired by the tropical sky with its suggestion of an uttermost Beyond" (Vide: Rabindranath Tagore's Hibbert Lectures for 1930 or "The Religion of Man", Chapter on "The Vision" page 92).

దించుకొనిన కళోపాసకులు అమృతజీవులై సుధాబంధురరచనలను సృష్టించిరి.

మహిమోపేతమైన జీవనమును, మహత్తరమైన సాహిత్యసృష్టియును మిక్కిలి యక్కరైన శ్రీ ఠాకూరువంశము నెల్ల ననుగ్రహించుట పాడి. కాని ఇట్లనుగ్రహించిన మహనీయుల సంఖ్యను త్రోసివేసి లెక్కింపవచ్చును. రవీంద్రు డొక్కండని తెలుపనే తెలిపితిని. ఈతని గనిన మహర్షి మఱొక్కండు. రామకృష్ణ వివేకానందులును, గాంధీ మాలవ్యాలును, రాధాకృష్ణ భగవాన్‌దాసులును, వాస్వానీ అరవిందులును, విద్యాసాగర అషుతోషులును తక్కుంగలవారు. స్వర్గీయుడైన ఈశ్వరచంద్ర విద్యాసాగరుడు జీవన్ముక్తుని కాదని చెప్పకున దగినవాడు. పాశ్చాత్యులయ్యు భారతాంబకు పెంపుడుబిడ్డలైన బెసెంట్, ఏండ్రూస్, కజిన్సు లీ విజ్ఞాన యాత్రికులందు చేరుకొనిరి. వీరి జీవనములను, రచనలను విలోకించితిమేని, వీరు సత్యము నారాధించువారని, సౌందర్యోపాసకులని, ఆనందప్రవకులని, విశ్వ సంగీతములైన భావములపై వ్రాలచెందు విహరువారని, అమరకోటి కోలు కొందొక సంప్రదాయము దుట్టు భక్తిపూరిత హృదయులై భజన చేయువారని స్ఫురింపును. ప్రపంచకవులు కీర్తించు Love and Harmony ఈ భజనలందున్నవందురు. రవీంద్రుడు తెలిపిన "Designers of Paradise" ఈ భాగవతులే యని రూఢిచేయును రవీంద్రుని దృష్టి నాకర్షించిన చేతోక కవీంద్రుడు పేర్కొన "Music-makers", "Dreamers"* వీరే యని యూహింపగుదుము.

మంచుకొండలలోని లోతులోయలలో నల్లనల్లన ప్రవహించు గంగానది రొమ్మునిండు పిల్లతెరటాలు దివ్యశంఖకము గుడు సచ్చిదానందముల తొక్కటూండి, మలయ సీమల స్పర్శచే కదలికదలి, జనయిత్రిసోకను వీమలొప్పి, తారకమును సహసహ జపించుచు మంత్రోచ్చారణమునకు నిత్యానందమును సమాకరించి భావపిపాసువులకెన సాత్త్విక పూరకమును ప్రత్తేంచు లీల, రామకృష్ణుని జీవనమున ప్రవహించు జీవనదుర్గ, తొల్లింటి రామకృష్ణ లీలా లొక్క పరమహంసయై యవతరించునట్లు స్ఫురించి, రాముని నడుప దారకమును జపించి, కృష్ణ పరమాత్మనలరింప భగవద్గీతను పఠించి, పునీతమైన జీవనమును మఱెంత పవిత్రవంతము గావించి, అందలి భావధారలను జిజ్ఞాసువుల మానసవీథులలోనికి బుత్తెంచినది.

ఈశ్వరుడే రామకృష్ణుని ఉపాధ్యాయుని యైనది. దివ్యశక్తి కటాక్షముకతననే అనిరుద్ధ మహావిజ్ఞానియైనాడు. అతడు గ్రంథపఠన మెఱుగడు. ఎల్ల అనుకొని చదువుసంధ్య లెఱుగడు. కాళిదాసు గూడ నిట్టివాడే! ఏవన్ నదీతీరాల ప్రకృతియందు విహరించిన దివ్యశక్తికరుండిదియే షేక్స్పియరు చావు తేరి కవిసమ్రాట్టయినాడు గ్రంథములను గ్రంథులనుండి కదలిపోయినగాని నైసర్గిక ప్రతిభాసమన్వితునకు గతిమోక్షములు లేవు.

గ్రంథపఠనము నాతడు నిషేధింపను గాని విజ్ఞానార్జనమున నది ప్రధానాంగము కాదని వాదింతును. మానసిక దార్ఢ్యము మన్నతో, ఎన్ని తెలుపుటలతో కంఠస్థ మొనరించుకొన జాలుదుము; ఎంతకెంతలే భావములతో మనకున తీర్చుకొనగలుగుదుము. సహజశక్తి సమన్వితుడు పాండిత్యతో జీవపని చాలించుకొనడు. వాక్కైయైన త్రివ్యగోళరమై, లోకల బంగారును వెలగట్టునంతటనుగ పాండిత్య మావరింపనగునది. పైనుండి దిగుమతియగు పరిశుద్ధ కంఠశుద్ధిమించిన తావుండరాదు. కన్పుమెసపు ఆవు కనపుతోగాక సహజమై, స్వంతమై, సాద్యమైన దుగ్ధధారల నిచ్చులీల, పాండిత్యమందిన వ్యక్తి పాండిత్యసే గ్రక్కచేయక, దానిని జీర్ణించుకొని, మానసికశక్తిని వృద్ధిగావించుకొని స్వంతమై, సహజమై, దివ్యమైన భావధారలను వెదజల్లింపవలెను. కొందఱపాండిత్యని నూతనసందర్భకోశమైనంత అంతరంగికమైన పరిపాక మందకయుండుటచే, నాతేజోభరిత మంగళమగు హార్దమును నాచంద్రతారార్కము నిలుచు భావములను వ్యక్తీకరింపగలరు. ఇట్టివారిలో రామకృష్ణు డొక్కడు. ఈతని "కథామృతము"న నిట్టిభావములె కొల్లలై యున్నవి.† వీనిని రమ్యదృశ్యములతో, సుందర సంఘటనములతో పరిశీలించినంతన నీతిని మనకున నపూర్వసంచలన మదయించెడిది. మానసపరిశోధనమందలి నాడీశోధము మాడ్కి ఈతని హృదయ కల్హారమందలి యాత్మ తీరమెత్తి సృష్టి మొనరించి ఆనందానందమున దొప్పదోగడిది. కృష్ణస్పర్శచే చలించు మురళీరవళీకరణి హృదయము కదలునప్పుడే అందు భావోద్రేకము దయించును; అప్పుడే అందుండి మధురగీతికాలహరి ప్రభలును. ప్రణయస్పర్శ మంజులభావప్రసవిని యనుట తప్పకాదు. ప్రేమబంధుర రవికర స్పర్శకతన గులకతలై, పరవశయై కదా తీర సాన్నిత సరోజిని దివ్యభావగంధముల నీనును! సుందరదృశ్యమునందలి ఈశ్వరసాక్షి పరమహంస హృదయమును స్పృశించి, ఆనుభూతిసృష్టికి నిమిత్తమయ్యెనది. రామకృష్ణుడొకప్పుడు కొంగలు కొన్ని నీలాకాశమునందు సెగయుట జూచి తన్మయుడు భావమున మునుంగను మునింగెనాడట! నీలంపు నిమ్ము వెన్నుపై తెల్లని బకర పంక్తులు ప్రాలినవి! ఆహా! ఎట్టి సుందరదృశ్యము!

సౌందర్య సృష్టికి స్మృతికర సుగుములాలనమగులై యుండవలెను కాబోలు! పురాణ దంపతులను విలోకింపుడు. నల్లని జీవ రేపున కొండపై కనకలతమోలిచేయు కమల కొల్పిలినది! కనుతలంగు చోరభిసీన దొరవలె తెల్లనైన తప్పుకు నల్లనెల్ల ఆర్ధాంగియైనది! రంగువ్యత్యాసమునచే నేమి సుశోభించుటలేదు. రంగులైనుల కష్టలు కలిసినవి కావుననే ఆనూభూతమైన విశ్వసృష్టి సాధ్యమైనది. నాన కాదని మిన్ను నేల కన్ను చేసిన నీయంశము ముఱెంత స్పష్టముగ హృదయంగము మగును. విహాయసపార్శ్వమున సౌదామిని నల్లని మేఘములనుగని కప్పుంగిలించుకొనుట పొంది పొంది చూడుడు. ఆసంశ్లేషమున నెంతో సౌందర్యము సృష్టియగునుగాంచి పులకితాంగులుకారా? అపరిమ్యంగము మధుర భావధారలకు సృష్టికర్తయగుట గమనించి, ఆధారలకు వానబినుకులను పద్దు పేరిడరా? ఇంత స్వమైన విశాలభూజేని హృదయము పై పోయునరి పెంచునది చిన్న లోని కడకేనిచల్లదనమే కదా! చినుకులోని శక్తి సమాగమముకలనగదా నవమతి సుందరమై సస్య శ్యామలమగును.

ఆకాశభరితమనస్కులై వ్రజవాసీమణులు భుజమ్మ్యకాలము లజూచి శ్యామసుందరుని పాలింగన మాచరించుకొన నర్హిదునట్లు నీలవిహాయసమున తెల్లని కొంగ లెగయుటను, రామకృష్ణుని కనుల బడినపుడు అద్భుతభావ స్ఫూర్తిచే నాతనిహృదయము చలించినది. లీలాశక్తి మనంతమైనది. ఈశ్వరశక్తియు నట్టిదియే! తెల్లకొంగలు? అనంతశక్తి నందిజూచు

* "We are the music - makers, we are the dreamers of dreams."

† "సంపూర్ణ భక్తిజయ" మను నాగ్రంథమున పరమహంస జీవనమునుగూర్చి ప్రాయతిలో ఇందలి సుధాబిందువులనందు కొన్ని జల్లియుంటిని.

జిజ్ఞాసువులందును. తాదాత్మ్యము నెట్లర్థము చేసికొని యుండెనో వసంపడి పరమహంస తెలిపియుండలేదు. కొండలందు ముముక్షువులను, గగనమందు జగదీశుని ఆతడు విలోకించియుండును. జీవాత్మ పరమాత్మల సంగమము గాంచి, తన్మయభావమున నాతడు మునింగియుండును. సృష్టికర్త వలె గంభీరభావమెంచు అపవిత్రమహార్తమున పంచలిత హృత్స్వరసీజంబున నవతరించినది. రామకృష్ణుడు పరమహంస యందురు, మహాభక్తుడందురు, అతడు మహాకవియని చెప్పలేక నెదురాడువా రెవరు?

సుందర దృశ్యములను చూచి రవీంద్రు డెన్నెన్నిమాఱులో తన్మయచిత్తుడై అద్భుత భావసృష్టి గావించినాడు. ఆకవీంద్రుని పలుకుల నాలింపుడు:

"When I was eighteen, a sudden spring breeze of religious experience for the first time came to my life and passed away leaving in my memory a direct message of spiritual reality. One day while I stood watching at early dawn the Sun sending out its rays from behind the trees, I suddenly felt as if some ancient mist had in a moment lifted from my sight, and the morning light on the face of the world revealed an inner radiance of joy. The invisible screen of the commonplace was removed from all things and all men, and their ultimate significance was intensified in my mind; and this is the definition of beauty. That which was memorable in this experience was its human message, the sudden expansion of my consciousness in the Super-personal world of man." (Vide: Tagore's Hibbert Lectures on "The Religion of Man" page 94).

భావమును తెలిసికొనటకంటె భావానుభవము నందుట మహత్తరమైన విషయము. తెలిసికొనువాడు భౌతిక శాస్త్రవేత్త; అనుభవించువాడు కళోపాసకుడు. నేత్రమైయి ఈతడు సుందరభావమును హృదయానందనము లోనికి దోచికొనిపోయి, కల్పకమునీడ జేరి, దానితో నానందక్రీడలు సలిపిసలిపి, మధుర కల్పనా సూనముల తల్పములు చేసికొని, పోతన తెలిపిన కల్యాణాత్మకమైన కథలను సృష్టించి ఆత్మప్రకాశమున దృష్టిగాంచును. మిన్నునారి వింతవింత మూర్తులను చూచి భౌతిక శాస్త్రజ్ఞు డెన్నొ విషయములను తెలిసికొని, తేటతెల్లమైన శైలిలో నుపన్యాస మీయగలడు. ఈతనిది మెదడుపని; ఈతనిమాటలు మెదడుకే పట్టును. సుందరదృశ్యమును పరమహంసయు, కవియును చూచు తెఱగట్టిదో చదువరు లెఱుగుదురుకదా! వీరు కనునది Vision. బహుళకాంతి గర్భితమైన సూర్య కిరణమువలె Vision మినుకుమినుకు పెక్కు తళుకులతో నిండియుండును. కవిగాంచు దివ్యసామగ్రి ఈతనికే! ఈతనిసృష్టి ఈసామగ్రి నుండియే నిర్మాణమగును! కావుననే బహుయుగములు దీనికి లోపాటము. మిన్నుమీరి రంగురంగుల మబ్బులందు రతిసంప్రీతిలను, ముత్తెపుకేరులను, సైనార్ద్యములీను చాలును, గోమేధిక పాళిని, మరకతద్యుతుల కోవను వాల్గంటితళుక్కుల కెంపైన దివ్యచ్ఛాయను తనివారచూచిచూచి వీరి నంతరంగ వియత్తలమున జేర్చుకొని, ఆత్మానుభవమున జొక్కి తాము భావపరవశులై యున్న మంగళమహార్తమందే తనసృష్టి గడించును కన్నున్న నిమర్మకడీ సృష్టిని గాంచి, అతి బహుకల్మద్యుతి ఖచిత చిత్రవిహాయసమునకు ప్రతిచిత్రమని స్ఫురించి, సుందెగలవాడు కావున అనంతానందమున నృత్యము సలిపి, "చూడరండి! చూడరండి!!" అని జిజ్ఞాసగల భువనములను చెంతకు పిలుచుకొనును.

కవిహృదిగలవాడే ఆదర్శ విమర్శకుడగును. ఆతని యనుభవమునకును ఈతని యనుభవమునకును వ్యత్యాసమే యుండదు. కవివిమర్శకుడే విమర్శకులందు తలమిన్నయందురు. భౌతికతత్త్వమును విజ్ఞానలోకమున కెఱుక పఱచు మహార్తమున కవి విమర్శకుడగును; మహత్తరమైన ఈతని యనుభవము దివ్యప్రాదమును బోలునది యందురు. ఇందు గ్రుంకులిడినప్పుడే ఈతని యాత్మ సౌందర్య తిలకమై, దివ్యమంగళవిగ్రహ మగును.

సౌందర్యమును నేను దివ్యమంగళ విగ్రహ మనుటకు కారణము లేకపోలేదు. సౌందర్యము జగదీశుని బాహ్యవ్యక్తీకరణమందును. ఈశ్వరగుణములన్నియు సౌందర్యమున గలవు. అది యనంతము; అద్వైతము; ఆనందమయము; అనురాగపూరితము. సృష్టిగల ప్రతిదృశ్యమందును ఈ దివ్యగుణములు ప్రస్ఫోటనమగును. ఉజ్జ్వల శారద రాత్రులందు గభీరసింధువును విలోకింపుడు. ప్రతితరంగమందును చంద్రకళ తళుక్కుమనుచుండును. చందురుడొక్కడే! అట్లయ్యు చిన్నిచిన్ని తరగమీదను, అందుండి రాలు నొక్కొక్క నీటితుంపురునందును సొగసుకత్తె చిలుకృత్స్యరతెరవలేని పలో బలుక తళుక్కుత్తు చంద్రిక మున్కవేయుచు మజ్జాగతలూపుచు నసంఖ్యాకములై చూపట్టును! కవలిరుట్టుగల కవళ్లను తెగగొట్టి దాని ననంతము చేయుదు. అనంతలీచికలం దనంతదృశ్యములు కాంతులు చిందు గాంచుదు. ఈ యనంతకళల సౌందర్యముయొక్క అనంతనామమే! తరంగములు చిన్నవియే! ఒక్కొక్క అల పరిమితి గలదే! కాని తరగలందు విరాజిల్లు సౌందర్యమనంతమైనది. అందలి సొంపు మాధుర్యముతోనై (Full of harmony), అద్వైతమై, అనిర్వచనీయమై, అనురాగపూరితమై, ఆనందమయమై, అనంతమైనది! ప్రతి ప్రకృతిచిత్రమును ఇట్లే పరికింపుడు. గిన్నెనుండి దిగజారు పాలపొంగు వలె కన్నుకముప్పుంచి యొప్పాంగు కళ్ళకరణి, గగనాంతరంగమునుండి పొంగిపారు నీలిమము చూచ్చున, నిర్మలాత్మ పుత్తెంచు పశ్చాత్తమభంగి, హృదీశ్వరి హృదయమునుండి ప్రవించు ప్రేమతరంగిణి పొలుపున, గంగాభవాని యుద్భవించు నాకస్థానందమున నంతసౌందర్య మకరకేదారల నాత్మప్రకాశము గావించుకొనుట గ్రహింతురు. అది భౌతికశాస్త్రవేత్త యూహాతీతము దొరకబడదు. ఈతని మహోన్నతమేధస్సు దీనినిమంచించునది కాదు కావున దాని నంటజాలదు. ఈతడుచేబూను తొలబద్దకు గాని, యంత్రమునకుగాని అది లొంగదు. ఈశ్వరమహిమ, ఈశ్వరమహత్త్వము, ఈశ్వరశక్తి మూర్తులకును, తారలకును తలమొగ్గునని తలచువా రెవరు?

ప్రఫుల్లపద్మినీహృదిలో చ్చునార్యభగవానునివలె, పిట్టబిడ్డపై మేఘభిత్తినుండి చివాలున వ్రాలు విహంగమాత మాడ్కి, భక్తిభరిత మధురహృదయానికము పరతిరించు దేవదేవునికి వలె, చక్కని మోముపై వ్రాలు రాగరంజితదృష్టి వలె, పరమహంస మాళికపై జలజలరాలు నక్షత్రాక్షతలట్లు

అనంత సౌందర్యము పైన నుల్లేఖింపబడిన హృదయానుభవమునకే వశమగును!

సృష్టి చిత్రములలో స్త్రీ మిన్న. సౌందర్యమును, అనురాగమును భట్టుమూర్తి యనిన "లతాంతము తావియు" వలె కలసి మెలసి వర్తించు వనసంపద స్త్రీసృష్టియందు ప్రకాశముగ ప్రస్ఫుటించుచున్నది. కావుననే దాంపత్యజీవనమున నీ యద్భుత కుసుమము చేరినగాని అది గంధబంధురము కాజాలదు.

సౌందర్యమున కాపురముండునది సౌరభమే కాదు; వెచ్చెలియైన కాంతి వానిగూడియే యుండును. వన్నెచిన్నెల చిన్నె గిన్నెవలె నుండు అమల కమల హృదయమును విలోకింపుడు. సౌందర్య సౌరభముతో నందు పురివిడు కాంతి తొలుకాడుచుండదా? పాలు, చక్కెర, ద్రాక్ష కలిసినపుడే 'త్రి' తయారగును. సౌరభ సౌందర్య కాంతుల సమ్మేళనమున నపూర్వపానీయము తయారగును. అర్ధాంగీభుజ మృణాలమునుండి విరిసిన పూలపాన్పునుండి దిగకమున్న కళోపాసకుడు ప్రేయసీదత్త వనరుహామోదమను నీదివ్యపానీయమును తనివార నేత్రాంజలి గ్రోలియే, భావభరిత చుంబనమున నప్పదీర్చుకొను మని చెప్పిరే, కావ్యకృత్యములు కెఅపుకొని తన టీకప్పు నాశ్రయించును.

ఈ దివ్యపానీయ మంతరంగమును జేరినంత వందనంతమైన యానందవీచిక లుప్పొంగును. ఇవియే నాటి యాతని రచనయందు తెరలుతెరలై ప్రవహించును. కావున సౌందర్య కళోపాసకుడు పతియై తీరవలెను. పతికానివాడు కళ ఎట్టిదో ఎఱుగనే ఎఱుగడు. బ్రహ్మచారికి సాధ్యమైనది శాస్త్రోపాసన గాని కళోపాసనము కాదని నానిశ్చితాభిప్రాయము.

దివ్యప్రదీప మీ శృంగారాలోకమునకు పర్యాయపదమే! ఇట్టని యెఱిగియే పూర్ణదాంపత్యద్యుతిచే నాత్మజీవనములను ప్రభాకలితములు గావించుకొన గాంక్షించు యువతులు నోములందును, పూజలందును అఖండమును దృష్టిసమ్ముఖమున నిడికొందురు. దివ్యప్రదీపకళికను తినపు తైలము ప్రణయము. వైకుంఠధామమున వెలుగు నీ 'యఖండము'నుండి ప్రసరించు కొండొక మరీచిక వసుప్రథవలె వసుమతిపై తళుక్కుత్తుచుండును. సూర్యకాంతి నాత్మహృదిగొను నరవిందము పూర్వభవమున నెన్నో బొమ్మలనోముల నోచియుండును. కావుననే రవిని నిజేశుగా బడసి దివ్య రవ్యాలోకమున ప్రేమాలోకమంది, స్మితముఖియై సరోజము దయశృంగారమున విలసిల్లుచుండును. *

నోములు నోచుటన భావోపాసన మొనరించుటని నే నర్థము చెప్పెదను. ఎన్నెన్ని జన్మలనుండియో స్త్రీ మహత్తరమైన ఈ యానందవ్రత మొనరించుచున్నదని నా యభిప్రాయము.

ఉపాసకుడు ఏకాగ్రదృష్టికతన నుపాస్యదేవత యైతీఱునని కదా భ్రమరకీట న్యాయమున గ్రహింతుము. తోష్యకులను ఆంతరంగిక పరివర్తనమునకు, ఈశ్వర సామ్రాజ్యమునకు ప్రధానద్వార మిట్టిదృష్టియే! దృష్టియం దెట్టిమహత్త్వ మున్నదో గుర్తించిరా? "ఎద్దానిని భావింతువో అదియే యగుదువు. కావున బ్రహ్మగాను భావింపుము" అనికదా ఈశోపనిషత్తు వాకొనుచున్నది. భావోపాసన మొనరించు యువతి భావమయి యగుటయం దక్కజమేమున్నది? భావమయి సదా సౌందర్యతిలకయే! ఆమె హృదయ మమృతకలశము కావున నామె పలుకులందు గానఝరి తొలుకాడుచుండును.

కళోపాసకుడు సౌందర్యోపాసకుడు కావున సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యముతో తన యర్ధాంగి వదనమునుండియు, హృదయమునుండియు, నెన్నో భావముల గ్రహించి మధురకల్పనలకు కన్నతండ్రియగును. మస్తాపై నీరెండలో నుద్యానవమున నిలిచి, ఈశ్వరోచ్చరిత శబ్దములైన పూవులను, కిరణములను విలోకించుచు పిపాసాయత్తదృక్కులనుండి వానిలోని దివ్యభావముల గైకొనును, ఆవేశభరిత హృదయయై శారదవలె తన ప్రేయసి గీతిక నాలాపించుచుండ, ముక్తికాంతను కనిన ప్రీతి నలరును. ఆమెమోము మీది బంగారు వెచ్చెలియైన సంధ్యా స్వర్ణ మరీచికతో మేలమాడుచుండ, దివినుండి అమృతంపు జిమ్ము చినాలున జారిపడినట్లేమోయన నామె పెదవిపై చిఱునవ్వు తళుక్కుత్తుచుండ నామె హృదయకుహరమునుండి సురాపగవలె మంజులాలాపనము జాలువారుచుండ, మబ్బులో కవితను తళుక్కుత్తించు కెంపుకాంతులట్లు గులాబి లామె నీలాలకలందు సుందరకావ్యసృష్టి గావించుచుండ, కురులమలుగున దాగిన కొలది రేకలందు లజ్జావనతవదనమున నపుడపుడు తళుక్కుత్తు చిన్నగవు మెఱపుల పాలుపున ధ్వని గర్భిత కవిత (Suggestive Poetry) మిన్కులీనుచుండ, అనురాగంపు గౌగిలింతవలె మల్లెసర మామెకంధరము నంటియుండ జాజి యికను మొగ్గువలె, మొరదు వదువుచ, రాయిమాడ్కి, రప్పకైవడి పడియుండునా? "కలహంసకు కలకంఠకంఠ మొసగి కలకంఠికావించి కళాకౌశల్యమునకు మేలుబంతిగా కైకొనుమని కమలభవు డీమెను నా కప్పన మనినాడు! ఈకల్యాణి నా భాగ్యలక్ష్మి" యని ఆత డానందపూరితాంతరంగుడు కాడా? "నీవు నా సర్వంబనైతి" వని ఆమెను హృత్పీఠి జేర్చుకొని, భావగ్రహణమున చొక్కుయుండడా?

దాంపత్య జీవనమందలి ప్రణయశక్తిని, ఆధ్యాత్మికమహత్త్వమును గుర్తించియే శ్రీచైతన్యుడు శ్రీకృష్ణుని హృదయేశు గావించుకొనినాడు. అర్ధనిమీలిత నేత్రుడై దివ్యదృశ్యమున గోపీనాథు నవలోకించి, తన్మయచిత్తుడై "నాథా! నాథా!!" యని నృత్యముచేయువాడు. గౌరాంగ దృష్టాంతము, గౌరాంగ జీవన మెందఱెందఱి హృదయముల నానందానురాగములతో నింపివేయలేదు? ఎందఱెందఱి కవుల హృద్వీణల మీటి మధుర కవితా నినదములను వెడలింపలేదు? నదియా నవద్వీపములం దెట్టి యద్భుత సాహితిని సృష్టింపలేదు? ప్రణయతత్త్వ మహత్త్వమునే కదా జయదేవ చండీదాసులు కీర్తించిరి!

---

* ప్రేమ దివ్యాలోకసముద్భవమైన దను భావము భారతీయులది. ప్రపంచ మహాకవులు భారత విజ్ఞానమును ఎట్లో చవిచూచిరని తెలుపుచుందును. ఒక దృష్టాంతమును గమనింపుడు:

"The light eternal, which to view alone
Ne'er fails to kindle love."

(Vide: Dante's "The Vision" Chapter on "Paradise", Canto V lines 8 and 9).

దీనిని వీక్షింపుడు: "And yet the light that led astray was light from heaven."

—Robert Burns.

సౌందర్యమునకై మనుష్యాత్మ తపించు నట్లే మనుష్యాత్మవలరి మధురానుభవమునకై (భక్తుని సఖ్యమునకై భగవంతు డాతురంపడు నట్లు) సౌందర్యము- సౌందర్యమున వ్యక్తమగు దివ్యశక్తి ఎంతో తపించును. దాంపత్యజీవన మున ననుకూలమైన యోక్త్రీ లభించెనని మురియు నెచ్చెలివలె, తన పాత్రునిగాంచి ఈశక్తి ఎంతో యుప్పొంగును. అంతియగాదు; ఈ వ్యక్తి జీవనమును, రచనమును తన యద్భుత సృష్టికి నిమిత్తమొనరించుకొనును. రామ కృష్ణ రవీంద్రప్రభృతుల సౌందర్యకళా దీక్షకి సన్నద్ధలవని యుప్పొంగినదని నొక్కి వచింతును. హృదయమునకు విందొనరించు ఘన మాలిపొందునకై వ్రజవధువు పొగిలినట్లే, వల్లవసుందరిపొందుకై వంశీధరుడును పొగులు వాడు. నీటుగ గొల్లమిటారి యొర్తు తెరవు మండి చనుచుండ జూచి, ఆ గొల్లచెలువ చెలువమున కెరి, పరుగుపరుగుననోయి, హాపన్నఖుడై, చోరశిఖామణి వ్రజవీథియం దాపైదలి జపము దిహాలున బట్టుకొనినాడట! సుందరియైన జీవాత్మ నందుకై పరమాత్మ పరుగు లెత్తుకొనివచ్చునుగదా!

పరమహంసహృదయమునకు వివేకానం దుని యొడంద దగ్గరిచుట్టము. ఆతనివలెనే ఈతడును సౌందర్యోపాసకుడు; సత్య వ్రతుడు; జీవాత్మకై జీవనముపై కన్నిడిన మహాత్ముడు. పరమాత్మయను లందలి సృష్టి సటుత్వమును గుర్తెరిగిన మనీషి; ఆనందపిపా సువు; భావోద్వేగ పూరితహృదయుడు. ఈతని ప్రతిభను, నీతని యద్భుత భావసృష్టికి నైరుఖుండేములు జోహారవలెదా ?

ఆధునిక సౌందర్యోపాసకులందును, సత్య వ్రతులందును గాంధిజీకి గల మహోన్నత స్థానమును టాల్‌స్టాయినాటగోలె సభ్యజగతి సలలించినది. పూవుపుట్టులట్లు చుక్కలు ప్రేలు చుంచ వియత్తలమును విలోకించుచు నీతడు పన్నుంతును; మధురగీతికకు వీను లొగ్గియే, ఆత్మనుతనిచేయు మహాత్ము డాపోశమును గొనును. గాంధిజీ కావ్యకర్త కాడు; కళవపురచనలను సృష్టించువాడు కాడు. కాని ఈతని జీవనమే యొక మహాకావ్య ము. అది యమరదీప్తికి పర్యాయపదము. రాజకీయ సాంఘిక రంగములం దీతని కతన నవజీవనదీప్తులు దేవతరువులట్లు తలో త్తునున్నవి. ముందంజవేయు మహాత్ముడు భారతగతిమార్పు చేతులు ముగించినాడు కాని "తూ!" యని దానిని తిట్టలేదు; కొట్టలేదు. ఋషి సంప్రదాయము, ప్రాచీనమహత్త్వము నీ సంయమీంద్రునియందు మూర్తీభవించి నవి. హిందూమత మాహాత్మ్యమును, పూర్వభారత సభ్యతా తత్త్వమును మాలవ్య పండితుని జీవనమందు మహోన్నత మందిర ముల మాడ్కి గోచరించుచున్నవి. తన గంభీ రాశయములు పూర్ణమగుట కింకను పదేండ్లు పట్టుననియు, అంతవరకు మనియుండుననియు, మరణించుటకిపుడు తనకు సమయములేదని యొగదా ఇటీవల దన డెబ్బదియొవ జన్మ దినోత్సవమునాడు వారణాసియం దీతడు వాకొనినాడు!

భారత దిగ్వలయమున దోచిన మహా విజ్ఞాని రాధాకృష్ణుడని కదా సర్ ఫ్రాన్సిస్ యంగ్‌హజ్‌బెండ్ అనినాడు. ఈ మహామనీషి పవిత్రులైన భారత తాత్త్వికులందు తలమానికమని చిన్ననాడే మొన్ననే కదా గ్రీవ్సు మహాశయుడు లండనులో తెలిపినాడు. ఈతడు గద్యవాయు రవీంద్రుడని నేను ఋజువుచేయగలను; సౌందర్య పిపాసువైన కళోపాసకుడని రూఢిగావింపజాలుదును. ప్రాచీ ప్రతీచీ విజ్ఞాన మహోదధుల దన సంశియలం దింకించుకొని, ప్రతీచీసభ్యతయందు ప్రత్యక్షమగుచున్న జుగుప్సా గర్హితస్వార్థము లను పలుమాఱు గట్టిమాటలతో గర్హించి, * మనుష్య హృదంతరాళమున రేజరిల్లు పరంజ్యోతిపై కన్నులేక, మహిత భావో పాసనమునకు గడంగినగాని, దుర్గతియందు క్రుంగిపోలుచున్న జగతి సత్వర సముద్ధ రణమును కనజాలదని బహుళరంగ స్థల ములనండి జలద గంభీరస్వరమున నీయాం ధ్ర మహాపురుషుడు వచించుచున్నాడు. పాశ్చాత్యవిజ్ఞాన కేంద్రస్థలమున నాచార్య పీఠము నధిష్ఠించి భారత వేదాంతమందలి బ్రహ్మాండ మెట్టిదో పశ్చిమలకు చూపుచు న్నాడు. "East is east and west is west and ne'er the twain shall meet" అనుకొనుచునకు కిప్లింగ్‌కవి ప్రాంగణమున దహనసంస్కారము నేడు, కాలక్రమ మున ప్రాక్పశ్చిమ కళలయొద్వాహ మహో త్సవ మంగళమహూర్తమున పురోహితుడు కాగలుగును నీతడే, ఈతని మూలమున జరి తార్థయగు భావమాన భారతి భావలక్ష్మికిని భావియుగములు జేజేలుపాడును. భగవాన్ దాస్ ప్రజ్ఞాధురీణులైన తాత్త్వికుడై, నిజరచన లందు పక్కాని భావకళలతో జాపుడు నేడు ప్రజా భ్యుదయమునకై వడిముగట్టినాడు. హాస్యాని కినియు, నాచార్యుడును, తాత్త్వికుడును నై వరలుచున్నాడు. సాహిత్యమును, తత్త్వశాస్త్ర మును దిగ్భ్రమింగిన అన్నృతభోక్త అరవిందుడు. ప్రాచీన ఋషికల్ల జాల దృష్టాంతములను దృష్టిసం దిడికొని, చాలకాలమునుండి

---

* "The nations plead for peace and prepare for war. They are not ready to give up the cast of mind that leads to strife......Each nation in the late war claimed to be the only one engaged in the defence of civiliztion. In its name each nation justified everything, excused everything, massacres and destruction. ......By a judicious circulation of half-truths and untruths and apersistent misrepresentation of other nations and their cultures, the people are roused to the temper of the jungle......When the trumpet of war blows, the pretences of civilization disappear and man helplessly reels back into the beast.........So long as this devil-dance does not disgust us, we cannot pretend to be civilized......To approve of warfare but criticize its methods, it has been well said, is like approving of the wolf eating the lamb but criticizing the table-manners. War is war and not a game of sport to be played according to rules..... It is true that we have the League of Nations, but it is only a mechanical frame and the soul has still to grow into its body. The spirit of ill-will and distrust is widespread."

(Vide: Sir Radhakrishnan's "Kalki" or "The Future of Civilization." Pages 32 to 36).

ఈ మహావిజ్ఞాని పరమార్థములను ఆరాధించుచున్నారు. యోగాగ్నినుండి వెడలు జ్ఞానశిఖలందు భారత పునరుద్ధరణమును గాంచునని ఈతను గట్టిగ నమ్ముచున్నారు. ఈశ్వరచంద్రుడు విద్యాసాగరుడై, మూర్తీభవించిన ప్రాతిభారతసంప్రదాయమై, సంఘసంస్కర్తయై, వంగసాహిత్య ప్రధానాచార్యుడై, నిజహృదయమున దీనుల దారిద్ర్యభ్రమము గావించి, స్వాతంత్ర్యాభిలాషియై, కీర్తి విరోధియై, మనుష్యులలో మొదటివాడై వరలినాడు. కలకత్తా మహానగరమున కాలేజి శాలను (Metropolitan college, now named as Vidyasagar college) స్థాపించి, హిందూసంప్రదాయము ననుసరించి, అందు పరవ్యక్తిని ప్రతిష్ఠించి, ఈ ఉత్తమాశయముల నందు కోటికొత్తలు చేసినాడు. ఆవశ్యపట్టము నందు ఇంగ్లీషు కరగతి మొదలు వాలు గొం డ్లమందిరముల విద్యార్థికై, ఇందలి ప్రతిమల పాల్గొనుభాగ్యము నాకొదవెను. పాశ్చాత్యమార్గ ధూనోళములను కోరుకుం డ్రాశ్ల భాగముల నట్లు ప్రేమింగినవానివలె ప్రాచీప్రతీచీ మహావిజ్ఞానములను సులుస్కృ నొక్కమాటు నిజమానపరున గలిపించిన అషు తోషు ముఖోపాధ్యాయుని ఆశయము లెవ్వరూ సత్యజగతి ఎఱుగ జేయలేరు. స్వాదకాదిస్థలలోను నీ విజ్ఞానలు భారతదిగ్విజయముల నడయుంపకున్న, భారతావనియేకాదు – సమస్త వసుంధరయూను తమోసుంధమున దొరలియుండెడిది.

పాశ్చాత్యులయొక్క భారతమాతయనుంగుబిడ్డలందుకేసి భావసందీప్తమైన భారత సంప్రదాయమును మేధ్యములగాదులవలె నారాధించి, తమయున్నతోద్దేశసిద్ధికై ఆత్మార్పణ మొనరించుకొనదలపడిన ముద్దు మహావ్యక్తులున్నారు. వీరిలో నగ్రగణ్య శ్రీమతి బెసంటు.* హిందూమత మనవిమెకెంతో ప్రీతి.*ఈపరమ్మ యము హిందూదేశమునందే జన్మించునని తెలిపియే ఈమె దివంగతయైనది. దీనబంధు ఏండ్రూస్ గాంధిరవీంద్రుల యడుగుజాడలనంటి నడచుచు, ప్రపంచమున నిండంతు వాసతేకొనిన భారతభాగములను సేవసలుపుచున్నాడు. డాక్టర్ కజిన్స్ పెద్దలనుండి భారతాశయములను తన పూజాపీఠమందలి దీపికలుగా గావించుకొని, భావోపాసన మొనరించుచున్నాడు. భారత సంప్రదాయమును తనది గావించుకొనుటకై ఇటీవల నీతడు హిందూమతమును స్వీకరించి జయరాముడై నాడు.† ఈతడు హిందువులకు ప్రాణప్రదమైన, ఆనందప్రదమైన, మహోకవియుని దయవడు రవీంద్రుని యందు. ఉత్తమ సారస్వతి సృష్టికిని, ఆదర్శజీవన నిర్వహణమునకును గభీరతాత్విక పరిజ్ఞానమును, మతవిజ్ఞానమును అనివార్యములని బంధములనికనాజే తెలుపుచుండును. కజిన్స్ ప్రభృతుల జీవనవిధానములు నానాక్కలోని నిక్కమును రూఢిగావించుటలేదా?

నూతనమానవులైన భారత మహాపురుషులలో (Great Indian Thinkers) జిడ్డు కృష్ణమూర్తి యొకరు. ఇతడు అద్భుతమైన మేధాశక్తి నలవరచుకొనినాడు. తమ్ముకంగల మేధావంతుల నొకరీతి, ఈతని నొకరీతి. భావసాతంత్ర్యమును దక్క మతేదనీతిదారాధింపడు. మతశాస్త్రమందు గాని, తత్త్వశాస్త్రమందుగాని తన కథితేకము లేదని ఈతడు తెలుపుకొనుచుండును. ప్రాచీ విజ్ఞాన విధానమున ఈతడు తెలుపుగిచె నటుకట్టి దృష్టాంతములు కానరావు. ఏమిప్రాపినను, ఏమివాళ్ళనినసంపాంతరీతినుండి ఇతడు తప్పి జారడు. ‡ ఇది మహాత్తరమైన గుణమునుట నిస్సంశయము.

భావదాస్యమును గర్హించువారిలో నే నొక్కండను. ఈ ఉత్తమాశయముల నారాధించు వారిలో నొక్కండను. కృష్ణమూర్తి అంగ్రమాత కనివభిమతయని గర్వించువారిలో నొక్కండను. ఈతని క్రమతపమునకై, ప్రజ్ఞపై ప్రాలుచల్లు వారిలో నొక్కండను. కాని, కృష్ణమూర్తి చెప్పినదానిని తూచాతప్పక గ్రహించుటకు నే నంగీకరించను. అతని మడుపులను ఖేదింపక, అందలి భావములను తీక్ష్ణదృష్టికి గురిగావింపక అతనికథనమును శిరసావహించుటకు నేను సమ్మతింపను.

భావదాస్యముయొక్క శక్తిని మొత్తి మొత్తి తరలుదును. ఇట్లని భక్తియను దొక్కండు లేదని చెప్పలను. భక్తిప్రాతిపాదనము, దాస్యము నిలబెట్టు చేసికొనినవాడును రూపులందును, మాపులందును ఒకేరీతిగ నగపడవచ్చును. అంతరంగికమున తిరయందు తంగేయ లను 'నాకాళ

---

* "Hinduism is my natural mode of aspiration."

—Dr. Annie Besant.

† భారతవిజ్ఞానమును, భారతసంప్రదాయమును చూచి చక్కిలించువారికి కజిన్సుమహాశయుడు ఇటీవల ఉచ్చరించిన ఈ వచనములు చక్కని గుణపాఠమును చెప్పను: "The Upanishadic vision of unity has been the inspiration and guide of my own thought and action for forty years......I have long made the philosophy, and modes of worship of Hindu India my own......It has long been my conviction that there can be no drastic movement towards the attainment of a true world civilisation, until the spiritual evaluation of life which is the basis of Hinduism becomes universal and spontaneous the world over......My own long studies of Indian philosophy, my familiarity for twenty-one years with intimate Hindu life, my frequent participation in Hindu ceremonies, exposition of Hindu culture abroad, my intense interest in Hindu arts, my long practice of Yoga, my forty years of vegetarian living, my efforts to fulfil my *dharma* and attain *moksha* in Vedic sense seemed to indicate that I was qualified to claim the right of temple-entry in Travancore."

‡ "I am not going to be bound by anyone, I am going on my way, because that is the only way. I have found what I wanted." (Vide: Page 18 "Who Brings The Truth?" By J. Krishnamurti.) "Life is not meant to be traditional" (Vide: Page 6 "The Purpose Of Education" By the same author).

నాతోడ ప్రభవమున్నది. ఈతడు తనలోని శక్తులను గడ్డిదరకలల్గెంచి, తన మనుష్యత్వమును మంటగలిపి పశువులంగు పెద్దగద్దికు వధిషించును. అతడో! భావ్యదాశయముపై మాడ్కొనిలిపి, వ్యక్తిత్వోజమును తెంచి, ఆయాశయము నాపదోజగ్రహములోని కావ్యోనించి, దాని నందు భృంగిగావించినైచి, నిరంతర మధుర భావసుగంధ్యముల కాత్మకర్తముల నొద్దె, నిజజీవనము నానందమయ మొనరించి అమృతజీవి యగును. ప్రపంచ మతగ్రంథములను, భక్తవరేణ్యుల జీవనచారిత్రములను పరిశీలింపుడు. అనుగతరణే కిరణముగరణే ఈయంశము మానవగోచరమగును. భక్తిని, దాస్యమును ఒకేమనుకున మూర్ఖ బుద్ధితోబాటు గద్దిను తెగడు. కైదీని బందిఖానాలో పెట్టునట్లు భక్తుని పెట్టుట కూడునా? పెట్టినను భక్తుని బంధింపగల సంకెల లేవి? భక్తున కద్దుగోడలు గాజు భిత్తికలేన్యు? భక్తిప్రణయములకు భగవంతుడే లొంగియుండ నీకనవ్యశక్తులకంచారమెంత పెద్దిల్లగలదు? కారాగారాంధకారమున, — అందేకాదు బంధితభక్తుని హృదయ ద్వారమున జగదీసుడే ప్రవేశించి, దివ్యదీప్తి ప్రభలనందు వదచల్లి అందలిముక్తి జపమును స్ఫురింపును. ఈశ్వరస్పర్శ నందిన తపను కిరణస్పర్శనందిన మొగ్గవలె పద్మప్రదేశముల నాత్మప్రకాశ మొనరించుకొనును. ఆ మంగళ మహాభ్యర్థమున దీరశక్తి పౌరభవిచికవలె ననంతవిశ్వమున విహారభూమి గావించుకొనును. ఏయంకిలి తెలుగక తపస్వి బ్రహ్మానమున ప్రాలరంగమై వెలయును గావున ముక్తి నందిన మహోవ్యక్తి ఈతడని వచించెను.

భక్తి నెఱుగని వారి దాత్మప్రకాశము నెఱుగక తనలోదాను ఖైదీయై పడియుండును. చదలు నాధారము చేసికొనియే రవిసుధాంశులు తమ దివ్యదీప్తులను భువిపై గురిపింతురు. భక్తినాధారముగా గొనియే అవర్ణ్యపురుషుడు తన మహాత్త్వమును ప్రకటింపగలడు.

భక్తి ప్రేమలు సామాన్యములుకావు. అవి దివ్యములు. భావమున బాలోకమును, అమరత్వమును ఇచ్చునవి యివియే! ఇవి ప్రపంచము నుండి నిష్క్రమించుచో, అది గుర్తుగాములను కనిపెంచు ప్రశ్నగోయి యగును. ఇవి సాహిత్య క్షేత్రమునుండి తరలుచో, అందు విమ భావములు వికిచి నేర్చుయమకొనును.

మహితసంప్రదాయమునకు మనుష్య హృదయమును లగించు వాధ్యాత్మిక సూత్రము భక్తి. ఈ సూత్రము తెగుచో, చేతినుండి యొగసిన గాలిపడగవలె నా సంప్రదాయ మెందో ఎగసిపోవును.

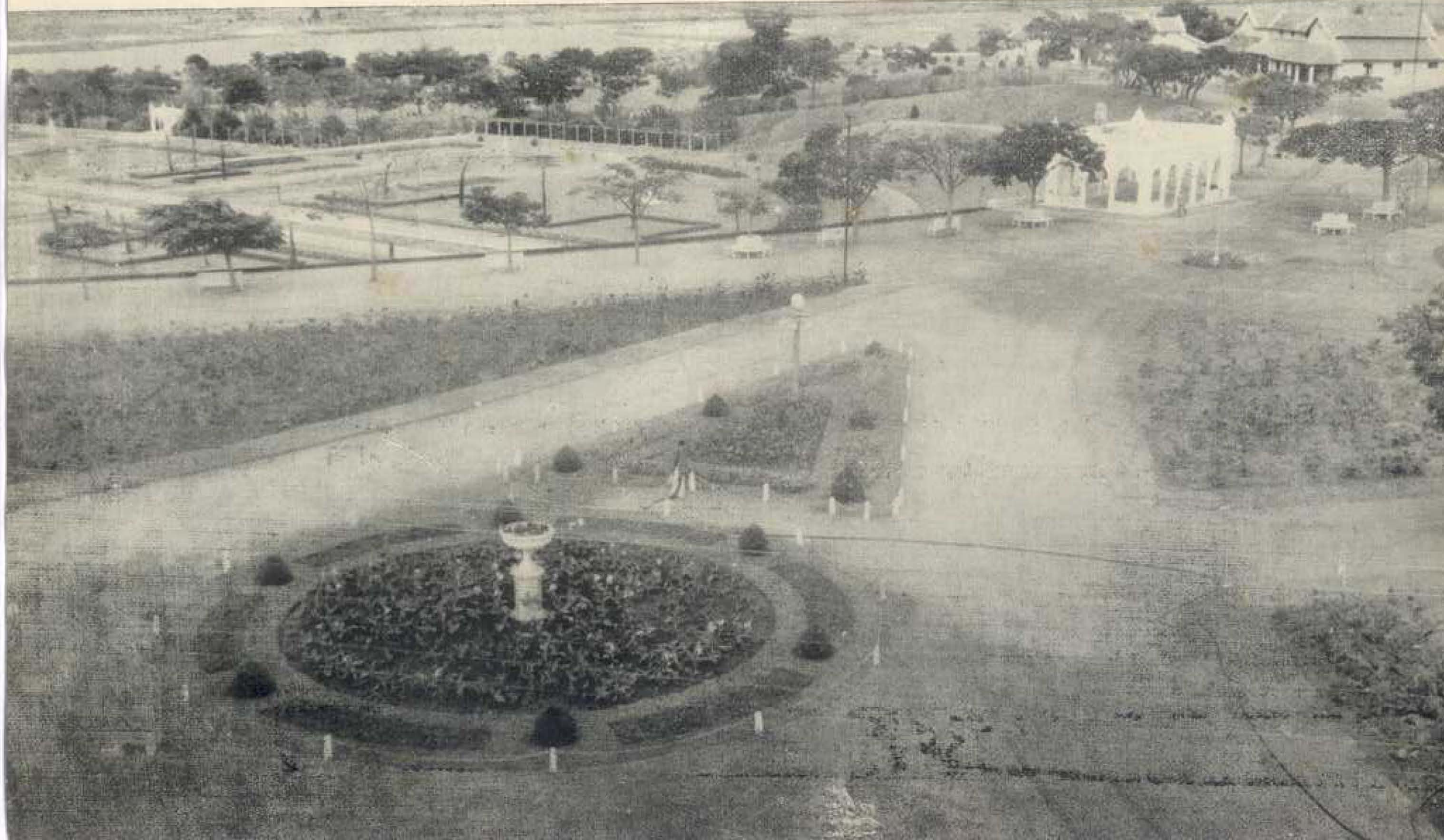
సమంతపహితు డైన అవతారపురుషుని వలె భావ్యదాశయ పహితమైన సంప్రదాయ మెందు కాలశిఖరమున చిరప్రదీప్తమైయుండ, ప్రేమ మెయి దీనికి చేరులు మొసుచాట భావోపాసకుని కర్తవ్యమని తెలిపెదను. రాత్రిపతిము వలె బిఱ్ఱబిగిసిన సంప్రదాయమును వెనుకటి రాళ్ళగుట్టయందు ద్రోసి అదిభ్యమ దీ మంగళ ఫలుకుడని తోడి జిజ్ఞాసువులను పురికొలుపుదును. పికుంవనకును, బిహ్యమువనకును లోకే మంత్రి మన వానివాదమును గునియలు చేతును. భావసాహిత్యము మన చేతను నిష్ఫల కాదు పూవులందు చేరిన పురుగులను తొలగింపుడు; అందు శోరబడిన మలినమును తొలిమి కొట్టుడు. ఇది వెనకటినుండి ఉదయించుచునే యున్నదని వీనిపై నిష్ఫల నమస్కరించుట తగునా? నిన్నటినుండి కుసలయున్నదని సుగంధమును కారుపోగక దుప్పవ చెట్టుట న్యాయమా? సీకమ్మతెల్లవంటి పువ్వును దహింపగల కట్టడికి శక్తి యేది? కుసుమ నిత్యజీవియందును. ఈ పూవును ఆ పూవున హంతకుడు నలిపినను నలుపుగాక, పుష్పజాతికి ప్రతినిధిని పూవును చెండాడగలవా డెవడు? సృష్టి చచ్చిననాడే ప్రసవజాతి మడియును. సృష్టిబీజమును గర్భమందిడికొనిన సంప్రదాయమును పమయింపగలమగవాడెవడు? ప్రళయ కాలమున సమస్తము ధ్వంసమగునని విందుము. తిరుపరి సృష్టికివలసిన బీజములను జాగ్రత చెట్టుకొనియే దేవదేవుడు డింభకరూపుడాల్చి పాలవెల్లిపై తేలియాడు వటపత్రముపై విశ్రమింప వెడలునను సంశయము మఱువరాదు జుడీ! భారతగతముకంటె భారత భావికాలము ఘనతరమై యుండవలెనని అపేక్షింతునుగాని, భారతగతముపై గోరికట్టినలేనను మనిసిని నేను క్షమింపను. తలిదండ్రులు దివంగతులైరని తాను స్వయంభువని మిట్టిపడువాడెట్టివాడు? దివము చచ్చిననాడే దివంగతులును చచ్చినందును. దివమునకు మాఱుపేరు అమరభూమి కదా! అందున్నవా రమరులుకారా? అందు చేరినవారికి చా వెందుండివచ్చును? రూపుమాసెను, అనంతవిశ్వమందలి వేళాకోక యాగారమున ప్రవేశించిన రూపముటని అర్థము తెల్పవాడు హైందవ తత్త్వార్థమును గ్రహింపలేదని వచింతును. గతమునకు చావులేదనియు, అది భవ్యమైనదనియు బుజువొనరించుచు, దాని ప్రస్తుత భావివృద్ధి కనుకూలమైనబలమును చేకూర్చు బాధ్యత మనయందు గలదని తోడియువకుల కెఱిగింతును.

మహామహోపేతుడైన ఆచార్యుని జీవనమందును, ప్రబోధమందును సుధాధారలు జాలువారుట గాంచియు, అతడు పుట్టిపెరిగిన వేదికలను పరికించి అతడేనాటివాడు కావని అతని నూతనత్వముపై తిరిగేర్చుట కుద్యమించువా డెట్టివాడు? ఉద్యమించినను, సుధాసంసిక్తమైన దసుడు, అది యంటుకొనునా? మన సాహిత్యము చావులే నిన మనుష్యత్వ సముద్భవమైన భావమునకు మృత్యు వెట్లు దాపురించును? నూతన జీవనసృష్టికి, నూతనకళాసృష్టికి ఇది కన్నతల్లి కాదా? *ఇదెట్లు బూదియగును? అపూర్వ సమవర్తి యొకం డావిర్భవించి దానిని బూదిచేయ గలిగినను, యాదినుండి లేచిన ఫిలాపెల్ అను పక్షివలె నది పదీకృతమై లేచును.

బుద్ధప్రబోధ మిపుడు Out of date అను వా డెట్టివాడు? బుద్ధుడుల్లేఖించిన "బ్రహ్మవిహారము" అనగత భావవిహారమే సుడీ యని నే నెలుగెత్తి వచింతును. కృష్ణప్రబోధము కృతయుగమునుండి దాటిరాకూడ దనుట ఉచితమా? కురుక్షేత్రమున తెలనూపిన భగవద్గీతను పాతపాత్రమని వెంటపాలు చేయువాడు మనుష్యుడనిపించుకొనునా? 'ధమ్మపదము'ను దుమ్మూడిసంకించువా రెవరు? ఏసు ప్రబోధము నేడేలనసికై బిలను బుట్టదాఖలా చేయువా రెవరు? భ్రాడ్ది పెట్టబడిన ఏసు మూడుదినాలలో లేచెనని క్రయిస్తవులేయందురు. ఈ యంశము నన్ని దానినన్నట్లుగపరిగ్రహింపముగాని ఏసు మునివరుని బోధనలకు, తక్కుంగల యాచార్యుల ప్రబోధములకువలె, మృత్యువు లేదని గ్రహింతుము. క్రయిస్తవప్రపంచమున నే డేసు బోధనలకు చోటులేకుండున, వది మృత్యుకేవలకు విహారాంగణ మగుచున్నది. బౌద్ధప్రబోధమునకు బలాదూరనువారు, అహింసావ్రతమునెడల నవితోషము జూపువారు, మతముకుత్తుకపై కత్తివేయువారు నే డెవ్వరిలో నున్నారు? వీరు బౌద్ధమునకు మంగళ సూత్రముకట్టి బహిష్కారితులకు కన్నతండ్రు

---

* The new in art is always formed out of the old" (Vide: Emerson's Works: Page 77).

౯ సాగరముకట్ట మీదినుంచి కానవగు ఒకానొక సుందరబృందావనదృశ్యము.

౧౦ దక్షిణ బృందావనమున కావేరి ఒడ్డునందు ఒకానొక జలయంత్రము.

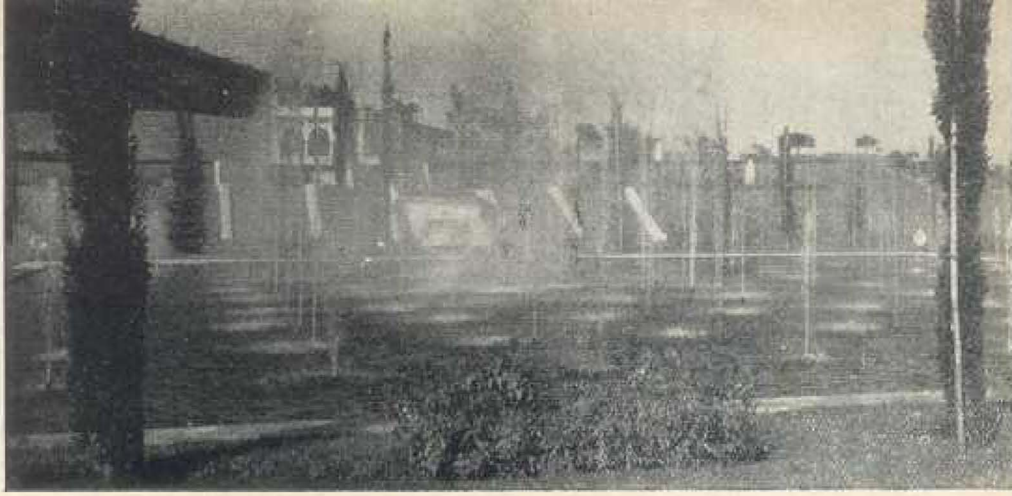

౧౧ సాగరముకట్టయందు వెలుపలి వైపున గల మంటపమునందలి 'కావేరి' దేవతాప్రతిమ. చేతనున్న పాత్రికనుండి నిరంతరము నీరువెలికి పారుచుండునట్లు కల్పింపబడినది. ఈ ప్రతిమ దక్షిణబృందావనమున కొలువ నున్నది.

౧౨ దక్షిణ బృందావనమున కృత్రిమజలాశయ మధ్యమున ఛత్రాకారమునందు జలయంత్రము.

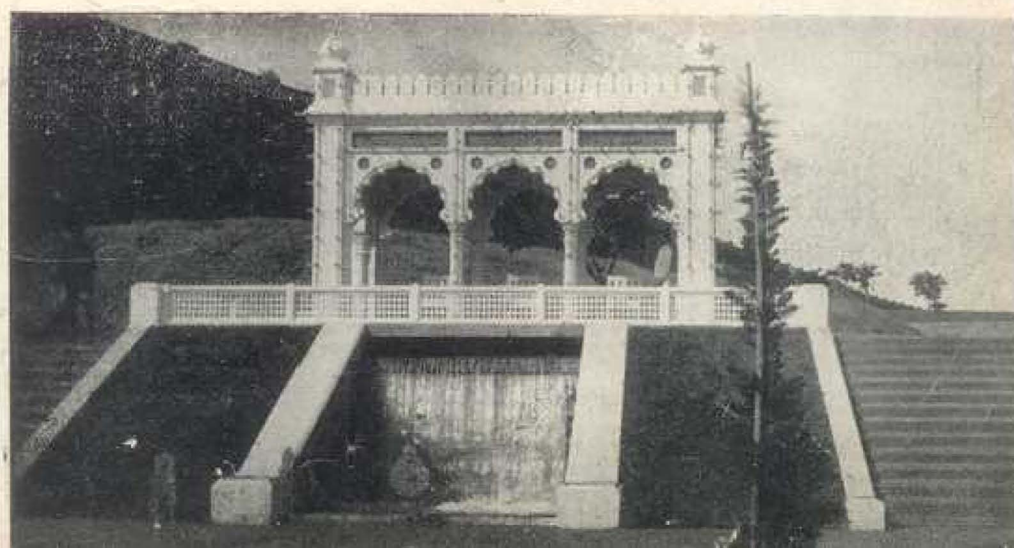
చిత్రములు

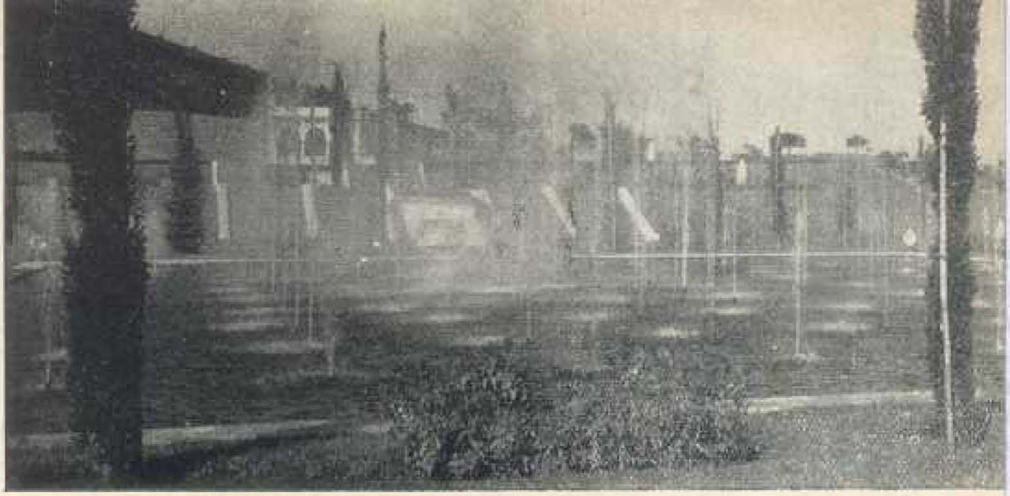
౧౩ ఉత్తర బృందావనము మధ్యభాగమునగల కృతక జలాశయము; అందలి జలయంత్రములు.

౧౪ దక్షిణబృందావనము మధ్యభాగమునకు పరిగా సాగరము కట్టవానకొనియుండు మేనకా విశ్వామిత్రుల శిలాప్రతిమలు. మేనక తపము చేయుచున్న విశ్వామిత్రుని ప్రలోభింపచేయు భాగము.

౧౫ ఉత్తర బృందావనము ఉత్తరప్రదేశమందు మంటపము యొక్క పశ్చాద్భాగ దృశ్యము. సాగరమునుండి గొట్టముల ద్వారా మంటపము క్రిందనుండి వచ్చెడి జలము జలపాతము వలె నడిమిభాగమున పడుచున్నది.

౧౩ ఉత్తర బృందావనము మధ్యభాగమునగల కృత్రిమ జలాశయము; అందలి జలయంత్రములు.

౧౪ దక్షిణబృందావనము మధ్యభాగమునను పరిగా సాగరము కట్టనానుకొనియుండు మేనకా విశ్వామిత్రుల శిలాప్రతిమలు. మేనక తపము [illegible]చుచున్న విశ్వామిత్రుని ప్రలోభింపచేయు[illegible]గము.

౧౫. ఉత్తర బృందావనము ఉత్తరపుదిశ నందు మంటపము యొక్క పశ్చాద్భాగ దృశ్యము. సాగరమున నుండి గొట్టముల ద్వారా మంటపము క్రిందనుండి వచ్చెడి జలము జలపాతము వలె నడిమిభాగమున పడుచున్నది.

౧౬. కృష్ణబృందావనమునందలి కృతకజలాశయము; అందలిజలయంత్రములు.

[illegible]

[illegible] (Spiritual insight and Ezperience), [illegible] (Purity of heart and Natural genius), [illegible] (Intuition and Divine inspiration). [illegible]

[illegible] Conditioned life [illegible] Emotion [illegible] Intellect [illegible]

* [illegible] "The principles of religion that are in the Vedanta are unchangeable. Why? Because they are all built upon the eternal principles that are in man and nature; they can never change.........Not one jot of the principles of our religion will be changed: they will remain intact." (Vide: The complete works of Swamy Vivekananda, Part III, page 121).

"It is essential to every religion that its heritage should be treated as sacred. A society which puts a halo of sanctity round its tradition gains an inestimable advantage of power and permanence. The Vedic tradition became surrounded with sanctity, and so helped to transmit culture and ensure the continuity of civilisation. The sacred scriptures makes the life of the spirit real even to those who are incapable of insight."

(Vide: Sir Radhakrishnan's "The Hindu View of Life" page 18.)

"Hinduism is a movement; not a position; a process, not a result; a growing tradition, not a fixed revelation. Its past history encourages us to believe that it will be found equal to any emergency that the future may throw up, whether on the field of thought or of history......Leaders of Hindu thought and practice are convinced that the times require, not a surrender of the basic principles of Hinduism, but a restatement of them with special reference to the needs of a more complex and mobile social order. Such an attempt will only be the repetition of a process which has occured a number of times in the history of Hinduism." (Page 130, The Same Book.)

భావనమున బోనిపి చక్కనికథలను సృష్టించి, సామాన్యప్రజల మానసనేత్రములముందు చిరసందీప్తములై యుండు రూపములను నిలిపిరి. కావుననే పల్లెవాండ్రుకూడ నీసుబోధనలకై పరుగిడివచ్చువారు. ఏసు సంయమీంద్రుని Parables, * బుద్ధుని జాతకకథలు, బహుళపురాణగాథలు, ఈనాటి రామకృష్ణపరమహంస కథలు భావనసూక్తములగుటచే, గట్టిదైన తత్త్వబోధకే చెందక ప్రపంచసారస్వతమున కపూర్వ సౌందర్యము నొసగునవి యైనవి. గంభీర భావ వ్యక్తీకరణముగాని, ఈశ్వరచింతనముగాని హృదయోద్వేగమును, ఆధ్యాత్మికావేశమును, భావనాశక్తియును గలిసినపుడే సాధ్యమగునని నొక్కి వచింతును. వీని ప్రసన్నతనందని వ్యక్తిశబ్దోపాసకుడు కాలేడని, మహాత్ముడు కాజాలడని, ఆనందదాత కాలేడని, సౌందర్యసృష్టి గావింపలేడని, నిత్యజీవి కాజాలడని నా దృఢాభిప్రాయము.

కృష్ణమూర్తిభావములన్నిటికి జేజేలంపెడము. నిజమే! కాని ఎదుటిభావము శ్రీరాముని పోలినను పోలకపోయినను చివాలున అరనున్నలవలె వంగి వందనమును గోతిమూకలు తండోపతండము లగుచుండుటచే, "తందానపాటలందు"ను, "భళాభళి" రాగములందును బ్రదుకుల నెగురగొట్టువారి సంఖ్య తెగ బలియుచుండుటచే, నైసర్గిక ప్రతిభ ప్రత్యేక ప్రజ్ఞలు సన్నగిలుగాక అంతరంగమున బూజు బట్టియుండుటచే వ్యక్తిత్వము కలుచబడి, మనవ్యక్తిత్వము మటుమాయ మగుచుండుటచే, ఎందఱెందఱో యెడెందలందో భయసంశయములు ఇండ్లుగట్టుకొని యుండుటచే, ధృతిసహితుడైన ఒకవ్యక్తి హెచ్చరిక చేయ దిక్కులేక యక్కరైయున్నది. అభిప్రాయభేదము లగపడుట యసహితము కాదు. ఇవి చేవగలవారిలో తలనూపును గాని గంగిరెద్దులందును, గొర్రెలందును గాదు. మేధావంతుని బోధనలోని బంగారును చేకొనుట పాడి. కృష్ణమూర్తివంటి వ్యక్తి నేడెంతయు ముఖ్యమైయున్నాడు. ఇతడు క్రమతి పసుకావించుచున్నాడు. అంధకారమున దీపస్తంభము కాగలడేమో! †

* "Without a parable spake he not unto them."

† "ఆంధ్రమహాపురుషు" లందు కృష్ణమూర్తికి నిస్సంశయముగా మన్నతస్థాన ముండును. కావున నీతని ప్రబోధములను పదంపడి విపులముగా విమర్శింతును.

ప్రత్యక్ష ప్రపంచమందును, సారస్వత వసుంధరయందును ఛాందస పీడితులైనవారి కీతని ప్రబోధమున అక్కరైన కషాయము కొంత లభించితీరును.

ఒకవైపున గతమున గన్నులెల్లజేయువారున్నట్లే వేఱొకతట్టున గతమే ఇష్టదైవమని ఎంచు ఛాందసు లున్నారు. గతము గగనచుంబి మహోన్నతము మాత్రమే యైనను అది వర్తమాన భావికాలములకు మెట్టుకావలసినదే కాని వాని మాళిగలముల గాంతిలు మణిమకుటములు కానేరదు. మనదృష్టిని తనువున నీయుకుటస్థ దిప్పలేకదా! "The heights attract us, not the steps there to" అను గొప్పకవీంద్రునివాక్కు భావభరితమైనది కదా! పుష్టిగల దయ్యమునకక్కరైన దోవంతను గతమియాయజాలదు? తల్లిదండ్రులిచ్చిన రక్తమాంసములకు గ్రొత్తసత్త్వము చేర్చుకోనివారు మనుష్యులెట్లగుదురు? పురిటింటిలోనే పోరుపెట్టుచు తుదకై కేయెన్నముపాట్లలోనో జారిపడరా?

గత సంబంధమైన సంప్రదాయము విజ్ఞాన గర్భితమైనదో, మాధుర్యబంధురమైనదో, దివ్యసౌంధికము బోలునదో, గర్భమందే మడిసిన శిశువంటిదో పరిశీలింపక నమ్ములవమాని కొని దానిని గొలుచుచుండే యావజ్జీవమును వెచ్చపెట్టువారు గోరీనుండి ఒకపరి లేచి మరల నందు పర్ణుకొనువారి బోలువారు. ఆరాధ్యవస్తు వెట్టిదో ఆరాధకుని మనసును అట్టిదే యగును. గంగనోసని చెప్పినగొడ్డును పూజించువారు పిచ్చుపీనుగులుకారని ఎవ్వరందురు? కంపులోనే బ్రదుకీడ్చు రాబందుకు రుచించునది క్రుళ్లేకాదా? దుర్భావలకు మానసాంజలిని ఘటించువారు ఉన్నత పిశాచపీఠమునకే అభ్యర్థియగుదురుగదా! నెత్తావికి మనసిచ్చు ఆనందవ్రతుని దివ్యసింహాసనమున కీపెక్క ఎంతదూరమందో యుండునని ఎవ్వరెఱుగరు? మట్టిదిబ్బ మహాదేవుడని యెంచి ఆత్మజీవనములను దానికి నిత్యనైవేద్యముల గావించువారు తుదకు దిబ్బలేయగుదురని చెప్పవలెనా?

రోగులుకాక ‡ ఆధ్యాత్మిక జీవనమున తొలితరగతి నున్నవారు విగ్రహారాధన మొనరించుకొనవచ్చునని హిందూమతమునుట నిక్కమే! విగ్రహారాధన మన రాతిబొమ్మ జగదీశుడని నమ్మి దానిని పూజించుట కాదు. ఏకాగ్రదృష్టి తన చరణశాలికముల నంటినపుడే ఆయాత్మ్కని రజ్జువుకేసికొని దివ్యభావ మందిరాంతర్గర్భాలయమున నవతరించుననియు, ఈ రీతి దూక్కి యలవడనితఱి మన సుకుండగుని వడుపున నిందందు పరుగిడుట తథ్యమనియు, ఉత్తమాశయము దాటిలోంగక ఉదురాతిలోనెందో నక్కియుండునుగాని సూర్యమండలము నుండి యవతరించిన శమంతకమట్లు మదిలోచ్చి ప్రత్యహము భావసర్గమును పంచితమొనరింపదనియు నెఱిగి దృష్టిమాత్రమున బలపఱుచుట కక్కరైన శిక్షణమును తొలుదొలుత మనసునకిచ్చుటకై మనమతము విగ్రహారాధనమును నిర్ణయించినది. ప్రాణప్రతిష్ఠయనిన భావప్రతిష్ఠయనియు, శంకుస్థాపనమనిన భావస్థాపనమనియు నాయభిప్రాయము. భావప్రతిష్ఠ నెఱుగని విగ్రహము బండరాయి. పవిత్రసంకేతమంది ఆధ్యాత్మికశక్తి నాంతరంగిక దృష్టిలోని కాహ్వానించుటకే ఉపాసకుడు పూలను చేగొనును. ఈ దృష్టిలో దివ్యశక్తి ప్రవేశించినపుడే ప్రసన్న భావము ధ్యానమున దొల్చెనందును. సూర్యహృదయము నుండి ప్రసరించు కనకరశ్మి గవాక్షమార్గము నుండి ధారధారలై యగారమున ప్రవేశించి ఆనందసృష్టి గావించునట్లు, ఈశ్వరహృది నుండి జాలువారు ప్రసన్నభావము ధ్యానపథమునుండి ధారాళముగ నంతరంగమున పొంగిపొరలి అందు సౌందర్యప్రవాహమును సృష్టించును. ప్రత్యక్షసవితరోచు పూతకావ్యము లోకస్వ డీ పరస్పలో పుట్టిపెరిగి, పెంపొందిన దివ్యమానసోకము లే సుడీ! ప్రత్యక్షజీవనమును సోకు ఆనంద సమీరాంకురము లీకాసార వీచికల ప్రేమ సందేశముల వహించిన కెచ్చెలులేజుడీ! ఈ యారాధనలోని యాధ్యాత్మికార్థమును గనగలులు కాకుండుటచే భారతదేవమందిరములందలి పూజారులనేకులు వికృతజీవులై, జగదీశునందుండి తలమికొట్టుచున్నారు.

భావము జీవము; జీవము భావము. భావరహితమైన రాతికి పాగిలపడుబెట్టినో, జీవరహితమైన భావమును "జే జే!" యనుటయో వట్టిదే! దానిని గొలుచువారివలన హిందూమతమునకెంతో ఎగ్గువాటిల్లునట్లే, దీనికి ప్రణమిల్లువారికతన సారస్వతమున కెనలేని చెఱుపు కలుగుచున్నది.

‡ "శివం ఆత్మని పశ్యంతి ప్రతిమాసు నయోగినః."

ఈ యంశమునకు వంగీయులు పకాలమున నవగతులైరి. నవయుగ భాస్కరుడై రామ మోహనుడు పూర్వ దిగ్వలయమున నుదయించినాడు. భారత భావ్రసరంతి కడ్డుగ నిలిచిన గట్టుల నీతడు తెగగొట్టినాడు. బహుమతములను, బహు సారస్వతములను మథించి వానిలోని మిగడతఅకను మనసున కెక్కించుకొనినాడు. సారస్వతమునకును, మతమునకును, తత్వశాస్త్రమునకును, మనుష్య జీవనమునకును అవినాభావసంబంధమున్నదనితొలుత గుర్తించిన ఆధునికమహాపురుషు డీతడే!

ఉత్తమ సారస్వతము ఆదర్శమతబోధకుని నాళీకములమునందే యుదయించును. ఇట్లు ఉద్భవింపని సాహిత్యమున బ్రహ్మలోలు భావముండనే యుండదు. ప్రపంచ చరిత్రలను పరికింపుడు. ఈ యంశము దినేశురశ్మివలె దృగ్గోచరమగును. శంకరరామానుజ చైతన్య కబీరాదుల యడుగుజాడలందు ప్రఫుల్ల శారదాంభోజమట్లు భారత సాహితి ప్రస్ఫుటించినది. లూథర్, జ్వింగ్లో, కేల్విన్, జాన్ నాక్సు మున్నగు ఆచార్యుల పదాంకములందే కదా Western Renaissance కుసుమించినది. భావము సహస్రదళ సమన్విత సరోజముబోలునది. Renaissance లో గంధబంధురములైన ఉద్యమము లెన్నో తలసూపినవి కావుననే పాశ్చాత్య జగతి నవజీవన సౌరభస్నాతయైనది. ఈ యద్భుత దృశ్యము రామమోహనుని కన్నులకు మిఱుమిట్లుగొలిపినది. కావుననే ఈతడు Indian Renaissance కు Luther కాగలిగినాడు.

ప్రాచీ ప్రతీచీ సాహిత్యములను దిగ్రమింగిన ఈ యపూర్వభోక్త, బాలుడై యుండగనె నుపనిషచ్ఛిఖరములపై చెండ్లాడిన ఈ మహాజ్ఞాని డేవిడ్ హేర్ మున్నగువారి గూడి నూతన విద్యావిధానమునకు శంకుస్థాపన మొనరించి. సంస్కృతమును ప్రక్కను నిలుపుటవింతగ తోపవచ్చును. భారతీయులందు భారతీయుడు, భాషాసేవకులందు తలమిన్న సంస్కృత విరోధియని తలపతెల్లరు. East is east, west is west అను కొందఱు భారత కిప్లింగుల దృక్పథమును మార్చుటకై తొలుత నీతడు ప్రతీచీభావోద్యమ దృష్టాంతమును భారతవాసులకు జూపినాడు. కావున సంస్కృతప్రబోధము నీతడు కొంతకాలము ప్రక్కకు మొనరించినాడు. ఇంటబుట్టి, ఒంటబట్టిన విజ్ఞానమునకు ఈ యల్పకాలమున చెఱుపురాదనియే ఈతడూహించినాడు. ఈతనిపురోభాగమం దున్నది బ్రహ్మాండము బోలు నుద్యమము. ఒకతరగతినుండి వేఱొకతరగతిలోనికి నడచువిద్యార్థివలె సంస్కరణకర్తలొకశ్రేణినుండి వేఱొకశ్రేణికరుగుచు, వనయుద్దేశసిద్ధికై నూతనప్రణాళిక నవలంబించును. మానవు డనంత జీవి కాడు కావున కొంతమేర మరిగి దురదృష్టవశాస్తు విచ్ఛిన్నటలలోనో తన మజిలీ చాలించుకొనవచ్చును. ఈతని యడుగుజాడలందు నడచిన కర్మవీరులు ఈతడు విడిచనిన చోటునుండి నూతనాంగణములలోనికి ఉద్యమస్యందనమును నడపుదురు. దేవేంద్రనాథ శివనాథశాస్త్రి ప్రభృతు లిట్లొనరించిరి. తాత్కాలికముగ ప్రక్కను నిలుపబడిన సంస్కృతమును మరల పురోభాగమున కాహ్వానించిరి.

రామమోహనుని ఉద్దేశములను మెకాలే ప్రభృతు లిట్లు గ్రహించిరికారు. నూతన విద్యావిధానమనిన, సంపూర్ణప్రతీచీ విద్యావిధానమని వీ రర్థము చేసికొనిరి. సంస్కృతమును ప్రక్కనిలుపుటకాదు, దానిమచ్చు మాసిపోవలెనని ఈ యోధాగ్రేసరు లుద్దేశించిరి. ప్రాచీ విజ్ఞానవిభవమును తనభోజ్యమం దిముడ్చుకొనిన సంస్కృతమును మన్నుపాలుచేసి ఆమన్నుపై మిన్నుముట్టు పాశ్చాత్య సభ్యతాభవనమును నిర్మింపవలెనని వీరు నిశ్చయించిరి. వీరును వీరిసంతతివారును భౌతికప్రపంచమున బలము సంపాదించుకొనుటచే తెబ్బగొట్టి తమ పనియందు నెగ్గుపల నందిరి. మెకాలే మహాశయుని జోస్యము పండినది!

ప్రతికూలశక్తు లెట్లున్నను, దేవేంద్రనాథ ప్రభృతులు కూలనొల్లని జోదులు. వీరువిశాల దృష్టిగల మహర్షులుకూడ నగుచు, ప్రతీచీ విజ్ఞానమును దలమికొట్టక, నిలుపదగు తావలమున అతిథిని నిలిపి, ప్రాచీవిజ్ఞానమును పూజాపీఠమం దుంచి సారస్వత ప్రతిమనకుగడంగిరి; విజ్ఞానగల సింధవుల సెందలినో ఈయుపాసనమున దీక్షగల గావించిరి. వీరిలోన గ్రగణ్యుడు నేటి పృథుకవీంద్రుడు రవీంద్రుడు.

ఒకే నోపలున దోచిన శివకేశవులట్లు * ప్రాచీప్రతీచీ విజ్ఞానము లీ మహాపురుషుని రచనలందు నొకేముఖమున గోచరించుచున్నవి.

రామమోహనుని గంభీరవాక్కులు వీరేశలింగం హృదయమున ప్రతిధ్వనులు లేపినవి. కావున నవభావోద్యమ కేతనము నీతడు కేలబూనినాడు. వంగీయులకువలె ఆంధ్రులకు ప్రత్యేకరాష్ట్రము లేకుండుటచేతను, ప్రతినిమిషము ప్రపంచముతో గాఢసంబంధముగల కలకత్తావోలు మహానగర మాంధ్రావనిలో లేకుండుటచేతను, నిరుపేదరై ప్రపంచయాత్ర సలుపజాలు పరువను దా నందజాలకపోవుటచేతను, ప్రపంచ మహావిద్యాంసుడుగాని ప్రపంచ ప్రవక్తగాని కాజాలు తరుణము వీరేశలింగమునకు లభింపలేదు. ఈతడు ప్లేదరు నమూన్యాయై యుండువాడు. కాని మహావీరుని యందవలసిన పరుకు పుట్టువులోనే ఈతని యంతరంగమం దుండెను. రామమోహనుని దృష్టాంత మీసరకును కదలించినది. ఈతని హృదయమున నద్భుతమైన సంచలన మదయించినది. అగ్నికుండమువలె విజ్ఞాన మీతనియందె లందు రవులొల్కినది. ప్రతికూలపరిస్థితులు కాల్లకుకట్లవలె పైబడుచున్నను, తన దుస్థితిలోనున్న మఱొక మానవమాత్రుని గడగడ వడకింపజాలు దొడ్డపనిని సాధించుటకై ఈతడు నడుముగట్టినాడు.

ప్రాత పుంతయందే ప్రాకులాడుట కలవడినవారు క్రొత్త తెన్ను జూచి ఉలికిపడుదురు. ముండ్లను, కొరడలను, దుమ్మును వమ్మునుదెచ్చి నూతన సాతమును ప్రబోధించు నాచార్యుని ఉత్తమాంగమున కప్పనముందురు. ఆత్మాచారమునకు గుఱికానివారి సంఖ్య మహాపురుషులందు నత్యల్పము. తొలుత మహాత్ములను పాపాత్ములని యెంచినవారి సంఖ్య వివిధయుగములందు ప్రపంచమందంతటను మిక్కుటమై యుండెను. పరార్థజీవులకు విషపాత్రమిచ్చినవారును, నూతనసందేశ మొసగినవారిని శిలువునకు సమర్పించినవారును, ఖేదాభిప్రాయములను వ్యక్తీకరించిన వ్యక్తుల దుమ్ములను

---

* కరుంగడు ముఖ్యమైన ఈ హిందూమతాంశమును దృష్టాంతీకరించు నొక చక్కని కథ కలదు. శైవుని జూచి కను లెఱ్ఱజేసిన వైష్ణవు డొకడు విష్ణువిగ్రహమునకు సాగిలపడినంతన, విగ్రహముఖము రెండుభాగములైన ట్లగుపడెను. ఒకభాగమున శివముఖమును, వేఱొక భాగమున విష్ణువదనమును గోచరించెను. ఒక్కండైయున్న రెండుమోములు చిఱునవ్వు నగి ఎదుటిభక్తు నుద్దేశించి "మే మిరువురము వేఱుగాము సుమీ" అని పలికెను.

దుమ్ముజేసినవారును, ఉత్తమాశయముల నుద్బోధించినవారిని చింతనిప్పులందు బొబ్బిం చినవారును ప్రపంచచరిత్రలకు ఎన్నియో రక్తాక్షరములు నప్పజెప్పచేసిరి. ఉన్నతోద్దేశ ములకై శ్రమించినవారి తలపైబడిన ధూళి కాలక్రమమున రవీంద్రుడనిన స్వర్ణధీమస్మహో (Vide: Tagore's famous Essay on Nationalism) భ్రష్టాదికారో యనుట తథ్యము.

ప్రతిఘాతశక్తులు వీరేశలింగమును మార్కొనినవి. కాని, ఈ వీరవతంసము తనకుండె లను చలింప నిచ్చినవాడుకాదు. దక్షిణభారతా వనిలో నూతన భావోద్యమమున కాచార్యు డైనాడు. ఆంగ్లమున గూడ ప్రవేశముండిన ప్రథమాంధ్రపండితు డీతడే! ఆంధ్రసారస్వత క్షేత్రమున క్రొత్త పద్ధతులకు తెరువుజూపిన వా డీతడే! భాషాసేవయందు (ముఖ్యముగ నవలారచనమున) ఈతని సమీపమున నిలిచిన మనీషి చిలకమర్తి పంతులు. ఈతడును ఆత డును తమ పత్రికలవలనను, ఉపన్యాసముల వలనను తెలుగునుండెలందు నూతన సంచల నము నుదయింపజేసిరి. నవ్యభావోద్యమమును దృష్టియందిడికొని సారస్వతాంగణమున వీరికి చేదోడైనవా రెవ్వరును లేకపోయిరి. ఆధునిక విద్యావిధానమందలి లోపముల నెదుర్కొని, దేవేంద్రనాథాదులవలె సంస్కృతవిద్యా సముద్ధరణమునకై, ప్రాక్పశ్చిమవిజ్ఞాన వివా హ మహోత్సవమునకై కంకణము గట్టుకొనిన వా రెవ్వరును ఆంధ్రావనిలో నవతరింపలేదు. ఫలము ప్రత్యక్షమైనది. మన దేశములో నొక రవీంద్రు డుదయింపలేదు. సంస్కృతమం దును, ఆంధ్రమందును, ఆంగ్లమందును (తక్కిన భాషలమాట దేవుడెఱుగును) ఘన పాండిత్యమంది, వీనిలో పరిశోధన మొనరించి, వీనికి సంబంధించిన బహుళ విజ్ఞానశాఖలను విమర్శకదృష్టితో పరికించి, భాషాంగణమున నవజీవన దుందుభులను మారుమ్రోగించిన రచ యితగాని వక్తగాని ఆంధ్రవసుంధరలో పొడ సూపలేదు. బంకించంద్ర, ఈశ్వరచంద్ర, నవీన చంద్ర, రమేశచంద్ర, శరశ్చంద్ర, గిరీశచంద్ర, ద్విజేంద్ర, హేమేంద్ర జలధర ప్రభృతులు ప్రాచీ నతీచీవిజ్ఞానములనందియే వంగసాహిత్యవధూ [illegible] సేవించి, ఆమెకీర్తి చంద్రికలనుదిగంతము [illegible] ప్రసరింపజేసిరి. నూతన భావోద్యమ ముదయిం పక మున్నే వంగావనిలో (మైకేల్ కేంగుపాల మాట తక్క) సాహిత్యమే లేదనవచ్చును. నేడు వంగసాహిత్య విదేశ విశ్వవిద్యాలయము లలో పఠనీయమై యున్నది. Italian of the East అని పేరందిన మనభాష ఉన్నతి నందకుండుటకును, మొన్న మొన్నటివఱకు "ఫస్టుఫారోత్తరము"ల నెలుగని భాష మహోన్నతి నందకుండుటకును కారణములను చదు వరు లూహింపవచ్చును.

దిగ్గజములవంటి బ్రహ్మసమాజికులు మన లో లేకపోవుట నిక్కమే! కాని మరికొందఱు మతము కొందఱు విద్యాధికులకే సంబంధించినదేగాని జనసామాన్యమునకు గాదని యూహించిరేమో యని భావించుట కవకాశము లేదు. నింగ్లీషులో అద్భుతపాండిత్య మంది, ఇంగ్లీషులో గ్రంథ ములు రచించి, ఇంగ్లీషులో గంభీరోపన్యాస ములొసగి మాతృభాషను మంటగలిపిన మట్టి రేరి. కావున వీరి భావోద్యమము రాజమండ్రి కాకినాడల బ్రహ్మసమాజసభాంగణములనుండి దాటిపోలేదు. వీరి యుద్దేశములు మహత్తర ములని యొప్పికొని వీరిహృదయములకు ప్రతిబింబ ములగాని తమగంభీరాశయముల నసంఖ్యాకు లైన ప్రజల మనస్సులందు ప్రవేశించుట కక్కఱలేని విధానమును వీ రవలంబించిరికా దని విషాదపూర్వకముగ దెలుపుచు నీ సందర్భములో కవయును వీరు విశాలదృష్టితో పరికింతు రని విశ్వసించుచున్నాము. బహుముఖములుగల బ్రహ్మమతమందలి సంపూర్ణాభిప్రాయము లను నేటితెలుగున పల్లెపల్లెయందును, వీథి వీథిలోను వీరు ప్రచార మొనరించినయెడల నీమతమునుగూర్చిన దురభిప్రాయము లెన్నో తుప్పునిడు లగుటయు, నవ్యభావోద్యమము జనసామాన్యమునకు హృదయంగమ మగు టయు, క్రొంగ్రొత్తకళల నీను సారస్వతము తెలుగుతోటలలో వెలయుటయు సుసాధ్యము లయ్యెడివి. ఇప్పుడు కాకినాడలో "సాధన" ఉదయించినది. కాని ఇది రెండేండ్ల పసిబిడ్డ. "Papa!" "Mamma!!" అనుచున్నది. ఆంధ్రావనిలో నూతన భావోద్యమ మెట్లు నడచుచున్నదో గురుగంభీర భావములతో సభ్యజగతికిది తెలుపగలదని నమ్మెదము. కాని "అమ్మా! అయ్యా!!" అను ముద్దుపలుకులతో నాంధ్రమాతనలరించు "సాధన" కూడ ఉద యించి, క్రమాభివృద్ధినంది ప్రతితెలుగు నమ్మతుమీద దన సౌందర్యసందీప్తోద్దేశ ము లిడియని తెల్లముచేయు పసుపుకుంకుమల నునిచి నవ్యభావగీతికల నాలాపింపవలెను. వంగావనిలో కొంతకాలముండి రామకృష్ణ, రామస్వామి, ప్రకాశరాయుడు ప్రభృతులు నవభావ వ్యక్తీకరణమునకు మాతృభాష అని వార్యమైనమార్గమని గుర్తించిరే యుందురు. తెలుగున చక్కగ నుపన్యసింపగల శక్తి మిత్రుడు రామస్వామికి కలదు. నేటితెలుగున వ్రాయగలశక్తి ప్రకాశరాయునకు గలదు. ఆంధ్రమున మధుర గీతికల నాలాపించు కళా కౌశలము కృష్ణశాస్త్రికి కలదు. పల్లెవాసుల నుద్బోధింపగల సామర్థ్యము వేంకటనారా యణ వీరభద్రరావుల కున్నది. భావప్రకాశ మున కక్కఱైన హృదయము కల్యాణస్వామి కున్నది. ఉత్సాహమును, ఉద్బోధమును, ఉదారభావములను చిత్రించువచ్చినకీర్తిని వీరి కీయజాలు ప్రజ్ఞ వేంకటరత్న మనీషి కున్నది. తమ కురుక్షేత్రము పల్లెపట్టికలోను, కన్నతల్లి కట్టెదుటను, ఆభాసుల ట్రెండ్లలోను, విశాల సారస్వతాంగణమందును ఉండుట గుర్తించి వీ రికనైన వందు తమ కంఠములను పూరింతురా?

ఉత్సాహమునకు పరిపక్వ విజ్ఞానము లేని వారు సాహితీపరిజ్ఞానమును, తాత్విక పరిశీ లనమును, మతపరిశోధనమును, మనవ్యమానవ రహస్యములను ఏలుగనిలేని నూతనభావోద్య మము (భావము బ్రహ్మకావ్యః, నూతన ప్రపంచోద్యమ మనినను అనుడు) హిందూమత మునకు విరోధియని భావించి, కరుంగడు ముఖ్య మైన హిందూమత సిద్ధాంతములను దుర్విమర్శ నలకు గురిచేసి హైందవ సంఘీభావముపై మఱొక దెబ్బగొట్టి ఇంకొక చీలికను తెచ్చి పెట్టిరి. సారస్వత రాజకీయ సాంఘికారిష్ట ములకు కన్నతల్లులగునవి ఇట్టి చీలిక లేకదా!

యుగయుగముల పరమాశయముల కెవ జను యాత్రికులు కదిచిన యుగముకంటె ప్రస్తుత యుగము గమ్యస్థానము దన మఱికొంత దూర ము నడచుటను గమనించు టొప్పు. ఈ యభి వృద్ధిపంథ (Path of Evolution) యందు నవ్యప్రబోధ మొనరించి, నూతనక్రియా ప్ర ణాళికను చూపు నూతనాచార్యు లుదయించు చుందురు. "సంభవామి యుగేయుగే" యని కదా గీతాచార్యు డనినాడు. దశావతారముల ను విమర్శకదృష్టితో వీక్షింపుడు. మత్స్య ము, కూర్మము, వరాహము, నరుడు (రాము డు), నరనారాయణుడు (God-man, కృష్ణు డు) క్రమాభివృద్ధి నియమమును సూచించుట లేదా? జగదీశు డొకయుగమున వివిధక్రియ లనెఱపుటకై వివిధవ్యక్తులై యవతరించినను

అవతరించునని త్రేత ద్వాపరములు తెలుపుచునే యున్నవి. నవయుగమున వాల్మీకులతో నెవ్వడును ఇంకను అవిర్భవింపలేదని పల్వురు నింగిదెస జూచుచున్నారు. కాని ఎప్పటివలె సర్వేశుడు భారతావనియందే నవయుగమందును అవతరించినాడు. బహురూపములం దాతడు వ్యక్తమగుట నెందఱో గుర్తించిరి కారు. రామకృష్ణ వివేకానందులును, రామమోహనగాంధులును నట్లవతరించిన జగదీశుడందురు. ఇట్టి వీరి యుగకర్తలలో కొందఱు రామమోహనుని వేఱుచేసిరి. అతడుద్బోధించిన సర్వభావోద్యమము హిందూమతముయొక్క అధునాతన సంపుటము గాని (Modern Edition) ఎందుంచియో దండెత్తి వచ్చిన మతముకాదని గుర్తింపకైరి.

నెల్లనవలె ఖరవేగమున కాలము కడచుచుండ నెవ్వ డు నిలువగలవా రెవ్వరు? నిలుతుమను ఛాందసులు పెక్కండ్రుండుట నిక్కమే! కాని నిలువగలవా రొక్కండును ఉండడు. ఉన్నను, కదుముట్టుదుల కావున "జనపత్రుక"లను నోల్పడిరి గావున వెనుకటి యొద్దున శిలావిగ్రహములట్లు వీరు పడియుందురు గాని గతికందరములలోని కెరుకేతమ వీరిదజాలరు. "Orthodoxy is the grave of Intelligence" అని కదా Bertrand Russel వచించినాడు "Mechanical orthodoxy as much asblank negation has no future" (Vide: Radhakrishnan's Kalki or "The future of civilization") అని కదా మన రాధాకృష్ణుడనినాడు. "ఊహూ! మేము కదలము. మేము సనేమిరా గాంగ్రెసము. మామాటే మాకు వేదవాక్కు" అని కాళ్లకు తిమ్మెరలెక్కించుకొని, తిరుగటిరాళ్లను పాదుకలు చేసికొని, బ్రదికినను చచ్చినట్లే యుండు అభాగులను జూచియే రస్సెల్ ఘాటైన ముక్కను ప్రయోగించి యుండును.

కాలనియమమే తోడ్పడుచుండ నవతారపురుషు డవలీలగ నగ్రసరుడు కాగలడుకదా! మన స్వత్వ పరిజ్ఞాన మంది, మెలకువ మెయి ప్రజలకుండెలను నిమురుచు, తాబలుకు ప్రబోధవాక్కులను తన ప్రవర్తనమున ప్రవేశపెట్టి, ధైర్య త్యాగముల సాత్వికజీవనమున నూతకోలలు గావించుకొనుచు నీతడు కృతకృత్యుడగును. క్రియకై కాక మాటకై పెనగులాడువారే మనవ్యలోకమున బహుసంఖ్యాకులై యున్నారు.

ఈ మూర్ఖుల మనసులెఱిగి మాటలు చెప్పింపక బుద్ధిమంతుడైన నాయకుడు వారికిష్టమైన మాటను గైకొని, తన క్రియకు దానిని కట్టుపుట్టము జేసి, ఆ క్రియాదెస వారి యాదరదృష్టి నాకర్షించి, ఉద్దేశసిద్ధి నందును. హరిజనులను దేవాలయమున ప్రవేశపెట్టుట, శతాబ్దులనుండి పెరిగి పెంపొందుచుండిన అత్యాచారమును, మౌఢ్యమును అత్యల్ప సమయములో సమయించి నేటి సంఘసంస్కర్తలలో నగ్రగణ్యుడైన గాంధీకి తాను హిందువుడనని తెలుపుకొనక, తన సంస్కరణోద్యమము హిందూమత తత్త్వము ననుసరించినదే యని పలుకక, తా నన్యమతావలంబి నని వచించి, ప్రజ లంద ఱట్లే పలికి ఈ యాచెయువులకు గడంగక లెవని నట్టుపట్టియున్నచో జయముమాట గాక అపజయమునే గాంచియుండును. ఈతని మతమునకును బ్రహ్మసమాజమునకును భేదమే లేదు. పక్కా గడసరి కావున పనికే ప్రాముఖ్యమిచ్చి నెగ్గదలనందుచున్నాడు. బ్రహ్మసమాజికులమని యనుకొనువారిలో కంటె బ్రహ్మసమాజమను పేరెత్తనివారిలో బ్రహ్మసమాజికు లధికసంఖ్యాకులై యున్నారు. కొందఱు పాశ్చాత్యులు గాంధి నేటి క్రయిస్తవులలో అగ్రగణ్యుడని వారు; కొందఱు బౌద్ధనీతిను గొద్ధ ప్రవగు డన్నారు. ఆగాఖాను ముసల్మానులలో నీతడు దొడ్డవాడన్నారు. నేను హిందువులలో హిందువుడనని గాంధి తెలుపుకొనుచున్నాడు. సత్యమొక్కటే, నామములనేకములు; మతమొక్కటే, పేళ్లు పెక్కులు; ఈ పేళ్లే పెనగులాటలకు తలిదండ్రులు.

భావసంచలనము కలిగినది కావుననే గాంధియుగమున సంఘసంచలన మేర్పడియున్నది. ఈ సంచలన మాంధ్రసారస్వతమందును గోచరించుచున్నది. తూరుపున కెంపుకాంతి కొంత తోచుచున్నను, చీకటులు తమ వెనుకటి గుహాలలోనికి తా మింకను తరలిపోలేదు. బ్రహ్మోపాసకులవలెను భావోపాసకుల ఉమాకీర్తనము వంగవిషయమున ప్రతిగోచరమైన ట్లగళతాల్మికి మున్నే ఆంధ్రావనియందును తీగలకు చింపోనరించియుండినచో, మన సాహిత్యోద్యానమున గూడ నీవఱకే అపరంజిమరీచికలు తొట్టియుండెడివి; ఉల్లమును పల్లవించు చారుపల్లవము లెన్నో అందు రాశిరాసులై మొలచెడివి.

భావోపాసనము నెఱుగక ప్రాణప్రతిష్ఠ నెఱుగని పదరసనకు ప్రాంజలులైనవారి సంఖ్య పలుచబడలేదు. భాషాంతరీకరణమును, అసభ్యశృంగారముతో కుందిలమైన ప్రబంధరచనావిధానమును, కేవలము గణబద్ధమై, క్లిష్టపదభూయిష్ఠమైన వ్రాతయును, అవధానవిధమును, ఆశుకవనమును ఆంధ్రావనిలో సాహిత్యసృష్టి యనిపించుకొనుచున్నవి. ఒకప్పుడు భాషాంతరీకరణ మక్కఱైన యుగముండుట నిక్కమే! విలాసామోదములకు కొక్కమనుపాత్రమును చేతికందించు రచయితలను, గతిలేక మతిలేక కడుపుకక్కుఱితికై రేలవట్లు వందిమాగధులైయుండు ప్రాయపగాంద్రము మాత్ర మాదరించునాటి యున్నప్పుడు ఒకమాదిరి ప్రబంధసృష్టి అక్కఱైన యుగముండుటయు నిక్కమే! ప్రత్యేక ప్రతిభాల చారిత్రక సాంఘిక కారణము లనివార్యమైయున్నప్పటి ఘోష రివ్వురివ్వున శతాబ్దులు కడచినపిదప గూడ ప్రతిగోచరమైనచో, మనసు దురంత సంతాపముచే కుందదా? నాటివలె నేటిని ఘోష అనుకరణీయ మనువెడల సహజశక్తికి తలవంపులు రావా? స్వతంత్రశక్తికి చెఱుపు రాదా? ప్రాణసంచలనమునకు భంగము వాటిల్లదా? అభివృద్ధిమార్గమున నడుగోడలు నిలువవా? కానిఎదినము కృష్ణపక్షతిమిరము వలె ఘనీభవింపదా? అనుకరణమే శరణ్యమని ఎంచువారు తాతలనాటి పికిలిగావక చీడనే కొంచి దానిని పట్టించుకొందురు. పెద్దన్న ప్రతిభగాని, రామరాజభూషణుని భావనాశక్తిగాని, సూరకవి రచనాకౌశలముగాని, వెంకటకవి కవితాసౌభాగ్యము గాని ఎఱుగక మొదటివాని "స్త్రీవక్షోజ" వర్ణనమును, రెండవ వ్యక్తి శ్లేషాద్యాదిమును మనసునకు బట్టించుకొని, చంద్రమతిగిసుజెంచి అడిదమువారును, అర్జునునిగుఱించి చామకూరవారును గావించిన అనుచిత వర్ణనాకథనములను హృదయంగమ మొనరించుకొని, శ్రీనాథుని ధారాళవాగ్ధాటి నెఱుగకున్నను, ఆతని చరిత్రలోని లోపముల నోరవట్లు గావించుకొని గ్రంథరచనకు గడంగినవా రెందఱో మననేలలో దోచిరి. లోకమూతము వర్ణించుపద్ధతికిని, "లోకతాతను" వర్ణించుపద్ధతికిని వ్యత్యాసము జూపని "కవికరేణువులు" మన నేలలో లెక్కకు మిక్కిలియై యుండిరి.

తొల్లింటివారు తొడిగి పాఱవైచిన గుడ్డలను దాల్చువారు కొంద ఱున్నారు. వారు విడిచిన తొడవులను తీసి భాషాయోషకు గట్ట సమకట్టినవారును గలరు. ఎరువుసొమ్ములు దాల్చుట సిగ్గుచేటు. ఎరువుసగలు బరువుచేటు.

అంతేకాదు. అవి పరిపోవుగదా! అందుచే భాషాలంకారము ఎరువునకును, దొంగలకును నకును లొంగునదికాదు. నాలుగు బంగారు ముక్కల వెచ్చించిన నొకనగ కావచ్చును. నాలుగుమాటలను కలిపికట్టిన నొక భాషాలంకారము కాదు. తల్లికడుపున తొమ్మిదినెలలు పెరిగి పెంపొందు బిడ్డవలె, కవిహృదయం దీర్ఘరసంపర్కమున జనించి పెరిగి పెంపొందు దివ్యభావమే, దిగ్గంబరధారియై వెడలి భాషాలంకారమని పిలువబడుచున్నది. కాని, అలంకార మనునట్టిపేరును తొలుత దీని కెవరిచ్చిరో కాని ఇది సరియైనదికాదు. పైన మెఱయుదానిని నగ యనవచ్చునుగాని ప్రాణసృష్టిని, అందును దివ్యసింధికము నిట్లనరాదుకదా! చదువరులారా! సృష్టికర్తయైన రచయిత అలంకారమునకును, ముచ్చిలి తెచ్చికొనిన నగకును ఎంతవ్యత్యాసమున్నదో చూచితిరా?

తోరణతోరణములు కాముకులు కూడ నగుట విడ్డూరముకాదు. మోసగాండ్రనుటయు అబ్బురముకాదు. ఎట్లెట్లో వింతరూపములను బనాయించి వీరు భాషారంగమున నిలువబడుటయు గలదు. తట్టెడు పేడపవుడరులో మొగమును పెదిమలు నొరలించి, ఎఱ్ఱపునగలనో, దొంగనగలనో, గిల్టుమెరుగు నగలనో దాల్చి, చీర సింగారించుకొని నిలుచు పడుపుకత్తె అందకత్తె యనిపించు కొనునా? ఎన్నడైన పత్యాంగన పతివ్రతకు ప్రతిచిత్రము కాజాలునా? శ్రీకల్యాణికత్యాగ త్యాగరాజనిన "చిత్రరత్నమయ శేషతల్ప" మగునా? సాహితీ జగతిలోని శయ్య కాజాలునా? రంగురంగుల చేలి ముసుగులో వడగియున్న కొరకంచు రమణీమణి యనిపించుకొనునా? బూడిదపూత నందిన మట్టిబెబ్బ మహాదేవుడు కాగలుగునా? త్యాగయ్యపల్కుల నాలింపుడు:

"కామినివేషధారికి సాధ్వీనడత
తేపైన తెలుసునా?"
"తనసౌఖ్యము తా నెఱుఁగక
యొరులకు తనుబోధన సుఖమా?"
"ధనమును బలి నోరూపమైన
త్యాగరాజనుత! తనువు బాలు గల్గునా?"
"- మ! నీరైన ప్రేమరహితులకు
నామరుచి తెలుసునా?"

పైమెఱుగు, మైపూత, ఎరువుతళుకు, వేషంపుబెళుకు సౌందర్యసామగ్రి యనిపించుకొనవు. స్వతంత్రభావసముద్భవ, సహజశక్తి సంజనిత, సజీవ సందీప్త, సత్యసంశోభిత, సదాశయసమన్విత, సచ్చిదానందసంయుత, సదాత్మభవసృష్టియే సౌందర్యము. సకలకోకిల్మషమైయుండు నిట్టిసృష్టి అనువాద, అనుకరణ, అనుసరణ, అపహరణములనుండి పుట్టగలుగునా? "In our fine arts, not imitation but creation, is the aim" అనికదా మహావిజ్ఞాని ఎమర్సను మహాశయుడు వాక్రుచ్చినాడు(Vide: Emerson's Essays: Page 77).

సాహిత్యసృష్టి, కళాసృష్టి ఇట్టిదని ఎఱిగినవారిసంఖ్య మన దేశములో నత్యల్పమై యుండుటచే నెన్నియో కుత్సితంపుటూహలు పరంగంగలవలె సాంప్రదాయికపై దాడినడలుచున్నవి. దుర్వ్యాకరణర్భిత నవపాత్రములు పెరిగి పెంపొందులందు పెంటపోసులతో పందెముగట్టుచున్నవి. ఇందుండి వెడలు విషవాయువులు ఎన్నిమనసులందో మాపుగాని మరిడి జాడ్యమును దెచ్చిపెట్టును. ఈ దురిష్టమును నెట్టింపవలెనని నీచెత్తను సత్వరమే నిప్పంటించి తీఱవలెను.

ఇందులకు గడెంగుటకు మాఱు అనుభవజ్ఞులే, ఆదర్శపురుషులు కావలసినవారే మనకు నకు దురంతసంతాపమును కలిగించుచుండుట ప్రవర్తించుచున్నారు. ఇది మనదురదృష్టము. కయ్యములకును, పరస్పర దూషణములకును ముందంజ వేయువారు, అమృతబిందువులతో గాక కూడని తుంపురులతో భాషాంగణమును నింపువారు, ఒండొరుల ఎగ్గులు తుడువంపజాలనివారు, ఎదుటివాని యొగ్గునకు చేయి మరుంగులు చెఱుపుజూప నెంచువారు, కసులకే వేడిమాటలకే మనసిచ్చువారు, సదాశయముపై కన్నునిలుపక క్షుద్రాంశములకే ప్రాపికము కట్టువారు పవిత్ర కళాసామ్రాజ్యమునుండి కదలిపోదురు గాని యిందుండ దగుదురా? గభీర సింధువునందే రత్నము లుండునట్లు, గభీర నీలగగనమందే వజ్రపు తునకలట్లు నక్షత్రములు కాంతిలునట్లు గభీర హృదయములందే సుందర భావసృష్టి వెలయును, ఇట్టి సృష్టికి కర్తలగువారే ఈ సామ్రాజ్యమున స్రాంత మారాజ్యకేతనులై యుందురని ఎవ్వ రెఱుఁగరు?

ఆంధ్రభాషాంగణమున కొంతమార్పు, కొంత సంచలనము అక్కఱయైయున్నదని తీసికొంగ మనతెనే చర్చించిన మహావ్యక్తి గిడుగు వేంకట రామమూర్తి. ఆంధ్రపండితులందు దీక్షదగ్గఱ గణ్యుడు. భారతమహాపండితులందు దీతనికి నిక్కమైన తావున్నది. సంస్కృతాంధ్రములే కాక ప్రపంచమున నింకను ఎన్నో భాషలున్నవని తెలిసికొని శతాబ్దులనుండి అవి నడచు తెఱగు నెఱిఁగ నిశ్చయించి, అందులకై నిద్రాహారములకు బలాదూరనిన ఆంధ్రు డీత డొక్కండే! ధనాఢ్యుడు కాకపోయినను, తనకు మేలుబంతి రాజాలువాతం డింకొక్కడుండు తనచ్రెవుల దోపకున్నను, అన్యదేశములందలి పండితులతో సంపర్కము నందుటకై వలసిన తరుణముల నందకున్నను, తనచుట్టుప్రక్కల ననుకూలవాతావరణము లేకున్నను, బహుళ గ్రంథముల చెలిమినిచ్చు మహానగరము వాసస్థానము కాకున్నను, కేవలము స్వయంకృషి వలన, నిశ్చాశక్తివలన, దృఢనిశ్చయమువలన (భాషాసంచలనము గావలెనను నుద్దేశము నిండుపండువలె పూర్ణమగుట జూడనెంచి) నీతడు సర్వతోముఖమైన పాండితిని సంపాదించినాడు. ఇతడు తపస్వి, మహావీరుడు. చెదపుర్వుల పొట్టలందుగూడ ప్రవేశించి, ఒక్కొక్క తెలుంగక్కరముయొక్క 'పుట్టుపూర్వోత్తరముల నెఱిఁగి ప్రత్యక్షరజీవనచరిత్రను గ్రహించిన మేటిదిట్ట ఇతడు. ఈ క్రియయందే ఈతని ప్రజ్ఞయంతయు నిమిడియున్నది. భాషాకాయమందలి సమనిస్సారయువులను పుంఖానుపుంఖముగ నీతడు పరిశీలించినాడుగాని, దానియంతరంగములోనికి తొంగిచూచినాడు కాదు. సారస్వతశరీరము, మనుష్యశరీరము వంటిదే! దేహమే మనుష్యుడు కాడు. అక్షరసముదాయమే సారస్వతముకాదు. రెండింటిలోను మన సున్నది; ఆత్మ కలదు. మనశ్శాస్త్రము, ఆత్మపరిశీలనాపరిజ్ఞాన మొసగు తత్త్వశాస్త్రము, మతివిజ్ఞానము భాషాశరీర శాస్త్రముతో బాటు సారస్వతోపాసకునకు హృదయంగమము కావలెను. Doctor, Mesmerist, Philosopher, Prophet, Saint లేక్వలు వ్యక్తులుగాక ఒకేవ్యక్తియై యుండగలిగెనేని, అతడే ఆదర్శసారస్వతోపాసకుడు కాజాలును. రామమూర్తి వైయాకరణుడు, అభినవవాగనుశాసనుడు. కావ్యకర్త యతనిని వరించినదికాదు.

"శబ్దార్థశాసనజ్ఞానమాత్రేణైవ నవేద్యతే,
వేద్యతే సహికావ్యార్థతత్త్వజ్ఞై రేవకేవలం"

మన్నను వాక్కుల నానందవర్ధనాదు లవాక్రుచ్చినారు. ఇవి సర్వత్ర సత్యములని నేను విశ్వసింతును. శ్రీ రామమూర్తియెడల సత్యమై

గోచరించిన దేమో యని వగచుచున్నాను. వృద్ధుడయ్యు నీతడు తన యుత్సాహమును గోలుపడలేదు. వీరయువకునివలెనే ఇంకను తన కురుక్షేత్రమున ముందంజ వేయుచున్నాడు. ఇంతదనుక భావమును సటించిన Physiology లో Analysis లో ఆంధ్రావనియం దేకైకు డనిపించుకొనినాడు. ఇంకను Phraseology కథనమునుండి కదలిపోలేదు. Synthesis Psychology, Ideology, Metaphysics, Religi ous Idealism లీతని కింకలో నవగతములు కాకున్ననేమి, ఇకముం దీతని సొమ్ములు కాగలవని నమ్మెదను.

రచనావిధానమున గణింపవలసినది కేవలము శబ్దసామగ్రిమాత్రమే కాదు. సౌందర్య తిలకయే కళాసామ్రాజ్యమున నాయకి కాగలదు. ముద్దులొలుకు శైలికే సాహితీజగతియం దాదరానురాగములు లభించును. వాడుకలో లేని తిరుగటిరాళ్లకుగాని, వాడుకలో నున్న తాటియాకులకుగాని సాహిత్యకమంధరలో స్థాన ముండదు. సహజ సౌందర్య సృష్టికి అక్కరైన ప్రతిభను పడయుటెట్లో, ఆంధ్రభాషాయోష కపూర్వరూపు నొసగుటెట్లో నవయుగ రచయితలకును, కళోపాసకులకును శ్రీ రామమూర్తి ఇక దెలుపవలెను. స్వతంత్రరచనమున పాటింపవలసిన విధు లెవ్వియో, ఆధునిక భావశైవలిని వ్యక్తీకరింపజాలు శైలిసృష్టికై అవలంబింపవలయు లక్షణమాత్రము లెవ్వియో ఈతడును, అభివృద్ధిని గాంక్షించు తక్కుంగలమనీషులును నిర్ణయింపవలెను. కర్ణాటక సంగీతమున కళకు కావలసిన సామగ్రికంటె శాస్త్రమునకు కలసిన సామగ్రి అధికమైయున్నట్లే, ఆంధ్రపద్య రచనమున నీ రెండవరీతి పరుకు విశేష ప్రాముఖ్యము నందియున్నది. నన్నయ కాలమందలి ఛందస్సే నేడును పద్యరచనమున చక్రవర్తియై యున్నది. గజనీ మహమ్మదు సోమనాథ దేవాలయమును పగులగొట్టినపుడు పుట్టిన లక్షణశాస్త్రమే ఆంధ్రావనిలో నేడును మత్తోపారంచుచున్నది. ప్రపంచమందలి ఇతర సారస్వతములను పరికింపుడు. ఇంతకాలము ధ్రతిపతియైన ఛందస్సు లేదు. ఇన్ని కట్టుబాట్లుగల ఛందస్సు లేదు. అరువదేండ్లనాటి వంగభాషా ఛందస్సునకే రవీంద్రుడు త్రోసిరాజని సహజభావసృష్టి కక్కరైన స్వీయ ఛందఃపద్ధతులను సృష్టించుకొన్నాడు. కటువగు నాంధ్రఛందస్సును లొంగదీసికొనుటం దే మన కవులు తమ జీవనములను సంపూర్ణముగా వెచ్చబెట్టుచున్నారు. కొంతకుగొంత ఈ కౌశలము నందినవారే మనలో కవులని పిలువబడుచు ఘనసమ్మానముల నందుచున్నారు. తిక్కనాదుల పద్యములందు గూడ పదికట్లు రాళ్లగపడుచున్నవి. ఇవి భావప్రౌరమునపై బడు బండరాళ్లు. కాని పాదపూరణమున నివి పెద్దపెద్దలకే అనివార్య మగుచున్నవి. రాజనరేంద్రుడు చచ్చి స్వర్గముచేరిన నాటినుండి అరవ జార్జిసార్వభౌముడు సింహాసన మధిష్ఠించినప్పటివరకు దేశచరిత్ర, మనుష్యచరిత్ర, వివిధభాషాసంపర్కము మన ఆంధ్రభాష కెన్నెన్నియో నూతనశబ్దముల నిచ్చినవి; నూతన రచనాపద్ధతులను జూపినవి. వీనికి వలనైన రచనా మాత్రములే నేడు పనికివచ్చును గదా! నాకటిమాత్రములు నేడు సంకెలలే యగునుగదా! తాతలు తొడిగివిడిచిన లాగులు, అంగీలు మనకు నేడు సరిపడునా? ఛందస్సూత్రములు మధుర వ్యక్తీకరణమునకే ఉద్దేశింపబడినవి. Harmony, Rhythm, Symphony లను వ్యక్తపఱచు పదసంయోగ సృష్టికి అవలంబనీయములగు నూతన ఛందోనిబంధములను రామమూర్తి ప్రభృతులు నిర్మింపవలెను. సకల భాషకే మాత్రము లేశ్ప ఉపకల మహామనీషి కీకర్జము కష్టభూయిష్ఠమైయుండదు. అప్పకవీయ సంస్కరణముతో నీతడు మిన్నకొనరాదు. గురజాడ అప్పారావు మొదలిడి వీవ కర్తవ్యమును గూడ నీతడు కొనసాగింపవలెను. తన ప్రతిభ పండకమున్నే, ఆంధ్రయువకవులకు అక్కరైన ఆదర్శరచనలు దృగ్గోచరము కాకమున్నే ఆతడు దివంగతుడైనాడు కదా! భాషాంగణమందలి నేటి పొరపొచ్చెముల నంతరింపజేయుటకై ఇక శ్రీ రామమూర్తి నడుముగట్టవలెను. నిండు కుండలకు తొండిన మెందుల కుండను! లోప మున్నపుడే ఇది జీకొనును. ఆగ్రహ భావవిలోపములను పెంచి పెంపొందజేయును. వీనిని మడియించునది విశాలదృష్టియు, ఔదార్యబుద్ధియును. కలహ మెందైన కూడివచ్చునేమో కాని సరస్వతిసమ్ముఖమున గాదు. దేవి నారాధించు పవిత్రప్రదేశమున శాంతిబీజకలే వెలయవలెనుగదా! రాజమండ్రి ఆంధ్రభారతి యొక్క పీఠస్థానము. నేడు రామమూర్తి అనటిభక్తుల గలిగికొనినాడు. భక్తబృంద మాలాపించు ప్రేమగీతికను చెవులార వినవలెనని యూనాటి ఆతురంపడుచున్నది.

హిందూమతమువలెనే ఆంధ్రభాషాసతి బిగ్గబిగిసిన సంప్రదాయమంకే కైదీయై యుండ నిచ్చగింపదు. ఆమె కాలానుసారమైన గతి నపేక్షించు తల్లి. ఈతల్లికక్కరైన గతిమోక్షములు చేకూర్చ నింకను దపించుచో రామమూర్తి కృతకృత్యుడు కాగలడని నాయాశ; అద్దుగట్టులకలా బహుళయువక హృదయములనుండి పైకి నుబికి రాజాలకున్న కవితాప్రవంతులను వెలువరింపజేసి విశాలాంధ్ర సాహితీకేదారమున నీతడు క్రొంగ్రొత్త పైడిపంటలను పండింపగలడని, తెలుగుతోటవనంవనమున కెనకాగలదని, ఎవగేని హాయలున శోభిలజాలునని ఎంతో ఆశపడుచున్నాను.

భాషోద్యానమున వసంతోత్సవము వెలసె, నూతన జయగీతిక నాలాపింప యువకులెందఱో పరుగుపరుగున వచ్చుచున్నారు. ఎంతో యుత్సాహము జూపుచున్నారు. యువకుడు యాత్రికుడుకదా! కట్టి యుత్సాహము బుడగవంటిదే! ఎంతో తపసు, ఎంతో మననము, ఎంతో నిదిధ్యాసనము, ఎంతో భావనము, ఎంతో అనుభవము, ఎంతో పరిజ్ఞానము, ఎంతో యోపిక, ఎంతో తితిక్ష, ఎంతో పట్టుదల, ఎంతో భక్తి ఈ యుత్సాహమునకు తోడు పడవలెను. అపుడు సుందరయం దనగియున్న సనాజశ్రీ సహస్రముఖముల నాశ్చర్యప్రకాశ మొనరించుకొనగలదు. షెల్లీప్రభృతుల సామగ్రిని, వంగగాయకుల పరుకును పట్టిప్రాకులాడు టొప్పకాదు. సాహితీసృష్టి కనుకరణమే కూడదుకదా! ఈశ్వరుని ఎంగిలియైనను ఎంగిలియే!

ఆంధ్రభాషాంగణమున నచిరములో సంపూర్ణ సంస్కరణము గోచరించినగాని ఇపుడిపుడు మొలకలెత్తు ప్రతిభాంకురము మడియును; పాశ్చాత్యకములందు చిత్తరోవృద్ధియగును; పరిశీలనా శక్తి నెలుగనివారి కిదియే యొజ్జబంతి యగును; తన దుర్గంధము నిది భావియుగములకుగూడ బుత్తెంచును; సభ్యజగతియం దాంధ్రభారతికి నగుబాటు తెచ్చును. ఆధునిక విద్యాభిధానమున పరివర్తనము కలిగినగాని ఈ సంస్కరణము తల సూపజేలేదు.

ప్రపంచమందలి దూరప్రదేశములకు నేడు సైన్యపడసిన వ్యక్తితలవ దగ్గఱచుట్టఱికము కలిగెను. Radio, Trunk telephone ల కతన నొకేయగారమందలి వ్యక్తులవలె భూగోళవాసులు ప్రసంగించుకొనుచున్నారు.

వాయువిమానములు దీర్ఘకజీవనమున రాయబారులైనవి. వార్తాపత్రికలు వృద్ధినందుచున్నవి. ఫలకాలములు మినుల గుణువిలుగుటచే చేరకుటుంబస్థులవలె భువనభావములు కదలుచున్నవి. ఈ భావసంపర్కమునుండి ఏజాతిగాని, ఏవ్యక్తిగాని తొలగిపోజాలదు. ప్రపంచవిద్యావిధానమున మార్పులొచ్చినగాని మన విద్యావిధానమంతయు ఇది గోచరింపదు.

శైలరుఖండముల నెలకొన్నది హైన్యపరాంగి గావించుకొనిన యథార్థపుఖండమే! మనుష్యాభ్యుదయమునకై కాక, మానవకల్యాణమునకై కాక, మారణహోమమునకే నేడు పెద్ద వినియోగపడుచున్నది. ఐరోపాఖండమునుండి వెడలు విమానవాయువులే నేడచటి విద్యావిధాన మెట్లున్నదో, భావసంచలన మెట్లున్నదో చెప్పక చెప్పుచున్నవి. ఆత్మశక్తి ఇంచుమించుగా నెందుండి నేడెంతస్థానమైనది. ఆత్మశక్తి సముద్భవసారస్యతమునకుగాని, ఆత్మశక్తి సందీప్త జీవనమునకుగాని అందు స్థానమేది? అందిపట్లుగోచరించుచును? పరంజ్యోతిని భావమున నిలుపుకొని దాని వెలుగున కళ సంపాదించువారెవరి? వెలుగులేక లను రచనాపంక్తుల గావించుకొని ఆలోక ప్రదీప్త గ్రంథముల వలని కర్పించు వానంద ప్రతు లెవరి? పైపైన అన్ని వాక్కులను పదయుటచే, శరీర మానసములే వృద్ధినందుచుండ, Spirit అవరమందగ అకలి బాధకు లోనై కృశించుచున్నది. జిజ్ఞాస అడుగంటినది. Spirit of Inquiry ఎందో అంతర్హితమైనది. మనుష్యత్వము గజగజలాడుచున్నది. మిమను కుకుంభధారియైనది. సైన గ్రిక ప్రతిభ తలయెత్తకముందే అంతరంగమునుండియే ఎందో తరలిపోవుచున్నది. స్వతంత్రశక్తి ప్రయోగములేనిదై, ప్రయోజన రహితమై త్రుప్పుపట్టుచున్నది. సహజశక్తి అవినాహితయైన అందకత్తెవలె తన ప్రయత్నమువ్యర్థము గావించుచున్నది; ఆ భాగినియైన వితంతువువలె తన సౌయగమును మిత్తికి గోరుముద్ద గావించుచున్నది. హృదయసంపదను మేధాశక్తి కాలిక్రింద నొక్కిపట్టినది!

ఈ దోషములను కేవలము విశ్వవిద్యాలయముల తలలకే కట్టరాదు. కలుష వాతావరణమున మునిగి అవి కలుషితము లగుచున్నవి. విశ్వవిద్యాలయములందు జోరబడక, అందరి లోపములను గుటుక్కున మ్రింగక బాగుపడితివని బెర్ట్‌ర్డ్‌షా తెలుపుకొనుచుండును. ప్రపంచమహాపురుషులలో నీతడగ్రగణ్యుడని కొంతకాలమునకుము న్నాంగ్లేయులు పాఠింగము ప్రవేశించి పలికిరి. తాను షేక్స్పియరుకంటె ఘనుడనని బెర్‌నార్డ్‌షా తెలుపుకొనుచుండును. తన పాదములకు వందనమునకొనుటంతే శ్రీదీతడు విశేష. పనుల మున వ్యయమొనరించుచున్నారు. ఈతనికి అద్భుతమైన మేధాశక్తియున్నదను నిక్కమే! కాని అనంతప్రకృతి ప్రవాహ మంటపలయు దివ్యజ్యోతి ఎట్టిదో ఈత డెరుగడు. మనుష్యమహత్త్వముపై నీతనికంతగా విశ్వాసము లేదు. ఈతనిరచన లాత్మసముద్భవములు కావు; అవి మేధాశ్వరమునుండి కొరలిపడిన శిలలు. మణికాంతిగాని, ఉడుగమిగాని, దివ్యదీపకళికగాని కన్నుపొనుచుకొనినను వానిలో కానరాదు. హెచ్. జి. వెల్సుదృష్టి జ్యోతిపై గాక అబద్ధపులపై ప్రాలియున్నది. హార్డియునుదు, జయస్ అనుదు, చెస్టర్‌టన్ అనుదు, కిప్లింగనుదు ఆత్మదీపికపై జిజ్ఞాసాపూరితమైన చూపు నిలిపి పారమ్యతో గానమునకు గడంగి రచనలు కట్టి నిదర్శనములను కానవు.

తమపారమ్యత మిట్టిస్థితిలో నున్నను, దీనితో నవినాభావ సంపర్కమున వరలుచున్న తమ నాగరకత నేడు విశ్వతి వ్యాప్తము పొందుచున్నను, తమ విద్యావిధానమును గుటించి, తమవిద్యా ప్రచార మహత్త్వమును గురించి పెద్దకబురు లుచ్చరించు ఆంగ్ల విద్వాంసులు లేకపోలేదు. మహారాజ శ్రీ రస్సెల్ గారి మాటలను చిత్తగింపుడు. "Men trained under Dr. Keate and similar pedagogues made our England what it is and extended the blessings of our civilization to the benighted heathen in India and Africa. I do not want to belittle this achievement" (Vide pages 30 and 31 "Education and the Social Order" By Bertrand Russell.) "Benighted heathen" అను మాక్కు అపలైన కారుమాటే. తన జయభేరి యందు లెక్కకుమించిన చిల్లులున్నవని ఈతడు గుర్తించుట మాని.

కాని ప్రాచీన పాశ్చాత్య తత్త్వము, భారతీయతత్త్వమునకు శోభాక్రమమును పరిష్కరించిలు చేయను కొలదిమంది ప్రతిభ ప్రపంచమున లేకపోలేదు. వీరిలో ముఖ్యుడు రోమెయిన్ రోలండు. భారతావనినుండి రివ్యరివ్వన పీచు విజ్ఞానవాహినీలమున తేతడు నిజహృదయము నొర్దినాడు. కావున నంపలి ప్రతిభావల్లి ఫలభరిరయై గాడి, చక్కని ననలను ప్రేంచి సాహిత్యపై జలజల రాల్చునది. కావున నది పరిమళప్లావిత మైనది. ప్రపంచశాంతికై, ప్రేమ సామ్రాజ్యస్థాపనమునకై ఈ మహాత్ముడు తపించుచున్నాడు. ఆత్మవాంఛించు మహాపురుషుడు కావుననే ఈతడు రామకృష్ణ రవీంద్రులకు, వివేకానంద గాంధిమహాత్ములకు భక్తి కుసుమాంజలిని సమర్పించుచున్నాడు. విమానయువులందును, కారుపొగలందును భావబంధురములైన ఈతని పలుకులు నేడు అగ్నిగోళముపై ప్రాలకేకుట్లు రాలుచున్నవి.

అవలమందు లంఘించినను సుందర భావము మాసునది కాదని కదా తెలుపుచుంటను. పతివ్రతయైన సీమంతినీచూడామణి రతి నిది స్త్రీయమహత్త్వమును ప్రకటించు కొనగలదు.

సుందరభావము జగన్మోహినికాలునది. ఇదియుంతు నెలపున (అది కళాజగతిలోనిదైన నే, మనుష్యలోకవాంగణమందలిదైనను) నా నందము గంగాభవానివలె పొంగి పొరలును. దీనికతన నెన్నో పుణ్యాలు పూయును; ఎన్నో పండ్లు పండును. సూర్యకిరణము సోకినపుడు అంధకార మంతరించునట్లు, సుధాబిందువు రాలినపుడు దుర్గంధము చచ్చి నిరయమును చేయు లీల, సద్భావము (సుందరభావమే సద్భావము కాదా?) విరాజిల్లినపుడు కుత్సితంపుటూహలు మంటబడిన మిడుతలవలెను దగ్ధములగును. జగదీశుడును, పితామహుడు నొకే తావలముగా పుడమిందరు స్వర్గ నరకములు ద్వీపవసంతకులవగిది కలసి మెలసి చరింపవు. పాపపుణ్యములు సౌందర్య మాధుర్యములవాడ్కి, పద్మ సరోజంపకములవగిది నొకకేళయ్యైపై వెలయజాలవు. సద్భావమున్న స్థానమే బృందావనమని పిలువబడును. ఇది జగదీశున కాటపందిరి కాదా?

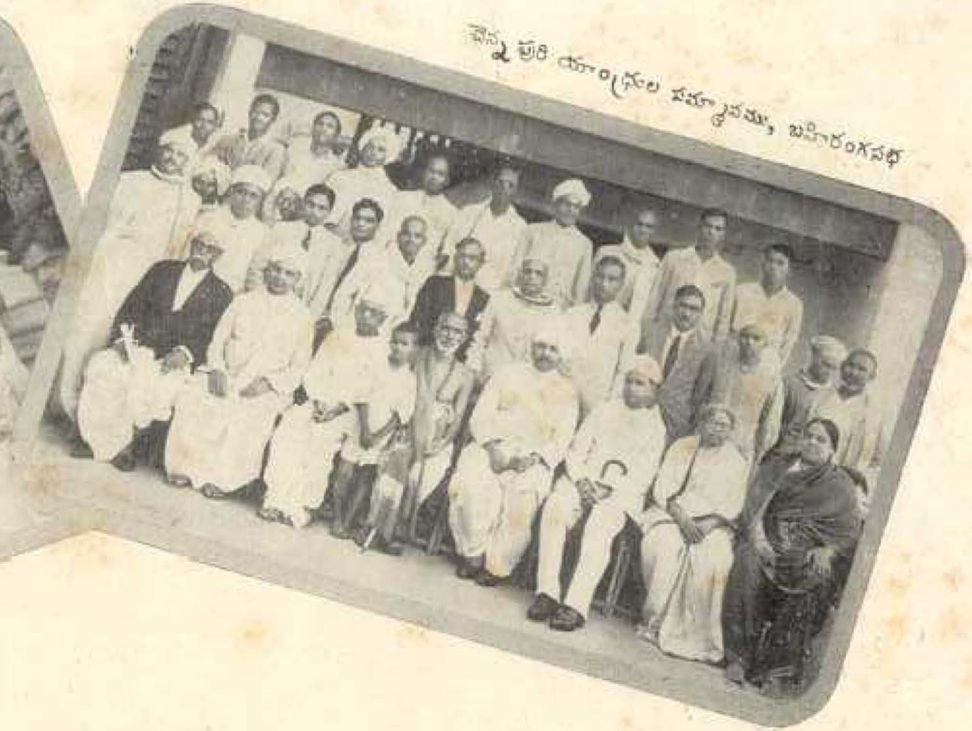
సద్భావముయొక్క కటాక్షమునందవలె ననిన ముకుళితమైన హృత్సరోజము ఆత్మకవాటమును తెరచుకొని జగదీశుచరణముల నాహ్వానింపవలెను. దొరక నీశ్వరనామము చ్చరించినంతన వాతడు కదలిరాడు. వేయి యేండ్లు శ్రమించి, గజేంద్రుడు నాపేదవాడగ్రహృదయుడై ఆత్మస్పృహతో "నీవేతప్ప నితఃపరంబెరుగ, మన్నింపదగున్ దీనునిన్ రావే యీశ్వర కావవే వరద సంరక్షింపు భద్రాత్మకా" యని పలుకుచు, జగదీశుడాతని కేరుకొనినా

శ్రీ, చెళ్లపిళ్ల వెంకటశాస్త్రిగారికి సమ్మానము

చెన్నపురి క్రైస్తవకళాశాల ఆంధ్రసారస్వతసంఘ సమ్మానము

చెన్నపురి యాంధ్రుల సమ్మానము, బహిరంగసభ

మదనపల్లి థియసాఫికల్ కళాశాల ఆంధ్రసారస్వత సంఘమువారి సమ్మానము

గుంటూరు యువజన మహాసభ—అధ్యక్షులు: హెచ్. డి. రాజా

ఆంధ్రదేశ జేలియఖైదీమాళం పెన్ వే జెంట్ల
తృతీయమహాసభ, గుంటూరు

పశ్చిమకృష్ణామండల రాజకీయమహాసభ, బెజవాడ
అధ్యక్షురాలు: శ్రీమతి రుక్మిణీలక్ష్మీపతి

ఆంధ్రరాష్ట్ర సామ్యవాద మహాసభ—కార్యనిర్వాహకవర్గము, ప్రతినిధులు

డు. మనసులోని మొసలి అవలీలగ చచ్చునా? ఈనక్రము దురంతమైన క్రౌర్యము గలదికావుననే, మనుష్యహృదయముయొక్క సహజమహత్త్వము నంతగానుగ్గడింపక, క్రైస్తవమతము మానవుడు సహజముగ పాపియనిచెప్పి ప్రారపడినది. మనుష్యమానసము దివ్యప్రాసాదమైన నేమి, అందు చేరుకొనిన మకరమును చంపుటకై నరుడు విశేషతపసు జేసినగాని, శంఖచక్రధారియైన భావముయొక్క కటాక్షము నంపజాలడు. దీని నీతపమందిన శుభముహూర్తమున దిక్కామినులు మంగళగీతిక నాలాపింతురు; జయభేరిని మ్రోగింతురు. అంతరిక్షము నుండి కుంభవృష్టిగ వెలుగువాన కురియును. తనివార నీదిక్కులను గ్రోలుకుపలయును ఎన్నెని పైకిపైకల నీనుము. పిట్టలట్లు లెన్నో యుగములు వానిపైబ్రాలి క్షమపార దివ్యహారము గొనును. ఇష్టదేవతనజూచి తన్మయస్వార్యమొనరించు పరమహంసవలె, ప్రాణపతిని పరికించి పులకితాంగి యగు పతివ్రతవలె, కమలాకరమును గాంచి అనంతప్రమోదమందు నంచవిందుకదుపున, అందకాడైన తపసి ప్రోల నాట్యమాడు దేవనర్తకీలీల, అనేకధరిత మహార్తమున కవిరసనమున కేళీయాడు మధురోక్తులమాడ్కి, తేనెతుంపురులు గ్రోలి ఆత్మవిస్మృతినంది పూరేకులపై చిందులు త్రొక్కు తేటిగుంపులట్లు, ముద్దుమోముచూచి భావోద్వేగమున చెక్కిలిచేరు అధరోష్ఠముల చాద్పున, హృద్వీణనుమీటుచు సంతసపంచలన మందిన గిరికయుంగుళుల కగణి, గిరి కందరములందు కడలేని హాయినివింపు వరూధినీ కలధ్వనముకైవడి, కాసారతల్పము మీది నగుమోము నాళీకము రెసకు కవినేత్రముల నుండి కదువడిగ పరితెంచు భృగిందిందిరముల చందమున సద్భావస్ఫూర్తినందిన మనస్సాంతరంగము ప్రమోదసంభరితమగును.

భావకరుణ సందుకుకై ఆంధ్ర జిజ్ఞాసువు నేడెంతో తపము చేయవలెను. పాశ్చాత్య నాగరకత, దోషభూయిష్ఠ విద్యావిధానము, సముచిత పంచలనాభావము, చలనరహిత సంప్రదాయము, రాజకీయ సాంఘికార్థిక కష్టపరంపర సంఘీభావరాహిత్యము, ఛాందస నిరంకుశత్వము మున్నగు ప్రతిబంధకములెన్నో ఈ యాత్రికుని మార్గమునుమున్న నేమి, సజీవ సందీప్త సంప్రదాయారాధకులై, ఉత్కృష్టతయ బోధకులై, ఆదర్శకళోపాసకులై, బహుగుణమండిత జీవులైన రవీంద్రాదులు భావనాయకులై, సాంద్రతమసము..లి దీపావళి వలె నేడును కట్టెదుట దోచుచుండుటచే నాంధ్ర జిజ్ఞాసువుగాని, మరే యాత్రికుడుగాని నిరాశజెందరాదు. ఈభావనాయకు లీశ్వరసందేశమును వసుంధరయందు ప్రచారమొనరింప నవుడవు డవతరించు రాయబారులు. వీరివాక్కు లీశ్వరవాక్కులు. కాలనియతిలమున నివి సదా ప్రతిధ్వనించుచుండును. తొల్లింటివయ్యు, నిత్యము క్రొత్తగోచరము లగుచుండుటచే, నివి నిత్యనూతనములు. వీనికి వీనులొగ్గిన పారవశ్యతములు సౌందర్య సంశోభితము లగుచుండును. వీనిని గ్రహించిన జీవనములు సత్యసందీప్తము లగుచుండును.

తఱచుగ నీ భావనేతలు భారతావనిలో నే యుదయించుట మన భాగ్యము. ఎల్లయుగములందును భారతవిజ్ఞానమే, భారతప్రబోధమే, భారతకళయే, భారతసభ్యతయే, భారతజీవనమే, భారతదృష్టాంతమే సమస్త భూవలయమున నిత్యశృంగార నిత్యసౌందర్య నిత్యతేజ నిత్యానందములచే నింపించి, ఈశ్వర సామ్రాజ్యమునందు నెలకొల్పును గదా!

"యద్యద్విభూతిమత్సత్త్వం శ్రీమదూర్జితమేవవా, తత్తదేవావగచ్ఛ త్వం మమ తేజోఽంశసంభవమ్."

తూరుపారబోత

— శర్మ —

పది ప్రశ్నలు

అలెగ్జాండరునకును హైందవ తార్కికులకును జరిగిన సంవాదము

గొబ్బూరు
వెంకటానంద రాఘవరావు

అలెగ్జాండరు మహా మహుడు దిగ్విజయము చేయుచు హిందూదేశముపై దండెత్తివచ్చి, పురుషోత్తమునిలో జీలమ్‌నదీతీరమున పోరి, భరతవీరుల ధైర్యపరాక్రమముల చవి చూచినపిదప అతని సైన్యములు ముందునకు పోనొల్లకుండెను. అందు కాతడెంతో విచారించి, తూర్పుగా మగధదేశముపై వెడలు ప్రయత్నము చాలించుకొని దక్షిణముగా సింధుసముద్రతీరమునకు వెడలుచుండెను. మార్గమున మహావీర్యవంతులగు మల్లనాయకులు అలెగ్జాండరు నెదుర్కొని మహాహవము చేసిరి. వారి కోట లగ్గలుపట్టుదమని అలెగ్జాండరు కొందరుసైనికులతో నిచ్చెనమెక్కి గోడమీదకు వచ్చెను. అంతలో నిచ్చెన విరిగి ముక్కలైపోయెను. మల్లనాయకులు శరవర్షము కురియించిరి. గోడమీద నిలువనోపక అలెగ్జాండరతిసాహసముతో అటనుండి క్రిందకు దుమికెను. అతడు చూపిన నిరుపమ ధైర్యసాహసములకు మల్లనాయకులు మెచ్చి, నివ్వెరపడి ఒకక్షణ మట్టె స్తంభించి నిలిచి, పిమ్మట నాతనిపై బడి బాహాబాహి పెనగజొచ్చిరి. అలెగ్జాండరెంతనేర్పుగా పోరినను, మల్లశూరుల కత్తి నరుకులకును, ఈటెపోటులకును జంకెను. అతని కవచము తూట్లుపడెను; శరీరమునకు గట్టిగా దెబ్బలు తగులుచుండెను. దూరమునుండి ఒకవిలుకాడు ఆకర్ణాంతము దిగిచి అద్భుతలక్ష్యముతో ప్రయోగించిన దారుణశర మొకటి అతనికవచమును ఛేదించి, ప్రేగులదిగువ గర్భాశయమున లోతుగా చొచ్చి నిలిచెను. ఆదెబ్బ కతడు చలించి, మోకాలూది పడెను. అతనికి తోడ్పడవచ్చిన గ్రీకుయోధు లిరువురిలో నొకనిని మల్లనాయకులు చంపిరి. రెండవవానికి బలమైన గాయములు తగిలెను. అంతలో తెప్పిరి, అలెగ్జాండరొక మల్లయోధుని నేలగూల్చెను. ఆలోన నతనికి మరికొన్ని దెబ్బలుతగిలెను. అయినను తూలిపడిపోకుండ అతడు కోటగోడకు వీపుచేర్చి ఆనుకొని, మల్లయోధుల కెదురై నిలబడియేయుండెను. అప్పటి కాతని సైనికులు పరుగునవచ్చి, అతనిని పట్టుకొని క్షేమముగా శిబిరముచేర్చిరి.

అతనికి శరీరముమీద స్మృతి తప్పెను; చనిపోయినాడని సేనలో కింవదంతులుకూడ బయలుదేరెను. అతని గర్భాశయమున చొచ్చిన శరము దారునిర్మిత మగుటచేత వెలుపలనున్న భాగమును శస్త్రచికిత్సకులు రంపములో మెల్లగా, నేర్పుగా కోసివైచిరి; అతి ప్రయాసముతో కవచమును దేహమునుండి వెడలించిరి; ఇక లోపల గ్రుచ్చుకొనియున్న అలుగు మొనను ఊడదీయ వలసియున్నది; లోపలిమొన మూడు వ్రేళ్ల వెడల్పున, నాలుగువ్రేళ్లలోతున ఎముకలలోనికి దిగబడియున్నందున దానిని పైకి తీయుట శస్త్రచికిత్సకులకు మిక్కిలి కష్టసాధ్యమయ్యెను. చికిత్సకు లామొన వెడలించునపుడు అలెగ్జాండరు గాఢమూర్ఛలో మునిగిచచ్చినంతవాడై, పులినోటిలోని కండవలె మృత్యుముఖము వెడలివచ్చి బ్రతికి బైటపడెను.

ప్రాణముల కపాయము తప్పినను అతడు బహుదినములు అతిసీరసస్థితిలో నుండి, జాగ్రత్తగా పథ్యపానములు పుచ్చుకొనుచు, వ్రణము మాన్చుకొనుటకు ఏకాంతముగ నొక్కడును మంచముపై పడియుండెను. ఇంతకాలము ప్రభుని చూడకుండ సైనికులు ఎప్పుడును ఉండలేదు. రాజదర్శనార్థము యోధులందరును అతడున్న శిబిరమును చుట్టుముట్టి అల్లరిచేయసాగిరి. ఆసంగతి తెలుసుకొని, వారి యాతురత మాన్పువాడై అలెగ్జాండరు వదులుగా దుస్తులు ధరించి సేనలకు దర్శనమిచ్చి దేవపూజ చేసి, మరల ఏకాంతమునకు జనెను. సైనికులు తృప్తిపొందిరి.

మల్లయోధులను ఇట్లు తనపై యుద్ధమునకు పురికొల్పి ఇంతమట్టుకు తెచ్చినవారు తత్త్వవేత్తలైన బ్రాహ్మణవిద్వాంసు లని అలెగ్జాండరునకు తెలియవచ్చెను. ఆవిద్వద్బృందములో ఎన్నికగన్న తార్కికుల నొక పదిమందిని వెంటనే అలెగ్జాండరు తన సముఖమున కాహ్వానించెను. వారు వచ్చినపిమ్మట తాను వారిలో నొకొక్కరి నొకొక్కప్రశ్న

చెప్పిన పది ప్రశ్న లడిగెద ననియు, ఆ ప్రశ్నలకు ఒక్కొక్కరే జవాబు లీయవలయుననియు, తన ప్రశ్నలకు సరిగా జవాబులు చెప్పలేనివారిలో అధముని మొదట చంపించి, పిమ్మట తక్కిన వారిని చంపింతుననియు నతడు సమయము చేసి, వారిలో వయోవృద్ధు నధ్యక్షుని చేసెను. పిమ్మట నతడు తన కఠికఠినము లని తోచిన యీ క్రింది ప్రశ్నలను వరుసగా నడుగుచు రాగా విద్వాంసు లొక్కొక్కరే తగిన జవాబు లిచ్చుచువచ్చిరి.

1. చచ్చినవారా, బ్రతికియున్నవారా అధికసంఖ్యాకు లెవరైయున్నారు?

బ్రతికియున్నవారే అధికసంఖ్యాకులైయున్నారు. చచ్చినవారు లేనే లేరు కనుక వార లున్నవారు కాజాలరు.

4. మా మీది యుద్ధమునకు ఆయోధులను మీ రేల పురికొల్పినారు?

వీరులైనచో సమర గెల్చి గౌరవముగా జీవించుమని, లేక పిరికిపందలైన శత్రువున చచ్చి, ఒక్కమారే భయముబారినుండి తప్పించుకుని సుఖపడుమని యుద్ధమునకు పురికొల్పినాము.

5. ఏది ముందు? పగలా, రాత్రియా?

పగలే-ఒక దినము ముందు; రాత్రే-ఒక రాత్రి ముందు.

"ఏందు చేత" అని అలెగ్జాండరు కారణమడుగగా "అగ్రాహ్యప్రశ్నకు దుర్గ్రాహ్యప్రత్యుత్తరము" అని తార్కికుడు మారు పల్కెను.

6. జనానురాగము పొందుటకు మేలుమార్గ మేది?

9. మనుష్యుడు ఎంతకాలము జీవించిఉండుట మంచిది?

"ఇక బ్రతుకకూడదు; చచ్చిపోతే చాలు- బాగుండును" అనిపించేవఱకు బ్రతుకుట మంచిది.

అప్పుడు అలెగ్జాండరు అధ్యక్షునివంక తిరిగి "ఏమండీ! వీరి జవాబులను గూర్చి మీ అభిప్రాయ మేమి?" అని అడిగెను.

అధ్య—ఛీ- ఏమీ బాగు లేవు. నన్నడిగితే వీరు ఒకరికంటె ఒకరు పాడుజవాబు లిచ్చినారని నేను చెప్పుచున్నాను.

అలె—ఆలాగైతే మిమ్మల్నే ముందు కడతేర్చవలసి ఉంటుంది.

అధ్య—ఆలాగు చేస్తే మీ నిర్ణయమునకు స్వవచన వ్యాఘాతదోషం కలుగుతుంది. చూచుకోండి.

1. వయస్సున నన్నిటికంటెపెద్ద దని చెప్పతగినదేది ?

భగవంతుడు. భూతభవిష్యద్వర్తమానములను త్రికాలములందును శాశ్వతముగా నుండువా డతడొక్కడే.

2. సమస్తవస్తువులలో మిక్కిలి సొగసైన దేది ?

విశ్వమే. విశ్వముకంటె సొగసైనది భగవంతుని సృష్టిలో మరొకటిలేదు.

3. సమస్తవస్తువులలో గొప్ప దేది ?

ఆకాశము. సృజింపబడిన సమస్తమును అందు ఇమిడియున్నది.

4. అన్నింటిలో చెడక నిలుచున దేది ?

ఆశ. మనుష్యునికి తక్కిన వన్నియు పోయినను ఆశమాత్రముపోదు.

5. అన్నింటిలో మంచిదని చెప్ప వలసిన దేది?

సత్ (Virtue)అది లేనిదేదయును మంచిది కాజాలదు.

6. అన్నింటిలో వేగవంతమైన దేది ?

యోచన. అది ఒక క్షణములో ఎంత దూరమైనను పోగలదు.

7. అన్నింటిలో బలవత్తరమైన దేది ?

అవసరము. అవసరమును బట్టియే మనుష్యు డెంతటి అపాయముల నైన నెదుర్కొని పోరుచున్నాడు.

8. అన్నింటిలో సులభమైనదేది?

ఒకరికి సలహా చెప్పుట.

9. అన్నింటిలో కష్టమైన దేది?

తన్ను తాను తెలిసికొనుట. ఆత్మ వివేకము.

శ్రీ మేనక నృత్యము

కొమాండూరి వేంకటాచార్యులు

౧. మేలిమి బంగరుసొగసూ
మనసున కింపగు సొబగూ
మేళ తాళములు
మేళవించగా
కాళ్ల గజ్జియలు
* కదలియాడగా
చేసిందీ
* * మేనక నృత్యముచేసిందీ

౨. రాధిక ప్రణయము చూపిందీ
రసికుల హృదయము కరిగిందీ
ముఖకమలంబున
జిగున వ్వొలయగ
జంత్రగాత్రములు
* చరగిబారగా
చేసిందీ
* * మేనక నృత్యము చేసిందీ.

3. రాగరాగిణుల రక్తిగ గొల్చిందీ
భక్తిభావముల *మీరను మించిందీ
మననాగరికత
తారలు మీటగ
* మీరాబాయి. ఖండాంతరముల
* ఖ్యాతిగడించీ
పోసిందీ
* * విద్యకు జీవము పోసిందీ.

సంతర్పణ

— మరింగంటి సీతారామాచార్యులు —

శ్రీషేణనరేంద్రుడు చాలకాలము ప్రజారంజకముగఁ బరిపాలన మొనర్చి యైహికభోగములపై విరక్తి గలిగి పుత్రుని సింహాసనాసీను గావించుచు నీయుపదేశము నొసంగెను.

ఉపదేశము

దివాకర్ల వేంకటావధాని

(వీరనంది సంస్కృతమునుండి)

వ్యయశీలుండవుగాక దుర్జనవచోవ్యాసంగము ల్మాని దు-
ర్జయవృత్తిన్ దిగఁద్రావి యేలుకొనుమీ రాజ్యం బికన్ భాస్కరో
దయమున్ గాంచుచుఁ జక్రవాకములు మోదం బందునట్లే త్వదు-
చ్ఛ్రియమున్ గాంచుచు నుండఁగావలెఁ బ్రజాసామాన్య మెక్కాలమున్.

చారులవల్ల నీ వఖిలసంగతులన్ బరికించుచుండి దు-
ర్వారుల నెల్లశాత్రవుల బాహుబలంబున నుక్కడంచుచున్
గోరిన కోర్కె లన్ని సమకూర్చుకొనందగు నెల్లకాల మీ
చారులె భూమిపాలురకుఁ జక్షువు లంచు నెఱింగి పుత్రకా!

సంపదలు లేక రాజ్యమే సమసిపోవుఁ
గానఁ దత్సంగ్రహార్థమై కడఁగవలయు
నైన నీరాజ్యమం దున్నయట్టి ప్రజల
బాధపెట్టంగవలదు లవమ్ముగూడ.

నీతివిదు ల్భావించు టది నిశ్చయ మెందుఁ బ్రజానురాగమే
హేతువు సర్వసంపదల కెమ్మెయి నద్ది నశించునట్ల స-
ర్వాతిశయప్రతాపుఁ డగునట్టి నరేంద్రుని రాజ్యమైన వి
ఖ్యాతికిఁ దక్క నాశనము నందు విపత్తుల కెల్ల నెల్లయై.

జనులు విధేయులై నెగడఁజాలుటయే సుఖ మిచ్చు భూమిపా-
లునకు భృశమ్ము, వారల విరోధమె దుఃఖపరాభవమ్ములన్
మునుకొనఁ జేయుచుండు, సుఖమున్ గనఁగోరి కృతజ్ఞుఁడేని భూ
జను లనురక్తులౌదురు విశాంపతియం దని నమ్ము మాత్మజా!

సర్వసుగుణంబులన్ గృతజ్ఞత నయంబు
రాజ్యసంపత్ప్రసక్తికి రాజనకును

ప్రజయె ప్రాణంబు గావునఁ బ్రజలయందు
మనుజవిభుఁడు కృతజ్ఞుఁడై మసలవలయు.

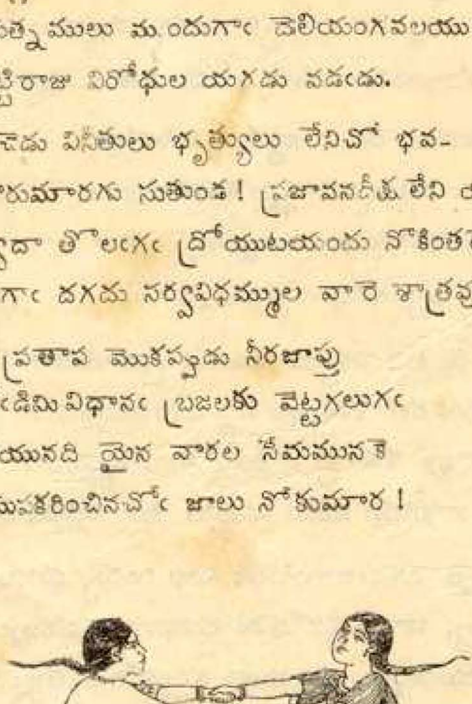
అవనిభర్త త్రివర్గమ్ము నర్థకామ-
ములకు ధర్మమ్మునకుఁ బోరు కలుగకుండ
నడుపుకొనఁజాలెనేని యేల్బడికి నేమి
యిహపరంబుల రెండిటి నెనయఁగలఁడు.

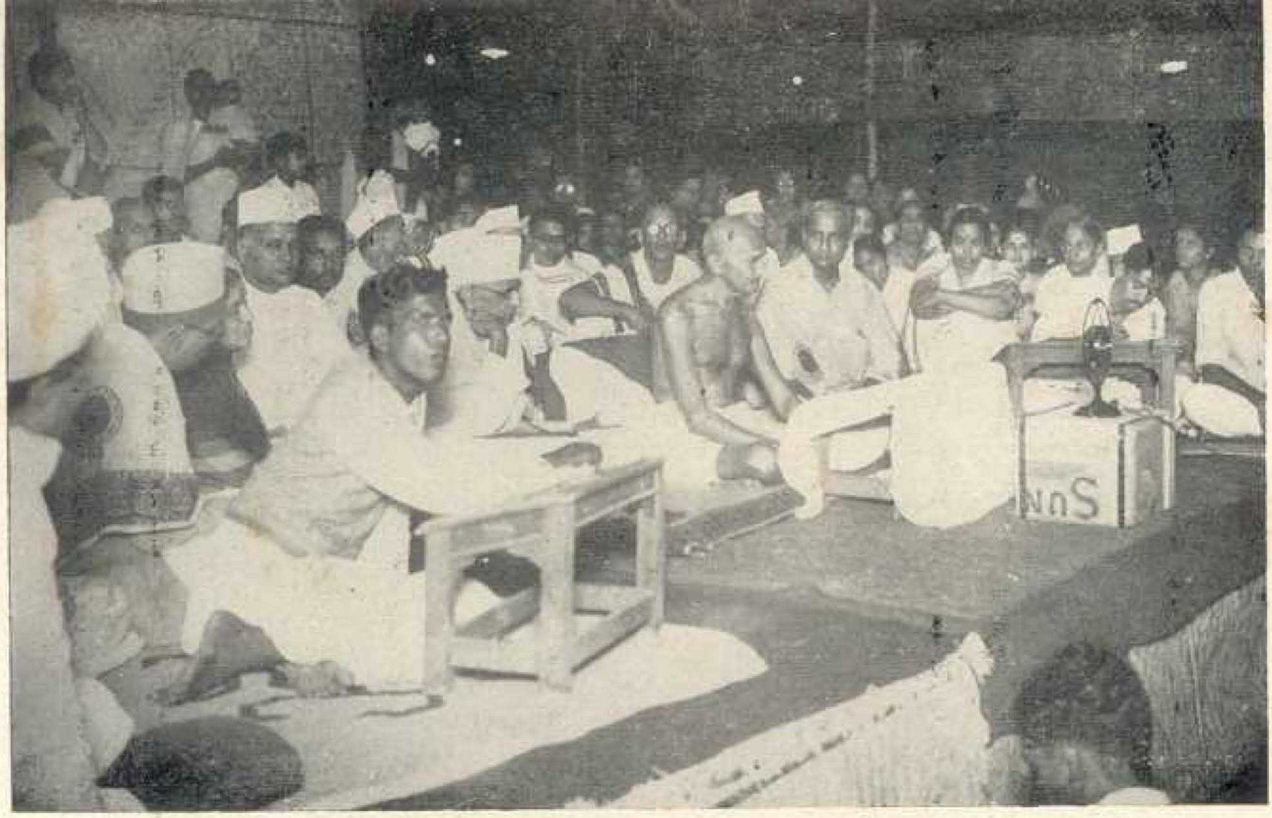
గురువుల వాక్యసారమును గ్రోలుచు వారి యనుజ్ఞమీఁదనే
తిరిగెడు భూమిపాలునకు దేవవిభుఁడు బురుడించు సంపద
ల్వరలుఁ; బ్రమాద మబ్బ నలువంకలఁ దద్వ్యతిరేక మైనచో,
నలమలి లేక నీవు వినయంబున వారలఁ గొల్వు మాత్మజా!

చేయుకార్యములు ఫలంబుచేతనే బ-
హిర్గతంబులు గావలె సింకఁ బరుల
యత్నములు మందుగాఁ దెలియంగవలయు
నట్టిరాజు విరోధుల యగడు పడఁడు.

నీగతినే చరించెడు వినీతులు భృత్యులు లేనిచో భవ-
ద్యోగము తారుమారగు సుతుండ! ప్రజావననీతి లేని యు-
ద్యోగుల సర్వదా తొలఁగఁ ద్రోయుటయందు నొకింతయేనియుఁ
జా గొనరింపఁగాఁ దగదు సర్వవిధమ్ముల వారె శాత్రవుల్.

నీ ప్రతాప మొకప్పుడు నీరజాప్తు
వేఁడిమి విధానఁ బ్రజలకు వెట్టగలుగఁ
జేయునది యైన వారల సేమమునకె
యుపకరించినచోఁ జాలు నోకుమార!

౧. దక్షిణభారత హిందీప్రచారసభలో ఆరవవార్షిక హిందీ పట్టప్రదానోత్సవము – స్నాతకోపన్యాసకులు: బాబూపురుషోత్తమదాసు టాండనుగారు. సభ కధ్యక్షతవహించిన గాంధీమహాత్ము డుపన్యసించుచుండుట యిందు కానవగును.

౨. అఖిలభారత హిందీసాహిత్య సమ్మేళనము, మాంబళం – మదరాసు

(అధ్యక్షుడు: మహాత్మగాంధి—కాకా కలేల్కారు ఉపన్యసించుచుండుట యిందు కానవగును)

౩. అఖిలభారత హిందీసాహిత్యసమ్మేళనము, మాంబళము - మదరాసు
(ప్రతినిధులు, ఉపన్యాసకులు, కార్యనిర్వాహకవర్గము)

౪. అఖిలభారత హిందీసాహిత్యసమ్మేళనమున పట్టములను బడసిన స్నాతకబృందము
(నడుమ టాండనుగారు కూర్చొనియున్నారు)

౫. హిందీప్రచారస్నాతకోత్సవమునకు అరుదెంచుచున్న మహాత్మునికి వి. భాష్యమయ్యంగారు ఎదురుకోలుపోవుట

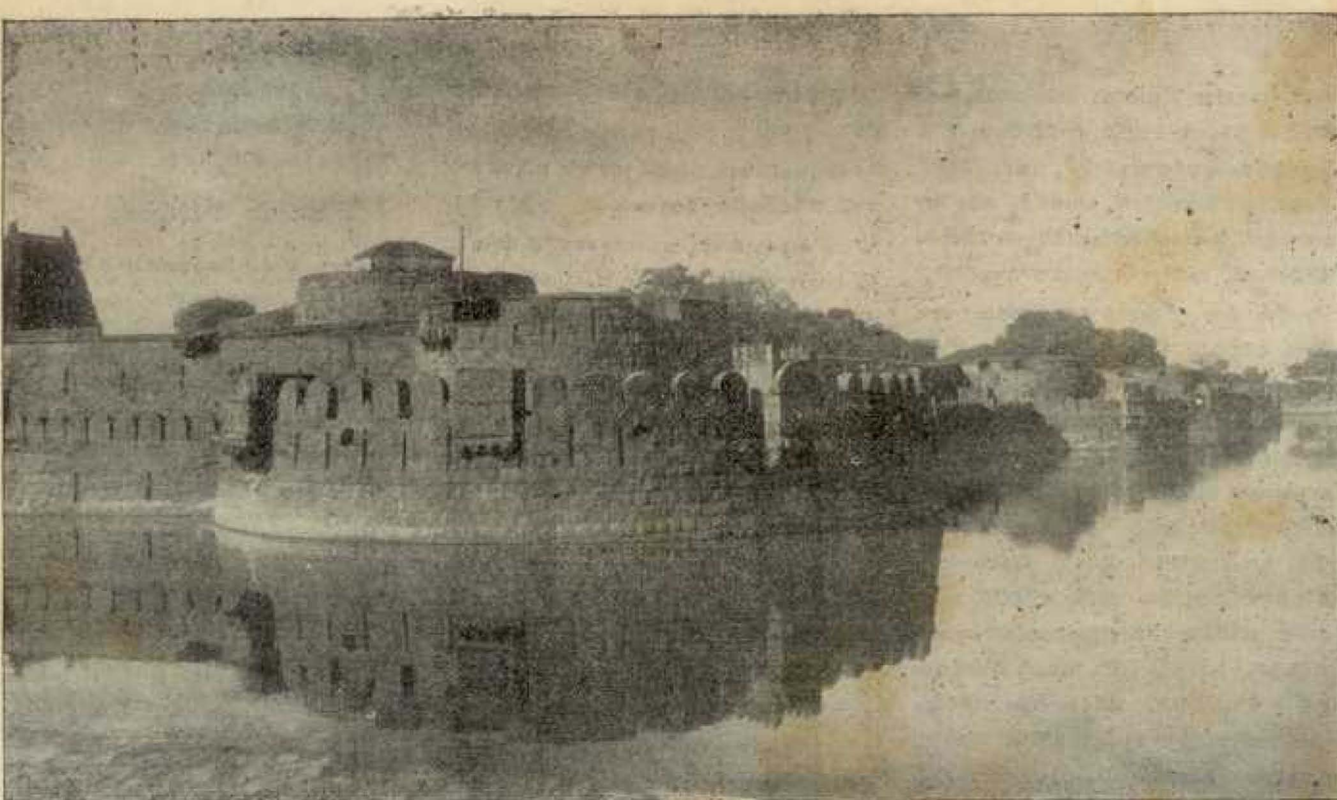
౬. బాబూపురుషోత్తమదాసుటాండనుగారికి సెంట్రల్ స్టేషనువద్ద స్వాగతము

౭. శ్రీమతి లీలావతిమున్షీ (తెల్లచీరకట్టినవారు) హిందీప్రదర్శనము తెరచుట

తెనాలితాలూకా ఈమని గ్రామ శైవసంఘ గణార్చనా సమావేశము

S. S. S.

'తృణకంకణ' విమర్శనము

శిరోమణి సన్నిధానము

సూర్యనారాయణశాస్త్రి

పాశ్చాత్యశిక్షపద్ధతాధునాకంపము వచ్చి మన దేశభాషామతాచారములను వలెనే మన సారస్వతమును దాలుమారు చేసినది. అధునాకంపమునకుఁ గారణభూతమగు మహోద్ధృతి విరమించక యుగములబ్దాదములందుఁ బ్రవహించుచు నిరంతరమును క్రొత్త క్రొత్త మార్పులను గలిగించుచున్నది. నిన్నటిమార్పు నేఁడు కాదు నేఁటిమార్పు రేపు లేదు.

అట్టిసమయమున మనసారమును యించుకంత లేక యుండవలయునేండ్లకాలముక్రిందట నీ యుత్థితవాంధ్రసారస్వతసౌధమునకు స్తంభప్రతిష్ఠ చేసిన మహనీయుఁడు శ్రీ. శే. గురుజాడ అప్పారావుపంతులుగారు. వారిపిమ్మట నా సౌధనిర్మాణకార్యమును నిర్వహింపఁబూని యుదుకథ కృతలోఁ శక్త్యనుసారము యువకులు రాళ్లు, సున్నము, కంకర మొదలగువాని తోలుచు శ్రమపడుచున్నారు. కాని యింతదనుక నా సౌధరాజము నిర్మింపఁజాలిన సమర్థుఁడైన వాస్తుశాస్త్రజ్ఞుఁడు (Engineer) లభింపలేదనుట సత్యదూరము గాదు. ఈ యువకుల శ్రమను ఫలింపఁజేయుశిల్పి యెవ్వఁడు వచ్చునో! అనన్యసామాన్యముగా, అత్యుత్తమముగా, ఆదర్శప్రాయముగా, హృదయాకర్షకముగా నా సౌధము నెవ్వఁడు నిర్మించునో!

ఆ పేరుం బేర్కొనఁబడిన యువకులలో ఉస్మానియా యూనివర్సిటీ తెలుఁగుప్రొఫెసరు శ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బారావు గారొకరు. సారస్వతోపాసకులగు నాంధ్రులకందఱకును వీరు సుపరిచితులు. వీరు భావకవులలో వంకర వేసిన వేయుచుని చాలమంది చెప్పుదురు. పెక్కురు శ్రీ సుబ్బారావుగారొక్కరే యీ యాంధ్రసారస్వతసౌధరాజమును నిర్మింపఁజాలిన మహాశిల్పి యనియు, గ్రంథమూలమున నా రీకార్యమును నిర్వహించిరనియును చెప్పుదురు. మరికొందఱు సుబ్బరావుగారే నవీనాంధ్రయువకులకుఁ గవితాభిరుచి పుట్టించిరనియు, వారికావ్యము లాచార్యపీఠమునే యలంకరించునని, ఈవిధముగాఁ బ్రకృతికాలపుయువకు లెల్లరును సుబ్బారావుగారిని భావకవుల యగ్రేసరులుగా, ప్రౌఢుపట్ట యీ యాంధ్రసారస్వతోద్యానమునకు వసంతునిగా భావించి వారి ననుకరించుచున్నారు. వారి కావ్యములను గానము చేయుచున్నారు. కవితాసామ్రాజ్యములను దీయుచున్నారు. మొత్తముమీఁద నిప్పటియువకులకు భావకవిత్వజ్వరము తీవ్రమై ప్రలాపము (Delirium) లోనికి దింపినదని చెప్పుట సత్యేతరము గాదు.

శ్రీ సుబ్బారావుగారు రచించిన గ్రంథములు నాకుఁ దెలిసినంతవఱకు లలిత, కష్టకమల, తృణకంకణము, తెనుఁగుతోట, స్నేహలత, జడకుచ్చులు. ఇంకను గలవేమో తెలియదు. ఈగ్రంథములలో 'తృణకంకణము' ముఖ్యమై

మాన (master - piece) మని నామిత్రులు గొందఱుచెప్పఁగా వింటిని. దానిని మెచ్చుకొని పిఠాపురము మహారాజాగారో, మ రెవరో వేయినూటపదాఱులో, అంతకన్న నధికమో బహుమాన మొసఁగిరనియుఁ జెప్పఁగావింటిని. కావచ్చును, మహారాజావారు ఉదారులుగదా.

నేను సుబ్బరావుగారి కావ్యములను బలుమారు చదివితిని. కాని కొంత అర్థమయి కొంత యర్థముగాకయు నున్నవి. కావున నితరులవలె నీకావ్యములరసాస్వాదనము నేను జేయలేకున్నాను. నామిత్రులు గొందఱు 'తృణకంకణము' మహటాయమాన మనియు, దానిని జదివినచో సుబ్బరావుగారికవిత్వసంపద తెలియు ననియుఁ జెప్పి నా కాపొత్తము నిచ్చిరి. మొదట దాని నొకతూరి చదివితిని. మరలఁ జదివితిని. మరల మరలఁ జదివితిని రమారమి యిరువదిసారులు చదివితిని. పిమ్మటఁ గొంతమంది విద్వాంసులతోఁ జర్చించితిని. ఎన్నిమారులు చదివినను అర్థ మస్పష్టముగానే యుండెను. ఒక్క పద్యమున కయినను నిష్కృష్టార్థ మవగతము గాలేదు. సుబ్బరావుగారి కవిత్వమును గ్రహించుశక్తి నాకడ లేదని విశ్వసింతును. కాని యెల్ల విద్వాంసులును నావలె నశక్తులేనా అని సంశయింపవలసియున్నది. నేనా గ్రంథమును జదువఁగాఁ బొడకట్టిన శంకల నీవ్యాసమునఁ దెలుపుదును. శ్రీ సుబ్బరావుగారుగాని వారి యనుయాయులుగాని వీనిని దీర్చినచోఁ గృతార్థుఁడ నయ్యెద. భావకవిత్వమునుగూర్చి వెలువడిన వ్యాసములలో సుబ్బరావుగారి కవితాప్రాశస్త్యమును దెలుపని వ్యాసములు లేవు. కనుక నావ్యాసకర్తలయిన వారీ శంకలను దీర్తురని నమ్ముచున్నాను.

'తృణకంకణము'న నిరూపింపఁబడినవిషయ మొక "పడుచుజత" (young couple అను ఆంగ్లపదమున కాంధ్రానువాదము) యొక్క భగ్నప్రణయము. ఇందుఁ గవి వివరించిన ప్రేమతత్త్వము పరతత్త్వమువలె దురవగాహముగా నున్నది. కవిహృదయమునఁ బ్రవేశించుద్వారములు బంధింపఁబడియున్నవి. మార్గాంతరములు సూచింపఁబడలేదు.

"దైవనియతిం బ్రసక్తమైన విగ్గతప్రణయము విశుద్ధప్రేమముగాఁ బ్రతిఫలించు ప్రకృతిరహస్యమే యిందు వర్ణింపఁబడినది. ఇందు అభిప్రాయములు నిగూఢభావ జనితములు" అని గ్రంథప్రకాశకులు వ్రాసిరి. ఇదియు బ్రహ్మవిద్యవలె దుర్బోధముగా నున్నది.

భావగీతములకు భావపీఠిక యుచితమే కదా.

ఈ గ్రంథమును సవిమర్శముగాఁ జదువఁగా నాకు గోచరించిన శంకలు—

౧. అపశబ్దములు, ౨. అన్వయదోషములు, ౩. అలంకారదోషములు, ౪. పునరుక్తులు, ౫. అర్థదోషములు, ౬. దుష్టసమాసములు, ౭. వ్యాకరణదోషములు, ౮. ప్రకృతివిరోధములు.

అపశబ్దములు

కం....అని స్వగతవిలాపములన్...యొక్క
యౌవనుఁడు కం|చెనుదాటుట కాననయ్యె
సీమంతినికిన్.

యౌవనుఁడుగాదు యువలేక యువకుఁడు అని యుండవలెను.

చ. చిటికెనవ్రేల.........
......పాణిబంధమునఁ బూన్చిన పచ్చని
పట్టుతోరమున్.

పాణిబంధము గాదు మణిబంధము అనవలెను. పాణిబంధమనఁగాఁ బెండ్లి.

కం. ఆపుణ్యవతి సొబంగుల మొగమున్.
సొబగులో వఱువన్న లేదు.

గీ. తమి విదారించు నవచంద్రధవళరోచి
రుదయములు పోనిమాపులు...

తమిని విదారించునవి చంద్రకిరణములు గావు, సూర్యకిరణములు. తమమును విదారించునవి చంద్రకిరణములు. తమిగాదు, తమము అని యుండవలయును. తమి=రాత్రి, తమము=చీఁకటి. ఒకవేళ భావకవులు తమమునకును దమికిని భేదమును బాటింప రనుకొందము. అట్లన్నను ఇంకను నీప్రకరణమునఁ జీఁకటిపడలేదు. చీఁకటిలేనపుడు చీఁకటిని హరించు మాపులనుటయు ననుచితము. ఔచిత్యము చక్కఁగాఁ బాటింపఁబడలేదు. మరియు నిచటఁ బ్రకృతివిరోధదోషము గలదు. దాని శీర్షిక క్రిందనే నివేదింతును.

కం. పథుల మనఃప్రియబంధము
లఖండము లటంచు విందు...

ప్రియబంధ మనుటకన్నఁ బ్రణయబంధ మనుట లెస్స.

గీ. దైవికం బగుసుకృతినిఁ దక్క నవని
జతల ప్రేమోదయంబు సంగతము గాదు.

సుకృతి యనఁగాఁ బుణ్యాత్ముఁడు. సుకృతము అనవలయును. శబ్దరత్నాకరము చూడుఁడు.

గీ. అత్మ తన్మయ మందవచ్చు.

తన్మయాత్మ మనవలయును.
ఇట్టి వింకను గొన్ని గలవు.

అన్వయ దోషములు

కం. అహో, హసహరిణంబును ముద్దిడి
కొనియెను దృణపరిమళము సుబల్కొన
మొగమున్.

ఇట 'ముద్దిడుకొనియెను' అను క్రియాపదమునకుఁ గర్త యేమి? హరిణమా, మొగమా? రెండునా? హరిణమైనచో మొగమున కన్వయ మెక్కడ? మొగమైనచో హరిణమున కన్వయ మెక్కడ? ఉభయమైనచో హరిణమును ముద్దాడుట యన నేమి, దానిమొగమును ముద్దాడుట యన నేమి? మధ్యపతితమైన "ముద్దిడుకొనియెను" అనుపదము రెంటిలోని కెట్లన్వయించును? శాస్త్రపంక్తులలో దేహళీదత్తదీప న్యాయానుసారముగా నిట్టి యన్వయములు గలవని వాని ననుసరింతమన్న నీతృణకంకణము శాస్త్రము గాదుగదా, అన్యాయము మిఁకఁ జెల్లదు.

గీ. ఉదయలక్ష్మికి నలుత నొప్పిదము నొసఁగు
మంచిముత్యాలదండ లౌ మంచుబొట్లు
సాంధ్యకాంతావియోగబాష్పములు గాఁగ
మాఱు టెఱుఁగవో? సృష్టిమర్మములసరణి.

సృష్టిమర్మములసరణి దేనితో నన్వయించును? 'ఎఱుఁగవో' అనుక్రియ మాఱుటతో నన్వయించెను గదా.

అలంకార దోషములు

గీ. భావభర మైనహృదయబింబంబునందు
రక్తి లిఖియించుకొంటి వే రమణిరూపు
అదియె ముదమిడక యలఁతి కాస్పదమయ్యె
గ్రహణగతమైన చంద్రుని కళవిధాన.

హృదయమును ఫలకముగా రూపించి యందుఁ బ్రియురాలినిఁ జిత్రించుకొన్నట్లు వర్ణించుట హృద్య మనుమార్గము. హృదయమును బింబముగా రూపించుట క్రొత్తవిషయము. బింబమునఁ జిత్రించుటయుఁ గ్రొంగ్రొత్తవిషయము. ఇక "గ్రహణగతమైన చంద్రుని కళవిధాన" అను ఉపమానము సరిగా సమన్వయింపదు. హృదయగతయగు ప్రియురాలు గ్రహణగతయగు చంద్రకళవలె ముదమీయక యలఁతిగలిగించుచున్న దన్న ఉపమానసారస్యము శూన్యము. సారస్యము లేనన్న నౌపమ్యమెందులకు? హృదయగత

ఏమి? దోసుపువేటి మెలపులో మెలపుతీసి జరియనియ్యక, జాలుపొర్లువలపు తీసికేసి పై పద్యములోని ప్రదోషపవనమువలెయే వన్నెచో పాలుగా నుండెడిది. ఆ మెలికొరిముపకుఁ బూర్వార్థము గారణ మయినట్లు మూడవ పాదమునందలి విషయము గాకున్నది. మెలపు, వలపు అను అనుప్రాసము కోసమై కవి పారస్యము భగ్నము గావించినాఁడు. అర్థహీన మయిన యనుప్రాస మేల?

గీ. లలితలావణ్యపూర్ణ మా లలన చెలువు
నెదుటఁ గన్పట్టుచుండె వెన్నెలల నాకు.

చెలువు అనఁగా చందము. లావణ్యము అన్న అందము. చెండటిపాదమునకుఁ జక్కని చక్కదనముతో నిండిన స్త్రీయొక్క చక్కఁదనమని యర్థము. ఇందలి పారస్య మద్వితీయము!

గీ. రుచిరవేణునాదోదయ శ్రుతులఁ గలిసి
పొలుపుచెలువుపోవ బిలబిలధ్వనుల వణఁగి
కదల వినవచ్చె నప్పు డాకంఠరవము
గద్గదక్లాంతి ననుతాపకలన నిట్లు.

వేణునాదోదితశ్రుతు లనవలెను. ఒకకంఠరవమున కెన్ని శ్రుతులు గావలయును? పెక్కు శ్రుతులున్నఁ గంఠరవ మెట్లు వినవచ్చును? శ్రుతులు అను బహువచనపారస్య మేమి? చెలువుపోవ బిలబిలధ్వనుల వణఁగినదఁట ఆకంఠరవము. వేణునాదము శ్రుతిగా నున్న కంఠరవము చిన్న నెలయేటి బిలబిలధ్వనులలో నెట్లణఁగిపోవును? అణఁగిపోయినచోఁ గదల నెట్లు వినవచ్చును? ఎంత పూర్వాపరవిరోధము! గద్గదక్లాంతియన నర్థ మేమి? గద్గదశబ్దము విశేషణవాచకము. క్లాంతిపదము విశేష్యవాచకము. గద్గదపదము క్లాంతిపదముతో నన్వయింపదు. గద్గదమైన క్లాంతియన్న నర్థము లేదు. అట్టిరెండ సమాసమే కుదరదు. అనఁగా గద్గద క్లాంతి యను సమాసమే ఘటిల్లదు. ఇక గద్గద పదము కంఠరవముతో నన్వయింపవలయును. క్లాంతిపదమును దేనితో నన్వయింపవలయును? రవముతో దాని కన్వయము లేదు. క్లాంతిపదము దేనితోడను అన్వయింపదు. ఇది వ్యర్థమును, అనన్వితమును. క్లాంతితీసివేసి గద్గదంబయి అన్న బాగుండెడిది. ఇక అనుతాపకలన అనఁగాఁ బశ్చాత్తాపము చేతనని యర్థమువచ్చును. 'పశ్చాత్తాపోనుతాపశ్చ' అని యమరము. ఇటఁ బశ్చాత్తాప మేమి గలదు? వ్యయింక్యతాపదార్థమునకుఁ బశ్చాత్తాప మందుమనగాని "విధినియమములన్ విడు పందిన ప్రేమోషఁ బశ్చాత్తాపమేమి? ఈపద్యమున పారస్యము సున్న, వైరస్యము మిన్న.

గీ. నయనముల మూలరుచులు స్వప్నంబులయిన
వేల? చెల్లెల!

మూలరుచులు గాదు, కోణరుచులు అన వలయును. మూల తెలుఁగుపదము. దుష్టసమాసమగును. పోనీ, మిశ్రసమాసమని సమాధానపడుదుకొందము. రుచులనఁగాఁ గాంతులు. కోణకాంతులు స్వప్నము లగుట శ్రోత్రవిషయము. భావకవుల దృష్టుల కాస్వప్నత గోచరించును.

గీ. లేతవలపుల మొలక లెత్తినది మొదలు
నిలిపితిఁ బది తరాగ మాలలనయెదలఁ
దుదకు భగ్నమనోరథదోషి ననుచు
నేటి కొరాటపడె మరు లెత్తి మనస!

మనసు భగ్నమనోరథదోషియఁట! ఈ సమాసమునకు విగ్రహవాక్య మెట్లు? 'భగ్నమనోరథం చ తద్దోషి చ' అనియా? 'భగ్నమనోరథం అతిప్రీవదోషి' అనియా? మరొకవిధము నాకుఁ దోఁచకున్నది. మనకు భగ్నమనోరథము గావచ్చునుగాని దానివలన నది దోషి యగునా? మన మొకవస్తువు నభిలషించితి మనుకొనఁడు. అదిమనకు లభింపలేదు. అందువలన మనము దోషులమైతిమా? ఆదోషమేమి? భగ్నమనోరథత్వము దోషముగ గణింపఁబడునా? భగ్నమనోరథ మన్నఁ జాలదా? దోషిపదముచేఁ గవి దోషి యగుటలేదా?

గీ. హృదయకూహనమయి ప్రేమమృదుకమైన
శాంకరీనలీలా సుధాదళపుటంబు
మామకీనప్రణయభంగమధుకకాలి
విడిచెనువిరక్తిపొవ్వుముల్ విడుముపోల్కి.

నీలీలా సుధాదళపుటము విరక్తిచేత పొవ్వుములను విడుచునట్లు నా ప్రణయభంగమధుకకాలిని విడుచుచున్నది అని దీనియర్థము. దీనియభిప్రాయము బుజ్జబిడ్డలుగొట్టుకొన్నను తెలియకున్నది. ఇది భావకవితాపరవృతికిఁ గిరీటము. ఇట్టివి పెక్కు లీగ్రంథమునఁ గలవు.

చ. శ్రమ మని యాక్రమం బని ప
రస్పర భిన్న మనోవికార సం
భ్రమములఁ గొన్ని నాళ్లు వల
వంతలఁ జిక్కితి; దేశకాలపా
త్రము లని కొన్ని నాళ్లు నిశ
తవ్యథనొందియుఁ దాఁకుకొంటివా
కమలదళాక్షి పై మమత...........

ఇట దేశకాలపాత్రములన నేమి? దేనితో నన్వయము?

గీ. ఎదఁ గృశించెను నీయరుంతుదవియోగ
దహన దందహ్యమానమై............

అరుంతుదవియోగ మన్నఁ జాలును. దానిని దహనముగా రూపించుట యనుచితము. అరుంతుద వియోగదహన మనుటకన్న నరుంతుదవియోగశల్య మన్న నర్థపారస్యము పెండు. దహనము కాల్చివేయును. శల్య మన్నచో మర్మములను భేదించునన్న యర్థము వచ్చును. అరుంతుదము = Cutting or wounding the vital parts అని Apte నిఘంటువు.

కనుక నరుంతుదవియోగమును దహనముగా రూపించుటచే నున్న పారస్య మూడ్చిపెట్టుకొని పోయినది. ఇక దందహ్యమానము అనఁగా మిక్కిలి కాలినది అని అర్థము. భృశార్థమున యఙ్ ప్రత్యయము వచ్చినది. మిక్కిలి కాలిన వస్తువు కృశింపదు. భస్మమగును, నశించును. కనుక ఎద కృశించెను అనుట అసమంజసము. ప్రకృతివిరుద్ధము.

సీ. తన కుణాలతలు పూచిన శోభలోయనఁ
చిలుకవ్వు వెన్నెలచెండ్లు విసర

శోభ లన శోష్య చిలుకవ్వు అన్నఁగాని అర్థముకుదురదు. లేనిచో 'శోభలోయన' అనునది 'విసర' అనుక్రియతో నన్వయించును. లతలు శోభలను బూచునో, పుష్పములను బూచునో?

సీ. తనమనోలీల గాంచిన రాగమధుమ వనఁ
బలుకు బంతులు పూలపాలనీయ

మనోలీల అనఁగా నేమో? అర్థ మగమ్యముగా నున్నది. ఉత్తరార్థము నిష్ప్రయోజనమువలె నున్నది.

గీ. విడిచి విడువనిమాగ్ధ్యంబు వదలియు లజ్జ

అనఁగా మాగ్ధ్యము మెల్లమెల్లఁగా విడుచుచున్నది. లజ్జ పొడముచున్నది అని యర్థము. "లజ్జావిజితమన్మథా" అని ముగ్ధాలక్షణము. లజ్జ అధికమై అభిలాషను అణఁచివేయునవస్థ గలది ముగ్ధ. "మాగ్ధ్యంబు వదలియు లజ్జ" అనఁగా ఇంతదనుక లజ్జలేదనియు, మాగ్ధ్యమువదలుచుండఁగా, నవఁగా మధ్యావస్థలోనికి వచ్చుచుండఁగా లజ్జపొడముచున్న దనియు నర్థము వచ్చును. ఇది ప్రకృతివిరోధము.

కరములు, కాను, కాళులు, నాసిక, శిరము. ఈ స్థానములందు (కంఠమునందక్క) ముత్యాలసరులు ధరించుట వినము. అట్లు ధరించుట సహజసౌందర్య మేమో నాకుఁ దెలియదు. ముత్యాలసరులు కంఠమున ధరింతురు. కాని యొంటిపేటబద్ధమునకు లక్షణ నాశ్రయించి కంఠమని యర్థముచెప్పినను చెప్పకపోయినను ముత్యాలసరులు కంఠమునఁ బయ్యెదచేసికొనియున్నపు డెట్లు కానఁబడెనో కవికి? ఈ పద్యమున కింత యనర్థమును దెచ్చిపెట్టినది నాల్గవపాదము. అది లేనియెడలఁ బద్యమున సహజసౌందర్య ముండెడిది.

గీ. పతియు నాల్గవపంక్తుల్ వదలనట్టి
వయసు సోగకుందనంబొ మెవయి పెసంగ
బాల్య మెడలినఁ గదియుజవ్వనపుఁబసలు
ఒసెలియం దందముగ నట్టిపడుచు నుండె.

పూర్వార్థమందముగ నేయున్నది. పూర్వార్థమునకు నుత్తరార్థమునకును గల యర్థభేద మేమి? పదునాల్గువత్సరములవయస్సు ఆమెకు సౌందర్యమును గూర్పఁగా జవ్వనపుఁబస యామెకిసీనమున నందముగ నున్నదని యర్థ మగుచున్నది. ఇందలిపారస్పర్యము నాకు గోచరించుటలేదు. పునరుక్తిదోషముకన్న పారస్పర్యమన్య మున్నదా యని శంకించుచున్నాను.

పదునాలుగు సంవత్సరముల వయస్సు గల యువతినిఁ గూర్చి తెలుపునపుడు సీమంతిని, పడఁతి, కరిత మొదలగు పదము లుచితములు గావు. తరుణి, యువతి, కోమలి మొదలగు పదము లుచితములు. పూర్వకవిప్రయోగము లున్న వందురేమో? వారు పూర్వకవులు. వీరు భావకవులు. భావకవులు పూర్వకవుల మార్గ మేల త్రొక్కవలయును? వారిప్రయోగములు వీరికి శరణమేల? భావప్రధానమైన కవిత్వముగదా వీరిది!

ఔచిత్యానౌచిత్యములఁ ద్రోసిపుచ్చి యర్థానర్థములను విచారింపక యూహాతీమధుర మైన మోహనము, కుమారుఁడు, స్నిగ్ధము, రక్తి, ఆర్ద్రిమ, ఉదయము, పస, చెరిగి చెరగని, విడిచివిడువని, తనిసి తనియని మొదలగుకొన్ని జిరాయితీమాట లుపయోగించినంత భావకవిత్వము కాబోలు!

గీ. జిలుఁగుపూలకలంకారి చీర జాఱఁ
జిందు పండువెన్నెల్లు చెదరనీక
మాటికిని గాలికడియాలు మలపుకొనుచు
నూఁతచేటిటుచని దరికొనియె వనము.

'చీర జాఱఁగాఁ జిందుచున్న వెన్నెల్లు చెదర నీక' అనఁగాఁ గట్టుకొన్న చీర యూడుచుండఁగాఁ బడిపోకుండ నొకచేతఁ గుచ్చెళ్లు పట్టుకొని యొకచేతితోఁ గాలికడియాలు మలపుచున్న దనియా పారస్పర్యము? (స్త్రీ) చీర జాఱుచుండఁగా సవరించుకొనక మార్గమునఁ బోవుచుండునా? పోయిన నెంతమారినను పోవును? మాఁతచేటు మారదు పోవునా? అది సహజసౌందర్యము కాఁబోలు! ఇట్టి సహజసౌందర్యము నాకనుభూతము కాలేదు. వెనుక "నొడలియందు నగ లేవి లేక" యని చెప్పియునటఁ గాలికిఁ గడియాలు పెట్టినాఁడు కవి. మిగిలిన దేయవయవముల యందు నగలు లేక కాలికిఁ గడియాలు మాత్రము ధరించుట సహజసౌందర్యము కాఁబోలు! లేక కడియాలు కట్టునకుఁ గవచకుండలములవలె నామెకు సహజములా? అట్లయిన నది సహజసౌందర్య మగును.

కం. ఆ నీలాలకయొక్క పోకనీడకుఁ జనియెన్.

పోకచెట్టున కెంతనీడ యుండును? నిదాఘకాలములో జాముప్రొద్దువేళఁ జల్లఁదనమునకై పోకనీడ నాశ్రయించువా రుందురా? మనుచరిత్రమున వరూథినివలెఁ బోఁకనుమనో దిదియుఁ జేసె కవి యూహించు పారస్పర్యవిశేషమునకుఁ గాఁబోలు నీడకుఁ జేర్చినాఁడు.

గీ. స్కంధభూలంకషంబుగ జాలువాఱు
పాకుపుసోనపయిఁ బ్రాగభిముఖపువరణేఁ
బూలకొమ్మల నింపుసొంపులు వహించు
శాఖ యొక్కండు వంతెన జాఁగిపోవు.

"స్కంధభూలంకషంబుగ" చెట్టు మొదలాముకొనియుండి కవియాశయము కాఁబోలు. భూలంకషము=భూమి నొరయుచున్నది యని యర్థము. "స్కంధమును భూమిని నొరయునట్లుగా" అని యర్థము వచ్చును. కాని నదులు వర్షాకాలమునఁ గాని భూలంకషంబుగాఁ బ్రవహింపవు. ఈ గ్రంథమున నిరూపింపఁబడినకాలము నిదాఘకాలము. కనుక ఆసోన భూలంకషముగాఁ బ్రవహింపదు. స్కంధకష మన్నఁ జాలును. భూలపదము వ్యర్థము. అపార్థము నిచ్చును. లేక "స్కంధమును తాఁకి తాఁకక జాలువాఱు." అని యున్నను సరిపోవును. తాఁకి తాఁకక, విడిచివిడువక, చెరిగిచెరగక, ఇట్టి నానుడులు (Phrases) ఈ కవిసంప్రదాయములుగదా. ఇఁకఁ 'బాకుపుసోన' యన నేమో? సోన = ఊటకాలువ. పాకుపుసోన యనఁగా నేమి? పాకుపు = (౧) పాదుచుట, (౨) ఉదయము, (౩) పోటు. అని మూఁడర్థములు శబ్దరత్నాకరమునఁ గలవు. ఈమూఁడును నిచట సరిపడవు. మరొకచోట 'పాకుపుచేటు' అని కలదు. ఈ యర్థములతో సంబంధములేని సంజ్ఞావాచకములా యివి? అట్లయిన నీగ్రంథములో నాయికానాయకులకే నామకరణము చేయలేదు కవి. సోనకే నామకరణమహోత్సవమేల? సంజ్ఞావాచకము కానన్న నర్థమేమి? సెలయేఱు, ఊటకాలువ అని యర్థమేని సోన యన్నఁ జాలునే! పాకుపుపదసార్థక్యము బోధ గాకున్నది. ఇఁకఁ బూలకొమ్మలతో నిండిన శాఖయఁట. పూలగుత్తులతో నిండిన శాఖ యనఁగూడదా? అంతకన్నఁ జక్కఁగా లేదా? పునరుక్తిదోషము పోవునే! కొమ్మ, శాఖ పదములు సమానార్థకములు గావని కవిగారి యభిప్రాయమా? తేటతెల్లము గాకున్నది. ఇఁకఁ బ్రాగభిముఖమఁట. అభిముఖ మన్నఁ జాలును. లేకున్నఁ బ్రాఙ్ముఖమనుట యుచితతరము. ఇది సాంప్రదాయికపదము. ఇఁక 'వంతెనజాఁగిపోవు' అనుచోట 'గా' అని యుండుట లెస్స.

గీ. పండ వాఁగినకొలఁదిఁ బ్రకాంతమునుఁ
జలువయును మాంద్యమును దమ్ముఁ గలసి
కొనఁగ
......................ప్రదోషపవన
మల్లనల్లన వీచె.................

పండవాఁగినకొలఁది యనఁగా పండువడచిన కొలఁది, మొత్తముమీఁదఁ జీఁకటిపడిన కొలఁది యని యర్థమువచ్చును. ఇచ్చటఁ గథ చీఁకటిపడువఱకును రాలేదు. 'పండ వాఁగినకొలఁది' అన్న పారస్పర్యముండును. ఒకవేళఁ గవి యాంగ్ల సంప్రదాయానుసారముగా P. M. అను నర్థమున పండపదమును బ్రయోగించెనేమో? మధ్యాహ్నము ౧౨ గంటలు దాఁటినపిమ్మట మరల రాత్రి పండ్రెండు గంటలు సమాప్తి యగువఱకు P. M. అని ఆంగ్లసంప్రదాయము. అట్లే ౧౨ గంటలు దాఁటినపిమ్మట మరల రాత్రి పండ్రెండు గంటలవఱకు పండ శబ్దమున కర్థమయినచో 'పండ వాఁగినకొలఁది' అనుమాట సార్థకమగును.

గీ. ముగ్ధమధురంబయిన లేఁత ముద్దుఁగాఁపు,
లోలపవనాళుల లతావలోకనంబు,
పాకుపుచేటిటి మెలఁపు, జాముప్రొద్దువలపు
నాయమ నొకానొక వికార మందఁజేసె.

పూర్వార్థము యథోచితముగా నున్నది. ఆమెకు వికారముఁ గూర్చుటకు "పాకుపుచేటి మెలఁపు" ఏమి? "జాముప్రొద్దు వలపు"

ఏమి? పొంపుపురేటి వెలపులో మొలపుతీసి జరియనిచును, జాజుల్రొద్దులవలపు తీసికేసి పై పద్యములోని ప్రదోషపవనమునియు నన్నచో బాగుగా నుండెడిది. ఆ మెరికొరుమునకుఁ బూర్వార్థము గారణ మయినట్లు మూఁడవ పాదమునందలివిషయము గాకున్నది. వెలపు, వలపు అను అనుప్రాసముకొఱకై కవి పారస్యము భగ్నము గావించినాఁడు. అర్థహీన మయిన యనుప్రాస మేల?

గీ. లలితలావణ్యపూర్ణ మా లలనచెలువు
నెదుటఁ గన్పట్టుచుండె నెల్లెడల నాకు.

చెలువు అనఁగా నందము. లావణ్యము-అన్న అందము. మొదటిపాదమునకుఁ జక్కని చక్కదనముతో నిండిన స్త్రీయొక్క చక్కఁదన మని యర్థము. ఇందలి పారస్య మద్వితీయము!

గీ. రుచిరవేణునాదోదయ శ్రుతులఁ గలిసి
పాఱుచిఱుసోన బిలబిలధ్వనుల నణఁగి
కదల వినరయ్యె నప్పు డాకంఠరవము
గద్గదక్లాంతి ననుతాపకలన నిట్లు.

వేణునాదోదితశ్రుతు లనవలెను. ఒకకంఠరవమున కన్ని శ్రుతులు గావలయును? పెక్కు శ్రుతులున్నఁ గంఠరవ మెట్లు వినవచ్చును? శ్రుతులు అను బహువచనసారస్య మేమి? చిఱుసోన బిలబిలధ్వనుల నణఁగినచో నాకంఠరవము. వేణునాదము శ్రుతిగా నున్న కంఠరవము చిన్న సెలయేటి బిలబిలధ్వనులలో నెట్లణఁగిపోవును? అణఁగిపోయినచోఁ గదల కెట్లు వినవచ్చును? ఎంత పూర్వాపరవిరోధము! గద్గదక్లాంతియన నర్థమేమి? గద్గదశబ్దము విశేషణ వాచకము. క్లాంతిపదము విశేష్యవాచకము. గద్గదపదము క్లాంతిపదముతో నన్వయింపదు. గద్గదమైన క్లాంతియన్న నర్థము లేదు. అట్టిచోట సమాసమే కుదరదు. అనఁగా గద్గద క్లాంతి యను సమాసమే ఘటిల్లదు. ఇక గద్గద పదమును కంఠరవముతో నన్వయింపవలయును. క్లాంతిపదమును దేనితో నన్వయింపవలయును? రవముతో దాని కన్వయము లేదు. క్లాంతిపదము దేనితోడను అన్వయింపదు. ఇది వ్యర్థమును, అనన్వితమును. క్లాంతిఁదీసివేసి గద్గదంబయి అన్న బాగుండెడిది. ఇక అనుతాపకలన అనఁగాఁ బశ్చాత్తాపము చేతనని యర్థమువచ్చును. ‘పశ్చాత్తాపోనుతాపశ్చ’ అని యమరము. ఇటఁ బశ్చాత్తాప మేమి గలదు? స్వయంకృతాపరాధియైనచోఁ బశ్చాత్తాప ముండునుగాని "విధినియమములకు విడువడిన ప్రేమ"కుఁ బశ్చాత్తాప మేమి? ఈపద్యమున పారస్యము సున్న, వైరస్యము మిన్న.

గీ. వయనముల మాలరుచులు స్వప్నంబులయిన
వేఁ? చెల్లెల!

మాలరుచులు గాదు, కోరుచులు అనవలయును. మాల తెలుఁగుపదము. దుష్టసమాసమగును. పోనీ, మిశ్రసమాసమని సమాధానపఱచుకొందము. రుచులనఁగాఁ గాంతులు. కోరకాంతులు స్వప్నము లగుట క్రొత్తవిషయము. భావకవుల దృష్టిలో కావ్యన్నతి గోచరించును.

గీ. లేఁటకలపులు మొలక లెత్తినవి పొదలు
నిలిపితిఁ బది తరాగ మాలలనయోసెలఁ
దుదకు భగ్నమనోరథదోషివగుచు
నేటి కొరాఁటపడ మరు లెత్తి మనస!

మనసు భగ్నమనోరథదోషియఁట! ఈ సమాసమునకు విగ్రహవాక్య మెట్లు? ‘భగ్నమనోరథం చ తద్దోషి చ’ అనియా? ‘భగ్నమనోరథం అతీవదోషి’ అనియా? మరొకవిధము నాకుఁ దోఁచకున్నది. మనకు భగ్నమనోరథము గావచ్చునుగాని దానివలన నది దోషి యగునా? మన మొకవస్తువు నభిలషించితిమనుకొందము. అదిమనకు లభింపలేదు. అందువలన మనము దోషులమైతిమా? అదోష మేమి? భగ్నమనోరథత్వము దోషముగ గణింపఁబడునా? భగ్నమనోరథ మన్నఁ జాలదా? దోషిపదముచేఁ గవి దోషి యగుటలేదా?

గీ. హృదయకూహరమయి ప్రేమమృదులమైన
తావకీనలీలా సుధాదళపుటంబు
మామకీనప్రణయభృంగమధుకజాలి
విడిచెనువిరక్తిబొమ్మ్వముల్ విడుచుపోల్కి.

నీలీలా సుధాదళపుటము విరక్తిచేత బొమ్మ్వములను విడుచునట్లు నా ప్రణయభృంగమధుకజాలిని విడుచుచున్నది అని దీనియర్థము. దీనియభిప్రాయము బుఱ్ఱబ్రద్దలుగొట్టుకొన్నను దెలియకున్నది. ఇది భావకవితాపరమ్యతికిఁ గిరీటము. ఇట్టివి పెక్కు లీగ్రంథమునఁ గలవు.

చ. క్రమ మని యక్రమం బని ప
రస్పర భిన్న మనోవికార సం
భ్రమములఁ గొన్ని నాళ్లు కల
వంతలఁ జిక్కితి; దేశకాలపా
త్రము లని కొన్ని నాళ్లు నిశి
తవ్యగ్రహొందియుఁ దాఁచుకొంటి వా
కమలదళాక్షిపై మమత............

ఇట దేశకాలపాత్రములన నేమి? దేనితో నన్వయము?

గీ. ఎడఁ గృశించెను నీయరుంతుదవియోగ
దహన దందహ్యమానమై............

అరుంతుదవియోగ మన్నఁ జాలును. దానిని దహనముగా రూపించుట యనుచితము. అరుంతుద వియోగదహన మనుటకన్న నరుంతుదవియోగశల్య మన్న నర్థపారస్య మెందు. దహనము కాల్చివేయును. శల్యమన్నచో మర్మములను భేదించునన్న యర్థము వచ్చును. అరుంతుదము = Cutting or wounding the vital parts అని Apte నిఘంటువు.

కనుక నరుంతుదవియోగమును దహనముగా రూపించుటచే నున్న పారస్య మాఱ్చిపెట్టుకొని పోయినది. ఇక దందహ్యమానము అనఁగా మిక్కిలి కాలినది అని అర్థము. భృశార్థమున యఙ్ ప్రత్యయము వచ్చినది. మిక్కిలి కాలిన వస్తువు కృశింపదు. భస్మమగును, నశించును. కనుక ఎద కృశించెను అనుట అసమంజసము, ప్రకృతివిరుద్ధము.

సీ. తన సుగాలతలు పూచిన శోభలోయనఁ
దియ్యకవ్వు వెన్నెలచెండ్లు విసర

శోభ లన నొప్పు చిఱునవ్వు అన్నఁగాని అర్థముకుదురదు. దేనితో ‘శోభలోయన’ అను నది ‘విసర’ అను క్రియతో నన్వయించును. లతలు శోభలను బూచునో, పుష్పములను బూచునో?

సీ. తనమనోలీల గాంచిన రాగమధు వనఁ
బలుకు బంతులు పూలపాలసీయ

మనోలీల అనఁగా నేమో? అర్థ మగమ్యముగా నున్నది. ఉత్తరార్థ మపనిమృదుహాస్యమువలె నున్నది.

గీ. విడిచి విడకవిమార్గ్యంబు వసెయు లజ్జ

అనఁగా మార్గ్యము మెల్లమెల్లఁగా విడుచుచున్నది. లజ్జ పాడఁజుచున్నది అని యర్థము. "లజ్జావిజితమన్మథా" అని ముగ్ధాలక్షణము. లజ్జ అధికమై అభిలాషను అణఁచివేయునవస్థ గలది ముగ్ధ. "మార్గ్యంబు వసెయు లజ్జ" యనఁగా ఇంతవఱకు లజ్జలేదనియు, మార్గ్యము వదలుచుండఁగా, నవఁగా మధ్యావస్థలోనికి వచ్చుచుండఁగా లజ్జపొడముచున్నదనియు నర్థము వచ్చును. ఇది ప్రకృతివిరోధము.

కం. విశ్వాసబాష్పసలిలము నింపెన్.

ఆనందబాష్పములు, దుఃఖబాష్పముల ను విందుము. విశ్వాసబాష్పములు క్రొత్తవి. పాశ్చాత్యదేశము నుండి దిగుమతియైనవేమో?

వ. కలసినగాలుపుం జెలిమి
కాంక్షలు పెంచఁగ రేల్పవల్ తలం
పులను మమేకమైన వల
పుల్ కవిసెన్ గపగండ్లుపాలు గాఁ
గలసినజంటయందు సఖి
కంకముయ ట్లొదవెన్ ప్రదోషదో
హాలమయి తోడనే యతని
యార్ద్రవరోగతి తోఁచె నిట్టులన్.

సఖికంకముయట్లొదవెన్ - ఇట నవధారణార్థకప్రయోజన మేమి? ప్రదోషదోహాలమనఁగా అర్థమేమి? దోహాలము=ఉత్సాహము అని శబ్దరత్నాకరము. ప్రదోషమందలి యుత్సాహము అని అర్థము లభించున్నది. కంకము ప్రదోషదోహాలమాయెనదనఁగా నర్థము బ్రహ్మదేవస్య ముగా నున్నది.

శా. ......బాష్పజ్ఞానవిద్యార్థి నై
కాలంబున్ వయసున్ వ్రయించెదను ...

బాష్పజ్ఞానవిద్యార్థి అనఁగా బాష్పము లెట్లు విడువఁబడునో అట్టిజ్ఞానము వడయు విద్యార్థి, అనఁగా ఏడవవిద్య నభ్యసించు వాఁడనియా యర్థము? ఈవిద్యార్థికి గురు వెవరు? ఎంతరసవత్తరమైనపద్యము! 'వ్రయించు' కాదు, 'వ్యయించు' అని కదా యుండవల యును!

చ. వదలనికాంక్షమై వలపు
బాటిన సెయ్యమఁ జెంచుకొన్న నీ
హృదయము కక్కసించు నల
యింపుల ప్రాప్తము లయ్యెఁ బ్రేమముల్
సెదిరిన శూన్యభావము
లిసీ! రుచియింపవు రక్తిలేమినో
ముదిత! వియోగమం దమృత
మున్ విషమున్ సమకృత్తిలేసుమీ?

హృదయము వలపుఁబాటిన సెయ్యముఁ జెంచుకొన్నదఁట. హృదయము సెయ్యమును జెంచుకొన్నదఁట. వట్టిసెయ్యము గాదు. వలపుఁబాటిన సెయ్యము. సంకీర్తిత భావము. దీని సారస్యము పరమరహస్యము.

గీ. ప్రియతమంబగు వస్తుసంప్రీణనముఁ
బ్రాణికెవి హోయిఁగదురు; నాపయిఁ బ్రశాంతి
యొదవు; నజ్జీవశూన్యమా బ్రదుకునకును
లేదు తన్మయోన్మీలనామోదసుఖము.

వస్తుసంప్రీణన మనఁగా వస్తులాభమని కవి యుద్దేశము కాఁబోలు. అట్టియర్థము రాదు. ప్రీణనమన సంతోషపెట్టుట యని యర్థము. ఉజ్జీవశూన్యమనఁగానేమో బోధపడకున్నది. తన్మయోన్మీలనామోదసుఖమనఁ బ్రతిపదార్థము స్పష్టముగాకున్నది.

గీ. విగతకాలంపుమంచితెర జగతి విడిచి
కాలగతిమెయి శోభలెచ్చుటనొందాచి
కాంతిసంపూర్ణ చంద్రనికాంతములను
మంచుకన్నీళ్లు కార్చునే మబ్బు లతివ!

ప్రథమ తృతీయపాదములకు అర్థమేమి? ఇందలి భావరహస్యము చిదంబరరహస్యమువలె నున్నది.

గీ. మోహనవసంతునకు మోదమును ఘటించు
సుస్నిగ్ధంబయిన మావిపసుపుటాకు
హిమకుమారుఁడు రక్తిమాయింపఁజేయఁ
డే? సఖీ! కాలచపలున కేది నీతి?

మావి పసుపుటాకు వసంతునకు మోదమును ఘటించునఁట. దానిని హిమకుమారుఁడు రక్తితో మాయించునఁట. ఇందలి భావము దేవరహస్యమువలె నున్నది. హిమమును కుమారుఁడని రూపించుటలోఁగల సారస్యమేమి? పైని వసంతుఁడు అని యుంటవలన హిమము అనఁగా హేమంతర్తువు అని అర్థమేమో? ఈ రూపకప్రయోజన మేమి? రమణీయత్వము లేని రూపణ మెందులకు? కాలచపలుఁడు అనఁగూడదు. చపలుఁడగుకాలుఁడు అనవల యును. సంస్కృతభాషా సంప్రదాయము తెలియమిని నిట్టి దోషఁగులు సంభవించును. సంస్కృతపదములు నాలుగు దెలిసినంతమాత్రమున సమాసముఁ జేయ వీలు లేదు. సంప్రదాయము దెలియవలెను. 'విశేషణం విశేష్యేణబహుళం' అను సూత్రముచే విశేషణమును సమాసములో ముందుఁ బ్రయోగింపవలయును. ఇట్లే యేయే పదము లెట్లు సమాసమునఁ బ్రయోగింపవలయునో వ్యాకరణశాస్త్రమువలనఁ గాని తెలియదు. అది తెలియకున్నచో మహాభారములో ఆది పర్వతమని చెప్పి మాతౌ మాకు వచ్చినదన్నట్లుండును.

మ. ఏ,మఁటఁబోకించుక జీవితాంతమునఁ బ్రే
మప్రేమ బాష్పాంజలిన్.

ప్రేమప్రేమబాష్పాంజలి అనఁగా నేమి? ఈ ద్విరుక్తియొక్క సార్థక్యము వాచామగోచరము కాఁబోలు.

మ. మఱవంబోకుము పూర్ణరాగ పరిణా
మజ్ఞాన సిద్ధాంతమున్.

ఇది Darwin గారి పరిణామ సిద్ధాంతమునకుఁ బ్రతిగా బయలుదేరిన సిద్ధాంతమో?

ఉ. పొందినటెంచు ప్రాణివల
పుల్ సాలయించినవేళ నింద్రియా
లిం దనియింప స్వాతికము
లీమసమా; నటఁ బద్ధధర్మళం
బందము లీడ్చి యూడ్చి పరి
పాకము గానఁగ లేక హేమకర
క్తిం దగులాని ప్రేమగుది
కిన్ జెలియాట లెఱుంగవో చెలీ!

ఈ పద్యమునందలి వేదాంతము ప్రాణాంతకముగా నున్నది.

గీ. చైత్రుతో వచ్చు పల్లవసంచయంబు
హిమదాగమమున నశియించునట్లు
పసుపుఁదనముతో నుదయించు వలపులెల్లఁ
గడు కెపలి కృశించును జరాక్రాంతదశను.

పసుపుఁదనము ననన్న ప్రేమ వార్ధక్యమునఁ గృశించునఁట. అట్టియెడ నది విశుద్ధప్రేమ యగునా? భవభూతి యేమి చెప్పెనాఁడో చూతము.

శ్లో. అద్వైతం సుఖదుఃఖయో రనుగుణం
సర్వాస్వవస్థాసు యత్ విశ్రామో హృదయ
స్య యత్ర జరసా యస్మిన్నహార్యో రసః,
కాలేనావరణాత్యయాత్ పరిణతే యత్
స్నేహసారే స్థితం భద్రం ప్రేమసుమా
నుషస్య కథమప్యేకం హి తత్ప్రాప్యతే.

Translation:— With great difficulty indeed is gained that unique and benificient love of a good creature that is unchanged in weal and we, obliging under all circumstances, where there is the heart's repose, the ard our of which is not to be netigated with age, which develops into the mature cone of affecti on through the wearing off of the coating by time. (of reserve)

దీనినిఁబట్టి యీ పద్యమునందలి యుక్తరార్థ మసంబ[illegible]ముగా నున్నది.

చ. తన్మయయోగ్యమైనమా,నుషదశయే కృతార్థమయదన్ బుషివాణి.

ఇచ్చటి ఋషిరహస్యమను గవియును రహస్యముగనే యుండెను. 'దళయే కృతార్థమ' యను నీరెం డవధారణవాచకములకును సారస్యము గగనకుసుమము.

గీ. లేటవలపులు మొలకలెత్తినది మొదలు.

గీ. వలపునిండిన యకలుష భావవృత్తి

ఈ మొదలయిన తావుల వలపును ప్రేమకుఁ బర్యాయముగా వాడి

గీ. తాపనేటికి నింక నాధ్యాత్మికంబు
ప్రేమ భౌతికము వికారించువలపు

అను పద్యమున వలపును మోహమునకుఁ బర్యాయముగాఁ జెప్పినాఁడు కవి. పోనీ! ప్రేమమోహములకు భేదమును పాటించినాఁడేమో యన్న నదియు వ్యర్థము. చూడుఁడు.

గీ. ఆఁట! వంచించెనిధి, మోహమా! విఫలమ
నోరథుఁడు వీఁడు.

దీనినిఁబట్టి కవి పదప్రయోజనము పాటించుట లేదన్నచో సత్యదూరము గాదు.

గీ. నష్టమైనట్టి ప్రేమఖండముల కొక్క
సుకవియంకుర జీవగీతికయ చాలు.

ప్రేమఖండములఁట. ఇది యపూర్వప్రయోగము. అంకుర జీవగీతిక అనఁగాఁ బ్రతిపదార్థ మూహ్యముగా లేదు.

గీ. నిమ్మచెట్టులేఁగొమ్మ పందిళ్ళక్రిందఁ
బుస్తకపుఁ బేటికలను హాస్తగదిత
చిత్రమాత్రమునందు వసించియున్న
దోయి! యిందాకమన ప్రేమయును ఖండ!

మన ప్రేమ పుస్తకపుఁ బెట్టెలలో హాస్తగదిత చిత్రమాత్రమునందు వసించియున్నదని యర్థము. అనఁగా నేమి? ఏమో? పుస్తకపుపేటిక యన పుస్తకముల పెట్టెయనియా? లేక పుస్తకమను పెట్టెయని రూపకమా? రూపకమయినచోఁ బ్రయోజనమేమి? దాని నిర్వహణమెట్లు? హాస్తగదితచిత్రమాత్రమనఁగా హస్తముచేఁ వ్రాసిన చిత్తరువు అనియా? లేక చిత్రమైన వ్రాఁతయనియా? లేక చిత్రము అను మాత్రమని రూపకమా? ఏమో! అభేద్యముగా నున్నది. హాస్తగదిత మనఁగా నేమి? గదితమనఁగాఁ జెప్పఁబడినదని సాంప్రదాయికార్థము, వ్రాయఁబడినదని కాదు. 'గద వ్యక్తాయాం వాచి' అను ధాతువునుండి నిష్పన్నమగు భూతార్థక విశేషణ నిగదితశబ్దము. హస్తముచేఁ జెప్పఁబడిన చిత్రమాత్రమన నేమో?

ఉ. అమృదుశిలపాణి......

ఇట శిలపద మేలొకో? మృదుపాణి యన్న బాగుగా నున్నది. శిలపదము అనవ ప్రేలికలె నున్నది.

ఉ. ఆ! కోమలరాగమాత్రమున
కేఁ బరమావధి గానరాదు.

రాగమాత్ర మన నేమి? రాగము మాత్రముగా రూపించుటవలన వచ్చిన సారస్యము నాకు గోచరింపకున్నది.

ఉ.....................లీ
లీమయమైన సోనవయిచెలా ...

అనఁగా అనిర్వాచ్యము.

గీ. పదియడుగు లీవలావలఁ గదియవడిచి
చిటికెలోపలఁ గలిసె దుక్కూటధరాప్తి.

ఉక్కూటధరాప్తి- ఈసమాసము నెట్లు ఛేదింపవలయును? ఉక్కూటమైన దేని యొక్క ధరము?

గీ. కాలిదల్లాలు పెంపుడు కానఁ బడిన
పసిడిచెంకపడంతి నా నడచు నాపె.

పెంపుడు కాన - ఎంత హృద్యమైన భాషీయము! పెంపుడుకుక్క, పెంపుడుకోడి మొదలగు తావులలోని పెంపుడు పదమునకుఁ 'బెంచుకొన్న' అను నర్థము గలదు. పెంపుడు కాన అనఁగాఁ బెంచుకొన్న యడవి. ఎవరీయడవినిఁ బెంచుకొన్నారు?

కం. పెంపుడు మైత్రీ ప్రేమబంధములు
తెగవవుర!

పెంపుడు మైత్రి, పెంపుడుప్రేమ- ఎంత చక్కని జాతీయములు (Idioms)!

గీ. క్రిక్కిరిసియు కొమ్మలాకల నెక్కి చలువ
దట్టమగు నీడపందిళ్లు గట్టుచుండ

చలువపందిళ్లు అన్నఁ జాలునే? ఎందులకీ ద్రావిడప్రాణాయామము? పడికట్టురాళ్లవేసి పద్యమును బూరించుట తప్ప సారస్యమావంతయు నగపట్టదు. ఇట్టి యర్థదోషములు మరియుఁ బెక్కులు గలవు.

ప్రకృతివిరోధదోషములు

గీ. వలపుమొగ్గలు దొడిగిన వయసునాఁటి.

అనఁటి మొగ్గలు దొడిగినదని యెవరును వచింపరు! అనఁటి పువ్వువేసినదందురు. చెట్టు మొగ్గదొడిగినదన్నచోఁ జెట్టంతయు మొగ్గలతో నిండినదని యర్థమువచ్చును. అరఁటి కొక్కటే పెద్దపువ్వు వేయును. ఇట్టిచో అనఁటి మొగ్గలు దొడిగినదనుట యెంత ప్రకృతి విరోధము!

గీ. తమి విదారించు నవచంద్రధవళరోచి
రుదయములు పోనిచూపులు...

నవచంద్రుఁడనఁ బ్రతిపచ్చంద్రుఁడా? అతని కాంతి తమిని విదారింపఁజాలునా? ఉదయచంద్రుఁడా? అట్లయిన నతనికాంతి ధవళమా?

వెనుకఁ జూపిన "కన్నెగేదంగి చెందుసాఁ గరుసులాలయు" "మిసమిసలాడు జవ్వనపు మేలిమి మేన సొబంగులాలు (గాని సొగసు వానికట్టెఃశిని దలసించెను" "ఎదగ్ర్కింటెను నీయురుంతుదవితోగ దహాఃదండపాత్రమానమై" మొదలగు తావులందును ఈ ప్రకృతి విరోధ దోషము గలదు. ప్రకృతినే యారాధించు భావకవులకీ ప్రకృతివిరోధదోషమేల సంభవించెనో! భావకవి ప్రకృతిని మాతగా నారాధించునని యిటీవల శ్రీ సుబ్బారావుగారు రాజమహేంద్రవరముఁ దమ యధ్యక్షోపన్యాసమున సెలవిచ్చినారు. కాని వారికీమాతతో విరోధ మేలకలిగెను? ప్రకృతి విరోధముగూడ భావకవులకు రసోపస్కారక మేమో?

దుష్టసమాసములు

గీ. అజననబద్ధశాంధవమైన చనవు
చిరసమేళన కాంతారవిచిత్రరక్తి
బలవదాశావిభిన్నతాపంబు నాప
దుమజరేను నేమి సేయునట్టులఁ బోవర్చె.

రెండవపాదపు సమాసమున కర్థ మనిర్వాచ్యమధురము. సమ్మేళనముగాని సమేళనము గాదు. కాదు, సమేళనము తెలుఁగందురా? దుష్టసమాసమగును. కాంతార రక్తి శబ్దములకిట నర్థభేదమేమో? కేవలరక్తిగాదు. విచిత్రరక్తియఁట. సమాసమును, దానియర్థమును నతి విచిత్రముగానున్నవి. మూఁడవ పాదమునందలి సమాసమున కర్థమేమి? బలవదాశచేఁ దాపము విభిన్నమైన దనఁగా నేమి?

గీ. చిరిగి చిరుగని వలపుల కోరయువగలు
విశిచివిరుకని మార్గ్యంబు వడియు లజ్జ
సమయు భరము వ్యక్తిప్రసన్నబుద్ధి
యొండొరుల గడవంబడుచుండె నాపె.

సమయుభరమున నేమి? వ్యక్తి ప్రసన్న బుద్ధి యను నీ సమాసమునకు విగ్రహ వాక్య మెట్లు?

గీ. అస్ఖలితమగు ప్రేమరహస్య తత్త్వ
విశదతత్పరత విదగ్ధకుశలయుగము

ఈ సమాసములకు విగ్రహవాక్యము లెట్లు? విదగ్ధకుశల శబ్దము లేకార్థకములు గావా? విశదతత్పరతయన నేమి?

గీ. సాంధ్యకాంతావియోగ బాష్పములు గాఁగ.
సంధ్యాకాంత యనవలయును.

గీ. స్తన్యమోహానమైన వాత్సల్యసక్తి.

స్తన్యమోహానము - ఈ సమాసమునకు విగ్రహవాక్యమెట్లు? స్తన్యమువలె మోహనమయినదనియా? స్తన్యముచేత మోహనమయినదనియా?

చ. మృదుళతంబగు ప్రేమసమేళనన్
ఇట విగ్రహ మెట్లు?

గీ. అవు సద్వృష్ట దేవత కరమునందునుండి
జాలు పావనదీవనాచయము లనఁగ.

ఇట దీవన ఆచ్ఛికము. పావనచయ శబ్దములు సాంస్కృతికములు. రెంటినడుమను దెలుఁగు పదమును బెట్టి బిగించినాఁడు కవి.

గీ. వకుల సుకుమార తరుమతల్లికలనుండి.

వకుళతరువుమాత్ర సుకుమారపద మెందులకో! విగ్రహవాక్యమెట్లు? మరియు మతల్లికాది శబ్దములు స్త్రీలింగశబ్దములతోఁ గలసి శ్రేష్ఠార్థవాచకములగును. అది సత్కవిసంప్రదాయము. కాంతామతల్లి యన్నట్లు. తరుమతల్లిక, పురుషమతల్లిక, కాంతా తల్లజాఁడు, లతాతల్లజాఁడు మొదలగునవి తదితర సంప్రదాయములు. ఆలంకారికులు పదములను వాచక లక్షక వ్యంజకములని మువ్విధములుగా భాగించిరి. భావకవుల పదము లీమూఁడు తరగతులలోని కివిఁ జేరవు. ఏలన, వీరి పదముల కాలంకారికులు నిర్ణయించిన వాచ్యలక్ష్యవ్యంగ్యార్థములుగాక క్రొత్త యర్థమున్నట్లున్నది. సంప్రదాయ సిద్ధమగు నర్థమును విద్వాంసులు గ్రహింపక పోరు. ఈ భావగీతమునందలి పెక్కుపద్యములు విశ్వప్రసుత్వముచేతను సమన్వయింపకున్నవి. భావకవిఁ బ్రకృతి సంప్రదాయములు, భాషాసంప్రదాయములు, అలంకారసంప్రదాయములు, వ్యాకరణసంప్రదాయములు, అన్వయ సంప్రదాయములును బూర్వులవానికన్నఁ గడుంగడు భిన్నముగాఁ గన్పట్టుచున్నవి. పోనీ యిట్టి భిన్నతయు నెల్ల భావకవులయం దేకవిధముగాఁ గానరాకున్నది. ఒక్కొక్క భావకవి సంప్రదాయములు వేఱు. విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారి సంప్రదాయములు వేఱు. కృష్ణశాస్త్రిగారి సంప్రదాయములు వేఱు. అనుగతమగు ధర్మము భావకవుల మొత్తమునకు లేదు. ప్రాచీనుల కట్లుగాక యనుగతధర్మ మున్నది. క్రొత్త రీతులు, క్రొత్త భావములును జొప్పించినను ఆ సంప్రదాయములకు భంగము కలుగకుండఁ జూచుకొనవలయును.

ఇందలి ప్రతిపద్యమును విమర్శించి శాస్త్రీయ ప్రమాణములతో పాటు కావ్యనాటకాదులనుండి దృష్టాంతములను జూపమొదలిడినచో గ్రంథమిఁక నాలుగింతలు పెరుగును. స్థాలీపులాకన్యాయముగాఁ గొన్నిమాత్రమే విమర్శించి చూపితిని.

కవి వ్రాసిన యెల్ల గ్రంథములు నొక్క తీరున నుండవు. కవి బాల్యమున వ్రాసిన గ్రంథములకన్నఁ బిదపఁబిదప వ్రాసిన గ్రంథము లెంతయు హృద్యతరములై యుండును. పింగళి సూరన బాల్యమున వ్రాసిన ప్రభావతీప్రద్యుమ్నముకన్నఁ బిదప వ్రాసిన కళాపూర్ణోదయము రసవత్తరముగా సహృదయులు దలంతురు. కనుక విమర్శకుఁ డొక కవి కావ్యముల విమర్శింపఁబూనినచో నాతని యుత్తమగ్రంథమును బ్రధానముగాఁ దీసికొని విమర్శింపవలయును. కవియొక్క సామర్థ్యనికష మా ప్రధానకావ్యము (Master piece) లో లీనమైయుండును. అట్లని శ్రీ సుబ్బారావుగారి యితర కావ్యములంగాక ప్రధానమును, మకుటాయమానమును, . ఇతర భావకవులకు స్తవనీయమును, అనుకరణీయమును నగు 'తృణకంకణము'నే విమర్శింపఁగడఁగితిని. వీరి యితర భావగీతములను, బ్రకృతికాలమునందున్న మరికొందఱు భావకవులయు గ్రంథములను యథావకాశము విమర్శింతును.

కాని భావకవు లెల్లరు నిక్క విధముగా వ్రాయుచున్నా రనుట పెద్ద తప్పు. శ్రీ దువ్వూరి రామిరెడ్డి, పింగళి లక్ష్మీకాంతము, కాటూరి వేంకటేశ్వరరావు, తల్లావఝల శివశంకరశాస్త్రి ప్రభృతులు వ్రాసిన కావ్యములు సుబ్బారావుగారి కావ్యములకన్న రసవత్తరములై యున్నవని యంగీకరింపకతప్పదు. వీరి భావగీతములందుఁ గన్పించిన యన్ని దోషములు వారి కావ్యములందు గనపడవు. కొలఁదిగానున్నను అవి రసాపకర్షకములుగా లేవు. అట్టిదోషము లెల్లకవులకును సామాన్యమే. ప్రపంచములో నే కావ్యమును నిర్దుష్టము కాఁజాలదు. కాళిదాసాది గ్రంథములలోఁ బెక్కు దోషములున్నవి. కాని వానిని విస్మరింపఁజేయు కౌశలము కవితలోఁ గలదు. రసభంజకము గాని దోషములు కొంతవఱకు సహింపవచ్చును. 'తృణకంకణము'వను అట్టి దోషములు సహింతము. కాని రసభంజకమైనచో నా దోషము క్షంతవ్యము గాదు. మొత్తముమీఁద పైవారి కవిత్వము సంప్రదాయసిద్ధముగా నున్నది. కాని యీ సుబ్బారావుగారి కవిత్వమువలె సాంప్రదాయికముగా లేదు.

ఈపైఁ జూపిన దోషావళి భావకవితాసరస్వతికి ధూపావళియే యన్నచో వారికి సాష్టాంగదండప్రణామము.

ప్రేమసామ్రాజ్యమునకు పృథివీసామ్రాజ్యమును అర్పించిన
శ్రీ. ఎనిమిదవ ఎడ్వర్డు- అతని ప్రేమనిధానము
శ్రీమతి సింప్సను

(ఒక మోటారుబోటులో విహారము)

ఖండాంతరయాత్ర సలిపివచ్చిన శ్రీ. మైసూరు సంస్థానాధిపతి

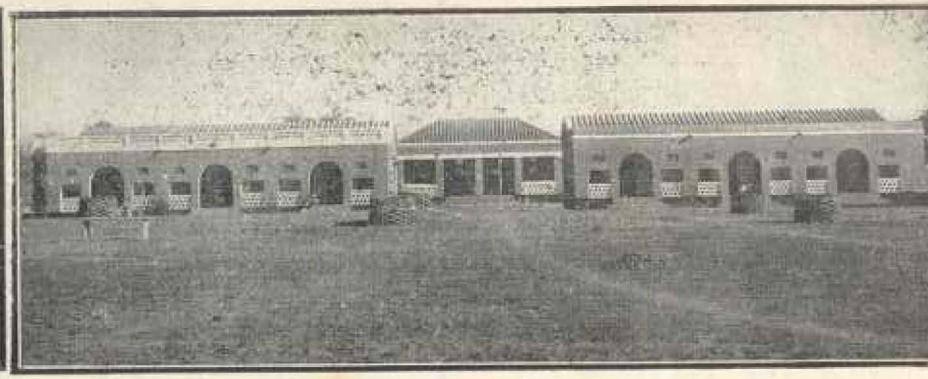

(విదేశములందు ఒకానొకవైమానికప్రముఖునితో కరస్పర్శగావించుచుండుట)

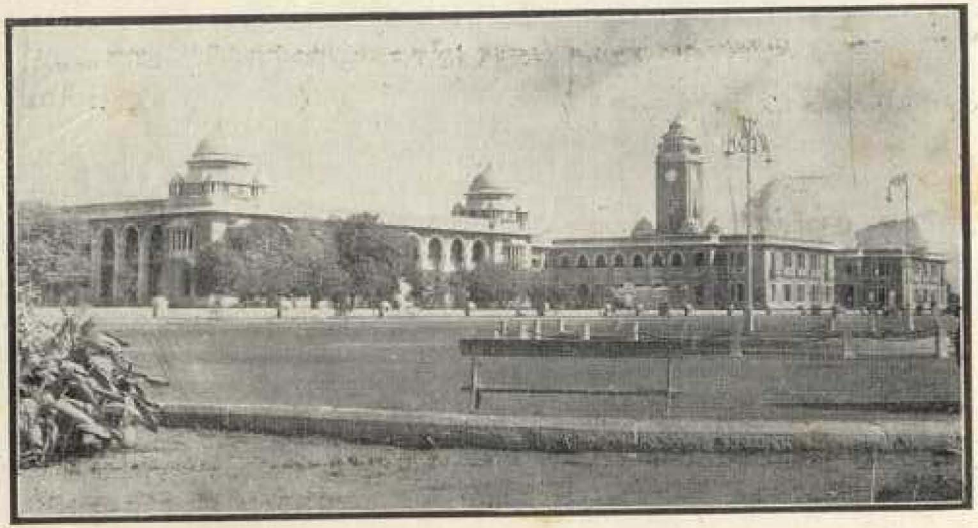
౨౭ శ్రీ బొండ్ సంస్థానాధిపతి, వారిమనుమరాలు శ్రీమతి అక్కా సాహేబు - ప్రాగాచారపరాయణుడగు ప్రభువు ఇటీవల అభూతపూర్వముగ ఇంగ్లండునకు పయనమయి వచ్చిరి

ఎ. రంగస్వామిఅయ్యంగారి స్మారక మందిరము, మాంబళము

కింగ్స్‌వేలోని హరిజన సేవకసంఘనిలయము యొక్క ఆవరణలో క్రొత్తగా నిర్మింపబడిన పారిశ్రామిక విద్యాశాల భవనములు. ఈ నిలయమందు ప్రదేశముననే పూర్వము కీ. శే. పంచమజార్జి చక్రవర్తి పట్టాభిషేకోత్సవము జరిగినది.

చెన్నపురి విశ్వకళాపరిషత్తు గ్రంథాలయపు నూతనభవనములు

(1)

శతవార్షికోత్సవమునాటికి చెన్నపురి క్రైస్తవ తాంబ్రములోని ఈ నూతన భవనములను ప్రవేశించినది.

మానవధర్మసూత్ర మను గ్రంథ ముండెనా?

జటావల్లభుల పురుషోత్తము

ప్రస్తుతమనుస్మృతి శ్లోకరూపమున నున్నది. ఒకానొకప్పుడు మానవధర్మసూత్ర మను గ్రంథ ముండెడి దని మాక్సుముల్లరు, బుహ్లరు మున్నగు పాశ్చాత్యపండితు లూహించిరి. ఈ యూహకు కారణము లేవన :

(౧) ముందు బయలుదేరిన ధర్మగ్రంథములు సూత్రరూపమునను, పిమ్మట బయలుదేరిన ధర్మగ్రంథములు శ్లోకరూపమునను నున్నట్లు గన్పట్టుచున్నది. గౌతమ ధర్మసూత్రము, ఆపస్తంబధర్మసూత్రము మున్నగునవి ప్రాచీనములు. యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి, పరాశరస్మృతి మున్నగునవి శ్లోకరూపమున నున్న నవీన గ్రంథములు. మనుస్మృతి యనేక హేతువులచే ప్రాచీన ధర్మగ్రంథ మని చెప్పవలసియున్నది. గౌతముడు, బోధాయనుడు మున్నగు ప్రాచీనులందరు మనుధర్మములను పేర్కొని యున్నారు. కావున మనువు వారికంటె ప్రాచీనుడు కావలెను. అంత ప్రాచీనమైన మనుధర్మశాస్త్రము సూత్రరూపమున నుండుటయే సహజము.

(౨) శ్రౌతసూత్రము, గృహ్యసూత్రము, ధర్మసూత్రము అను మూడును కలసి కల్పసూత్ర మనబడును. దీనికే చరణ మని పేరు. ప్రస్తుతము మనకు ఆపస్తంబకల్పసూత్రము, బోధాయనకల్పసూత్రము, హిరణ్యకేశికల్పసూత్రము కలవు. మానవశ్రౌతసూత్రము, మానవగృహ్యసూత్రముకూడ నేడున్నవి. ఇక మానవధర్మసూత్ర మొక్కటియే లోపించియున్నది. అదికూడ నుండుచో మానవచరణము పూర్తి యగును. అట్టి దొకప్పు డుండెడి దనుటకు ఆపస్తంబ, బోధాయన, హిరణ్యకేశిచరణముల సాదృశ్యమే సాక్ష్యము. మరియు పై ముగ్గురు ఋషులును నొక్కొక్క సంప్రదాయమునకు మూలపురుషు లగుటచే వారికి పూర్ణచరణము లున్నవి. మనువుకూడ నొక సంప్రదాయమునకు మూలపురుషు డని తేలుచో మానవచరణముకూడ పూర్తిగ నుండవలెనని తేలగలదు. 'మంత్రిపరిషదం ద్వాదశామాత్యాన్ కుర్వీతేతి మానవాః' (కౌటిల్య ౧-౭) మున్నగు స్థలములలో 'మానవాః' అని ప్రయోగింపబడుటచే మానవసంప్రదాయమువారు కొందఱున్నారను భావము వచ్చుచున్నది గాన మనువుకూడ నొక సంప్రదాయమునకు మూలపురుషుడే యని తేలును. అట్లగుచో మానవధర్మసూత్రముకూడ నుండుట సహజమే యగును.

(౩) కొన్ని స్మృతులలోను, నితర గ్రంథములలోను మనువచనములుగ నుల్లేఖింపబడిన వాక్యములు నేటి శ్లోకరూపమనుస్మృతిలో కన్పట్టకపోవుటయే కాక నేటిమనుస్మృతికి వ్యతిరేకముగగూడ గన్పట్టుచున్నవి గాన నా స్మృతికారులకును నితరగ్రంథకర్తలకును తెలిసియున్నది. నేటిమనుస్మృతి కాక మఱొక గ్రంథమైయుండవలెను. అదియే మానవధర్మసూత్రము కావచ్చును.

(౪) వసిష్ఠ ధర్మసూత్రములో 'పితృదేవతాతిథిపూజాయా మప్యేవ పశుం హింస్యాదితి మానవం' (౪-౭) అని యుండుటచే ఇట 'ఇతి మానవం' అనుటకు పూర్వమందున్న మాటలన్నియు మనువునుండి యుల్లేఖింపబడినట్లు స్పష్టమగుచున్నది. ఈ మాటలు శ్లోకరూపమున లేవు; సూత్రరూపముననే యున్నవి. ప్రస్తుతమనుస్మృతి శ్లోకరూపమున నున్నది కాన నీ యుల్లేఖన మీ స్మృతినుండి కాదు. కాన నీ మాటల నుల్లేఖించిన వసిష్ఠుడు మానవధర్మసూత్ర మను గ్రంథము నెఱిగియుండవలెను. అట్లే వసిష్ఠధర్మసూత్రములో నుల్లేఖింపబడిన యీ క్రిందివాక్యముగూడ మానవధర్మసూత్రమునుండియే కావలెను. "అథాపి బ్రాహ్మణాయ వా రాజన్యాయ వా భ్యాగతాయ మహోక్షాణం వా మహాజం వా పచే దేవ మస్మా ఆతిథ్యం కుర్వన్తీతి" ఈ వాక్యములోని 'ఇతి'కి పూర్వమునందున్నదంతయు మానవధర్మసూత్రమునుండి యుల్లేఖము కావలెను.

మానవధర్మసూత్ర మను గ్రంథ మొకప్పు డుండె ననుటకు పైన తెల్పబడిన యుపపత్తులు సమంజసములుగ లేవు; సరికదా యింకను కొన్ని యుపపత్తులే సిద్ధాంతమును బాధించునవిగనే యున్నవి. ఈ యుపపత్తులలో తెల్పబడిన యంశములు సత్యదూర

ములుగ నుండుట వీని దౌర్బల్యమునకు మఱింత హేతువు. ఈ యుక్తులలో నొక్కొక్కదానినే యెత్తికొని దాని బలమును పరిశీలింతము.

(౧) సూత్రరూపమున నున్న గౌతమాపస్తంబాదుల ధర్మగ్రంథములు శ్లోకరూపమున నున్న కొన్ని స్మృతులకంటె పూర్వములని స్థిరపడినంతమాత్రమున మనుస్మృతికంటెను గూడ నవి పూర్వములే యని చెప్పుట తప్పు. ఏ యంశమును ఋజువుచేయవలసియున్నదో దానినే 'ఉండియుండవలె' నని యూహించి తుదకా హేతువుచే దానినే సిద్ధాంతీకరించుట హాస్యాస్పదము. సూత్రగ్రంథములకు పూర్వమునగాని, సూత్రగ్రంథములు బయలుదేరుచున్న కాలములోగాని శ్లోకరూప ధర్మగ్రంథములేవియు బయలుదేరలేదనుటకు తగిన ప్రత్యక్షవాక్యమేమియు గానిపింపనప్పుడును, బయలుదేరినవని యూహించుటకు దగిన యాధారము కొంతయున్నప్పుడును మన మాకాలములో శ్లోకరూప ధర్మగ్రంథములు బయలుదేరినవని చెప్పుటయే యెక్కుడు సమంజసము. సూత్రములకు పూర్వమున గూడ శ్లోకరూప ధర్మగ్రంథము లుండెడివనుటకు యాస్కుని నిరుక్తములో నుల్లేఖింపబడిన యీ క్రిందిశ్లోకమే యాధారము.

అవిశేషేణ పుత్రాణాం దాయో భవతి ధర్మతః
మిథునానాం విసర్గాదౌ మనుః స్వాయంభువో ఽబ్రవీత్.

ఇట యాస్కుడు దాయభాగవిషయములో మనువు నుల్లేఖించుచున్నాడు. ఇది శ్లోకరూపమున నున్నది కాన యాస్కునకుగూడ శ్లోకరూప ధర్మగ్రంథములు తెలిసియుండెనని స్పష్టమగుచున్నది. యాస్కుడు పైన తెల్పబడిన సూత్రగ్రంథములకు తర్వాతివాడు కాడు. కాన నీసూత్రగ్రంథములకు పూర్వమున గూడ శ్లోకరూప ధర్మగ్రంథము లుండెడివనుటకు బలము గల్గుచున్నది. ఈ శ్లోకము మనువుదేయని చెప్పబడినను ప్రస్తుతమను స్మృతిలో లేకుండుట మనలను బాధించు సంశయము గాదు.

కావున ధర్మసూత్రములలో మనువు పేర్కొనబడి యుండుటచే ధర్మసూత్రములకంటె శ్లోకరూప మనుస్మృతియే పూర్వమని తేలుచున్నది. గౌతముడును, ఆపస్తంబుడును, బోధాయనుడును, వసిష్ఠుడును గూడ మనువును పేర్కొనియున్నారు. కాన వీరందఱును మనుస్మృతి నెఱిగియే యుండిరి. వీరు మనువునుండి యుల్లేఖించిన విషయములు నేటి మనుస్మృతిలో గన్పట్టుచుండుటచే వారెఱిగియున్నది శ్లోకరూప ధర్మగ్రంథమే కాని సూత్రరూప గ్రంథము కాదని స్పష్టమగుచున్నది.

(౨) మనువొక సంప్రదాయమునకు మూలపురుషుడనియు, మానవ గృహ్యశ్రౌతసూత్రములు నేడుండుటచే మూడవదగు ధర్మసూత్రము కూడ నాదిలో నుండియుండుట సమంజసమే యనియు తలచుటకు వీలు లేదు. ఏలన: మానవసంప్రదాయ మనునది యెన్నడును నుండినట్లు కన్పింపదు. కౌటిల్యుడు 'ఇతి మానవాః' అని చెప్పినంతమాత్రమున మానవసంప్రదాయమువా రుండినట్లు కౌటిల్యుడు తలచెనని చెప్పుటకు వీలులేదు. అట్లు చెప్పుదో శంకరాచార్యులవారు కూడ నట్లు తలచెనని చెప్పవలసివచ్చును. ఏలన: శంకరులు గూడ 'ఇతి మానవే' అని యుదాహరించినారు. శంకరుని కాలములోగూడ మానవసంప్రదాయ మొకటి యుండెనని దీనివలన తేలగలదు. కాని యట్లు చెప్పుట కాధారమేమియు లేదు; సరికదా ఆసంప్రదాయమే యుండియుండినచో మానవధర్మసూత్రములుగూడ నప్పటికి నిలచియుండవలె ననవలసి వచ్చును. కాని శంకరులే కాక శంకరులకు పూర్వముండిన కుమారిల భట్టుకూడ మనుశ్లోకములనే కాని మనుసూత్రముల నుదాహరించియుండలేదు. ఈ యంశములవలన నానాటికి మానవసూత్రములే కాక మానవసంప్రదాయముకూడ లేదని తేలుచున్నది. కాన 'మానవాః' అని ప్రయోగించిన కౌటిల్యునినాటికివి యుండవలె నని చెప్పుటకు కూడ వీలు గలదు.

(౩) మనువాక్యములుగ కొన్ని స్మృతులలో నుదాహరింపబడిన వాక్యములు నేటి మనుస్మృతిలో గన్పట్టకపోవుటచే నవి మానవగృహ్యసూత్రమునుండి గ్రహింపబడినవని మాక్సుముల్లరు మున్నగువారు చెప్పినమాటలో బలమును, సత్యమునుగూడ లేవు. నేటి మనుస్మృతిలోనున్న యంశములనే లేనట్లుగ వీరు భ్రమించిరి. వసిష్ఠధర్మసూత్రములో నీక్రిందిశ్లోకము గన్పట్టుచున్నది.

> ప్రాక్సంస్కృత ప్రమీతానాం స్వవంశ్యానా మితిస్థితిః,
> భాగధేయం మనుః ప్రాహ ఉచ్ఛిష్టోచ్ఛేషణే ఉభే. (వసిష్ఠ. ౧౧-౨౨)

ఇట మనువుదిగ నుదాహరింపబడిన యీ యభిప్రాయము మనుస్మృతిలో లేదని బుహ్లారుపండితుడు చెప్పినాడు. కాని మనుస్మృతిలోని యీ క్రింది రెండుశ్లోకములలోను నీయభిప్రాయమే కాక చాలవఱకు నీమాటలు కూడ గన్పట్టుచున్నవి.

> అసంస్కృత ప్రమీతానాం త్యాగినాం కుల యోషితామ్,
> ఉచ్ఛిష్టభాగధేయం స్యాద్దర్భేషు వికిరశ్చ యః
> ఉచ్ఛేషణం భూమిగత మజిహ్మస్యాశఠస్య చ,
> దాసవర్గస్య తత్పిత్ర్యే భాగధేయం ప్రచక్షతే. (మను. ౩-౨౪౫,౨౪౬)

అట్లే వసిష్ఠధర్మసూత్రములోని యీ క్రిందిశ్లోకములకు మనుస్మృతిలో నాధారము లేదని చెప్పుటకూడ భ్రమమూలకముగ నున్నది.

> అహః ప్రాత రహర్నక్త మహరేక మయాచితం
> అహః పరాకం తత్రైక మేవం చతురహో పరః,
> అనుగ్రహార్థం విప్రాణాం మను ర్ధర్మభృతాం వరః,
> బాలవృద్ధాతురేష్వేవం శిశుకృచ్ఛ్ర మువాచ హ. (వసిష్ఠ. ౨౩-౪౨, ౪౩)

దీనికి మూలముగ మనుస్మృతిలోని యీ క్రిందిశ్లోకము గలదు.

> త్ర్యహం ప్రాత స్త్ర్యహం సాయం త్ర్యహ మద్యా దయాచితమ్,
> త్ర్యహం పరం చ నాశ్నీయా త్ప్రాజాపత్యం చరన్ ద్విజః. (మను. ౧౧-౨౧౧)

ఇతర స్మృతులలో మనువాక్యములుగ నుదాహరింపబడిన కొన్ని వాక్యములు నేటి మనుస్మృతిలోని కొన్ని శ్లోకములకు వ్యతిరేకముగ నున్నవని చెప్పుట కూడ సత్యదూరముగ నున్నది. 'త్రయీ వార్తా దండనీతిశ్చేతి మానవాః' అని కౌటిల్యుడు చెప్పియుండగ మనువు ఆన్వీక్షికిని కూడ పేర్కొనుటచే నీరెంటికిని వైరుధ్యమున్నదని బుహ్లారు చెప్పినాడు. కాని ఆన్వీక్షికిని త్రయిలో నంతర్భూతముగ కౌటిల్యుడే యెంచినాడు. కాన వైరుధ్యము పరిహరింపబడుచున్నది. ఇట్లే యితర వైరుధ్యములును కొన్ని పరిహరింపబడవచ్చును. కొన్ని వైరుధ్యములు పరిహరింపబడజాలవని నైనను కూడ నా యంశము మానవధర్మసూత్రముండెడి దనుటకు బలము నొసగజాలదు. ఏలన: స్మృతులలో నచ్చటచ్చట ప్రక్షిప్తములున్నవను నంశము నందరు నంగీకరించుచునే యున్నారు. అట్టి శ్లోకములను ప్రక్షిప్తముగనో, పాఠాంతరములుగనో మనము భావింపవలెను. కాని యీ స్వల్ప వైరుధ్యములను గోరంతలు కొండంతలు చేసి వీనికిమూలహేతువు మానవధర్మసూత్ర మని చెప్పుట సాహసము.

(౪) ఇక వసిష్ఠ ధర్మసూత్రములోని ౪-౭ లో 'ఇతి' అని యుండుటచే నది యక్షరశః మనువునుండి యుదాహృతమని చెప్పుటలోని యౌచిత్యమును విచారింతము. ఈ సూత్రమునకు పిమ్మట నీ క్రింది రెండు శ్లోకములును గన్పట్టుచున్నవి.

> మధుపర్కే చ యజ్ఞే చ
> పితృదైవతకర్మణి,
> అత్రైవ చ పశుం హింస్యా
> న్నాన్యథే త్యబ్రవీ న్మనుః.
> నాకృత్వా ప్రాణినాం హింసాం
> మాంస ముత్పద్యతే క్వచిత్,
> న చ ప్రాణివధః స్వర్గ్య
> స్తస్మా ద్యాగే వధో ఽవధః.
> (వసిష్ఠ. ౪-౬,౮)

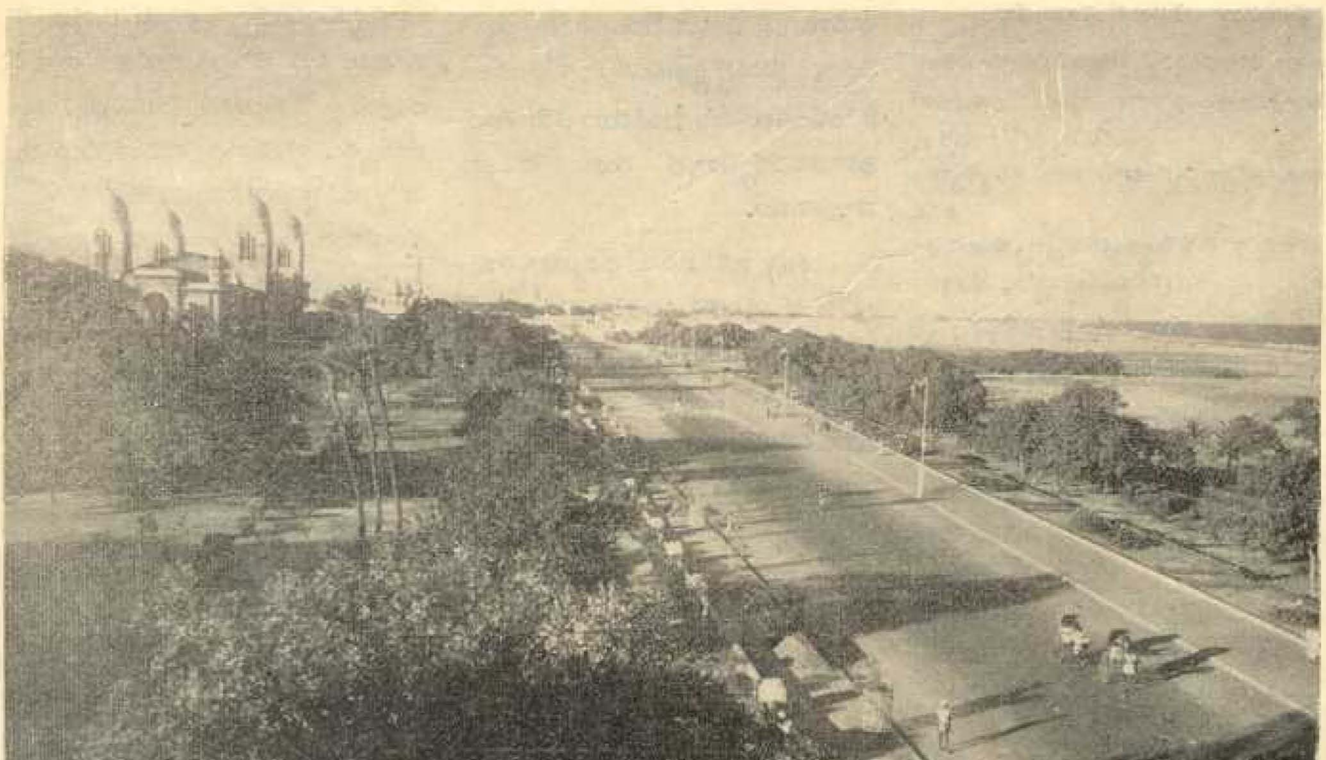
ఈ రెండు శ్లోకములును మనుస్మృతిలోనే (౫-౪౧,౪౮)యున్నవి. ఈ రెంటి తాత్పర్యమే "పితృదేవతాతిథిపూజాయా మప్యేవ పశుం హింస్యాత్" అనుచోట (వసిష్ఠ ౪-౭) నున్నది. ఈ యభిప్రాయము మనువుదని చెప్పుటకు వసిష్ఠుడు 'ఇతిమానవమ్' అనుమాటలచే సూత్రమును ముగించుచున్నాడు. ఇట్లు సంగ్రహముగ మనుభావమును తెల్పినపిమ్మట వసిష్ఠుడు మనువాక్యముల నక్షరశః ఉదాహరించుచు రెండుశ్లోకములను గన్పఱచినాడు. కావున 'ఇతి'కి పూర్వమందున్న భావమును, దానికి పరమందున్న అక్షరములును మనువువని మనము తెలిసికొనవలెను. 'ఇతి'కి పూర్వమందున్న యక్షరములే మనువువని భావింపరాదా యన: అపుడు శ్లోకములగతి యేమను ప్రశ్న వచ్చును. అదికూడ మనువువేయనుచో వసిష్ఠసూత్రమునాటికే శ్లోకరూపమనుస్మృతి యుండె ననియు, దానినుండి వసిష్ఠు డుదాహరించె ననియు తేలును. ఇట్లు సూత్రకాలము నాటికే శ్లోకరూపస్మృతి యుండెనని తేలుచో మానవధర్మసూత్ర ముండెనని యూహించుటకే యవసరము పోవును. ఈ శ్లోకములు మనువువి కావనరాదా యన నేటి మనుస్మృతిలో నవి గన్పట్టుచుండ నవి మనువువి కావనుట యెట్లు పొసగును? వసిష్ఠుడు మనువుభావమును సంగ్రహముగ వచనములో చెప్పినపిమ్మట మనువాక్యముల నుదాహరించినా డ

నుటయే సమంజసముగ నుండును. ఇక 'అథాప్రిబాహ్మణాయ' మున్న గుసూత్రము మనువునుండి యుదాహృతమగుట కేమియు నాధారము లేదు. దాని చివర 'ఇతి' యని యుండుటచే నది కొంకటే భావమని వసిష్ఠు డుద్దేశించినట్లు మాత్రమే తెలగలదు. ఇట్టిస్థలములలో నొక్కొక్కప్పుడు 'ఇత్యేకే' అని యుండుటయు గాంచనగును.

ఈవిధముగ బరిశీలించి చూడ మానవధర్మసూత్ర మను గ్రంథ ముండె నను నూహ కేవలము నిరాధార మని తెలగలదు. మానవధర్మసూత్ర ముండెనని మనపూర్వులు నమ్మిన క్లిష్టతను గాన్పింపదు. అంతియే కాక శ్రీ శంకరాచార్యులవారిశిష్యులైన సురేశ్వరాచార్యులు మానవ చరణము లేకని స్పష్టముగ వ్రాసి యున్నారు.

సాయంకాలపు నీడలు

K. P. S.

జైత్రపాలుడు - కాకతీయులు

మారేమండ రామారావు

అనుమకొండ యేకశిలా నగరములనుండి యాంధ్రదేశమును పరిపాలించిన కాకతీయులకును, దేవగిరినుండి రాజ్యముచేసిన యాదవులకును గొన్ని పురుషాంతరములకాల మెడతెగని పోరాటము జరిగెను. ఇందు యాదవ జైత్రపాలునికిని కాకతీయులకును జరిగిన యుద్ధములు మిక్కిలి ముఖ్యమైనవి. వానిని గూర్చి యిటీవల కొన్ని నూతనసిద్ధాంతములు బయల్వెడలినవి. చారిత్రకాధారముల సాహాయ్యమున వానిని విమర్శించుటయే యీ వ్యాసముయొక్క ముఖ్యోద్దేశము.

జైత్రపాలునికిని గాకతీయులకును గల సంబంధము యాదవ రామచంద్రదేవుని పైఠాను శాసనమునందును[1], హేమాద్రి వ్రతఖండమునందలి రాజప్రశస్తియందును[2] గాంచనగుచున్నది. ఈ రాజప్రశస్తిలో జైత్రపాలుడు త్రిలింగాధిపుడగు రుద్రుని బహుభంగ నవమానించి యుద్ధభూమిలో పురుషమేధమును చేసెనని చెప్పబడియున్నది. పైఠానుశాసనమం దీజైతుగియే త్రికలింగరాజునొకనిని జంపి, యతనిరాజ్యమును గైకొని, కరుణాంతరంగుడై గణపతిని చెరనుండికొనితెచ్చి రాజ్యమున నభిషిక్తుంజేసెనని చెప్పబడినది. ఈ రెండాధారములనుండియు దెలియనగు సంశయములను బట్టి జైతుగిచే జంపబడిన రుద్రుడెవడు? ఇతనిచేతనే సంహరింపబడిన త్రికలింగరాజెవడు? అతనిచే చెరనుండి విడిపింపబడిన గణపతి యెవడు? ఈ గణపతి యెవనిచే నెప్పుడు ఏ కారణమున చెరబెట్టబడెను? జైతుగి యాతని నేలవిడిపించెను? అను ప్రశ్నలు బయల్వెడలుచున్నవి.

II

జైత్రపాలునిచే యుద్ధమున జంపబడిన రుద్రుడు త్రిలింగాధిపతియని వర్ణింపబడినాడు. ఈ జైతుగికాలమున శ్రీ. శ. 1191-1209 నడుమ తెలుగుదేశమున కేలికయని పేర్కొనదగినంత ప్రబలుడును, రుద్రదేవుడను పేరుగలవాడును నగు రాజు కాకతీయవంశజుడు, అనుమకొండపురవరాధీశ్వరుడును నగు రుద్రదేవమహారాజుగాక మరియొకడు గన్పింపడు. అంతియగాక రుద్రదేవునిరాజ్యము యాదవరాజ్యవిస్తరణమున కడ్డమువచ్చుటయు[3] నీతనికిని జైత్రపాలునికిని శాత్రవమేర్పడుటకునొక కారణమగును. మరియును రుద్రదేవుని రాజ్యాంత్యకాలమునం దతనితమ్ముడగు మహాదేవరాజు కొంతయశాంతిని గలిగించెను.[4] స్వరాజ్యవిస్తరణకాంక్షియై, కంటకమువలెనున్న కాకతీయరాజ్యము నెప్పుడు కబళింతు మాయని వేచియున్న జైత్రపాలుడీ యదనును గనిపెట్టి యనుమకొండరాజ్యముపై దాడివెడలెను. అప్పుడు జరిగినయుద్ధములో కాకతిరుద్రదేవుడు మరణించియుండును. ఈతని ప్రశంస శా. శ. 1117 కు సరియగు 1196 కు పిమ్మట గన్పింపకుండుటచే నీవృత్తాంత మా సంవత్సరముననే జరిగెనని యూహింపవచ్చును.

ఇదియిట్లుండ శ్రీ చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు తామిటీవల ప్రకటించిన "కాకతీయాంధ్రరాజ యుగచరిత్రము" నందు జైతుగి రుద్రదేవునిజంపెనని వర్ణించినది "అతిశయోక్తి"యు, "నింద్యము" నని వ్రాసినారు[6]. కాని యదేగ్రంథమున వారే యీ యూహను పూర్వపక్షము చేసికొనిరి[7].

III

జైత్రపాలుడు యుద్ధములో సంహరించిన త్రికళింగరాజెవడు? అను ప్రశ్నకిటుపై సమాధానము నొసగవలసియున్నది. ఈ సందర్భమున ముఖ్యముగ గమనింపదగినవి రెండువిషయములు గలవు. అందు మొదటిది జైతుగి పై త్రికళింగరాజును చంపి యతనిరాజ్యమును వశపరచుకొనె ననునది, రెండవవిషయము జైతుగిచే కారాగారమునుండి విడిపింపబడిన గణపతి కాకతీయగణపతిదేవుడే యని పండితాభిప్రాయమైయుండుట. అనగా పై త్రికళింగరాజు రుద్రదేవుడు కాజాలడు. అట్లనుటకు రెండు ప్రతిబంధకములు గలవు. రుద్రదేవుడు త్రిలింగ లేక తెలుగుదేశమున కేలికయని పైఠానుశాసనమున జెప్పబడియున్నాడు. అతనికి త్రికళింగరాజబిరుదమున్నట్లు ఎచ్చటను చెప్పబడలేదు. అంతియగాక రుద్రదేవుని మరణానంతర మతనిరాజ్యము జైతుగిచే నాక్రమింపబడక నతనితమ్ముడగు మహాదేవరాజుచే పాలింపబడెను. ఈ కారణములను బట్టి పై త్రికళింగరాజు మహాదేవరాజే యగునని నే నిదివరలో వ్రాసియుంటిని. ఈ యూహ క్రింది యాధారములుకూడ గలవు.

(1) జైతుగి కాకతీయరాజులలో రుద్రదేవ మహాదేవ గణపతిదేవులకు సమకాలికుడు[8]. అందు రుద్రదేవునితో పోరి యతనిని చంపి, యీజైతుగి గణపతిదేవుని బంధవిముక్తుని జేసెనని యిదివరలో చెప్పియుంటిమి. అప్పుడీయిర్వురు కాకతీయరాజులకును నడుమగల మహాదేవరాజుతోగూడ జైత్రపాలుడు యుద్ధముచేసియుండుట అసంభవము కానేరదు.

(2) మహాదేవరాజు మూడు సంవత్సరముల కాలమే రాజ్యముచేసి మరణించుటచే[9] నది హఠాత్సంభవమేయని తోచుచున్నది.

(3) స్థానికగాథలయందును, ప్రతాపచరిత్ర సోమదేవరాజీయాదులందును గూడ మహాదేవరాజు యాదవరాజధాని యగు దేవగిరిని ముట్టడించి, యచట జరిగిన "యసమగజయుద్ధము"న మరణించెనని చెప్పబడియున్నది.[10] గణపతిదేవునినాటి గారవపాడు తామ్రశాసనముగూడ పై దేవగిరి ముట్టడిని పేర్కొనుచున్నది.[11] దీనినిబట్టి యీ ముట్టడిలో నప్పటియాదవరాజగు జైత్ర

1. Ep. Ind 111. p. 113.

2 Bhandarkar: Early Hist, of the Dekkan. (3rd Edn.) p. 243.

3. కల్యాణీనగరమునుండి ధర్మపురి వంతెనలమీదుగా మాల్యవంతమున కొకగీత గీసిన యెడల నీనాటి కాకతీయరాజ్యపు పశ్చిమోత్తరసీమ యేర్పడును. దానికావల యాదవులుండిరి.

4. ప్రతాపచరిత్రము

5. తెలంగాణాశాసనములు. కాక. నం.7.

6. పుట ౩౬౮.

7. Ibid పుం ౩౮౦.

8.

రుద్రదేవుడు	1158-1196	1191-1209. జైత్రపాలుడు
మహాదేవుడు	1196-1198	
గణపతి	1198-1261	

9. సోమదేవరాజీయము-౩ ఆశ్వాసము.

10. నా "కాకతీయాంధ్ర రాజయుగచరిత్ర విమర్శనము" పుట 52.

11. Ep. Ind. X

పాలుడే మహాదేవరాజును గజయుద్ధమున చంపెనని యూహించుట మిక్కిలి సమంజసముగ నుండునుగదా!

ఇట్లు స్పష్టముగ దెలియదగు నీయంశమును గూర్చి యితరుల కొన్ని విమర్శనలను, వానితో బాటుగ కొన్ని మారిన సిద్ధాంతములను బయ ల్వెడలినవి. శ్రీ వీరభద్రరావుగారు మహాదేవ రాజు రాజ్యముచేయలేదని యొకసిద్ధాంత మును ప్రతిపాదించినారు.[12] వారిటీవల ప్రకటించిన "కాకతీయాంధ్రరాజులయొక్క చరిత్రము" ను విమర్శించుచు "ఆ. రా." యను మరియొక పండితులు నీయూహను సాధించినారు.[13] శ్రీ కుందూరి ఈశ్వరదత్తుగారు పై శాసనముననుండి త్రికళింగరాజు కాకతిమహాదేవ రాజు కాజాలడని వ్రాసినారు.[14] ఈపండితుల యూహలన్నియు విమర్శార్హములై యున్నవి.

శ్రీ వీరభద్రరావుగారు మహాదేవరాజు రాజ్యముచేయలేదనుటకు జూపిన కారణము మిక్కిలి బలహీనమైయున్నది. ఆతడు తన యన్నయగు రుద్రదేవునికాలమున దిరుగుబాటుచేసెననియు, వంతట నీసోదరులిద్దరకును యుద్ధముజరిగెననియు, వందు మహాదేవరాజు రుద్రదేవునిచే జంపబడెననియు వీరిసిద్ధాంతము, దీనికి స్థానికచరిత్రము, ముఖ్యముగా ప్రతాప చరిత్రము ఆధారమట! ప్రతాపచరిత్రముకంటె దెప్పటను పై వృత్తాంతము గన్పింపదు. అంతియగాక నాగ్రంథమున మహాదేవరాజు రుద్రదేవుని యనంతరము రాజ్యమునకువచ్చి, మూడేండ్లు పరిపాలనమొనర్చెనని చెప్పబడి యున్నది. ఇట్లు ప్రతాపచరిత్రమునకే గాక శ్రీ వీరభద్రరావుగారి సిద్ధాంతము శాసనములకుగూడ విరుద్ధముగనేయున్నది. కాకతీయులశాసనము లనేకములు మహాదేవరాజు రాజ్యముచేసెనని స్పష్టముగ దెల్పుచున్నవి. అంతియగాక రుద్రదేవుని రాజ్యము క్రీ. శ. 1196 లో నంతమయ్యెననియు, గణపతి దేవుని రాజ్యము 1198 లో ప్రారంభమయ్యె ననియు వీరి నిర్ణయము.[15] ఇది వాస్తవ మేయైన మహాదేవరాజు రాజ్యముచేయకనే మరణించి యుండినచో క్రీ. శ. 1196-1198 వరకుగల కాలమున కాకతీయరాజ్య మరాజకమై యుండెనా? మరియును శ్రీ వీర భద్రరావుగారే తమ నాటిన గ్రంథమున నొకచోట[16] రుద్రదేవుని యనంతర మతని సోదరుడగు మహాదేవరాజు "౧౧౯౬ నుండి ౧౧౯౯ వ సంవత్సరమువరకును బరిపాలనముచేసి యాసంవత్సరమున దేవగిరిరాజయిన జైత్రపాలునితో జరిగిన యుద్ధమునందు మృతినొందెను" అని వ్రాసినారు. దీనినుండి వారిసిద్ధాంతము స్వకపోలకల్పితము, నవిశ్వస నీయము నని స్పష్టమగుచున్నది.

మహాదేవరాజు రాజ్యము చేయలేదనుటకు "ఆ. రా." గారు చూపిన కారణములును వింతగనే యున్నవి. "అతడు రాజ్యమునకు రాలేదనే అభిప్రాయముతో మేము పూర్తిగా ఏకీభవిస్తున్నాము. మిక్కిలి విశ్వాసార్హము లయిన ఉప్పరపల్లి, ఏకామ్రనాథ, పాలంపేట శాసనములలో రుద్రుని తరువాత గణపతి రాజ్యమునకువచ్చినట్లు స్పష్టముగా కనబడుచున్నది. పాఖాల, కుందవరం శాసనములలో మహాదేవరాజును గూర్చి వ్రాసినది కవుల యత్యుక్తి అని భావింపవలెను." అని యీ పండితుని యభిప్రాయము. ఇందు క్రింది భ్రమ ప్రమాదములు గలవు.

(1) ఉప్పరపల్లి, ఏకామ్రనాథ, పాలంపేట శాసనములు మిక్కిలి విశ్వాసార్హము లట. ఇతర కాకతీయశాసనము లన్నిటికంటెను వీనియందుగల విశిష్టతయేమో! అవి "ఆ. రా." గారి విపరీతసిద్ధాంతమున కను కూలములని వారెచెప్పియుండుట తప్ప మరి యొకకారణ మేమియు గన్పింపదు. అటులే పాఖాల కుందవరము శాసనము లత్యుక్తి పూరితములనుటయు నసమంజసమేయగును, ఈ రెండుశాసనములేకాదు, మల్కాపుర గారవపాడు శాసనములును, మరియెన్నియో యితరములును, వాఙ్మయమును, ప్రతాప చరిత్రాదులనుగూడ మహాదేవరాజురాజ్యము చేసెననియే తెల్పుచున్నవి. వీనన్నిటినిగూడ నత్యుక్తిపూరితములనియే "ఆ. రా." గారు త్రోసిపుచ్చ సాహసింతురా?

(2) వీరు "మిక్కిలి విశ్వాసార్హము" లని విశ్వసించెడి ఉప్పరపల్లి, ఏకామ్రనాథ, పాలంపేట శాసనములలోని ఏకామ్రనాథ శాసనము[17] నందలి 9 వ శ్లోకము రుద్ర దేవుని ప్రశంసించుచున్నది. పిమ్మట "తదనుజ గణముఖ్యః" అని ప్రారంభింపబడి 10 వ శ్లోకము మహాదేవరాజునుగూర్చి చెప్పుచున్నది. అటుపై 11 వ శ్లోకములో గణపతి ప్రశంస గలదు. దీనివలన రుద్రునియనంతరము గణపతియే రాజ్యమునకువచ్చెనని యేర్పడుట లేదే! ఈ విషయమున "ఆ. రా." గారు మిక్కిలి పొరబడిరి.

(3) పాలంపేటశాసనము[18] రుద్రదేవుని యనంతరము కాకతీయరాజ్యమున కపాయముగలిగెనని చెప్పుచున్నది. అందైనను రుద్రునికిపిమ్మట గణపతి రాజయ్యెనని లేదు.

(4) కాకతీయుల చరిత్రమునకు సంబంధించిన యాధారములన్నియు బాహుళ్యముపై మహాదేవరాజు రాజ్యమేలెననియే చెప్పుచుండ దానిని తిరస్కరించుట మిక్కిలి సాహస కార్యమేయగును. శాసనములలో పూర్వీకులను పేర్కొనునపుడు కొందరిప్రశంస మానుట యుగలదు. పెక్కు కాకతీయశాసనములు రెండవబేతరాజునుండియే వంశావళిని ప్రారంభించుచున్నవి. దానినిబట్టి యాతనికి బూర్వ ముండిన మొదటిప్రోలు, మొదటిబేతరాజులు రాజ్యమేలలేదనుట సమంజసముకాదుగదా! అటులే ఉప్పరపల్లి శాసనమున[19] గణపతిదేవుడు "రుద్రదేవేంద్రసుపుత్రుండును" అని వర్ణింపబడినాడు. ఇతరాధారము లన్నియు నతడు మహాదేవరాజు పుత్రుడనియే చెప్పుచున్నవి. అప్పుడు పై యుప్పరపల్లి శాసనము "మిక్కిలి విశ్వాసార్హ"మని యెంచుట హాస్యాస్పదమగును గదా!

ఇక మిగిలినది పైతుగిచెదంపబడిన త్రికళింగ రాజు కాకతిమహాదేవరాజు కాడను శ్రీ ఈశ్వరదత్తుగారి వాదము. ఇట్లు తలచుటకు వీరు పేర్కొనిన కారణము మహాదేవరాజునకు త్రికళింగ రాజబిరుదము లేకుండుటయే. అయినను పైసమన్వయము నీక్రిందికారణములచే సమర్థింపవచ్చును.

(1) త్రికళింగరాజ బిరుదము తూర్పు గాంగులకును, చేదిహైహయులకును నుండిన

12. "కాకతీయాంధ్రరాజులయొక్కచరిత్రము" పుట ౩౭౦.

13. ప్రతిభ, సం 1-సం. i.

14. ఆం. సా. ప. ప.

15. "కాకతీయాంధ్రరాజులయొక్క చరిత్రము" పుటలు ౨౩౬, ౩౭౩.

16. Ibid, పుట ౩౩౮.

17. Ind. Ant. XXI. p. 200

18. Hyd. Arch. Sur. No. 3.

19. Ibid. 27-28 పంక్తులు.

మాట నిజమే. కాని వానిలో నెవడైన నొక రాజు యాదవజైత్రపాలునిచే జంపబడెననుట కాధారములేవియు గానరావు.

(2) కళింగమున నుత్తరకళింగము, మధ్యకళింగము, దక్షిణకళింగము నను విభాగము లుండెడివి. తూర్పుగాంగు లీమూడు భాగములపైనను ప్రభుత్వాధికారమును నెరపినప్పుడు సహితము "త్రికళింగాధిపతి" బిరుదమును వహించిరి. అట్లే చేదిరాజులును కళింగమున కొంతభాగమునే యేలినను పై బిరుదముతోడనే వ్యవహరింపబడిరి. దక్షిణమున కళింగదేశమునకు గోదావరీనది సరిహద్దుగ నుండెను. కాకతిరుద్రుని శాసనములు ద్రాక్షారామమునందుండుటచే[20] నా ప్రాంతము వానిచే జయింపబడెనని తెలియుచున్నది. అనగా నాటి మహేంద్రవరమునుండి ద్రాక్షారామమువరకును గల కళింగదేశభాగము మహాదేవరాజునకు సంక్రమించియుండును. ఈవిధమున చేదిగాంగరాజులవలెనే యితనికూడ కళింగదేశపాలకుడగుటచే త్రికళింగాధిపతి యగును.

(3) అంతియగాక ద్రాక్షారామమున తూర్పుగాంగుల శాసనము లెన్నియో గలవు. రుద్రునికాలమునకే కాకతీయరాజ్య మచటికి విస్తరించియుండుటచే గాంగులకును కాకతీయులకును నిచట సంఘర్షణ జరిగియుండుట కవకాశ మేర్పడెను. పూర్వ మొకగంగరాజు తన శత్రువును ధిక్కరించుటకై యరనివిరుదము లను తాను వహించు టాచారమైయుండెను. అట్లే తూర్పుగాంగులను ధిక్కరించుటకై కాకతిమహాదేవరాజు వారి త్రికళింగరాజ బిరుదమును తాను గైకొనియుండవచ్చును.

ఈ చర్చనుబట్టి కాకతిమహాదేవరాజు రాజ్యము చేసెననియు, నతడు దేవగిరిని ముట్టడించెననియు, నప్పుడు జరిగినయుద్ధమునందు యాదవజైత్రపాలు డతనిని చంపెననియు స్పష్టమగుచున్నది.

IV

ఇక మిగిలినది గణపతిదేవుని జైత్రపాలుడు బంధవిముక్తుని చేసినవిషయము. ఈగణపతిమహాదేవరాజు పుత్రుడును, కాకతీయరాజులలో నగ్రగణ్యుడునునగు గణపతిదేవుడే యనిపండితు లందరు నంగీకరించియున్నారు. అనగా నితనిని చెరబెట్టినవారెవరు? జైతుగి యితని నేల విడిపించెను? గణపతి చెరలోనుండిన స్థలకాలము లేవి? అను ప్రశ్నలు బయల్వెడలుచున్నవి.

తనతండ్రియగు రుద్రదేవుడే గణపతిని చెరబెట్టెనని శ్రీవీరభద్రరావుగారి యభిప్రాయము.[21] అందులకు వారు చూపెడికారణము గణపతి తనతండ్రి మహాదేవరాజుతో జేరి తిరుగబాటుచేయుటయే. ఈ వృత్తాంతమే యాధారమునందును లేకుండుటచే విశ్వసనీయముకాదు. గణపతిదేవుని శాసనములెన్నియో రుద్రదేవుని పెక్కువిధముల పొగడుచున్నవి. ఉప్పరపల్లి శాసనమునం దతడు "రుద్రనరేంద్రసుపుత్రుండును" అని వర్ణింపబడినాడు. దీనిని బట్టి వారిర్వురకును గల యనుబంధము స్పష్టమగుచున్నది. ఇంతకంటెను జైతుగియే గణపతిదేవుని చెరబెట్టెననుట సమంజసముగనుండును. మహాదేవరాజును జంపి యనంతరవారసుడగు గణపతిదేవుని చెరబెట్టినచో నరాజకమై కాకతీయరాజ్యము విధ్వంసమగుటయు, తనమార్గము నిష్కంటకమగుటయు జరుగునను నుద్దేశముతోడనో, లేక తనయేలికను బందీకృతునిజేసినచో కాకతీయరాజ్యప్రజలు యాదవుల యధికారము నంగీకరింతురను నుద్దేశముతోడనో జైత్రపాలు డట్లు చేసియుండవచ్చును. అంతియగాక నటు రుద్రుడు నగాక నిటు శత్రురాజ్యపాలకుడును, మహాదేవరాజహంతకుడునగు జైత్రపాలుడును గాని నో గణపతిదేవుని చెరబెట్ట నవసరముగలవారింకెవ్వరును గన్పింపరు. జైతుగి గణపతిని విడిపించెనని యున్నదిగాని పైశాసనములో నతనిని చెరబెట్టెనని లేదని శ్రీఈశ్వరదత్తుగారి మరియొక యాక్షేపణ. కాని యా శాసనమునందే జైతుగి గణపతిని చెరబెట్టెనని యూహించుట కవకాశము గలదు. అందు జైతుగి "కరుణావరుణాలయః" అని వర్ణింపబడినాడు. దీనినుండి యతడు గణపతిపై కరుణించి యతనిని బంధవిముక్తునిజేసెనని చెప్పవచ్చునుగదా. ఎవరో మరియొకరు చెరబెట్టగా జైతుగి గణపతిపై కరుణించెనా? అట్లనుట కాచెరబెట్టినవారెవరో తెలియుట లేదు. అందువలన మహాదేవరాజును జంపి జైతుగి యతనితనయుడగు గణపతిదేవుని చెరబెట్టి, కొంతకాలమైనపిమ్మట బంధవిముక్తిని జేసెనని చెప్పుటయే సమంజసముగనుండును.

గణపతిదేవుడు చెరలోనుండిన దెచ్చటకు? అనునది మరియొక ప్రశ్న. జైత్రపాలుడే యతనిని చెరబెట్టెనని పైన చెప్పియుంటిమి. అట్టియెడ కాకతీయులకు ప్రబలవిరోధియగు జైత్రపాలుడు గణపతిదేవుని నాంధ్రదేశమునందే చెరయందుంచుట సంభవముకాదు. అట్లగుచో శత్రురాజులందరను పారదోలి కాకతిరాజ్యలక్ష్మి నకాలప్రళయమునుండి కాపాడిన రేచర్లరుద్రసేనాని మున్నగువారలు గణపతిదేవుని వెంటనే విడిపించియుందురు. అంతియగాక జైత్రపాలు డంత తెలివితక్కువవాడై యుండడు. కాన గణపతిదేవుని కారాగృహనివాసము ఆంధ్రదేశమునగాదనియు, బహుశః దేవగిరిలోనై యుండుననియు చెప్పవచ్చును. మరియును పాలంపేటశాసనములో రుద్రదేవుని మరణానంతరము కాకతీయరాజ్యముపై నెందరో శత్రురాజులు దండెత్తివచ్చి దానిని విధ్వంసముచేయ యత్నింప, రేచర్లరుద్రుడు వారిని పారదోలెనని చెప్పబడినది. ఈ శాసనమున పైయుపద్రవములు జరిగినకాలమునం దెవరు రాజుగనుండెనో చెప్పబడలేదు. గణపతి యాకాలమున రాజుగనుండి, స్వదేశమునందే యుండినచో యీవిప్లవములు జరుగుట సంభవము, ఒకవేళ జరిగినను వానిని వర్ణించునపుడు గణపతిప్రశంస వచ్చియేయుండును. ఇదియు నాకాలమున గణపతి దేశమున లేడనియే సూచించుచున్నది.

గణపతిదేవుడు చెరలోనుండినకాల మేది? మదరాసుశాసనశాఖవా రీరాజు మొట్టమొదటి శాసనము క్రీ. శ. 1209 నాటిదనియు, నందతని 10 వ రాజ్యవత్సర మున్నదనియు నంతకు పూర్వపుశాసనము లేవియు గన్పింపకుండుటచే క్రీ. శ. 1198-1209 నడుమ కొంతకాల మితడు చెరయందుండియుండవలెననియు నూహించియున్నారు[22]. కాని యీ వృత్తాంతము నింతకంటెను తక్కువ కాలమునకు దీసికొనిరావచ్చును. నైజాం రాజ్యమునందలి కిల్లలమఱ్ఱిగ్రామములోని శా. శ. 1124 నాటి యొకశాసనమునందు గణపతిదేవునిరాజ్యము "శమితసకలోపప్లవ ప్రౌఢరాజ్యం" అని వర్ణింపబడినది.[23] ఇంతవరకు నిదియే గణపతినాటి మొదటి

20. S. I. I. IV.

21. "కాకతీయాంధ్రరాజయుగచరిత్రము" పుట 3౭౦.

22 M.E.R. 1906 part II. p. 80.

23. తెలంగాణాశాసనములు కా.సం.9 పుట 29, 34-35 పంక్తులు.

శాసనము. దీనినిబట్టి యీ రాజు కారాగృహ నివాసము క్రీ. శ. 1198 లో మహాదేవ రాజు మరణించిననాటినుండి యీ శాసనకాలము క్రీ. శ. 1202 వరకుగల నాలుగేండ్ల కాలమునం దైయుండునని తెలియుచున్నది. ఈ శాసనమున పేర్కొనబడిన ఉపప్లవములు పాలంపేటశాసనములోని శత్రురాజులవిజృంభణమునకే సూచనలని చెప్పవచ్చును. దీనిప్రకంప 1202 నాటి యీ శాసనమునందుండుటచే నీవిప్లవము లాసంవత్సరమునకో, యంతకు కొంచెముముందుగనో జరిగెననియు నూహింపవచ్చును.

పైన చర్చింపబడిన విషయములనుబట్టి క్షేత్రపాలుడు కాకతి మహాదేవరాజునుగూడ జంపెననియు, నతినిభ్రుకుడగు గణపతిని చెరబెట్టి క్రీ. శ. 1202 ప్రాంతమున కరుణించి విడిచెననియు చెప్పవచ్చును.

దాగుడుమూత —శర్మ—

మైలాపూరు యువతీసమాజము, తృతీయవార్షికోత్సవము

మహాలక్ష్మి పఠన మందిర చతుర్థవార్షికోత్సవము, గుంటూరు

మైలాపూరు యువతీ సమాజముయొక్క నూతనభవన ప్రవేశోత్సవము

చెన్నపురి సేవాసదనమందు స్థానిక మహిళాసమాజముయొక్క 11-వ సమావేశము

శరీరయజ్ఞము

[క్రీ. శ. 1561-1562 ఏఁడులనాఁటి చరిత్రకు సంబంధించిన కథల]

కథకుడు

విద్వాన్ టి. ఆర్ముగం పిళ్లై

హుమయూన్ చక్రవర్తి మరణించునప్పు డక్బరు పదుమూఁడేఁడుల యర్భకుఁడు. ముక్కుపచ్చ లారని యాపిన్నవయసుననే యతఁడు తన గురు వగు బహరాంఖానని సాయమున సికందర్ షా, అడాలీ, విక్రమాదిత్య బిరుదనామఁ డగు హీమూ మొదలగు ప్రబలశత్రువర్గమును రూపుమాపి తనతండ్రిసింహపీఠిక నధిష్ఠించెను.

బహరాంఖానుఁ డక్బరు పదునెనిమిదేఁడులవయస్కుఁడైనప్పుడు కూడ తన నిరంకుశాధికారమునఁ గొన్ని యత్యాచారములచేత నతని మనస్సును నొప్పించుచుండినందువన చక్రవర్తి రాజ్యవ్యవహారములను స్వయముగ స్వతంత్రించి నడుప నారంభించి, తత్సంకల్పమునకుఁ దోలిప్రాఁజగ బహరాంఖానుని మక్కాఫకీరుగ నొనర్చెను.

అట్లు స్వతంత్రించిన అక్బరుపాదుషా పాలనమును సహింపక మాళవము నేలుచుండిన బాజ్ బహదూరనెడి వాఁడు తిరుగుఁబాటు సూపి చెలరేఁగెను. అతని నణఁగఁద్రొక్కుటకు ఆదంఖాన్ అనెడు తన సరదారు నొక్కనిఁ బంపఁగా నతఁడు సారంగపురము సమీపమున బాజ్ బహదూరును సంపూర్ణముగ నోడించి, మాళవముఖ్యనగరమగు ఉజ్జయినీ పట్టణమును జేరుకొనియెను.

బాజ్ బహదూరున కొక హైందవ భార్య రూపసి, రూపమతియనునది కలదు. ఆమె కోటతలుపులుమూసికొని యాదంఖాను నెదురించి పోరెను. అతఁ డా ప్రహరిగోడ నొకచోఁ బగిల్చి యాశిథిలములచే నగ్ఁదూడిచి యశ్వారూఢుఁడై పురప్రవేశ మొనర్చెను!

రాణి రూపమతీదేవి ధైర్యసాహసములు తాన చూచి యాశ్చర్యచకితుఁడైన యాదంఖానుఁడు తిన్నఁగ నామెరాణీవాసముఁ జొచ్చి తన్నుఁ బరిణయ మాడిన దో నామె రాజ్ఞీపదవిని స్థిర మొనర్చెదనని యామెకుఁ కబురంపెను. రూపమతి వాని బారినుండి విమోచన మందు మార్గ మెఱుఁగక నాఁటిరాత్రికి రమ్మని చెప్పి పంపెను.

నిర్దిష్టసమయమున కాతఁ డత్యంతోత్సాహపరవశుఁడై యంతిపురికేగుదెంచి రాణిగారున్న గదిలోనికి వెళ్లెను. హంసతూలికాతల్పమున రాణి సాలంకృతయై మేలి నలిచీరముసుఁగిడియుకి ప్రక్కకొరగికూర్చుండి యాతనిరాకకై యత్యంతసంతోషమునఁ బ్రతీక్షించుచుండెనట్లు వ్యక్తముకాఁగా నాదంఖానుఁడు తన నోము ఫలించెనని యుబ్బి యూరుచు, బిరబిర వెళ్లి యామె ప్రక్కన కూర్చుండెను.

పాప, యామెకు సిగ్గధికముకాఁబోలును, మౌనముగా నుండెనని సరసంపు హావభావములు వ్యక్తపఱచుచు నామెముసుఁగును స్వతంత్రించి తీసివైచినాఁడు. రూపమతీదేవి విషపానము చేసి చచ్చియుండెను!

* * *

హుమయూను చక్రవర్తి కనేక భోగస్త్రీ లుండిరి. వారిలో మాహాంఅంగా యనునామె యగ్రగణ్య.

ఆమెయొక్క అపత్య మాదంఖాన్ సరదారుఁడు. కావున నక్బ రాతనిని మిక్కిలి విశ్వాసపాత్రుఁడనియే నమ్మియుండువాఁడు. అదియుఁగాక మాహం అంగా తన పాలకజనని కావున నామెపుత్రుఁడు తన కత్యంతము కూర్పువాఁ డని యెంచియుండెను. ఆదంఖానుఁడు గొప్ప శూరుఁడు. కావున నాతఁడు పాదుషావారి విశ్వాసమున కెంతయుఁ దగినవాఁ డనియే యనవలయును. మాళవదేశమును జయించినాఁడు కావునఁ దాత్కాలికముగ రాజప్రతినిధియై రాచకార్యములఁ జూడ నారంభించెను.

అక్బరుపేర శాసనము లనేకము సృష్టింపఁబడెను. రాష్ట్రమున విప్లవకారుల రూపుమాపవలయు నని ఆదంఖానుఁడు చేయ లసిన సమస్తశాసనములను జేసి యాచరణ కుంచెను. ధర్మవ్యవస్థను జక్కఁగా నెలకొల్పవలయు నని, దయాదాక్షిణ్యములు లేక, స్త్రీవృద్ధ శిశువివక్ష లేక, విద్రోహులని యనుమానమున్నంత మాత్రమునఁ బూర్వాపరవిచారణ లేక వారి నందఱ నతిదారుణముగఁ జిత్రవధ గావించెను. న్యాయాచరణమను నెపమున నాతఁ డొనరించని యక్రమములు లేవు

రాజద్రోహు లని పరిగణింపఁబడినవారిలో నుజ్జయినీనివాసియగు విష్ణుపండితుఁడను యువకుఁ డొకఁడు. అతఁ డొనర్చిన విద్రోహమేదియో విస్పష్టపడలేదు. కాని యాతని వ్రాలున్న లేఖ యొక్కటి బాజ్ బహదూరునింట లభించినదే గొప్ప నేరముగ నిశ్చయింపఁబడినది.

సింహాసవేదికపై సుఖాసీనుఁ డయి నిండోలగమున్న రాజప్రతినిధియెదుట పెడతెక్కలు విఱిచికట్టఁబడిన విష్ణుపండితుఁడు నిలువఁబెట్టఁబడెను. నిమ్మపండువంటి మైచాయ; సుందరమైన విగ్రహము; చెక్కితీర్చినట్లుండు నవయవస్ఫూర్తి; నూనూఁగుమీసలు; చక్కని బ్రాహ్మణతేజ ముట్టిపడుచుండ నాతఁడు భగవత్సాక్షిగఁ దానెట్టివిద్రోహులతోడను జేరియుండ లేదని ప్రమాణ మొనర్చెను.

దొరకిన జాబువిషయమై ప్రశ్నింప నతఁడు చిఱునవ్వు దొలుకాడుచుండఁ దా నాతేదీనాఁ డుదయపురమున నవోఢయైన తన భార్యతోఁ దొలికూటమిసంబరమున మునిఁగియుంటి ననియు, మానవుని జీవితమున నట్టి మహానందదాయకమయిన వేళ నెట్టి విద్రోహములైనఁ దలపెట్ట నవకాశ మేర్పడుట హాస్యాస్పదమనియు నుగ్గడించి, తానట్లు చెప్పికొనవలసివచ్చినందులకు యువకులకు సహజమైన సిగ్గును వ్యక్తపఱచు నొక్క చిన్ననవ్వు నవ్వెను.

ఆ నవ్వు తురుష్కునకుఁ గిను గ్రుచ్చెను. “కాఫిరు” లెవ్వరుకాని తనయెదుట నవ్వుటయన్న నది తనవ్యక్తిగౌరవమునకును, నుద్యోగగాంభీర్యమునకును లోపమును సూచించునని వాని నిశ్చితాభిప్రాయము. రాజభీతి లేమిచే వా రట్లు ప్రవర్తించుచుండిరని యాతని మతము.

బొమలు ముడివడ ఖయిదీని గుండె లవియునట్లు తీవ్రదృక్కుల చూచి “జాబులోని నీ సంతకమున కేమందువు?” అని ప్రశ్నించెను.

“అది నా పేరుమాత్రమే సంతకముమాత్రము ముమ్మాటికిఁ గాదు”

“ఏమి తెలివి! అందున నేమిభేదమున్నది? వ్యక్తపఱుము.”

తన కెంతమాత్రము భయములేదనుకొని యావాలుఁడు చాపలమునఁ గొంత యధికప్రసంగము చేయుటకు సాహసించెను. నిరపరాధిత్వము తనకు బాసటయై యుండఁగా నక్బరుసార్వభౌముని సామ్రాజ్యమునఁ దా నెవ్వరికి భయపడవలయును? అందున నీతుఱక తన తెలివిని సంప్రశ్నించుచుండెను. కావున ముందువెనుక లాలోచింపక “ఈ మాత్రపుఁ దెలివిడి ఇచ్చట మూఁగియున్న నీ ముక్కలిబం బెవ్వఁడేని నీ కేకరువుపెట్టఁగలఁడు. అడిగి చూడుము.” అని ప్రతివచన మాడెను.

ఆదంఖానున కంతమాత్రము దుస్సహమయ్యెను. దేహ మంతయు వేయితేళ్లు కుట్టినట్లు మండిపోయినది. కన్నులు నిప్పుకలు గురియ “ఛీ, కాఫిరుగాడిదా, నోరుమూయుము. నీ బొంకటక్కులు నాయెదుట విప్పకుము. ఎవరి తెలివి యెవరి నేమి చేయునో తెలిసికొందువు, కానిమ్ము” అని, సేవకులకు “ఈ సూకరమును చెఱయందుంపుఁడు. తరువాత వీని పని చూచెదము.” అని యాజ్ఞాపించెను. ముష్కరులగు తురుష్కులాతని బిరబిర నీడ్చికొని వెళ్లుచుండ నచివుఁ డొకఁడు “ఆతని మాటల యాథార్థ్యము గనుఁగొనుట కెంత సేపగును? ఆతని భార్యనో, బంధువులనో యడిగినఁ జాలదా?” అని యుపపాదనము చేసెను.

"దర్యాప్తు చేసి చూడుఁడు. వాఁడ సత్యవాది యనియే తీర్మానము కాఁగలదు."

అట్టి దర్యాప్తేదియు జరుగలేదు. మరునాఁటి సంజకడ విష్ణుపండితుని భార్య, ఇందిరాదేవి యాదంఖానుని దర్శించెను. "ప్రభూ, నాపతి నిరపరాధి. రాజద్రోహ మెన్నఁడును దలపెట్టి యెఱుఁగఁడు. దైవసాక్షిగ నేను ప్రమాణ మొనర్చుచున్నాను. ఆ జాబులోని తారీకున నామగఁడు నా తల్లిగారింట నుండెను. ధర్మదాతలు నా పలుకులను విశ్వసించి నా భర్తను విడిపించి రక్షింపుఁడు." అని యతిదీనముగ రెండుచేతుల సాఁచి వేఁడుకొనియెను.

అశ్రుకణవిభాస్వంతమయిన యా సుందరకపోలములఁ జూచి, వెడద కందోయి సొంపు నెంచి, తరుణారుణాధరబింబమును బెకల్చుకొని వచ్చుచుండు మల్లెమొగ్గవంటి దశనకాంతుల గణించి యాదంఖానుఁడు నిస్తబ్ధుఁడై కొంతసేపట్టె తెప్పవేయక నోరు దెఱచుకొని తేఱిపాఱఁజూచుచుండెను. అనిర్వాచ్యమైన మందహాస మొక్కటి యిగురెత్తి వాని పెదవులనడుమ నిటునటు దుందుడుకు సేయనారంభించెను. క్షణక్షణమున కాతని నేత్రద్వయ మా సౌందర్యరాశి గొల్పుచున్న మిఱుమిట్లచేఁ గాఁబోలు దిగ్భ్రమ సూచింపుచుండెను. ఎట్టకేల కాతఁడు,

"కాంతామణీ, నీ మగఁడు ద్రోహియేయని ఋజువొనర్చు ప్రబలసాక్ష్యమున్నది. దానిని నీవ చూడు" మనుచు లేచి సమీపముననున్న యొక బీరువా తెఱచెను. అందొక లేఖ నెత్తి యందలి "చేవ్రాలు" మాత్రమగపడునట్లామె కట్టెదుట దానిని బట్టి "ఈ పే రెవ్వరిదో చదువుము" అని నుడివెను.

బాష్పధారాప్లావితమైన వదనారవిందమును దుడిచికొని ఇందిర తోడనే "పేరుమాత్రము నా మగనిదే కాని వ్రాలుమాత్ర మాతనిది కానేరదు. లోకమున నెందఱు విష్ణుపండితులు లేరు?......" అని విస్పష్టముగఁ జెప్పెను.

ఆదంఖానుఁ డొక్క వికటవికృతహాస మొనర్చెను. సంపూర్ణచంద్రసన్నిభమయిన ఆయమ వదనపుండరీకమును గబళించివైచెదనన్నట్లుచూచుచు నిలుచుండెను. ఆ చూపుల యంతరార్థ మామెకవగతము కాలేదు. సహజముగ స్త్రీజనమునకు ప్రకృతిలో నట్టిచూపులయందే విపత్తిమిడియున్నదో యెఱుకతట్టుట కలదు. తా నొక్క యగాధమయిన భయంకర వాపీతటమున నొంటికాలిపై నిలిచియుంటి నని యామెకు తట్టెను. దేహ మాపాదమస్తకము కంపించిపోయెను. వాని కపటదృష్టి యువతీజనప్రాణాధికమైన జీవనసర్వస్వమును గబళింపఁగోరుచుండెను.

"అనుపమాంగీ, నీ వచనముల విశ్వసించితినేని విష్ణుపండితుఁడు విమోచనీయుఁడే. కాని......"

"విశ్వసింప కేల పోవలయును? నా మాటలలోని యాథార్థ్యమును బలపఱచుటకు మా బంధుకోటి యున్నది."

"బేలా, నా కొక్కనిసాక్ష్య మేల కావలయును?" అని నర్మగర్భముగఁ గనుఁగొని "వలచితినేని, నీ మాటలను నమ్మకున్నను, నీకొఱకై యా వ్రాలు నీభర్తది కాదని యొప్పుకొందును."

పాప మాయువతి కాతనిపలుకు లర్థముకాలేదు. కాని యాతని ప్రవర్తన మతివిచిత్రముగ మాత్రము వ్యక్తమగుచుండఁగా నామె బాష్పసిక్తనయనములు తనదృష్టుల నిరోధించుచుండ నట్లే కొయ్యవాఱి నిలుచుండెను.

"మోహనాంగీ, ఇదిగో — ఇటు చూడుము. నీ ప్రాణేశ్వరుని యసువులను నీ సుందరకరారవిందములయందుంచెదను. నీ యిష్టము, దాని నేమయినఁ జేసికొనుము. నాశనముచేసెడు నిర్దయాత్మవు కా వనుకొందును." అని తన స్వాధీనమున నున్న మార్దవము నంతయుఁ గేంద్రీకరించికొని యల్లనల్లన వచింపుచుఁ దనకున్న ప్రసన్నభావము నంతయుఁ బ్రదర్శించి యామెను మిక్కిలి సమీపించెను.

ఇందిర వానిసామీప్యమును గుఱుతించులోపున నాగుఁబామువలె వాని దక్షిణహస్త మామె లేఁగౌనుఁ బ్రాకులాడెను. కెవ్వున నొక్క చావుకేక వైచి యాసాధ్వి విలవిలఁ దన్నుకొని వానిచేతిని విదల్చివైచి దూరముగఁ బాఱిపోయెను.

తన మనోరథ మీరీతి భగ్నము కాఁగా నవమానకశాఘాత బాధితుఁడై కోపానల జ్వాలలు ప్రజ్వరిల్ల నాతఁడు కర్కశస్వరమున "మఱొక్కసారి బిగ్గఱగనైన నూపిరి విడిచితివా నీ మగనికండలు గోసి కాకులపాలఁ బడవైచెదను. జాగ్రత్త సుమా" అని

క్రౌర్య ముట్టిపడ కఠినముగ గద్దించెను.

"నన్నావలికి పోనిండు" అని యిందిర ద్వారమునకడ్డు బరువిడెను. అదృష్టవశ మేదియో తోఁప వెనుకనుండి యదలించి తఱుమువానివలె "అసత్యవాదినీ, నీ విట్టి యబద్ధముల నాకడఁ జూపరాకుము. పొమ్మావల" అనుచుండెను. ఆమె వానిమాటలను వినిపించుకొనక తనదారిని తాను వెళ్లెను.

ఆమె యిలు సేరుటయే తడవుగ రాజభటుఁ డొక్కఁ డేతెంచి "మఱునాఁటి వఱువాత విష్ణుగుప్తుఁ డురితీ యింపఁబడు"నని రాజాజ్ఞఁ జదివి వినిపించి వెళ్లెను.

విశ్వ మంతయు నా సతీమణికి గాఢాంధకారమయమయి కన్పట్టెను. ఇఁ కేమున్నది? తన ప్రాణాధికుఁడైన పతిదేవుఁ డిఁక లేఁడు. ఆమెలోని జీవనజ్యోతి యాఱిపోవును. ఆపై లోకమునఁ దన బ్రదుకు సర్వశూన్య మైపోవును.

అంతలో నామెకు మఱొక్క యాలోచన స్ఫురించెను. "పాణిగ్రహణము దొట్టి దృఢతమానురాగముతోఁ దన్ను సౌఖ్యాంబుధినిఁ దోఁప్పఁ దోఁగఁ జేసినయాతనితో సహగమన మొనర్చి యేల వెన్నాడరాదు? ఇదియే చక్కని యుపాయము."

అట్లామె యానాఁ డంతయు జలమయిన ముట్టక ఉపవసించి, సాయంసమయము కాఁగా నొకపరిచారికను వెంటఁబెట్టుకొని తనమగఁ డున్న చెఱసాలకడ కేఁగెను.

కారాగృహాధికారికిఁ దన్నెఱింగించుకొని తన జీవితేశ్వరుని కడ సారి చూచిపోనిమ్మని వేఁడెను. కారాపతియుఁ గొంతసే పాలోచించి నిరాకరించునట్లు తన కే యదనపు టుత్తరువును లేమిచే నామెను విష్ణుపండితుఁ డున్న భూగర్భస్థమైన గదిలోఁ బ్రవేశపెట్టెను.

ఇఁకఁ గొన్ని గంటలలో మృత్యువువాతఁ బడకతప్పదని సంపూర్ణముగ నెఱిఁగిన యాపాపుఁ డాపాదమస్తకము పాలిపోయి జీవచ్ఛవమై పడియుండెను. తన నిర్దోషత్వముతో ధన యౌవనములు, నాత్మవిశ్వాసము ముప్పిరిగొన్నప్పు డాత్మగౌరవముఁ గాపాడుకొనుటకై చాపలమున నిసుమంత యధికప్రసంగము గావించి రాజప్రతినిధికోపాగ్నియందు శలభప్రాయుఁడై పాతికేఁడు లయిన నిండని పసితనమున నకాలయమునినోటఁ బడవలసివచ్చెనుగదా యని చింతచేఁ గుమిలిపోవుచుండెను. ఆనాఁ డరిభీకరుఁ డగు నాదంఖానుని ద్రుణీకరించి యాత్మగౌరవమును గాపాడుకొనఁ దెగింపుతో నిట్ట నిలిచిన చత్రాతిగుండియ జన్నిగ ట్టాతఁడు నేఁడు కాఁడు.

నిష్ఫలకోపమున మాటిమాటికిని గఱవఁబడి కాటులువడి కందిపోయిన పెదవులును, నిష్ప్రయోజనమైన తన జీవితగాథను దలఁచి తలఁచి యుద్వేలావేగమున నూడఁబెఱికికొని క్షేపించి చెల్లాచెదరై ముఖమండలమును గప్పియున్నట్టి కేశములును, నాసన్నమరణమునకై భయముపడి పొరలాడి పొరలాడి పీలికలుగా నయిన వస్త్రములును, ధూళిధూసరితశరీరమును గల యా యువకుఁ డతిదైన్యమున చూపులుగుండె లవిసిపోవున ట్లొంగలార్చుచుండెను.

తన ప్రాణాధికమైన యిందిరను బొడగాంచినదే ఒక్కగంతు వైచి యామె కంఠమును బిగ్గ కౌఁగలించి తన యుత్తమాంగ మామెవక్షస్థలమున నిడి బాలకునివలె వెక్కివెక్కి యేడువసాగెను. ఆ యబలయుఁ దన జీవితేశ్వరుని బాదివిపట్టి దుఃఖముబ్బి కొనుచు రా పతిమాత్రముగ రోదింపఁజొచ్చెను.

ఒకరిమొగ మొకరు చూచిచూచి యాదంపతు లెంతసే పేడ్చిరో తెలియదు.

ఏపాప మెఱుఁగనివానిపై రాజద్రోహ-నేరము మోపిరిగదా యనియు, నిందలపాలయి యధమాధముగఁ జావవలసివచ్చిన విధివిధానమును దూఱియు, నాదంఖానుని దౌష్ట్యమును నిందించియు, నెట్లో యూరటఁ దెచ్చుకొనఁ బ్రయత్నించి విఫలుఁడై యాతఁడు రోదనమును శరణము నందెను.

ఇందిర యిఁక నోర్వలేక "పరమేశ్వరా, నా జీవితేశ్వరునిజీవము లఱచేతఁ బడియుండ నద్దానిఁ బాఱవైచినట్టి నా బేలతనము నేల సహించెదవు?..." అని ప్రలాపించుచుండ విష్ణుపండితుఁ డులికిపడిలేచి "ఏమంటివి? ఏమంటివి? నా రక్షణోపాయము నీ యఱచేతఁ బడెనా? దానిని నీవు వమ్ముచేసితివా?-ఏమి?-ఎట్లు?- ఏల?" అని వేయిప్రశ్నల నూపిరాడకుండ నామె నడిగెను.

"నాథా, సత్యము. కాని దానికిఁ బ్రతిమాల్యము..."

"మూల్యమా? మూల్యమునా యాచించుకొని నన్ను కటికవాని కర్పించితివి? ఛీ, భార్యా రూపమున నున్న పిశాచమా? నీముఖము చూచిన దురితము. పాప్మావలకు, పాప్మావల" కని యామె నున్మత్తుఁడై చావబాదెను.

పాప మాసుకతి దెబ్బలు తినుచునే నడచిన సమస్త వృత్తాంతమును నివేదించెను.

ఆమెకథ నంతయు మెట్టుమెట్టుగ విన్న యాతని కానరాధమునిపైఁ గలిగిన క్రోధమునకు మేరలేదు. నిలువెల్లఁ గంపించుచుండ నాతఁడు లేచి పండ్లు పటపటఁ గొఱికి "లంజాయాః పుత్రుఁడు" అని మేఘగర్జన మొనరించి, నిర్ధనుని యాటోపమువంటి తన వ్యర్థకోపమునకై తత్క్షణము సిగ్గుపడెను.

ఆతని హృదయపరివర్తనమును గమనించి యా పతివ్రత "హృదయేశ్వరా, యీ మహావిపత్తునుండి విమోచనమార్గ మగపడదు. తొలుత మీ రట్టియున నాదృశ్యమును నేను జూడనోపను, విననుజాలను. తొలుత నే నెట్లయిన మరణించెద. కాన నేను మిమ్ముచటఁ గలసికొనుటకై ప్రతీక్షించుచుండవచ్చును." అని యేడ్చెను.

మృత్యుదేవత మహాభీకర మైన తన వదనగహ్వరము తెఱచికొని కరాళదంష్ట్రల ధాళధళ్యమున కన్నులకు మిఱుమిట్లు గొల్పుచు నాలుక చాచి ఒక్క కబళమున మ్రింగివేయుటకై యెదుట లొట్ట వేయుచుఁ బొడకట్టుచున్నది. క్షణక్షణమునఁ దా నాదీర్ఘజిహ్వాకాపాశమునఁ జుట్టుకొనఁబడుచు ముఖము వైపున కాకర్షింపఁబడుచు పలు మొనలచే ఖండతుండెములుగ చీల్పఁబడి కరకరనమిలి వేయఁబడుచున్నాఁడు. పంచేంద్రియములు స్వాధీనమున నున్నప్పుడే చిత్రవధ గావింపఁబడి యాతన ననుభవించుచుండెను. తల దిమ్మెక్కినది. మహా దారుణముగ నిట్లు మరణింప నాతనికి మనసొప్ప లేదు. ప్రాణము లత్యంతమధురము లయి యున్నవి. యౌవనపుముచ్చటలఁ దనివార నొక్కపరియైనఁ జవిచూచి యెఱుఁగఁడు. ప్రిదిలి ప్రిదిలి వచ్చు దుఃఖమున బావురుమని యొక్క పెద్దయేడుపేడ్చినాఁడు. జీవితేశ్వరి నట్టె యదిమి కౌఁగిలించుకొని "ఇందిరా, ఇందిరా, నా... నాకు మతిపోయినది. అయ్యో, నిరపరాధుఁడను నే నీపాడుచావు చావలేను. ప్రాణసంరక్షణార్థమై యేమొనర్చిన నేమి? దోషాదోషము లెంతవఱకు మనల నంటియుండును? ఒకవేళ నీ వట్లొనర్చితేని యుండిన—హృదయమునకును మనసునకును సంబంధములేని యీ ప్రవర్తన మొక-ఒక-శరీరయజ్ఞముగఁ బరిణమించి...పరిగణింపఁబడవచ్చునేమో!......అబ్బ నాకు నిజముగ మతి తప్పిపోవుచున్నది......" అని యాతఁడు తన పలుకుల నైచ్యమునకుఁ దానే క్రుంగిపోయి కూలఁబడినాఁడు.

లోకమున నెట్టిపౌరుషహీనుఁడయినను ధర్మపత్నితో నిట్టిమాటలాడియుండకపోవచ్చును. పౌరుషమునకును మేరయనునది యొక్కటున్నది. ఎట్లున్నను మొత్తముపయి నాతఁడు నొక్కమానవుఁడేకదా!

ఇందిర భర్తకేసి చూచుచు నట్టె చైతన్యశూన్యయై నిలిచెను.

ఆతని పలుకు లొక్కొక్కటియు నామెహృదయమున దృఢముగఁ బాదుకొనినవి. ఆతని యాతనఁ జూచి గుండియలవియ నామె కేమియో తోఁచినది. చివాలున లేచి మొగము మూసికొని విలపించుభర్తను నిదానించి పరికించి చిటుకుపాటుకు మనకుండ బిరబిర వెడలిపోయెను

చెఱసాలవాకిట నిలిచియుండిన తన పరిచారిక నింటికిఁ బంపెను. ఆ నిశీథమున నామె లీనమైపోయినది.

ఆడంబరుఁడప్పుడే శయనాగారమున కేఁగుచుండెను. ద్రాక్షారసపానమత్తుఁడై కన్నులరమూసికొని కాళ్లీడ్చుకొనుచు నాతఁడు పక్కఁజేరి యందొఱఁగెను. అట్టి వేళయం దాతని యెదుట ఇందిర ప్రవేశపెట్టఁబడెను. ఆమెదర్శనమున నాతఁడు ఉలికిపడి యున్మత్తతపటాపంచలగుడు "కామినిసేవకున కేమి యాజ్ఞ?" యని వికటవినమ్రుఁడై వికృతముగ మోఁకరించెను.

ఆమె వాని కుటిలతను నిరసనభావమునఁ దృణీకరించుచు "ఒక్కక్షణ మేకాంతసంభాషణమునకనుజ్ఞ కావలయును" అని కట్టువాఱిన మొగముతో నడిగెను. వాఁడు తనగది నొక్కపరి చుట్టును పరికించునంతలో నెక్కడి పరిచారిక లక్కడక్కడ అదృశ్యులైపోయిరి. మరల నతఁడు కృత్రిమమును, హేళనమిశ్రితమును నయినస్వరమున "ఆజ్ఞ" యని గుంజెళ్లించువానివలె నరమోఁకరించెను. జుగుప్సాకరములైన వాని సర్వ

చేష్టల నామె గుండె ఱాయి చేసికొని సహించినది. "అయ్యా, నా భర్త బ్రదుకు తెరవాఁడీ యుదయమున సూచన మొనర్చితివి......"

విస్మయాద్భుతములచే నతఁ డొకింత త్రొట్రుపాటు పొందినాఁడు. వెంటనే "విరహిణీ, నీ వమితకుశాగ్రబుద్ధివి. నీపతిసేవన మద్వితీయము. ఇదిగో ఒక్క సూక్ష్మము గ్రహింపుము-నీభర్త జీవింపఁగలఁడు.

"మాళవమున నేఁడు నేన సమస్తప్రాణుల రక్షింపను శిక్షింపను దక్షుఁడను. ప్రత్యక్షపరమేశ్వరుఁడను. అట్టి యాశక్తిని నీ మగనివిషయమయి, నీ యఱచేత నిడుచున్నాను. నాయెడ నీకృపాకటాక్ష మున్నదని వచింపుము. చాలును. ఇదిగో నీమగఁ డీక్షణమున చెఱవిడివడినాఁడు." అనెను.

"నా పునరాగమన మా మాట వనించినట్లే." అని యా బ్రాహ్మణి నిరంతర మేకధారగా బ్రవహించుచున్న బాష్పములను గొనగోట మీటికొనుచు బ్రతివచియించెను.

* * *

* * *

అరుణోదయ మింకను కాలేదు. ఉజ్జయినీపుర కారాగారకవాటపాటనమునకయి యది బ్రద్దలగురీతి నిందిర దబదబ గ్రుద్దెను. ఇట్టివేళ నెవ్వరా యని చెఱనాయకుఁడు తలుపులఁ దెఱచెను. అతనిచేత నత్యంతావసరముగ నిందిర యొక ఫర్మానాను దుఱిమి "క్షణమైన నాలసింపకు"మని మందలించెను.

అతఁ డాపత్త్రమును జదివి యామెను దేఱిపాఱఁజూచి యాఁడు విఱిచెను. అతని ప్రవర్తనమున కచ్చెరువడుచుండు నామెయెదుట విష్ణుపండితుఁ డుంచినగదితలుపు తెఱవఁబడియుండుట కన్పట్టెను. తోడనే యామె యా చీఁకటికొట్టున దూఱి "నాథా, నాథా" అని బిగ్గఱగ నేదో చెప్పరాని లోదడ కుత్తుకను నిరోధించుచుండ నఱచెను.

ఆమె కారాగారాంధకారమునఁ దన ప్రతిధ్వని వెక్కిరించుచున్నట్లుండెను. బదులు లేదు.

ఇంతలో చెఱసాలయధికారి మినుకుమినుకు మనుచున్న దీపముతో నాగదిఁ బ్రవేశించెను. ఆ యఱవెలుఁగున గదినడుమ త్రాడు మెడఁజుట్టి వ్రేలాడుచుండిన విష్ణుపండితుని శవము కన్పట్టెను. ఆ యువతి కాఱుమని చావుకేక వైచి నిట్టనిలువునఁ గూలిపోయినది.

స్పృహనందిన వెంటనే యామెకు తనచేత నున్న రాజాజ్ఞను జదువవచ్చెను. అది "విష్ణుపండితుని అర్ధరాత్రమునకే ఉరిదీసియుంచవలయు" నని యున్నది.

నీచాతినీచమును, ఘోరాతిఘోరమును నగు నట్టి యాయమానుషమున కామె భీషణరోషానలదందహ్యమాన మానసయై తీవ్రతర ప్రతిహింసచేఁగాని తనకసి తీర దని దారుణముగ ప్రతిజ్ఞ చేసికొనెను. ప్రతిహింసామయప్రతిక్షణమే యామె ప్రకృతకర్తవ్యముగ తీర్మానించుకొన్నది. వేఱొండు ఆలోచన ఆమెకు లేదు.

ఆదంఖానుఁడు హాయిగ హుక్కా పీల్చుచు చెక్కుచెదరక యేదో కాలక్షేపము చేయుచుండెను. ఇందిర యావేళకే రాజోద్యోగులందఱకు విఖ్యాతమైన కారణమున నామెకు రాజసౌధమున నాటంక మనునది లేకపోయెను. శరవేగమున నా యువతి సరసర రాజప్రతినిధి యొద్దకేతెంచి క్రోధసంక్షుభితమైన వక్షస్థలి నిమ్నోన్నత మగుచుండ మహారోషము నొందిన కాలభుజంగివలె బుసకొట్టుచు నిశితతర దృక్కుల నాతనిశరీరమును శూలఘాతబాధితముగ నొనర్చుచు నిలుచుండెను.

ఆదంఖానుఁ డామెయందు కలిగిన విపరీతమైన సౌందర్య వ్యత్యయమునకు స్వాంతమున విస్మయ మందకపోలేదు. తేజోరాశిగ నుండిన యా కాంత చలనమునందిన ప్రేతమువలె నాతనికి వెఱగుగొల్పెను. వాని నివ్వెఱపాటును బురస్కరించికొని యామె వానిని గుక్కుమిక్కుమనకుండ చావఁదిట్టెను. తిట్టితిట్టి యలసిపోయినపిదప నామెను జూచి మోటు సరసముగ "ఏమి—" విష్ణుపండితుఁడు కారాగారవిమోచన మందినాఁడు కాఁడా? అట్టి సంపూర్ణ స్వేచ్ఛ వానికీక నెవ్వ రిచ్చియుందురు?—ఇందిరా, నా హృన్మందిరా! మనదాంపత్యసుఖమున కంతరాయముగ నుండువానిని మననిచ్చునంతటి తెలివిలేని కార్య మాచరింతునా? —" అనుచుండఁగా నా యువతి గిరుక్కునఁ దిరిగి పాఱిపోయెను.

నాఁటి నడిరేయి యిందిర యెవరికిని దెలియకుండ చంబాల్‌నదిలో నొకపడవ నెక్కి పయనము సాగించెను. చంబాల్‌నది యమునకు నొక యుపనది; ఉజ్జయిని నానుకొని పాఱుచున్నది. అట్లామె

కొన్నాళ్లలో కాళిందీముఖమున నాగ్రాపట్టణము దాటి ఢిల్లీనగరమును జేరెను.

ఢిల్లీపట్టణమున నాఁడు శృంగాటకము లన్నియు జనాకీర్ణము లయి అలజడి నందుచుండెను. శృంగాటకము లేకాక వీథులన్నియుఁగూడ ప్రజల గుంపులు గుసగుసలాడుచుండఁ బొంపిరివోవుచుండెను. "ఖానాఖాన్ వారు దారుణముగ వధింపఁబడిరి." అని వారు రహస్యముగ నొకరితో నొకరు చెప్పుకొనుచుండిరి.

ఇంతలోఁ గొందఱు రాజకీయోద్యోగు లొకజట్టుగఁ గూడి ప్రజ లనేకులు తమ్మనుగమింప రాజభవనమును సమీపించిరి. వారంద ఱొక్కమాటగ రాజదర్శన మపేక్షించి యాతనినోట సత్యాసత్యముల వినఁ గుతూహలము గనుపఱచిరి.

అక్బరుచక్రవర్తి తన ప్రజల కౌతూహలమును దీర్చుట కనుమతించి తన సౌధపు డాబాకడ కేతెంచి "చక్రవర్తి, చక్రవర్తి" అనుచు, "సద్దు, సద్దు" అనుచుఁ గ్రిక్కిరిసిన పౌరుల నొక్కపరి పరికించెను. నిశ్శబ్దమయ్యెను. చక్రవర్తి దుఃఖరుద్ధకంఠముతో,

"మా గురూత్తములు మక్కాయాత్రఁ జేయుచు భౌతికశరీరమును వదలినమాట మా కెల్లరకును హృదయవిదారక మయ్యెను. మీ రెల్లరు నాతని యాత్మశాంతికయి యథోచితముగ నచ్చటచ్చట దుఃఖసూచకములగు రీతులఁ బ్రవర్తించుకొనుఁడు. సాయంకాల మగుడు మేము జుమ్మామసీదున వారిజీవములకు శాంతిఁ గోరుచుఁ బ్రార్థనచేయవచ్చెదము."

అని నుడివి అశ్రుసిక్తనయనములతోఁ బ్రజల నెల్లరను మఱొక్కపరి తిలకించి మరలెను.

ఆ క్షణముననే జనమధ్యమునుండి "సార్వభౌమా, ధర్మభిక్ష ధర్మభిక్ష" అని యతిదీనమైన యబలార్తనాదము వినఁబడెను.

చక్రవర్తి మరలిన కాలు మరల్చికొని ప్రజాసముదాయమువంకఁ జూచెను.

రూపముగ్ధలై ప్రజలు తమంతతా మిరుపాయలై వెనుక కొదిగి నిలుచుచుండ నిందిర పాదుషాకనులఁ బడునట్లు నిలిచి రూపెత్తిన దైన్యమనునట్లు, బాహుద్వయము సాఁచి "ప్రత్యక్షజగత్సంరక్షకా, అభయము. శరణు. శరణు. న్యాయభిక్ష. అల్లా జనము నెడఁ గావించిన పైశాచికాపరాధమునకై ధర్మభిక్ష దయసేయుఁడు" అని ప్రలాపించెను.

వజీరులు, ఉమ్రావులు, సర్దారులు మొదల లాబాలవృద్ధ మామె సౌందర్యమును, దైన్యమును జూచి యాశ్చర్యౌత్సుక్యచకితులై యట్టె చూచుచు నిలిచియుండిరి.

"కాంతామణీ, ధర్మభిక్ష మడుగఁబడిన తత్క్షణమె పంచిపెట్టవలసినది మా ధర్మము. దేశకాలపాత్రముల యోజన మక్కఱలేదు. కాని-యింటివి కదా, మా నేటి శోకవార్త" అని ప్రవచించుచు, నామెదుఃఖము తన కంటెను మించియే యుండవలయునని గ్రహించి "తల్లీ, మా దివాణపు ప్రాంగణములోనికి రమ్మా. నీయభాగ్యమును విని మఱియు వెళ్లెదము." అని నుడివి లోనికి వెళ్లెను.

ప్రజాళి విస్మయమంది యామెను బరివేష్టించి దివాణమునఱకు వెంబడించెను. రాజాజ్ఞచేఁ గాఁబోలును భటులా జనమును వడఁబోసి యామెను చక్రవర్తిదర్శనమునకై ప్రవేశింపఁజేసిరి.

పాదుషావారిసమక్షమున యావద్వృత్తాంతము బూసగ్రుచ్చినతెఱఁగున నివేదింపఁబడెను. ఆ విషాదగాథ విన విన నక్బరునకు మరే దానిపైనను యోజనపోలేదు. బొమలు ముడిపడుచుండ, మొగ మెఱ్ఱబాఱుచుండ, ఊపిరి వెచ్చఁబాఱి వడి వడి యగుచుండ నొడుగఱచి సాంతము వినినాఁడు.

"సాధ్వీ, నీ మాటల యాథార్థ్యము దృఢపఱుప సాక్ష్య మున్నదా?"

"సార్వభౌమా, ఇదిగో ఆతఁడు నా జీవితేశ్వరుని నాకర్షింపఁ జేసినదని చెఱసాలపాలకున కిడిన యానతిపత్రము; అతని స్వహస్త పరిలిఖితము. తిలకింపుఁడు.

"అర్ధరాత్ర మప్పుడే యురితీయవలయునని యారాత్రి నాకనుబ్రాము పంపిన మఱొక్క యాజ్ఞాపత్రమును దమకు కోరినచో నా కారాగృహాధికారి చూపఁగలఁడు; నివేదింపఁగలఁడు.

"మహాప్రభూ, నాభర్త నిర్దోషుఁడని లోక మెఱుఁగును. తుద కాదంఖానుడే నమ్మినాఁడు. నమ్మియే నా గొంతు కోసినాఁడు." అని యా సాధ్వి యాక్రందించెను.

సార్వభౌముఁ డా పత్త్రిముపుచ్చుకొని చక్కఁగ పరికించినాఁడు.

"అమ్మా, పాపమునకుఁ బ్రతిఫలము ననుభవింపఁగలఁడు. ఖండిత

ముగ మేము ధర్మ మొనర్చెదము." అని ధైర్యము చెప్పి యామెను బంపి వైచెను.

పీర్ ముహమ్మద్ షిర్వానీ యను సర్దారుఁడు ఆదంఖానుని బదలీ చేసి ఢిల్లీకిఁ బంపెను. రాజాజ్ఞ ననుసరించి, విషయ మిది యని తెలుపలేదు.

మాళవము నవలీలగా జయించిన శూరునకు నూతనగౌరవము లేవో వర్షింపఁబడనున్నవని మురియుచు పాదుషాసందర్శనము చేసిన యాదంఖానునకుఁ దనదురదృష్టము పొడ కట్టినది.

కటికవానికంటెను మిక్కిలి యధముఁడై తా నొనర్చిన ఘాతుకకృత్యములు పేర్కొనఁబడి వరుసగ తెలిపి లేనన్ని ప్రశ్నలు వేయఁబడెను. బాజ్ బహద్దర తటివిద్రోహిని పాదాక్రాంత మొనర్చిన త న్నట్లు ప్రశ్నించుట సార్వభౌమునకుఁ దగవు కాదని యాదంఖానుఁ డనుకొనుచుండెను. సార్వభౌముఁడు తనకొక్కవరుసలో భ్రాతృసముఁడైనను, మొగము వాఁచునట్లు వానిని తీవ్రముగ దూషించెను.

అతఁ డిదంతయు నేదో యొక రాజకీయతంత్ర మనుకొని, తనపదవిని శంకించుకొనుచు, నందుపై తన్నన్యాయముగ నాతఁడు నిందలపాలు సేయుచున్నాఁడని ప్రతివచించెను.

"ఒక కాఫిరువిద్రోహిప్రాణములు దీసినంత నేమాయెను? ఒక కాఫిరు నిల్లాలిని జెఱచినంత మాత్రమునఁ బుట్టిమునిఁగిపోయిన దేమి?

"గోరంతను కొండంతలుగఁ జేసి తనపై నెవరో కుట్రపన్ని చాడీలు మోపియున్నారు. ఇది రాజబంధువులమైనఁ బాటింప నవసరములేదు" అని యాతఁడు నుడివినాఁడు.

పాదుషాకు వాని నెట్లయినను ఆత్మద్రోహ మొనర్చుకొనునట్లు చేయవలయు నని యుండెను. తోడనే యాతఁడు,

"కావునఁ బరిస్థితులగమనింపఁగా నీ విష్ణుపండితుఁడు నిర్దోషుఁడైయుండ వచ్చును కాదా?" అని మార్దవముగ నడిగెను.

"చిత్తము. అసలు విద్రోహ మొనర్చిన విష్ణుపండితుఁడు వేఱొక్కఁడు మాకుఁ దరువాత దొరకినాఁడు. ఈ విష్ణుపండితునిచావు వాని దురదృష్ట మనవలసినదే!"

అక్బరు ప్రవర్తన మున్నట్లుండి సంపూర్ణముగ మాఱిపోయెను. కన్నుల విస్ఫులింగములు గురియ కఠినవచోనిర్ఘోషిని "ఛీ, సూకరమా, దురదృష్టమా? అంత చులుకనగఁ జెప్పుచుంటివా? గడ్డపార మ్రింగి హాంటికషాయమా?" అని భీకరముగ గర్జించెను. పిడుగులవంటి యానుడుగుల కొంకింత వెనుతగ్గి గొంతు సర్దుకొని వాఁడు "వాని నురికీయ నప్పుడు దోషియనుకొని నాధర్మమును నిర్వర్తించితిని." అని సమర్థింపఁజూచెను.

"అట్లయినచో నిది యెందులకు సృష్టింపఁబడెనో వచింపుము" అని వాని ముక్కునకు సరిగ నిందిరా రమణీద్వారా వాఁడు వ్రాసి యిచ్చి పంపిన [illegible]త్రమునుంచి "పశువా, వచింపుము."

అని జలధరమాలా గంభీర గర్జనమున నదలించెను.

పుట్టినదాది యాదంఖానుఁ డెన్నఁడు నట్లు బెదరింపఁబడి యుండలేదు. మాహాంఅంగా తన్ను రాజకుటుంబమున నొక రాజువలెనే పెంచెను. రాజమర్యాదల నాతఁ డనుభవించుచుఁ గూడ నుండెను. నేఁ డాతఁ డొక్క తుచ్ఛపు నేరస్థునిమాడ్కి నంప్రశ్నింపఁబడుచుండ వానికి దిక్కులు తోఁచలేదు. తన యకృత్యముల ప్రతిఫల మాతని కప్పుడే తట్టినది. గ్రుక్కిళ్లు మ్రింగికొనుచు నట్లే నిట్ట నిలుచుండెను.

"మా పేరను, పవిత్రమైన మా వంశగౌరవము పేరను నీ వాచరించుచుండిన పరిపాలనమా యిది? మా యపకీర్తికిఁ గారణభూతుఁడవై మా పరిపాలనము నిట్లు కళంకపఱచిన నిన్ను కండలుకండలుగ కోసి కాకులకు వైచినను పాపములేదు.

"విష్ణుపండితుని ద్రోహిగ నీవు నిశ్చయించియుండిన దీని నేల వ్రాసితివయ్యా!

"అదియు నెట్టి పరిస్థితులపైన— అబ్బ! నే నెఱుఁగుదను. జుగుప్సాకరము!

"పోనిమ్ము. అంతటి యధమాధమ వ్యాపారముఁ జేసికొంటివి కాదా, దాని నట్లే నిలుపుకొనరాదా? అంతటి ఘాతుకకృత్య మేల చేయవలయును?"

అవమానము, నధఃకరణము భారాతిభారమై తన్నుఁ గూల్చివైచుచుండ నాదంఖానుఁ డెట్లో మొండి ధైర్యము దెచ్చికొని "నే... నేను ధర్మవ్యవస్థతోఁ బాటు—"

"ఛీ, తుచ్ఛశ్వానమా, నోరు మూయుము. ధర్మవ్యవస్థతోఁ బాటు

ప్రథమ చెన్నరాష్ట్ర చలనచిత్రమహాసభ, ప్రారంభోత్సవము - శ్రీమతి మీనాక్షి · రామారావు

చెన్నపురి సంగీత మహాసభ

 చెన్నపురిపురపాలక సంఘముయొక్క నారీసభ్యులకు శ్రీమతి విశాలాక్షమ్మగారి విందు

చెన్నపురి ఆంధ్రమహాసభలో దసరా ఉత్సవము

అయిదవ ఆంధ్రహోమియోపతిక్ వైద్యమహాసభ, అనంతపురము

జన్నాడ వైద్యవిద్యార్థి పట్టప్రదానోత్సవము

ఆంధ్ర ఆయుర్వేద విద్యాపీఠపు ౮-వ వార్షికోత్సవము, ఉండి

కృష్ణామండల ద్వితీయామవంకీయాయుర్వేద [?] వైద్యమహాసభ, గుడివాడ

స్త్రీ సనాతనవిద్యాల
యము, అష్టమ వార్షి
కోత్సవము, రాజమండ్రి

కాకినాడ విద్యార్థినీ
సమాజవార్షి కోత్సవము

రాజమండ్రి దేశీయ
విద్యాలయవార్షి
కోత్సవము

గుంటూరుజిల్లా
బాలికాభటుల
సమ్మేళనము

ఆత్మనైచ్యలాభ పరాయణత్వమును సమ్మిళిత మొనర్చుకొంటివి కాబోలును! నీ వేముగము పెట్టుకొని మామెదుట బదులాడసాహసించు చుంటివో యెఱుకపడదు."

"ప్రభూ—" క్రోధపరవశత్వమున నేమోయనుటకు నోరెత్తినాఁడు.

"నరాధమా, నీవు కామాంధుఁడవై, మూఢుఁడవై యొనర్చిన పైశాచికకృత్యమునకు గుఱియైన యీసాధ్వి యిటనే యున్నది. నీ పాపపరిణామముగ నీ తుచ్ఛశరీరము నొక్క వ్రేటునఁ ద్రుంచి యీమెయొడిని సమర్పింప నాత్రపడుచుంటిని. కాని యీమెకు నీవొనర్చిన పరిభవ దవానల మట్లుపశాంతిఁబొందునా యని సందేహముఁ గదఁ బోయుచున్నాను."

ఏ కర్మప్రతిఫలమో కాని యాదంఖానున కొక యుక్తి తట్టినది. ఇందిర సుందరాకార మాతని హృదయమునఁ బ్రతిబింబించుచుండఁగాఁ బోలును "సార్వభౌమా, ఇందిర వితంతు వయిపోయినది. ఎట్లయిన నే నామెను సతంతువుగ నొనర్తును. నేను యావజ్జీవ సువివాహితుఁడనై యుండ వలె ననుకొనియుంటిని. ఇప్పట్టునఁ దమ రనుమతించినచో నామెను నిక్కా చేసికొనెదను." అనియెను.

వానిమాటలకు అక్బరునకుఁ జిఱునవ్వు తోఁచినది. కాని యతఁ డొక్క క్షణ మాలోచనానిమగ్నుఁడై "నీవు చేసిన ఘోరపాపమునకు తగునైన ప్రాయశ్చిత్తము గాకపోవుట యటుండ నీయాత్మలాభ మినుమడించుచునే యున్నది. అయినను ప్రస్తుత మది యే కొంతవఱకు సమంజసమై యీమెను కొంత ఆదరణీయముగ నొనర్పఁగల మార్గముగ నగపడుచున్నది.

"నీ కొక్కవారము గడువొసఁగితిని. అంతలో నీ వామె ననునయపఱచి వివాహమునకు, మతాంతరప్రవేశమునకు సమ్మతింపఁ జేసికొనుము. సమ్మతింపనిచో నీగతి విదప కలదు." అని వచించి కక్ష్యాంతరప్రవేశ మొనరించెను.

ఇందిర కిది గోరుచుట్టుపైని రోఁకటిపోటు. ఎవ్వనిపై తీవ్రతరప్రతిహింసాప్రతిపాలనమునఁ గాని కసాయిత రోష ముపశాంతింపదో అట్టి యధమాధముని, మతాంతరప్రవేశ మొనర్చి, పాణిగ్రహణ మొనర్చుకొనుటయా? అమానుషము. అంతకంటెను సజీవముగ కార్చిచ్చు నత్యానందమునఁ బ్రవేశింపవచ్చును.

అక్బ రామె నేకాంతముగఁ బిలువనంపి కొన్ని రహస్యముల నచ్చఁ జెప్పెను. అతని వాక్యములలోని ప్రతిహింసాప్రక్రియ తనకు లాభకారి యని తోఁచినవెంటనే ఇందిర తాత్కాలికముగ నాదంఖాన పిశాచమును బెండ్లాడఁ దన యంగీకారమును సూచించెను.

అక్బరుసొంతమహలున నాతని సమక్షమున వివాహము నిరాడంబరముగ జరిగెను. పెండ్లికూఁతు రొక జీవన్మృతకళేబరమువలె కన్పట్టెను.

మాహం అంగాకిదంతయు కడుపు మండెను. మాళవమున కాతనిని పట్టాభిషిక్తు నొనర్చవలయు నని యీమె యక్బరు నెన్నోసారులు మందలించుచుండినది. ఇట్టి యధమ వివాహ మామెకు మిక్కిలి హీనముగ తోఁచెను. వివాహము జరుపరాద నియు, వెంటనే తన పుత్రునకు మాళవము నభిషేకింపనిచో నంతఃపురకల్లోలము కలిగింతు ననియు నామె అక్బరు ముఖ్యామాత్యుఁడయిన షాముస్సుద్దీనుని మందలించెను. ఆ వృద్ధుఁ డా పలుకుల నొక లెక్క సేయలేదు. ఆమెకినుక తత్క్షణ మొక ఘోరతరప్రళయకార్యముగ పరిణమించెను.

వివాహవేదికను వీడి మాతృదేవ్యాశీస్సు లందఁ నేతెంచిన పుత్రు నొక ప్రత్యేకగృహభాగమునకుఁ బిలిచి వాని కష్టపరంపరల కన్నింటికిని షాముస్సుద్దీన్ కారకుఁ డనియు, వాఁ డంతమొందినఁగాని యక్బరు చక్రవర్తి యాతనియెడఁ బ్రసన్నుఁడు కానేరఁ డనియు నుద్బోధించెను. కోఁతికి కల్లుపోసినట్లామె పలుకులు వానికి శివ మెత్తించినవి. ముందు వెనుకలు చూడక వాఁ డాక్షణముననే మేడపై కేఁగి నమాజు చేసికొనుచుండిన యావృద్ధసచివుని తల తెగ నఱికివేసెను. బయట కొంచెము దూరమున నుండిన ప్రెగ్గడబంటులు లాతఁడు లోనికేఁగివచ్చుటఁ జూచిరి. ఆశీస్సు లందుట కేఁగినాఁ డనుకొనిరి.

ఇంతలో సేవకుఁ డొక్కఁ డేతెంచి యాదంఖానుని చక్రవర్తి రమ్మనుచున్నారని పిలుచుకొనివెళ్లెను. ఇంతలో నీ రహస్య మెవ్వ రెఱుఁగరని నమ్మకముతో నాతఁడు హృదయావేగమును జంపివైచికొనుచు నక్బర్ పాదుషా యెదుట నిలిచెను. అతని సమీపమునఁ దన యధమము, సమంగళకరము నగు వదనము నగపడనీక మతాంతరశరణమున లభించిన మేలిముసుఁగున రూపెత్తిన సమస్త

దుఃఖములవలె నిందిర నిలిచియుండెను.

"ఆదంఖాన్, నీకొఱకై తనసర్వస్వమునైన మానధనమును వమ్ముచేసికొని మతమును పరిత్యజించి తన శరీరము నేయర్పించుకొన్న యీసుదతీలలామవివాహపుటోలి నీవేమియు నొసంగలేదు ఇద్దాని నొసంగెద నని మాటమాత్రమైన నాతో ననలేదు."

ఆ ధోరణియందాతఁడు తనపరిణయవేళయందేదో గొప్పబహూకృతి సేయనిచ్చగించి యుపన్యసించుచుండె నని యాతఁడు విశ్వసించి "చిత్తము, ప్రభూ, నన్నే యర్పించుకొంటినిగావా!" అని సరసములాడెను.

"ఇదిగో, నీ వన్నది నిజమే యగుచో, నీ పత్త్రమున సంతకమొనర్పుము. నీ విదివఱ కార్జించియున్న సమస్తము నీమెవశ మగుచున్నది."

సార్వభౌముఁడు తన్నన్యాయమొనర్పుచున్నాఁడని యాతఁడు తలఁచెనుగాని పాదుషా తీక్ష్ణదృక్కులలోని తీవ్రత తన్ను భయకంపితునిగఁ జేయుచు బలవంతపఱచుచున్నందున తప్పించుకోలేక వణఁకుచున్న హస్తముతో సంతకము నొనర్చినాఁడు.

ఇంతలో పామున్నద్దీనుని హత్యాసమాచారము రాజప్రాసాదమున ఘోషించెను. అతనిబంధుమిత్ర పరివారకోటియొనర్చిన హాహారవము సార్వభౌముని చెవిలోఁ బడినది. ఆ యలజడికి నెదుటనున్న ఆదంఖానుని వ్యక్తిత్వమున వింతవింత భావోద్రేకములు కలిగి, ఆతనిముఖవికాసములు వికృతాకారముల సూచించినవి.

అతికుశాగ్రబుద్ధియగు నక్బరు కిది చక్కఁగ నేరస్థుని పట్టియిచ్చినది. నిశితతరదృక్కుల నాతని సమస్త దిశల శూలఘాతములవలెఁ గ్రుచ్చుకొనునట్లు పఱపుచు వజ్రకఠినమైన పలుకుములుకు లుట్టిపడ "ద్రోహీ, నీకరవాల మిట్లిమ్ము." అని యడిగెను.

అంతరంగ ముత్తుంగతరంగితముకాఁగా ద్రోహి చుట్టును బరికించిచూచి యావలికే తన్ను వలయాకారముగఁ బరివేష్టించియున్న పామున్నద్దీన సేవకులు (తన్నప్పుడు చూచిన వారు) కంటఁబడఁగాఁ దనప్రయత్న మెట్లును విఫల మగునని తీర్మానించి, తనకటారిని పాదుషాకయిపశము గావించెను.

రక్తసిక్త మయిన ఆ ఖడ్గమును జక్కఁగఁ బరిశీలించి చూచి,

"ఈరుధిర మమాత్యునిదేకదా? నిక్కము వచింపుము." అని కర్కశముగఁ బ్రశ్నించినాఁడు.

"............"

పిడి నొకచేత, మొన నొకచేతఁ బట్టి నడుమ మోఁకాలువంచి యక్బరు పాదుకత్తిని రెండుగవిఱిచివేసెను.

సమీపమున నిలచియున్న దండనాధిపతిని జూచి,

"ఈ ఘోరపాపుని తో లాలిచి నడివీథుల నూరేగించి, పురశృంగాటకమున వీనితలను నఱికి వ్రేలఁగట్టుఁడు" అని యాజ్ఞాపించెను.

"గుండుదెబ్బదినితుపాకివైపునకుఁ బాఱుతెంచు బెబ్బులివలె బొబ్బరించుచు ఆదంఖానుఁడక్బరుమీఁది కొక్క దుముకున నెగిరి పైఁబడెను. ఇట్టి సన్నివేశమును బ్రతీక్షించియే యుండిన యా యువకచక్రవర్తి యొక్క చిన్నియుదుటున వాని పాటును దప్పించి గుఱిచూచి యొక్క గ్రుద్దు బలముగ వాని కడుపుపైని గ్రుద్దెను. ఆపోటున కాతఁడొక్క యుఱపఱచి నేలఁగూలెను.

తత్క్షణము చుట్టుపట్టులనున్న పరిజనము దిగ్భ్రమవీడి వానిపైఁబడి యదిమిపట్టి కాలుసేతులు బంధించి వైచిరి.

"వీనిఁ గొంపోయి కోటకొమ్ము మీఁదనుండి నేలపైఁ బాఱవేయుఁడు. నేలపై వాఁడు పడుచోట సహస్ర శూలములఁ బాతియుంచి వానిపైఁబడి కాకులు గ్రద్దల కాహారముగ చిత్రవధ నందనిండు." అని యక్బ రాజ్ఞాపించినాఁడు.

ఊరిచౌకున వానిని గట్టియుంచి వచ్చిపోవువారిచేతులయందొక్కొక్క కొఱవి నిచ్చి వానిచేఁ గొంచెము కొంచెము కాల్పించి యుసుఱుపోసుకొనుట మంచిదని యచటనున్న వారందఱును సలహా నిచ్చిరి. కాని ఆదంఖానుఁడు కోటకొమ్మునుండియే శూలారోహణము గావింపఁబడెను.

* * *

ఇందిర తనపని ముగిసినదని చితి నెక్కి తనతోలిమగనిఁ జేరుకొనవలయునని సంకల్పించియుండెను. అక్బరామె నా కార్యమునుండి విరమించు నట్లనేకవిధముల నుద్బోధించి యుజ్జయినికిఁ బంపెను.

మతాంతరప్రవేశమున కామె క్రుంగిపోవుచుండెను. ఇష్టజన బంధువర్గ మామెను దమలోఁ జేర్చుకొనలేదు. పగసాధించెనను గొప్పధనము

సైత మామెను బంధువు లోనఁగ లేదు.

అప్పుడప్పుడు పీర్ మహమ్మద్ షిర్వానీ మాళవపతిమాత్ర మామె నాదార్చుచుండెను. రాజకీయోద్యోగు లామెను సార్వభౌముని సోదర మందినదని గౌరవించు మొదలిడిరి.

ఎట్లో షిర్వాని యామెహృదయమునుదనవశ మొనర్చుటయందు సఫలీకృతమనోరథుండైనాఁడు. అనతికాలమున సార్వభౌముని యాధ్వర్యమున నుజ్జయినీనగరమున నిందిరాషిర్వానీల పాణిగ్రహణమహోత్సవ మతివైభవముగ జరుపఁబడెను.

అరిగోలు

— (హంపివద్ద తుంగభద్ర నదిలో) — D. A. R.

టాకీ పరిశ్రమ: దాని భవిష్యత్తు

ఎ. వి. సీతారామయ్య

వర్తమాన కాలంలో ప్రపంచంలో ముఖ్యమైన పరిశ్రమ టాకీపరిశ్రమ. ప్రతిదేశంలో వర్తకశిఖామణులంతా తమ దృష్టిని ఈ వ్యాపారమునందే నిల్పి మిక్కుటమైన ధనము నార్జించుచున్నారు. మన దేశంలోని పెట్టుబడిదారులు కూడా దీని విలువను గ్రహించి ఈ వ్యాపారముచే సంపాదించుకొని లాభములను పొందటానికి ప్రయత్నిస్తున్నారు. మొట్టమొదట ఈ ఫిలిం వ్యాపారానికి మన దేశంలో శంకుస్థాపనచేసినది ఫాల్కే. ఆయన 1913 లో మనదేశంలో ఫిలిములు తయారుచేయడం ప్రారంభించాడు. తరువాత 1931 లో ఇంపీరియల్ ఫిలింకంపెనీవారు మొదటి టాకీ తయారుచేశారు. ఫిలిం ప్రదర్శనశాల మొదట కలకత్తాలో 1907 లో జె. యఫ్. మదన్ కట్టించాడు. అనగా మనదేశంలో ఫిలిములు తయారుచేయడం మొదలెట్టి 23 సంవత్సరాలైనది. ప్రదర్శించడం మొదలెట్టి 30 సంవత్సరాలైనది. కాని మన పరిశ్రమ యింకా శైశవావస్థయందే వున్నదని చెప్పకుంటున్నాము.

ఫిలిము తయారున కయ్యే ఖర్చు

విదేశములలోని ఫిలిముల కయ్యేఖర్చులటుంచి మన ఫిలిములనుగురించి ఆలోచిస్తే సగటున మనఫిలిమున కొక్కొక్కదానికి రు. 60,000 లు కావాలి. ముడిఫిలిము లాబరేటరీఖర్చులు వగైరాలకు ఒక రు. 18,000; స్టూడియో అద్దెకు రూ. 12,000; నటుల జీతాలు రు. 15,000; దుస్తులు వగైరా రూ. 10,000; ప్రకటనలకు రు. 5000- అనగా మొ. రు. 60,000 లవుతుంది. ఇది మామూలుగాతీయబడే ఒకహిందీఫిలిమున కయ్యేఖర్చు. ఒక్కొక్క సమయంలో తలవని తలంపుగా వచ్చే యిబ్బందులవలన పెరుగుట కూడా కద్దు. ఏనాయిక పాత్రధారిణికో శరీరంలో అస్వస్థత ఏర్పడి పదిరోజులు పనిచేయలేకపోతే కొన్నివేలు నష్టమొస్తుందిగదా!

మన ఫిలిం వ్యాపారము

ప్రస్తుతం మనదేశంలో ఫిలిములను తయారుచేసే కంపెనీలు 110. ఫిలిములను పంచిపెట్టే కంపెనీలు (Distributing Offices) 99. సినిమా ప్రదర్శనశాలలు 670., మొత్తం ఈ మూడుశాఖలకు వినియోగింపబడిన పెట్టుబడి 5 కోట్ల రూపాయలు. ఈ వ్యాపారంలో పనిచేస్తున్న ఉద్యోగుల సంఖ్య 25,000. ఈ లెక్కలు ఒక సంవత్సరం క్రింద తయారుచేసినవి. ఇప్పుడు చాలా పెరిగివుంటాయనటానికి సందేహం లేదు. కాని మన పారిశ్రామికులు ఇంకా మన పరిశ్రమ శైశవావస్థయందే వున్నదంటున్నారు.

మనదేశంలో ఫిలిములను చూచే అలవాటు తక్కిన దేశములలో మాదిరే రోజురోజుకు పెరిగిపోతున్నది ప్రజలలో. అందువలననే దేశీయ విదేశీయ ఫిలిములు ప్రదర్శింపబడుతున్న వాటి సంఖ్యకూడా పెరిగిపోతున్నది. 1935 లో మనదేశంలో చూపబడిన ఫిలిములు:—

	పెద్దవి	చిన్నవి
స్వదేశీఫిలిములు	297	92
ఇంగ్లీషు	89	575
అమెరికా-హాలివుడ్ వగైరా	311	828
జర్మనీ	1	
ఫ్రెంచి	3	
బెల్జియము		3
స్విస్సు		1
చైనీషు		1
ఆస్ట్రేలియన్		3
జపాను		1

4000 అడుగులకు పైన పొడవుగల ఫిలిములు పెద్దవాటిక్రింద పరిగణిస్తారు. అంతకంటె తక్కువవాటిలో హాస్యరసచిత్రములు, వార్తాచిత్రములు, వింతలు వగైరా ఉంటాయి.

మనదేశంలో ముడిఫిలిం (Raw film) ఈవిధంగా దిగుమతి అవుతున్నది:—

	అడుగులు	వెల రూ.
1933-34	369,17 201	1519755
1934-35	60101131	2149240
1935-36	60669584	2102262

ఈ దిగుమతిచేయబడిన ముడిఫిలిముల మీది సుంకము వలన ప్రభుత్వమువారికి రాబడి:—

సం॥	1933-34	రు.	364666
,,	1934-35	రు.	478000
,,	1935-36	రు.	438280

చిత్రపట ఫిలిములు (Exposed Films) అనగా తయారు చేయబడిన చిత్రపటములు మనదేశములోనికి ఈక్రిందవిధముగా దిగుమతి చేయబడినవి:—

సం.	అడుగులు	వెల రూ.
1933-34	10826366	2779462
1934-35	9026731	2488818
1935-36	8537589	2411048

ఈవిధముగా దిగుమతి చేయబడిన విదేశీయ చిత్రపటముల మీది సుంకములవలన ప్రభుత్వమువారికి రాబడి:—

సం.	రూ.
1933-34	916571
1934-35	880483
1935-36	964486

మనదేశములో ఫిలింవ్యాపారము ఈ విధముగా వృద్ధి పొందుచున్నప్పటికిని ఇంగ్లాండులోని ఫిలింపరిశ్రమతో పోల్చిచూచినట్లయితే మనము చాలా వెనుకగా నడుచుచున్నామని తెలియగలదు. ఇంగ్లాండులో 4300 కు పైగా సినిమా ప్రదర్శనశాలలున్నాయి. 1934 లో ఆప్రదర్శనశాలలలో 91½ కోట్ల టిక్కెట్లు అమ్ముడు పోయినాయి. వానివలన రాబడి 55 కోట్ల రూపాయలు. ప్రభుత్వము వారికి అందువలన రాబడి 9½ కోట్ల రూపాయలు. ఇంతకీ మనదేశంలోని జనసంఖ్యలో ఇంగ్లాండులోని జనసంఖ్య ఏడవవంతు వుంటుంది. దీనివలన ఈ పరిశ్రమలో ఎంత లాభమున్నదో, దీనిని సరిగా ప్రోత్సహించినట్లయితే ప్రభుత్వానికి ఎంతలాభమో కూడా తెలుస్తుంది. కాని ప్రభుత్వం సరిగా సాయం చేయడం లేదని అనుకుంటూ తమకుతామే ఓదార్చుకుంటూ కూర్చునేకంటే తామే ఈ పరిశ్రమాభివృద్ధికి చేయగల కృషి చేయుచున్నామాయని ఫిలింపారిశ్రామికులు ఆలోచించుకోవాలి. కాని వారట్లు చేసేందుకు సిద్ధంగా వున్నారా అనేదే ప్రశ్న!

ఉద్దేశములను- మంచివి గానీయండి చెడ్డవి గానీయండి- ప్రచారంలో పెట్టడానికి ఫిలింవంటి యంత్రం మరొకటి లేదని రూఢి అయిపోయింది ఉద్దేశముల ప్రచారణయేశక్తి. కాని అటువంటిశక్తి ఏమైనా మన ఫిలిములలో కనబడుతున్నదా అంటే శూన్యమని చెప్పాలి. ప్రస్తుత పరిస్థితులలో మన హైందవ సినిమా ఎప్పటికైనా శ్రావిమయుకంగా పరిణమిస్తుందా అని సందేహం కలుగకేస్తుంది.

ఫిలిం పరిశ్రమలో ఉపయోగింపబడుచున్న యంత్రాలు వగైరా అన్నీ అన్ని దేశాలలోనూ ఒక రకమువే. చక్కని ఫిలిములు తయారు చేసేందుకు అనువైన శీతోష్ణాది పరిస్థితులు విదేశములకంటె తీసిపోవు. విదేశములలోని శాస్త్రజ్ఞులవంటి శాస్త్రజ్ఞులు మన దేశంలో నున్నారు. వ్యాపారానికి కావలసినంత పెట్టుబడి వున్నది. విదేశీయ నటులకు తీసిపోనినటులున్నారు. ఫిలిం ప్రదర్శన యంత్రములు, వాటిని నడుపువారు, ఫిలిం వ్యాపారమందు అనుభవము జ్ఞానము కలవారు వున్నారు. మరి ఇన్నివుండి మనపరిశ్రమ ఈవిధంగా యింకా శైశవావస్థయందే వుండటం ఎందుచేత ?

పరిశ్రమ సరియైన వ్యాపార పద్ధతులమీద నడపబడకపోవడంవలన.

పెట్టుబడిదారుడు ఈ పరిశ్రమ విషయమై కొంతవరకైనా తెలిసివుండాలి. పరిశ్రమలో దిగేముందు కొంత దానివిషయమై జ్ఞానం సంపాదించుకోవడం చాలా అవసరం. లేకపోతే ఏశాఖకు ఎవరిని నియమించాలో, ఏశాఖ ఏవిధంగా పరిపాలించాలో తెలియక జీవితంలో వెంటనె తిరిగిన్న పాత అనుచరులను తనవ్యాపారంలో వివిధశాఖాధ్యక్షులుగా నియమించడం వారికి అంతా కొత్తగా వడంచేత పని పాడవటం జరుగుతుంది. లేక పరిశ్రమలో అనుభవజ్ఞులని నియమించినా ధనాశచేత వారు పెట్టుబడిదారుయొక్క అజ్ఞానాన్ని ఆధారంచేసుకొని పని పాడుచేయవచ్చు. అందువలన పెట్టుబడిదారుకే కొంత జ్ఞానంవుండటం అవసరం ఈపరిశ్రమలో. ఇది మన హైందవఫిలిం పారిశ్రామికులలో ఏ ఒకరిద్దరికో తప్ప తక్కినవారిలో మృగ్యం.

వ్యాపారాన్ని ఆరంభించదలచుకోగానే పరిశ్రమలోని అనుభవజ్ఞులను జ్ఞానం కలవారిని కలుసుకొని వారితో సంప్రదించి తనవ్యాపారంయొక్క వివిధశాఖలకు ఆయాశాఖలలో అనుభవమూ, జ్ఞానమూ కలవారిని అధ్యక్షులుగా నిర్ణయించి తాను వ్యాపారదృష్టితో అజమాయిషీ చేసుకుంటుండాలి. అంతేకాని మనవాళ్లను పైకితీసుకురావలెననే ప్రతిష్ఠాదర్పంతో మనవాళ్లని ఉంచితే త్వరలోనే వ్యాపారం కట్టిపెట్టవలసివస్తుంది. కాని మన ఫిలింపరిశ్రమలో ఎక్కువచోట్ల యిదే జరుగుతున్నది.

పరిశ్రమ ప్రారంభించినతరువాత, అనగా ఉదాహరణగా- ఫిలిం తీసే సమయంలో త అధికారములు, తన యిష్టాయిష్టతలు తీసుకుపోయి ఫిలిం తయారుచేయుచున్న శాస్త్రజ్ఞులను చికాకుపరచి తన అధికారమును దుర్వినియోగము చేయరాదు. మనఫిలిములలో నిది యెక్కువగా జరుగుచున్నది. డబ్బుపెట్టువానియిష్టము ననుసరించి నటుల నెన్నుకొనుట మొదలు పాటలను కూర్చుటవరకు జరుగవలె. పరిశ్రమవిషయమై జ్ఞానముగల పెట్టుబడిదారులు లేకపోవుటయే దీనికి కారణము.

ఈ కారణముచేతనే సరియైన శాస్త్రజ్ఞుల నెన్నుకొనలేకపోవుట. డైరెక్టరును ఎయితము సరియైనవానిని ఎన్నుకొనగల సమర్థులు మన పారిశ్రామికులలో బహుకొద్దిమంది వున్నారు. ఫిలిం తయారైనతరువాత దానిని పంచుటలో (Distribution) జ్ఞానముగల వారిని నియమించి సరియైన ప్రదర్శనశాలలలో ప్రదర్శించునట్లు చూడాలి. చాల చిత్రములు ప్రదర్శనశాలలలో పనులవలననే పాడైపోతున్నాయి.

ఫిలిము మొదలుపెట్టినదగాయితు ప్రచారములో పెట్టిన కొంతకాలమువరకు ప్రచారణ చక్కగా జరగాలి. దానికిగాను ప్రత్యేకముగా ఒకడు నియోగింపబడి ఆపని పర్యవేక్షిస్తుండాలి.

అప్పుడే చిత్రము బాగుంటుంది. ధనము బాగావస్తుంది.

కాని మనవాళ్లు ఏశాఖకు ఎంత ఖర్చు చేయాలో తెలియక, ఏశాఖలో ఎవరిని నియమించాలో తెలియక, ఎట్టివారి పర్యవేక్షణ మన ఫిలిము తయారుచేయుట- ప్రదర్శకుల కిచ్చుట చేయవలెనో తెలియక ఎట్టి ప్రదర్శనశాలలలో ప్రదర్శింపవలెనో తెలియక పరిశ్రమను పాడుచేశారు, పాడుచేస్తున్నారు.

23 సంవత్సరముల అనుభవము తరువాత పరిశ్రమ శైశవావస్థయందున్నదంటే సిగ్గుచేటు. ప్రభుత్వమువారు సహాయము చేయలేదని చెప్పటం పారిశ్రామికులకు రివాజైపోయింది. కాని తమచేతిలో నున్నంతవరకు తాము చేయుచున్నారా? ఎవరైనా ప్రశ్నిస్తే తాము తీసే ఫిలిములు పాటకజనముకొరకని ఒక తెలివితక్కువ జవాబు యిస్తారు. వారికి కళావిషయకమైన ఫిలిము అవసరించడం చేతకావట్లు. విదేశఫిలిములు దేశమున దిగుమతి చేయనీయరాదనీ, విదేశీయకంపెనీవారిని మనదేశమున-ప్రదర్శనశాలలు కట్టనీయరాదనీ ఒకప్రబలఆందోళన జాతీయభావం పొంగిపోతున్నట్లు. అంతేకాని వారిఫిలిములూ, వారి ప్రదర్శనశాలలూ అవసరము లదేట్టు తామెందుకు తయారుచేయరాదో! బొంబాయిలో ఒక విదేశీయకంపెనీవారు ప్రదర్శనశాల నొకదానిని కట్టడానికి ప్రయత్నిస్తుంటే ఈ మహాజాతీయనాయకు లంతా ఆందోళన చేస్తున్నారు. ప్రభుత్వంవారు ఆకంపెనీకి ప్రదర్శనశాల కట్టుకొనుటకు అనుమతి నివ్వరాదని. కలకత్తాలో మెట్రోసినిమా కట్టదలచినపుడుగూడా ఇటువంటి ఆందోళనే చేశారు. కాని యిప్పుడు ఆ ఆందోళన చేసినవారుగూడా అక్కడికిఫిలిములు చూడటానికి పోతుంటారు. ఆసినిమాలో 100 కి 50 మంది కనీసము దేశీయులే. అంత సౌందర్యవంతము, అంత సుఖవంతము అయిన ప్రదర్శనశాల అంతకుముందే నిర్మించి వున్నట్లయితే మెట్రో సినిమా అనవసర మయ్యేదేగా!

ఒకడు స్టూడియో పెడితే యిక అందరూ స్టూడియోలు పెట్టేవారే. ఒకడు ఫిలింతీస్తే అంతా ఫిలిములు తీసేవారే. ఒకడు చక్కని ప్రదర్శనశాల, కట్టించడం, ఒకడు చక్కని ముద్రాక్షరశాల, ఒకడు ఫిలింనటులకు కావలసిన రంగులు, దుస్తులు వగైరా తయారుచేయడం, మరొకడు మరొకశాఖ-ఈవిధంగా పరిశ్రమ నాధారంచేసుకొని పరిశ్రమను బాగుపరచి తాము బాగుపడరాదూ? రంగుల దగ్గరనుంచీ విదేశంమీద ఆధారపడవలసినదేనా యిప్పటికి? వేలకు వేలుగా టాకీలు తీస్తున్నారు. ఒక ఫిలిమునకైనా ముచ్చనకైనా చక్కని పోస్టర్లను తయారు చేసిన కంపెనీ వున్నదా. పాశ్చాత్య ఫిలిముల పోస్టర్లమాటేమి?

ఈ విధంగా జరుగుతే కొంతకాలం మన ఫిలింపరిశ్రమ ఏమవుతుంది?

దానికి జవాబు యిప్పుడే వస్తున్నది మనవారి ప్రదర్శనశాలలున్నా అనేకముగా విదేశీయ మెట్రోసినిమాకే ప్రేక్షకులు చేరుకుంటున్నారు. మన ఫిలిములు యిన్ని తయారవుతున్నా విదేశీయ ఫిలిములలోని ఆఖరు రకపువాటితో సమానంగాకూడా తయారుగావడంలేదు కొద్దిమినహాయింపులతో. ఇప్పుడు గనక మనపారిశ్రామికులు నిద్రమేల్కొని మన పరిశ్రమను ఫిలిము తయారుచేయడం మొదలు ప్రదర్శించడం వరకూ పాశ్చాత్య సంస్థలతో సమానంగా చేయకపోతే మన పరిశ్రమ విదేశీయ కంపెనీలపాలిటికి నిలువలేక పడిపోతుంది.

విదేశీయ కంపెనీలు ప్రదర్శనశాలలు కట్టుకుంటుంటే వాటికి రక్షణలు కోరుతున్న మన పారిశ్రామికులు ఇతరదేశపు కంపెనీలు వారి ధనముతో వారి శాస్త్రజ్ఞులతో మన దేశంలో మన నటులతో మన కథలతో మన భావాలలో తీసి తాము నిర్మించిన ప్రదర్శనశాలలలోగనక ప్రదర్శిస్తే మన ఫిలింకంపెనీల గతి ఏమగునో వూహించుకోవాలి. వారి ఫిలిములను రానీయకూడదని కొట్టుకుంటే లాభం లేదు. నిజంగా మన ఫిలింకంపెనీలలో కొన్ని అయినా కష్టపడి చక్కని ఫిలిములను తయారుచేయడానికి కారణం విదేశఫిలిముల ప్రదర్శన, అందుకలని పోటీయే. వారు ప్రదర్శనశాలలు నిర్మించడం ఆరంభించినతరువాతనే మనవాళ్లు మేల్కొన్నారు ప్రదర్శనశాలల విషయమై అప్పుడే విదేశీయకంపెనీలవారు తమ యంత్రములతో తమశాస్త్రజ్ఞుల సహాయమున మాఫిలిముల నిర్మాణం తయారుచేయడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారు. మనవాళ్లు ఈవిధంగానే కదులుతుంటే వారు మనల్ని వెనక్కుతోసి పరిశ్రమను స్వాధీనపరుచుకుంటారు

—వాసక.

తీరికగడియలు

"పుణ్యాత్ములు!"

బొడ్డు బాపిరాజు

జడివానకు సుడిగాలికి
అడగని పెనుకడుపుమంట కడుగు తడబడం
దడికట్టిన చీకటి నె

ప్రమదాయత్తత నున్నవార, లస లీబాహ్యప్రపంచమ్ము వా
రి మనోభావములందె లే; దడిగినారే సాక్షి ? ఆ దేవుడే!

'ఏమ -దయ్యాలు! గుప్పెడన్నము పెట్టించండి!' యం చాగలే
కామూలమ్ముగ కూలిపడ్డ దరె! అయమ్మాయి; గగ్గోలుగా
'ఏ మమ్మా?' యని వృద్ధుడుం బడియె నల్లే నిల్చుపాభాస. లే
డా మందన్ కలికాన కొక్కిరుడు 'కట్టా!' యన్న పాపాత్ముడే!

'ఎక్కడ దాపురించితిరి యీ పడి కేతిరి? వండి వార్చిరే!
గ్రక్కున బెట్టగా ముకుపుగట్టితిమా?' యన గేస్తు; కొంద 'రే
ప్రక్కకొ పొండు, మంచికథపట్టున నే చెడగొట్టిరే! మిముం
డిక్కలలాగు పెంచుటకునో యిగ మాపసి రేపుమాపులున్!

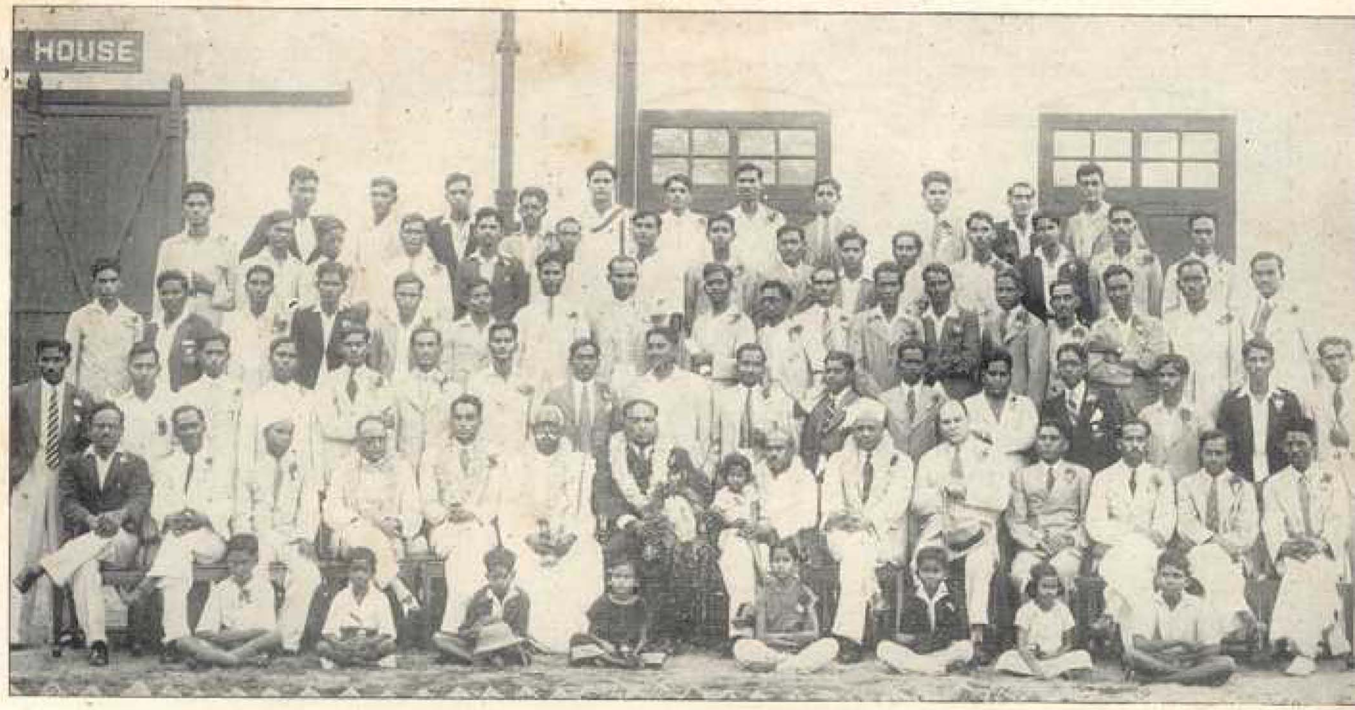
పోవోయీ!' యన, గోడుగోడునను 'బాబుల్! మీ కటాక్షమ్ములెం
డీ వేళన్ మెదు కింతయుం గొరుకలేనేలేదు, ప్రస్తమ్ము; మా
దైవమ్ముల్ తమ రాగ్రహింప కిదు దేవైనన్ కలో గంజో' యం
చా వృద్ధుం డటు రాతిగుండె కరగన్ యాచించి చేసాచినన్.

చిటపటమంచు చిందిపడు చిన్కులవే కరుణాబ్ధియశ్రులో!
అట హరిభక్తులందరికి 'ఆగిన దయ్యె పురాణ' మన్న పి
న్గటకట యొండె కాని, చెవి నాటదు వృద్ధుని కాకిగోల, అ
క్కటిక జనింప దింత; పయిగా పడగెంటు డనంగజాలి రే!

ఉన్నావా భగవంతు డన్నఘనుడా? యీ కొట్టి యార్తధ్వనుల్
విన్నావా? పరమార్థచింతకుల తద్వృత్తంబు పొంతంబు గ
న్గొన్నావా? అటులైన నేటి కిటు జాగుల్? నీ సదాస్తిక్య మో
యన్నా రూఢి యొనర్చుకోదగును రమ్మా ఏల తాటస్థ్యముల్?

విడివిడనట్టి గుండెదడ, వేసట వాయకమున్న లేచి, కాల్
తడబడ తండ్రిచేయి పదిలమ్ముగ పట్టిన పట్టి, పాప, మ
య్యెడ నిలుచుండ కేగుచు "బలే, ప్రభ లన్నము పెట్టకున్న కొ
ట్టెడి, నిక నేమి పున్నియము, లేమి పురాణము!" లంచు నార్చినన్.

"అమ్మ! మన పాపమే; వారి ననగనేల?
పెట్టి పుట్టిన పుణ్యాత్మ! లట్టిగాక;
కుడిచి కూర్చుండి సద్గ్రంథగోష్ఠి వారి,
కెపుడు పొట్టకూటికి దేవురింపు మనకు!"

చెన్నపురిలోని గవర్నమెంటు స్కూల్ ఆఫ్ టెక్నాలజీ ఆంధ్రవిద్యార్థి సంఘపు చతుర్థవార్షికోత్సవము

అణ్ణామలై విశ్వవిద్యాలయమందలి ఆంధ్రసంఘము

నెల్లూరులో మొల్ల జయంత్యుత్సవము,

ఆంధ్రభారతీతీర్థ సమావేశము, (విశాఖపట్టణము) (అధ్యక్షులు: శ్రీ శ్రీ శ్రీ విక్రమదేవవర్మగారు,

ఆంధ్రమహిళా గానసభ చతుర్థవార్షిక
సమావేశము, రాజమండ్రి

రథోత్సవము

కొత్తపల్లి సూర్యారావు

కృష్ణదేవాలయంబుచేఁ గీర్తిగనిన
దగుటఁ గృష్ణాపురం బనునాఖ్య నొప్పి
కృష్ణపుర మాంధ్రమునను బ్రాగ్దిశను గలదు
సంజ్ఞలను వ్యాకరణసూత్రచర్చ వలదు.
శ్రీరామాలాండ్రీ సీ
తారామాస్టోరశాల దశరథరామా
స్టోరుసును నాంజనేయా
స్టోరాలయమనుచు దీర్ఘభాక్త్వము లేదే.
ధనికు ల్దాతలు వర్తకు ల్గలరు క్షే
త్రస్వాములు వైద్యులున్
ఋణదాత ల్గల రన్నిజాతుల ప్రజల్
శ్రీ కృష్ణభక్తు ల్దయా
ళును; లాయరీకిఁ జాలు న్యాయసభలుం
గా న్యాలయంబు ప్రభు
త్వనివేశంబులు నన్న వన్నమిదు న
త్రంబు ల్పడుల్ రాజిలున్.
పండితుఁడుం గవీంద్రుఁడు స్వ
వర్ణహితైషి. మతాభిమాన యు
క్తుం డట నెల్లవాఁ; డటకుఁ
గొండటు క్రైస్తవులేగుదెంచి యుం
దుండఁగ నూరిబైటఁ గల
యూషరభూములు గొన్ని కొందు మం
చుండఁగ నమ్మివేసి రుప
యోగము లేదని వానిస్వాములున్.
ఊరిబైట నొక్కయూరఁ గట్టిరి వారు
స్పర్ధనో యనంగ భగవదాల
యంబు వైద్యశాల యర్భకులకు నున్న
తంపుఁబాఠశాల దానఁ గలదు.
విద్యకొఱకు నెల్లవిద్యార్థు లాయూర
నున్నవారఁ బ్రక్కయూళ్లవారు
వచ్చి పురమునిండ బనలకు బాధలు
పడఁగవలసివచ్చెఁ బలువురకును.
పాఠశాలప్రక్క బైటను క్రైస్తవుల్
బనలకొఱకుఁ గొన్ని "బారకీసు"
లంచుఁ గట్టి రందు నాయూరిగ్రామ వి
ద్యార్థు లద్దులిచ్చి యధివసింత్రు.

తక్కినవెల్ల నేటికిఁ బ్ర
ధానముగా నటనుండు బాలకు
ల్మిక్కిలి బుద్ధిమంతులయి
మిత్రత వాటిల నెల్లవారుఁ దా
మొక్కకుటుంబ సంభవుల
యోజ మెలంగుదు రన్నిటం గడు
న్మక్కువతో నభేదగతి
మజ్జన భోజన భాజనాదులన్.
బుద్ధిమంతులెల్ల బుద్ధిమంతులె యెప్డు
లేనివార లద్ది లేనివారి
పాయసాంశములను భరతాదులైనట్లు
మైత్రి వాసువారు మసలుచుంద్రు.
అనవరతాదరంబున స్వ
యం కృషిచే వివిధార్థసాధన
ల్మనుకొని చేయువారలును;
బాత్తము ముట్టక యాటలాడఁ బ
ట్టనముల వెంటఁ బోవుచు "బ
డాయిలు" గొట్టెడువారు; రెండుమూఁ
దునుసమ లొక్కకత్యనై క
డుం బ్రియమొప్పఁగ నుండువారలున్.
నిప్పులమంటలం దుఱుక
నేర్పరులు న్వివభోజనంబుల
న్మెప్పు గడించువారుఁ గడి
మిం దమకంఠము రైలుక్రింద నే
చప్పుడులేక పెట్టు నతి
సాహసులు న్పడియు న్యవారిపైఁ
దప్పులు మోపువారు వివి
ధంబుల బాలకు లందు రచ్చటన్.
వారిలోన నొక్కవైఖరివార ల
త్యంత గర్వదృష్టి నహరహంబు
బూతులేనిమాట పొరపాటుగానైనఁ
బలుకకుండువారు పలువు రుంద్రు.
అట్టివారితోడ నాయూరిబాలుఁ డొ
కండు మైత్రి సల్పి కలసి మెలసి
వారుచేయుచుండ వారితోఁ దానును
దారుణములు చేయఁ దగిలియుండు.

జనసమ్మర్దమునందుఁ ద్రోసికొనుచు
    న్నం దేహము నీడి వే
చనుచున్ శ్రావ్యముగాని పాటలను "ఏ
    స్నాటంబు"గాఁ బాడుచుం
గనుగీటు ల్చెయివాటు లొప్పఁగను సం
    ఘర్షంబు గావించుచు
న్వెనుక ల్ముందులు లేక త్రిమ్మరుదు రా
    స్వేచ్ఛార్థులౌ బాలకుల్.
చెప్పవారు లేరు చెప్పిన వినువారు
గారు-బ్రాహ్మణులను గాఱు లఱచు
టయును స్త్రీలఁ జూచి నయహీనపుంబ్రసం
గములు చేయువారు గర్వవృత్తి.
ఓరీ! నే నల మాల ముట్టుకొని యా
    యుర్వీసురుం డాఁకతి
న్నారు లొక్కండఱు నిల్చినప్పు డెవఁడో
    నామీఁదఁ బడ్డట్లుగాఁ
గాఱుల్పేలుచుఁ దూలి మీఁదఁబడితిం
    గాల్దొక్కితిం జూడన
ట్లూరేగింపగు దారిలో నిలిచి మూ
    త్రోత్సర్జనం జేసితిన్.
బుద్ధిలేదు రాగిబొమ్మలు వేల్పులా
యేట నేటఁ బెండ్లి యేమి ఛాంద
సం బటంద్రుగాని చక్కఁజూడరు తాము
చేయు పనులలో విశేషమేమొ.
తోటపెద్దబెదరెఁ దోలఁగుండు ద్రొక్కన
టంచుఁ దేలు పాముటంచు గుంపు
గాఁగ నతివలున్నకడ నటునిటుఁ జుట్టు
కొని 'యభాసు'చేయుచును జరింత్రు.
అవచ్చుదానిఁ జూడుఁ డు,
తోవచ్చెడువాఁడు మగఁడు దుప్పటిలాగుం
డీపలకు వచ్చుఁ బిమ్మట
నావెలదుక నేడిపింత మనుచు న్నగుచున్.
ఏమిర కన్నుఁగానన ప
    యింబడెదంచు వసుం దెమల్చి, పో
పో మటె ప్రేలకంచుఁ; బుఱ్ఱఁ
    బోఁడిని గన్గల తామె త్రోసికొం
చీమెయి నర్ధరాత్రమునఁ
    గృష్ణు రథాంతికమందు గుంపులోఁ
దాము చరింత్రు చెప్పఁ గల
    దా యొకరైనను వారి కింతయున్.
తేరుమీఁది కెక్క దేవుఁడు, కుంభము
పోసి త్రాడులాగఁబోవునప్పు
డూరిలోని వారు లొక్కొక్క సంఘమై
చూడవచ్చి రచటి శోభనంబు.
మఱి జట్టువారి కచ్చటఁ
గనఁబడుటయె లేదు కన్ను, కాయమున్ప్రా
జనియెను స్వేచ్ఛావిహారతిం [హాయిం
జినతనమో కష్టకాలచేష్టయొ యెఱుఁగన్.
మధువనము చూఱపుచ్చిన మర్కటముల
కంటె నధికంబుగా నుండఁగా నొకింత
వేళఁ జనుదెంచి రాయూరి వెలఁదు, లందు
జట్టులోనున్న చినవాని జనము గలదు.
జట్టు గూడి వీడి స్వైరవిహారంబు
సలిపి తాముఁ దాము సంగ్రహించి
నట్టి కొంటెతనపుటానవాళ్లగు కొన్ని
వస్తువులను గొంచు బసకుఁ జేరి.
ఒకరిప్రజ్ఞ యొకరి కుప్పొంగి చూపుకొం
చుండ నూరిలోన నుండు బాలు
చెల్లి చేతిలోని చేరుమాలపహరిం
చినయతండు చూపె స్నేహితులకు.
చిప్పమనియె మనసు చిన్నవానికి, సోద
రికిని సఖుఁడొనర్చిన కృతి కప్పు
డేమి యనకపోయె నింటికి మఱునాఁడు
జట్టుఁగూడరాఁ డసహ్యమునను.
ఏలర రావటం చడుగ
    నింటికడంబనియున్న దం చనున్
శాలకు వచ్చియు న్మొగము
    చాటగు నేస్తుని జూచినంతటం
జాలఁగ నిశ్వసించు నతి
    సాహసముం బొనరింప నెంచున
వ్వేళ లిఖించు నొజ్జలకు
    వే సెలవిమ్మని వేఁకి వంకగన్.
ఇటులుండం బ్రియమిత్రుఁ డొక్కఁడు సఖా
    యిల్లీల నీవుంటి వె
ప్పటియ ట్లేటికి రావు మాకడకుఁ జె
    ప్పంగూడదా యెవ్వరే

నటన ల్నల్పిరో నన్నుఁ జంపుకొని తి
  న్నట్లేను, దానెంత దు
ర్ఘట మహాకార్యముగాని చెప్పఁగ నినుం
  బ్రార్థింతు నన్నంతటన్.

చెలిమికాఁడ నన్నుఁ జీకాకు పెట్టకు
కదపినంత నోడలు కంపమొందుఁ
గ్రోధమూర్తినగుదుఁ గొన్నినాళ్లూరక
యుండు మవలఁ దెలియకుండఁబోదు.

అనిన మిత్రుఁడు వల్కెఁ జాలు నిటు వే
  దాంతంబు నాతోడఁ జె
ప్పనికే యేమియు సాహసంబుడుగు మా
  స్వార్థంబుగాని, విరో
ధినిమిత్తంబునఁ గాని తొందరను సా
  ధింపంగ నత్యాహితం
బు నసాధారణకష్టము ల్లొడరుఁ బో
  వుం బుద్ధి క్రోధంబునన్.

ఏమియు లేని వేదన యి
  దేటికి నీ కవశంబుగాఁగ రాఁ
గా మనశ్శక్తికి న్మ్రోలి
  కార్యము మించినయప్డు గాదె నీ
కీమెయి దుఃఖపాటు కత
  మేమి యెవం డొనరించె హాని నీ
కేమి యొనర్చినాఁడ వది
  యెల్లను జెప్పుమ యుక్తి సెప్పెదన్.

అనవుడు మిత్రమా యిది ర
  హస్యము నీహృదయంబులోన నే
యునుపుము, నాఁటిరాతిరి ర
  థోత్సవమప్పుడు స్వైరలీలల
న్మన మొనరించినట్టి యవ
  మానపుఁ జేతలు కారణంబుగా
మన తెగవారలందఱు న
  మానుల దీనికిఁ గర్త లౌటకున్.

అనిన న్నేనును గారకుండనొ నరే
  యన్నట్లేని వృత్తాంత మె
ల్లను వాక్రుచ్చుము క్రొత్తవారమ యిదే
  లా, యిట్లుగానంచు నీ

నవరాదా యెవరేమి చేసిరో త్వర
  యాంతర్యముం దెల్పకే
మని మాలోపము వెల్లడింతు మది స
  త్యంబైనఁ గాదందుమా?

సంశయంబు వలను చావుమటన్న నేఁ
జత్తు యుష్మదర్థ మిత్తెఱంగు
వాఁడ నగుదుఁగాదె పరికింపలేదె యి
న్నాళ్లనుండి నీవు నాఁగ నతఁడు.

అందఱము నొక్కబడిలోనె యభ్యసించి
నార, మనుకొననేల యెవ్వారికైన
ననుభవముమీఁదనే తెలియంగ నగును
జెప్పఁగాఁ దలకెక్కదు చెడ్డవేళ.

అనిన నీకేమి యనుభవంబునను దెలిసె
మాకుఁ దెలియనిదేమి యీమర్మమేమి
చెప్పు మన మిత్రుఁ డిట్లని చిన్నవాఁడు
నోడిపె నెంతయు నానాఁటి దుడుకుఁదనము.

ఒకనాఁటికొంగు వేళాకపూరుషుని చెంగు
  ముడిపైచితివి బ్రహ్మముడిగ నీవు
ఇరువురు తరుణుల శిరసులందలి చెండు
  చెండులు మార్చె నృసింహరావు
పల్లవాధరి యొర్తు పిల్లాండ్లు సద్దికో
  నొరఁగినఁ దమ్మపై నుమిసె గోపు
సద్దిపై చెయి నిల్పిన యొకర్తుదంటకుఁ
  జేతివేత్రపు వంపుఁ జేర్చె సింగు
మరువమును దమనంబని యఱచె సీను
బాదుషాహిసోపో యని వాగినాఁడ
నేను బదిమంది స్త్రీలున్నచో నిలఁబడి
యాగడంబున హద్దు మర్యాద లేక.

నీయమ్మ యీఁడుదే మఱి
నాయమ్మయు నాఁడుదే మనకుఁ గొంటెతనం
బీయర్థము స్ఫురియింపం
జేయని కతమున ననభ్యశీలత నొకమెన్.

ఒకనిభార్యను జీకటి నొడిసిపట్టె
నితఁడు భార్య నొకండు మన్నించు నొక్క
డుండగీఁ డొందు నెఱిఁగియుఁ దొల్లిదోవ
నెఱుకవారలకడ నంశయింపవలెనె.

వ్యర్థ నారిగాఁడు పదిమందిలోన నా
సోదరిని నెఱింగియును గ్రహించెఁ
జేతిలో రుమాలు, చెయిపెట్టి కలఁచిన
ట్లున్నదుల్లము కడు నుడుకుచేత.

ఎట్లు నిగ్రహింతు నీపరాభవమున
కర్హశిక్ష సేసి యనుచుఁ గృశత
నున్నవాఁడ నిదియ యున్న యథార్థంబు
మార్గమేమి చెప్పుమా సఖుండ.

అనిన న్ముక్కున వ్రేలుపెట్టుకొని య
న్నా నారిగాఁడా యొన
ర్చిన దీరీతిని, నేఁడు గన్గొనుము నే
శిక్షింతు నామూర్ఖు నొ
క్కనినే కాదు సమస్తమిత్రులనుజ
క్కంజేయుదు న్రాత్రి నీ
వుకు రమ్మిక్కడ కొక్కసారి విడిపో
వుం జిక్కు శీఘ్రంబుగన్.

అనుచు న్మిత్రుఁడు పల్కి రాత్రివఱకున్
వ్యక్తంబుగాకుండ నుం
చి నిజస్నేహితు లందఱిం బిలిచి తె
ల్పెం దత్ప్రసంగంబు సి
గ్గున నారాయణుఁ డట్టె వాంచెఁ దల; నీ
కున్ బుద్ధిలేదాయటం
చును నల్వుర్నలుతట్ల దూసికొని తిం
చుం దిట్టి రా పిమ్మటన్.

కొంటెతనమునకును గోలఁది యుండదో పరి
చయుఁ గన్నచోటఁ జలుపఁ దగునె
పురుషులొద్దనైనఁ బోవునుగాని యా
వనయు మిత్రుచెలియ లనినఁ దగునె.

రేపు నీ చెల్లెలే వచ్చునోపుదువాకొ
చూచి యొరుచేయు నవమతి శుద్ధమూఢ
ని న్ననఁగనేల మేమేమి నీతిపరుల
మెంతపని చేసితిమి మన మిందఱమును.

పేఁడగుటం బ్రశాంతమతి
విన్నఁదనంబున నూఱకుండె నె
వ్వాఁడో పగండె యైన నినుఁ
బట్టి వధింపఁడె, మేలు, నేను, నీ
తోడని యొట్టువెట్టుకొని
తొందరమాన్పితిఁ గాక యుండిన
న్నేఁడో మఱొక్కనాఁడో యిది
నిశ్చయమే యయియుండకుండునే.

పేఁడు కనుకఁ దీఱెఁ బెద్దలే విన్నచో
నేమి జరిగియుండునో మనగతి
చదువు చెప్పుటకునో చట్టుబండలఁ జేయ
నో యటంచు దొరలనే యడిగిన.

సత్యమార్గమునకుఁ జదువు చెప్పెదము దు
ర్మార్గ మొనరుపంగ మరఁగినారు
నడత చెడియెఁ గాన నదువుండు మీ రస
నెవరు చేర్చికొంద్రు హీనగుణుల.

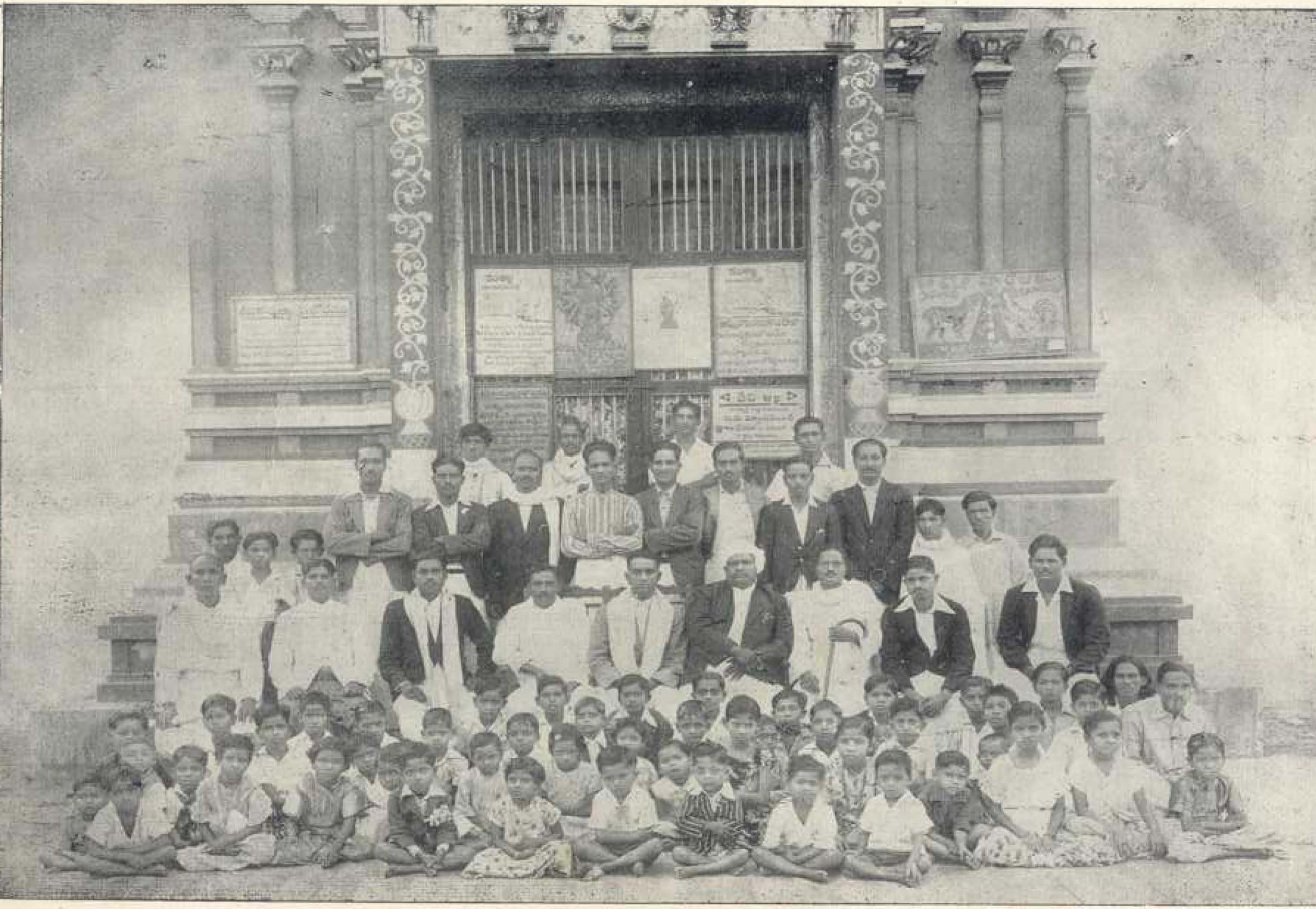
తండ్రు లంపుసొమ్ము తగులఁబెట్టుచు నడ్డ
గాడిదల విధమునఁ గానిపనులు
చేసి చదువు మంటఁ జేరిచి తిరుగంగ
వచ్చినామె యిందుఁ జచ్చులార.

మనజట్టులోన నెవ్వఁడుఁ
గనఁబడఁ డొకఁడేఁడుఁ గ్రమముగాఁ బైమెట్టె
క్కినవాఁడు సిగ్గులేదే
యెనినాళ్లిట్లుండు మెఱుక యేమియు లేదే.

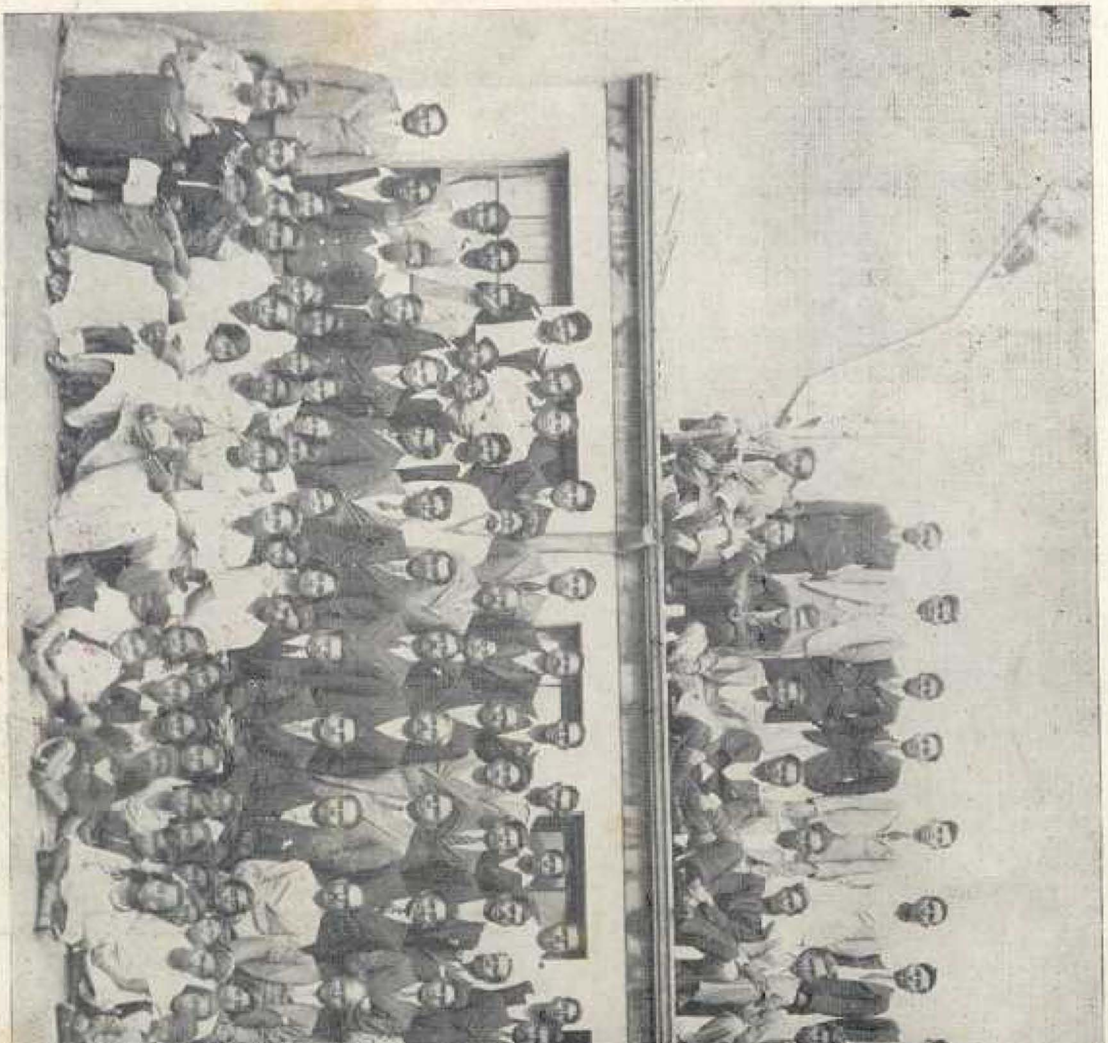
ఈనాఁడాదిగ నిట్లుచేయ మిది నీ
వెవ్వారికిం దెల్పఁబో
కో నెయ్యుండ యటంచు నీతనికిఁ జే
యుంఁడా నమస్సిట్లు నా
తో నొక్కించుక చెప్పఁబట్టికద యీ
దుఃఖంబు వారించుకోఁ
గానయ్యెం బెడదారినుండి తొలఁగం
గాఁ బోవనయ్యెం గదున్.

నామాట లిష్టముండని
యామీరలు తొలఁగిపోవుఁ డౌలకుమాతోఁ
బ్రేమమున నుండువారలు
ప్రేమింపుం డితని ననుచుఁ బ్రియమునఁ జెప్పెన్.

ఎల్లవారు నొప్పి రేకవాక్యంబుగా
మంచివేళయగుట మంచిదనుచు
బుద్ధిగలిగి మనిరి, పోలదె సద్బుద్ధి
వినుట మిత్రునుండి విహితులకును.

శ్రీ సుజనసమాజము, మోల్మేను (బర్మా)

దక్షిణాఫ్రికా ఆంధ్రమహాసభ పంచమవార్షికోత్సవము

ఈద్పుగంటి రాఘవేంద్ర రావుగారు
కొంతకాలము గవర్నరుపదవి నలంకరించి
ప్రస్తుతము ప్రధానామాత్యపదవి (సం. రా.)
నాక్రమించిన ఆంధ్రుడు

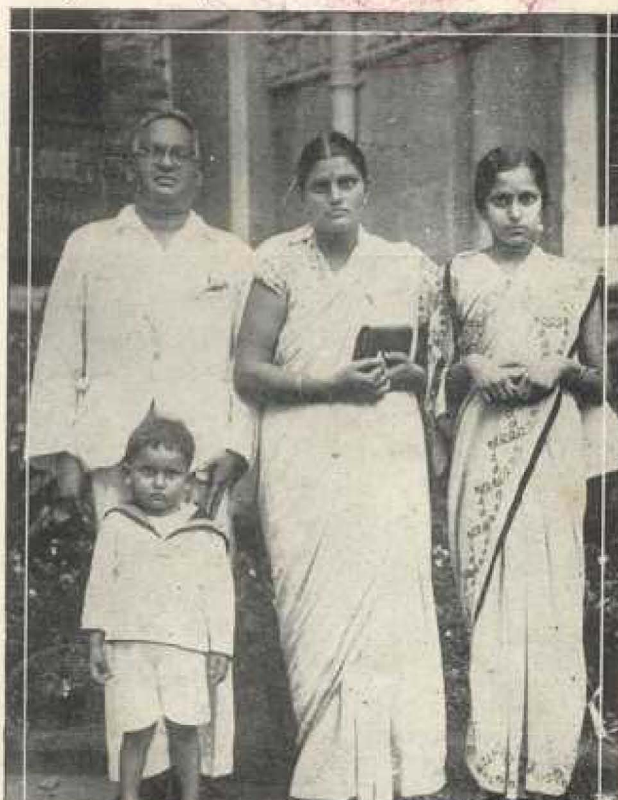
శ్రీమతి డి. శాండిల్య, శ్రీమతి డి. రామచంద్రరావు సరి
సర్ యస్. రాధాకృష్ణన్ గారి కుమార్తెలు. ఉన్నతవిద్య బడ
యుటకై తల్లి గారితో (నడుమ) కూడ ఇంగ్లండుకుపయనమైరి.

కూర్మా వెంకటరెడ్డి నాయుడుగారు
కొంతకాలము గవర్నరుపదవి నలంకరించి
ప్రస్తుతము ప్రధానామాత్యపదవి (మదరాసు)
నాక్రమించిన యాంధ్రుడు

కోకా లక్ష్మీ నరసింహరావు నాయుడుగారు
ప్యారిసులో శిల్ప, లలితకళల ప్రొఫెసరుగానుండు ఆంధ్రుడు
(ఫ్రెంచిభార్యతోను, కుమార్తెతోను)

వంగల శివరాముగారు - వారిభార్య, కుమారి కుమారులు
లక్నో విశ్వకళాపరిషత్తు ప్రొఫెసరుగానుండి జెనీవాలోని నానాజాతి
సమితి యుద్యోగిగ నియమింపబడిన ఆంధ్రుడు

విజయనగరసామ్రాజ్యషట్శతవార్షికోత్సవము, హంపి

౧. చారిత్రక మహాసభ అధ్యక్షుడు డా. ఎం. హెచ్. కృష్ణగారికి స్వాగతము

మహాసభకు అధ్యక్షతవహించిన శ్రీ. డా. కుర్తకోటి శంకరాచార్యులవారు అధ్యక్షోపన్యాసము గావించుచుండుట

భవభూతి — ఉత్తరరామచరిత్ర

మానవజీవితములోని వివిధ ప్రవృత్తులను ఆహ్లాదకరంగా నిరూపించడమే సారస్వతము యొక్క పరమావధి. జీవితమునకు సంబంధించిన మహోన్నతమైన భావములను, అప్రతిహతమైన కళాచాతుర్యాన్ని కూడా వ్యక్తీకరించేటందుకు అనువుగావుండే సారస్వతాంగములలో నాటకము ఒకటి. సంస్కృతవాఙ్మయములోని రచనావిధానము లన్నిటిలోనూ నాటకం అగ్రస్థానాన్ని అలంకరించింది. కాబట్టి కాళిదాసు, భవభూతి మొదలయిన మహాకవీశ్వరులు విసంఘటనలో వివిధమైన కళాచాతుర్యాన్ని విజృంభింపచేసి, తమనాటకాలకు అమృతత్వంసిద్ధింపచేసినారో పరిశీలించి నట్లయితే, వారినాటకాల్లోవుండే గొప్పదనం మనం పూర్తిగాగ్రహించడానికి అవకాశం వుంటుంది. అనేక సంవత్సరముల క్రిందటనే సంస్కృతనాటకముల ఉత్కృష్టతను అన్ని దేశములవారూ గ్రహించినారు. కనుక తిరిగీ ప్రస్తుతం వాటి విమర్శన అవసరంలేదని భ్రమపడడం చాలాపొరపాటు. ఆధునిక పరిస్థితులలో ఆంగ్లయువకులు తమపాశ్చాత్యవిజ్ఞానంచేత యితరదేశములలోని మహాకవీశ్వరుల రచనలను, రచనావిధానములనుకూడా గమనించడానికి తగిన అవకాశంవున్నది. కాబట్టి ప్రాచ్యపాశ్చాత్య విమర్శనాదృష్టితో సంస్కృత నాటకములను పరిశీలించినట్లయితే, సంస్కృతనాటకములందు మనకుండే విజ్ఞానాన్ని అభివృద్ధిచేసుకో డానికి అవకాశం వుంది.

క్రొవ్విడి రామం

కవిసార్వభౌములలో అగ్రస్థానాన్ని అలంకరించినవాడు భవభూతి. ఈయన ఉత్తరరామచరిత్రలో మొదటనుంచీ కొసవరకూ తన ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వాన్ని పూర్తిగా నిరూపించినాడు. కేవలం కరుణరసాన్ని రమ్యంగా పోషించినంతమాత్రముచేతనే భవభూతి సుప్రసిద్ధుడైనాడని భావించడం అంత సమంజసం కాదు. మహత్తరమైన అనుభవములు, గంభీరమైనభావములు, అప్రతిహతమైన కళాపోషణ యితనిగొప్పదనానికి కారణాలు. ఈనాటకములో వర్ణించిన పాత్రలన్నీ కూడా మహోత్కృష్టమైనవే. అంగరసమైన శృంగారాన్ని యీకవి అతిరమ్యంగా పోషించినాడు. భోగలాలసత్వానికిగాని, నీచకార్యాలకుగాని ఉపక్రమించిన పాత్ర ఒకటికూడా యీనాటకంలో మనకు కనబడదు.

సీతారాముల ప్రేమను యొక్క ఆదర్శప్రాయముగా యీకవి ప్రదర్శించినాడు. భవభూతి మూడు నాటకములు వ్రాసినప్పటికీ ఉత్తరరామచరిత్రమాత్రమే తన కీర్తిని చిరస్థాయిగా నిలిపినది. ఒక్క మహాకావ్యమువల్లనే విశిష్ట ప్రతిభావంతుడని ఈ కల్పాంతమువరకూ ప్రఖ్యాతిని సంపాదించే భాగ్యము యీ మహాకవికి మాత్రమే లభించింది.

ఉదారభావములు గల పురుషుడు తన ఆశయాల్ని సాధించవలసివచ్చినప్పుడు భౌతిక విషయాలతో తనకు తటస్థించే సంఘర్షణను ఈకవి చాలా చక్కగా నిరూపించినాడు. యీ సంఘర్షణ బాహ్యంగాను, ఆంతరంగికం

గాను కూడా రాముని పాత్రలో మనకు కనపడుతుంది. రాముడు తన హృదయమును సీతకు అర్పించినాడు. సీతకు రామునికి అవినాభావసంబంధ మున్నది. కాని కొన్ని పరిస్థితుల ననుసరించి లోకకల్యాణంకోసం రాముడు సీతను విడిచిపెట్టవలసి వస్తుంది. అప్పుడు రాముని మనస్సునకూ అంతరాత్మకూ కల సంఘర్షణ భవభూతి అనన్య సామాన్యమైన కళానైపుణ్యాన్ని విజృంభింపచేసి ప్రదర్శించినాడు. పాత్రల భావావేశాలు, వారి వారి వివిధ మానసిక ప్రవృత్తుల నిరూపణ యీ నాటకంలో అహమహమికా భావంతో శోభిస్తున్నవి. మహాకవి షేక్స్పియరుకూడా 'మేక్ బెత్' మొదలయిన నాటకములలో ఇటువంటి కళానైపుణ్యాన్ని కొంతవరకు నిరూపించినాడు.

ఉత్తర రామచరిత్రయొక్క ప్రప్రథమంలోనే నాటకముయొక్క ప్రధాన రసమును సూచించినాడు. మహాకవి భవభూతి ప్రస్తావనఅయినతరువాత నాయికా నాయకులు రంగస్థలముపైన ప్రవేశిస్తారు. రాముడు పితృవియోగమునకు ఖేదపడుతూన్న సీతను "దేవి, సమాశ్వసిహి. ఏతే హి హృదయమర్మచ్ఛిదః సంసార భావాః" అని ఓదారుస్తాడు. సీత కూడా "జానా మ్యార్యపుత్ర! కింతు సంతాప కారిణో సుజనబంధుజనవియోగా భవన్తి" అని అంటుంది. ఈ మాటలు ప్రేక్షకులకు కరుణరసావిర్భావాన్ని కలుగ చేస్తాయి. పాశ్చాత్య కవీశ్వరులుకూడా నాటకములలో ప్రధానరసమును మొదటి రంగంలోనే సూచిస్తారు. దీనినే వారు "The key note of the play" అని అంటారు.

సీతాపరిత్యాగము ఈ నాటకములో ప్రధానస్థానాన్ని ఆక్రమిస్తూన్నది. ఈ అపూర్వమైన కార్యాన్ని నిర్వర్తించడానికి తగిన పరిస్థితులు ప్రథమాంకములోనే మనకు కనపడతాయి. గురువైన వశిష్ఠుడు, కౌసల్య మొదలైన పెద్దలు యాగసందర్శనార్థము అయోధ్యనుంచి వెళ్లేరు. కాబట్టి సీతను త్యజించేటప్పుడు రాముని అతి శ్రేష్ఠులంతసమర్థులు ఇంటివద్ద యెవరూ లేకపోయినారు. ఇంతే కాకుండా సీతను ఋష్యాశ్రమ సందర్శనమునకే మిషపైని అడవులలో వదలిపెట్టినాడు. సీతకు ఋష్యాశ్రమ సందర్శనాసక్తి కలుగ చేయడానికి కూడా మొదటి అంకములోని చిత్రపట దర్శనమే కారణమైనది. శ్రీరాముని తొలూను మహదాశయాల్ని కూడా కవి యీ అంకంలోనే వ్యక్తీకరించినాడు. వశిష్ఠుని సందేశానికి ప్రత్యుత్తరంగా రాముడు "స్నేహం దయాంచ సౌఖ్యం చ యదివా జానకీమపి, ఆరాధనాయ లోకస్య ముంచతో నాస్తి మే వ్యథా" అన్నప్పుడు రామునియొక్క త్యాగశీలతా, లోకారాధనాసక్తి మనకు స్పష్టముగా బోధపడుతూన్నవి.

ఈ అంకంలో నాయకుని మనోభావాలను భవభూతి అతిరమ్యంగా వర్ణించినాడు. సీత అగ్నికంటె పవిత్రమైనదనిన్నీ, తన ప్రాణముకంటె ప్రియతమమైన దనిన్నీ రామునికి తెలుసును. కాబట్టి "ఇయం ఛద్మనా పరిదదామి మృత్యవే సౌనికో గృహశకుంతికా మివ" అని సీతావియోగసమయమునందు పరితపిస్తాడు. కాని తండ్రియైన దశరథుడు లోకకల్యాణం కోసం అతని ప్రాణములనూ రామునీ కూడా విడిచిపెట్టినాడన్న సంగతి జ్ఞాపకం తెచ్చుకుంటాడు. "సతాం కేనాపి కార్యేణ లోకస్యారాధనం మతం" అని నిశ్చయించి, సీతనూ తన జీవితమందలి సౌఖ్యాన్నీ కూడా ఒకేసారి విడిచి పెడతాడు. ఇక్కడ రాముని మానసిక ప్రవృత్తిని గమనించిన ప్రతిరసికుని హృదయమూ ద్రవించిపోతుంది. మొదటి అంకం పూర్తి అయేసరికి సీతాపరిత్యాగము మొదలయిన కొన్ని క్లిష్టపరిస్థితులు సంభవించడము చేత ప్రేక్షకులకు కథయందలి ఆసక్తి యెక్కువై వారుముందుకథను తెలుసుకోడానికి ఆతురత పడతారు.

ప్రథమాంకాన్ని జాగ్రత్తగా పరిశీలించినట్లయితే కవి కొన్ని సంఘటనలలో అప్రతిహతమైన కళానైపుణ్యాన్ని ప్రదర్శించినాడని మనకు తెలుస్తూన్నది. చిత్రపట వర్ణనంలో ప్రస్రవణగిరి, జృంభకాస్త్రములు, గంగానది మొదలైనవాటికి ప్రాధాన్యం ఇచ్చినాడు. నాటకం పూర్తిఅయేవరకు నాయకునకూ పైన చెప్పినవాటికీ అత్యంతమైన సన్నిహిత సంబంధం వుంటుంది. అష్టావక్రసందేశంలో భవభూతి అమోఘమైన లౌకికవిజ్ఞానాన్ని చూపించినాడు. శాంత, వశిష్ఠుడు మొదలయినవారు వారి వారి పాత్రలకు ఉచితములయిన సందేశములనే సీతారాములకు పంపించినారు. వశిష్ఠుడు "యుక్తం ప్రజానా మనురంజనే స్యాత్, తస్మా ద్యశో యత్పరమం ధనం వః" అన్న సందేశాన్ని పంపి, రాముని లోకారాధన శక్తిని పెంపొందించినాడు. గర్భవతియైన సీతయొక్క కోరిక ననుసరించి ఆమెకోరిన పదార్థముల నీయవలసినదని శాంత మొదలయినవారు స్త్రీల కుచితమైన సందేశమును పంపినారు.

రాముడు చిత్రపటంలో సీతక పూర్వవృత్తాంతాన్ని చూచి "ప్రత్యావృత్త స్స పునరివ మే జానకీ విప్రయోగః" అని అంటాడు. అప్పుడు తనకు సీతావియోగం కలుగుతుందని రాముడు కలలోనైనా అనుకోలేదు. కాని అంకంపూర్తికాకపూర్వమే జానకీవియోగం తటస్థించినదని మనకు తెలుస్తుంది. దీనినే ఆంగ్లేయభాషలో 'Dramatic Irony' అని అంటారు. మహాకవుల కవనంలో మనకు ఇటువంటి చమత్కృతి కనపడుతుంది. మహాపతివ్రత అయిన సీతయొక్క శీలము అనుమానింపబడినదని బహిరంగంగాచెప్పడం కథానాయకుని ధర్మంకాదు. కనుక ఆవిషయం యెప్పుడు చెప్పవలసివచ్చినా పాత్రలచెవిలో రహస్యంగానే చెప్పించినాడు మహాకవి భవభూతి.

సీతారాముల ప్రేమనుకూడా యీ అంకంలో కవి చాలావిపులంగా వర్ణించినాడు. ఇంత ప్రేమగల దంపతులు వియోగాన్ని పొందవలసివచ్చినది గనుకనే ప్రేక్షకులకు వారియందు సానుభూతి కలుగుతున్నది. సీతారాముల ప్రేమను కవి యెంతరమ్యంగా వర్ణించినాడో మచ్చునకు ఒకసంఘటన చూడండి. సీత ఋష్యాశ్రమ సందర్శనానికి వెళతానన్నప్పుడు వెంటనే రాముడు ఆమెకోరికను అంగీకరించి, దానికి తగినయేర్పాట్లు చేసినాడు. అప్పుడు సీత రామునితో "యుష్మాభిరపి ఆగంతవ్యం" అని అంటుంది. "అయికఠినే! నైతదపి వక్తవ్యం" అని రాముడు జవాబిస్తాడు. పై సంభాషణవలన సీతారాముల గాఢమైన అనురాగం మనకు తెలుస్తుంది. వారిద్దరకు అత్యధికమైన ప్రేమఉండడంచేత రాముడు సీతతో ఋష్యాశ్రమమునకు వెళ్లడం సహజమనిన్నీ తనను, ప్రత్యేకంగాపిలవడం అనవసరమనిన్నీ రాముని పైవాక్యములయొక్క భావము.

రెండవ అంకంలోనూ, దానికి ముందుండే శుద్ధవిష్కంభంలోకూడా భవభూతియొక్క కళానైపుణ్యాన్ని ప్రదర్శించినాడు. ఈ అంకంలో కథను కొంతవరకు పెంపొందించి మూడవ అంకంలో సంభవించే పరిస్థితులకు తగిన యేర్పాట్లను చేసేడు. శంబూకవధ విషయమై రాముడు దండకారణ్య ప్రాంతములకు వస్తాడు. అప్పుడు పంచవటీ మొదలయిన

ప్రదేశాలు చూడడం జరుగుతుంది. ఆ ప్రదేశాలు సీతారాములకు చిరపరిచితములేకనుక వియోగావస్థలో వున్న రామునికి యెక్కువ వుద్రేకాన్నీ, శోకాన్నీ కూడా కలుగచేస్తాయి. యింతే కాకుండా సీతను పరిత్యజించిన తరువాత రాముడు ఆమెకోసం యే విధంగా తపనపడుతూ వున్నదీ మనకు యింతవరకూ తెలియదు. కాని "రామస్య గాత్రమసి నిర్భరగర్భఖిన్న సీతావివాసనపటోః కరుణా కుతస్తే" అని రాముడు ఆ నేరేడికల్లా ప్రతి రసికుని హృదయం ద్రవిస్తుంది. శూద్రకుడు వెళ్లినతరువాత రాముడు ఒంటరిగా వుండడం తటస్థిస్తుంది. అప్పుడు అతను తన మనోవేదనను మరింత యెక్కువగా వెల్లడించి తన పరితాపాన్ని నిరూపించినాడు.

సద్యోవిష్కంభంవల్ల సీత యిద్దరు పిల్లలను ప్రసవించినదనీన్నీ, వారికి పాలు త్రాగే వయస్సు దాటగానే వాల్మీకిఆశ్రమంవద్ద విడిచిపెట్టబడినారనీన్నీ మనకు తెలుస్తున్నది. దీనివల్ల సీత అటవికులచేతగాని, క్రూరమృగములచేత గాని చంపబడలేదని గ్రహించవచ్చును. నాలుగో అంకం మొదలు రమారమి నాటకం తోసవరకూ కథంతా వాల్మీకి ఆశ్రమంవద్దనే జరుగుతుంది. కుశలవులుకూడా యిక్కడ రాబోయే కథలో ప్రాధాన్యం వహిస్తారు. కాబట్టి వాల్మీకి ఆశ్రమం గురించీ, లవకుశులను గురించీ విష్కంభంలోనే కవి కొంతవరకు సూచించినాడు. ఇంతే కాకుండా మొదటి అంకానికీ, రెండవ అంకానికీ మధ్య రమారమి పన్నెండు సంవత్సరములు గడచినవనికూడా మనకు బోధపడుతుంది.

మూడో అంకం యీ నాటకానికి హృదయంవంటిది. ఇక్కడ నాయకుని ఆవేదన మిన్నుముట్టిపోతుంది. ఈ అంకంలో నిశిత ప్రతిభావంతుడైన భవభూతియొక్క నాట్యకళా ప్రపూర్ణత మనకు కనపడుతూంది. రాముడు సీతను పరిత్యజించినతరువాత తనను గురించి ఆయన ఏ విధముగా తపనపడుతున్నదీ యింతవరకు సీతకు తెలియలేదు. కాబట్టి యీ అంకంలో నాయికానాయకులను యిద్దరినీ భవభూతి యిక్కడ ప్రవేశపెట్టినాడు. రాముని ఆవేదన సీత ప్రత్యక్షంగా చూసినది కాబట్టి ఆమెకు కూడా హృదయం కరిగిపోయి "ఏవం మందభాగినీ న్యహం పునఃపునర ప్యాయాసకారిణ్యార్యపుత్రస్య" అని అంటుంది. సీత యిప్పుడు రాముని పరితాపాన్ని ప్రత్యక్షంగా చూసింది గనకనే తిరిగి ఆమెకు రామునితో సమాగమం కలిగినప్పుడు, రాముడు తనపై అపనిందవేసి అన్యాయంగా పరిత్యజించినాడనే భావం మనస్సులో పెట్టుకోకుండా పూర్వంకంటె యెక్కువ అనురాగంతో భర్తను కలుసుకుంది. సీతకు ఇంత క్లిష్టమైన పరిస్థితులు సంభవించి, వియోగదుఃఖంతో కృశించిపోతూన్నప్పటికీ రామునియందు మాత్రము ఆమెకు పూజ్యభావం తప్ప మరొకటి లేదు.

ఇదిగాక "దళతి హృదయం గాఢోద్వేగం ద్విధా తు న భిద్యతే" మొదలయిన శ్లోకాలు రాముడు చదివినప్పుడు ప్రేక్షకుల హృదయాలే ద్రవించి ద్రవించిపోయి, కన్నీటిని విడవడానికి తగిన అవకాశంవుంది. అటువంటి సమయంలో రాముని హృదయం యెక్కడ పగిలిపోతుందో అని మనకు అనుమానం కలుగవచ్చును. కనుక నాయకునికి యేవిధమైన ప్రమాదం రాకుండా చూడడానికి రాముని దగ్గర ఒక వనదేవతను సృష్టించినాడు భవభూతి. గ్రీకు నాటకాలలోకూడా దేవతలు నాయకులపక్షం వహించి క్లిష్టపరిస్థితులలో వారిని కాపాడుతూన్నట్టు మనకు తెలుస్తూంది.

ఇంతేకాకుండా యీ అంకంలోని కరికలభ వృత్తాంతానికి యెంతైనా ప్రాధాన్యం వున్నది. కరుణరసంతో యింతవరకు పొంగి పొరలుతూవుండే హృదయాలకు వీనుల యెక్కు శృంగారచేష్టలు కొంతవుపశమనాన్ని కలుగచేస్తాయి. దీనినే ఆంగ్లభాషలో "Dramatic relief" అని అంటారు. ఇంత క్లిష్టమైన పరిస్థితులలోకూడా "లీలోత్ఖాతమృణాల కాండకబళచ్ఛేదేషు సంపాదితాః, పుష్యత్పుష్కరవాసితస్య పయసో గండూషసంక్రాంతయః" మొదలైన శ్లోకాలు ప్రేక్షకులకు ఆనందాన్ని కలుగచేస్తాయి.

రామునికి దుర్భరమైన హృదయపరితాపాన్ని కలుగచేయడానికి కారణభూతమైనవి యిదివరకు సీతారాములు కలసి సంచరించిన ప్రదేశములేనని మనవిచేసినాను. అక్కడ కదళీవనంలో వున్న శిలాతలం, గిరిమయూరం మొదలైనవి రామునియందు అణగియున్న వియోగదుఃఖాన్ని వేయిరెట్లు ప్రేరేపించినాయి. వాసంతికూడా సీతనుగురించి ప్రసంగిస్తూ "త్వం జీవితం త్వమసి మే హృదయం ద్వితీయం, త్వం కౌముదీ నయనయో రమృతం త్వమంగే, ఇత్యాదిభిః ప్రియశతైరనురుధ్య ముగ్ధాం తామేవ" మొదలైన శ్లోకాలచేత రాముని యెత్తిపొడుస్తుంది. అప్పుడు రాముడు "హా! జానకి! క్వాసి" అని మూర్ఛపోతాడు. ఆ సమయంలో తన దుఃఖం హృదయాన్ని భేదించి, భూమ్యాకాశాలనుకూడా ఆవరిస్తున్నదా అనిపిస్తుంది. రాముడు తాను అశ్వమేధయాగం చేస్తానని యీ ప్రదేశాన్ని విడిచివెళ్లినప్పుడు సూచించినాడు. ఈ విషయం మనకు యిక్కడ తెలియకపోయినట్లయితే నాలుగోఅంకంలో వచ్చే యాగాశ్వాన్నిగురించి మనం పూర్తిగా అర్థం చేసుకోడానికి తగిన అవకాశం వుండదు.

మొదటి మూడంకములలోనూ కవి అమితమైన కరుణరసాన్ని నిరూపించినాడు కనుక ప్రేక్షకులకు కొంత ఉపశమనాన్ని కలుగజేయడానికి భవభూతి చతుర్థాంకంలో కొంత హాస్యరసాన్ని ప్రదర్శించినాడు. వటువులు ఋష్యాశ్రమాలలో యేవిధంగా తమ విద్యార్థిదశలను గడిపేవారో భవభూతి యిక్కడ చక్కగా నిరూపించినాడు. "పశ్చార్ధే పుచ్ఛం వహతి విపులం" మొదలయిన వటుల అమాయకపు మాటలు ప్రేక్షకులకు అమితానందాన్ని కలుగజేస్తాయి.

సీతావియోగం జనకునకు, కౌసల్యకు యేవిధమైన క్లేశాన్ని కలిగించినదో మనకు నాల్గో అంకంలో తెలుస్తూన్నది. యిక్కడ కౌసల్యపాత్రను అద్భుతంగా పోషించినాడు భవభూతి. సీతయందుండే ప్రేమచేతనే ఆమె అయోధ్యను వదలి వాల్మీకిఆశ్రమానికి వచ్చినదని మనకు తెలుస్తున్నది. కౌసల్యను జనకునీ కూడా వాల్మీకిఆశ్రమానికి తీసుకొనిరావడంలో ప్రత్యేకప్రయోజన మున్నది. సీతారాములకు తిరిగి సంయోగం కలిగినప్పుడు రాజబంధువు లందరూ దగ్గిరవుండాలి గనుక జనకునీ కౌసల్యనూ కూడా భవభూతి యిచ్చట ప్రవేశపెట్టినాడు. ఈ అంకంలో జనకుని ప్రవర్తన కొంచెం విచిత్రంగా కనపడుతుంది. సీతావియోగంచేత తాను అమితంగా తపనపడుతూ ఉంటాడు. అప్పుడు తాను కౌసల్యనుచూసి ఆమెకూడా తనవలెనే ఖేదపడుతూన్నదనే సంగతిని గమనించకుండా "ప్రజాపాలకస్య మాతః" మొదలయిన మాటలచేత ఆమెను కొంచెం ఆక్షేపిస్తాడు. తరువాత

ఆమెస్వభావాన్ని గుర్తించి, పూర్వం తనకూ దశరథునికీ ఉండే సంబంధమూ, అప్పటి కౌసల్యాశోభా మొదలయినవాటిని జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొంటారు. సిమ్మట పూర్వం వలె పూజ్యభావాన్నే ఆమెయందు చూపిస్తాడు.

ఇంతవరకూ కథాసంవిధానముయొక్క అభివృద్ధినే మనము గమనించినాము. ఇప్పుడు ఐదారు అంకములలో సంభవించే సంఘట్టనలు కథయొక్క సంపూర్ణత్వాన్ని సిద్ధింపచేయ డానికి తోడ్పడుతాయి. రాముడు, కుశలవులు, చంద్రకేతువు యీసమయంలో ప్రాముఖ్య మైన స్థానాన్ని ఆక్రమిస్తారు. వీరికిగల పర స్పర సంబంధము స్పష్టముగా వారికి తెలియక పోయినప్పటికీ, వారందరున్నూ ఒక అపూర్వ మైన ప్రేమసంబంధముచే చుట్టబడినారని మాత్రం గ్రహించగలిగేరు. చంద్రకేతువు, లవుడు కలుసుకున్నప్పుడు వారికి ఒకరియం దొకరికుండే భావాలను వ్యక్తీకరించడంలో భవభూతి అపూర్వమైన కళానైపుణ్యాన్ని విజృంభింపజేసినాడు. వారిద్దరికీ అత్యంత సన్నిహితమైన సంబంధము వుండటంచేత ఒకరిపై ఒకరికి ఒకేవిధమైన అభిప్రా యాలు కలుగడం సహజం. ఈ విషయాన్ని నిరూపించడానికి భవ భూతి చంద్రకేతునిచేత, లవునిచేత ఒకే శ్లోకాన్ని చదివించినాడు. "యదృచ్ఛాసం వాదః కిము గుణగణానా మతిశయః పురా ణోవా, జన్మాంతరనిబిడబద్ధః పరిచయః, నిజో వాసంబంధః కిము విధివశాత్ కోప్యవిదితో మ మైతస్మిన్ దృష్టే హృదయ మవధానం రచయతి" అని ఒకరినిగురించి ఒకరు ఒకేరీతిగా ఒకేసారి అనుకుంటారు. ఈ విధమైన కళాచాతుర్యా న్ని ఆంగ్లకవీశ్వరులుగాని, ఆంధ్రకవీశ్వరులు గాని ప్రదర్శించలేదనియే చెప్పవచ్చును.

కాని యింతస్నేహము వారికి వున్నప్పటికీ కథాసంవిధానానికి యుద్ధ మవసరంగనుక, రాముని పరాక్రమప్రశంసనే వారియుద్ధానికి బీజంగా ప్రదర్శించినాడు భవభూతి. కాని లవుడు ఒక్కడూ మహాసేనతో యుద్ధంచే యడం ఉచితంకాదు గనుక జృంభకాస్త్ర ప్రయోగంచేత సర్వసేనామూర్ఛ గావింప చేసి, లవునకూ చంద్రకేతునకూ మాత్రమే యుద్ధాన్ని కల్పించినాడు. ఇచ్చటి జృంభ కాస్త్రప్రయోగమే రామునికి, కుశలవులు తన కుమారులేమోనని అనుమానించేటట్టు చేయడా నికి కారణంగా యేర్పడినది.

ఇంతవరకూ కుశలవులకూ, రఘుకులానికీ గల సంబంధము కౌసల్యాదు లెవరూ సరిగా కనిపెట్టలేకపోయినారు. కాని ఆరో అంకం లో రాముడుమాత్రము కుశలవులు తనకుమారు లేమోనని సవిమర్శనంగా చాలావరకు ఆలో చించినాడు. జానకి గర్భవతి అయినప్పుడు ఆమె గర్భస్ఫూర్తివల్ల కవలలను ప్రసవిస్తుందని రాము డు జానకికంటె ముందే తెలుసుకొన్నాడు. కుశలవులముఖములూ, కళ్లూకూడా జానకి యొక్క ముఖమూ కళ్లయొక్క ప్రతిబిం బములే. ఇదిగాక తపఃప్రభావము చేతనే పొందదగినటువంటివన్నీ, రఘుకులము నకు వంశపారంపర్యముగా వస్తున్నటు వంటివన్నీ జృంభకాస్త్రములు వీరివద్దవుండడం చేత కుశలవులు రఘుకులమునకు సంబంధిం చినవారై యుండాలని రామునికి బలమైన అను మానం కలిగింది. కుశలవులకుకూడా రాముని చూడగానే అమితమైన పూజ్యభావం కలిగింది. రాముడు వారి తండ్రి అని తెలియకపోయి నప్పటికీ తండ్రిగారియందు చూపవలసిన ప్రేమనేవారు రామునియందు చూపించినారు. కుశుడు కొంచెము వీరప్రతాపాన్ని ప్రద ర్శించడానికి ప్రయత్నించగా లవుడు వానిని నివారించి తమ స్నేహితుడైన చంద్రకేతునకు రాముడు పితృసముడు కనుక వారుకూడా రాముని గురుభావంతో చూడాలని అంటాడు. ఇంతే కాకుండా రామునియందు వారికి పూజ్యభావమే వున్నదనిన్నీ, సైనికుల దుష్ప్ర వర్తనే వారిని యుద్ధమునకు కేపించినదనిన్నీ లవుడు చెప్పినప్పుడు వారికి రాముని యందుం డే పూజ్యభావం మనకు సుబోధక మవు తున్నది.

సప్తమాంకంలోని అంతర్నాటకం నిశిత ప్రతిభావంతుడైన భవభూతికళానైపుణ్యాన్ని వేనోళ్లతో చాటుతున్నది. ఇంతవరకూ రామునికి సీతయొక్క వృత్తాంతము తెలియక పోవడంచేత, నాటకం విషాదాంతంగా పరిణమిస్తుందేమోనని భ్రమపడడానికి అవ కాశం వుంటుంది. కాని ఈ అంతర్నాటక సీతారాములకు సంయోగాన్ని కలుగజేసి నాటకాన్ని శుభాంతమైనదాన్నిగా చేస్తు న్నది. ఇటువంటి సంఘట్టనలు సంభవించే నాటకాలను ఆంగ్లేయభాషలో Tragi-comedies అని అంటారు. యిటువంటి నాటక ములలో మొదట పరిస్థితులుమాత్రము చాలా విషమంగావుండి తరువాత శుభాంతాన్ని పొందిస్తాయి. ఇంతేకాకుండా రాముడు సీతను పరిత్యజించినతరువాత ఆమెసంగతి యేమైనదీ రామునికి తెలియలేదు. కనుక ఆ విషయాన్ని ఇక్కడ భవభూతి అంతర్నా టకంద్వారా నిరూపించినాడు. ఈ అంత ర్నాటకాన్ని చూడడానికి పౌరజానపదు లందరూ వచ్చేరు. అప్పుడు గంగాపృథు వులు సీతను తీసుకొనివచ్చి, తమనుకూడా పునీతులుగా చేయదగినది సీతయేనని చెప్పి, సీతారాములకు తిరిగీ సంయోగాన్ని యేర్ప రుస్తారు.

ఈ నాటకంలో మొదటినుంచీ కొసవ రకూ ప్రధానమైన కరుణరసాన్ని భవభూతి అనుసంధించినాడు. మొదటి మూడుఅంకము లలోనూ రాముని హృదయ పరితాపాన్ని భవభూతి నిరూపించినాడు. ఈపరితాపం ప్రేక్షకులకు కరుణరసావిర్భావాన్ని కలుగ చేస్తుంది. నాలుగో అంకంలో జనకునిశోకం కరుణరససంవిధానానికి తోడ్పడుతుంది. పంచమాంకంలో ప్రేక్షకులకు కొంతవిశ్రాంతి కలుగజేయడానికి వీరరసాన్ని యెక్కువగా ప్రదర్శించినా, కరుణరసానుసంధానంమాత్రం చేయకపోలేదు. "హృదయమర్మచ్ఛేద దారు ణాని చంద్రకేతోర్వచనాని" అని సుమం త్రుడు రాముడికి సంతానం లేదనే విషయాన్ని గురించి ప్రసంగిస్తాడు.

ఆరవఅంకంలో కుశలవులు రామాయణంలో శ్లోకాలు చదివినప్పుడున్నూ, సప్తమాంకంలో అంతర్నాటకాన్ని చూసినప్పుడున్నూ రాము డుకి అమితమైన దుఃఖముకలుగుతుంది. అప్పుడు ప్రేక్షకులకు కరుణరసావిర్భావం కలుగు తుంది. ఈవిధంగానే యేడంకాలలోనూ భవభూతి ప్రధానమగు కరుణరసాన్ని అను సంధించేడు.

రాముని పాత్రపోషణలో భవభూతి అమోఘమైన ప్రజ్ఞనువిజృంభింపచేసేడు. ఆలం కారికులు నిర్దేశించిన ధీరోదాత్తుని లక్షణా లన్నీ రామునికి వర్తిస్తాయని చెప్పడం సూర్యు నిలో కాంతివుంది అనిచెప్పడంవంటిది. తన హృదయంకంటె యెక్కువగా ప్రేమించిన సీతను లోకంకోసం త్యాగం చెయ్యవలసి వచ్చినప్పుడు రాము డనుభవించిన మనోవేదన మొదటినుంచీ కొసవరకూ భవభూతి అప్రతి హతంగా నిర్వహించేడు. రామునియొక్క సీతాత్యాగవిషయంలో వాసంతిక విమ ర్శించినప్పుడు రాముడున్నూ, నాల్గో

అంకంలో జనకుడు రాముని గురించి విమర్శించినప్పుడు కంచుకియున్నూ, ఏడో అంకంలో పృథివి విమర్శించినప్పుడు భాగీరథిన్నీ, లోకంకోసమే సీతను విడిచిపెట్టినాడు గాని, తనకు ఆమెపై సందేహమువల్ల కాదని స్థిరపరుస్తారు. ఈ విధంగా యితర పాత్రలచేతను రాముని పాత్రను విమర్శింపచేసి రాముని నాయకత్వానికి భంగం లేకుండా సమర్థించేను కవి. ఈలాగే శంబూకవధవృత్తాంతంలో కూడా లోకంకోసమే వధ జరిపినట్లు చూపించినాడు యీ మేధావి.

గంభీరమైన భావాలను, మహత్తరమైన అనుభవాలను విశదీకరించడంలో భవభూతి నిరుపమానమైన ప్రజ్ఞను కనపర్చినాడు. చిన్న వాక్యాలలో మహత్తరమైన భావాన్ని అద్భుతంగా నిరూపించగలిగే నేర్పు యీ మహాకవికి వున్నది. శూద్రవధానంతరం "కృతం రామసదృశం కర్మ" అనే వాక్యంలో ఆ వధయందు రామునికుండే నిరసనభావం, భూతదయా, మనకు చక్కగా వ్యక్తమవుతూ ఉన్నాయి. ఇంతేకాకుండా వాక్యం పూర్తి కాకుండా భావం పూర్తి అయిపోయినట్లయితే ఆ వాక్యాన్ని అసంపూర్తిగానే విడిచిపెడతాడు గాని పొల్లుముక్కలతో మాత్రం వాక్యాన్ని పూర్తిచేయడం యీ కళోపాసకుని పని కాదు. భావానుగుణమైన భాష యితనిసొమ్ము. ఈ నాటకంలో అనేకస్థలములయందు హృదయోద్వేగాన్ని కలిగించే భావాలనే యీ కవి విశదీకరించినాడు. కనుక ఆవుద్వేగాన్ని తెలియచేయడానికి తగిన పదజాలాన్ని ఉపయోగిస్తేనే గాని లేకపోతే చాలా పేలవంగా ఉంటుంది. ఈ సంగతి గ్రహించలేక భవభూతిశైలి కొంచెము కఠినంగా ఉంటుందని అంటారు. ఈ మహాకవియొక్క ప్రకృతివర్ణన, కవితామాధుర్యము, ఋతువుల అద్యయవక్రమనిరూపణ యీయన విజ్ఞానాన్ని తెలియచేస్తాయి. "వజ్రాదపి కఠోరాణి మృదూని కుసుమాదపి, లోకోత్తరాణాం చేతాంసి కోను విజ్ఞాతుమర్హతి" మొదలైన అర్థాంతరన్యాసలున్నూ, "ప్రపన్నం సౌజన్యాత్ దయితకరుణైర్గాఢకరుణం ద్రవీభూతం ప్రేమ్ణా తవ హృదయమస్మిన్ క్షణ ఇవ" మొదలయిన శ్లోకములలోని భావశబలత్వమూ యీ మహాకవియొక్క కవితాప్రతిభను విజృంభింపచేస్తున్నాయి. ఇటువంటి గంభీరమైన భావములను వ్యక్తీకరించిన మహాకవి భవభూతియొక్క హృదయము ఎంత గంభీరమైనదో పాఠకులే గ్రహింతురు గాక!

చిలుకా!

కోగంటి దుర్గామల్లికార్జునరావు

గూటినినుంటిని
దీటుగ నేనని
సారెసారెకును
సంతసింపకుము   చిలుకా!

పొంగుట యెంత
క్రుంగుట యెంత
ఏరో జెట్టిదో
ఎవఁడెఱుంగునే   చిలుకా!

మురిసిపడుచు స-
మ్మోహమనెడి యం
భోరాశినిఁ బడి
మునిఁగిపోవకుము   చిలుకా!

తనువుపైని యీ
తమినెల్లఁ విడి
తత్త్వంబెఱింగి
తగ వర్తిల్లుము   చిలుకా!

— S. S. S. —

ఆత్మబోధము

[ఆంధ్రీకరణము]

కవితాకోవిద,

అల్లంశెట్టి అప్పయ్య

తపమొనర్చి పాపతతిఁ బాయువారికి
శాంతులకు విరాగవతులకును
మోక్షలాలసుల కపేక్షింపఁబడుచు నీ
యాత్మబోధ మమర రచనయౌను.

అన్యసాధనంబు లభ్యసించిన నేమి
జ్ఞానమునను ముక్తిఁ గాంచవలయు
నితర పరికరంబు లెన్ని యార్జించిన
వంటసేయ నగునె వహ్ని లేక ?

కర్మమును దానికి విరోధకలన లేమి
వట్టి కర్మంబుల నవిద్య యణఁచు టెట్లు ?
జ్ఞాన తేజ మక్కజముగాఁ గలిగెనేని
గడపు నజ్ఞాన తిమిర ప్రకాండమెల్ల.

అలముకొనినయట్టి యజ్ఞానవశమున
నాత్మ లుప్తమైనయట్లు తోఁచు
నది స్వయంప్రకాశ మర్కుండు మేఘాలఁ
గప్పఁబడినయట్లె కానిపించు.

కలుష జీవమందుఁ గలుగు నజ్ఞానంబు
జ్ఞాన చింతనమున జీవమును
పంకమిళితజలము బాగొనర్చియు నంత
కతకరేణు వణఁగు గతి నొనర్చి.

స్వప్నతుల్యమైన సంసారమిది కాన
రాగవైరములకు రచ్చవట్టు
అనుభవించు కాలమందు శాశ్వతమట్లు
బోధవలనఁ దోఁచు బూజ్యమట్లు.

అద్వయంబు నగుచు నాధారమగు నాత్మ
నెఱుఁగనంతవఱకు నీజగంబు
కానిపించు శుక్తిఁ గలధౌత మున్నట్లు
నిజము తెలియ భ్రాంతి నిలువలేదు.

సచ్చిదాత్మక ప్రశస్తంబు బ్రహ్మంబు
నందుఁ గల్పితమ్ములయ్యె జగము
లొక్క కాంచనమ్ము నెక్కుభూషణములై
వివిధ రూపములను వెలసినట్లు.

ఇంద్రియాధినేత యీశుం డుపాధులఁ
బ్రతిఫలించుచుండు బహువిధముల
ఆకసము ఘటాలి వ్యాపించి తన్నాశ
మందుఁ గేవలతను బొందినట్లు.

అఖిలలోకములకు నాధారభూతుఁడై
వెలయునీశునందె కలుగు సృష్టి
అంతె పెరుగు నంతమందును దనయందె
బుద్బుదములు వారిఁ బొందినట్లు.

జాతినామాశ్రమమ్ముల జరుగునట్టి
బహువిధోపాధులెల్లను బ్రహ్మమందుఁ
గల్పితములయ్యె నీటిలోఁ గలుగునట్టి
వివిధవర్ణరుచుల్ వలె విస్తరిల్లి.

పంచకమ్మొనర్పఁబడిన మహాభూత
పంచకమునఁ గర్మ సంచితమున
నిది శరీరమయ్యె నిలఁ గల సుఖదుఃఖ
రాసు లనుభవించు రమ్యగృహము.

ప్రాణపంచకమ్ముఁ బ్రకృతమనోబుద్ధు
లింద్రియదశకమ్ము నింపుగూర్చి
సూక్ష్మదేహమయ్యెఁ జూ ప్రత్యగాత్మకు
భోగయోగ్యమగుచుఁ బుడమిఁ దెలిసి.

ఆదిశూన్య మనిర్వాచ్యమగు నవిద్య
కారణోపాధి నాఁబడుఁ గ్రమత మూఁడు
దేహములకంటె నన్యతం దెలియఁబడుచు
వరలు నద్దాని నాత్మగా నెఱుఁగవలయు.

పంచకోశాదియోగ సంప్రాప్తమవునె
తత్తదాకృతుల్ తోఁచు నాత్మకు, వినీల
రక్తపీతాంబరమ్ముల్ స్ఫటికమునకు
సన్నికృష్టవశంబున నున్నయట్లు.

కోశయుక్తవపువుగాడి నిర్మలుఁడైన
చిన్మయాత్మ వేరుసేయ యుక్తి
నంటియున్న పొట్టు గొంటి బియ్యమునకై
వడ్లుదంచునట్టి వడువుఁ దెలిసి.

సతత సర్వగతుండయ్యు జ్ఞానరూపి
ప్రతిఫలింపఁడు బుద్ధి సంబద్ధమందు
స్వచ్ఛ జలరాసులందునఁ బ్రస్ఫుటించి
యాకసము కానఁబడుఁ బంకమందు లేదు.

సన్నిధాన బలంబున సాక్షియగుచు
నాత్మరాజు రాజ్యము సేయు నంతెకాని
యతఁడు దేహేంద్రియాదులకంటె వేరు
ధీమనంబులకంటె నతీతుఁడతఁడు.

ఇంద్రియప్రచార మిట్లుంట నాత్ముండు
వానిఁ బొరయునటుల వట్టి వెఱ్ఱి
పఱుగులెత్తు మేఘపఙ్క్తిఁ గాంచి విధుండు
పఱుగులెత్తుననుట భ్రాంతికాదె ?

ఆత్మచైతన్యకళల బుద్ధ్యాదులెలమి
స్వీయ విషయంబులను జక్కఁ జేసికొనును
సరసిజాప్తుని కాంతి పుంజమ్మువలన
జనులు చైతన్యమును బొందఁజాలినట్లు.

అమలసచ్చిదాత్మయందు దేహేంద్రియ
కర్మగుణములెల్ల కల్పితములు
నీల రక్త పీత నిఖిలవర్ణంబులు
గగనరంగమందుఁ గలిగినట్లు.

ప్రచలితంబగు వారిపూరమువలెఁ దోఁచు
శశియుఁ బ్రచలితుఁడైనట్లు జ్ఞానహీన
మానసోపాధిచేత నాత్మకును నిట్టె
కాని, కర్తృత్వభోక్తృత్వ కలన లేదు.

బుద్ధికారణమునఁ బొలుపొందు రాగేచ్ఛ
లాత్మయందుఁ దోఁచు నదియెకాని
బుద్ధిలేనినిద్రఁ బొలుచునే విషయాశ
లాత్మధర్మ మిద్ది యని యెఱుంగు.

అరుణకరుఁ గాంతి, శీతలం బంబువులకు
వహ్ని కుష్ణతల్ సిద్ధంబులైనయట్లు
సచ్చిదానంద శాశ్వత స్వచ్ఛతాదు
లాత్మకు స్వభావసంసిద్ధమైనరూపు.

ఆత్మ సచ్చిదంశ, యామీఁద బుద్ధికా
ర్యంబు, నీద్వయంబు నండఁ జేర్చి
యనుభవంబు లేమి నజ్ఞాన జీవుండు
నాత్మఁ గంటి ననుచు వ్యవహరించు.

ఆత్మయందు విక్రియాదులు శూన్యంబు
బోధ మబ్బ లేదు బుద్ధికెపుడు
అట్టులయ్యు జీవుఁడన్నియు నేనంచు
మోహ వివశుఁడగుచు మురియుచుండు.

ఆత్మ కించిద్ జ్ఞుఁడని భయంబందు టెల్ల
రజ్జుఖంగాంచి సర్ప విభ్రాంతిఁ గొనుట
నేఁ బరాత్ముండ జీవుండ నెట్టులనుచు
నిశ్చయించిన నగువాఁడు నిర్భయుండు.

అవి జడంబులగుట నాత్మను బుద్ధీంద్రి
యములచేతఁ దెలియ వలనుకాదు
దీపకళిక చేతఁ దెలియఁబడు ఘటాళి
ఘటమువలన దివ్వె గాంచఁబడునె ?

దీపమునకు స్వీయదీప్తిఁ జూపుటకునై
యన్యదీపకాంక్ష యనవసరము
జ్ఞానరూప మాత్మ కావ, నద్దానిని
గనఁగ వేరుజ్ఞాన మనవసరము.

నేతినేతి యనెడు వాక్య నియతిచేత
నిఖిల దేహేంద్రియాదుల నిగ్రహించి
వేదవిదిత మహావాక్య వితతివలన
తెలియు జీవాత్మ పరమాత్మ లేకమనుట.

వివిధ దేహేంద్రియాదు లవిద్యవలనఁ
గల్పితములయ్యె బుద్బుదోత్కరములట్లు
కావున తదన్య మోహవికార రహిత
నిర్గుణబ్రహ్మమేనని నిశ్చయింపు.

ఏను దేహేంద్రియమ్ములఁ గానైనకతన
జన్మ కార్శ్యలయాదు లసంభవములు
ఇంద్రియ విహీనుఁడను గాన యెపుడు నన్నుఁ
గలియఁజాలదు విషయ సంగప్రసక్తి.

వేదశాసనమున వివరింపఁబడియుండె
ప్రాణమనము లాత్మ వడయనట్టు
లేను మనములేమి యెపుడు రాగద్వేష
భయములంటి వెతలఁ బడను పడను.

నిర్గుణుండ నేను నిష్క్రియుండను నేను
నిత్య నిర్వికల్ప నిర్మలుండ
నిర్వికారపరత నిత్యుండ సత్యుండ
నిత్యముక్తి నేను నిశ్చయముగ.

ఆకసంబుపగిది నంతర్బహిర్గతి
వ్యాప్తి నచ్యుతుండ నగుచు నెపుడు
సర్వసమతనే నసంగుండ నమలుండ
నిర్మలుండ నచల నిష్ఠితుండ.

నిత్యశుద్ధవిముక్త్యేక నిర్మలంబు
సచ్చిదానందసందోహ సమధికంబు
నద్వయము సత్యనిరత మనంతమగుచుఁ
బరగు బ్రహ్మమ్ము నేనయై పరలుచుండు.

బ్రహ్మమస్మి యనెడు భావనా నిరతి న
విద్యవలనఁ గలుగు వెతలు బాయు
వర రసాయనమున వాడఁబాఱి నశించు
రోగపుంజమట్లు రూఢి మెఱయ.

విజనదేశమందు విమల విరాగియై
యింద్రియముల నిగ్రహించి యోగి
యన్యచింతమాని యచట నాసీనుఁడై
సేయవలయు నాత్మ చింతనమ్ము.

దృశ్యమాన ప్రపంచమ్ము ధీయుతుండు
స్వీయబుద్ధిచేఁ దనయందుఁ జేర్చి యేక
మైన యాత్మ నాకాశము ట్లనవరతము
భావన మొనర్పవలయును జేసె యనుచు.

వివిధరూప వర్ణాదు లవిద్యవలనఁ
గల్పితములంచు వాని యక్కఱలు మాని
సచ్చిదానంద విగ్రహ స్వావలంబ
నముఁ బరమార్థవిదుఁడు చింతనము సేయు.

అది చిదానంద కేవలాత్మస్వరూపి
తనకుఁదానె ప్రకాశించు దానియందు
జ్ఞాతృ జ్ఞాన జ్ఞేయాదులు గల్గలేదు
భేదభావంబు దానికి లేదు లేదు.

ఆత్మ యరణియందు నశ్రాంత మీఱిక
ధ్యానమథన మెలమిఁ బూని సలుప
నుదయమందినట్టి యుజ్జ్వలజ్ఞానాగ్ని
కాల్చివేయు మోహకాష్ఠములను.

అలముకొనినయట్టి యజ్ఞానతిమిరమ్ము
అరుణకిరణదీప్తి నంతకంత
కపహృతమ్ముగాఁగ నాత్మస్వరూపంబు
తనకుఁదానె వెలుంగు తరణియట్లు.

ఆత్మసంప్రాప్తి యవిరతంబైననేమి
యటమటించి యవిద్యయే యడ్డుతగులు
నట్టియజ్ఞాన మడఁగిన నది లభించు
స్వీయకంఠాభరణము చేఁజిక్కినట్లు.

మొద్దునందు పురుషుఁబోలె బ్రహ్మమునందు
జీవకల్పనమ్ము సేయఁబడియెఁ
దత్త్వదృష్టిఁ జూడఁ దజ్జీవతా బుద్ధి
బ్రహ్మమందుఁ గానఁబడుట లేదు.

తత్త్వరూప సంప్రాప్తి సత్త్వమైన
యద్వయ జ్ఞానతేజ మహత్త్వము నను
నజ్ఞతా దిగ్భ్రమాదుల నణఁగఁద్రొక్కి
యరుణదీప్తియై విలసిల్లు టబ్బురంబె.

ఆత్మయందుఁ దనకు నఖిల ప్రపంచమ్ము
గలదటంచు యోగి జ్ఞానదృష్టి
నెఱిఁగి చూచుచుండు నేకమై యొప్పారు
నాత్మరూపి నేన యనుచు నెపుడు.

ఆత్మకంటె జగతి నన్య మింకెయ్యది
మట్టికంటె పాత్ర మెట్టి భేద
మనుచు యోగిచంద్రుఁ డఖిల ప్రపంచమ్ము
స్వాత్మరూపమట్లు సతముఁ గాంచు.

ప్రాకృతోపాధిగుణముల రూపుమాసి
సచ్చిదానంద ధర్మసంసర్గమంది
యోగివరుఁడు జీవన్ముక్తి నొందుచుండు
పురుగు తుమ్మెదరూపంబుఁ బొందినట్లు.

మోహసాగరమును దాటి మోదమంది
రాగవైరాది రాక్షసప్రకరములను
దునిమి తూటాడి శాంతిసంతుష్టిఁ జెలఁగి
యావని వెలయు నాత్మారాముఁడగుచు యోగి.

బాహ్యసౌఖ్యములను భ్రమియింప కశ్రాంత
మాత్మచింత తృప్తి నంది యోగి
ఘటమునందు దీపకళికవోలె దదంత
రమున నంచితోపరతిఁ జెలంగు.

అతఁ డుపాధిస్థితుండయ్యు నాకసంబు
పోల్కిఁ దద్ధర్మముల నెప్డుఁ బొందకుండు
సర్వవిదుఁడయ్యు మూఢుని చాడ్పునుండు
గాలివలె సంచరించు భోగముల విడిచి.

జలములందు జలం బాకసమునయందు
నాకసం బగ్నియం దగ్నియ ట్లుపాధి
రహిత మగునంత సన్మౌని బ్రహ్మమందు
ననవరోధగతిఁ జెంది తా నైక్యమగును.

బాధములకంటె నెయ్యది బాధకరము
సౌఖ్యములకంటె నెయ్యది సౌఖ్యతరము
జ్ఞానములకంటె నెది మహాజ్ఞానమగును
దాని బ్రహ్మంబటంచును దలఁపవలయు.

దేనిఁ జూచిన వెనుక నెద్దియును లేదు?
ఏది తానైనపిమ్మట లేదు భవము?
దేనిఁ దెలిసి యన్యంబును దెలియఁదగదు?
అదియె బ్రహ్మంబటంచును నరయవలయు.

అడ్డు నిడుపు క్రిందు లందుఁ బ్రపూర్ణమ్ము
సచ్చిదాత్మకమ్ము శాశ్వతమ్ము
నంత మద్వయ మ్మనశ్వరం బగు నెద్ది
దాని బ్రహ్మమంచుఁ దలఁపవలయు.

కాంగ్రెసు కన్వెన్షన సభలు, ఢిల్లీ.

హరిజనవాడలో మహాత్ముని విడిదివద్ద
పండిత నెహ్రూగారు మార్తాండ ఉపాధ్యాయగారితో సంప్రదించుట.

సర్దారు పటేలుగారు, సరోజినిదేవిగారు, ఉపాధ్యాయగారు, (ఎడమచివర)
నెహ్రూగారి కార్యదర్శి వర్కింగుకమిటీ సభకు పోవుట.

పండిత నెహ్రూగారు అన్సారీనగరమున జాతీయపతాకా స్థాపన మొనరించుట

ఆచార్య కృపాలిని (ప్రధాన కార్యదర్శి), శరత్చంద్రబోసు, పండిత నెహ్రూ, పురుషోత్తమదాసు టాండనుగార్లు

మహాత్మగాంధిగారు ఢిల్లీలో చేరువ స్టేషనువద్ద దిగి కాలినడకను హరిజనవాడకు బోవుట. పండిత నెహ్రూ, గఫ్ఫారుఖానుగార్లు మున్నగువారు వారి వెంట నడచుచున్నారు.

ఢిల్లీలో అ. భా. కాం. సంఘసభ్యులు విరామ సమయమున ఫలాహారములగ్గైకొనుట. యం. బాపినీడు, కల్లూరి సుబ్బారావుగార్లు ముందు బల్లలవద్ద కూర్చొని యున్నారు.

నర్తకి
శ్రీమతి భానుమతి

మదనపల్లి దివ్యజ్ఞానసమాజకళాశాలయందలి
గాయనీ గాయకబృందము

నర్తకి
శ్రీమతి వరలక్ష్మి

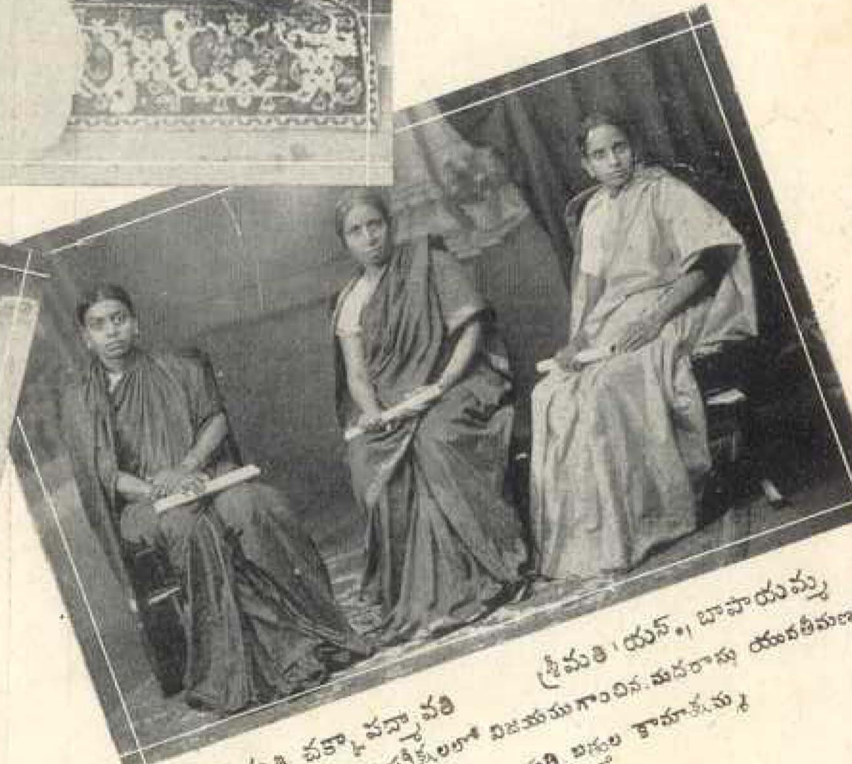
మైలాపూరు శారదావిద్యాలయ విద్యార్థినుల నాటకవినోద ప్రదర్శనము

బొంబాయి గానమందిరపు దశమవార్షికోత్సవములందు సంగీతప్రదర్శనము గావించిన
శ్రీమతి శాంత అంబాడి

కడచినసంవత్సరము విద్వాన్ పరీక్షలలో పాల్గొన్న
శారదానికేతన (గుంటూరు) విద్యార్థినులు

శ్రీమతి చక్కా పద్మావతి శ్రీమతి యస్., బాపాయమ్మ
కడచినవత్సరము విద్వాన్ పరీక్షలలో విజయముగాంచిన మదరాసు యువతీమణులు.
పసుపులేటి కృష్ణవేణి శ్రీమతి బుర్రా కామాక్షమ్మ

పునిస్త్రీ పునర్వివాహం

యల్లాప్రగడ సీతాకుమారి

"పిరకబడ్డకొద్దీ సంఘం మరీ తొక్కి పడుతుంది. రేపు నీకొచ్చే కష్టనష్టాల కేమన్నా ఈసంఘం బాధ్యతవహిస్తుందా?"

ఆ రోజుల్లో సుధా నేనూ కలిసి చదువుకుంటుండేవాళ్లం. సుధ మా క్లాసులోకల్లా చురుకైంది. చాలా మందిపిల్లలు స్నేహితంగాఉండికూడా పోట్లాడుకుంటూ ఉంటారు. కాని నాకు జ్ఞాపకం ఉన్నంతవరకు సుధా, నేనూ ఎప్పుడూ పోట్లాడుకునే వాళ్లం గాదు.

ఆ యేడు నాకు పెళ్లిచెయ్యాలని నాన్నగారు చాలా ప్రయత్నాలు చేస్తున్నారు. పదమూడోఏడు వెళ్లకుండానే చెయ్యాలని అమ్మగోల. కాని ఏం లాభం? ఎక్కడికివెళ్లినా వేలమీదఉంది లెక్క. వెతగ్గా వెతగ్గా, తిరగ్గా తిరగ్గా హైదరాబాదులో ఒక సంబంధం కుదిరింది. విధుశేఖరం "డాక్టరుపరీక్ష"కుచదువుతున్నాడు. తండ్రికి పి. డబుల్ యు. డి. ఆఫీసులో పెద్ద ఎక్కౌంటెంటు పని. వేరే కొంతఆస్తికూడా ఉందిట. కట్నం రెండువేలు.

నాకు చాలా కష్టంవేశింది. ఏమంటే నాకు అవయవాల్లో కుంటీ, గుడ్డీ ఏమీ లేదు. ఇప్పుడు ఫోర్తుఫారం చదువుతూఉన్నాను. కొద్దిగా సంగీతం వచ్చును. ఇంటిపనులు కొన్ని చేతవును. ఏవిధంగానూ గృహనిర్వహణానికి అనర్హురాలినికానప్పుడు రెండువేలు ఇస్తేనేగాని పెండ్లికాని కర్మం నా కెందు కొచ్చిందో తెలీదు. పైగా నాన్నగారు ఎలాగూ రెండువే లివ్వలేనప్పుడు ఈ సంబంధం ఎందుకు కుదిర్చిందీగూడ తెలీదు.

సాయంకాలం సుధావాళ్లింటికి వెళ్లాను. మాటలసందర్భంలో సుధ "ఏం, ఇంకా మీవాళ్లు నీపెళ్లి ప్రయత్నంలోనే ఉన్నారా?" అని అడిగింది.

"ఆ. ఇప్పుడో సంబంధం కుదిరింది. కట్నం రెండువేలు."

"ఆఁ! అలాగా! మరి నీకిష్టమేనా?"

"నాకిష్టంలేదుగాని మావాళ్లకు నా ఇష్టంతో పనిలేదు."

"పోనీ, ఇప్పుడేంతొందరొచ్చిందీ, ఇంకా కొన్నాళ్లు చదువుకోరాదూ? అప్పుడు మూడుపాళ్లు కట్నాలేమీ ఇవ్వకుండానే సంబంధంకుదరవచ్చు."

"ఆఁ! అందరికీ మీనాన్నగారిలాటి ధైర్యం ఉండొద్దూ?"

"కాదు మధూ, పిరకబడ్డ కొద్దీ సంఘం మరీ తొక్కిపడుతుంది. రేపు నీకొచ్చే కష్టనష్టాల కేమన్నా ఈ సంఘం బాధ్యతవహిస్తుందా?"

ఆ రాత్రంతా సుధమాటలే నాతల్లో మెదులుతూ ఉన్నయి. ఒకసారి, మర్నాడు ఎలాగైనా నాకీ పెండ్లివద్దని, సుధలాగా ఇంకాకొంతకాలం చదువుకుంటానని మావాళ్లతో చెప్పవలెననుకున్నాను. కాని అంతలోనే మళ్లీ "ఏమో, తీరానిశ్చయమైన పెళ్లిమానేస్తారా?" అనిపించి చెప్పడానికి వెనక్కుతీశాను. సంఘాన్నెదురించలేని మానాన్నగారి పిరికితనమే నాలోగూడ కనిపించిందేమో!

సరి. వివాహకాలం వచ్చింది, కట్నం ఇచ్చేసమయం వచ్చింది. నాన్నగారు విధు తండ్రిని లోపలికి తీసుకుపోయి "బావగారూ, సమయానికి డబ్బు తటస్థపడలేదు. ఇస్తా ఇస్తానని చెప్పి ఓ వెధవ సమయానికి ముఖం తప్పించాడు. ఇప్పుడైనా మునిచుకుపోయిందేమీ లేదు. ఎలాగూ మాపొలంలో కొంత దీనికింద అమ్మవలెననుకుంటున్నాము కనుక ఆ పొలం మీకే వ్రాసి ఇస్తాను. ఇప్పుడుమాత్రం శుభకార్యం జరుగనియ్యండి" అంటూ చెప్పారు. విధుతండ్రి తెలివైనవాడే కాని హైదరాబాదువాడు కనుక మా నిజస్థితి తెలియక ఈ విషయం లోమాత్రం పొరబడ్డాడు. పెండ్లి సక్రమంగానే జరిగిపోయింది.

పెళ్లయినతరువాత నాన్నగారికేమీ ఆస్తిలేదనీ, తమనిమోసపుచ్చారనీ విధుతండ్రికి తెలిసిపోయింది. దానిలో ఆయనకు ఏదో పెద్దపరాభవం జరిగినట్లు ఎక్కడలేని కోపం వచ్చింది. అక్కడితో నాచరిత్రలో విషాదఘట్టం ప్రారంభం అయింది. ఇక వాళ్లెవరూ మాఊరు రావటం కాని, వీళ్లెవరు వెళ్లినా మాట్లాడ్డంగాని లేకుండా నిలిచిపోయినయి.

౨

ఒకరోజు సాయంకాలం సుధ మాఇంటికి వచ్చింది.

"ఏం సుధా, ఈ పరీక్షతో నీకు మెట్రిక్ అయిపోతుందిగదా, ఇకముందేమిచేస్తావు?"

నేను కొంచెం నిరుత్సాహంతో "ఏమో సుధా, ఇక మానివేస్తాను." అన్నాను. సుధ మామూలుగా కులాసాగానూ, ఉత్సాహంగానూ ఉన్నది కాని నాకుమాత్రం అప్పుడే ఈ నిరుత్సాహం ఎక్కడినుంచి వచ్చిందో! "ఐతే నీవేం చేస్తావు మరి?"

"హైదరాబాదులో మా మామయ్యగారి ఇంట్లో ఉండి మెడికల్ కోర్సు చదువుతాను."

"పెళ్లి విషయం ఏమన్నా ప్రయత్నిస్తున్నారా?"

"లేదు. ఇప్పుడైతే ఎంతలేదన్నా కాస్త మంచి సంబంధం కావాలంటే రెండు మూడు వేలన్నా కావాలి. ఆ డబ్బుపెట్టి చదువుకుంటే తర్వాత కట్నం లేకుండా సంబంధమూ వస్తుంది, నాకు చదువూ ఉంటుంది. అందుకని నాన్నగారు ఎలాగైనా కష్టపడి నాకు డాక్టరు చదువు చెప్పిస్తానంటున్నారు."

* * *

రెండేళ్లు గడిచిపోయినాయి. నన్ను తీసికెళ్లమని నాన్నగారు ఎంతమంది చేత కబురుచేసినా 'కాలం ఇవ్వండి లాభంలేదని విధుతండ్రి చెపుతూ వచ్చాడు. చివరకు ఒకరోజున మా నాన్నగారు నన్ను తీసుకొని హైదరాబాదు వెళ్లారు. కాని విధుతండ్రి మా నాన్నగారిని తీవ్రంగా దూషించి, మోసకారుల పిల్ల మాకు వద్దని మమ్మల్ని పంపివేశారు. నాకు మటుకు ప్రత్యేకంగా విధు ఉద్దేశం ఎలా ఉంటుందో కనుక్కోవలె నని పించిందిగాని, దురదృష్టం, విధు, ఆరోజున ఊళ్లో లేడట. స్కూలుపిల్లలతో 'విహారం' (Excursion) వెళ్లాడట.

ఇక నేను శాశ్వతంగా పుట్టింట్లోనే ఉండవలసి వచ్చింది. ఈ రోజుల్లో, నాలాటి వ్యర్థజీవినుల కథలు ఏమైనా దొరకగానే వాళ్లేం చేసేవాళ్లోనని చదువుతూ ఉండేదాన్ని. అందులో చాలామంది రకరకాల విషాలు త్రాగి మరణిస్తుండేవాళ్లు. మరికొందరు దాసీలల్లే ఉంటామనీ, ఉండనిస్తేనే చాలనీ భర్తకు ఉత్తరాలు వ్రాస్తుండేవాళ్లు. కాని ఇవేవీ నాకు మంచి వనిపించలేదు. ఏమాత్రమూ ఇష్టంలేని విధుదగ్గిర పడుస్తూపడిఉండేకంటే చనిపోవటమే నయమనే మోజనిపించింది. కాని ఏవిషం తింటే నిర్బాధాకరంగా మరణిస్తానో తెలీదు. పైగా నా కావిషాలు ఎవరమ్ముతారు? పోనీ, నాటుపద్ధతు లున్నాయి: చీర ముట్టించుకోనీ, నూతిలో పడీ మోస్తరు. అమ్మబాబో! ఛా. కాకపోయినా సమానంగా వ్యర్థజీవులమైన మా ఇద్దరిలో విధు హాయిగా కులాసాగా తిరుగుతూ చదువుకుంటూ ఉంటే నాకే చచ్చిపోయే కర్మం ఏంవచ్చిందీ?

కాని సంఘం! ఈ పక్షపాతపు గుడ్డిసంఘం విధు నేమీ అనడం లేదు కాని "ఫలానివారమ్మాయిని మగడు వదిలిపెట్టాట్ట, విన్నారా" అంటూ నన్నే చెప్పుకునేవాళ్లు. పోనియ్యి, ఈ సంఘంతో నాకేమి లెక్క? సుధ చెప్పినట్లు నా కష్టనష్టాలకీ సంఘం ఏమన్నా పూచి పడుతుందా?

కాని నా స్థితికి ఇప్పుడు నాన్నగారు కూడా విచారించ సాగారు. అనవసరంగా తొందరపడి, ఎక్కువలకు పోయి, మోసంచేసి చేసిన నా వివాహం ఈ విధంగా ఫలించినందుకు చాలా క్రుంగిపోయినారు.

మరి రెండేళ్లయింది. ఇంతలో కొద్దిజీతాలవాళ్ల కొంపలు తీసే "రిట్రెంచిమెంటు" భయంకరాకారంతో వచ్చి పడ్డది. నాన్నగారింకా బాగా నౌకరీ చేయగలిగేఉన్నా, సర్వీసుఅయిపోయిందని పెన్షనుపుచ్చుకోమన్నారు. కాని ఇదివరకు జీతమంతా వస్తేనే కష్టంగా జరుపుకొనే స్థితిలో ఈ సగంజీతంతో ఇల్లుగడవటం ఎంతో కష్టంగా ఉంది. ఇంతే కాక చేతికి వచ్చిన మగపిల్లలు కూడా లేరు.

ఎవరికయినా కష్టా లెక్కువవుతూన్న కొద్ది ధైర్యం, సాహసం ఎక్కువవుతాయి. అలాగే ఇప్పుడు నాకు కూడ ధైర్యంకలిగి, ఎలాగన్నా కష్టపడి వీళ్లను పోషించాలి అని నిశ్చయం చేసుకున్నాను.

ప్రయత్నంచేస్తే ఫలం ఉండక పోదు. మా ఊళ్లోనే బాలికాపాఠశాలలో ఒకటీచరుపని ఖాళీవచ్చింది. హిందూస్త్రీని కనుక నాకా ఉద్యోగం ఎక్కువప్రయాస లేకుండానే దొరికిపోయింది. గత్యంతరం లేక నాన్నగారేమీ అడ్డు చెప్పలేదు. ఇప్పుడు నాజీతం, నాన్నగారి పెన్షనూ కలుపుకొని హాయిగా జీవిస్తున్నాం.

వేసంకాలంలో సుధ వచ్చిందని తెలిసి ఒకరోజున చూడ్డానికి వెళ్లాను.

"ఏంసుధా, ఇంకా ఎన్నాళ్లుంది చదువు?"

సుధ ఉత్సాహంగా "ఇంకో ఏడా దైతే ఎం. బి. బి. ఎస్.డిగ్రీవస్తుంది."

"మధూ, నీకు తెలీదేమో, ఈ మధ్య నేను పెళ్లిచేసుకున్నాను." అని అంది.

"అదేమిటి, చదువు పూర్తయే దాకా చేసుకోనన్నావుగదూ? వరు డెవరు?"

"హైదరాబాదులోనే ఉంటాడు, విధుశేఖరం అని...."

నేను అదరిపడి "విధుశేఖరమా? ఏ విధుశేఖరం?" అన్నాను.

"లక్ష్మీప్రసాదంగారని, ఆయనకొ డుకు. మా కాలేజీలోనే మెడికల్ కోర్సు చదువుతున్నాడు"

కొంచెం సర్దుకొని "అలాగా? కట్నంఏమైనాఇచ్చారా?"అన్నాను.

"లేదు. విధుతండ్రిమాత్రం కట్న మో అన్నాట్ట. కాని ఈ ఏడవగానే నా కేదో పెద్దనౌకరీ దొరుకుతుందని చెప్పేటప్పటికిన రేకనివప్పుకున్నాట్ట."

ఇక అక్కడ నిలవలేకపోయాను. "కొంచెం పనుంది సుధా, రేపు మళ్లీ వస్తాను."

"తప్పకుండావస్తావుకదూ?"

3

ఇంటికి పోయి గదిలో పడుకు న్నాను. నా సర్వావయవాల్లోనుంచీ పొగలువస్తున్నట్లనిపించింది. "విధు పెళ్లిచేసుకున్నాడు. ఎవర్ని? సుధను. మరి నేనో? విధూ నావాడు ఎప్పుడూ కాలేదు. నేనూ అతనిదాన్ని కాలేదు. కాని మా కిద్దరికీ సంఘం ఓసంబం ధం అంటగట్టింది. ఇప్పుడు విధు ఆ సంబంధాన్ని తెంచుకొని వేరే పెండ్లిచేసుకున్నాడు. నే నేంగావాలో ఆలోచించనన్నా లేదు. మరి దీనికి ప్రతిక్రియ ఏంచేస్తాను? ఎలాగన్నా, విధు వదలిపెట్టినాగాని నా కేమీనష్టం కలగలేదని అతనూ,అతనితండ్రీ తెలు సుకునేటట్లు చేస్తే నా ఆత్మతృప్తి పడి మనసు కుదుటబడుతుంది. కాని ఈ సంఘం మగవాళ్లకిచ్చిన అతి చనువువల్ల విధు గబుక్కున పెండ్లి చేసుకున్నాడు. మరి నేనో...

మర్నాడు సాయంత్రం సుధను కలుసుకున్నాను.

"సుధా, నీకు తెలీదేమో, నేను పెళ్లిచేసుకోబోతున్నాను."

"అదేమిటే, నీకు పెళ్లయింది కాదూ?"

"అవును, ఆ రేళ్లక్రింద. కాని నేను అతన్ని వదలివేశాను."

"వదలిపెట్టావా? ఎందుకని?"

"వినగలిగితే కంగారుపడకుండా విను. ఇప్పుడు నీభర్తఅయిన విధుశేఖ రాన్నే నేను చేసుకున్నది. కాని మా నాన్నగారు ఇస్తానన్నకట్నం ఇవ్వలేకపోవటంచేత విధుతండ్రినన్ను వాళ్లఇంటికి రానివ్వలేదు."

"ఏమిటే, ఎంతపనిజరిగిందే! విధుకు ఇదివరకే పెండ్లయినసంగతి నా కిది వరకు తెలియదు. ఇలా నన్ను మోసం చేసి పెళ్లిచేసుకున్నాడా విధు?"

"సుధా, ఐతే ఒకసంగతి నీవు విధునుపెళ్లిచేసుకున్నందుకు నా కేమీ కష్టంగా లేదు. ఏమంటే, ఎలాగూ అతనికీ నాకూ కలియదు. స్థితికిమించిన సంబంధాలకు పోతే ఎప్పుడూ ఇలాగే జరుగుతుంటుంది."

"కాని, మధూ, విధుమాత్రం చాలా మంచివాడు. అత నిలా చేస్తా డని నే ననుకోలేదు. కాని ఇందులో అతని తప్పెక్కువ ఉండ దనుకుం టాను. అంతా అతనితండ్రి కుట్ర అనుకుంటాను."

"కావచ్చును; కాని విధుకు నామీద ఇష్టం ఉంటే ఎలాగైనా

స్వతంత్రించి తీసుకు పోయేవాడే. ఇంతవరకూ అతనికొరకు నేనుగూడ ఎక్కువగా వాంఛించిందీ లేదు. హాయిగా ఇక్కడ టీచరుపని చేస్తూ స్వతంత్రంగా బతుకుతూఉన్నాను."

"మరి ఇప్పుడు నీ వెవర్ని పెళ్లి చేసుకోబోతున్నావు?"

"ఈ వూళ్లోనే మావక్క ఇంటి భగీరథాన్ని. అతను చాలా తెలివైన వాడూ, బుద్ధిమంతుడూ కూడాను. కాని తండ్రి ఇచ్చిపోయిన ఆస్తి ఏమీ లేకపోవడంచేత త్వరలోనే చదువు చాలించి ఈ వూళ్లోనే టీచరుగా ఉంటున్నాడు. అంచాత కట్నాలిచ్చే మంచిసంబంధాలేమీ దొరకడంలేదు. కనుక అతన్ని నేను చేసుకుంటే సరిపోతుంది."

"బాగానే ఉంది. కాని- కాని, మధూ, ఇప్పటి హిందూలా ప్రకారం, పేరుకుమాత్రమే నీకు భర్తఅయినా, విధు ఉండగా నీవు వివాహంచేసుకోడానికి వీలులేదు."

నాకు వళ్లు మండిపోయింది. "వీలు లేదా? పెళ్లిలోకూడా అతనిముఖం తిన్నగా చూళ్లేదు నేను. అలాటి విధు శాశ్వతంగా నన్ను వదలిపెట్టి వేరే పెళ్లిచేసుకొని సుఖపడుతూ ఉంటే నేను మాత్రం పెళ్లిచేసుకోడానికి వీల్లేదా? మరేం చెయ్యడానికి వీలుంటుందో??"

సుధ తాపీగా "భరణంకోసం అతనిమీద దావావెయ్యవచ్చును." అంది.

"అతనిడబ్బు నా కవసరంలేదు. డబ్బుకోసం నేను పెళ్లిచేసుకోలేదు. నాపొట్ట నేనుపోసుకొని ముసలివాళ్లయిన మా అమ్మనూ, నాన్నగారినీ గూడా పోషించుకోగలుగుతున్నాను. కాని- కాని, సుధా, నాకు తోడునీడగా ఉండడానికి, అతని కష్టసుఖాల్లో నేనూ - నా కష్టసుఖాల్లో అతనూ బాధ్యతవహించడానికి ఇప్పుడిప్పుడు నాకు పెళ్లి అవసరం అనిపిస్తున్నది. ఏం లాభం, నేను వితంతువుకంటె గూడ అధమం అయిపోయాను."

సుధ చాలా సేపు నిశ్శబ్దంగా ఆలోచించడం మొదలు పెట్టింది. ఆ ముఖంలో అనేకభావాలు కనిపించాయి. చివరకు ప్రశాంతంగా, "మధూ, నాకు తెలిసినంతమట్టుకు విధుశేఖరానికి నీ మీద ద్వేషం గాని, ఈర్ష్యకాని లేదనుకుంటాను. ఇంతే కాక స్నేహితురాలినైన నేనే నీ సౌఖ్యజీవనానికి అడ్డుపడ్డం మరీ హృదయవిదారకంగా ఉంది. ఏమైతేనేమి, జరిగిందేమో జరిగిపోయింది. ఇప్పుడైనా నీవు సంఘాన్నెదిరించి మళ్లీ పెళ్లిచేసుకుంటాననడం నాకెంతో ఆనందంగా ఉంది. ఈశెలవల్లో ఇక్కడే గడుపుదామని విధుకూడ ఇవ్వాళో రేపో ఈ వూరొస్తాడు కనుక నేనెలాగైనా విధుదగ్గిరనుంచి నీకు వివాహానికి అనుజ్ఞాపత్రం తీసుకొని ఇస్తాను. అతను తప్పకుండా ఇస్తాడని నాకు నమ్మకం ఉంది." అంది.

సుధ ఔదార్యానికి నాకు చాలా తృప్తికలిగింది. "నీ ఆలోచన బాగానే ఉన్నది సుధా నేను మళ్లీ రేపు కలుస్తాను" అని ఇంటికి వచ్చాను.

౮

ఆ రాత్రి కూడ నా పని ఆలోచించడమే అయింది. "విధు అనుజ్ఞ ఇస్తే కాని నేను పెళ్లిచేసుకోకూడదా? ఎంత దురవస్థ! పోనీ, పెళ్లిమాని ఇలాగే ఉంటే? ఏం లాభం, ఏం గొప్ప? అలాటివాళ్లెంతమందో ఆంధ్రదేశంలో! వాళ్లల్లో నేనూ ఒకదాన్ని. ఇప్పటికి ఎలాగో ఈ అనుజ్ఞతోనే పెళ్లి చేసుకుంటే సంఘానికి ఒక ఆదర్శం చూపించినదాన్నవుతానేమో". రెండురోజుల ఆలోచనాఫలితంగా ఈ నిశ్చయానికి రాగలిగాను. కాని అప్పుడే నాలో ఈ శపథంకూడా చేసుకున్నాను "ఎలాగైనా ప్రయత్నించి నా జన్మలో స్త్రీలకు కూడ భర్త ఉండగానే పునర్వివాహాధికారం వచ్చేటట్లు చెయ్యాలని, లేదా పురుషులకీ ఆ అధికారం తీసివేయించాలని."

రెండురోజుల తర్వాత సుధను కలుసుకున్నాను. సుధ ఉత్సాహంతోనూ, ఆనందంతోనూ బయటికి వచ్చి నన్ను లోపలికి తీసుకువెళ్లింది.

నేనూ సుధా హాల్లో కూచోని మాట్లాడుతూ ఉండగా లోపలినుంచి విధుశేఖరంవచ్చి, నన్ను చూడగానే మందహాసంతో హైదరాబాదు పద్ధతిగా "నమస్కారం" అంటూ వేరొక కుర్చీలో కూర్చున్నాడు. నాకు అతని ప్రవర్తనకు ఆశ్చర్యం వేసింది. ఇప్పుడు విరోధంగా మాట్లాడాలో, స్నేహంగా మాట్లాడాలో గూడ తెలీలేదు. అంతలో అతనే ముందుగా మాట్లాడ్డం మొదలెట్టాడు. "మీ విషయంలో చాలా పొరపాటు జరిగింది. ఈమధ్య మీసంగతే నాకు తెలియలేదు."

ఏమనాలో తెలీక "అలాగా" అన్నాను.

ఇంతలో సుధ అందుకొని "మామా
వా, మధూ, వాళ్ల నాన్నగారు
తప్పంతా మీ దేనన్నారుట!"

ఆశ్చర్యంతో "ఎలా" అన్నాను.

విధు అందుకొని "ఎన్నిసార్లు
పిల్లనుపంపమని కబురు చేసినా
నిన్న పంపలేదని, ఇస్తానన్న కట్నం
ఇవ్వకపోగా పిల్లనుగూడ పంపటం
లేదని చెప్పి నన్ను వేరేపెళ్లి చేసుకో
మన్నారు" అన్నాడు. నేను కొంచెం
గొంతు సవరించుకొని "సరిగానే
ఉంది. మా నాన్నగారిమీద ఆయన
కసి తీర్చుకున్నారు" అన్నాను. సుధ
అందుకొని, "కాని, మధూ, నీమీద
కసితీర్చుకోవలెననే ఉద్దేశ్యం విధు
కేమీ లేదు. నిన్న నేను చెప్పగానే
అనుజ్ఞాపత్రం వ్రాసిఇచ్చారు" అంది.

విధు చిరునవ్వుతో "ఇందులో
మాలాభం కూడ కొంత ఉంది"
అన్నాడు.

"ఏమి టది?"

"నీవు వేరేపెళ్లి చేసుకుంటే
నామూలాన ఒకస్త్రీ జీవితం పాడయి
పోయిందనే విచారం నాకుండదు.
మనోవర్తి ఇవ్వవలసి వచ్చిందనేకష్టం
మానాన్నగారికీ ఉండదు."

లోపలినుంచి 'టీ' వచ్చింది.
అందరం టీ తీసుకుంటూ "సుధా,
సాధ్యమైనంతత్వరగా బహుశా, పై
వారంలోనే చేసుకుంటాను. తప్ప
కుండా వస్తావుకాదూ?" అంటూ
విధువైపు తిరిగి "ఇక్కడే ఉంటారు
కనుక మీరుగూడ సుధతోటి ఆ
వేళకు..."

"ఓ, తప్పకుండా."

సుధదగ్గిరనుంచి అనుజ్ఞాపత్రం
తీసుకొని వెళ్లిపోయినాను.

౫

భగీరథంతో నావివాహం సక్ర
మంగాజరిగిపోయింది. ఇంట్లో ఎవరూ
అడ్డు చెప్పలేదు. మా ఆదర్శవివా
హాన్ని ప్రకటిస్తూ పత్రికలన్నీ నన్ను
"పునిస్త్రీ పునర్వివాహాన్ని వెలువ
రించిన ప్రథమాంధ్రస్త్రీ" నంటూ
పొగుడుతూ వ్రాశాయి.

"ఇక్కడే ఉంటారు కనుక మీరు
గూడ సుధతోటి ఆ..."

నివేదన

త్రిపురాన వేంకటకృష్ణారావు దొర

క్రొత్తవి, సొంపుతో మనసుఁగొన్నవి, లోపలి తేనెపాఁటునై
కెత్తిన పూతలో వలపులీనుచు నున్నవి, కొన్ని చిన్ని పూ
గుత్తులు, క్రొత్తమక్కువలకున్ సరిపోయిన నేరి తెచ్చి క్రొం
గ్రొత్తగ వీఁడు నీదుగుడిగుమ్మము చేరఁగ వచ్చె నమ్మరో!

పట్టిన దోసిటం గల నవప్రసవంబులు భక్తిసిక్తమై
నట్టి యెడంద పాదుగల యాశయవల్లికిఁ బూతరీతిఁ గ
న్పట్టఁగ నిల్చి, వీఁడు తన వాంఛిత యాంచల పట్టు మెచ్చి నీ
వెట్టె యనుంగుదీవనల నిచ్చెదవో యని పొంగిపోవుచున్.

గోనబుగులాబి క్రొందళుకు గుత్తులతోఁ దొలిగట్టుచట్టుపైఁ
దనరదు బాలభానుని విధంబున నీ పొదిగట్టు మెట్టుపై
ననువుగ నున్న వీనిఁ గనినంతనె వీర లిదేమి కాని తె
చ్చినవి సమస్తమున్ జదిమిచిమ్ముదు రెమ్మెద రమ్మ భారతీ!

తీయని వీని మానసము తీపిని జూడరు వీనిఁ జేర రా
నీయరు వీరి కొక్కరికి యిన్నిట నిమ్మది గూడ గుత్తయై
పోయినయట్లు వీ - రెవరో? — పూజరులంట బిరాన వచ్చి తా
రే యఘలాన కందు రవనీయరు వీనికి నెట్టి సేవకున్.

తగినవి నూతనంబులు గదా యని తెచ్చినవాని నన్నిటన్
గగనలతాంత మొక్కటియుఁ గాదఁట! యుత్పల చంపకవ్రజం
బగపడనైనఁ బోదఁట! యవైన నపూర్వములంట! యేమి యా
జిగముల నిట్టిచో మఱి ఘటింపఁగలాఁడను! వీఁడు నీ కిటన్.

లెడపులఁబట్టి పెద్దలు సుధాకలితంబుగఁ గ్రొత్త క్రొత్తవౌ
పెడఁగులు కూర్చి కూర్చి కమఁ బేరిచి కట్టిన నీదు నింటి పెం
పెడలఁగఁ గక్కులం బెనుచు నిట్టివి యట్టివి కల్గకుండ నీ
కొడుకుల దిద్దుకోఁ తగదె? కూరిమి నందఱు నిన్ను గొల్వఁగన్.

భారతదేశమున భీమాప్రచారావశ్యకత

మల్లెల శ్రీరామమూర్తి

ప్రతి ఉద్యమము ప్రజల నాకర్షించుటకు మంచి పద్ధతులతో విరివిగా ప్రచారము జరుగుట యావశ్యకము. అట్లు జరిగినప్పుడే ఆ యా ఉద్యమ కర్తవ్యములు ప్రజలకు బోధపడి వాటి యభివృద్ధికి తోడ్పడుదురు. ప్రస్తుతకాలమున భారతదేశమున రోజురోజుకు అభివృద్ధి యగుచున్న ఉద్యమములలో మానవ జీవిత భీమావిధాన మత్యంత ప్రాముఖ్యమైనది. అరువది సంవత్సరములనాడు మన భరతవర్షమున జీవిత భీమాకంపెనీలు స్థాపించుట ప్రారంభించబడి నేటికి ౧౮౦ భీమాకంపెనీలవరకు పెరిగినవి దేశీయుల యాజమాన్యమున జయప్రదముగ నిర్వహింపబడుచూ వివిధరకముల భీమావ్యాపారమును సాగించుచున్నవి. ముఖ్యముగ గత ౨౦, ౩౦ సంవత్సరములనుండియే మన దేశీయ భీమాకంపెనీలలో మంచియభివృద్ధి కలిగినది. భారతదేశమున భీమాకంపెనీల యభివృద్ధి యీవిధముగా జరిగినట్లు లెక్కలవలన తెలియుచున్నది.

౧౮౪౬-౧౮౭౯	లో	౨
౧౮౮౦-౧౮౯౯	,,	౧౮
౧౯౦౧-౧౯౧౦	,,	౧౩
౧౯౧౧-౧౯౨౫	,,	౨౭
౧౯౨౬-౧౯౩౫	,,	౧౨౦
	మొత్తం	౧౮౦

ఈ అంకెలనుబట్టి భీమావ్యాపారము ఎంత యభివృద్ధిగ నున్నదో, ఎంత ప్రాముఖ్యత వహించుచున్నదో స్పష్టమగుచున్నది. ఈకంపెనీల యభివృద్ధిసంఖ్యనుబట్టి మనము సంతోషింపకూడదు. పైన తెలిపిన ౧౮౦ భీమాకంపెనీలుగల భారతదేశప్రజల సంఖ్య ౩౫ కోట్లు. దాదాపు ౧౦ కోట్ల జనాభాగల అమెరికా దేశమున గత పది సంవత్సరముల నాటికి ౩౦౦ భీమాకంపెనీలు పనిచేయుచున్నవి. ఇప్పటికా సంఖ్య చాల పెరిగియుండును. అమెరికాదేశ జనసంఖ్యను బట్టి భారతదేశమున ౧౦౫౦ భీమాకంపెనీలకు పైగా స్థాపన కావలసియున్నది. కనుక పాశ్చాత్యదేశములతో పోల్చిన మనదేశమున భీమావ్యాపారము, కంపెనీలు చాలతక్కువగ నున్నవి.

మనదేశమున భీమా వ్యాపారాభివృద్ధికూడ యీదిగువ నుదాహరించినరీతిగ అభివృద్ధియైనది.

౧౯౧౩ సం. నాటికి అన్నికంపెనీల పాలిసీ ఆదాయము ౧ కోటి ౨౬ లక్షల ౬౯ వేలరూపాయలుండి, ౧౯౨౬ సం. ఆఖరుకు ౩ కోట్ల ౩౧ లక్షల ౫౦ వేలరూపాయలకు పెరిగినది. ఇప్పటికి దీనికి రెట్టింపునకు పైగా పాలిసీ ఆదాయము ఉండవచ్చును. కాబట్టి మనదేశమున భీమావ్యాపార మెంత యభివృద్ధి యగుచున్నదో విదితమగుచున్నది. అయితే విదేశములలో జరుగుచున్న భీమావ్యాపారమునకు, మనదేశములోని భీమావ్యాపారమునకు పోల్చిచూచినచో మనదేశమునకు స్థానమే లేదను విషయము ముందుగా నున్నది.

ఇప్పుడు చర్చించవలసిన ముఖ్యవిషయమేమనగా, విదేశకంపెనీలవారు చాలమంది మన దేశమున ఏజెన్సీలు స్థాపించి యిప్పటికి కూడా భీమావ్యాపారమును లాగుచున్నారు. ౧౯౨౬ సం.కు పూర్వము మనదేశమున జరిగిన భీమావ్యాపారమున ౧౦౦ కి ౯౦ వంతులు విదేశకంపెనీలకు చెందుచుండెడిది. ౧౯౨౬ సం. నాటికి జరిగిన భీమావ్యాపారమున ౧౦౦ కి ౭౦ వంతులు మాత్రమే విదేశకంపెనీలకు చెందినది. అనగా చాలమార్పు జరిగినది. ఇప్పటికైనను ౧౦౦ కి ౩౦ వంతుల భీమావ్యాపారము విదేశీయులకు చెందుచున్నదని చెప్పవచ్చును.

మన భారతవర్షమున దేశీయకంపెనీలు విరివిగాలేని ఆరోజులలో విదేశకంపెనీలకు భీమావ్యాపారము పోయినదన్న మనము కుంద పనిలేదు. ౧౮౦ దేశీయ భీమాకంపెనీలు భారతవర్షమున దశదిశల స్థాపితమై జయప్రదముగ, నిర్విఘ్నముగ పనిచేయుచున్న యీ రోజులలోకూడ ౧౦౦ కి ౩౦ వంతుల భీమావ్యాపారము విదేశకంపెనీలకు చెందుచున్నదని దీని కెవరు బాధ్యులు? దీని నరికట్టుట ఎట్లు? అను విషయమును చర్చించి విదేశకంపెనీలకు మనదేశంలో నుంచి భీమావ్యాపారం దక్కకుండా కొన్ని సూచనలు చేయుటయే యీ వ్యాసము వ్రాయుటకుగల ప్రధానోద్దేశ్యమై యున్నది.

అసలు భీమాపద్ధతి ఆర్థికశాస్త్రమునకు సంబంధించినది. ప్రజలలో పరస్పర సహాకారము నభివృద్ధి చేయగలుగుటయే దీని యథార్థము. విద్యాగంధము గలవారు కొంచెము ఆర్జించుకొని బుద్ధిబల ముపయోగించిన గాని దీనితత్వము కొంతవరకైన తెలియదన వచ్చును. భీమా చేయుటలో మరణము సంభవించిన గాని ఫలితము కనబడదు. భీమా చేసినది మొదలు పట్టా రద్దు కాకుండ డబ్బు కట్టుచుండవలెను. అప్పటి కప్పుడు సద్యోగర్భమువలె చేతిలో పడునది కాదు. ఏదో కొంతధైర్యమవలంబించి డబ్బు కట్టుచుండవలెను. దీనికి ఉదారత కూడ కొంత యుండవలెను. ఇట్టి కఠిన ఈభీమా రహస్యము సులభముగ అర్థముకాదని చెప్పక చెప్పుచున్నది. మనదేశ భీమావ్యాపారమును గూర్చియు, ప్రచారాభివృద్ధిని గురించియు చర్చించునప్పుడు భీమావ్యాపారమునకు పుట్టినిల్లయిన బ్రిటిష్ మున్నగు పాశ్చాత్యదేశములలోని భీమావ్యాపార, ప్రచారములను గూర్చి కూడ ముచ్చటించుకొనుట అతిముఖ్యమని తలచెదను.

ఈభీమావ్యాపారము తొలుత ఇంగ్లాండు దేశమున ౧౬౭౧ వ సం.మున ప్రారంభించబడినది. వీరినిచూచి ౧౮౪౬ సం. లో భీమాపద్ధతి నేర్చుకొన్న అమెరికావారు యీనాడు నిఖిల ప్రపంచమున కెల్ల భీమావ్యాపారమున మకుటమువలె వెలుగుచున్నారు. కెనడాదేశీయులు ౧౮౪౭ సం.మున స్వంతముగ భీమావ్యాపార కంపెనీలను స్థాపించుకొనిరి. ౧౮౮౧ సం. నాటికి జపానువారికి భీమా అంటేనే తెలియదు. మన భరతవర్షమున ౧౮౪౬ సం.మున మొదటి భీమాకంపెనీ స్థాపించబడినది. ఇప్పుడు అమెరికా ఇంగ్లాండు దేశములు ప్రపంచములో కెల్ల భీమావ్యాపారమున అత్యున్నతదశలో నున్నవి. ౧౯౨౦ నాటి భీమావ్యాపారమును బట్టి చూచినచో ౯౨౦ లక్షల జనాభాగల అమెరికాదేశమున ౨౬ వేల కోట్ల రూపాయల భీమావ్యాపారమును, ౪౫౦ లక్షల

జనాభాగలిగిన బ్రిటను దేశమున ౩౩౦౮ కోట్ల రూపాయిల భీమావ్యాపారమును, ౮౩ లక్షల జనాభా గలిగిన కనడాదేశమున ౧౫౦౦ కోట్ల రూపాయిల భీమావ్యాపారమును, ౫౭౮ లక్షల ప్రజలు కలిగిన జపానుదేశమున ౧౦౦౦ కోట్ల రూపాయిల భీమా వ్యాపారమును అమలులో నున్నది. అప్పటికి ౩౧౦౦౦ లక్షలజనాభా గలిగిన భారతవర్షమంతటికిని ౬౦ కోట్ల రూపాయిల భీమావ్యాపారముమాత్రమే అమలులో నున్నది.

పై భీమావ్యాపారఅంకెలను దేశముల జనాభానుబట్టి సగటున భాగించినచో అమెరికాలో తలకు ౫౫౦౦ రూపాయిలు, కనడాలో తలకు ౧౨౫౦ రూపాయిలు, గ్రేటు బ్రిటనులో తలకు ౬౦౦ రూపాయిలు, ఇండియా దేశమున తలకు ౨ రూపాయిలు చొప్పున భీమావ్యాపారము అమలులో నున్నట్లు లెక్కలు చెప్పుచున్నవి. దీనినిబట్టి చూచిన భీమావ్యాపారమున మన భారతదేశము ఎన్నిరెట్లు వెనుకబడి యున్నదో స్పష్టముగ కనిపించుచున్నది. ఏదేశములోనైనను ఏ ఉద్యమమైనను సామాన్యప్రజలలో కూడ చక్కగ వ్యాపించినపుడే ఆ ఉద్యమము తేజోవంతము కాగలదు. ౧౫౦ దేశీయ భీమాకంపెనీలు స్థాపింపబడి పనిచేయుచున్న యీకాలమునకూడ భారతవర్షము భీమావ్యాపారమున నిఖిలప్రపంచమున వెనుకబడియున్నది. ప్రపంచములో భీమాయను ఆకాశమున అమెరికా, ఇంగ్లండు దేశములు సూర్యచంద్రులవలె వెలుగుచున్నవి. వారిదేశమున అంత విరివిగా భీమావ్యాపారము జరుగుచున్నను తృప్తిలేక పాశ్చాత్యకంపెనీలవారు మనదేశమున ఏజన్సీలు స్థాపించి భీమావ్యాపారమును సంపాదించి తద్వారా పలుకోట్ల రూపాయిలను ఏటేటను మనదేశము నుండి కొల్లగొట్టుచున్నారు. విదేశీకంపెనీలవారికి మనదేశమున విరివిగ భీమావ్యాపారము జరుగుటలో మన దేశీయ భీమాకంపెనీలవారి ఉదాసీనత చాల యున్నదని చెప్పకతప్పదు. దీనికితోడు మనదేశము విదేశీయులచే పరిపాలింపబడుటయు, మన దేశప్రజలలో గల విద్యాశూన్యతయు, బాగుగ తోడైనవని కూడ చెప్పవలెను.

పాశ్చాత్యదేశములలో నూటికి ౯౦ మంది చదువు వచ్చినవారు గలరు. మన భారతవర్షమునకో నూటికి౧౦మందిమాత్రమే విద్యవచ్చినవారు గలరు. విద్యాగంధము కలిగినవారిలో కూడ విశేషమంది పట్టణవాసులైయున్నారు. భారతవర్షమున గల ౭ లక్షల పల్లెగ్రామములలో గల ప్రజలలో విద్యాశూన్యత తాండవము చేయుచున్నది. ప్రజలలో ఈ విద్యాహీనత నశించుటకు ప్రభుత్వము నిర్బంధముగ విద్యనేర్పు చట్టమును నిర్మించి అమలులో పెట్టవలసియున్నది. కాని ఇంతలో మనదేశమున నిరక్షరత్వము నశించు సూచనలు లేవు.

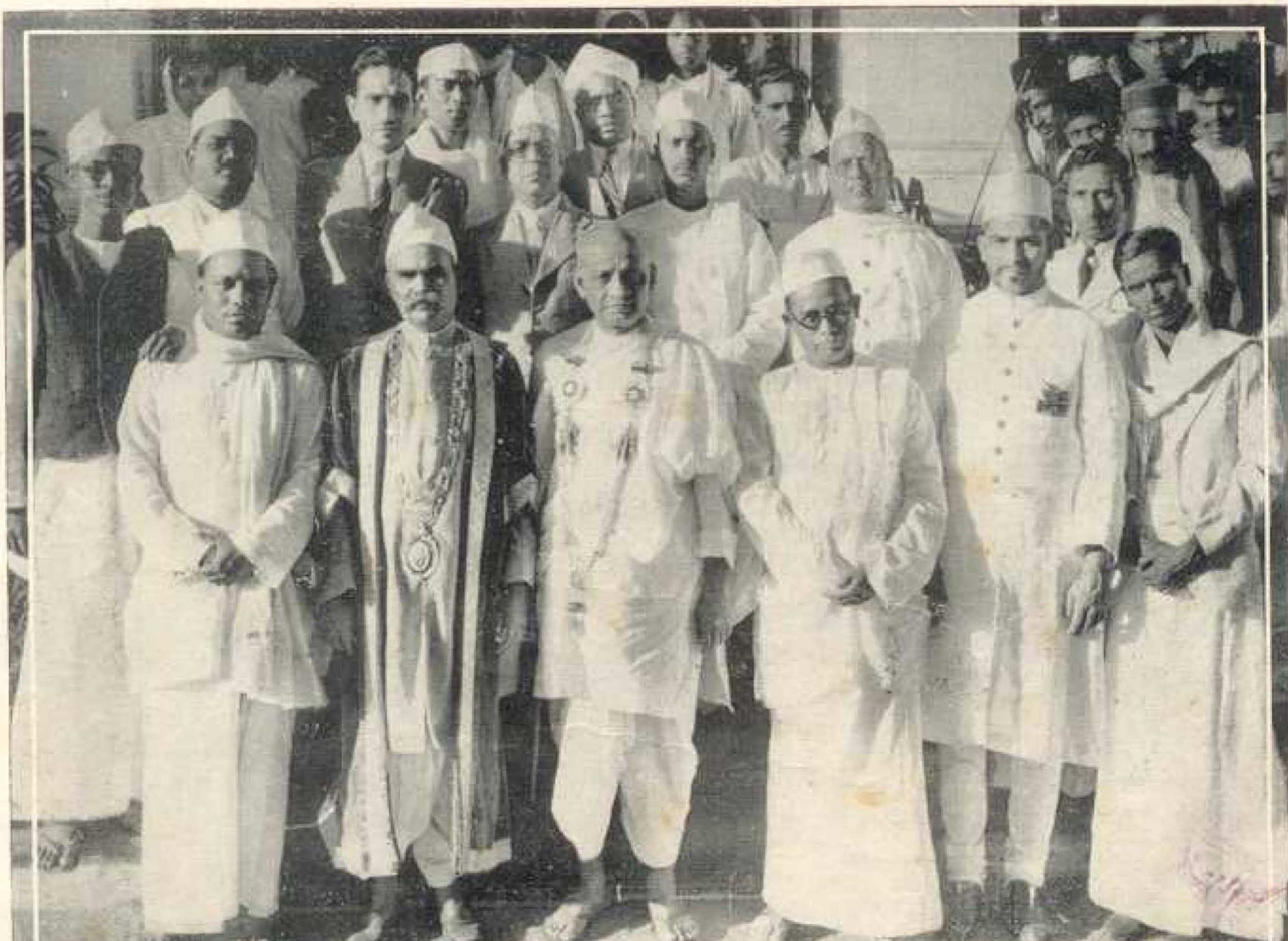
ఇక భీమావ్యాపారమునకు సంబంధించినంతవరకు ౧౫౦ దేశీయ భీమాకంపెనీలవారు భీమాతత్వము ప్రజలలో వ్యాపింపజేయుటకు ఏమైన ప్రయత్నించుచున్నారాయని విచారింప వలసియున్న-. పత్రికలలో ప్రకటనలు చేయుట తప్ప దేశీయభీమాకంపెనీలవారు చేయు భీమాప్రచార మిసుమంతలేదు. ఇప్పటివరకు మన దేశీయభీమాకంపెనీలకు జరిగిన, జరుగుచున్న భీమావ్యాపారము జీవితకథనము నడపుకొనుటకై పనిచేయుచున్న ఏజంట్లవలననే యని నిస్సంశయముగ ఘంటకొట్టి చెప్పవచ్చును. నూటికి ౮౦ మంది వరకు చదువు వచ్చిన ప్రజలుగల అమెరికా, ఇంగ్లండు మున్నగు దేశములలోనే యీరోజువరకూ ఆ దేశములభీమాకంపెనీలవారు స్వయముగావార, పక్ష, మాస పత్రికలను స్థాపించియూ, ప్రచారకులకు చక్కనితర్ఫీదును కళాశాలలలో నొసగి, డిగ్రీలనిచ్చి అట్టివారిచే ప్రచారములను గావించియూ, వివిధరకములైన భీమావ్యాపారరహస్యములు, లాభములు, ప్రజలకు భీమావలన కలుగుచున్న మేళ్లు తెలుపు పుస్తకములను ప్రకటించియూ, చౌకధరల కాపుస్తకములను ప్రజల కందించియూ, తేలికభాషలో సామాన్యులకు కూడ తెలియులాగున ఎప్పటికప్పుడు కరపత్రములను ముద్రించి గ్రామగ్రామములకు పంపించియూ, క్లబ్బులను గ్రంథాలయములను స్థాపించియూ, తరచు పాటకచేరీలను జరిగించియూ, ఆటప్రసులు, టెన్నిస్, బాడ్మింటన్ మున్నగు సంస్థలను క్రీడావిహారములను నిర్మించియూ, సామాన్యప్రజలను పల్లెటూరివారి నాకర్షింపగల మ్యాజిక్కులాంతరు ప్రదర్శన ఉపన్యాసముల ద్వారాను, ఇంక ననేకవిధములుగ విరివిగా భీమాప్రచారము చేయుచూ తమ కంపెనీల భీమావ్యాపారములను దినదినము అభివృద్ధి చేసుకొనుచూ, భీమాకంపెనీలవారు కొంతమొత్తమును ప్రత్యేకించి దేశప్రజలకు వివిధరీతుల తోడ్పడుచున్నారు. పైన వ్రాసిన విధములలో ఏవిధముగానైనా మన దేశీయ భీమాకంపెనీలవారు ప్రచారము చేయుటలేదు.

అమెరికాదేశమున భీమాకంపెనీలవారివలన ప్రజలకు కలిగిన లాభములు వర్ణనాతీతము. అమెరికా భీమా కంపెనీలవారు తమ ధనమును తక్కువ వడ్డీలకు రైతులకు ఋణమిచ్చి వారి బాధలను తొలగించుచున్నారు. పేదలకు కొద్దికొద్ది మొత్తములు అప్పుగానిచ్చి వారిగృహనిర్మాణములకు తోడ్పడుచున్నారు. అమెరికా దేశప్రజలలో ౧౯౦౬ సం. నాటికి నూటికి ౧౬ మంది చొప్పుననూ, ౧౯౩౬ సం. నాటికి ౧౦౦కి ౭౯ మంది చొప్పుననూ భీమాచేసుకొనిరి. ఒక్క అమెరికా దేశమున జీవితభీమాకంపెనీలు ౩౫౦కి పైగా ఉన్నవి. మన భారతదేశీయ భీమా కంపెనీలవారు తమ జీవిత మంతయూ తమతమ కంపెనీలకు ధారవోసి, భీమావ్యాపారమును సంపాదించు ఏజంట్లకే అనేక అమానుష నిర్బంధముల నేర్పాటుచేసి, ఏదో సాకులతో వారికిచ్చు కమీషనులనే ఎగబెట్టుచూ, గట్టిగా అడిగిన ఏజన్సీలనే ఊడబెరుకుచున్నారు. ఇట్టిస్థితిలో పైన ఉదాహరించిన రీతిని పాశ్చాత్యదేశీయ భీమాకంపెనీలవారివలె ధనమును వెచ్చించి, మనదేశీయ భీమాకంపెనీలవారు పూనుకొని, భీమాప్రచారమును సాగించుట చాల అనుమానమే అయిననూ, అట్టి ఆవశ్యకతను బహిరంగముగ ప్రచారముచేయుట, కంపెనీలవారిని విమర్శించుచుండుట భీమాప్రచారకుల విధి యని తలచుచున్నాను.

పాశ్చాత్యదేశ ప్రభుత్వములు స్వతంత్రము గల వగుటచే భీమాశాస్త్ర విషయమున కళాశాలలలో బోధించుచూ, ప్రత్యేక "భీమాశాస్త్ర పరీక్షలను" పెట్టి డిగ్రీలనొసగి భీమాశాస్త్రమును ప్రోత్సహించుచూ భీమావ్యాపారమునకు పూర్ణముగ తోడ్పడుచున్నారు. మన భారతదేశమున ౧౯౩౮ సం. రమున భీమా చట్టము చేయబడినది. మనదేశీయ భీమా కంపెనీల నుంచి భారతప్రభుత్వమువారు హామీగా బహు స్వల్పవడ్డీకి కోట్ల రూపాయిలను పుచ్చుకొనుచున్నారు. మన దేశపు విశ్వకళా పరిషత్తులలో ప్రభుత్వమువారు భీమాశాస్త్రమును ప్రవేశపెట్టలేదు సరిగదా భీమా ప్రచారమున వా

వల్లభాయి పటేలుగారికి మద్రాసులో స్వాగతము—౧. మద్రాసు సెంట్రలుస్టేషనువద్ద

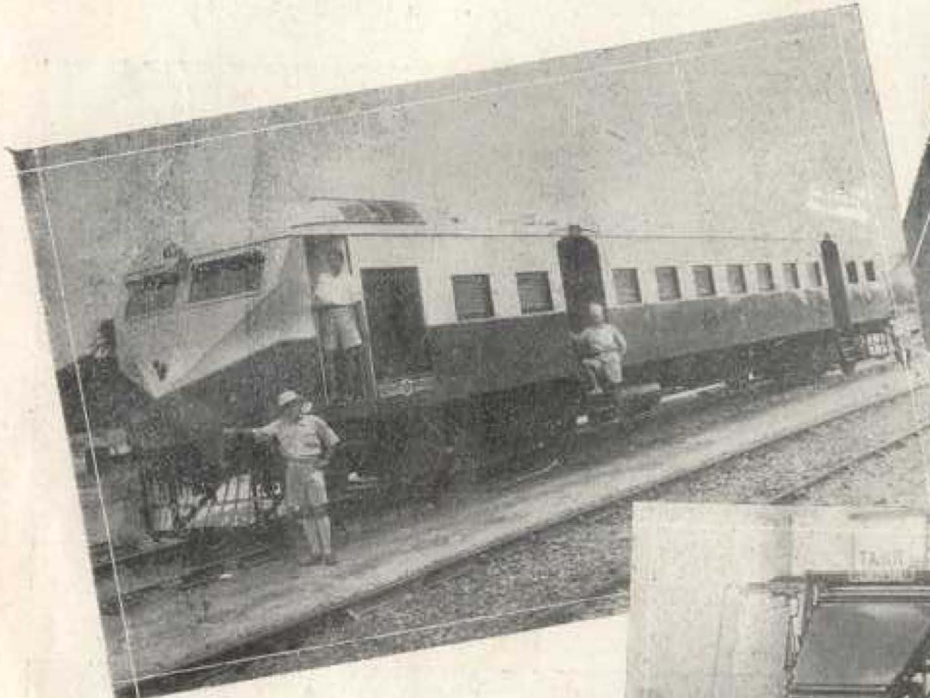
 ౨. పురపాలకసంఘమువారును, మేయరుగారును పటేలుగారికి సన్మానముచేసిన సందర్భమున

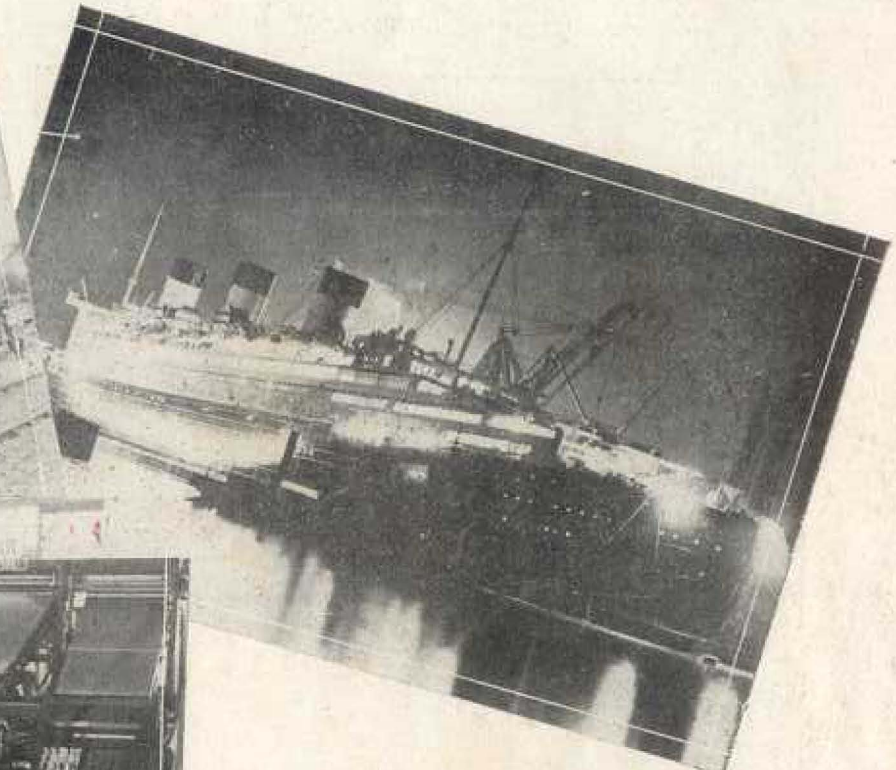
౩. రాయపేటలోని కాంగ్రెసు భవనమున స్వదేశీప్రదర్శన ప్రారంభోత్సవమప్పుడు

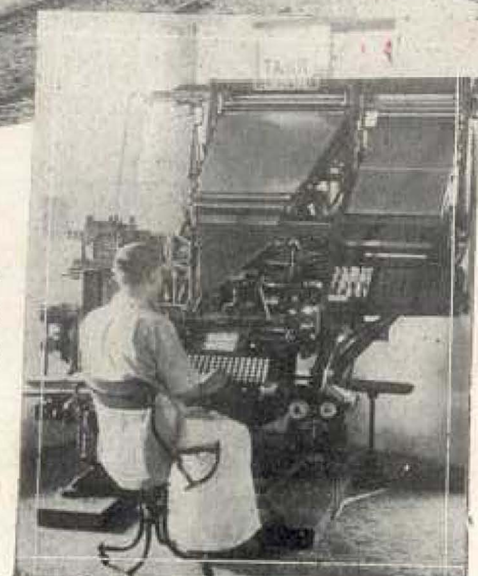
౪. త్యాగరాయనగరమున శ్రీ ఎ. రంగస్వామి అయ్యంగారి స్మారకమందిరమును తెరచినప్పుడు

'డైసల్ కారు' అనబడు నిట్టి రైలుబండ్లను యం. యస్. యం. కంపెనీవారు క్రొత్తగా ప్రవేశపెట్టినారు. ఇవి క్రూడ్ ఆయిల్‌తో నడచును. ఒక్కొక్క బండి లోను 110 ప్రయాణికులకు జాగాయుండును.

'క్వీన్ మేరీ'-బ్రహ్మాండమైన ఈ స్టీమరు లక్షలకొలది రూపాయలు వెచ్చించి నూతనముగా నిర్మింపబడినది. దీని నిర్మాణమునకు నెలల తరబడి ప్రయాసపడవలసి వచ్చినది.

లినో ముద్రణ యంత్రము అరవమునకు క్రొత్తగా తయారు చేయబడినది. అచ్చుకూర్పవలసిన యగత్యము లేకయే మామూలు టైపుయంత్రములవలె టైపు చేయవచ్చును.

పురపారిశుద్ధ్య ప్రచారసంఘము, చెన్నపురి

పడమటి గోదావరిజిల్లా మాధ్యమిక పాఠశాలోపాధ్యాయ వార్షికసభ, భీమవరము

ఆంధ్రమండలములందు జరిగిన మధుపానవ్యసన నివారణకు
పాటుపడుచున్న మద్రాసు పేయరుసంఘము

ప్రపంచయాత్ర సలిపి తిరిగివచ్చిన శ్రీ అరండేలు దంపతులకు
మద్రాసు ఎగ్మూరుస్టేషనులో స్వాగతము

లేమియు జోక్యము కలుగచేసుకొనుటలేదు. విదేశీకంపెనీలవారు భారతదేశమున భీమా చేయుకొనకుండ అరికట్టుటకేమియు ఇండియా ప్రభుత్వము ప్రయత్నించుటలేదు. ఇందులకు కారణము తమ ఇంగ్లండుదేశపు భీమాకంపెనీల వ్యాపారము భరతవర్షమున నశించునేమో యనుభీతి వారి కుండవచ్చును.

ఏతావతా పైసందర్భములనుబట్టి మన దేశమున భీమాప్రచారము చాల జరుగవలసి యున్నది. ఈ ప్రచారము దేశీయభీమాకంపెనీలవా రందరు ఏకీభవించి, పాలుకు కొంత సొమ్ము భీమాప్రచారమునకై ప్రత్యేకించవలెను. ఆసొమ్మును అఖిలభారత భీమా ప్రచారకేంద్రసంఘము నేర్పరచి వారిస్వాధీనమున నుంచవలెను.

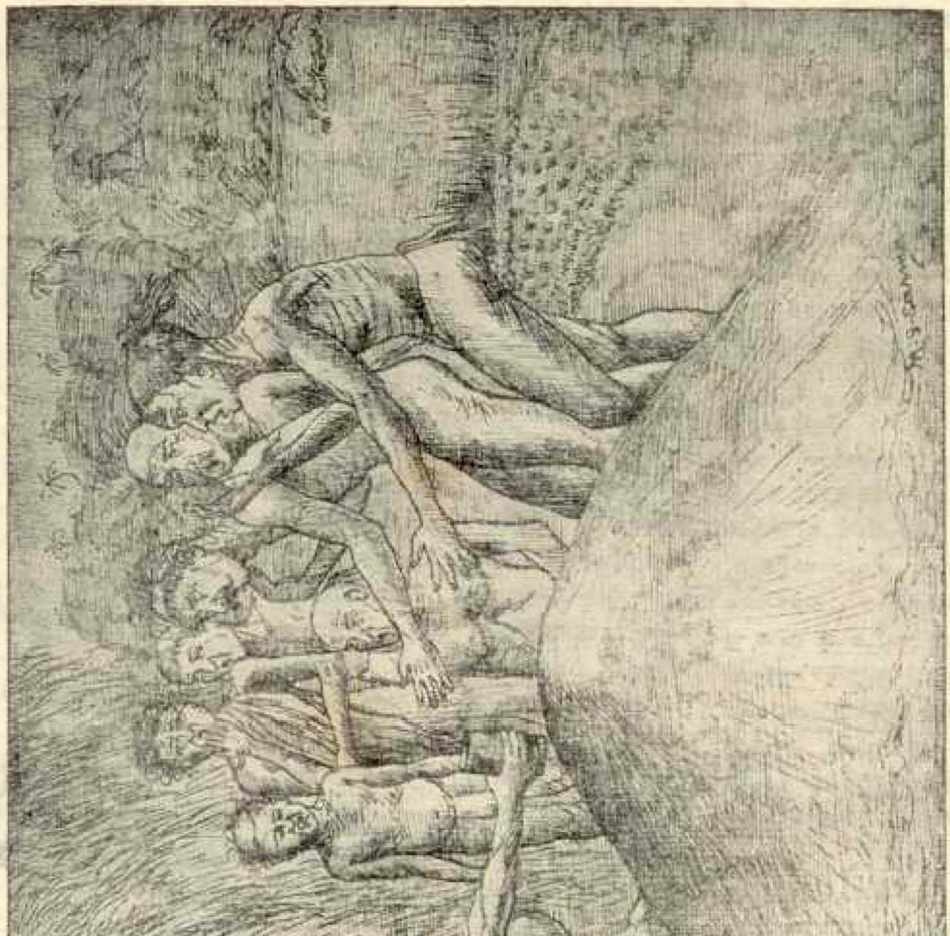
పై అఖిలభారత ప్రచార సంఘమునకు భాషలనుబట్టి రాష్ట్రీయములవారీగా ఉపసంఘములను ఏర్పాటు చేయవలెను. కేంద్ర సంఘమువారికి ఎప్పటికప్పుడు దేశీయ భీమాకంపెనీల భీమా వ్యాపారాభివృద్ధి, క్లెయిములు మొదలగు వివరములు అన్ని కంపెనీల వారు పంపుచుండవలెను. వాటిని కేంద్ర ప్రచారకసంఘము వారు రాష్ట్రీభాషలను బట్టి ఏర్పరుపబడిన ఉపసంఘములవారికి నివేదికలుగ తయారుచేసి పంపుచుండవలెను. రాష్ట్రీ ప్రచారసంఘములవారు ఆవృత్తాంతములను దేశభాషలలో ముద్రించి పల్లెలలో బస్తీలలో, ప్రచారము జరుపుచుండవలెను. కేంద్రసంఘమువారు భీమాశాస్త్రమును గూర్చి నెలకు రెండునెలలకు చిన్నపుస్తకములు ప్రకటించవలెను. వాటిలో పాశ్చాత్యదేశముల భీమాప్రచారము, ఆదేశప్రజలకు భీమాపైగల అభిరుచి, వ్యాపారాభివృద్ధి ప్రచురించుచుండవలెను. భీమా శాస్త్రకోవిదులచే భీమా వాఙ్మయమును రచింపజేసి గ్రంథములుగ దేశభాషలలో తయారుచేసి ఉపసంఘముల ద్వారా పల్లెలలో భీమాప్రచారము జరిగించవలెను. ప్రతి రాష్ట్రీ ప్రచారసంఘమునకు కనీసము అనుభవనీయులైన ప్రచారకులు ౨౦ మందియైనను ఉండవలెను. దేశీయ భీమాకంపెనీలవారును, కేంద్రప్రచార సంఘమువారును ప్రభుత్వమువారిని వత్తిడిచేసి అమెరికా ఇంగ్లండు దేశములలోవలె, విశ్వకళాపరిషత్తులలో భీమాశాస్త్రపరీక్షలు పెట్టించుటకు యత్నించవలెను. అంతవరకు దేశీయ భీమాకంపెనీలవారే అట్టి పరీక్షల నేర్పాటుచేసి, భీమాప్రచారకులను తయారు చేయవలెను. దేశీయ భీమాకంపెనీలలోనే భీమా చేయవలసిన ఆవశ్యకత, విదేశీ కంపెనీలలో భీమా చేసినందున మనదేశీయులకు కలుగు కష్టనష్టములను తెలుపు ప్రచారము చేయించి, విదేశీ కంపెనీలవారు మన దేశము నుండి తీసుకుపోవు భీమా వ్యాపారమును అరికట్టవలెను. దేశభాషలలో వెలువడు భీమాప్రచార పత్రికలకు కంపెనీలవారు, కేంద్ర ప్రచారసంఘమువారు ధనసహాయము చేయవలెను. ఈ రీతిగా బహుళ ప్రచారము జరుగుటకు ధనము ముఖ్యము. భీమాశాస్త్రకోవిదులైన భారతీయులు చాలమంది గలరు.

ఇంత ప్రచారము జరుగుటకు దేశీయ కంపెనీలవారు పూనుకొని ప్రతిసంవత్సరము తమ తమ కంపెనీలనుండి పాలుకు వేయిరూపాయలు ప్రచారమునకై ప్రత్యేకించి, కేంద్ర ప్రచారసంఘ మేర్పరచి ప్రచారము సాగించుచో, బహుత్వరితకాలమున భరతవర్షమున భీమావ్యాపారము అభివృద్ధి కాగలదు. విదేశీయులకుపోవు భీమావ్యాపారము ఆగిపోగలదు. విదేశీకంపెనీలకు ౧౦౦ కి ౧ వంతు కూడ భీమావ్యాపారము పోనివ్వకూడదను దీక్ష, దేశీయ భీమాకంపెనీలకు కలిగినవాడే మన దేశపుకంపెనీలు అత్యున్నతస్థాన మాక్రమింపగలవు.

రాష్ట్రప్రచారమున కేర్పరుపబడిన ప్రచారకులు ఎల్లపుడును పల్లెలలో సంచారము చేయుచూ భీమా ఢంకాను కొట్టుచుండవలెను. ఇంతటి బహుళమైనపనికి దేశీయ కంపెనీలవారు ఏకోన్ముఖులయి పూనుకొని పరస్పర సహాకారవిశ్వాసములతో కృషి చేయకపోయినచో మనదేశమున భీమాఉద్యమము బహు దీర్ఘకాలము వరకు ఉన్నతస్థితికి రాదు. విదేశీకంపెనీలవారు ఏదో విధముగ తమవ్యాపారమును సాగించుచూ మనదేశీయుల ధనములను దోచుకొనిపోగలరు.

భారత దేశీయ కంపెనీలవారు మాయీ సూచనలను కొంతవరకైనను అమలున పెట్టి పనిజరుపుచో భారతదేశమున భీమావ్యాపారమభివృద్ధి గాంచగలదనే ఆశతో యీవ్యాసమును ముగించుచున్నాము.

పిచ్చ కేరు

— శర్మ —

పాగ్‌లోని

ఆనందదేవాలయము: భారతీయ శిల్పచాతురి

కొ. నరసింహాచారి

ప్రస్తుతము హిందూ దేశమునకును బర్మాదేశమునకును గల సంబంధము 'బాదరాయణ సంబంధ' మని చెప్పవచ్చును. ఇంకొకవిధముగా జెప్పినయెడల 'మా యబ్బ మాయబ్బ, ఓ యబ్బ!' అన్నటువంటిది. బర్మాదేశీయులకును అచ్చటి భారతీయులకును వాత్సల్యము తగ్గుచువచ్చుచున్నది; మత్సరమెక్కుడగుచున్నది. ఇది కాలవైపరీత్యమేమో! మునుపటికాలమున నట్లుండినదికాదు. భరతఖండము విజ్ఞానాధికులకు పుట్టినిల్లు. అట్టి విజ్ఞానాధికులలో నొకరగు గౌతమబుద్ధుల మతమే కదా ఈ నాటివరకును బర్మా, చీనా, జపాను దేశీయుల మతమై యొప్పుచున్నది. ఇది కాక ఆకాలమున, నీ విదేశములవారు భారతదేశమునకు వచ్చియే కదా సకలశాస్త్రపారంగతత్వము సంపాదించుకొని పోవుచుండిరి. భారతీయ శిల్పము, భారతీయకళలు వారి నాకర్షింపగలిగినవి. ఆ కారణమున వారికి భారతీయులన్న స్నేహభావము మాత్రమే కాక గురుభావముగూడ నుండెను. భారతీయులన్న నా దేశములలో నతిపూజ్యు లయియుండెను, అందు బౌద్ధమతము ప్రబలిన తరువాత భారతీయ బౌద్ధులన్న నా దేశములవారికి కానవిది కన్నట్లయియుండెను.

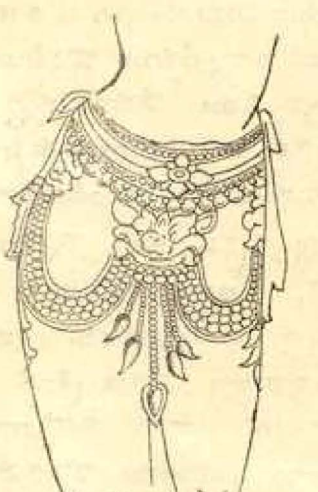
ఇందులకు తోడు ఒకకాలమున బర్మాదేశము భారతీయ ప్రభువుల యాధిపత్యమునకు లోనై కూడ నుండెను. అప్పుడు అనేకులు భారతీయులు బర్మాదేశమునకు వలసపోయి బర్మీయులైపోయిరి. వారచట శిల్పులుగను, వణిజులుగను, గురువులుగను నుండిరి.

క్రీస్తుశకము ౮ వ శతాబ్దమునుండి హిందూదేశమున బౌద్ధమతము క్షీణింపసాగెను. అప్పు డనేకబౌద్ధులకు బర్మాదేశమునకు వలసపోవలసిన ట్లేర్పడెను. శ్రీ శంకరాచార్యులు హిందూదేశమున బౌద్ధమతము నంతమొందించిరని చెప్పవచ్చును. వారియనంతరము శైవమతావలంబియగు రాజరాజను చోళదేశాధిపతి దక్షిణ హిందూదేశము నాక్రమించి సింహళమును గూడ జయించిన కాలమునను, తర్వాతను అచటి బౌద్ధశిల్పు లేమి, కర్మకారు లేమి, విద్వాంసు లేమి, మతాచార్యు లేమి బర్మాదేశము నాశ్రయముగ జేసికొనవలసినవారైరి. బర్మాదేశము వారికి నిలువనీడ యొసగెను. ఈకారణమున సుమారు ౧౧ వ శతాబ్దము నుండి బర్మాదేశమున భారతీయ బౌద్ధ శిల్పవృక్షము వేరూని వృద్ధి నందసాగెను. ఆకాలమువఱకును హిందూస్థానమున ప్రబలియుండిన దారుశిల్పవిద్య క్రమముగా క్షీణింపమొదలిడి, బర్మాదేశమున తలయెత్త నారంభించినది. మౌర్య, గుప్తరాజుల పోషణ క్రింద వృద్ధి పొందిన దారు శిల్పోదాహరణములు ప్రస్తుతము భారతదేశమున కానరాకుండినను, వలసపోయిన భారతీయులవలన బర్మాదేశమున ఉన్నతదశకు తేబడి, యిప్పటికిగూడ కన్నులపండువుగ నానందించుట కవకాశములు కలుగజేయునవై యున్నవి. ఈదారుశిల్పము కాలక్రమముగ నశించి, శిలాశిల్పము ప్రబలి, యదియు ప్రస్తుతము నశించి సిమెంటు రీయిన్‌ఫోర్సుడు కాంక్రీటు (Reinforced concrete) శిల్పముగా మారిపోవుచున్నది.

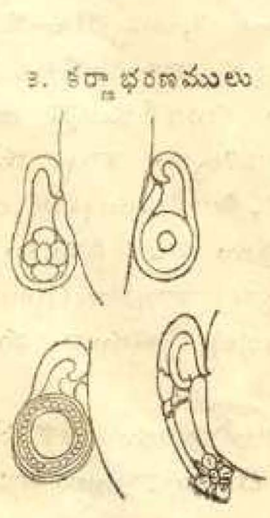
పాటలీపుత్రమున అశోకుని కాలమునాటి మందిరములు దారు నిర్మి

౧. మాయాదేవి శిరోలంకారములు

౨. కటిభాగమునందలి ఆభరణములు

౩. కర్ణాభరణములు

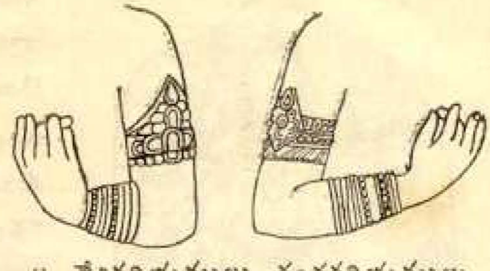
తములైయుండినట్లు నిదర్శనములు కలవు. భరతఖండమున బౌద్ధమతము క్షీణించినందున బౌద్ధ విహారములు, సంఘారామములు, స్తూపములు ఇత్యాదులుగూడ మతము పోయినదారిని బోయి బర్మాదేశము నాశ్రయించినవి. పూర్వపు భారతీయబౌద్ధ సంఘారామముల తీరు చూడవలెనన్న ఇప్పటికిని బౌద్ధమతము ప్రధానముగా గల బర్మాదేశమున జూడవచ్చును.

అందు పాగన్‌లోని దేవాలయములును, గోపురములును, అమరపురములోని సంఘారామములును చూడదగినవి. పాగన్‌లోని ఆనంద దేవాలయము వాటిలో పేరుగన్నది. దానినిర్మాణమునుగురించి, ఇంద్రుడును, విశ్వకర్మయును, నలుగురు మహాలోకపాలురును, సరస్వతియును అందులకు తోడ్పడి రని ఐతిహ్యము కలదు.

కొందఱు బౌద్ధ-అర్హతులు హిందూదేశమునుండి పాగన్‌కు వెళ్లిరి. వారు పాగన్ నగరవీథులలో భిక్షాటన మొనరించుచుండగా పాగన్ రాజగు క్యంజిత్థ (క్రీ. శ. ౧౦౮౪-౧౧౧౨) వారిని చూచుట తటస్థించగా వారి వేషభాషలవలన గౌరవనీయులుగా నెంచి, అంతఃపురమునకు రావించి అతిథిసత్కారములగావించి, వారెచ్చటనుండి వచ్చినదియు, పుట్టుపూర్వోత్తరముల గురించియు విచారించెను. వారు హిమాలయమునందలి నందమూలపర్వత గృహారామము నుండి వచ్చితిమని చెప్పగా సంతసించి, వారి యాలయరూపనిర్మాణములగురించి విశదముగా దెలిసికొని అట్టి ఆలయమును నిర్మింప సంకల్పించుకొని ఆనంద దేవాలయమును నిర్మింపించెను. ఈ దేవాలయము క్రీ.శ. ౧౦౯౦ యందు కట్టబడెను. దీనిని కట్టినవెంటనే ప్రతిష్ఠోత్సవసమయమున క్యంజిత్థుడు (త్రిభువనాదిత్య ధర్మరాజబిరుదాంకితుడు) స్వయముగా నా యుత్సవములను జరిపించెను. అతడుగజారూఢుడై బ్రాహ్మణపురోహితులతోను, బౌద్ధ సన్యాసులతోను పరివేష్టింపబడి దేవాలయమునకుపోయి వారిసహాయమున ప్రతిష్ఠోత్సవములను సంపూర్ణముగా జరిపించెను.

ఆనంద దేవాలయము అందలి యప్రతిమానసుందర చిత్రములవలనను, శిలావిగ్రహములవలనను బర్మాదేశమునం దంతటను ముఖ్యమయియున్నది. అది ౨౦౦ అడుగుల పొడవును, అంతియె వెడల్పును గలిగి, నలుప్రక్కలను ముందునకు మీరివచ్చియుండు మూలకప్పులుగల ద్వారమంటపములతో ప్రకాశించుచున్నది. పైకి పోనుపోను ఒక్కొక్క అంతస్తును చిన్నదగుచు తుదకు మిక్కిలి చిన్నదగు నొకశిఖరమును కలిగియున్నది. ఆలయమునందలి యడుగుభాగమున బుద్ధుని జ్ఞానసంపాదన చరిత్రములును, మారుడు బుద్ధునిపై దాడివెడలుటయు, బుద్ధుని జయమునకు దేవతలు ఆయనను పూజించుటయు చిత్రింపబడియున్నవి. రెండవయంతస్తున ౫౩౭ జాతక కథలు కలవు. ఇతర దేవాలయములం

దెందును లేని యొక గొప్ప విశేషాంశము ఆనందదేవాలయమున గలదు. అదేదన, కడపటిపదిజాతకములును ఒక్కొక్కటి ౧౮-౨౦ చిత్రములలో జూపబడియుండుటయే. ఒక్కొక్కచిత్రముక్రిందను ౧౧ వ శతాబ్దపు బర్మాదేశభాషయందు వర్ణనలు కలవు. ఆలయమునందంతటను ఇట్టి ఉబ్బెత్తుచిత్రములు ౧౪౬౨ కలవు. భూమ్యుపరిభాగమున గట్టబడియు దానినిర్మాణకౌశలమువలన అందు ప్రవేశించు వెలుగు తక్కువ యగుటయు, అందువలన అది యొక గుహాలయమో యను భ్రమ పుట్టించగలిగియున్నది. ఆలయములోపల అనేకమైన ఇఱుకు మార్గములు సమాంతరములుగా పోవుచుండును. వీటికి అడ్డముగా ఇంకను ఇఱుకైన మార్గములు అల్లికవలె వ్యాపించియున్నవి. గవాక్షముల కెదురుగనుండు మార్గములు మిగుల నిఱుకైనవి. ఈ మార్గములగుండా సౌమ్యమగు వెలుగు లోపల ప్రవేశించును. ఈ ఇఱుకుమార్గముల కడ్డముగా ద్వారమంటపములనుండి వెడల్పుమార్గములు కలవు. అడ్డదిడ్డముగా బోవు నీమార్గము లనేకము లుండుటవలన మధ్యమధ్యనుండు గోడభాగములు గోడలుగా గానబడక బలిష్ఠములగు స్తంభములవలె గానబడును. ప్రతిద్వారమంటపమునుండియు వచ్చు మార్గమున కెదురుగా ఆలయమధ్యమున నొక బ్రహ్మాండమైన స్తంభమువలె నేర్పడియుండుభాగమున నాలుగు ముఖములను నాలుగు మహాబుద్ధవిగ్రహములు కలవు. ఇవి యొక్కొక్కటి ౩౦ అడుగుల యెత్తుండును. వీటి పరిమాణమునుబట్టి వీటిని కట్టియుండు గూడులు గల ఆ మధ్యస్తంభ మెంత బ్రహ్మాండమైనదియో యూహించవచ్చును. చిన్నదగు పైయంతస్తునుండి యీ విగ్రహములపై వెలుతురు పడునట్లు ఏర్పాటు గలదు. ఈ నాలుగు విగ్రహములును ఈ భద్రకల్పమున నవతరించిన నలుగురు బుద్ధులయొక్క రూపములు. ఇవియుండు గూడులు గల ఆ గొప్ప మధ్యస్తంభము మహోన్నతమై పైయంతస్తుల కాధారమై శిఖరము వఱకును గలదు. వెలుపటిగోడకు లోపల మఱియొక గోడ కలదు. ఈ రెంటికిని మధ్యగల మార్గము పొడవునను బుద్ధుని జీవితమును వర్ణించు శిలావిగ్రహములు అనేకములు కలవు. అవన్నియు వెలుపటిగోడయొక్క లోవైపున గూడులందున్నవి. అవి వరుసకు ౨౦ విగ్రహములవంతున రెండువరుసలలోను కలవు. ఒక్కొక్క విగ్రహమును సుమారు ౪ అడుగుల యెత్తుగల రాతియందు మలచబడి ౩ అడుగుల ఎత్తుమొదలు ౪ అంగుళములపర్యంతము పరిమాణభేదములు గలిగియున్నవి. ప్రతిశిల్పమునందును ప్రధానపాత్రలు పెద్దవిగను, చిల్లరపాత్రలు చిన్నవిగను మలచబడియున్నవి. ఇవి ప్రదక్షిణముగా జూచుచు పోయిన యెడల వరుసగా తుషితస్వర్గమునందు దేవతలు బోధిసత్త్వుని కడపటి యవతారమగు బుద్ధుడుగా నవతరించుమని ప్రార్థించుట యాదిగా గలవు. ప్రతిమార్గమును నిల్లే ఇరుప్రక్కలందును శిలావిగ్రహములు

౪. చేతికడియములు, దండకడియములు

౫. కిరీటము

౬. తుషిత స్వర్గమునందు దేవతలు బోధిసత్త్వశ్వేతకేతుని ప్రార్థించుట

౭. మహారాణులు మాయాదేవికి మజ్జనాద్యుపచారములు చేయుట

౮. లంబినీవనమున మాయాదేవిసాల వృక్షశాఖనుబట్టుకొని నిలిచియుండుట

గల గూళ్లతో నిండియున్నది. ఇవి కాక, ద్వారమంటపములు నాలుగింటియందును పదునాలేసి విగ్రహములు కలవు. గవాక్షముల కెదురుగనుండు ఇటుకుమార్గములందు జాతక కథల శిల్పములు కలవు. ఇవి (ఎ)త్తు అడుగు మెత్తుగలిగి మార్గమునకు నాలుగేసి కలవు. ఇందనేకములు ఒకదాని నొకటి పోలి చరిత్రచర్వణముగ కాన్పించును. శిల్పములలో ముఖ్యమైనవి రెండు కలవు. ఇవి రాజగు క్యంజిత్థునిదియు, కీానయూవ మతగురువగు పిన్ అరహాన్ అను సన్యాసిదియు నైయున్నవి.

శిల్పస్వభావము

శిల్పము లన్నియు మధ్యకాలము నాటివై, భారతీయశిల్పులచే మలచబడిన వైయున్నవి. ఒకదానినుండి మరియొకటి విశేషముగా భేదపడకుండుటవలన శిల్పులు విశేషనైపుణ్యముగలవా రని యెంచుటకు వీలులేకున్నవి. అట్లుండినను ఉండవచ్చును. లేక వేలకొలది శిల్పములను చేయవలసివచ్చినపుడు, ఒకేమాదిరిగ ననేకశిల్పము లేర్పడియుండుట సహజ మగుట కారణముగా నుండవచ్చును. విగ్రహములు మొత్తమున నంత శిల్పనైపుణ్యమును వెలిపుచ్చకపోయినను, కొన్నింటియందు గల కిరీటాద్యలంకారములును, సింహాసనములును, ఆభరణములును, సిగముడులును మిక్కిలి జాగరూకతతోను, శ్రద్ధతోను మలచబడియున్నవి (చిత్రములు ౧౧ మొదలు ౫ వఱకు). కొన్నివిగ్రహములందు ముక్కు, పెదవులు కడు నందముగా మలచబడియున్నవి.

హిందూదేశమునందలి బుద్ధవిగ్రహములకువలెనే ఈ ఆలయమునందు గల బుద్ధవిగ్రహములకును తివాసుల నాసనములుగా మలచుట శిల్పులకు సహజమైనది. కొన్నిచోట్ల అసందర్భముగ గూడ తివాసులను చూపియుండుటను జూడ నీ శిల్పులు ఔచిత్యమును పాటించుటయందు శ్రద్ధ వహించలే దన నగును. కొన్నిచోటులందు అడవిని చూపునపుడు అంతఃపురమును గాని దేవాలయమును గాని శిల్పమున ప్రవేశపెట్టిరి. శిల్పులు తమకిష్ట మున్నయెడల నేర్పరితనమును జూపగలుగుదు రనుటకు కొన్నిశిల్పములు నిదర్శనములుగా కలవు. మొత్తమునకు శిల్పముల సంఖ్య యెక్కువగా నుండుటవలన గూడ అనేకములు ఒకేతీరుగ నుండుట తటస్థించును. గౌతముడు పురవీథులందు వాహ్యాళి పోవు శిల్పమున (చిత్రము ౧౦) రథమునకు వెనుకటి రెండు చక్రములుమాత్ర ముండి ముందుప్రక్క రథమును లాగవలసిన గుఱ్ఱములు రథమును మోయునట్లు దానిక్రింద చూపబడియున్నవి. ఆభరణములు అన్ని శిల్పములందును కడుసొంపుగా మలచబడియున్నవి.

౧౫ చిత్రము నందు మాయాదేవి యొక్క శిరోలంకారములు కలవు. ఇది యొక శిల్పములోని యొకభాగము యొక్క చిత్రము. చెలికత్తె యొకర్తు మాయాదేవి శిరోజములను దువ్వి కొండెగా ముడిచియు, మఱియొకర్తు

ఆభరణములను పెట్టియు కైఋష్టి చున్నారు.

౨-వ చిత్రమునందు కటిభాగపు ఆభరణములు కలవు. మొలనూలు లేమి, గొలుసులేమి, మణులేమి కడు శృంగారముగా మలచబడియున్నవి. ఇది బోధిసత్త్వుని శిల్పములో నొకభాగము. ఇటులనే మచ్చునకు కర్ణాభరణములును, కిరీటములును, చేతి కడియములును, దండకడియములును ౩, ౪, ౫ చిత్రము లందు కలవు. ప్రస్తుతకాలమున నిట్టి శిల్పవిద్య జనాదరణకు దూరమగుట దుఃఖాస్పదము కాకమానదు.

భారతీయ శిల్పవిద్యాపోషకులు అరుదగుటవలనను, వెనుకటి కాలము నందువలె దేవాలయాదులను కట్టయత్నించువారు లేకుండుటవలనను నిట్టి శిల్పవిద్య నానాటికి నామమాత్రావశిష్ట మగుచున్నది.

ఆనంద దేవాలయమునందలి శిల్పము లన్నియు బుద్ధునిజీవచరిత్రకు సంబంధించి యుండుటవలన వీటి వర్ణిన మనగా ఆయనజీవచరితమును వ్రాయుటయే యగును. ఒకానొక బౌద్ధభక్తుడు ఈ శిల్పములందలి కథావిషయములను దేవాలయమునకు వచ్చు భక్తుల కందఱకును సుబోధకముగా నుండుటకుగాను ఒక్కొక్క శిల్పమువద్దను దాని కథాంశమును పద్యరూపమున బర్మాభాషయందు ఫలకములపై వ్రాయించి యుంచి యున్నాడు. కొన్ని ముఖ్యములగు శిల్పముల చిత్రములును, అందలి కథాంశములును ఇచట కలవు.

చిత్రము ౭: తుషిత స్వర్గమునందలి దేవతలు భగవంతుని ప్రార్థించుట. ఇరువురు దేవప్రతినిధులు 'బోధిసత్త్వ శ్వేతకేతు'ను భూలోకమున నవతరించుమని ప్రార్థించగా బోధిసత్త్వుడు సమ్మతించుట ఇందు కలదు. ఈ శిల్పమునందలి ఆలయము వంటిది మన దేశమున నేపాళదేశములో కలదు. ఈ విధమగు ఆలయములు చీనా, జపాను దేశములలోనే కలవు. కాలక్రమమున నీవిధమయిన శిల్పము చీనానుండి భారతదేశమునకును, ఇటనుండి బర్మాకును వ్యాపించి యుండవచ్చును.

చిత్రము ౮: గౌతముని తల్లియగు మాయాదేవికి గలిగిన స్వప్నప్రకారము ప్రపంచమున కధిపతులగు నలుగురు మహారాజులు, లేక లోకపాలకులు చేరి, తన్ను మంచముతోగూడ హిమాలయమునందలి అనవతప్త సరోవరమునకు సమీపమునగల 'మనోశిల' యను పీఠభూమికి గొనిపోయి అచ్చట నొక సాలవృక్షము క్రింద విడిచి యవలికి పోయినట్లును, తర్వాత వారిరాణులు నలువురును వచ్చి మాయాదేవిని అనవతప్తసరోవరమునకు గొనిపోయి మజ్జనమాడించి, మానవజన్మముయొక్క పాపములను పోగడిగి, దేవసంబంధములగు వస్త్రాభరణములతో నలంకరించుట ఈచిత్రమున కలదు. సరోవరమును సూచించుటకుగాను శిల్పమున రెండుప్రక్కలందును తామరపూవులును, వాటిపై చిలుకలు వ్రాలియుండుటయు కలవు. ఈ శిల్పులు జంతు, పక్షి, వృక్షరూపములను మలచుటలో ప్రజ్ఞావంతు లని చెప్పవచ్చును.

(౧౧ చిత్రము నందలి అశ్వచిత్రమును జూడుడు.)

౯. కాలదేవల ఋషి శుద్ధోదనుని జూడవచ్చుట

౧౦. గౌతమునికి వృద్ధు డెదురువచ్చుట

౧౧. సిద్ధార్థుడు కంథకారూఢుడయి పురము నుండి నిర్గమించుట

౧౨. గౌతముడు శిరోజములను కోసివేసికొనుట

బౌద్ధశిల్పము లన్నింటియందును స్త్రీ పురుష విగ్రహములందు వస్త్రాలంకారములు నడుమునకు క్రిందమాత్రమేయుండును. వక్షోభాగమంతయు ప్రచ్ఛన్నము కాక అభరణమాత్ర పూరితమై యుండును. స్త్రీ విగ్రహములందు వక్షోరుహములు అనాచ్ఛాదితములైయుండుట ఇప్పటి మలయాళ దేశమున నుండు నాడీయాచారమునకు దృష్టాంతమైయుండుటను సూచించును. బౌద్ధకాలమునందు కంఠాభరణము లెక్కువగా నుండెడివి. చేతులకు అనేకవిధములగు గాజులును, దండలకు కడియములును గూడ ముఖ్యమగు అభరణములు. వస్త్రములు నడుమునుండి చీలమండలవఱకును జీరాడుచుండును. శిల్పులు వస్త్రములందు మడతలు చూపకుండుటవలన కాళ్లవద్ద వస్త్రమున్నట్లుగనే తోచదు. కాళ్ల ప్రక్కలందుగల యొకటి రెండు మడతలే వస్త్రమును సూచించుట కాధారములు. పురుషులకు వస్త్రములు మోకాళ్లవఱకుమాత్రము కలవు. ఆ కాలమునాటి అభరణములు కొన్ని ౧-౫ చిత్రములందు కలవు.

చిత్రము ౮: అనందదేవాలయమునందలి యుత్తమ శిల్పములలో నిది యొకటి. మాయాదేవి లుంబినీవనమునకు బోయినపుడు అచ్చట నొకసాల వృక్షశాఖను బట్టుకొని నిలిచియుండగా బుద్ధుడు జన్మించును. చిత్రమునందు మాయాదేవి వృక్షశాఖను కుడిచేతితో బట్టుకొని యున్నది. ఎడమచేతితో సహోదరియగు మహాప్రజాపతినికౌగిలించుకొని యామె యాధారమున నిలిచియున్నది. మహాప్రజాపతి ప్రక్క నొక చెలికత్తె యొక చేతిలో చామరమును బట్టుకొని, మరియొకచేతిలో పానద్రవ్యమును బట్టుకొనియున్నది. మాయాదేవి కుడిప్రక్క నలుగురుమహాలోకపాలకులు శిశువును చేతులలో బట్టుకొనియున్నారు.

చిత్రము ౯: గౌతముని జననానంతరము త్రయస్త్రింశ స్వర్గమున దేవతలు "కపిలవస్తు నగరమున శుద్ధోదన రాజునకు పుత్రోదయమైనది. ఒకనాడా పుత్రుండే జ్ఞానరాజ్యాధిపత్యమును వహించి బుద్ధుడగు"నని ఆనందాబ్ధి దేలుచుండిరి. అట్టి తరుణమున కాలదేవలుడను ఋషి, శుద్ధోదనుని గురువు, త్రయస్త్రింశ స్వర్గమున నుండుట తటస్థించినందున వారి సంతోష కారణ మెరిగినవాడై భూలోకమున కేగి శుద్ధోదనునిజూచి పుత్రుని జూపుమని కోరెను. రాజు పుత్రుని గురువు నాశీర్వాదము నందదేగా ఆబాలుడు తన పాదములను ఋషిశిరమునందుంచెను. దాని భావమును గ్రహించి యాబాలుడు తనకన్న జ్ఞానాధికుడని ఋషి లేచి నిలిచి యాబాలునికి నమస్కరించెను. ఋషికి రెండు జడములు కలవు. ౫ వ శతాబ్దమునకు ముందు ఋషులు రెండు జడముడులను ముడిగియుండుట యాచారమైయుండెను.

చిత్రము ౧౦: గౌతముడు రథారూఢుడై పురవీథులలో బోవునపుడు గలుగు దుఃఖకారణములగు నాలుగు దృశ్యములలో నొకటగు వృద్ధ దర్శనము ఇందు కలదు.

సాహిత్య-కళాసంఘము, చెన్నపురి—ప్రారంభోత్సవము

చెన్నపురి లయోలాకళాశాల ఆంధ్రవిద్యార్థిసంఘవార్షిక సమావేశము

చెన్నపురిలో దక్షిణభారతైక్యసంఘముయొక్క సారస్వతశాఖ ప్రారంభోత్సవము

లక్నో ఆంధ్రసంఘము ౧౯౩౭

ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తు: వేదాంతశాస్త్ర విద్యార్థిసంఘము

ఆక్స్‌ఫర్డులో ప్రాచ్యమతాధ్యాపకుడుగ నియమింపబడిన సర్ ఎస్. రాధాకృష్ణన్ గారికి చెన్నపురి ఆంధ్రుల అభినందన సభ

లాహోరులో జరిగిన భాషాతత్వశాస్త్ర మహాసమ్మేళనమునకు చెన్నపురి విశ్వకళాపరిషత్తు తరఫున వెడలి తిరిగివచ్చి చేకుమళ్ల రాజగోపాలరావుగారికి సెంట్రలుస్టేషనులో స్వాగతము

మదరాసు అసెంబ్లీ, కౌన్సిళ్ల ఆంధ్ర కాంగ్రెసు సభ్యులు

వరహాగిరి వెంకటజోగయ్య.

నారాయణం. శంకర చలపతి

పి. శ్రీరామభద్రస్వామి

సాకేటి గురవులు

చల్లా నరసింహం

వి. వి. గిరి

భాస్కరరావు పట్నాయకు

డి. వెంకటరమస్వామి.

వి. జగన్నాధగుప్త

బులుసు సాంబమూర్తి

మదరాసు. అసెంబ్లీ, కౌన్సిళ్ల, ఆంధ్ర, కాంగ్రెసు సభ్యులు

బద్దెపూడి వెంకటనారాయణరెడ్డి

యం. నారాయణరావు

వడింపల్లి సుబ్బరాజు

కాశీనాథుని పూర్ణ మల్లికార్జునరావు

డి. లక్ష్మీనరసింహరాజు

ఓ. లక్ష్మణస్వామిరావు

టి. యస్. రామకృష్ణారెడ్డి

యస్. గంగారెడ్డి

కనకం [illegible]

హెచ్. సీతారామరెడ్డి

కె. వెంకటరెడ్డి

డి. గోవిందదాసు

వృద్ధుడు కఱ్ఱ నాధారముగాగొని రథమున కెదురు వచ్చుచున్నాడు. రథముముందుభాగము మకరమును బోలి అందముగానున్నది. మకరశిరమునుండి పతాక మొకటి గాలి కల్లలనాడుచున్నది. సారథియగు ఛన్నుడు రథమును సాగించుచున్నాడు.

౧౨ చిత్రము నందు బోధిసత్త్వుడు (గౌతముడు) అశ్వారూఢుడై కపిలవస్తునగరమును వీడి తపమాచరించ బోవుట కలదు. ఛన్నుడు అశ్వము యొక్క తోకను బట్టుకొనియున్నాడు. కాంతకమను నాయశ్వముయొక్క హేషలుగాని, ఖురధ్వానములుగాని, యానిశీరాత్రమున కపిలవస్తువాసులను నిద్రలేపి గౌతముని నిర్గమమునకు భంగము కావింప గలుగుదు రేమో యని దేవతలు కాంతకము తమ చేతులపై మోసికొని పురము వెలుపలికి పోవుచున్నారు. ఆలయశిల్పములలో మిగుల నందమగువాటిలో నిది యొకటి.

చిత్రము ౧౩: సన్యాసియగుటకు నిశ్చయించుకొనిన గౌతముడు తన ఖడ్గముతో శిరోజములను గోసికొనుట. ఇదియు నొక యందమగు శిల్పము. ఇట్టి శిల్పములెన్నియోగల ఆనందదేవాలయము బర్మాదేశము నందలి యాలయములలో ముఖ్యమయినది. ఇట్టి ముఖ్యమగు ఆలయములోని శిల్పము లాకాలమున భారతీయశిల్పులచే మలచబడిన వని వినుట ఎవరికి సంతోషకారణము కాకమానును?

అనునయము

కనకదండి గోపాలకృష్ణశాస్త్రి

నింపుకొననీవోయి !
నింపుకొననీవోయి !!

నా చిన్నిపాత్రికను
నింపుకొననీవోయి !
నింపుకొననీవోయి !!

ఎన్ని మధుమాసములు ?
ఎన్ని ప్రభాతములు ?
ఎన్ని పూవులు విడిచె ?
ఎన్ని పూవులు వాడె ?
నిండనే లేదు నా
చిన్నిపాత్రిక యింక
నింపుకొననీవోయి !
నింపుకొననీవోయి !!
నా చిన్నిపాత్రికను-
నింపుకొననీవోయి !
నింపుకొననీవోయి !!

పొదలడొంకల విరియు
పూవు పూవుకి పోయి
కణకణమ్మును దీసి
నింపుకొనుచున్నాను
నవ్వించకోయి ! నను
కవ్వించకోయి! నను
తొణికిపోయిన కణము
దొరకదు ఎంతో శ్రమము
నింపుకొననీవోయి !
నింపుకొననీవోయి !!

నా చిన్నిపాత్రికను
నింపుకొననీవోయి !
నింపుకొననీవోయి !!
మధుకణములతో నిండి
విడచినవి పూలన్ని—
అపుడె సీతాకోక
చిలుకలును తుమ్మెదలు
కొనిపోవ వేగపడి
పరుగిడుచునున్న యవి
ఆలసించిన బిందు
వయిన దొరకదు నిజము !
వేగపడవలెనోయి !
వేళ యిక లేదోయి !
నింపుకొననీవోయి !
నింపుకొననీవోయి !!

నా చిన్నిపాత్రికను—
నింపుకొననీవోయి !
నింపుకొననీవోయి !'

చాముండికొండమీది నంది.

మైసూరు.

K. P. S.

వర్తకసంఘాభివృద్ధి

బారు గోవిందరావు

మన దేశములోని పరిశ్రమల యొక్కయు, వాణిజ్యము యొక్కయు, యజమానుల యొక్కయు నభివృద్ధి కొరకు ఏర్పరుపబడియున్న సంఘములను గూర్చి చర్చించుట యవసరము. ఇతర దేశములలో వలెనే మన దేశీయులు కూడ వీని యావశ్యకతను గుర్తించుచున్నారు. ప్రజలు గావించిన యాందోళనము వలన కొలదికాలములో వివిధసమస్యల విషయమై ఫలితములు వచ్చినవి కావున నిట్టి సంఘములందు ప్రజలకు విశ్వాసము కలుగుచున్నది. పరిశ్రమలు, ఎగుమతులు, దిగుమతులు, ఓడల వ్యాపారము, రాకపోకల సౌకర్యములు, ఆర్థిక విషయములు, కార్మిక సమస్యలు, వర్తక సుంకములు మొదలగు వ్యవహారము లనేకము వీనివారణలోనికి వచ్చును. కడచిన పన్నెండేండ్లలోను బయలుదేరిన సమస్యల మూలమున పరిశ్రమాధికారులు, వర్తకులు మేల్కొనుట యవసరమాయెను. నేను సామాన్యవర్తకుని కూడ మన జాతీయవర్తకపు స్థితిని, అంతర్జాతీయ విషయములతో దానికి గల సంబంధమును తెలిసికొనవలెనని కోరుచున్నాను.

౧౯ వ శతాబ్దము వరకును మన యార్థిక స్థితికి విదేశవ్యవహారములతో సంబంధము లేకుండెను. విదేశవర్తకులు మన దేశమునకు ప్రథమమున వచ్చునప్పటికి మన పారిశ్రామికస్థితి వారి పారిశ్రామికస్థితికి తీసిపోకుండెను. ప్రాచీనకాలములో పరిశ్రమలను చేతులతోనే కష్టించి చక్కగ చేసెడివారు. అప్పుడు ధనికులు వారి నాదరించి పోషించెడివారు. కాని అట్టియుదారులు కొలదిమందియే యుండుటచే పట్టణములలోని పరిశ్రమలు తగిన యాదరణము లేక రానురాను క్షీణించెడివి. మన దేశము బ్రిటిషువారి స్వాధీనమైన పిమ్మట పరిశ్రమలకు ప్రోత్సాహమే లేకుండెను. ప్రభుత్వమువారు రాకపోకల సౌకర్యమును హెచ్చుచేయుటకై యత్నించిరి. కారణమేమన, వారిసామానులను మనదేశమునకు దిగుమతి చేసికొనవచ్చును. వారు తయారుచేసిన సరకులను మన దేశములో వ్యాపింపజేయవచ్చును.

గడచిన శతాబ్దపు ప్రారంభములోనే మన దేశములో నీలిమందు, తేయాకు, కాఫీ మున్నగు పంటలు వేయబడసాగినవి. ౧౮౫౪ లో జనపనారపరిశ్రమ బెంగాలులో ప్రారంభమాయెను. ఇవియంతయు యూరోపియనుల స్వాధీనములోనే యుండెను. ప్రత్తియంత్రపరిశ్రమ విస్తారముగా బొంబాయి రాజధానిలో నున్నది. దరిమిలా నితర ప్రాంతములలో మిల్లులు బయలుదేర వచ్చినవి. పార్శీలు, గుజరాతీయులు చాలవఱకీ పరిశ్రమ నవలంబించుచున్నారు. బొగ్గుగనుల పరిశ్రమ యూరోపుమహాసంగ్రామమునకు పిమ్మట బాగుగ వృద్ధి అయినది. 'టాటా' కంపెనీ దీనికి సంబంధించియున్నది. ఈ పరిశ్రమలో లాభమంతయు పాశ్చాత్యులదేనని చెప్పవలయును. మాంగనీసు, అభ్రకము, సీసము, కాగితము, గాజు, సిమెంటు, అగ్గిపెట్టె, తోళ్ళపదును మున్నగు పరిశ్రమలెన్నియో అభివృద్ధి చెందుచున్నవి. కాని మన వరక చాల నెమ్మదిగ నున్నది. ఏదేశపు వర్తకులైనను వారి మేలును వారు చూచుకొనుచుండవలసినదే. యుద్ధమునకు పూర్వము వర్తకసంఘము లన్నియు సామాన్యవిషయములనే విచారించుచుండెడివి. తరువాత వానిశక్తి పెరిగినది. యూరోపియనుసంఘములు, దేశీయసంఘములు కలసి పనిచేయుట ప్రారంభమైనది. కలకత్తా జనుపనార మిల్లుల సంఘమువారును, బొంబాయి మిల్లుయజమానుల సంఘమువారును కార్మికులు పనిచేయవలసిన కాలపరిమితిని గూర్చియు, వారి జీతములను గూర్చియు నిర్ణయము సలుపసాగిరి. దీనికి కారణము కార్మికులకప్పుడప్పుడు కలుగుచు వచ్చిన యసంతృప్తియే. వాటినంతటిని కార్మికసంఘములు బయలుదేరినవని చెప్పవలెను. ఈ సంఘముల యుద్దేశ మాత్మరక్షణమే కాక యార్థికసంస్కారముకూడ నయియున్నది.

హిందూదేశములో వాణిజ్యసంఘములు చిరకాలముక్రిందనే స్థాపింపబడినవి. వర్తకుల నడుమనుండు తగవులను పరిష్కరించుట, వారి యోగక్షేమములను కాపాడుకొనుట వాటి యుద్దేశ్యములు. మన దేశములో నట్టి సంఘములలో కొన్నిటిని పేర్కొందము. కలకత్తాలో బియ్యపువర్తకుల సంఘము, తోళ్లవర్తకులసంఘము మున్నగునవి గలవు. బొంబాయిలో బట్టలవర్తకులసంఘము, ధాన్యపువర్తకులసంఘము మొదలగునవి కలవు. చెన్నరాజధానిలో కూడ తోళ్లవర్తకుల సంఘము మున్నగునవి కలవు. ఆంధ్రజిల్లాలీసంఘముల యావశ్యకతను గుర్తింపకపోవుట శోచనీయము. పొగాకు, ప్రత్తి, చెరకు, బియ్యము, పప్పులు, నార మున్నగు వస్తువులతో వర్తకులు వ్యాపారము చేయుదురు. గోపాలపురము, విశాఖపట్టణము, కాకినాడ, మచిలీపట్టణము మున్నగు రేవుస్థలములు కలవు. బళ్లారి, నెల్లూరు, గుంటూరు, రాజమహేంద్రవరము, విశాఖపట్టణము, విజయనగరము పట్టణములకు చుట్టుపట్ల పొలములలోను, అడవులలోను పండు సరకులు ప్రోగుచేయబడి వ్యాపకము చేయబడుచున్నవి. ఈ పట్టణము లన్నిటిలోను వర్తకసంఘము లేర్పడవలెను. ఆంధ్రవర్తకులలో చదువుకొనినవారు తక్కువమంది యుండుటచేతనే వారీవిషయములో వెనుకబడియున్నారు. సంఘీభావము యొక్క శక్తిని, దేశములో నూతనపరిస్థితుల పరిణామమును వారు గుర్తింపలేకపోవుటకు హేతువు వారి యజ్ఞానమే! వివిధ వ్యాపారములకు సంబంధించి స్థాపింపబడిన వర్తకసంఘముల పలుకుబడి మిక్కుటము. ఈ పదిసంవత్సరములలోను దేశములో ననేకసంఘములు స్థాపింపబడినవి. సుమారు ౧౦౦ యేండ్లక్రిందట 'బెంగాలు ఛేంబరు ఆఫ్ కామర్స్' బొంబాయి మదరాసు వర్తకసంఘములు స్థాపింపబడినవి. అటులనే ౧౮౫౩ లో బర్మావర్తకసంఘము, ౧౮౬౦ లో కరాచీవర్తకసంఘము స్థాపింపబడినవి. ఈ సంఘములందలి సభ్యులించుమించుగా నందఱును విదేశీయులే. వారిలో ననేకులు బ్యాంకరులు, ఓడలయజమానులు, భీమాకంపెనీల యజమానులు. ఈ యూరోపియనుసంఘము లన్నియు 'అసోసియేటెడ్ ఛేంబరు ఆఫ్ కామర్సు' (Associated Chamber of Commerce of India and Ceylon) నకు అనుబంధసంస్థలుగ చేయబడినవి.

హిందూదేశపు వర్తకులుకూడ సంఘముల నేర్పరచుకొనుటకు ప్రారంభించిరి. ౧౮౮౭ లో కలకత్తాలో బెంగాలునేషనల్ ఛేంబరును, ౧౮౯౯ లో కాకినాడలో గోదావరి వర్తకసంఘము, ౧౯౦౭ లో బొంబాయిలో ఇండియన్ వర్తకులసంఘము, ౧౯౦౯ లో మదరాసులో దక్షిణఇండియా వర్తకసంఘము మొదలగునవియు రంగూను, కాన్పూరు, లాహోరు, ట్యూటికోరన్, కళికటపట్టణము

లలో కూడ స్థాపింపబడినవి. వీటి కన్నిటికిని పరిపాలకవర్గములు, పరిపాలకోపవర్గములు గలవు ఇవి అన్నియు రాష్ట్రీయ విషయములలోనే సాధారణముగ జోక్యము కల్గించుకొనుచుండును. కాని హిందూదేశపు వర్తకులకు సంబంధించిన ఓడలవ్యాపారము, బ్యాంకింగు, రాకపోకల సౌకర్యము, మారకము, రక్షణమున్నగు సమస్యలను గూర్చి కూడ నన్ని సంఘములను విచారించును. వ్యక్తులు, సంఘములుగూడ సభ్యులుగ చేర్చుకొనబడుదురు. పారిశ్రామిక వాణిజ్య సంఘ సమ్మేళన (Federation of Indian Chambers of Commerce and Industry) వారు కొన్ని ముఖ్యసమస్యలపై ఈ సంఘములవారి యభి

రొక్క మంచిచెడుగుల నారయుచుండినది వర్తకులదే తప్ప. వారి స్వంత వ్యాపారములే వారు చూచుకొనుచుందురు.

మన దేశములో యజమానుల సంఘములు గూడ గలవు. ఈ సంఘములలో ననేక పరిశ్రమలవారికి ప్రాతినిధ్యమున్నది. ౧౮౭౫లో బొంబాయిలోని దేశీయ, వైదేశిక మిల్లుయజమానులు కలసి ఒక సంఘమును స్థాపించిరి. గడచిన నాలుగు సంవత్సరములలో వీరి పని ప్రసిద్ధిలోనికి వచ్చినది. ప్రత్తిపరిశ్రమ విషయమున వీరు చేసిన పనియే యిందులకు నిదర్శనము. ఈ సంఘము చేయు కొన్ని ముఖ్యకార్యము లెవ్వియన: ప్రత్తిపరిశ్రమ వ్యాపారములకు సంబంధించిన

హిందూదేశములో తేయాకు, కాఫీ తోటలు చాలచోట్ల వెలసియున్నవి. ఆపరిశ్రమలను వృద్ధిచేయుటకు, రక్షించుటకు సంఘములు బయలుదేరినవి. ౫౦ యేండ్ల క్రితము ఇండియను తేయాకు సంఘము స్థాపింపబడినది. ఈశాన్యదేశములో తేయాకు పండించువారి యోగక్షేమములకు బూనుకొనిన సంఘమిది యొక్కటియే ! తేయాకు పండించువారిలో ౧౦౦ కి ౯౦ మంది ఇచటనే యున్నారు. తేయాకు తోటలలోని కూలిపని బానిసతన మనియే చెప్పవచ్చును. యూరోపియనులు భారతీయుల క్షేమమునకు అప్పుడప్పుడు వ్యతిరేకముగా వర్తించుటచే, సుమారు ౨౦ సంవత్సరముల

చేయుట; (౩) ఉపయోగముగు శాసనములను చేయించుట; (౪) ఈ దేశములోను, విదేశములలోను నివసించుచున్న భారతవర్తకుల యోగక్షేమములకై పాటుపడుట. ఈ సమ్మేళనకు గొప్ప పలుకుబడి కలదు.

యజమానుల సంఘ సమ్మేళన ఇంకను ప్రారంభావస్థలోనున్నది. జెనివాలోని అంతర్జాతీయ కార్మిక సమావేశమునకు భారతదేశమునుండి ఒక్క యజమానిసంఘప్రతినిధి యాహ్వానింపబడును. ఈ సమ్మేళనవారు ప్రతినిధి నెన్నుకొందురు. ఈ సంఘమువారు చేయు నితర కార్యము లేమన: (౧) జెనివాకు పోవు ప్రతినిధి యా సమావేశములో పాల్గొను విధానము నిర్ణయించుట, (౨) కార్మికులకును, పెట్టుబడిదారులకును సామరస్యముగూర్చుట, (౩) వర్తకలాభముకొరకై యవసరమగు ఇతరచర్యలను గైకొనుట. జెనీవా సమావేశములో మన ప్రతినిధులు చేయుచున్న పనిని వర్ణించుట కిట తావులేదు. కాని జెనీవాలో చర్చింపబడి ఆమోదింపబడిన అన్ని విషయములను ప్రభుత్వమువారు రూలులలోనికి తేకుండుట చర్చనీయాంశము. ప్రస్తుతము ఢిల్లీలో కార్మికుల కార్యాలయము పనిచేయుచున్నది. ఇది జెనీవా కేంద్రసంస్థతో సఖ్యముగనుండి కార్మికుల కుపయోగమైన విధముల నవలంబించుచున్నది. వర్తక సంఘములకును, పారిశ్రామిక సంఘములకును ఎక్కువ ఐకమత్య మేర్పడిన కార్మికుల యోగక్షేమము అభివృద్ధియును, దేశముయొక్క ఆర్థికలాభమును పెంపొందును.

వర్తకములోను, పరిశ్రమలలోను గూడ మన మభివృద్ధి చెందుచున్నాము. రానురాను మనకు వైదేశిక సంబంధము వృద్ధియగుచున్నది. కనుక మన వర్తకసంఘముల కంతర్జాతీయ వర్తకసంఘములతో గల సంబంధమును గూర్చి విచారింతము. కార్మికులకు సంబంధింపని అంతర్జాతీయ ఆర్థిక విషయములను గూర్చి ముచ్చటించుటకు అంతర్జాతీయ వర్తక సంఘము పారిస్ నగరములో ౧౯ సంవత్సరముల క్రితము స్థాపింపబడినది. ౭ సంవత్సరముల క్రిందట హైందవ వర్తక సంఘసమ్మేళన వారి యంతర్జాతీయ సంస్థలో చేరిరి. అంతియేకాక తత్సంస్థయొక్క యాశయముల ననుసరించి జాతీయోప సంఘము స్థాపించిరి. ఆసంస్థ యుద్దేశములు (౧) వివిధదేశముల వర్తక సంబంధమును వృద్ధినొందించుట (౨) ఆర్థిక, పారిశ్రామిక విషయములకు సంబంధించిన యంతర్జాతీయ సమస్యల విషయమై పనిచేయుటకు ఇతర దేశములలో స్నేహము సంపాదించుట (౩) వర్తకుల సహాకారముచే ప్రపంచములో శాంతి నెలకొల్పుట. మరియును వివిధజాతులకు సంబంధించిన పారిశ్రామిక, కార్మిక, ఆర్థిక విషయములను చర్చించుటకు 'బ్రుస్సెల్సు' (Brussels) పట్టణములో అంతర్జాతీయ పారిశ్రామిక యజమానుల సంఘము గలదు. భారతవర్తక సంఘ సమ్మేళన ౧౯౨౭ లో నీ సంఘసభ్యత్వ మొందెను. అందువలన దానికి అంతర్జాతీయ సమస్యలతో సంబంధము గలుగుచున్నది. మన యార్థిక సమస్యలన్నియు చాలవరకు నితరుల ప్రభుత్వము వారిపై నాధారపడి యున్నవి. కావున మన సందర్భము లెట్లున్నను మన మంతర్జాతీయ సమస్యలతో సంబంధము కలిగియుండుట మంచిది.

కావున మనదేశములోని వర్తక సంఘముల చరిత్రను ఔన్నత్యమును ఆంధ్రవర్తకులే గాక సామాన్యపు జనము గూడ బాగుగ గ్రహించిన మనరాష్ట్రపు ఆర్థికసమస్యలు ఇటువంటి ఉపయోగకరమైన సంఘముల ద్వారా చాలవరకు పరిష్కరింపబడగలవని విశ్వసము కొగలదు.

ఆంధ్రుల కారంభశూరత్వము మెండు. అనుభవశాలురు, కార్యదీక్షగలవారును ప్రస్తుత పరిస్థితులలో దేశమునకు మంచిమేలును చేయగలరు. పాశ్చాత్య దేశములలో చిరకాలము క్రిందట స్థాపింపబడి పనిచేయుచున్న వివిధ రకముల వాణిజ్యసంఘములు వారి ప్రపంచమునందేకాక రాజకీయ క్లిష్టసమస్యలను సహితము పరిష్కరించుచున్నవి. మన మట్టిస్థితికి త్వరలో వచ్చుట సులభము కాకపోయినను ప్రస్తుత రాజ్యాంగవిధానము నాటి మనకు సంపూర్ణ స్వరాజ్యస్థాపన యేర్పడునప్పటికైనను మన వివిధసంఘములను వ్యాప్తము జేసినచో ఔన్నత్యమునకు రాగలుగుదుము.

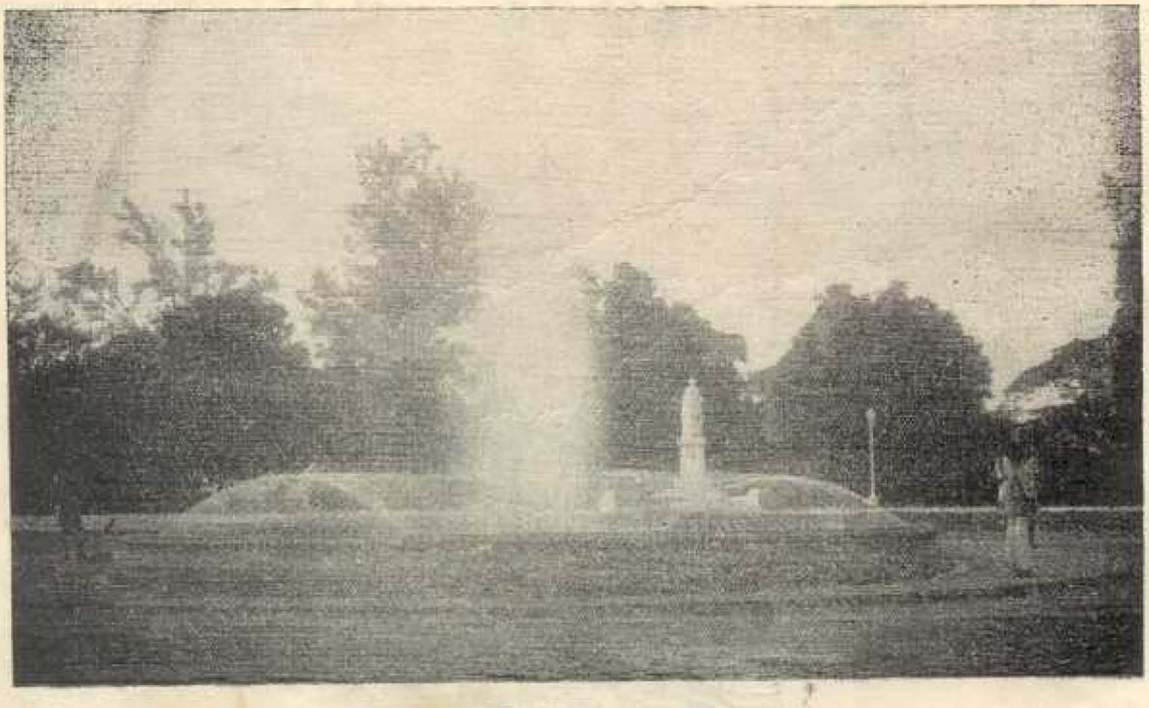

K. P. S

12. హోయసలేశ్వర దేవాలయము వెలుపలి గోడమీది సుందరశిల్ప రచనాఖండము.

S. S. S.

కొన్ని శాసన పద్యములు

సంపాదకుఁడు: దీపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రి

౧. హాంద్రిక పెద్దనమంత్రి

ధరణికోటలో ఇంద్ర ప్రతిష్ఠితమైనట్టి అమరేశ్వర లింగమునకు శా. శ. ౧౫౪౮ లో కొండవీటి ప్రోలయ వేమారెడ్డి రెండవ పుత్రుఁడగు అనవేమారెడ్డి తన యన్నయును, ప్రభువు నగు అనపోతరెడ్డికి ఆయురారోగ్యములకొరకు పునఃప్రతిష్ఠ కావించెననియు, ఆటు పిమ్మట శా. శ. ౧౫౫౦ అక్షయసంవత్సర శ్రావణ బ ౧౦. ఆదివారమునాఁడు ఈ పెద్దనమంత్రి మూఁడవప్రతిష్ఠ చేయించెననియు శాసనమునఁ గలదు. అందలి పద్యము లివి.

ఇంద్రుఁడు ధాన్యవాటి నమృతేశుఁ బ్రతిష్ఠయొనర్చెఁ బంట రె
డ్డీంద్రుఁడు నన్న వేమధరణీశుఁడు చేసె పునఃప్రతిష్ఠ, ఆ
చంద్రదినేంద్ర తారకము శాశ్వతమౌనని యీశ్వరాజ్ఞచే
హాంద్రిక పెద్దమంత్రి సుగుణాంబుధి సల్పెను సుప్రతిష్ఠయున్.

వర వసువేదబాణ శశివర్జితమౌ శక వత్సరంబులన్
అరయఁగ నక్షయాబ్దమున హాంద్రికకోనయ పెద్దమంత్రి యి
ద్ధర రవిచంద్రతారకము దన్నటకోటమరేశలింగమున్
స్థిరతరభక్తితోడను ప్రతిష్ఠయొనర్చెను పుణ్యశాలియై.

౨. గండభూపతి

గుంటూరుజిల్లా పెదముక్కెవలోని శిలాస్తంభముమీఁది పద్యములు.

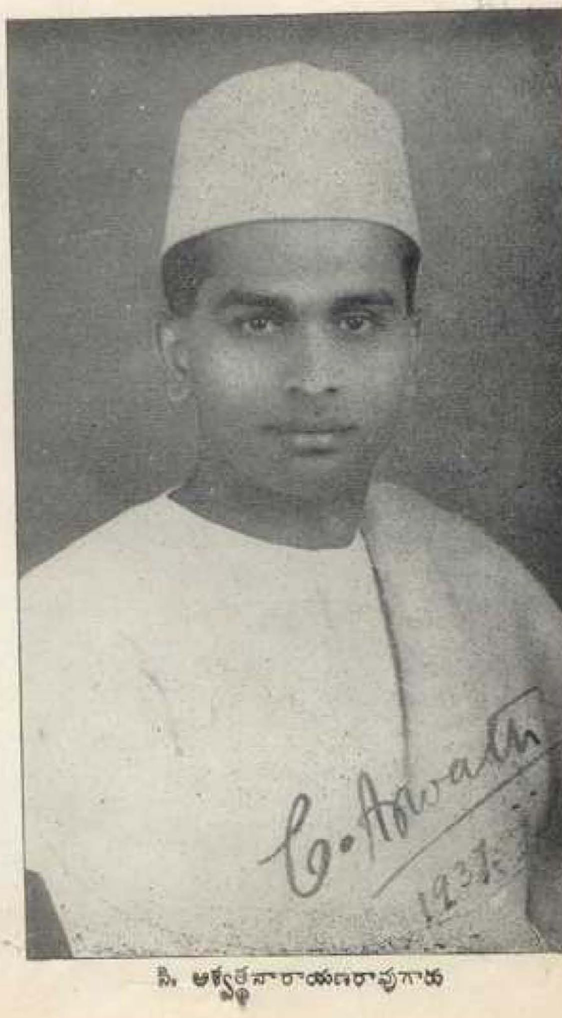
అమలపయోధి ... ...
... ...
... ...
... ...

లక్నో ఆంధ్రసంఘపు తృతీయ వార్షికోత్సవము, ౧౯౩౮

పాతుర్రిని వెంకటనారాయణగారు

సి. అశ్వత్థనారాయణరావుగారు

తెల్గు చిత్రకారులు ఎస్. బ్రహ్మగారు

శ్రీ త్తసవ్యాసయ్య శ్రేష్ఠిగారు

పండిత డబేరి నారాయణమూర్తి శర్మగారు

శ్రీ పింగళి లక్ష్మీకాంతముగారు
ఆంధ్రనాటక కళాపరిషత్తు ఆరవ సమావేశమున కధ్యక్షులు

ప్రొఫెసర్. కే. యస్. యస్. ఠాకూర్ గారు దైవజ్ఞులు

బాసుకొండ వెంకటచలంగారు

మదరాసు అసెంబ్లీ, కౌన్సిళ్ల ఆంధ్రకాంగ్రెసు సభ్యులు

కె. కోటిరెడ్డి

టంగుటూరి ప్రకాశం

కల్లూరి సుబ్బారావు

పి. ఆర్. కె. శర్మ

సి. రాజగోపాలాచారి (కాంగ్రెసుపక్ష నాయకులు)

యల్. శంకరరెడ్డి

ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము - కళాప్రపూర్ణ బిరుదములు

౧. మహామహోపాధ్యాయ తాతా సుబ్బరాయశాస్త్రిగారు (విజయనగరము)

౨. జనమంచి శేషాద్రిశర్మగారు (కడప)

౩. మహామహోపాధ్యాయ కపిస్థలం దేశికాచార్యులుగారు (తిరుపతి)

౪. మహామహోపాధ్యాయ శ్రీ పాదకృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారు (రాజమహేంద్రవరము)

యం. యస్. రాయుగారు, వారి అమెరికను సతీమణి

ఆంధ్రనాటక కళాపరిషత్తు ఆరవవార్షిక సమావేశము-బెజవాడ

సార్వభౌముని అంగరక్షకులుగా నియమింపబడిన దేశీయప్రభువులు

సర్ ఉమర్ హయాత్ ఖాన్ గారు

౨. కాశ్మీరు మహారాజు

రాజ్యాధికారమును బడసిన శ్రీ గ్వాలియర్ మహారాజు

3. పాటియాలా మహారాజు

౪. బికనీరు మహారాజు

శ్రీ తిరువాంకూరు మహారాజాగారు జి. సి. ఐ. ఇ. బిరుదమును పరిగ్రహింప ఢిల్లీకి బోవుట

ప్రస్తుత భారతదేశము

యం. కామేశ్వరరావు

భారతదేశముయొక్క ప్రాచీనౌన్నత్యమును ప్రస్తుత దౌర్భాగ్యముతో పోల్చినచో ప్రతిభారతీయుని హృదయమందును ఘోరమైన ఆవేదన కలుగకమానదు. ఒకప్పుడు దేశములలో కెల్ల నాగరికతలోను, విజ్ఞానములోను, ఆర్థికముగాను, రాజకీయముగాను, సాంఘికముగాను అగ్రస్థానము వహించిన దేశము ప్రస్తుత మింత యధఃపతనము చెందుటకు కారణమేమి? పరాధీనతయేనని చెప్పుటలో నతిశయోక్తి లేదు. వాక్స్వాతంత్ర్యముగాని, ముద్రణస్వాతంత్ర్యముగాని, వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యముగాని లేక, అభివృద్ధినొందు అవకాశము లరికట్టబడి క్రమేణ తన పారిశ్రామిక ప్రథమస్థానమును కోల్పోయి కనిష్ఠస్థానము నాక్రమించుచు, పన్నుల వలన పీల్చి పిప్పిచేయబడుచు, తలబరువైన పరిపాలన (Top-heavy administration) క్రిందక్రుంగి కృశించుచున్నది. అవిద్య, తత్సంజనితమగు సాంఘిక, రాజకీయ, ఆర్థిక, శాస్త్రీయ (Scientific) అజ్ఞానము మెండైపోయినవి. భారతదేశమే కనుక స్వతంత్రరాజ్యమై యుండిన క్రమాభివృద్ధివలన ఉచ్చస్థితిలో నుండి తనపూర్వాగ్రస్థానము నిలుపుకొనెడి దనుటలో సంశయము లేదు. ప్రస్తుతపు అంతర్జాతీయ విషయములలో భారతమాతపుత్రులు నాయకులుగా నుండెడివారు. అఖండమేధావులు దేశములో నున్నప్పటికిని, పరరాజ్యము వేళ్లుపారి పాతుకొనిపోవుటచే దాని దారుణశృంఖలములలో తగుల్కొని యున్నారు. అయినను ప్రజలలో వేడి పుట్టించి ఐక్యముగా సమరము చేసియున్నారు; మరల చేయుటకు వేచియున్నారు. మన సమరము శాంతియుతసమరము. పాశ్చాత్య దేశములలోవలె ఘోర వినాశకరములగు ఆయుధములతో కూడుకొన్నది కాదు, సత్యాగ్రహ సమరము.

ఇదివరలోని సమరములవలన ప్రభుత్వాన్ని ప్రతిఘటించి కొంచెము కొంచెము వాక్ స్వాతంత్ర్యము, వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యము, ముద్రణస్వాతంత్ర్యము సంపాదించుకొన్నాము. పూర్వము బహిరంగసభలలో రాజకీయములనుగురించి ఉపన్యసించుటకు గాని, నల్గురైదుగురు కలసి రాజకీయములను గురించి మాట్లాడుకొనుటకు గాని, పత్రికలద్వారా స్వాభిప్రాయములను ప్రభుత్వము నెదిరించి ప్రకటించుటకు గాని భయపడేవారము; ఎర్రటోపీకిహడలి బేజారెత్తేవారము. ఇప్పుడు వృద్ధులు గాని, బాలురు గాని, స్త్రీలుగాని, మరెవ్వరుగాని జైళ్లన్నా, పోలీసులన్నా, లాటీఛార్జీలన్నా, ౧౪౪-వ సెక్షనుప్రయోగమన్నా భయం వదలినారు. ఇప్పటికీ ౧౪౪-వ సెక్షను ప్రయోగాలు, లాటీఛార్జీలు, కొంతమంది వ్యక్తులను ఒకవూరుదాటి బయటకు వెళ్లకూడదనియు, ఒకరాష్ట్రము బయటనుండి ఆరాష్ట్రములోనికి రాకూడదనియు శాసనములును అమలులో నున్నవి. అక్కడక్కడ పత్రికలు భయము లేకుండా జాతీయతను ఘోషించుచున్నవి; ప్రభుత్వచర్యలను ఖండించుచున్నవి; ధరావతులు వదలుకొనడానికికూడా సంసిద్ధము లగుచున్నవి. అంతర్జాతీయ విషయములు రేడియోలద్వారాను, విదేశములు వెళ్లి తిరిగివచ్చినవారిద్వారాను, పత్రికలద్వారాను ప్రచారమగుచున్నవి; ప్రజలలో స్వాతంత్ర్యేచ్ఛ బలపర్చుచున్నవి. దేశదౌర్భాగ్యమును విశదీకరించుచున్నవి. పైగా అఖిలభారత కాంగ్రెసువలన స్త్రీలకు, పురుషులకు, వృద్ధులకు; బాలురకు, కర్షకులకు, కార్మికులకు పల్లెలలోను, పట్నములలోను జ్ఞానోద్బోధన చేయబడుచున్నది. తత్ఫలితముగా ప్రజలలో జ్ఞానోదయము వెల్లడి అవుచున్నది. మన ఆర్థికదుస్థితి, రాజకీయ దురవస్థ, సాంఘికపుల్లోట్లు బాగుగా పరిశీలించెదము. మొట్టమొదట ఆర్థిక దుస్థితి

యెట్టిదో చూచెదము. ప్రస్తుతము మన దేశప్రజనాభా 36 కోట్లకుపైగా నున్నది. వీరుగాక తెల్లవారున్నారు. తెల్లవారందరును ఉన్నతోద్యోగులు. మనలో అత్యల్పసంఖ్యాకులు ప్రభుత్వోద్యోగులు. మరికొందరు మిల్లు యజమానులు, జమీందారులు, స్వదేశసంస్థానాధీశ్వరులు. తక్కిన యావన్మంది కర్షకులు, కార్మికులు, నిరుద్యోగులు, చిల్లరవర్తకులు, చిన్న యీనాందార్లు, భిక్షుకులు. చాలమందికి కట్టగుడ్డ కుడువకూడైనను లేదు. మనకు పరిశ్రమలు లేవు. ఏకొలదియో యంత్రపరిశ్రమలున్నా అవి ధనికులకు, ప్రభుత్వమునకు లాభకరములే కాని ప్రజోపకారము చేయజాలవు. ముఖ్యమైన వృత్తి వ్యవసాయము. విద్యవలన పెంపొందింపబడినట్టిది గాక మన పూర్వులు చేయుచుండిన మాదిరి వ్యవసాయము. అమెరికా మొదలయిన మిగిలిన దేశములలో నూతనపద్ధతుల మీద వ్యవసాయము నడుపబడుచు అనేకరెట్లెక్కువ పండింపబడుచున్నది. మన కొద్దిపంటలే మనకు కూడు, గుడ్డ, విద్య, సమస్తమైన వాంఛలకు సరిపడవలెను. మన ముడి పదార్థములను తక్కువధరల కెగుమతిచేసి తయారయిన సరకులను న్యాయసమ్మతముగాని యెక్కువధరలకు దిగుమతి చేసుకొనుచున్నాము. దిగుమతి సుంకములవలన ఖరీదులు మరీ పెరుగుచున్నవి. మన వ్యవసాయధనము బట్టలకు పోగా కడుపునిండుటకయినను సరిపడదు. ప్రతిచిన్నవస్తువుకు కూడ అన్యదేశములమీదనే ఆధారపడియున్నాము. యంత్రపరిశ్రమలు లేవు సరికదా, యిదివరలో నున్న గృహపరిశ్రమలుకూడ నాశనమైనవి. వీటికి సాయము ప్రభుత్వపు పన్నులు: ఉప్పుపన్ను, భూమిపన్ను, దిగుమతిపన్ను మొదలయినవి. ఈ పన్నులు తెల్లవారి పెద్ద జీతములకొరకు, నల్లవారి కొంది జీతములకు, అనవసరమైన కమిటీలు కమిషన్ల తిరుగుళ్లకు, పనిపాటులులేని తెల్లసిపాయిలకొరకూ ముఖ్యముగా ఖర్చుపెట్టబడుచున్నవి. మన కుపయోగకరముగా ఖర్చుపెట్టబడుచున్న పైకము తక్కువ. నూతనరాజ్యాంగ ప్రకారం గవర్నరుల స్టాఫులంటూ దానికి ఖర్చులుకూడ భరించాలి. అతని ఉద్యోగార్థం బయలుదేరు నూతనోద్యోగులకు కూడ జీతాలు భరించవలెను

కర్షకులదుస్థితి ఎంతకఠినునకైనను గుండె నీరుచేయును. ఇతడు పూర్వీకులమాదిరి వ్యవసాయమే కాని శాస్త్రీయపద్ధతులవలన అభివృద్ధి నొందిన పద్ధతుల నెరుగడని యిదివరకే చెప్పియున్నాను. అందుచే సంవత్సర సంవత్సరమునకు తగ్గుచున్న భూసారమును తిరిగీ సంపాదించుట యెరుగడు. సంవత్సరానికి కొన్నిచోట్ల ఒక పంటే; కొన్నిచోట్ల మట్టుకు రెండు పంటలు. కొన్ని భూములు నీటివసతి లేక సరిగా సాగుబడియగుటలేదు. క్రొత్తగా కట్టబడుచున్న ప్రోజెక్టులవల్ల క్రొత్తభూములు సాగుబడిలోనికి వచ్చుచున్నవి. మొదటిపంటకు కొన్నిపంటలు, రెండవ పంటకు మరికొన్ని రకముల పంటలు పండుచున్నవి. సరియైనకాలములో దున్ని విత్తులను జల్లి వృష్టిమీద నగు వర్షముకొరకు సూర్యరశ్మికొరకు ఆధారపడుచున్నాడు. అతనికి సంవత్సరమంతయూ చేయవలసిన పనులు: భూమి మరమ్మత్తు చేయుట, దున్నుట, విత్తులనుజల్లుట, నీరు పెట్టుకొనుట, కలుపుతీయుట, గట్లువేయుట, పశుపక్ష్యాదులనుండియు, చోరులనుండియు పంటను రక్షించుకొనుట మొదలైనవి. మరియే పని దొరకకపోవుటచే రేయింబవళ్లు తన క్షేత్రములోనే జీవితమును గడుపుచున్నాడు. ఇతడు భూమినిబట్టియూ, పంటను బట్టియూ యీనాందారు శిస్తు, నీటిపన్ను, తదితరమైన గవర్నమెంటు పన్నులు చెల్లించవలెను. భూమి మరమ్మత్తుకు, విత్తులు కొనుటకు, కోతలరోజులలోను కలుపురోజులలోను కూలివాళ్లకు ఖర్చుపెట్టవలెను. పశువుల గ్రాసము కోసం మరికొంత ఖర్చుచేయవలెను. పంటవలన మిగిలినది తనకూ, సంసారమునకూ అన్నవస్త్రములకు, తదితరమైన ఖర్చులకు సరిపడవలెను. స్వతః రైతు బీదవాడు. గవర్నమెంటువారి పన్ను లెక్కువ. ఈనాందారుల శిస్తులు కూడ అక్కడక్కడ ఎక్కువయే. ఇతనికి ఋణము పుట్టుట కష్టము. పుట్టినా యెక్కువరేటుకు కొంపగోడి పశువుల హామీమీద పుట్టును. పంటల ధరలు తక్కువ. దీనికి సాయము తుపానులు, భూకంపాలు, వరదలు అతివృష్టి, అనావృష్టి మొదలైనవి. బెంగాలు, పంజాబు, అస్సాము వరదలవలననూ, ఒంగోలు గుంటూరు జిల్లాల తుపానులవలనన, బీహారు క్వెట్టా భూకంపాలవలనను రైతులకును తదితరులకును అపారమైన

నష్టమని వార్తాపత్రికలలో చూచియున్నాము. పైగా రైతు కరణాలకు, మునసబులకు, రెవిన్యూ యినస్పెక్టర్లకు, ఓవర్ సీర్లకు లంచాలిచ్చుకొనవలెను. పంటపోతే యీనాందారు కొద్దిదో గొప్పదో మాని కరుణించినా, ప్రభుత్వమువారు కరుణించరు. వాని స్థిరాస్తిని, చరాస్తిని జప్తుచేసి పన్నులు వసూలుచేసుకొంటారు. చివరకు కారాగృహశిక్ష కూడా విధిస్తారు. ఋణములవలన కొందరు రైతులు పన్నులు, శిస్తులూ యిచ్చుకొంటున్నారు. కాని ఆ ఋణాలు పెరిగి బోలెడంత యగుటా, అవి తీర్చుకొనలేకపోవుటచే ఋణభారముతో నానాటికీ రైతులు క్రుంగిపోవుటా చూచుచున్నాము. అతని దౌర్భాగ్యస్థితి చూచినచో కడుపు తరుగుకొనిపోవును. సూర్యరశ్మివలన తగులపెట్టబడిన అతని శరీరమూ, యించుమించు దిగంబరత్వమూ, ఆహారము లేక కృశించుచున్న దేహమూ, అతని గుడిసే, గోలపెట్టుచున్న గృహిణి బిడ్డలూ అతని దుస్థితిని చాటుచున్నవి. అతడు కూలికొరకు దేవులాడి, యెక్కడైననూ దొరికితే రోజంతా కష్టపడి ౦-౩-౦ మాత్రమే సంపాదించుచున్నాడు. దానితోనే సంసారపుఖర్చులు మరల కూలిదొరకువరకూ గడుపుకోవలసి వచ్చుచున్నది. క్షామమువల్లనూ, అకస్మాత్తుగా పశువులను కోల్పోవుటవల్లనూ కల్గుబాధకు మేరయే లేదు. అమెరికా దేశములోని రైతుస్థితి పోల్చుకొందము. అతడు సమస్తవిధములా మంచిస్థితిలో నున్నాడు. అతనికి విద్యకలదు. శాస్త్రీయాభివృద్ధినొందుచున్న వ్యవసాయము నడిపించి పంటను వృద్ధిచేసుకొనును. క్రొత్తపరిశోధనలనుచేయు అవకాశములు కల్గియున్నాడు. పశుభీమా, పంటభీమాల వలన క్షామమునుండి రక్షించబడుచున్నాడు. అతని సరకులధర విషయములో ప్రభుత్వమువారు జాగ్రత్త తీసుకొందురు. ఈ పరిస్థితు లేర్పడిన రోజున మన రైతు అభ్యుదయమును పొందగలడు. మన రాజ్యప్రతినిధిగారు వ్యవసాయమును గురించి శ్రద్ధతీసుకొనుటచే ఆయన కెంతయూ మనము కృతజ్ఞులము. నిరుద్యోగులగు పట్టభద్రులకు వ్యవసాయము నేర్పించుటయూ, అక్కడక్కడ వారి కుచితముగా భూముల నిచ్చుటయూ, వ్యవసాయపరిశోధనలను ప్రోత్సాహపరచుటయూ, జంతువృద్ధి చేయించుటయూ, వ్యవసాయోద్యోగుల ద్వారా రైతుల వ్యవసాయజ్ఞానమును పెంపొందించుటయూ, రైతులకు తక్కువ రేటుతో ఎక్కువవాయిదాలకు ఋణముల నిచ్చు బ్యాంకులను ఏర్పాటు చేయించుటయూ జరుగుచున్నవి. క్షామనివారణ నిధులు కూడ ఏర్పాటు చేయబడవలెను. బ్యాంకులు పల్లెలన్నిటిలోను నెలకొల్పబడవలెను. పన్నులు తగ్గింపబడవలెను. కొన్నిపన్నులు రద్దుచేయబడవలెను. ఎక్కువగా క్రొత్తప్రాజెక్టులను కట్టించి చాలభూమి నూతనముగా సాగుబడిలోనికి తీసుకొనిరాబడవలెను. పశువుల భీమాలు, పంట భీమాలు స్థాపింపబడవలెను. పంటలకు తగుధరలు కల్పింపబడవలెను. క్రొత్తపంటలను ప్రవేశపెట్టించవలెను. మైసూరు దేశమునందువలె విద్యుచ్ఛక్తిద్వారాకూడ వ్యవసాయము నడుపబడవలెను. వీటిని పొందుటకొరకు అఖిలభారత కాంగ్రెసువారు రయితుసంస్థకు వారిలో ముఖ్యస్థానమిచ్చి, రయితుసంఘము లేర్పాటుచేసి, వారికి రాజకీయ - ఆర్థికజ్ఞానము నుపదేశించి వారి ప్రచారము గావింపవలెను. పల్లెలలోనుండు రయితులందరిని తమవ్యవహారములను తామే పరిష్కరించుకొనులాగున తయారుచేయవలెను. ఇందుకొరకే పాటుపడుచున్నారు బాబూ రాజేంద్రప్రసాదుగారూ, జవహరలాలు నెహ్రూగారూ, ఆచార్య రంగాగారూ, తదితర కాంగ్రెసు నాయకులూనూ.

కూలివాళ్లసంగతి వీక్షించుదము. వీరు పల్లెలలోకన్న పట్నములలో ఎక్కువగా నున్నారు. వీరిజీవితము కర్షకుల జీవితముకన్న కొంత బాగు. కూలిదొరకినరోజున తింటున్నారు; లేనిరోజున పస్తుంటున్నారు. సామాన్యముగా పట్నములలో వీరి కనుదినమూ కూలి దొరకునుగాని కిట్టుబడి తక్కువ. వీరనేకవిధములుగా కూలిపని చేసుకొందురు. కొందరు రయిల్వే కూలీలు, కొందరు బళ్లుతోలువారు, తదితరులు కూరలమార్కెట్లవద్దనుంచి యితరమార్కెట్లవద్దనుంచి సామానులుమోయువారు, మరికొందరు పడవలరేవులలోను స్టీమరురేవులలోను కూలీలు. ఇంక కొందరు వర్తకుల వద్దనూ, మిల్లులలోనూ కూలీలు. నిదితరులు మ్యునిసిపాలిటీలలోను, స్కూళ్లలోను, ధనికుల యిళ్లలోను బంట్రో

తులు. ఇందులో చాలా విధముల ఆడువాళ్లు కూడ కూలి సంపాదించుకొందురు. వీరికి దొరకు కొద్దికూలితోనే పల్లెటూరికంటె యెక్కువ ధరలుగల తినుబడి వస్తువులు, గుడ్డలు, మిగిలిన సరకులు కొనవలెను. పైగా వీరి నివాసస్థానములు అనారోగ్యాశ్రయములు. వీరున్న తావులను మ్యునిసిపాలిటీవారు బాగుచేయించరు. వీరి గుడిసెలు ఒకదానికొకటి వెల్తురుకు గాలికి ప్రతిబంధకముగా వుంటవి. మలము, మురికి యిళ్లలోను వీధులలోను సదా కన్పట్టును బట్టోతుల నౌకరీలు ఎప్పుడూ అనిశ్చయములే. ప్రభుత్వమువలననూ, మిల్లు యజమానుల వలననూ, మ్యునిసిపాలిటీల వలననూ కూడ యెప్పుడైన పని చేయలేకపోయినయెడల తీసివేయబడుదురు. శెలవు లుండవు. రేయింబవళ్లు చాకిరీ. ప్రతిఫలము మిక్కిలి తక్కువ. వీరుకూడ అవిద్య అజ్ఞానములవలన మిక్కిలి బాధపడుచున్నారు. వీరి బాగుకొరకు గూడ అఖిలభారత కాంగ్రెసు మిక్కిలి శ్రద్ధ తీసుకొనవలెను. వీరికి సంఘాలు ఏర్పాటుచేసి, జ్ఞానోద్బోధన చేసి, వీరి సంగతులు వీరే పరిష్కరించుకొనులాగున తయారుచేయవలెను. వీరికి కొంత పరిమితిదాటి తక్కువ కూలి యీయకూడదనియూ, రోజుకు కొన్ని గంటలకంటెఎక్కువపని చేయించకూడదనియూ, అస్వస్థతగా నున్న దినములలో నిండు జీతముమీద శెలవిచ్చుటయూ, వారికి ఆరోగ్యము చేకూర్చు వసతులు ఆటస్థలములు కల్పించుటయూ యేర్పాటుచేయబడవలెను. అందరకు పని దొరకులాగున చూడవలెను. కొలదికాలము క్రిందటనే ఫ్రెంచి సోషలిస్టు ప్రధాని లియాన్‌బ్లూమ్‌గారు కార్మికులకు చేసిన సౌకర్యములు వార్తాపత్రికలలో చూచినాము. ౪౦ గంటలు పనిచేయవలసిన వారము, నిండు వేతనముమీద శెలవు ఆయన చేసిన ముఖ్య యేర్పాట్లు. ఇప్పట్లో మన కూలివాళ్లలో కూడ సంచలనము వినుచున్నాము. రైల్వే పనివాండ్ర సమ్మె, మిల్లు పనివాండ్ర సమ్మె, ఓడలరేవులోని పనివాండ్ర సమ్మె మొదలైనవి వినుచున్నాము. కార్మికులు ఏకీభవించి పనిచేసినచో తమ అభీష్టములను పొందగలరు.

ఎప్పటికైనను కార్మిక కర్షక సమస్య సోషలిజమే పరిష్కరింపగలదు. వారి కెక్కువ కూలి, అస్వస్థతగానున్న నిండుజీతముమీద శెలవు, వారమునకు పనిచేయు కాలము తగ్గింపు, వారి నివాసములు, విద్య, ఆటవసతులు, జీవితభీమా మొదలైనవి జరుగగలవు. కర్షకులకు సమష్టి క్షేత్రములు, విద్య ఆరోగ్యముల వసతులు, పైరు భీమాలు, పశుభీమాలు మొదలైనవి చేకూర్చబడును. కొంచెమించుమించు రష్యాస్థితి సంపాదించవలెను.

మనపరిశ్రమల విషయము పరీక్షకావించుదము. యంత్రపరిశ్రమలు తక్కువ. అసలు లేనట్టే లెక్క. పూర్వము గృహపరిశ్రమలవలన మనదేశము అగ్రస్థానమువహించుట చెప్పియుంటిని. ఆపరిశ్రమలుకూడ అరికట్టబడి చాలమట్టుకు నశించినవి. కొన్నికొన్ని మాత్రము చావ, బతుకలేని స్థితిలోనున్నవి. అట్టివి కుండలుచేయుట, జోళ్లుకుట్టుట, వెండి బంగారపుపని, కొంత మట్టుకు శిల్పము, శిలావిగ్రహములను చేయుట, దంతపు నగిషీపని, నూలువడికి స్వదేశవస్త్రములను నేయుట, కమ్మరము, తాపీపని మొదలయినవి. ఇటువంటివి పునరుద్ధరించి విదేశవస్తు బహిష్కారము సాధ్యమైనంతవరకు నడుపవలెను. ముఖ్యముగా విదేశవస్త్ర బహిష్కారము జరుపవలెను. ఇప్పటికీ మన దేశస్థులలో వస్త్రములునేయు నిపుణతవింటాము. పూర్వము మనవారు తయారుచేసిన చీర ఒక అగ్గిపెట్టెలో నిముడగల్గెనని చెప్పుదురు. వారిశిల్పకౌశలము గొప్పది. కనుక మనము నశించినట్టియు, నశించుచున్నట్టియు గృహపరిశ్రమలను పునరుద్ధరించవలెను. అప్పుడే ఆర్థికస్థితి కొంతవరకు బాగుపడగలదు. కనుకనే మహామేధావి గాంధీమహాత్ముడు "ఆల్ ఇండియా విలేజ్ యిండస్ట్రీస్ అసోసియేషన్" అంటూ పెట్టినాడు. రేడియోలు, ఎలెక్ట్రిజన్లు, సినిమా యంత్రములు, శాస్త్రీయ పరిశోధనల కుపకరించు సామానులుకూడ చేసుకొనగల ప్రవీణత సంపాదించుకొని పరాధీనత మానుకొనవలెను. స్వదేశ వస్తుప్రదర్శనముల ద్వారానూ, ఉపన్యాసములు వార్తాపత్రికల ద్వారానూ స్వదేశపరిశ్రమలను ప్రోత్సాహపరచవలెను. ఈ ఉద్యమానికి ప్రతిఫలముగా ప్రస్తుతంలో మనమూ మంచిమంచి వస్త్రములు, తలనూనెలు, ఫేసు పౌడర్లు, స్నోలు, సబ్బులు, బిస్కెట్లు, సిగరెట్లు, చాకులు, కత్తులు,

బ్లేడులు, బూట్లు, హేట్లు మొదలైనవి చేసుకొనగల్గుచున్నాము. కష్టపడిన ఇంకను ఎన్నో చేసుకొనగలము. కొలదికాలము క్రిందట మాపరిసర ప్రాంతీయుడొకడు గ్రామఫోను సౌండుబాక్సు చేసియున్నాడు.

ఆర్థికముగా మరొక విషయం చూడవలెను; మారకపు రేటు. మొన్న మొన్ననే చాల పాశ్చాత్యదేశములు తమనాణెముల విలువను తగ్గించుకొనెను. ఇంగ్లండుకూడ జాగ్రత్తపడెను. కాని మనరూపాయి తగ్గింపు విషయము అసెంబ్లీకి వచ్చినప్పుడు మన ఆర్థికసభ్యుడు సర్ జేమ్సుగ్రిగ్గుగారు తీర్మానమును త్రోసివేసిరి. ఇది యెంత సమంజసమో పాఠకుల కెరుకయే. మన రూపాయి విలువ తగ్గకపోవుటచేత కొంతవరకు మన ఆర్థికమాంద్యము, ఎగుమతులు తగ్గినవి. బంగారపు విదేశగమనము హెచ్చినది. దీనిని గురించి చర్చించుట నా యభిమతము గాదు. ఇంకను అనేకవిషయములవలన మన ఆర్థికదుస్థితి కల్గియున్నది. వాటి నన్నిటిని వర్ణించిన వ్యాస విస్తారము కల్గునని భయపడుచున్నాను. ముఖ్యమైన సంగతు లివ్వియే.

రాజకీయముగా మన కావంతయైనను స్వాతంత్ర్యము లేదు. ఉన్నతోద్యోగము లన్నియు బ్రిటిషువారివే. యుద్ధఘటులలో బాధ్యతాయుతమైన ఉద్యోగము లన్నియూ తెల్లవారవే. ఉన్నతోద్యోగములే కొన్ని భారతీయుల కీయబడుచున్నను అవి వారికి అనుకూలముగానుండువారికే యిచ్చుచున్నారు. నూతనరాజ్యాంగపద్ధతి ప్రకారము ఇదివరకున్న మేలు కూడ అదృశ్యమగుచున్నది. రాష్ట్రీయస్వపరిపాలన, ద్వంద్వపరిపాలన యొక్క అంతము, లెజిస్లేటివు ఎగ్జిక్యూటివు సభలకు బాధ్యత నొసగుట మొదలగునవన్నియు శుద్ధ కల్లలు. నిరంకుశ గవర్నరు, అతనికి జోహారులొనగు మంత్రులు మాత్రము బయలుదేరెదరు. రక్షకభటశాఖ, ఆర్థికశాఖ ముఖ్యముగా గవర్నరు చేతిలో నుండును. అతని ప్రత్యేక హక్కులవలననూ, ప్రత్యేక బాధ్యతలవలననూ యిష్టమువచ్చినంత పవరు చెలాయించవచ్చును.

ఫెడరల్ రాజ్యాంగములో గవర్నరు జనరలు నిరంకుశాధికారి. అతడు యావద్భారత దేశముమీదను అంగీకారపత్రము (Instrument of Accession) లో నున్నంతమేర సంస్థానాధీశులమీదను అధికారము చెలాయించవచ్చును. అతడు రాష్ట్రీయగవర్నరులు పొరపాటునయినను భారతీయుల కనుకూలముగను బ్రిటీషువారికి ప్రతికూలముగను ప్రవర్తింపకుండునట్లు చూచుచుండును. అతనిని కూడ కనిపెట్టుటకు సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేటున్నాడు. ప్రజాప్రతినిధులకు రాష్ట్రీయ లెజిస్లేటివ్ ఎగ్జిక్యూటివులలో గాని, ఫెడరల్ లెజిస్లేటివ్‌లో కాని అధికారము తక్కువ.

పైగా మన జమీందార్లు, స్వదేశ సంస్థానికులు, మిల్లు యజమానులు, తదితరధనికులు బ్రిటీషుసామ్రాజ్యతత్త్వానికి అండనై నిలచియున్నారు. వీరితోకూడ మనము పోరవలసియున్నది.

కాంగ్రెసుసభలో నిర్ణయించబడినరీతిని మనము అసెంబ్లీలలో పోటీ చేయబోవుచున్నాము. ఎందుకు? నూతనరాజ్యాంగమున కడుగడుగునను ప్రతిబంధకములు కల్పించి దేశానుకూలముగా మార్చుటకు.

రాజకీయముగా మనకు ఏమి కావలయును? సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యమే మన పరమావధి. స్వాతంత్ర్యానంతరము సోషలిజస్థాపన. అంతటితో కాని మనకు తృప్తి కలుగదు. కాని ప్రస్తుతములో అధికారము గల ప్రజాప్రతినిధులను కల్గియున్న లెజిస్లేచరు, వారికి బాధ్యులై పాలించునట్టియు, ప్రతినిధులనుండి యెన్నుకొనబడినట్టియు మంత్రులను కల్గియున్న ఎగ్జిక్యూటివు సంపాదించుకొనుట కూడ ఉపయోగమే. ఆర్థిక విషయములు సోషలిస్టుపద్ధతుల ననుసరించవలెను. అనవసరపు ఖర్చులను తగ్గించవలెను. ప్రజోపకారకముగా పన్నులు ఖర్చగునట్లు చూడవలెను. సైనికోద్యోగములు' గవర్నరు వరకుగల ఉన్నతోద్యోగములను చాలవరకు భారతీయులకే లభించునట్లు చూడవలెను. ఈ ఉద్యోగులు ప్రజాప్రతినిధులకు లోబడియుండవలెను. పన్నులు తగ్గించుట, కార్మిక కర్షకులకు లాభములు జరగవలెను. డొమినియను స్టేటసు అని కొందరందురు కాని ప్రస్తుతంలో కెనడా, న్యూజిలాండు, ఆస్ట్రేలియా అనుభవిస్తున్న పద్ధతులమీదనైతే ఒప్పుకొనవచ్చును. ఎట్లయినను ఏకీభవించి అనవసరముగా వివిధ పక్షములను లేవదీయక కాంగ్రెసుసంస్థ యిష్టముచొప్పున సంపూర్ణ స్వాతం

త్ర్యముకొరకు నిరంతరము పాటుపడవలెను.

సాంఘికముగా మనలో చాల లోట్లున్నవి: బాల్యవివాహములు, స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యము లేకపోవుట (అనగా స్త్రీ సంఘములోనికి వచ్చుటకు పూర్వాచారమువలన నిరోధింపబడి పర్దాపద్ధతికి లోనయియున్నది), బాలవితంతువులకు పునర్వివాహము లేకపోవుట, వర్ణాంతరకక్షలు, జాతిమతభేద జనితములగు వైషమ్యములు, హరిజనసమస్య మొదలైనవి. ఇప్పట్లో సాంఘికముగా మంచిమార్పులు జరిగియున్నవి: శారదా చట్టము, స్త్రీలు జాతీయసమరములో పాల్గొని పర్దాపద్ధతిని వీడుట, విద్యాభ్యాసము చేయుట, జాతీయ అంతర్జాతీయ విషయములను తెలుసుకొనుట, విదేశగమనము, పునర్వివాహము, ఉపన్యాసములు గావించుట, పత్రికలకు వ్యాసములు వ్రాయుట, సంఘములుగా నేర్పడుట మొదలైనవి. కాని వారికి ఆస్తి వారసత్వపు హక్కు, ఉద్యోగములు చేయుట ప్రస్తుతములో తగవు. సంపాదన పురుషుని కర్తవ్యముగా తలపవలెను. ఆసంపాదన అనుభవించుచు, వారు గృహపరిశ్రమలలో మిక్కిలి పాల్గొని, విద్యావతులై, భారతాభ్యుదయమునకు తోడ్పడుచు మంచి పుత్రికాపుత్రులను తయారుచేసి స్వాతంత్ర్యసమరమునకు పంపవలెను. సన్మాతృత్వమే వారికి పరమావధి. రాజకీయములలో, అనగా స్థానిక స్వపరిపాలనలలోను, జిల్లాబోర్డులలోను, రాష్ట్రీయకేంద్ర పరిపాలనలలోను పాల్గొనవచ్చును. కాని నిరుద్యోగసమస్యవలన బాధపడుచున్న పురుషునికి పోటీగ నిల్చి వాని వేదనను అధికముచేయుట తగదు. గత అసహాయోద్యమములో వీరు పడిన కష్టములకు వీరు ఎంతయు శ్లాఘ్యులు. వీరి ఉద్యమముకూడ కాంగ్రెసుసంస్థలోనికి గ్రహింపబడవలెను.

హరిజనసమస్య మొదటలో చాల క్లిష్టమనిపించినది. కాని అవతారపురుషుడు మహాత్ముడు పూనుకొనుటచే జయము గాంచినది. తిరువాంకూరు మహారాజుగారు తమ దేవాలయములందు హరిజనులకు స్వేచ్ఛగా ప్రవేశించుట కాజ్ఞ యిచ్చుటచేత మహాత్ముని తపస్సు సిద్ధించినది. చాలచోట్ల హరిజనులు సవర్ణహిందువులచేత కరుణింపబడి సమముగా చూడబడుచున్నారు. కాంగ్రెసుతో పోటీచేయుచున్న దేశములోని పక్షములూ, ప్రభుత్వమూ కూడ వీరి సమస్యను తమ కార్యక్రమములోనిదని చాటుచున్నారు. కాని ప్రభుత్వమువారు వీరిని రెచ్చగొట్టి సవర్ణ హిందువులయందు ద్వేషము పుట్టించుచున్నారు. కాంగ్రెసు మైత్రి ఒనగూర్చుచున్నది.

హిందూ మహమ్మదీయ, శిక్కు-మహమ్మదీయ కలహములు ఉత్తరహిందూ దేశములో తీక్ష్ణముగానున్నవి. అయినప్పటికిని పూర్వముకంటె చాల నయము. క్రమముగా కాంగ్రెసునాయకులు మైత్రి చేకూర్చుచున్నారు. అబ్దులు గఫూరు ఖాను, మహాత్మగాంధి ఈ విషయములో నెక్కుడగ పాటుపడుచున్నారు. అనవసరమైన కక్షలను వదలి జాతిమైక్యత చేకూర్చుకొనవలెను నా ప్రార్థన. శిక్కు-మహమ్మదీయులలో కూడ కొంతవరకు మైత్రి ఏర్పడుచున్నది. వర్ణాంతర వైషమ్యములు కూడ అదృశ్యమగుచున్నవి. కనుక తొందరలో జాతి మత వర్ణ సఖ్యత ఏర్పడగలదని నా ప్రత్యాశ.

విజ్ఞాన శాస్త్రములు ప్రస్తుతంలో ఎంతవరకు పెరుగుచున్నదో అంతవరకు వృద్ధిపొందుచున్నవి. ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యము వచ్చిననే తప్ప ఇయ్యవి మిక్కిలి వృద్ధిపొందుట కవకాశము లేదు. మన నాట్యకళ సినీమాలద్వారా అభివృద్ధి నొందుట గాంచుచునే యున్నాము. మన శాస్త్రీయాభివృద్ధికూడ బాగుగా జరుగుచున్నది. దీనికి తార్కాణము ప్రపంచఖ్యాతి వడసిన రామనుగారు, బోసుగారు, ప్రఫుల్ల చంద్రరాయిగార్లే. పరిశోధనలు జరుగుచున్నవి కాని విశేషధనము లేకపోవుటచే కష్టమగుచున్నది. సిద్ధాంతరీత్యా మనవారు మేధావులవగల్గుచున్నారు.

కనుక ఈ ప్రస్తుత స్థితినుండి మన భారతదేశమును ఉచ్ఛస్థితికి తీసుకొనివచ్చుట ప్రతిభారతీయుని యొక్కయు కర్తవ్యము. పైన చెప్పిన విషయములను గమనించుచు రాజకీయములను ముఖ్యముగా గమనించుచు అఖిలభారత కాంగ్రెసు సంచరించవలసియుండును. అప్పుడే భారతమాతను దాస్యశృంఖలములనుండి విడిపింపగలము.

మదరాసు అసెంబ్లీ, కౌన్సిళ్ల ఆంధ్ర కాంగ్రెసుసభ్యులు

కె. వెంకటస్వామినాయుడు

శ్రీమతి దాకరపు లక్ష్మీదేవిఅమ్మ

41 ఆర్. వెంకటప్పనాయుడు

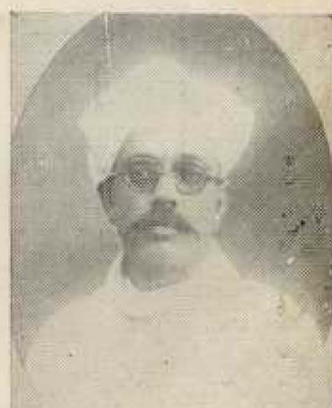

వి. వసంతరావు

యాహాబుక్షుహుస్సేను

డాక్టరు యం. రామరావు

అమ్మతల్లి

పూడిపెద్ది వెంకటరమణయ్య

ఇందలి కథ కొలది సంవత్సరాల క్రిందట ఏజన్సీప్రాంతాలలో జరిగిందని ఒక స్నేహితుడు నాకు చెప్పగా విని అది చాలా విధాల వినదగి ఉన్నదని ఊహించి దానిని చిన్నకథగా అల్లేను. —పూ. వెం. ర.

చెంగల్వరాయుడు టీకాలరైటరు. టీకాలువేసే ఉద్యోగికి ఈ రైటరు పేరు ఎలా సార్థకమో నాకు తెలీదు. టీకాల డాక్టరంటే బాగుండునేమో! ఇతడు ఏజన్సీలో ఆటవికజనంలో టీకాలువేయవలసిన అవసరం కలిగిందప్పుడు. తెలతెలవారుతూంది. ఎవరో ఒక గదబవాని సాయంతో ఆ గదబవలసో, గదబపల్లో ఏదో పేరుగల రెండు మూడు పుంజీల ఇలువరాలుగల గ్రామసమీపాన్న చిన్నగుడారమెత్తికొని మకాంచేసేడు. టీకాలు వేయడంపని ఎంతో సులభసాధ్యంగా కనబడుతుంది మనకి. ఏముంది? ఒక మనిషిచేయి అందుకొని వాని భుజాననో, ముంజేతనో రొంటికీలాన్నట్టు మందులో ముంచి గిరగిరా త్రిప్పేస్తాడు. కాని పాణిగ్రహణాని కెంత తంతు నడవాలో టీకాలువేయడానికి పాణిగ్రహణం చేయాలంటే అంతతంతు కావాలి. టీకాలంటే, అదేమిటోగాని, ప్రజలంత భయపడతారు. నాటుప్రజ చెప్పేవద్దు. ఆటవికుల కాగోలే తెలీదు. మన భాషా? మన ఊహా? ఎంతో నచ్చచెప్పాలి వాళ్లకి. ఆ కార్యభారం చెంగల్వరాయనిమీద పడ్డదానాడు. నరే సంసిద్ధపడ్డాడు. కాంపుమంచం, ఇక్మిక్ కుక్కరు, హోల్డాలు, థెర్మొఫ్లాస్కు, మర చెంబూ తొన్నా మకాంచేసేడా అడవిమధ్యను.......

బస సదును చేసుకొని, సాపుచేసుకొని వంటచేసుకొని, భోజనంచేసుకొని ప్రచారం ప్రారంభించడానికి సిద్ధపడ్డాడు. హోల్డాలులో ఉన్న తిన ఆయుధాలపెట్టె పైకి తీసేడు. మందు కొంచెమే ఉంది. లేనేలేదో. క్రొత్త మందు బంగీ తపాలాకచేరీకి వచ్చే ఉంటుంది. అక్కడకు తపాలాకచేరీ మూడుమైళ్లదూరంలో ఉంది. తనకు తైనాతీవచ్చిన 'రఘువ' అనే గదబవానిచేతికి ఒకచీటీ వ్రాసి యిచ్చి తపాలాధికారికి చూపుమని వానిని పంపి ఆ గుడారంవడుమ అమర్చుకున్న కాంపుమంచంమీద పడుకున్నాడు చెంగల్వరాయడు. మెత్తని దిండ్లలో తలపొదువుకొని ఏదో వింత సంచలనం కలిగించే ఆ వన్యప్రదేశంలో, నిర్మలమయిన గాలిపీలుస్తూ కొత్తపక్షుల గీతాలు వింటూ ఏమేమో ఆలోచించుకుంటూ పడుక్కున్న చెంగల్వరాయనికి నిద్రపడుతూంది, మెలకువ వస్తూంది. తిరుగా నిద్రలోకి దూకుతున్నాడు. ఇలా ఎన్నిసారులు చేసేడో కడసారి ఆతడు కన్నులుతెరచికొని చూచేసరికి గుడారమంతా చీకటి వ్యాపిస్తూంది. దుబ్బువేసిం దనుకొని గుడారమీవలకు వచ్చి దిక్కులు పరీక్షించేడు, పడమటికొండచాటున పన పాడుతున్నాది సూర్యబింబం. వెలుగుపస వెనుకాడుతూంది. ఆ అటవీప్రదేశం, ఆ గదబపల్లె, ఆ ప్రశాంతి

సమయానన్నం ఇవన్నీ వానిని దిగులుతో దిగలాగడం మొదలుపెట్టేయి. వానికి ఒంటరితనం భూతంలాగు కనిపిస్తూంది. "రఘువా రఘువా" అని కొంజుపిట్టలాగు గంటసేపు వాపోయేడు పిలుపుమీదపిలుపు శబ్దపటిమ హెచ్చిస్తూ. "రాలేదు కాబోలు. మూడుమైళ్లదూరములోనున్న తపాలాకచేరీకి వెళ్లిరావడమంటే ఇంతసే పేలా? అందులోనూ రఘువనికి గమనవేగానికి పెట్టినది పేరు. ఆటవికులకు విశ్వాస మెంతేని ఉంటుంది. చెప్పినపని తూచాలు తప్పకుండా చేస్తారు. పట్టుదలగల కార్యసాధకులు. ఏం చెప్మా రఘువా ఇంకా రాలేదు?" ఎవరు బదులుచెప్పేవారు? నిశ కార్కొంటూంది. నిశ్శబ్దం చిక్కబడుతూంది.

పరువుపరువున గదబపల్లెలోకి పోయి చెంగల్వరాయడీ కథ ఆపల్లెవారిలో కొందరికి వచ్చీరాని గదబభాషతోను, తెలుగు ఇంగ్లీషుముక్కలతోను దాన్ని సంపుటీకరణం చేసి, అభినయంతో కాస్త మెరుగుదిద్ది చెప్పేడు వారి మనస్సులను కరగించి; ఇద్దరు గదబయువకులను తోడు తెచ్చుకొని గుడారమున పడుక్కున్నాడు కాంపుమంచంమీద కదలకుండా . వన్యమృగాల భయం వానికి లేదు. గుడార ద్వారాన కూర్చుండి కావలికాస్తూన్న గదబవాళ్లున్నారు. చలిభయమూ వానికి లేదు. గుడారంచుట్టూ నెగళ్లు వెలుగుతున్నాయి. గుడారమంతటా

వచ్చిన గాలులే ప్రాకుతున్నాయి. దళమైన ఉన్నిదుప్పటి తలమున్కగా కప్పుకొని పడుకొన్నాడు చెంగల్వరాయడు. వానికి నిద్రపట్టలేదు. రఘువ డేమయినాడు? మందుపెట్టె ఏంచేసేడు? దానిలెక్క తేల్చకపోతే తాను చాల చిక్కులలో పడిపోవలసి వస్తుంది. పోస్టుమేష్టరు వానికిచ్చేడో లేదో. ఏసంగతీ అనిశీథాంధకారం లాగు వాని కగమ్యగోచరమయింది. పడుతూ లేస్తూ పదిగంటల పరిమాణంగల ఆ రేయిని పది యుగాల్లాగ గడిపేడు. బల్లున తెల్లవారగానే గడబనును గుడారమునకు కాపుపెట్టి ఒక్కని సాయాన పోస్టాఫీసుకు వెళ్లాడు చెంగల్వరాయడు.

రఘువడు వచ్చి మందుపెట్టె తీసికొని వెళ్లినట్లు తపాలాధికారి చెప్పేడు. చెంగల్వరాయనికి చిరుచెమటలు క్రమ్మేయి. ఏందారి? దొరతనమువారితో పని. లోసుగులు క్షమించరు. మందుపెట్టెపోయినదంటే ఏమి శిక్ష విధిస్తారో అధికారులు?

చేతి రుమాలతో మొగాన చెమట తుడుచుకొని విషాదంగా నిట్టూర్చి, వెతగడానికి బోరకొన్నాడు రఘువనూ, మందుపెట్టెనూ కూడా. అక్కడకు ఆరుమైళ్ల దూరమున నున్న 'బారిగాం' అనే చిన్నపల్లె రఘువని నివాసగ్రామం. ఆసంగతి తెలిసికొని ఆపల్లెకు నడచి వెళ్లేడు చెంగల్వరాయడు. ఎండ ముదిరి ఒళ్లు చిటచిట లాడుతూంది. చవిటినేలవలె ఒడలు చెమరిస్తూంది. రాత్రినుండీ ఆహారమెరుగని ఆశరీర భారానికి వాని పిక్కలు పీకి వడవడ వడకుతున్నాయి కాళ్లు. వేడియూర్పులు బుసకొడుతూ, నాల్కసవరించి పెదవులు తడపికొంటూ పొడియారిన గొంతుబిగింపును సడలించికొంటూ కాలి ఆకుచెప్పులు తొట్రుపడ రెండు యామముల కా 'బారిగాం' చేరుకున్నాడు చెంగల్వరాయడు. ఊరి సమీపానికి రాగానే డప్పుల చడీ వినబడుతూంది. ఏదో సందడిలో నున్నట్టున్నారు గ్రామస్థులు. ఊరి వెలుపలనున్న ఒకచెట్టునీడను తాను నిలచి ఆయూరి పెత్తనదారును పిలుచుకొని రమ్మని తనకు సాయంవచ్చిన గడబయువకుని పంపేడు గ్రామంలోకి. దూరంగా ఏదో గాతితో గోడలుతీర్చి కడుతున్నారు కొందరు గడబలు. దాని కుంద్రనా కట్టు చూటూచూస్తే దేవతాగారంలాగు తోస్తూంది. "ఈ మూఢనమ్మకం పోయిందికాదు వీళ్లకి. ఇంకా అమ్మవారు- బలులు! ఈ విశ్వాసం నానాట ప్రబలుతూంది. ఇలాటిచోట టీకాలసత్వం నచ్చచెప్పడం చాలా కష్టం. ఏం చెయ్యను! రోటిలో తలదూర్చి రోకటిపోటుకు భయపడనా?" అని యేమేమో ఆలోచిస్తున్నాడు. ఇంతలో ఆ గ్రామంలోని సంబరం జనసమూహంతో, కలకలధ్వనితో, మిన్నంటే కేకలతో తనవైపే వస్తూంది. వాళ్లకు కానరాకుండా ఆ చెట్టుచాటున డాగి నిలచేడు చెంగల్వరాయడు- పరిసరజ్ఞానమే లేకుండా ఎగురుతూ దాటుతూ ఆ క్రొత్తగా కట్టే గుడివైపు పోతూంది ఆ సంబరం. ఆత డాసంబరంనడుమకు నిదానించి చూచేడు. కొందరి చేతులమీద వీరమరం బిగించి, పూలదండలతో ఫుక్కటకల్లుతో మురదుకు చాచిన వాని అరచేతులలో ఏదోపట్టుకొని ఒకయువకుడు కూర్చున్నాడు. వానివైపు చూచి సంతోషంతో గంతులు వేస్తున్నారు ఆడా మగా కలసి. నడుమ నడుమ బలు లిస్తున్నారు. కోళ్ల గొంతులూ కోసి రక్త చిమ్ముకుంటూ పచ్చిగంధపు ముద్దలు పట్టించుకుంటున్నారు ఒడళ్ల. పావకంవలె కల్లు జాడీలతో తాగేస్తున్నారు.

గ్రామం పెత్తనదారుకోసం చెంగల్వరాయడు పంపిన గడబవాడు తిరిగివచ్చి నరవాహనంమీద ఊరేగుతూన్న ఆ గడబయువకుని చూపుడువ్రేలితో చూపి "రఘువ" అన్నాడు. త్రుళ్లిపడి చెంగల్వరాయడు వానివైపు చూచేడు. "ఔను వాడే. అదిగో ముఖాన స్ఫోటకపు గుంటలు - బట్టతల. ఆ పై మీద ఎఱ్ఱపంచ తానిచ్చిందే." అనుకొని సంభ్రమున వానికి జరుగుతూన్న ఆ గౌరవానికి కారణమేమని వానినడిగేడు. ఆ గడబవానికి తెలుగురాదు. గడబభాషలోనూ సంజ్ఞలతోనూ కూడా ఆ ఉత్సవ వివరాలు తెలిపేడు. అది యొక గ్రామదేవత ఉత్సవమని బోధపరచికొని చెంగల్వరాయడు ఊరకున్నాడు. "ఇది అమ్మతల్లి పండుగ కాదు, అమ్మమ్మతల్లి పండుగ" అన్నా డా గడబవాడు. అది క్రొత్తపేరవడంచేత వానికి బోధపడకపోయినా తెలిసినట్లు జాలిగా తలయూచేడు చెంగల్వరాయడు. ఆ కడుతూన్న గుడీ ఆదేవతకొరకే అన్నాడు గడబవాడు. 'ఆఁహాఁ' అన్నాడు చెంగల్వరాయడు. వాని కామాటలు చెవిని పట్టలేదు. ఆకల్లి

ఆంతరంగికంగానూ, ఎండ బాహ్యంగానూ వాని లోనూ పైనీ కూడా ప్రజ్వలిస్తున్నాయి. మందు పెట్టె ఏమయిందో వాని నడుగుదా మంటే వా డేనుగుమీదిసున్నమయి ఎక్కడో అంతరాళాన అందకుండా ఊరేగుతున్నాడు. తన బస అక్కడకు తొమ్మిది మైళ్ల దూరములో నున్నది. నిలువలేక పోయాడు, సొమ్మసిలి ఆచెట్టునీడను రాయి తల గడగ పడుక్కున్నాడు చెంగల్వ రాయడు. వాని వైఖరి చూచి ఆ గదబవాడు వాని శాకలి, దాహం విపరీతముగా నున్నవని పోల్చి - ఉడికించిన దుంపలు, వెదురుగొట్టముతో తేనే, తామరాకుదొన్నతో నీరూ తెచ్చి వానికిచ్చేడు. చెంగల్వరాయడు కాస్త చల్లబడి సేదదేరి, "రఘువని కలుసుకోవచ్చునా?" అని ఆగదబవాని నడిగేడు. "వాడా గుడివద్ద ఉండవచ్చును. అందరూ వెడలిపోయారు పండడి చాలించి. మన మక్కడికి పోవచ్చు"నని వా డన్నాడు. చెంగల్వరాయడు మెల్లగా వాని చేయూతను నడుస్తూ అమ్మమ్మతల్లి క్రొత్త గుడిదగ్గరకు వెళ్లేడు. అక్కడెవ్వరూ లేరు. వా రా దేవతనా గుడిలో ప్రతిష్ఠించి విందులారగించుటకు గ్రామంలోకి పోయారు. పొద్దు పడమటిదిక్కును సమీపిస్తూంది. కోడి వెండ్రుకలూ, నెత్తుటి మరకలతో నిండిన త్రోవ పరిచూచుకొంటూ ఆదేవాలయ సమీపానికి వెళ్లేడు. అక్కడ నొక పూలకొట్టె మీద పొదుపుగ నుంచిన అమ్మమ్మతల్లిని చూచేడు. ఆ చేరువను నెత్తుటిలో వత్తి వెలుగుతూంది. ఇంకా గుడికి పైకప్పు కట్టలేదు. ఆ దేవతవైపు నిదానించి చూచి త్రుళ్లిపడ్డాడు చెంగల్వరాయడు. ఈ లోగా దేవతకు సాష్టాంగపడి లేచిన గదబ యువకుడు వాని వైఖరి చూచి వాని నమ్మమ్మతల్లి పూనినదని భ్రమసి వానిచుట్టూ తిరుగుతూ ఏవో గదబ పాటలు పాడ మొదలుపెట్టేడు.

కొంత ధైర్యం తెచ్చుకొని చెంగల్వరాయ డాగదబవానిని వారించి, ఆ పూలకొట్టెపైనున్న దేమని వాని నడిగెను. "అదియే అమ్మమ్మతల్లి- దానిజాతరే సాగిస్తున్నా రిప్పుడు ఈ ఊళ్ళో క్రొత్తగా. ఈ గుడి ఇంత వేగంగా ఈ దేవతకోసమే కడుతున్నా" రని ఆగదబయువకుడు బదులుచెప్పెను.

కాస్త ధైర్యం తెచ్చుకొని

"నే నాగుడిలోనికివెళ్లి ఆ దేవతను చూడవచ్చునా?" అన్నాడు.

గదబ:-ఓ. ఆ ఉగ్రం భరించగలిగితే.

పిరికిదనంగా 'ప్రయత్నించిచూస్తా' నంటూ ఆ గుడిలోకి అమ్మమ్మతల్లి చేరువగా పోయి వంగి నిదానించి ఆ దేవతను చూచి చూచి, అదేదో చదివి తెలిసికొన్న ట్రీవలకు వచ్చి "పదే రా పోదా"మన్నా డాగదబవానిని చెంగల్వరాయడు. వారిరువురూ కలసి పోస్టుమాస్టరుదగ్గరకు వచ్చేరు.

చెంగ:—అయ్యా పోస్టుమాస్టరుగారూ, మీ రామందుపెట్టె వానిచేతిలో పెట్టినప్పుడు వా డేమన్నాడో చెప్పగలరా?

పోస్టు:-ఇదేమిటని వాడు నన్నడిగేడు. ఇది అమ్మవారిని చంపే దేవత అన్నాను. వా డతి జాగ్రత్తగా ఆపెట్టె నుతీసికొని వెడలిపోయాడు.

ఏం చెయ్యడమూ చెంగల్వరాయనికి తోచలేదు. గాని అమ్మమ్మతల్లి జాతరలు మాత్రం అక్కడ మందుపెట్టెకు సాగుతున్నాయి.

ప్రణయసుధాఝరి

బులుసు సీతారామశాస్త్రి

అంతట నదియే
అన్నియు నదియే
ప్రణయ సుధాఝరి
ప్రవహించుచుండెన్.

కోకిలాంగనా
కుహూరవములో
విరియగ బూచిన
వృక్షలతలలో అంతట.

ఇన తేజములో
ఘననైల్యములో
ఇంద్రధనువులో
హిమకరప్రభలో అంతట.

గోదావరిలో
క్రొమ్మించులలో
జలజల పాఱెడి
సెలయేరులలో అంతట.

ఆకాశములో
అగపంక్తులలో
కాసారములో
కమలంబులలో అంతట.

సౌరభయుతమై
చల్లగ వీచెడు
పిల్లగాలిలో
మృగికన్నులలో ,అంతట.

ప్రసవమరందా
స్వాదనమత్త
భ్రమరఝూంకా
ప్రకటధ్వనిలో అంతట.

ఆవుల యంబా
యనునఱపులలో
దేశభక్తజన
దివ్యహృదులలో
అంతట నదియే
అన్నియు నదియే
ప్రణయసుధాఝరి
ప్రవహించుచుండెన్.

వెన్నెలబయలు

గుఱ్ఱప్పడియ ఆంజనేయులు

సహజశీతల మీనముజ్వలశశాంక
రమ్యకౌముదిలోఁ జకోరములపగిది
దివ్యభావయానంబునఁ దేలిపోయి
సంచరింతము రమ్ము నిర్జరులమగుచు.

పొంగిపొరలిన పాలపెంపున జగానఁ
జెలఁగు నీ సౌధమధురవీచికలలోన
శకులయుగలినిబోలి విచార ముడిగి,
స్వాంత ముప్పొంగ నిచ్చఁ గ్రీడింత
మిపుడు.

అక్షిపార్వణ మగుచుఁ బ్రత్యక్షమైన
యాంతరంగిక చిత్కళానంత తేజ
మిందు బ్రకృతిపూరుషులమైసుందరీప్ర
పంచముల నేలుదము కోర్కి
పండిపోవ.

కథాసరిత్సాగరము-
ఉత్తర రామాయణము

కాంచి

రాఘవాచార్యులు

పట్టాభిషేకానంతరము శ్రీరాముని కథ యుత్తరకాండమున వర్ణింపఁబడినది. కాని యది వాల్మీకి విరచితము కాదని పలువు రూహించుచున్నారు. ఈ కథనే భవభూతి తన యుత్తరరామచరితమున లోకోత్తరముగను, కరుణరసాన్వితముగను రచించియున్నాఁడు. రసానుగుణముగఁ గథాభాగముల మార్చి హృద్యముగ రచించెను. సీతారాముల సమాగమము, శ్రీరాముని దండకారణ్య విహరణము, లవచంద్రకేతుల యుద్ధము మూలమున లేవు. ఉత్తర రామచరితకథ రఘువంశము, పద్మపురాణము, జైమినీభారతము, అధ్యాత్మరామాయణము మొదలగు గ్రంథములఁ గలదు. కొలఁది మార్పుల నటుంచినచో వీనికిని ఉత్తరకాండము లోని వృత్తాంతమునకును సాదృశ్యము కలదు.

పైశాచిభాషలో గుణాఢ్యవిరచితమగు బృహత్కథ గలదనియు, నది ప్రాచీనమనియు నందఱును విశ్వసించుచున్నారు.

'భూతభాషామయీం ప్రాహు రద్భుతార్థాం బృహత్కథాం' అని దండి దానినిఁ బ్రశంసించియున్నాఁడు. కాని యది మన కలభ్యము. దాని ననుసరించి రచింపఁబడిన గ్రంథములు మూఁడు మనకు లభ్యము లగుచున్నవి. అవి క్షేమేంద్రుని బృహత్కథామంజరి, సోమదేవుని కథాసరిత్సాగరము, బుద్ధస్వామి రచితమగు బృహత్కథాశ్లోకసంగ్రహము నైయున్నవి. అందు కథాసరిత్సాగరమున సోమదేవుఁడు తాను మూలగ్రంథము ననుసరించి మార్పులఁ జేయక గ్రంథమును రచించితినని తెలిపికొని యున్నాఁడు.

"యథామూలం తథైవైతన్న మనాగప్యతిక్రమః, గ్రంథవిస్తర సంక్షేప మాత్రం భాషాచ భిద్యతే" ౧—౧౦.

అందువలనఁ గథాసరిత్సాగరమునఁ గల కథాభాగములు బృహత్కథలోఁ గలవనియు, నవి యతిప్రాచీనము లనియు మనము నమ్మవలసియున్నది. కథాసరిత్సాగరములో నలంకారవతీలంబకములో నుత్తరరామ చరితము కలదు. (లంబ. ౯, తరం. ౧) విరహాపర్యుత్సుకు లగు అలంకారవతీ నరవాహనదత్తుల వినోదార్థము కాంచనప్రభ సీతారాముల కథను దెల్పినటులు కలదు. ఇందుఁ గల వృత్తాంతమును మిగిలిన గ్రంథములఁ బోల్చినచో నెన్నియో తావుల కథాసందర్భములు భిన్నముగఁ గన్పడుచున్నవి. కథాసరిత్సాగరమునఁ గల సీతారాములకథ బృహత్కథాశ్లోకసంగ్రహమునఁగాని గుణాఢ్యుని మూలగ్రంథమునఁ గలవని నిర్ణయించిన లాకోటీ (Lacote) గారి విషయానుక్రమణియందుఁగాని కన్పడుట లేదు. బృహత్కథకు భిన్నమూలములు గలవనియు, లేనిచోఁ గొన్ని కథలు ఉపాఖ్యానములందుఁ జేర్పఁబడియుండుననియుఁ బండితు లూహించుచున్నారు.

కథాసరిత్సాగరమునకును మిగిలిన గ్రంథములఁ గల యుత్తర రామచరితమునకును గల భేదముల నిట సూచింతును.

(౧) లక్ష్మణునిచే వాల్మీకియాశ్రమప్రాంతమున విడువఁబడిన సీత శీలము నచటి ఋషులు శంకించి యాశ్రమమును వదలి యెటకేనిఁ బోవుదమని నిశ్చయించిరనియు, నది వాల్మీకి తన దివ్యదృష్టిచే గ్రహించి సీత నిర్దోషయని వారితో చెప్పినను వా రంగీకరింపనందున సీత తన నిర్దోషత్వమును బ్రకటింప టీటిభసరోవరమును జొచ్చి యవలి యొడ్డు చేరెనని కలదు. భూదేవి యామెనొడిలోఁ గూర్చుండఁ బెట్టుకొని యావలి యొడ్డును జేర్చెను. మహాపురుషులును తపోధనులు నగు ఋషులు సీతయొక్క శీలమును శంకించి రనుట యసందర్భము. వాల్మీకి తన దివ్యదృష్టి నామెరాకకు కారణమును గ్రహించి మునిపత్నుల కామె నొప్పగించె నని యితరగ్రంథములఁ గలదు. అదియే సమంజసము.

(౨) సీత వాల్మీకి యాశ్రమమున లవుని ప్రసవించెను. ఒకనాఁడు శిశువును గైకొని యామె స్నానార్థము పోవ, వాల్మీకిమహాముని బిడ్డను గానక తన తపోబలముచేఁ గుశతో

నొక శిశువును సృష్టించె ననియు, లవునితో జానకి తిరిగివచ్చి వేఱొక శిశువును గాంచి యిరువురను బెంచె ననియుఁ గలదు. సీతకుఁ గుశలవులు పుత్రు లనియుఁ, గుశలవములతో సమ్మార్జన మొనర్చుటవలన వారి కీ పేరు వచ్చిన దనియు మిగిలిన గ్రంథములఁ గలదు. రఘురాముని చరితమును దివ్యదృష్టిచేఁ గరతలమున నామలకమునుబోలె గ్రహింపఁగలిగిన వాల్మీకి ముందువెనుక లాలోచింపక కుశుని సృష్టించె ననుటయు వింతగ నున్నది.

(౩) కథాసరిత్సాగరమున రాముఁ డొనర్చినది నరమేధముగాని యశ్వమేధము గాదు. సులక్షణుఁడగు మనుజు నన్వేషించుచు లక్ష్మణుఁ డొకనాఁ లవునిఁ గాంచెననియు, నాతనిని సమ్మోహనాస్త్రముచే బంధించి యయోధ్యకుఁ గొనిపోవ, వాల్మీకి యాతని విడిపింపఁ గుశు నచటకుఁ బంపుటయుఁ, గుశుఁడు లక్ష్మణుని జయించి శ్రీరామునితో యుద్ధ మొనర్చుటయు, శ్రీరాముఁ డాతని తనకుమారునిగ గుర్తెఱింగి సీత నయోధ్యకు రప్పించి పునస్సమాగమము నొందుటయు నిట వర్ణితము. ఇది మిగిలిన గ్రంథములఁ గానరాదు. రాముఁ డశ్వమేధ మొనర్పఁబోవ, వాల్మీకి కుశలవులతో యజ్ఞశాల కరుగుటయుఁ, గుశలవులట రామాయణమును గానమొనర్చుటయు, రాముఁడు వారిని దనపుత్రులని గుర్తించుటయు, సీత సభాసదులకుఁ దన నిర్దోషత్వమును వెల్లడి యొనర్చ ఘోరమగు ప్రతినఁబూనుటయు నుత్తరకాండమున వర్ణితము. ఆమె,

"యథాహం రాఘవాదన్యం మనసాపి న చింతయే, తథా మే మాధవీ దేవీ వివరం దాతు మర్హసి."

యని ప్రతిన యొనర్చ భూదేవియామెను రసాతలమునకుఁ గొనిపోయెనని కలదు. కుశలవులు యజ్ఞాశ్వమును బట్టుటయు, లక్ష్మణాదులతో యుద్ధ మొనర్చుటయు జైమినిభారతము, ఉత్తరరామచరిత నాటకము మొదలగువానియందుఁ గలదు. కాని భవభూతి వారిని శ్రీరామాదులతో యుద్ధ మొనర్పఁజేయక లవచంద్రకేతుల యుద్ధమును వర్ణించెను.

(౪) సీతారాముల పునస్సమాగమసందర్భమున భవభూతి వాల్మీకి యాజ్ఞచే నొక యంతర్నాటకమాడఁబడినటులు వర్ణించియున్నాఁడు. మూలగ్రంథమున సీతారాములకు పునస్సమాగమము లభించలేదు. సీత రసాతలమునకుఁ బోయిన తరువాత శ్రీరామాదులు వైకుంఠమును జేరిరని కలదు. విషాదాంతమగు నీవృత్తమును నిట్లు మార్చుటకుఁ గల కారణము భవభూతి బృహత్కథావృత్తాంతమును గైకొనుటయే యని కొందఱు వ్రాయుచున్నారు. మాలతీమాధవనాటకరచనమునకు మదిరావతికథ యెట్లుపకరించెనో యట్లె యుత్తరరామచరిత్రమునకును బృహత్కథయే మూలమని వీరు వ్రాయుచున్నారు. కథాసరిత్సాగరమునఁ గల టీటిభసరోవృత్తాంతమును సీతారాముల సమాగమమును క్షేమేంద్రుని బృహత్కథామంజరియందును గలవు. భవభూతి నాటకేతివృత్తమునకును బద్మపురాణములోనికథకును సాదృశ్యములు చాలఁ గలవు. కాని యం దేది ప్రాచీనమో నిశ్చయముగఁ దెలియుటలేదు. కాళిదాసుని రఘువంశమునఁ గల (సర్గ—౧౪, ౧౫) సీతావనవాసవృత్తాంతము ఉత్తరకాండమునందలి కథకు సరిపోవుచున్నది. కథాసరిత్సాగరము ౧౦-వ శతాబ్దమున కిటీవల రచింపఁబడినది. అందు గల కథ బృహత్కథయందుండినదో ఉత్తరకాండమునకును, బృహత్కథలోని రామకథకును గల సంబంధ మెట్టిదో మనము నిర్ణయింపవలసియుండును. ఉత్తరకాండము, పద్మపురాణము మొదలగు గ్రంథముల కాలమును ప్రాచ్యపాశ్చాత్యవిమర్శకు లింకను జర్చించుచున్నారు. ఆయా గ్రంథములఁగల రామకథ కేది మూలమో యింకను భావివిమర్శనములవలనఁ దేలవలసియున్నది.

పితృశిక్ష

మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి

హితము బోధించి యభివృద్ధి నెనయఁజేసి
చెడ్డగుణముల మరలించి గడుసుత్రోవ
జేరి సౌఖ్యంబుగా మనఁజేయునట్టి
జనకు మాటకు జవదాటఁ జనునె తనయ!

ధనము నశియించుఁ గీరితి వెనుకఁబడును
జ్ఞాన ముడిపోవు పరనింద కలుగు దుఃఖ
మావహిలు స్నేహభావమ్ము సంతరించుఁ
బనికిమాలిన జూదంబువలనఁ బుత్ర!

సాటివార లెల్ల మేటులై యుద్యోగ
పదవులంది భాగ్యవర్తనుండ
జిల్లిగవ్వయేనిఁ జేర్పక యింటిలోఁ
గలది యెల్ల గంగఁ గలిపినావు.

ఎన్ని విధాలఁ గష్టపడి
యేమియొనర్చిన నెన్నినాళ్ళకుం
దిన్నని త్రోవ నీవు గుఱు
తింపవు బిడ్డల తండ్రి వైతి వో
యన్న! యికెట్లు సంసృతి మ
హార్ణవ మీఁదఁగలాఁడవోయటం
చెన్నఁడు దుఃఖవహ్ని మది
నేపఁ గలంగుచు నుండుఁ బుత్రికా!

కటకటా! నాదు ప్రారబ్ధకర్మవశత
నాంధ్యమొందితి శతవృద్ధునైతి నీదు
తల్లి తొంబది యేండ్ల వృద్ధ యయియుండె
మాకు నీవేకదా దిక్కు మాదు తండ్రి!

జూదరివై యింటి సొమ్మెల్ల నమ్ముగా
వించి వైచుచు నుండె నీఁడటంచు
పడుచఁ జేతలకుఁ బొల్పడి నిత్యకర్మముల్
విడనాడి వర్తించు నీఁడటంచుఁ
బలుగాకులం గూడి బ్రాహ్మణధర్మముల్
విడిచి భ్రష్టుండాయె నీఁడటంచు
పిన్న పెద్దలఁ గాంచి భీతిఁ జెందుట మాని
విగతలజ్జుండయ్యె నీఁడటంచు
పదుగురును నిన్ను దూషించు పల్కులవ్వి
ములుకులట్టులు నాడెందమునకుఁ దాఁకు
నాయనా! యిప్పుడైన యన్యాయమైన
ద్యూతమును మాని మాకు విఖ్యాతిఁ దెమ్ము.

పరమపావనమై పేరువడసియున్న
యిట్టి సద్వంశమునఁ బుట్టి చెట్టచెయ్వు
లెట్లు సేయంగఁదొడఁగితి విందుకేని
మంచిచెడ్డలు గుర్తించి మనల వేల?
మీ తల్లి నొడువు మేలిమి
నీతులు విని బుద్ధిగలిగి నెగడఁగవలదే?
మా తండ్రి! నాదు పలుకులఁ
బ్రీతిగ విని నడువు ముచితరీతి నిఁకేనిఁ.

ఇరుగుపొరుగువార లింతటి పలుగాకి
పుడమి లేఁడటంచు నుడువ నాకు
పట్టరాని దుఃఖ మిట్టె వచ్చుచునుండె
నెంతకాల మిటు సహింతుఁ దనయ!

పడరాని సిలుగులం బడి
గడియించిన యాస్తి గంగఁ గలుపుచు జూదం
బుడుగక యాడుచు నాఁఅడి
పడనేటికి, లేమిఁ గష్టపడ నేమిటికిన్?

అనుచుఁ బలుమారు నూఱిపోసినను బుద్ధి
రాక మసలెడు తన కుమారకునిఁ జూచి
తండ్రి కొండొక యుక్తి చిత్తమున నెంచి
మఱల నొకతఱి తనయు నిమ్మాడ్కిఁ బలికె.

నాయనా! నీకు నేను దినమున కొక్క
రూప్య మొసఁగుచునుందు వేఱుగఁ దలఁపక
దాని నీయిచ్చవచ్చు చందమున వెచ్చ
పఱుచుకొనుచుండు మెట్టి యక్కఱకునైన.

ఆ విధంబున స్వేచ్ఛగా ననుదినంబు
నావలన రూప్యముం గొంచు నాకుఁ బుణ్య
మొదవ రామాయణమ్మున నొకటిరెండు
పుటలు మాత్రము చదివి విన్పుము కుమార!

అని యిటు తండ్రిసెప్ప విని
యాధరణీసురనందనుండు, నె
మ్మనమున సంతసించి మఱు
మాటవచింపక నాఁటఁగోలెఁ ద
జ్జనకుని సన్నిధానమున
శ్రద్ధమెయిం బఠియింపఁజొచ్చెఁ బా
వనతర రామచంద్రగుణ
వర్ణనలం దగు నాదికావ్యముఁ.

అనుదినముఁ దండ్రివలన రూప్యమ్ము వడయు
నాశచేఁ గొంతతడవు రామాయణమ్ము
నట్లు చదువుచుఁ బడసిన యా ధనమ్ము
తోడ పదపడి జూదమ్మొ యాడఁదొడఁగె.

అరిగెఁ గొంతకాల మా రీతి రామాయ
ణము సమాప్తమయ్యెఁ గ్రమముగాఁగ
వృద్ధుఁడైన తండ్రివ్యాధయు మూఁటఁజెందె
సుతుఁడు చిర మొదవ సుగుణి యయ్యె.

శ్రీరామాయణ పఠన
ప్రారంభ నిబద్ధ భక్తి.పరవశుఁడును, స
ద్గురుఁడునై విప్రకు [య్యెన్.
మారుఁడు క్రమముగ సుబుద్ధి మహితుండ
పదపడి భారత సంహితఁ
జదివించెం దండ్రి యదియుఁ జదివి కడు విశా
రదుఁడై విప్రకుమారుఁడు [కున్.
వదలెన్ ద్యూతంబువలని వ్యసనము తుద

* * * *

మంచి పితృశిక్ష యున్న నెమ్మదిగ నెట్టి
చెడుగులను బుద్ధిమంతులఁ జేయవచ్చు
హితకరంబైన యుక్తి యూహించి తల్లి
దండ్రు లాత్మజులను మన్పఁదగు బుజులుగ.

ఉదయిని

చావలి బంగారమ్మ

ఆగండి చుక్కాలు, ఆగిచూడండి
ఇదిగో నాపసిమోన అగపడద
మిలాకంటి కా॥

పాకుచూ నా బాల
పైడికాంతులు జల్ల
పలు తెరంగులపూలు
పరిమళించుచు నుండె ఆ॥

బడుగైన నాకడుపు
భావాలు విరబోయ
భయమేల ? ఉదయినీ
భాస్కరుల జూడగా ? ...

పశ్చిమగోదావరిజిల్లా నేతపారిశ్రామిక మహాసభ, పాలకొల్లు

ప్రథమ ఆంధ్రరాష్ట్ర నేతపారిశ్రామిక మహాసభ, ఉప్పాడ
విషయనిర్ధారణ సభ

ప్రథమ ఆంధ్రరాష్ట్ర నేతపారిశ్రామిక మహాసభ, ఉప్పాడ
వాలంటీరు దళము, ఆహ్వానసంఘము

అనంతపురమండల ఆయుర్వేద వైద్యసంఘము, ఉరవకొండ

శ్రీ వేంకటేశ్వర ఆయుర్వేద కళాశాల, బెజవాడ

ఆరవ ఆంధ్రవైద్య సమ్మేళనము, రాజమండ్రి

కాకినాడ ఆంధ్ర ఆయుర్వేద విశ్వవిద్యాలయమువారు బెంగుళూరులో
ఆయుర్వేద చికిత్సాశాఖను ప్రారంభించుట.

జి. సి. ఆర్యాగారు

శ్రీమతి కుసుమఠాకూరుగారు

కంచెర్ల వెంకటకృష్ణయ్యగారు

మాల్వీ షేర్ అలీగారు

సంగీతవిద్వాన్ పి. రామశర్మగారు (రాగిణీదేవి సమాజము)

శ్రీమతి విజయలక్ష్మీ పండిట్ గారు

డి. సత్యనారాయణగారు
(పరిష్కృతస ఆంధ్రసభకుడు).

చిరంజీవి శ్రీ సచ్చిదానందమూర్తి

శ్రీమతి పి. సీతాబాయిగారు

శ్రీమతి అన్నాప్రగడ చెన్నగంటమ్మ గారు

శ్రీమతి ఎ. నారాయణన్ పతిగారు

ఆంధ్ర వైణిక శిఖామణి ముంగు శివానందశాస్త్రిగారు

శ్రీమతి కల్యాణసుందరి సీతారాంగారు

సి. యస్. నాయుడు గారు

డా. యస్. చంద్రశేఖర్ గారు

పరమపదమునకు పయనించిన ప్రముఖులు

వాశిరెడ్డి రామయ్యగారు

కె. రామానుజాచారిగారు (పచ్చయప్పకళాశాల చరిత్రాధ్యాపకులు)

రాజనాల వెంకటప్పయ్యగారు

శ్రీమతి సుబ్బులక్ష్మీదేవిగారు

కపిల కృష్ణరావుగారు

కప్పగంతుల వెంకటేశ్వర్లుగారు

కుర్లపాటి ఆంజనేయులుగారు

ముక్కోటి ఏకాదశి పుణ్యదినమున పరమపదించిన
డాక్టరు బ్రహ్మజోస్యుల సుబ్రహ్మణ్యంగారి శవపేటికను
శ్మశానమునకు గొనిపోవునపుడు వెంబడియేగిన పురజనులు

జి. కె. చెట్టూరుగారు
(మంగుళూరు కాలేజి ప్రిన్సిపాలు)

పరమపదమునకు పయనించిన ప్రముఖులు

వాశిరెడ్డి రామయ్యగారు

కె. రామానుజాచారిగారు (పచ్చయప్పకళాశాల చరిత్రాధ్యాపకులు)

రాజనాల వెంకటప్పయ్యగారు

శ్రీమతి సుబ్బులక్ష్మీదేవిగారు

కపిల కృష్ణరావుగారు

కప్పగంతుల వెంకటేశ్వర్లుగారు

దుర్గపాటి ఆంజనేయులుగారు

ముక్కోటి ఏకాదశి పుణ్యదినమున పరమపదించిన
డాక్టరు బ్రహ్మజోస్యుల సుబ్రహ్మణ్యంగారి శవపేటికను
శ్మశానమునకు గొనిపోవునపుడు వెంబడియేగిన ప్రజలు

జి. కె. చెట్టూరుగారు
(మంగుళూరు కాలేజి ప్రిన్సిపాలు)

పెనుబలివ్రరు గ్రంథాలయసభ

మాడుగుల సారస్వతసంఘ సమావేశము

కుప్పములో జరిగిన హిందీ ప్రేమీమండలి ప్రారంభోత్సవము

చెన్నపురి పచయ్యప్ప కాలేజి ఆంధ్రసంఘము

భారతీయ రాగానుసరణ, గమకములు

వింజమూరి వరాహ నరసింహాచార్యులు

ఒకానొక పాశ్చాత్య శాస్త్రవేత్త చెప్పినట్లు గానము నిఖిల ప్రపంచ గ్రాహ్యమగు భాష యనుట చెల్లు. సంగీతమునకు మానవ ప్రపంచమే కాక శిశుపశుపిపీలికాఫణ్యాదులును మరియు చేతనములగు గోచరించు శిలాదులును వినీతులగుట తథ్యము. కావుననే "రహిమించు జంత్రగాత్రముల రాల్ గరిగించు విమలగాంధర్వంబు విద్యమాకు" అని పెద్దనార్యుడు నుడివెను. మానవకోటియందలి భాషలు ఆయా ప్రాంతములందు వివిధరీతులుగ నుండినట్లు, ఆయా మృగములు, పక్షులు మున్నగునవి యుచ్చరించు పలుకులు అనంతములుగ నుండినట్లు గానపు పోకడలును ఆయా దేశములందును, ఆయా ప్రాంతములందును కొంత వ్యత్యాసములుగ నుంట గమనింతుము. గానశాస్త్రము నిర్ణయించు స్వరములు, శ్రుతులు, తాళమునందలి లయ మున్నగునవి ప్రతిదేశమందును వారివారి మతముల ననుసరించి యుంట తెల్లము. ఆయా దేశములందును ప్రాంతములందును సంగీతమునందలి శ్రుతులు, స్వరములు, రాగములు మున్నగు వంశములను గూర్చి కడచిన ఆంధ్రపత్రిక ఉగాదిసంచికలందు కొన్ని వత్సరములనుండి తెలిపియుంటిమి. ముఖ్యముగా భారతీయ రాగపద్ధతిని గూర్చి చెప్పుచు రాగాంగాది విభాగము జన్యరాగములగూర్చియు విపులముగ భావయుత ధాత్రి ఉగాదిసంచికలందు చేర్కొని యుంటిమి. ఇట రాగానుసరణీయ గమకములను గూర్చి కొంత చెప్పవలసి యున్నది.

రాగములు స్వరప్రస్తారము ననుసరించునవయ్యు నాయా రాగము సువ్యక్తమైనదగునది గమకములే. ఉచ్చారణభేదము ననుసరించి భావ మారుచుండినట్లు స్వరములను పలుకుటలో నుపయుక్తములగు గమకభేదములచే రాగములు పోషింపబడి స్ఫురించుచున్నవి. స్వరములందు గమకములు చేర్చు వ్యత్యాసమువలనే ఆయా దేశములందలి గానము, రాగములు కొంత భిన్నముగ స్ఫురించును. ఇయ్యదియే ఉత్తరమునందలి హిందూస్థానీరాగపద్ధతికిని కర్ణాటక గానపద్ధతికిని దారి తీయుచున్నదనుట తథ్యము. ఉత్తరదేశమునందు కర్ణాటక రాగములందలి మోహనరాగమును బోలు సరిగపధస-సధపగరిస, అను భూపాళిరాగము కలదుకాని మన కర్ణాటక మోహనకును ఉత్తరీయ భూపాళికిని వ్యత్యాసము కనుచునే యున్నాము. ఇట్లు ఉత్తరదక్షిణ రాగములు పెక్కులు సమములు కలవుకాని అయ్యవి గమకవ్యత్యాసముచొప్పున భిన్నపద్ధతులుగ గోచరించుచున్నవి. వారి గానమున ముఖ్యముగా జారుగమకము కందుము కాని మనవారు నీ గమకము నుపయోగించినను ఒరిక, నొక్కు, వలి, స్ఫురితము, ప్రత్యాహతము మున్నగు పెక్కులు వెంటవెంటనే స్వరములందు చేర్చుట కలదు. ఇట్లు ఉత్తరదేశమునందలి స్వరోచ్చారణ భిన్నముగనుండి వారి రాగపద్ధతికి దారితీయుతరి దక్షిణమునందలి కంపితాది గమకయుత స్వరోచ్చారణ కర్ణాటక రాగపద్ధతిని చూపుచున్నది. రాగములందుపయోగించు స్వరములు రెండు ప్రాంతములందును ఒక్కటయ్యు నా రాగములు వారి వారి గమకముల ననుసరించి భిన్నపద్ధతులుగ వెలయుచున్నవి.

ఇట్లు ప్రతిదేశమువారును పాశ్చాత్యులు సహితము వారివారి గానములందు వారికనువగు గమకము లుపయోగించుట చూతుము. ఇందుకు కారణము గమకసంయుతములు కాని స్వరములు కండరములు, చర్మము లేని అస్థిపంజరములవోలె. ఆయా గమక సంజాతములై రాగములు సువ్యక్తములును, సుబోధకములునగు. కావుననే సోమనార్యుడు "రాగవిబోధ"యందు గమకయుతములు కాని రాగములు చంద్రిక లేని రాత్రివలె, తోయవిహీనమగు కాసారముభాతి, పుష్పఫలయుతముకాని భూజముమాడ్కి, సౌందర్యవిహీనకన్యయుంబోలె నిరర్థకమై, నిస్తేజమై, నిర్గుణమై యొప్పునని వాకొనెను. కావుననే గమకములు ప్రథమమునుండియు భారతీయగానమున- ముఖ్యముగా కర్ణాటక గానమున- పెక్కువిధములుగ గమనింపబడెను.

పాశ్చాత్యులకును తమ సంగీతమున గమకములు కలవుకాని వారు వానిని తమగానమున నొకవిధమున చెలయించుతరి మనము మన గానమున నొకవిధమున చేర్చుదుము. పాశ్చాత్యులు స్వరములను సంవాదిపద్ధతితో నొప్పించుట కెక్కుడుత్సాహము జూపుదురు కావున వారు గమకముల నుపయోగించుటలో తమ స్వరము ఇతరములతో చేరి పలురకములుగ శోభించునట్లు చేయుదురు. స్వరములు అందుచే నున్నదున్నట్లుగ నుండియు, ఇతర స్వరములతో చేరి యవి రంజకమై యొప్పునట్లు వివిధరీతుల సంవాదిపద్ధతి (Harmonic Principle) ననుసరించుట వారి గానమున గాంతుము. కాని భారతీయ గానమున స్వరము ఉన్నదున్నట్లుగ పలికింపబడక కంపింపబడుటయు, నిట్లు గమకముతో చేరి యుంటయు గందుము. ఒక స్వరమునుండి మరియొక స్వరమునకు చేరునప్పుడు పెక్కువిధము లట్లు చేరుటయు, రాగకళ నట్లే స్ఫురింపజేయుటయు భారతీయుని పని. పాశ్చాత్యునివలె ఒకస్వరమునకు మరియొకటి ఇంపుసొంపున చేర్చి యద్దాని రమింపజేయుటయే తన పనియని యెంచక భారతీయుడు తన స్వరము నుచ్చరించుటలోనే పలువిధములుగ గంపింపజేసి యందే రాగమును వెలయింపును. చిత్రకారుడు పలు రంగు లుపయోగించి మాత్రము చిత్రమును కట్టెదుట గోచరింపజేయక ఆ రంగులతోనే దృశ్యమాన్యతరగతుల వలన (Light and Shade) నిమ్నోన్నతములు వెలయించి ఆయా కృతిని నిజరూపమున గోచరింపజేయజాలినట్లు గాయకుడు స్వరములను కంపించి వానితో నప్పుడెల్ల రాగకళ గోచరింప జేయుచున్నాడు. ముఖ్యముగ కర్ణాటక గాయకుడు ఒకస్వరమును వివిధరీతుల కంపించి తన కనువగు రాగమునట్లే, అందందే గోచరింపజేయజాలియుంట విదితము. ఇట్లు మనవారు స్వరములు వివిధముగ గంపించునప్పుడెల్ల కలుగు గమకములను పేర్కొనిరి. గమక మన నిట్లు చెప్పబడెను:

"స్వరస్య కంపో గమకః
శ్రోతృచిత్తసుఖావహః"
(రత్నాకరము)

స్వరము లిట్లు రాగకళాపోషకములగుటకు కంపింపబడునప్పుడెల్ల స్వీయశ్రుతిని వీడియుంట గమనీయము. అందుచే నా స్వరముయొక్క శ్రుతివిలాసయు నప్పుడెల్ల తాత్కా

లీకముగనైన మారుచుండును. నియతశ్రుతిని విడిచి స్వరము అన్యశ్రుతిచ్ఛాయను పొందుటయే గమక మనవచ్చునని వేంకటమఖి యెంచినాడు.

"స్వీయస్థాన శ్రుతిగతా
ఛాయా స్యాన్యాశ్రయామపి,
ఛాయాం గమయతీత్యేవ
గమకః పరికీర్తితః"

నియతశ్రుతిని వీడి స్వర మన్యశ్రుతిని జెందుటలో పెక్కువిధము లట్లు కలుగజేయవచ్చు ననునది స్ఫురించగలదు. అట్లయ్యు సుస్పష్టములుగ దెలియునవియే మనవారు పేర్కొని వానిని వర్ణించిచెప్పినారు. శార్ఙ్గదేవ రామామాత్యాది మన శాస్త్రవేత్తలు గమకములు మొత్తము పదిహేను కలవని వక్కాణించిరి. వేంకటమఖి వీని నిట్లు చెప్పినాడు:

"తిరుపస్ఫురితశ్చైవ
కంపితో లీనమిత్యపి,
ఆందోలితో వళిశ్చాథ
త్రిభిన్నః కురుళోహతౌ,
ఉల్లాసితః ప్లావితశ్చ
హుంపితో ముద్రిత స్తథా,
నామితో మిశ్రితశ్చేతి
భేదాః పంచదశస్మృతాః."

సోమనార్యునకు ఇరువది రెండు గమకములు కలవు. కాని ఆరోహణావరోహణములజేర్చి దశవిధ గమకములు మాత్రము చెప్పు నవీనుల మతము సాహస మనవలయును.

గమకముల వివరము

పదిహేను గమకములు వివరించుటలో మన వాగ్గేయులమత మిట తెలుపబడును.

౧. తిరుపము:—ఒక స్వరము ద్రుతకాలమున మూడవవంతు వేగమున మాత్రము పలుకునప్పుడు వీణె తంత్రియందువలె క్రిందకు అదుమబడి హెచ్చుశ్రుతి కలదిగ జేయబడిన తిరుప మనబడును. పదరు స్వర మిట్లు హింసింపబడెను కావున తిరుప మనబడెను (తిరుప్ = హింసించుట). ఇయ్యది వొక్కు అనియు జెప్పుదురు. వేంకటమఖియు నిట్లు చెప్పినాడు.

"ద్రుతతుర్యాంశవేగేన యుక్తః కంపః స్వరస్య యః" సఏవ తిరుపోనామ గమకః పరికీర్తితః." (చతుర్దండి)

౨. స్ఫురితము:—ద్రుతకాలములో తృతీయాంశవేగమున స్వరములు జంటగా ఆరోహణక్రమమున సస, రిరి, గగ, ఇట్లు పలికింపబడునప్పుడు సనిస, రిసరి, గరిగ ఇట్లు క్రింది శ్రుతినిజేర్చి చెప్పుట యాచారము. ఇక అవరోహణక్రమమున నిట్లేడు జంట స్వరములు పైశ్రుతితో జేర్చి చెప్పుటయుగలదు: సస, నిని, ధధ. ఇట్టి స్వరములు సరిస, నిసని, ధనిధ, ఇట్లు పలికింపబడును. ఇందుచే నియ్యది రెండువిధములుగ దెలియుచున్నది. ఆరోహణక్రమమున జెప్పబడు జంటస్వరమందలి గమకమునకు స్ఫురితమనియు, అవరోహణక్రమమున జంటస్వరములందలి గమకము ప్రత్యాఘాతమనియు నెంచబడును. (స్ఫురితమన తోచుట అనియు, ప్రత్యాఘాత మన పై స్వరమును కొట్టిరాజేయుట అనియు దెలుపబడెను) వీనిని డోల మని వేంకటమఖి యెంచినాడు.

"...ద్రుతతృతీయాంశ
వేగేనసహితో భవేత్,
స్వరకంపః సఏవోక్తః
స్ఫురితో నామ నామతః.
దృశ్యతే స్ఫురితస్థానే
డోలో లోకే వికల్పితః,
లక్షణం తస్య డోలస్య
పూర్వాచార్యై రుదీరితమ్."
(చతుర్దండి)

౩. కంపితము—స్వరము ద్రుతకాలమందర్ధాంశము వేగమున మాత్రము కదలింపబడి హెచ్చు శ్రుతిచ్ఛాయగామినిగ జేయునప్పటి గమకము కంపిత మనబడెను.

"ద్రుతార్ధమానవేగేన
స్వరకంపస్తు కంపితః."
(చతుర్దండి)

౪. లీనము—స్వరము పూర్ణముగ ద్రుతకాలమువేగమున కదలించి పైస్వరముయొక్క ఛాయను అందుకలుగజేయుట లేక పైస్వరముతో విలీనమొనర్చుట, లీన మనబడెను.

"పూర్ణద్రుతప్రమాణేనవేగేనసహితస్తుయః,
స్వరకంపఃస ఏవోక్తోగమకోలీనసంజ్ఞకః."
(చతుర్దండి)

౫. ఆందోలితము—స్వరమును దీర్ఘముగా లఘుప్రమాణకాలము (నాలుగక్షరములుచ్చరించుకాలము) వరకు కదలించి అందు పైస్వరముయొక్క ఛాయను ఆయూపులో రాజేయుట ఆందోలిత మనబడెను.

"లఘుప్రమాణవేగేన
స్వరకంపస్తు యో భవేత్,
తమాందోలితనామానం
గమకం తద్విదో విదుః."
(చతుర్దండి)

౬. వళి:—ఒక స్వరమును వీణె తంత్రియందువలె వలయాకారముగ (వక్రముగ) బలికించి హెచ్చుస్వరయుత ముగునదిగజేయుట వళిగమక మనిరి. వేంకటమఖియు నిట్లు చెప్పినాడు.

"నానావక్రగతస్స్వర
భిన్నవేగస్పృశోహి యః,
కంపః స్వరాణాం సపున
ర్వళిరిత్యభిధీయతే."
(చతుర్దండి)

౭. త్రిభిన్నము:—మూడుస్వరములొక్కతరి, అనగా ఆయాస్వరమే ముమ్మారు పలుకుటలో కలుగు గమకము త్రిభిన్న మనబడెను. వీణెతంత్రులందు త్రిస్థాయిలలో నాస్వరము పలుకునట్లు మూడుతంత్రులను ఒక్కపర్యాయము మీటుట ఈగమకమునకు కారణము. అందుచే త్రిస్థాయియందును ఒక్కపర్యాయమే ఆయాస్వరము పలికించుటయు కలదు.

"...ఏకమంద్రాదిస్థాన
త్రితయసంస్పృశామ్,
స్వరాణాం కంపనం లోకే
త్రిభిన్న ఇతి కథ్యతే."

అని వేంకటమఖి తెలిపెను.

౮. కురుళము:—వళియందువలె తంత్రి వక్రగతిముగబట్టి క్రిందిస్వరమునందే పైస్వరములను రెండు లేక మూడుస్వరములకు పై వానిని పలికించుటయు నాహెచ్చుస్వరమునందు పదరుస్వరము విలీనమగునట్లు చేయుటయు నీగమకమునకు పేరు. ఇందుచే నిదియు వళిసంజాతమనవచ్చును. వేంకటమఖి

"వళిరేవ బుజాయాతా
కురులో నామ కథ్యతే."

అని చెప్పినాడు. ఇయ్యది రెండువిధములుగ గ్రహింతుము. (౧) ఒదిగింపు అనియు (౨) ఒరియుక అనియు రెండు విధములుగ జెప్పుదురు.

ఒదిగింపు:— నోటను పాడుటలో నియ్యది జారుమలోలునని సుబ్బరామదీక్షితులు ఎంచెను. రిమగరి అను పై స్వరములను బుమభమునుండి పలికి తిరిగి యా స్వరమునకు వచ్చుటలో తంత్రిని లాగి యుందట్లు పలికించుట నేర్పరితన మగుచుండ గాత్రమున

'రిమ' అనుచోట ఎక్కుజారును 'గరి' అను చోట దిగుజారును కలుగును. వీణెయందిట్లు రాగమును బాగుగ పోషించుటకు క్రిందికి స్వరమునకే తంత్రిని లాగి యీడ్చుటలో పై స్వరములను పలికించి అంతనే తిరిగి మొదటి స్వరమునే దృఢపరచుట కలదు ఇయ్యది ఒదిగింపుగ జెప్పుదురు. సుబ్బరామ దీక్షితులు 'సగరి' అనునది మధ్యమను వీణెలో మీటిన వెనుక అస్థానమందే తీగెను యీడ్చిపట్టి గాంధారమును పలికించిన వెనుక ఋషభమును కలిగించుటలో ఒదిగింపుగ సెంచవచ్చునని చెప్పినాడు.

ఒరియిక :— పై స్వరములనుండి క్రిందికి అవరోహణమున దిగునప్పుడు ఒక స్వరము, లేక రెండు, మరి చేర్పుచే నెక్కువ స్వరములను ఆయా క్రింది క్రిందివానితో జేర్చి వెంటవెంటనే మీది స్వరచ్ఛాయను కనుపింప జేయుటయు, నిట్లు పై స్వరములను రాచుకొని దిగుటయు నొరియికయని యెంచబడెను. 'సనిధప' అని పాడుటలో 'సరినిసధనిప' అనియు, 'సనిధ' 'సనిసధ' అనియు నిట్లు పై స్వరముల నంటుచు రాచుకొని వచ్చుట యాచారము.

౯. ఆహతము :—స్వరమును పలుకుటలో ముందటి స్వరమును కాని, వెనుకటి స్వరమును కాని వేగముగ కొట్టి పలుకుచుంట ఆహతమగును. ఇయ్యదియు రెండు విధములు. ముందటి స్వరమును గొట్టి తిరుగుటరవ అనియు, వెనుకటి స్వరమును గొట్టి తిరుగుట ఖండింపు అనియు దెలిపిరి.

రవ:—పైనుండి క్రిందిస్వరములకు ప్రాకునప్పుడు అద్దానిని రాచుకొని యట్లు దిగుట రవ అనబడును. అనగా 'పమ' అనుటకు 'పపమ' అనుటయే రవ.

ఖండింపు:— పైనుండి క్రింది స్వరములకు ప్రాకుటలో గొన్నిటి విడిచి యట్లు చేయుటలో మధ్య వదలినవానిని తాకి యట్లు దిగుటకు ఖండింపు అనబడెను. మధ్య ఖండింపబడి విడిచిన స్వరమును ఛాయగ నందు చూపుట యీ గమకమున ముఖ్యము. అనగా 'మరి,' అనుచోట వదలివేయబడిన 'గ' యొక్క ఛాయను కూడ చూపుచు 'మగరి' అనియు నిట్లు 'పరి' అనునప్పుడు "పగరి" అనియు 'గసా' అనుటకు 'గరిసా' అనియు పాడుట ఖండింపనబరగు.

౧౦. ఉల్లాసితము:—స్వరములను ఆరోహణమున కాని అవరోహణమున కాని మిక్కిలి దీర్ఘములుగ బట్టి అన్యస్వరము- అనగా హెచ్చు స్వరయుతములుగ జేయుట ఉల్లాసిత మనబడెను. దీనినే జారు అందురు. ఇయ్యదియు రెండువిధములు: (౧) ఎక్కుజారు (౨) దిగుజారు.

ఎక్కుజారు:— స్వరములారోహణ క్రమమున నుండిన వానిని బలుకుటలో ఒక్క ధ్వనిగ క్రిందినుండి పైకి ఎక్కుట ఎక్కుజారు అందురు.

దిగుజారు:— స్వరములవరోహణ క్రమమున గలిగినప్పుడు వానిని బలుకుటలో ఒక్క నాదముగనే ఎడతెగక క్రిందికి జారుట దిగుజారుగ భావింతుము.

౧౧. ప్లావితము:—స్వరములను మిక్కిలి దీర్ఘములుగ, అనగా ప్లుతకాలము (౧౨ అక్షరములు)వరకు పాడిగించి పట్టి హెచ్చుస్వరగామినిగ జేయుట ప్లావిత మనిరి.

"ప్లుతప్రమాణవేగేన కంపో యః ప్లావితస్తు సః"

(చతుర్దండి)

౧౨. హుంపితము— స్వరములు దీర్ఘకాలమున బలయుతముగ హుంకారముతో బట్టుటకు హుంపితమని పేరు. వీణెయందు క్రిందనుండి నాదమును పెంచుకొని పైగల ౪ లేక ౫ లేక మరి యెక్కువస్వరములకు ఒక్కమారుగ వెళ్లుటకాని, అట్లు పైనుండి దిగుట కాని హుం, హుం అను నాదముచొప్పున పలికించుచుండుటకు హుంపితమనిరి. ఇయ్యదియు జారుభేదముగ గన్పట్టును. వేంకటమఖి యభిప్రాయ మిట్లున్నది.

"మనోజ్ఞతరహుంకార
గర్భితస్వరకంపనమ్,
హుంపితం నామ గమకం
గమకజ్ఞాః ప్రచక్షతే."

(చతుర్దండి)

౧౩. ముద్రితము— నోటినిమూసి స్వరములను కదలికతో బట్టి పాడుటకు ముద్రిత మనిరి. ఈ గమక మిందుచే గాత్రయోగ్యముగ నెన్నవచ్చును.

"ముఖస్య సముద్రణసంభవో యః
ఉద్గాయతే ముద్రితకస్వరః స్యాత్"

౧౪. నామితము— స్వరములను ఆయతముగ సూక్ష్మధ్వనితో మృదువుగ బట్టుటయు బాడుటయు నందుగల గమకము నామితమనబడెను.

"స్యాన్నామితో౽స్తా
నమనాత్స్వరాణామ్"

౧౫. మిశ్రితము:—స్వరములు పలుకుటలో పైవిధములకు రెండుమూడుగమకములు చేర్చినప్పటిగమకము మిశ్రిత మనబడును.

"ఏతేషాం మిశ్రణాత్ జ్ఞేయో
గమకో మిశ్రణాభిధః."

(చతుర్దండి)

ఇట్లు మనప్రాచీన వాగ్గేయులు పదిహేను గమకములు చెప్పుచుండిరి. ఇవి మనకు గ్రాహ్యములే. కాని నవీనపుస్తకములందు, శ్రీసింగరాచార్యుల వారి పుస్తకములందును పది గమకములు మాత్రము చెప్పబడియుండుట చూతుము. వీనియందు పైవిధములగు ముఖ్యతమ గమకములు కానము. అవి యావశ్యకములగుట తథ్యము. మరియొక ప్రాచీన శ్లోకమందు దశవిధగమకములు చెప్పబడెను కాని వీనియందు నవీనపుస్తకములందలి వానివలెగాక మనప్రాచీన వాగ్గేయులెంచిన పెక్కుగమకములు చూతుము. ఈ శ్లోకమిటు చూడుడు.

"తిరుపః స్ఫురితో లీనాం
దోళితావళిరాహతః,
ఉల్లాసితో హుంపితశ్చ
ఘర్షణామిశ్రితో దశ."

ఈ మతమున (౧) కంపితము (౨) త్రిభిన్నము (౩) కురుళము (౪) ప్లావితము (౫) ముద్రితము ఈ గమకములు కానము. కంపిత, ప్లావితములు లీనతుల్యములుగ భావింపబడియు, కురుళము వళిగమకములమనియు, త్రిభిన్నము స్వరమూర్ఛనప్రస్తారయుతమని యెంచబడియు ముద్రితము గాత్రసంజాతమని భావించియు, నిట్లు వీనిని వేరుగ జేర్పవలేదని యూహింతుము. మరియొకమతము-

"స్ఫురితః ప్రత్యహాతశ్చ
కంపితో లీనమిత్యపి,
ఆందోళితో వళిశ్చాథ
హుంపితోల్లాసితా తథా."

అనునది కలదు. ఇందు (౧) తిరుపము (౨) ఆహతము, (౩) త్రిభిన్నము, (౪) కురుళము, (౫) ప్లావితము, (౬) ముద్రితము, (౭) నామితము, (౮) మిశ్రితము ఇవి కానము. ఇందు స్ఫురిత గమకమొక్క రెండవవిధమునే యెంచుటయు, ముఖ్యమగు ఆహతమునందలి రవ,

ఖండింపు గమకములు, కురుళమందలి ఒడిగింపు, ఒరియిక గమకములు వరకు చేయకపోవుటయు నీయుతమున జారుడు, ప్లావిత, నామితములు కూడ గ్రహింపకుంట కంపిత వ్యాఖ్యానము లనియే కాబోలు.

మనశాస్త్రజ్ఞులు, వాగ్గేయులు గ్రహించిన గమకములు, వాని పేర్లు పై విధమున చెప్పబడి నట్లుండుటచే శ్రీ సింగరాచార్యులుగారు, మరి నవీనులు వీరి విరచితపుస్తకములందు దశవిధ గమకము లిట్లు చెప్పబడెను.

"ఆరోహణమవరోహంచ
ఢాలు స్ఫురితకంపితౌ,
ఆహతప్రత్యాహతశ్చ
త్రిపుచ్ఛాందోళమూర్ఛనాః."

ఇయ్యవి ఏమతసమ్మతముననదియు తెల్పక, నవీనగ్రంథములందు చేర్చుటయు, ప్రాచీనవాగ్గేయుల మతమని అమాయకపు సంగీత విద్యార్థులను పెడత్రోవను బెట్టుటయు సాహసమనవలసియున్నది. ఆరోహణా వరోహణములు, త్రిభిన్నము, మూర్ఛన ఇయ్యవి గమకము లనుట ఎట్లో తెలియదు. ప్రాచీన శాస్త్రవేత్తల, మరివాగ్గేయుల మతము నకును గమక నిర్వచనమునకును ఇయ్యవి భిన్నములుగ నున్నవి. వీనిని గమకములుగ నెంచ వలనుపడదు. ఇట్లు తెలియకయే నవీన గ్రంథకర్తలు తప్పుదారిరలతో నైనను సంగీత గ్రంథముల వెలయించుట సాహసమనియు, విద్యార్థులను పెడత్రోవల బెట్టుటయనియు ననకతప్పదు.

ఇక సోమనార్యుడు తన "రాగవిబోధ" గ్రంథమున నిరువది రెండు గమకముల పేర్కొనియుంటయు, వానికెల్ల సంజ్ఞలు ఏర్పఱచి వానితో గ్రంథము వెలయించుటయు గందుము. వీని పేర్లు ఈ విధమున నున్నవి.

ప్రతిహతి, అహతి, అనుహతి, ఆహతి, పేశ, డోలన, వికర్ష, గమక; కంప, ఘర్షణ, ముద్ర, స్ఫుర్త్యనుస్య, ప్లుతి, ద్రుతి; పరత, ఉచ్చత, నిజతలు రెండు సమ, మృదు, కఠిన.

ఇయ్యవి వీణయందు పలికింపబడు క్రమము సోమనార్యుడు వర్ణించి చెప్పుటచే నీ గమకములు వీణయం దతడు గ్రహించి చెప్పినాడనుట చెల్లు. ప్రాచీన వాగ్గేయులు శార్ఙ్గదేవుడును మున్నగువారి మతమున కియ్య కొన్ని భిన్నములునవయ్యు వీణయం దతడు గ్రహించి స్వానుభవపేతముగ చెప్పియుండె నని గ్రహింతుము. వీని వివరము లిట గ్రంథ బాహుళ్యమునకు పోవుటచే విరమింప బడును. కాని ఇతడు వీనిని సంజ్ఞలతో స్వర ములందు చెప్పుచినదు అవగా స్వరముల పైనను క్రిందను ఇరుప్రక్కలను కొలది గుర్తులు చేర్చి తన గమకములు వెలయించియుంట నీ మతము సులభగ్రాహ్య మగుచున్నది. ప్రతి హతి రెండువరుసబిందువులు ౦౦ ఇట్లుచేర్చియు, ఆహతి ఒకబిందువులనను, అనుహతి సరేఖ బిందువుతోను-౦ ఇట్లు, ఆహతిబిందువందుమక్క తోను. ఇట్లు వెలయించి వీని నితడు స్వరముల క్రింద చేర్చినాడు. ఇట్లు తక్కినవి చూతుము.

ఇట పైవిధములగు గమకములన్నియు ప్రతి వాద్యమునను, గాత్రమందును కలుగుట లేదను నది మఱవకూడదు. సోమనార్యుని గమకములు వీణె తంత్రిజనితములుగ నున్నవి. ముద్రితము గాత్రయోగ్యముగాని తంత్రియందు కలుగుట దుస్తరము. వీణెయందలి వళిగమకము ఫిడేలు నందు చూపుట కష్టము. వీణె, వేణు, ఫిడేలు మున్నగు వాద్యములందు రాగములు పలికించు నేర్పుచొప్పున అందలి పైవిధగములగు గమక ములు ఒకవాద్యమందు కొన్నియు, మరియొక వాద్యమున గొన్నియు వాడుదుము.

ఫిడేలునందు మరికొన్ని ముఖ్యములగు గమ కము లావశ్యకము లని తలంపబడును. ఒక్కొ క్క వాద్యమున కనువగు గమకములు నేర్పు చొప్పున నొప్పించి రాగకళపోషించుట మన గాయకులకు క్రొత్తగాకపోయినను, పూర్వము నుండియు మన వాగ్గేయులు తమ వేణు వీణె గాత్రము మొదలగువానినుండి పెక్కు గమక ములు గ్రహించుచుండినను ముఖ్యతమములగునవి పంచదశగమకములు జనగ్రాహ్యములుగ నెన్న బడును. అందుచేతనే పై పదిహేను గమక ములు మనవారు చెప్పుచుండిరి. సోమనార్యు నివలె ప్రతివాద్యమున కావశ్యకములగు గమక ములను పేర్కొని వానినెల్ల వర్ణించుటకు మారుగ అన్నిట ముఖ్యములగు పై పదిహేను గమకములు గ్రహింపబడుట భావ్యమగు చున్నది.

సంజ్ఞలు

గమకములకు ఇక సంజ్ఞలు చెప్పుటయు కీర్తనాదులు వాని సహాయమున విస్వరములతో వెలయించుటయు ముఖ్యమని ఎంచబడుచున్నది. పెద్దకాలమునుండియు పెక్కురు గమకములుకూడ స్వరములకు చేర్చి పాశ్చాత్యుల గీతలపద్ధతి (Staff Notation) వలె భారతీయుల గానము రచించి గ్రంథ మొనర్చుటకు మార్గము లారయుచునేయు న్నారు. ఇందుచే నిప్పుడు గమకములకు సం జ్ఞలను పేర్కొనుట కర్తవ్య మగుచున్నది. ఇందును పెక్కురు పెక్కు విధ మతములను చెప్పుచున్నారు. "సంగీతసంప్ర దాయప్రదర్శిని" గ్రంథమును వెలయించి శ్రీ దీక్షితులకీర్తనములు తన సంజ్ఞలతోపున విరచించి మార్గదర్శకుడైన సుబ్బరామ దీక్షి తులు గమకములకు పెక్కు సంజ్ఞలు వాడి నారు. ఈపద్ధతి సులభగ్రాహ్యముగ లేదను నది విందుము. నవీనులు గ్రంథములందు గమక ములకు గుర్తులే చెప్పుటలేదు. ఇందువేరొండవలు ఎ. ఎం. చిన్నస్వామి మొదలియారుగారు, క్లెమెంట్సు మున్నగు సంగీతప్రియులు భార తీయగానమును పాశ్చాత్యుల గీతలపద్ధతితో వెలయించుట భావ్యమని-సులభమని వక్కా ణించి యట్లు కొంతశ్రమపడియు విఫలమనో రథులైరి. మద్రాసునందు జరిగిన అఖిలభారత గాయకమహాసభలో (౧౯౨౭ వ వత్సరము) గీతలపద్ధతి బాగుగూర్చి కొందఱు తీర్మానించు తరి యీపద్ధతి మనగానమునకు వీలులేనిసంగ తులు, సారాంశములు చెప్పి యాతీర్మానము నిరాకరింపబడునట్లు చేసితిమి. అందుచేతను మనకనువగుపద్ధతి యారయవలసిన యావశ్య కత కలిగినది.

స్వరముల గమకములకు సంజ్ఞలు చేర్చు టలో సోమనార్యుడు తన నిపుణతను చూపె నని యెంచితిమి. ఇతడు కొలది సంజ్ఞలనే వాడినాడు. ఇతడుపయోగించిన గుర్తులు ఇట చూడుడు.

"సంగీత సంప్రదాయ ప్రదర్శిని" గ్రంథ కర్త సుబ్బరామదీక్షితులు పదిహేను గమక ములకు పెక్కుగుర్తు లుపయోగించియుంట విదితము. ఈయన గుర్తు లిట్లు చూడుడు.

కంపితము అలలవలె m ఇట్లు చెప్పబడెను. స్ఫురిత ప్రత్యాహతములకు మూడుచుక్క లిట్లు చెప్పను ∴, ∵; నొక్కు w; రవ ᴧ; ఖండింపు √; వలి ∩; ఎక్కుజారు / దిగు జారు +; ఒడిగింపు ×; ఒరియిక + ఇట్లు గుర్తులు చెప్పెను. ఇనితో పెక్కు కీర్తనాదు లను చెప్పి స్థిరకీర్తిని గడించినాడు. పెక్కు

గుర్తులతో గీర్తనాదులు వెలయించుట సులభ గ్రాహ్యము కాదనునది విదితమగుటచే సోమనార్యుడెంచినట్లు కొలది సంజ్ఞలు కైగొనుట సుకరము. అంతియే కాని నవీన గ్రంథకర్తలవలె గమక విహీనముగ స్వరములను పేర్కొనుట రాగకళను సులభగ్రాహ్య మొనర్చుట కిష్టపడకుంట యనవచ్చును. ఇందుచే నిట సులభగ్రాహ్యము లగునట్లు గమకములకు గొన్ని గుర్తులనే చేర్చి ఈ క్రిందివిధముగ మేము చెప్పెదము. పాఠకులు వీని గుణాగుణములు తెలుపుటకు వేడువాడను.

సుబ్బరామ దీక్షితులు లీనము, ఆందోళితము, ప్లావితములకు వేరువేరు గుర్తులెంచుటకు మారుగ నివి కంపితభేదములగుటచే నొక్కగుర్తు నుపయోగించుట భావ్యము గానున్నది. ఇయ్యవి స్వరోచ్చారణ కాలము ననుసరించిన వగుటచే సందర్భానుసారముగ వీనిరీతులు అరవమున క, చలు మున్నగునవి క ఖ గ ఘ; చ ఛ జ ఝల నుచ్చారణ సందర్భము ననుసరించి గ్రహించునట్లు తెలియగలము.

౧. ఇందుచే (౧) కంపితము, (౨) లీనము, (౩) ఆందోళితము, (౪) ప్లావితములకు ఒక్క గుర్తు ఇట్లు చెప్పవచ్చును.

౨. నొక్కు అనబడు తిరుపము ఆయా స్వరమున త్రి, గ్గ ఇట్లు ఒత్తులతో జెప్పవచ్చును. అందుచే సంజ్ఞ వేరుగ నక్కరలేదు.

౩. ఆహతమందలి రవ, ఖండింపు గమకములు సందర్భముననుసరించి తెలియవచ్చుటచే నొక్క గుర్తు చాలును. రవయందు సస, రిస అనునవి సపస, రిరిస, ఇట్లు పలుకవలయును కదా. ఖండింపునందు సగ, మరి మున్నగునవి సమగ, మగరి ఇట్లు మధ్య విడువబడిన స్వరములును ధాతుగ జూపబడును కదా. ఈరెంటికిని ఒక్కగుర్తు చాలును. ఆహతగమకమునకు సోమనార్యుడు చెప్పిన బిందువు వీనికి చేర్చవచ్చును. ఇయ్యది స్వరముపైన వ్రాయవచ్చును. తారస్థాయి స్వరములందీగమకమునకు బిందునందువివు చుక్క చేర్చవచ్చును.

౪. ఉల్లాసితమునందలి ఎక్కుజారు దిగుజారు గమకములకు సుబ్బరామదీక్షితు లెంచినట్లు స్వరములమధ్య వాలుగీతలు ఎక్కుజారునకు / ఇట్లు, దిగుజారునకు / ఇట్లు చెప్పవచ్చును.

౫. కురుళమందలి ఒడిగింపు ఒరిక గమకములు కూడ సందర్భము ననుసరించి గ్రహింపవగును. ఒడిగింపు వీణెయందు క్రింది స్వరమున పైస్వరములు తంత్రినీడ్చిపట్టుటలో కలుగును కావున గాత్రమున నిది జారునట్లొలుటచేతను సందర్భము ననుసరించి గ్రహింపబడును. ఒరికయు నిట్లు "సనిదప" అనుటకు మారుగ "సరినిసధనిపధ" అని స్వరముల నొడిగించి పాడుట కావున నిదియు గ్రాహ్యమే. అందుచే వేరు గమక గుర్తులనావశ్యకములు.

౬. స్ఫురిత ప్రత్యాహతములుకూడ వేరు గుర్తులతో జెప్పనక్కరలేదు. ఇయ్యవి జంట స్వరములందు కలుగుటచే నట్టితావులు సులభ గ్రాహ్యములు.

౭. వళిగమకమును ౧ ఇట్లు సుబ్బరామ దీక్షితు లెంచెను. ఇట్లే మనమును చెప్పవచ్చును.

౮. హుంపితము జారుభేదమగుటచే రెండు స్వరములందు గల యంతర మెక్కుడుగ నుండినచోట నియ్యది గ్రహింతుము. కావున జారునకు గల గుర్తు చాలును.

౯. ఇక త్రిభిన్నము, ముద్రితము, నామితములకును మిశ్రితమునకును వేరుగుర్తులనావశ్యకములు. అనుభవవేద్యములు. ఎక్కుడుగ రాగాలాపన సంప్రయోజనకరములు. వేరుగుర్తు లక్కరలేదు.

ఇందుచే నాలుగుగుర్తులచే మనకు వలయు గమకము లన్నియు గ్రహింతుము. ఇయ్యవి సంప్రదాయజ్ఞుల మతమునకు భిన్నముకాని విధమున నెంచితిమి. కంపితమునందలి సంజ్ఞయు, ఉల్లాసితమందలి సంజ్ఞలు, వళియందలి ౧ సంజ్ఞయు సుబ్బరామదీక్షితులమతము ననుసరించియు; నాహతమందలి ○, · బిందుసంజ్ఞ సోమనార్యునుండియు గ్రహించితిమి. వీనితో గీర్తనాదులు వెలయించుట వానిని సులభగ్రాహ్యములుగను, సువ్యక్తములుగను నొనర్చుటే. ఇప్పుడు పాశ్చాత్యగీతల పద్ధతి ప్రవేశపెట్టనుంకించు చిన్నస్వామి మొదలియారువంటివారికి సహితము తృప్తికలుగునని నమ్మెదము.

ఇక త్రిస్థాయి స్వరములు చెప్పుటకిప్పుడు వాడుకయందుగల పద్ధతి స్వరములపైనను క్రిందను చుక్కలు చేర్చుట చాలును. ఈచుక్కలు పైగమకసంజ్ఞలందు చేర్చవచ్చును. మంద్రస్థాయిస్వరములు వానిక్రిందిగల చుక్కలు చెప్పుచున్నవి కదా.

తాళమునందలి యంగములు చెప్పుటకు నిలువుగీత లిప్పుడు వాడబడుచున్నవి కదా. వానిదెలియుటకు అట్లే వాడవచ్చును. కాని లఘువు; ద్రుతానుద్రుతములను సుకరముగ దెలియుటకు ఇప్పటివలెగాక నిలువుగ చుక్కలుపయోగించుట యావశ్యకము. లఘువును | ఇట్లు నిలువుగీతవలనను, ద్రుతమును ⋮ ఇట్లు నిలువుగ మూడుచుక్కలును, అనుద్రుతము ఇట్లు : నిలువుగ రెండుచుక్కలను చేర్చి యొప్పించవచ్చును. ఇయ్యవి అచ్చుయంత్రశాలలందు సులభలభ్యములు. ఆవాతాంతము ‖ ఇట్లు రెండు నిలువుగీతలచే జెప్పవచ్చును.

ఇక కాలమును స్వరములందలి హ్రస్వదీర్ఘాక్షరముల మూలమునను, స్వరములపై ఇప్పటివలె మధ్యమకాల, ద్రుతకాలములకు ఒకటి, మరి రెండు గీతలు ఒప్పించియు నిట్లు దెలుపవచ్చును.

విడుపు కాలమును చూపుటకు ఇప్పటివలె " ఇట్లు కామాల నుపయోగింపవచ్చును. ఎన్ని యక్షరములు వదలి ఎత్తుకొనవలసియుండునో అన్ని కామాలు చూపవచ్చును. ; సెమికోలను రెండుకామాల కాలముగ భావింతము. విశ్రాంతి లయలు స్వరములమధ్య చుక్కనుంచి (full stop) చెప్పవచ్చును. స్వరములందు ఎన్నిచుక్కలున్న అన్ని యక్షరముల కాలము విశ్రాంతి కలదని గ్రహింతుము.

ఈ పై యంశములతోను గమకపు గుర్తులతోను మన గానశాస్త్రము నిర్మించిన మిగుల ముదావహమగును. పైన మేము తెలిపిన గమకపు గుర్తులు సులభములు కావున ఆదరణీయములు. తక్కిన యంశములుకూడ పాటించి తాళకాలాదులకును గుర్తులుంచి కీర్తనాదులు వెలయించుట భావ్యమగుచున్నది. ఇట్లు గ్రహించుటకు సంగీతజ్ఞులను అభిమానులను గోరుచు విరమించెదను.

ధర్మవరము తాలింఖానాసభ్యులు- డి. కె. నాగు స్మారకసభ

మారుతి యోగవ్యాయామమండలి, రాజమండ్రి

మదనపల్లి ప్రకృతి శిబిరములో సూర్యనమస్కారముల శిక్షణ

వీరభద్ర వ్యాయామమండలి పంచమవార్షికోత్సవము, బందరు

ప్రొఫెసరు రామరాయ తాలింఖానా, అమలాపురము - సభ్యవర్గము

